

Alcibiades

Deugd en Hartstocht

Een roman van de Peloponnesische Oorlog

René Jean-Paul Dewil

Boek I

De Gordel van Aphrodite

Auteursrechten Clausule

René Jean-Paul Dewil © is de enige auteur van dit werk. © 2011.

Alle rechten voorbehouden.

Geen deel van deze publicatie mag veranderd worden zonder de schriftelijke toelating van de auteur.

Dit eboek mag slechts in elektronische vorm gekopieerd worden voor persoonlijk gebruik. Het mag niet gedrukt worden, in een elektronisch of ander ophaalsysteem geplaatst worden, gefotokopieerd, of op enige andere wijze vastgelegd worden zonder de schriftelijke toestemming van de auteur.

De enige plaats waar dit eboek mag opgehaald worden is van de Internet website www.theartofpainting.be, die de enige oorspronkelijke tekst bevat.

Deze publicatie valt onder de wetten op de auteursrechten, onder de copyright rechten.

Inhoudsopgave

<i>Proloog</i>	7
<i>Hoofdstuk 1. Kaap Sounion. Herfst 434 v. Chr.</i>	14
<i>Apollo</i>	14
<i>Socrates</i>	17
<i>Laurion</i>	26
<i>Hoofdstuk 2. Athene, de eerste maanden van 433 v. Chr.</i>	31
<i>Agora</i>	31
<i>Aspasia</i>	34
<i>Symposium</i>	37
<i>Hoofdstuk 3. Cyprus en Abydos, april 433 v. Chr. tot het einde van 433 v. Chr.</i>	41
<i>Protagoras</i>	41
<i>Cyprus</i>	46
<i>Aphrodite</i>	47
<i>Het Festival van Paphos</i>	49
<i>Harmonia</i>	54
<i>De eilanden</i>	62
<i>Thrasyllus</i>	64
<i>Abydos</i>	68
<i>Hoofdstuk 4. Potidaea, lente 432 v. Chr. tot de winter van 430 v. Chr.</i>	76
<i>Therme</i>	76
<i>Potidaea</i>	83
<i>Moed en vrees</i>	87
<i>Belegering</i>	89
<i>Phormio</i>	92
<i>Winter</i>	95
<i>De pest</i>	99
<i>Hoofdstuk 5. Athene, lente van 429 v. Chr.</i>	112
<i>Zea</i>	112
<i>Athene</i>	114
<i>Acropolis</i>	117

<i>Hoofdstuk 6. Athene, zomer 429 v. Chr. tot de zomer van 428 v. Chr.</i>	124
<i>Sensatie</i>	124
<i>Begrafenis</i>	130
<i>Huwelijk</i>	133
<i>Politiek</i>	139
<i>Demosthenes</i>	140
<i>Hoofdstuk 7. Mytilene, late zomer 428 v. Chr. tot de zomer van 427 v. Chr.</i>	145
<i>Lesbos</i>	145
<i>Paches</i>	155
<i>Notium</i>	159
<i>Pyrrha en Eresus</i>	161
<i>Hoofdstuk 8. Sicilië, herfst 427 v. Chr. tot de zomer van 424 v. Chr.</i>	165
<i>Lipara</i>	165
<i>Mylae</i>	171
<i>Locri</i>	177
<i>Etna</i>	180
<i>Leontini</i>	189
<i>Syracuse</i>	192
<i>Laches</i>	197
<i>Pythodorus</i>	202
<i>Hoofdstuk 9. Delium, zomer 424 v. Chr. tot de lente van 423 v. Chr.</i>	211
<i>Hipparete</i>	211
<i>Socrates</i>	216
<i>Oropus</i>	220
<i>Delium</i>	231
<i>Hoofdstuk 10. Athene en Amphipolis, lente 423 v. Chr. tot de herfst van 422 v. Chr.</i>	243
<i>Aristophanes</i>	243
<i>Cleon en Torone</i>	250
<i>Amphipolis</i>	256
<i>Hoofdstuk 11. Einde winter 422 v. Chr. tot de zomer van 420 v. Chr.</i>	265
<i>Proxenia</i>	265
<i>De politiek van de vrede</i>	271
<i>De politiek van de agora</i>	274
<i>Nicias</i>	280

<i>Argos</i>	282
<i>Politiek in de Volksvergadering</i>	285
<i>Strategos</i>	291
<i>Politieke partijen</i>	292
<i>Olympia</i>	296
<i>Hoofdstuk 12. Argos, van de winter einde 420 v. Chr. tot de zomer van 416 v. Chr.</i>	298
<i>Argos</i>	298
<i>Koning Agis</i>	303
<i>Mantineia</i>	308
<i>Ostracisme</i>	313
<i>Democratisch Argos</i>	317
<i>Hoofdstuk 13. Olympia, van de lente tot de zomer van 416 v. Chr.</i>	320
<i>De reis naar Olympia</i>	320
<i>De wagenrennen</i>	327
<i>Banket</i>	333
<i>Offergave</i>	335
<i>Pankration</i>	336
<i>De kronen van olijftakken</i>	341
<i>Hoofdstuk 14. Athene, herfst 416 v. Chr. tot de lente van 415 v. Chr.</i>	343
<i>Melos</i>	343
<i>Thrasybulus</i>	344
<i>De slaven van Melos</i>	354
<i>Timandra</i>	358
<i>Sicilië</i>	367
<i>Hermes</i>	374
<i>De Siciliaanse campagne</i>	380
<i>Complot</i>	388
<i>Figuren uit de Peloponnesische Oorlog</i>	394
<i>Overzicht van de Peloponnesische Oorlog</i>	422
<i>Griekse woorden</i>	441
<i>Eindnota's</i>	449

Proloog

In die tijd was de wereld een sfeer die in perfect evenwicht in de ether hing. De wereld was prachtig en straalde in de zuiverste tinten. Haar kleuren waren helder: wit zoals de sneeuw, het meest schitterende karmozijnrood, het diepste azuurblauw, glorievol oranje, koninklijk purper en verblindend goud. Op de oppervlakte van die wereld groeiden planten, bloemen en bomen, en hun veelvuldigheid bracht nog meer wonderlijke kleurenvlakken. Zilveren bergen rezen uit de grond en op de bodem lagen kostbare edelstenen zoals doorschijnende diamanten, rode robijnen, saffieren en smaragden. De stenen schenen hun lichtstralen terug de ether in, zodat licht de wereld doordrong. Op de bergen lagen aders van metaal, van goud en zilver, van bruin ijzer, rood koper en grijs tin.

Op die wereld leefden dieren en mensen. Ze ademden de ether in en ze leefden met elkaar in vrede. Het klimaat bleef zacht en regelmatig, aangenaam zowel voor de dieren als voor de mensen, zodat het leven lang duurde. De mensen aanbaden de goden. Ze bouwden tempels en de goden leefden in die tempels en spraken graag tot de mensen in voortekens en signalen. De mensen zagen de zon en de maan en ze waren gelukkig. Ze werden niet ziek, want kwalen bestonden niet. De mensen leefden rustig. Ze zagen de zuiverste vormen en ideeën en ze vertoefden onder hen.

Binnen in de wereld bevonden zich grotten, ondergrondse holen van alle groottes en dieptes. De grotten werden verbonden door kanalen en meren, en in die vloeiden grote hoeveelheden water. Ondergrondse stromen water, modder en vuur, groeven beddingen en nog meer holen uit, en de stromingen werden in beweging gehouden door trillingen in de wereld.

Eén van die grotten was veel groter dan al de andere. Ze doorboorde de sfeer van de ene zijde naar de andere. Dit was de holte die Tartarus genoemd werd. Al de stromen vloeiden er in en weer uit. De lucht blies er ook in en uit, samen met de stromen, en vormde aldus winden die rond de wereld wervelden. De stromen vloeiden rond de wereld in spiralen, de ene binnen de andere. De stromen en de lucht vulden de grotten in een beweging van ebbe en vloed, streelden over de kanten van de holttes, en schiepen in hen rivieren en meren en hemels. Elk van de rivieren liet het water terug naar Tartarus vloeien. Vier stromen liepen Tartarus in, maar ze vloeiden niet allen in dezelfde richting.

De stromen waren machtig en de grootste onder hen werd Oceanus genoemd. Oceanus koesterde zich in het licht van de zon en van de maan. Hij vormde spiralen en leidde zijn brede wateren in cirkels rond de wereld, de sfeer omhelzend.

In de tegenovergestelde richting slingerde zich Acheron, de stroom die vloeide door donkere en verlaten oorden voordat hij ondergronds verdween in het Acherusiaanse Meer. Acheron lag binnen de cirkels van Oceanus, zodat Oceanus de buitenste stroom was.

Tussen Acheron en Oceanus vloeide een stroom genaamd Pyriphlegethon. Dit was een stroom van vuur, een moeizaam vorderende massa van hete, gloeiende rots. Hij ontsprong uit een groot meer van modder en water dat kookte in de intense hitte. Pyriphlegethon cirkelde eveneens rond de wereld, langs het Acherusiaanse Meer, tot hij uiteindelijk zijn vuurmodder in Tartarus donderde. De stroom zond uitbarstingen van lava uit door de vulkanen van de grotten, in meerdere plaatsen van de wereld, aan de oppervlakte zowel als ondergronds.

Tegenover de Pyriphlegethon brak een vierde stroom uit een somber, grijs land dat het Strygische land heette, en vloeiده dan een meer in dat de Styx werd genoemd. De wateren van de Styx verdwenen ondergronds in een spiraalbeweging die de tegenovergestelde was van Pyriphlegethon, en ze ontmoetten die stroom aan de andere zijde van het Acherusiaanse Meer. De vierde stroom mengde zijn vloeistof niet met die van de drie andere stromen, maar hij ook viel in Tartarus. De naam van die stroom was Cocytus.

In één van de holen van de wereld lag een grote zee. Rond de zee leefden mensen, maar mensen die niet leken op diegenen die aan de oppervlakte van de wereld leefden. De mensen van die grot zagen hun zee, een hemel, de zon en de maan. Ze leefden ook op een oppervlakte, maar ze konden de wereld van zuiverheid niet waarnemen omdat ze beperkt waren tot hun holte, die ze Aarde noemden. Ze noemden ook de zee hun eigen Zee of ook de Middenzee of Middellandse Zee, want ze lag in het midden van de Aarde.

De mensen in die grot voelden wel iets van het bestaan van de andere wereld, maar ze konden hem niet zien, zodat een dof verlangen naar de ongekende wereld in hun geesten dwaalde. Ze noemden dat verlangen Eros, maar Eros bleef steeds onvervuld, onvolledig, en de mensen werden nooit zuiver. Tengevolge van dit verlangen vormden ze koppels, en hadden ze kinderen. Ze waren ambitieus en vochten onder elkaar, zodat ze zich groepeerden tot horden, tot stammen, om zich beter te verdedigen en harder aan te vallen. Ze waren afgunstig en nooit tevreden, onwetend en toch erg verwaand.

Onder hen verbleven ook de deugdzamen die de aard van hun verlangens begrepen, die hun gewelddadigheid wisten te onderdrukken en die hun verlangen omvormden tot een zoeken naar goedheid en schoonheid.

Alles wat de mensen van die grot bezaten en alles wat ze waren was vergankelijk, maar ze leefden alsof de eeuwigheid hun deel was. Die mensen waren slechts gelukkig op zeldzame ogenblikken, en zeer velen stierven jong van ziekten, van oorlogen tussen hun stammen, van oorlogen met hun bureu, of van de bevingen waarmee Tartarus en de wereld hun Aarde schudde.

Op Aarde, aan de kusten van de Zee, leefden vele volkeren, maar er leefde ook een zeer merkwaardig volk in een land dat de naam Hellas droeg, een land dat aan alle zijden omringd was door de Zee. De bergen van dat land reikten tot ver in de Zee op zeer vele plaatsen. Het land lag zoals de vingers van een hand in het water, zodat de zee aan alle zijden nabij was. Dit volk bestond uit meerdere stammen. De stammen leken op elkaar omdat ze dezelfde oorsprong hadden. Ze spraken dezelfde taal, ze brachten offers aan dezelfde goden, en ze bewerkten de grond op dezelfde wijze. Ze waren echter niet verwant aan de andere volkeren die rond de Zee leefden. Ze waren fier op hun naam en op hun reputatie onder de andere volkeren, want ze waren verschrikkelijk onafhankelijk en moedig om hun stand te houden.

De Hellenen waren zich bewust van het bestaan van de wereld, maar ze wisten niet hoe hij er uitzag. Ze beeldden zich in dat er aan het begin de Duisternis lag, en dat uit de Duisternis Chaos ontsproot. Dan sprong Moeder Aarde uit Chaos. De Hellenen dachten dat de Aarde een godin was, de godin Gaia. Later kwamen Eros en de Onderwereld Tartarus te zijn. Aarde bracht dan Uranus tot leven, de hemel, en ze sliep met Uranus om hem twaalf zonen te geven, de machtige Titanen, en ook Oceanus en de eenogige Cycloop, en de honderdhandige monsters Cottus, Briareos en Gyges.

Uranus haatte zijn kinderen. Hij wierp eerst de rebellerende Cycloop in Tartarus. Moeder Aarde zocht wraak voor die daad. Ze maakte uit vuursteen een scherpe sikkel en de jongste

van de Titanen, Kronos, gebruikte die sikkel om zijn vader te ontmannen. Het bloed van de weggesneden genitaliën viel op Aarde en deed de Reuzen en de Furiën tot leven komen. De genitaliën werden in de Zee geworpen en brachten ook de mooie Aphrodite tot leven.

De Hellenen vertellen tevens dat Kronos met zijn zuster Rhea sliep. Uit die relatie werden meerdere kinderen geboren: Hestia, Demeter, Hades, Poseidon en Hera. Kronos verdedigde jaloers zijn positie als Koning van de goden. Zijn stervende vader, Uranus, had echter voorspeld dat één van de eigen kinderen van Kronos hem zou ontronen. Elk jaar slikte daarom Kronos de kinderen in die Rhea hem baarde. Rhea kwam in opstand tegen dat geweld. Ze zocht de hulp van haar moeder, Gaia, om haar zesde kind, Zeus, te vrijwaren van het lot. Gaia en Rhea verborgen de jonge Zeus op Kreta en gaven aan Kronos slechts een grote steen gewikkeld in boorlingsdoeken om te verslinden. Wanneer Zeus opgegroeid was tot een jongeling haalde hij de bovenhand op zijn vader Kronos, en hij bevrijdde zijn broeders en zusters. Zeus voerde dan oorlog tegen de Titanen, zijn bliksemschichten in het ronde zwaaiend. Zeus en zijn broeders en zusters wonnen het pleit van de Titanen en ze zetten hen gevangen in Tartarus.

De goden trokken loten om te beslissen wie hun koning zou zijn, en die eer viel te beurt aan Zeus. Hades won de Onderwereld en Poseidon de Zee. Zeus en zijn familie leefden voortaan op de Berg Olympos. Zeus werd uitgedaagd door Typhon, de jongste zoon van Aarde, maar Typhon ook verloor van Zeus en werd opgesloten in Tartarus.

De officiële gezellin van Zeus was zijn zuster Hera, maar hij sliep met vele andere godinnen, met Metis, Themis, Eurynome, Demeter, Mnemosyne en Leto. Themis was de moeder van de Seizoenen. Eurynome was de zeenimf en moeder van de Charites, de Gratiën. Demeter, zuster van Zeus, gaf geboorte aan Dionysos zoon van Zeus. Mnemosyne baarde de Muzen.

Zeus had ook kinderen bij Hera. Dit waren Ares de god van de oorlog, Hebe de godin van de jeugd en Eileithya godin van geboortes. Hera gaf echter leven aan Hephaestos zonder bevrucht te worden door Zeus.

Op die wijze werden alle goden geboren.

Zeus sliep ook met sterfelijke vrouwen. Hij maakte Hermes met Maia, de dochter van de Titaan Atlas. Leto, de dochter van de Titanen Coeus en Phoebe, gaf geboorte aan Apollo en Artemis.

Zeus sliep ook met Metis, maar toen Metis zwanger werd hoorde hij dat Metis een kind zou baren dat groter dan hijzelf zou worden. Zeus verslond daarom Metis. Enige tijd nadien kreeg Zeus een verschrikkelijke hoofdpijn. Zijn schedel leek te willen barsten. Hermes wist wat de oorzaak was van de pijnen van Zeus. Hij overtuigde er Hephaestos van om op het hoofd van Zeus te slaan wanneer het tijd was voor Metis om een kind te baren. Hephaestos brak de schedel van Zeus open en uit het hoofd van Zeus sprong de ogenverblindende, groenogige Athena. Athena droeg een volledige bepantsering toen ze uit het hoofd van Zeus barstte. Ze schreeuwde een oorlogskreet, zwaaide met een speer, en ze bedreigde Zeus. Hephaestos probeerde iets later Athena te verkrachten, maar ze weigerde zijn omhelzingen. Het sperma van Hephaestos viel op de dij van Athena. Ze veegde het sperma weg, zodat het op Aarde viel. Aarde baarde daarop een kind, Erechtheus, dat grootgebracht werd door Athena.

De Hellenen aanbaden bijgevolg veel goden. Hun dichters zongen epische verhalen over hun goden, verhalen van haat en liefde en wraak, verhalen van wanhoop en triomf. De goden voelden dezelfde emoties als de Hellenen, doch sterker.

De Hellenen waren een devoot volk. Ze vreesden de woede van de goden. Ze brachten offers op aan hun goden en ze vroegen hun hulp en hun lankmoedigheid. Ze schreven lange gedichten over de daden van de goden en zongen die teksten alleen of in koor.

Wanneer de mensen van de grot genaamd Aarde stierven, werden ze door een geest begeleid om geoordeeld te worden door drie rechters genaamd Rhadamanthus, Aeacus en Minos. De rechters scheidde de mannen in diegenen die deugdzaam hadden geleefd en in diegenen die niet goed hadden geleefd, en in diegenen die noch volledig goed noch volledig slecht hadden geleefd. Die laatste mensen werden naar de rivier de Acheron gebracht. Ze moesten Acheron overvaren en een geldstuk betalen aan de veerman. Ze werden in grote schepen naar het Acherusiaanse Meer gebracht, waar ze lang moesten wachten op zuiverheid en vergiffenis van zonden en beloning voor hun goede daden. De mensen die zonden hadden begaan, misdaden en moorden, werden direct in Tartarus geworpen, waarin ze verdwenen.

De mensen die gezondigd hadden, maar niet te erg, werden ook in Tartarus geworpen, maar een jaar later kwamen ze weer te voorschijn, en dan werden de moordenaars in de Cocytus geleid en de mensen die hun ouders ergernis hadden aangedaan vielen in Pyriphlegethon. Allen kwamen voorbij het Acherusiaanse Meer, waar ze luidkeels riepen om vergiffenis af te smeken van hun slachtoffers en ze bedelden om op het Meer te mogen blijven. Als ze vergeving kregen kwam er een eind aan hun kwellingen. Als ze geen vergiffenis kregen werden ze eens te meer in Tartarus gedompeld, zodat hun cyclus van bestraffing hernieuwd werd.

De mannen en vrouwen die zonder zonden deugdzaam geleefd hadden kregen het goede en het schone dat ze gezocht hadden tijdens hun leven in de holte genoemd Aarde. Zij kwamen terecht in de reële wereld, nu zuivere geesten, zielen zonder lichaam, om te genieten van de ultieme zuiverheid van de ideeën en van de wereld. De zielen van de helden en de deugdzamen verbleven in de Velden van Elysium. Dit was een plaats aan het uiterste westen van de wereld, dicht bij de spiraalvormende Oceanus, en daar vielen onsterfelijkheid en eeuwige blijdschap hen te beurt.

Twee van de stammen van de Hellenen werden de Ioniërs en de Doriërs genoemd. Die twee stammen waren buren, een goede looper kon de afstand tussen hun woonplaatsen overspannen in drie dagen. Ze leefden niet ver van elkaar, maar hun landen, Attica en Laconië, bleven gescheiden door bergen. Ze verzamelden zich eerst in arme dorpen van rieten hutten om zich te beschermen tegen het ruwe klimaat van Aarde. Later bouwden ze houten en stenen huizen. Hun aantallen groeiden zo snel dat ze elk een stad bouwden, grote samenraapsels van woonplaatsen en tempels. De steden veranderden van aanzien in de smeltkroes van oorlogen met verdedigingscitadels, ontzagwekkende muren en versterkte heuvels. De belangrijkste stad van Attica werd Athene genoemd en de hoofdstad van Laconië was Sparta.

De Ioniërs en de Doriërs leefden niet slechts in die twee steden, Athene en Sparta. Vele Hellenen werkten op het platteland, onderhielden hun olijfbomen en hun druivenstronken, en ze hoedden schapen en geiten. Ze bouwden boten, eerst eenvoudige vlotten voorzien van kleine zeilen, nadien indrukwekkende schepen die lenig en snel voeren, bemand met vele roeiers. Die schepen konden in volle zee varen, snel en machtig. Ze bouwden eveneens dikke, ronde, langzame, lompe boten die zeer grote ladingen konden vervoeren van de dingen die ze zelf niet hadden, zoals granen en hard hout, en ze dreven handel. In het begin dreven ze handel met de goederen die ze zelf hadden. Nadien dreven ze handel met de goederen van

andere volkeren, met iedereen die rond de Zee woonde, en ze werden rijk door die handel. Ze hadden de tijd om na te denken, om over hun lot te mijmeren, en ze leerden te wenen bij hun tragediën en te lachen en de spot te drijven met de grillen van het lot. Ze waren een fier volk, maar ze zagen helder genoeg om te mediteren over hun onbeduidendheid.

De godin Athena voedde Erechtheus op tot hij Koning van Athene kon worden. Athena werd bijgevolg de moeder van de Atheners, maar ze bleef een maagd, de Athena Parthenos, Athena de Maagd. De Atheners aanbaden Athena. De Spartanen aanbaden Athena ook, zoals trouwens alle Hellenen, maar hun belangrijkste god was Apollo, de zoon van Zeus uit Leto, hij die zijn pijlen ver schiet en de god die zijn strijddar met de zon door de hemel rijdt.

De twee steden, Athene en Sparta, domineerden uitgestrekte vlakten. Beide steden waren beschermd door bergen en heuvels. Wanneer het aantal mensen groeide, stichtten ze andere steden, die zich alle aan de kusten van de Zee bevonden. Ze bouwden steden in het westen, in het oosten en in het noorden, maar slechts weinige in het zuiden omdat een ander groot volk daar leefde dat al vele steden aan zijn kusten had opgericht. De uitgezaaide steden betoonden eer en trouw aan hun stichtingsvaders, zodat de moedersteden een uitgestrekt netwerk van bondgenootschappen controleerden, en grote fondsen geld stroomden naar de centra toe. Ze stelden machtige legers samen.

Hoewel de moedersteden op elkaar leken, waren er ook grote verschillen tussen de levenswijzen in de twee polissen.

Athene lag zeer dicht bij de kust en genoot van uitstekende havens. Ze vormde een echte zeemacht. Haar slanke en snelle oorlogsschepen, bemand met ervaren roeiers, beheersten de Zee. Athene verliet zich op massieve, hoge en dubbele muren rond haar polis, en op muren die naar haar havens leidden als bescherming in tijden van oorlog. Wanneer oorlog dreigde, kon Athene al de bevolking van haar platteland binnen haar verdedigingswerken trekken om een lang beleg te weerstaan door bevoorraad te worden vanaf de Zee.

Sparta lag landinwaarts. Ze beval niet over een dichtbijge haven, en zocht haar macht bijgevolg in haar landleger. Sparta had geen muren rond haar huizen en tempels. Ze steunde op haar uitstekend geoefende krijgers om de bescherming te garanderen van haar gebied. Dit was van zulk levensbelang voor de stad, dat al haar ingezetenen ervaren strijders moesten worden, en gans haar organisatie in vrede en oorlog was er op gericht het beste landleger van de Aarde te onderhouden. Deze stam wijdde bijgevolg de meeste van haar menselijke hulpmiddelen zuiver en alleen aan haar verdediging, en haar bevolking oefende zo zwaar en zo veel dat haar leger nooit was verslagen. De muren van Sparta waren haar burgers.

Athene ontwikkelde een politiek systeem om haar zaken te beheren waarbij de volledige bevolking zich verzamelde om deel te nemen in de belangrijke beslissingen van de Staat. Rechters, veldheren en ambtenaren werden uit de massa aangeduid, verkozen om een functie te verzekeren gedurende een erg beperkte tijd van gewoonlijk slechts één jaar. Van de verkozen mensen werden geen speciale vaardigheden gevraagd behalve dan burger van Athene te zijn. De steden die geallieerd waren aan Athene leidden hetzelfde politieke systeem in, een systeem dat ze democratie noemden, waarin alle burgers gelijke rechten hadden, zodat het verbond van steden gesmeed was en samengehouden werd niet enkel door dezelfde stamoorprong, maar ook door gelijkaardige ideeën en levenswijzen, en wijzen van beheer van de polis.

Sparta liet de macht behouden door een klein deel van haar bevolking, door de oude families die de eerste mannen van hun stam geleid hadden. Die mannen waren rijk geworden en deelden de macht. De oude families vormden aldus een aristocratie die de zaken van de stad beheerde. De aristocratie behield de macht en regeerde met een oligarchie van enkele wijzen. Haar geallieerde steden volgden haar voorbeeld, en de rijkste leiders daar waren stoutmoedig genoeg om de macht lange tijd jaloers in hun midden te houden. Sparta zelf werd geleid door twee erfelijke Koningen, terwijl in Athene de macht kwam tot de meest charismatische, tot de beste raadgever, tot die burger van wie de argumenten de meest opvallende waren, en van wie de raad het meeste succes kende.

Beide steden vormden ontzagwekkende economische, politieke en militaire machten omdat ze hun energie wisten te bundelen als nergens anders op Aarde. Ze streefden echter vooreerst niet naar dezelfde eer. Ze respecteerden en bewonderden elkaar en ze stonden samen op tegen gemeenschappelijke vijanden. Maar ze waren twee grootmachten, en aan het einde kon er slechts één macht zijn op Aarde onder de Hellenen. Wanneer ze tegen elkaar insloegen, voor redenen die ze zelf niet goed begrepen, dan vermeden ze eerst directe confrontaties en ze vochten slechts in beperkte acties om na te gaan hoe sterk de andere polis vrede zocht of oorlog. Wanneer ze later elkaar openlijk bevochten, voerden ze hun oorlogen in en buiten hun eigen territorium, rond de ganse Zee, en dikwijls ook in vreemde landen waarnaar slechts weinige van hun burgers ooit gereisd hadden. Ze bevochten elkaar met woeste energie, en de Aarde beefde van hun oorlogskreten.

Wanneer de oorlogen stopten, lagen beide steden uitgeput, de overwinnaar zo zwak dat ze snel de echte verliezer werd omdat de hulpmiddelen waarop ze haar overwinning gebaseerd had niet konden vernieuwd worden. De stad die verloor en de overheersing van de andere moest dulden, was slechts tijdelijk beroofd van haar oorlogsmiddelen. Ze kon zich na vele jaren herstellen en weer machtig worden. Uiteindelijk verloor de winnaar in de geschiedenis, terwijl de verliezende stad een lange tijd na de oorlogen toch overwon.

In die steden leefden enige uitzonderlijke mannen en vrouwen die zich zeer bewust waren van de wereld boven hun Aarde, zelfs indien slechts met vage, intuïtieve, verstrooide gevoelens. Die mensen dachten na over de andere wereld en ze formuleerden hypothesen er over, meer hun onwetendheid erkennend dan hun kennis. Ze waren bedachtzame mensen, de meesten onder hen niet oorlogszuchtig, maar zij ook konden hun levenswijzen wreed en hardnekkig verdedigen wanneer ze dat nodig vonden.

Op de Aarde leefden echter ook mannen die glorie zochten voor hun eigen persoon en die slechts zwoeren bij het ogenblik. Deze verlangden te stralen in hun glorie en erkend te worden als de eerste, de slimste, de beste mannen van hun stam. Ze zochten vleierij en erkenning.

Dit is het verhaal van twee dergelijke mannen uit één van de twee steden, uit Athene. De ene man zocht goedheid en kennis van de wereld; de andere schepte slechts genoegen in verzadigde verwaandheid, zucht naar glorie en bewondering voor zijn persoon. Eén van de twee was een strijder die handelde volgens zijn passies; de ander dacht na over zijn leven en was deugdzaam. De twee mannen waren vrienden. Ze waren deugd en hartstocht.

De goden beslisten te spotten met de hartstochtelijke strijder en ze teisterden hem met conflicten, geweld, verwarring en ondergang. De godin Aphrodite echter, nam hem op in haar medelijden. Ze zond haar dochter, Harmonia, om hem te troosten met liefde en tederheid. Aphrodite gaf aan haar dochter een gordel die de macht had eender welke sterveling aan haar te binden, en vooral de hartstochtelijke man.

Dit is het verhaal van die twee mannen en van de gordel van Aphrodite.

Hoofdstuk 1. Kaap Sounion. Herfst 434 v. Chr.

Apollo

De zon stond hoog, hoewel niet zo hoog als in het midden van de zomer. Ze zond haar verblindend, wit en hard licht over de zee en de klippen van de kaap. Het land rees hier abrupt uit het water. Het hing hoog en ruw over het smalle strand van een kreek. Een reusachtig mes had het land hier afgesneden, alsof het gekneet en dan afgehakt was door een zenuwachtige en ongeduldige god. De rotsen waren hoekig en scherp. De golven braken echter zacht op het kleine, zandige strand. Een rustig, warm briesje waaide in van over de zee, over de stijgende rotsen heen. Die wind zou binnenkort aangroeien en met de komende namiddag in kracht winnen en het land slaan in sterke vlagen. De klippen lagen aan de beide zijden van de kreek ver in de zee. De rotsen staken daar veel lager in de Zee dan de steile, massieve kaap waarin het strand lag, maar de rotsen leken uitgestrooid alsof een reusachtige, slapende draak zijn tanden toonde van onder het water uit.

Een jonge man stond hoog boven aan de rand van de kaap en hij keek naar beneden, naar het vredige strandje. Hij was gekleed in een korte, witte tuniek die niet verder dan zijn knieën reikte. Hij hield zijn hand kalm op zijn lederen riem, duim naar binnen. De riem sneed zijn tuniek in twee delen. De wind kleefde het bovenste deel aan zijn borst en toonde aldus de spieren en de sterkte van zijn jong lichaam. Het lagere deel hing in plooiën rond zijn heupen. Hij droeg open, lederen sandalen. De jongen keek recht het water in en hij zag een brede, zilveren lijn vóór zich uitschieten in de golven, in de richting van de zon. Hij kon nauwelijks zijn blik houden in die zeer heldere streep licht die glinsterde met het bewegende water, want die verbindende helderheid veranderde en zond pijnlijke stralen naar zijn ogen met de minste beweging van de rusteloze zee. Het water lag thans wel met de zwaarte van olie, niet met de kokende energie van een storm die hoge golven in woeste vlagen over de rotsen heen kon zenden. Af en toe schoof een witte wolk voorbij de zon, en dan kon de jonge man duidelijker de kleuren van het water bemerken, steeds groen en blauw en wit, maar zich steeds van de ene tint in de andere wisselend.

Het land bleef onveranderd, veranderde het uitzicht niet onophoudelijk zoals de Zee. De klippen onder de jonge man en de afgrond toonde grijze en lichte oker kleuren, maar waar er een kleur was daar bleef die kleur. Dicht bij de jonge man, en op andere plaatsen langs de klippen, lag toch een beetje groen van struiken, gras en kleine bomen. De bladeren van die planten verschoven ook met de wind, maar hun tinten veranderden niet zo zeer als in het water. De blik van de jongen werd daarom weer naar het water getrokken. Hij erkende nederig de grootsheid van de kaap, maar hij genoot van het spectaculaire zicht van de zee. Het was de zee die hem aantrok! Daarna keek hij aandachtig naar een groene strook naast het strand en naar de witte lijnen van de golfjes die op het strand braken. De jongen was zeer gevoelig voor de kleuren van de natuur. Verder weg zag hij het blauwe van het water, en naar de horizon toe bemerkte hij een purperen band die de grens vormde tussen zee en hemel. Hoger op rees de hemel in een wazig lichtgrijs dat dan overging in het wit van de vochtigheid die uit het water leek te rijzen. De hemel werd veel dieper blauw naar boven toe, en wanneer de jonge man recht boven zich keek kon hij donkerder, grijze wolken zien, waarin op meer heldere plaatsen de zon probeerde door te breken.

Alleen de zee bewoog echt, en de jonge man stond daar, stil, de gevangene van de hem nooit vervelende, steeds veranderende indruk van de golven, hun kleuren en het spel van het

levendige water. Hij kon een paar ogenblikken naar het land kijken en het landschap een tijdje bewonderen, maar de Zee trok hem altijd naar zich terug, fascineerde hem en boorde zich in zijn ziel alsof de jongen deel was van de eeuwige beweging van haar grote massa. Het rollen van de golven zoog hem in, verrukte zijn geest, trok hem naar hun toe en noopte hem deel te worden van hun natuurlijke pracht. De mystieke eenheid met de vrede van de natuur boeide de jonge man. Hij zuchtte wanneer een grote wolk de zonnestrallen weer blokkeerde en het zicht tijdelijk dreigend verduisterde. Hij zag dan rechte, heldere stralen schijnen door de openingen in de wolken, die witte kolommen van licht naar hem toezonden, schuin weg vanuit een punt ver boven vóór zijn ogen, alsof een god zijn gebeden en bewondering voor de schepping aanhoord had en met fierheid de verering aanvaardde. Het was alsof de zon zelf het pleidooi van de jonge man beantwoordde, een pakt met hem sloot, en hem verzekerde van haar bescherming. De jonge man dacht dan even het figuur van een zeer mooie blanke vrouw te zien, daar boven in de hemel.

De jongen was de geliefde van de zon. Hij was groot en slank, doch sterk gespierd. De spieren op zijn armen en benen stonden prominent uit. Ze waren scherp afgelijnd en hard, doch mooi, hun lijnen in harmonie met de curven van zijn lichaam. Voor al de kracht die zo getoond werd, was er een delicate zachtheid ook in de man, hoewel de soms harde hoeken op zijn lichaam en gezicht getuigden van een leven van zware fysieke oefeningen en een vastberaden karakter. Hij had een mooi gezicht, bijna met de trekken van een meisje. Lange en zachte, zwarte lokken kroonden zijn hoofd overvloedig. Hij droeg geen baard, maar zijn kort, zuiver geschoren haren benadrukten zijn kin en wangen. Hij had een zachte kin, eerder volle lippen, ronde wangen, en een kleine, rechte neus. Het was zeer aangenaam naar zijn gezicht te kijken, de zachtheid en de eenvoud van de lijnen waren aantrekkelijk en boezemden aanstonds vertrouwen in. Het was een knap gezicht, dat uitnodigde om bekeken te worden, even verrukkend en teder en aanlokkelijk als de aantrekkingskracht van het water, zodat men zich snel op zijn gemak voelde. Mannen en vrouwen vonden zichzelf vreemd rustig met het gezicht. Ze draalden over de trekken met hun ogen en zouden slechts hun blikken afwenden van die rustige aanwezigheid als ze verstrooid werden door een gerucht of een onverwachte aanraking. Hun ogen gleden dan naar zijn halfnaakte borst. De mannen bewonderden zijn kracht. Vrouwen werden bekoord om hun lange vingers teder over de perfecte torso te laten glijden.

In het gezicht van de jongen stonden twee zeer heldere ogen, waarvan de lichtgrijze irissen bekleet waren met blauw en groen zoals de zee. Misschien waren het deze buitengewone ogen die de mensen zo aantrokken tot ze in de verleiding gevat werden waaruit ze niet konden wegbreken. De ogen waren zo doorzichtig als water, en ze leken te veranderen van kleuren zoals de morgengolven. Wanneer men echter van zeer dichtbij keek, direct in het middelste van die ogen, dan bemerkte men dat de kleuren daar compact waren, diep, te dicht om echt sympathiek te kunnen zijn. Men moest daar zijn blik stoppen en men kon de ziel van de jonge man niet binnendringen. De ogen waren dan koud, gaven niets prijs, en ze beantwoordden bijna nooit een menselijke sturende blik. De jonge man kon plots opkijken met een vonk van dreiging of geweld, om dan snel weer terug te keren tot zachtheid of een snelle blik van interesse, of op hun hoede gebracht door een gevoel van gevaar. Hij toonde bijna nooit enige angst, maar bewees zijn tegenwoordigheid en zijn verwickeling in het ogenblik, in zijn gesprekspartner en in de aspecten van zijn omgeving. De ogen overliepen alles en namen alles gretig in. De jongen was nog aan het leren, en hij leerde van elk ogenblik.

Boven de ogen stonden donkere, zware, mooi gebogen wenkbrauwen van fijne haartjes die een perfecte lijn trokken. De jonge man had een rechthoekig voorhoofd dat het grootste en

meest prominente kenmerk bleef van zijn hoofd, ware het niet dat de vormen daarvan verdoezeld werden door de vele haarkrullen die de harde lijnen van het voorhoofd braken met curven en plekken van donkere tinten. Het gezicht was verbrand door de zon nu, maar de jonge man leek onverstoord te blijven in de droogte van de lucht en de berisping van de zonnestrallen. Zijn gezicht had de zachte, ronde kenmerken van geluk en gezondheid bewaard, van de vriendelijkheid van een eenvoudig karakter dat vooralsnog niet doordrongen was van vervlogen illusies, van de grillen van het lot en het bedrog in de wereld.

De jonge man opende zijn armen nu. Hij liet de warmte van de zon zijn wezen vullen. Hij sloot zijn ogen en voelde de bries in zijn kleren spelen, zijn lichaam strelen en rond zijn gezicht vloeien, aan zijn haar trekken en in zijn oren suizen. Hij voelde zich gelukkig op het land, maar hij was één met de zee en de wind. Hij opende de ogen opnieuw, want hoewel hij een man was die een ogenblik in zichzelf kon koesteren, was hij toch iemand die actie en energie liefhad en die steeds nieuwe sensaties zocht. Hij kon niets laten rusten.

Plots voer een schip aan de rechterzijde van achter de rotsen door. Terwijl het verder de Zee in voer, steeds langs de kust, kon de jonge man het schip duidelijker zien. Het was een klein schip, met slechts één rij van roeiers aan elke zijde, maar de boot lag hoog in het water. Haar roeien rezen en sloegen de zee regelmatig in perfecte cadans, langzaam maar majestueus, en één enkel zeil zorgde voor bijkomende snelheid. Met groeiende opwindung zag de jonge man dat de versterkte boeg van het schip glom van het goud, en ook dat het schip versierd was met slingers van veelgekleurde bloemen, die nu verwelkt langs de zijden hingen. Terwijl het schip stil en waardig in de zee vorderde, dacht de jonge man dat slechts één boot aldus met ceremonie versierd en opgekleed kon zijn.

De jonge man herkende verbaasd het schip dat de stad Athene eenmaal per jaar naar het eiland Delos zond voor een plechtige zending naar de Tempel van Apollo daar. De Atheners dachten dat zeer lang geleden de held Theseus met dit schip naar Kreta was gereisd met zeven jongens en zeven maagden aan boord om geofferd te worden aan de Minotaurus. Theseus had de Minotaurus gedood in het labyrint, en hij had zijn weg uit het labyrint gevonden dank zij de draad van Ariadne, om aldus voor eeuwig de levens te redden van de jongeren van Athene. De Atheners hadden dan de gelofte gedaan de god Apollo elk jaar op Delos te eren met een officiële zending, in dankbaarheid en respect. Ze zouden hun stad proper en zuiver houden zo lang als het schip van Apollo op zijn reis zou blijven en tot het veilig weerkeerde. De priesters van Apollo hadden het schip in Athene versierd en het op weg gezonden. De jonge man was opgewonden aldus de fierheid van Athene plechtig rond de kaap te zien varen, fier omdat Athene de meester van de Zee was en ook nederig, omdat de stad met dit schip een hogere pracht en macht erkende, de pracht en macht van de goden. Hij vroeg zich af door welk vreemd toeval hij dit schip had bemerkt net op het ogenblik dat het aan de hoogtes van Kaap Sounion voorbij voer.

De jongen schreeuwde zijn verwondering en verrukking uit. Hij onttrok zich aan de vervoering van de zeenimfen, van de Naïaden, van wie hij dacht dat ze hem naar de zee lokten. Hij stootte de man aan die naast hem was komen staan en die ook naar het schip keek, beneden. Die man bewoog echter niet.

De oudere man naast de jongen stond stijf en stil op een rots, zijn rechterbeen ietsje gebogen. Hij ook was gekleed in een korte, witte tuniek, een chiton, maar zijn tuniek was van ruwe stof, bekleed en bijna versleten aan de randen. De man was gebouwd zoals de rots waarop hij stond. Hij had brede schouders en was helemaal niet zo groot en slank als de jongeman die hij begeleidde, maar hij leek deel uit te maken van de Aarde zelf. Hij had zwaardere spieren, zeer

sterke armen, maar het gewicht en het vet van een leven dat minder gewijd was aan de fysieke oefeningen waren begonnen de hoekige sterkte van de man te overwinnen. De tuniek kon een dikke buik niet verbergen en zijn armen waren voller maar minder beweeglijk. Toch gaf de man de indruk alsof hij de jongere man eender wanneer in krachtworstelen zou kunnen verslaan, alleen al door het gewicht van zijn lichaam en ledematen. Zijn tuniek opende ook op zijn borst en toonde de volwassen, rijpe man, met donkere bossen haar die op zijn lichaam grijs en wit werden. De man had een vol, verweerd, vierkantig gezicht dat minder lang en fijn was dan dat van de jongen, brede, woeste en zeer donkere wenkbrauwen, zwarte maar doordringende ogen, en een rood gezicht met hoekige trekken dat de lijnen en vele rimpels hield van een oudere man. Dit was een man die gewoon was uren lang in de zon te wandelen en te werken, te oefenen met strijders, en in de straten te vechten. Hij kon gevochten hebben in veldslagen van legers. Zijn voorhoofd was ook groot, maar minder breed en zijn haar was kort gesneden vooraan, langer gehouden in de nek. Hij droeg een zwarte baard, die nog meer krulde dan zijn haar. De baard was kort maar ongekamd, en begon al wit te worden rond de kin. De neus was mollig, dik, vet, breed. De man had een stompneus. Zijn wangen waren gezonken en zoals oud leder over zijn jukbeenderen gespannen. Hij toonde droevige, iets uitpuilende ogen. De man had een uiterlijk van macht, al was hij niet groot. Men kon vermoeden dat hij bekwaam was plots een zeer grote energie en kracht uit te oefenen, die kon uitbarsten zoals een helse storm, maar dat uitzicht werd gedempt door de natuurlijke vriendelijkheid van een man die met zichzelf in het reine was gekomen, een gevoel dat in zijn blik lag. De ogen van de man fonkelden dan ook vriendelijk, ze leken gemoedelijk meestal, maar ze konden ook plots nijdig worden als dat nodig bleek. Als de jonge man zo meegaand en verzoenend als de Zee kon lijken, dan was de oudere man geschapen uit het materiaal waaruit de bergen gemaakt waren.

De man bewoog niet wanneer de jongere hem aanstootte. Zelfs wanneer de jonge man hem meerdere malen aanraakte, met aandrang en groeiend ongeduld, bewoog de man geen voet. Hij bleef maar naar het schip staren, zoals zijn gezelschap, maar zijn ogen verlieten de boot nooit, niet tot ze achter de rotsen verdween die daar ver in de zee reikten. De wind stak feller op, nu. De wind scheurde over de rotsen van de kaap, en de zeegolven sloegen krachtiger en hoger tegen de rotsen, beneden. De oudere man scheen zich niet meer bewust te zijn van de tijd. Als de jonge man ten slotte aan zijn mouw rukte, niet langer het respect erend dat hij voor de oudere man had, verroerde de man zich toch.

Maar dan nog bleef hij tot zichzelf fluisteren, ‘het is niet mogelijk.’

Hij wachtte even, bleef staan, en herhaalde, ‘het kan niet zijn. Het moet een bodeschip zijn dat men naar Corcyra gezonden heeft, niet het Delische schip.’

De man draaide zich dan om zonder aandacht te schenken aan de jonge man, en hij liep langs het pad dat weg van de Zee liep, naar de tempel.

Socrates

De oudere man stapte zo snel weg dat de jongere even achter hem aan moest lopen.

De jonge man sprong naast hem en zei, ‘zeg, Socrates, je loopt alsof de dood op je hielen zit. Waar ga je naartoe?’

De man die Socrates genoemd werd reageerde alsof hij door al de bijen van een Attische korf gebeten was. Hij stopte plots, heel verrast door de scherpzinnigheid van de jongere man die anders nooit echt in empathie geraakte met de meer private gevoelens van zijn leraar.

Hij snauwde terug, ‘en wat indien de dood inderdaad bij ons was?’

‘Ach, kom nu, Socrates,’ antwoordde de jonge man ongeduldig, ‘dit is toch geen plaats om aan de kwade dood te denken! Kijk naar de zee, naar de hemel, en naar de tempel, ginds. Alles is hier licht en blijheid. Kijk naar de groene zee, de bruine bomen, de grijze rotsen, de vogels en de schapen ginder. De donkere dood is iets om aan te denken ’s nachts of in de hitte van een veldslag, wanneer ze op je valt en niet ontweken kan worden. Laat ons hier toch niet aan de dood denken!’

Socrates bleef echter bij zijn onderwerp. Hij stapte nu minder snel verder en plaatste zijn handen achter zijn rug.

‘Jij denkt dus dat de dood het kwade is, ons niet steeds begeleidt, en niet iets is waarnaar we kunnen verlangen, nietwaar Alcibiades?’

‘Natuurlijk, Socrates.’

‘Wel, weet je, Alcibiades, de mensen beweren dat ik een filosoof ben, en eigenlijk is dat ook waar, omdat ik de kennis zoek. Maar mijn lichaam verstoort mijn zoeken naar kennis. Als we ooit willen hopen de pure kennis van iets te vinden, dan lijkt het me dat we eerst ons lichaam moeten kwijt spelen. Ik geloof dat het bereiken van de zuivere kennis niet mogelijk is in het gezelschap van ons lichaam. Zo lang ik leef kan ik de kennis van de dingen zoeken, maar ik zal die kennis van de zuiverste ideeën nooit vinden. Kennis vinden van de onbezoedelde waarheid kan niet door een ziel die opgesloten zit in een lichaam. Ik wens de dood niet, maar dikwijls jaagt het vooruitzicht van sterven me geen vrees aan. Waarom zouden we angst moeten hebben van iets waarvan we niet weten wat het is? Ik heb er geen enkel idee over hoe het leven na de dood zou kunnen zijn.’

Socrates wachtte even, dacht na, en zei dan, ‘ik ben slechts een zwaan van Apollo, zijn dienaar, en ik zal mijn zwanenzang zingen vóór mijn dood. Het zal een lied van blijdschap zijn om te leren hoe de andere wereld er uit ziet! Apollo gaf me slechts schrale profetische krachten, maar die zijn desondanks ook niet onbestaande. Dat schip van Apollo zal ooit mijn dood aankondigen. Maar vertel dat niet verder, opdat men mij niet een waarzegger zou noemen!’

De jonge man gaf minder aandacht aan die woorden dan aan het gras, maar hij had toch wel gehoord wat zijn leraar gezegd had. Alcibiades geloofde eerder dat de ziel vernietigd werd de dag dat een man stierf, dat ze uiteen zou vliegen en verspreid zou worden, zou verdwijnen in wolkjes van dunne, onzichtbare rook. Maar reeds in het verleden had Socrates beweerd dat de ziel na de dood zou blijven bestaan met haar eigen kracht en haar eigen soort van intelligentie. Alcibiades antwoordde daarom, ‘ik vroeg me echt af of er wel leven is na de dood, Socrates, we kunnen dus beter genieten van het hier en het nu. Tevens, hoe zou het lichaam ons kunnen afwenden van de kennis wanneer het juist met ons lichaam is dat we leren, de dingen voelen, horen, en zien? Komt niet alle kennis van onze zintuigen?’

Socrates dacht daarover na. Hij opende zijn ogen wijd, één van zijn voorgeliefde trukken wanneer hij een argument op iemand wou forceren en het wou doen doordringen tot een gesprekspartner. Het was moeilijk om die priemende ogen te weerstaan!

Dan zei hij, ‘eigenlijk is dat ook zo, Alcibiades. Onze kennis komt echter van de ziel en van haar eigen perceptie van haar natuur, die één is met de zuiverste ideeën. Onze ziel geeft ons toegang tot de rede, en door de rede kunnen we hopen iets te begrijpen van de Ene. Hoe verstrooit ons lichaam ons van de rede? Wel, het antwoord op die vraag is eenvoudig. Onze ziel wordt besmet door de onvolkomenheden van ons lichaam, door onze verlangens en onze angsten, door de hartstochten, de woede en de verzuchtingen, door de emoties die ons doen handelen. Al die zijn hinderpalen voor de rede. Oorlogen en veldslagen, onze verlangens naar weelde en seks, maken ons tot slaaf van de zichtbare wereld en trekken ons weg van de ideeën. De ware filosoof zou deze wereld zonder verdriet of bitterheid moeten kunnen verlaten!’

Alcibiades stopte plots en liet Socrates alleen verder stappen. Alcibiades dacht na over hoe ze van Athene gekomen waren in een kleine groep, te voet, zoals pelgrims, in vier dagen naar Kaap Sounion waren gekomen, en geslapen hadden in herbergen langs de weg. Socrates had er op aangedrongen te voet te reizen, langzaam te gaan en af en toe te stoppen om te rusten, en dan telkens de jonge mannen, zijn leerlingen, te ondervragen. Socrates vroeg hen wat godsdienst was, wat de deugd, of ze wisten waaruit de ziel bestond, en wat het verschil was tussen de hemel en de grond. De jongeren meenden dat ze die zaken wel kenden, maar in slechts enkele vragen en antwoorden liet Socrates hen steeds verward en beschaamd achter, twijfelend aan alles. Socrates leek eerst hun gedachten te beamen, trok veel goede en gemakkelijke antwoorden uit hen, prees hen voor hun intelligentie, en dan, na nog meer drieste antwoorden, deed hij hen exact het tegenovergestelde erkennen van wat ze vroeger gezegd hadden. Als ze dan Socrates zelf uitdaagden hen de waarheid te geven, het echte idee, bleef de man enkel stil glimlachen, zeggende dat hij ook de waarheid niet kende. Hij stond dan op, en ze zetten hun reis voort.

Ze kregen nooit uitsluitende antwoorden uit Socrates, toch niet op deze trip, en ze moesten tevreden zijn met de twijfels. Wanneer dan Socrates verder stapte met die vreemde en snelle zwaai van zijn armen, die rollende beweging van zijn lichaam op zijn korte benen, bleven ze perplex achter, keken nogal dom naar elkaar, verzamelden hun goed en liepen hem snel achterna, terwijl ze in hun hoofden zijn woorden herhaalden en zich afvroegen hoe ze net het tegenovergestelde bereikt hadden van wat ze eerst dachten, en zwijgzaam bleven ze dan toch nog in hun hoofd argumenteren tegen hem. Een openlijke, uitgesproken argumentering konden ze nooit winnen tegen Socrates, en hoezeer ze ook zijn onderwerpen herkauwden, ze leken slechts des te onzekerder te worden over alles, nog meer verward, met gedachten die in hun hoofden bleven rond wervelen maar die nooit tot die ultieme waarheid konden geraken waar Socrates zo dikwijls allusies op maakte.

Wanneer het liefde en verlangens en gevechten betrof, waren dat wel onderwerpen die Alcibiades kende. De groep was aan de herberg van de Tempel van Kaap Sounion aangekomen de avond te voren. Vroeg in de morgen waren Socrates en Alcibiades naar de zee gewandeld, ze hadden zich uitgetkleed en ze hadden gezwommen in de kleine kreek die ze enkele ogenblikken geleden nog hadden bewonderd. Ze zwommen ver en diep in de Zee; ze vochten tegen de golven die toen heviger sloegen dan wat ze daarnet gezien hadden. Ze waren beide uitstekende zwemmers, zoals vele Atheners. Daarna, vermoeid, liepen ze het water uit en ze legden hun naakte lichamen te drogen in de vroege zon. Het zand van het strand lag koel tegen hun ruggen. Na een tijdje had Alcibiades onbeschaamd zijn penis gestreeld en betast, tot die hard en strak werd. Alcibiades had dan maar al te graag de hand van de andere man over zijn buik en dijen gevoeld. Wanneer Alcibiades verwachtte Socrates hem diep en krachtig binnen te dringen, had de man zich niet bewogen.

Socrates keek wel naar het jonge, prachtige lichaam met begerige ogen, maar hij zei slechts, 'Alcibiades, ik ben niet zozeer aangetrokken naar mensen die behept zijn met fysieke schoonheid als naar diegenen die de gave hebben van de mentale deugd. Ik zal niet doen wat je aanbiedt en verwacht. Je bent werkelijk zeer knap. Ik ben niet ongevoelig voor je schoonheid. Ik vermijd seksuele relaties met mooie mensen, omdat ik dan moeilijk de beheersing over mezelf zou kunnen bewaren. Ik geef toe aan sommige vormen van wellust, maar niet met leerlingen van me.'

Alcibiades voelde zich terechtgewezen en gekwetst, zodat rode schaamte zijn gezicht had gevuld. Hij bleef nadien stil liggen, verenigd met de elementen van de natuur die zo overweldigend en rustig waren die morgen. De mannen hadden nog een hele tijd gerust. Ze

keken naar de rijzende zon en ze hadden de wolken langzaam zien voorbij glijden. Daarna was het Socrates geweest die als eerste ongeduldig werd. Hij stond op, trok Alcibiades met hem mee naar de herberg, om te gaan eten met de anderen.

Alcibiades wist inderdaad alles af van liefde en verlangen. Hij wou plots op de ene of andere manier Socrates pijn doen, al wist hij wel de nuttelosheid van zulke pogingen.

Alcibiades liep dus naar Socrates toe en vroeg, ‘wanneer je zei dat liefde en verlangens je afleidden van je onderzoek naar de eeuwigheid, was je dan aan het denken aan Myrto, Socrates?’

Myrto was de echtgenote van Socrates. Ze was een kleine vrouw, een hoofd kleiner nog dan Socrates. Maar ze was een vrouw met brede heupen, zware borsten, ronde billen en een zeer smal middel. Voor Alcibiades en voor zijn vrienden was ze het perfecte object van hun verlangens. Ze vermoedden dat Myrto elke wellustige man naar haar lichaam zou verwelkomen, en ook Socrates. Ze hadden het echter nooit aangedurfd haar te benaderen. Socrates, had een zeer praktische benadering tot vrouwen, en hij sloot daarmee het onderwerp. ‘Vrouwen zijn er om de klederen te wassen en om het huis proper te houden, om kinderen te baren en om te koken, om het leven aangenaam te maken voor man en vrouw beide, om kinderen op te voeden, om zoveel te leren als haar echtgenoot en misschien zelfs meer, om lief te hebben en te koesteren en om geliefd te worden. Maar om verlangd te worden is iets anders.’

Terwijl hij verder stapte zei Socrates in een laatste zin, ‘Myrto inspireert me met het respect dat me mijn zelfbeheersing laat behouden. Dat doe jij niet.’

Alcibiades was dan verbaasd voor de tweede maal die dag. Socrates kon dan toch bepaalde waarheden erkennen.

‘Houd je dan van me, Socrates?’ vroeg Alcibiades.

Socrates liep nu echt door, maar toch gaf hij ook op die vraag een antwoord in plaats van een nieuwe vraag, een nieuw argument, ‘misschien doe ik dat wel, Endymion! Maar wat is liefde? Wat is de natuur van de liefde?’

Dat liet Alcibiades weer op het verkeerde been staan, want Endymion was de geliefde van de Maan, en Endymion sliep altijd.

Socrates riep dan, van al ver weg, achterom kijkend, ‘ik zoek niet te beminnen, zoals elke filosoof zou moeten doen, en zoals je al lang geleden had moeten weten. Maar kijk uit en vrees als ik echt bemin!’

Ja, Alcibiades had dan wel begrepen dat Socrates eigenlijk een vat vol tegenstellingen was zoals elke man van lichaam en ziel, hoewel Socrates vrede had gesloten met al zijn innerlijke contradicties. Alcibiades echter, was nog aan het vechten met zijn tegenstellingen en twijfels, met zijn ontbreken van een standvastiger basis voor zijn leven, en nog steeds hopen echte waarheden te ontdekken. Alcibiades verdacht zijn medeleerling Charmides ervan de geliefde van Socrates te zijn. Alcibiades zelf lustte meer naar de edelmoedige Myrto. Hij wou maar al te graag bedekt worden door de zachtheid van haar overvloedige huid en grote borsten, haar dun middel vast te houden, eerder dan geplet te worden onder de harde spieren van Socrates. Alcibiades gaf er ook de voorkeur aan te nemen in plaats van genomen te worden, maar hij was nog niet sterk en vastberaden genoeg daarvoor. Hij was nog onzeker in zijn gevoelens en met zijn eigen verlangens om al te doen waar hij echt van hield. Hij zocht nog ervaringen te verzamelen vooraleer zijn zinnen echt op iets te zetten.

De twee mannen liepen zo naar het Sounion Hiron, het heiligdom van Poseidon, waar de twee andere jongeren van hun gezelschap op hen wachtten.

De Tempel van Poseidon op Kaap Sounion stond fier, zijn koude symmetrie opleggend aan het land rondom. De tempel was slechts tien jaar geleden gebouwd, zodat het fijnste lokale marmer nog steeds wit en onbevlekt schitterde. Zijn Dorische kolommen wierpen zich elegant omhoog, gebouwd met minder groeven dan gebruikelijk om minder oppervlakte bloot te stellen aan de ruwe elementen van de kaap en om aldus erosie te vermijden. Het Ionische fries aan de oostkant was gebeeldhouwd uit het beste Parische marmer. Het toonde het gevecht tussen de Centaurs en de Lapiths, de gigantomachia, en ook de avonturen van Theseus, van wie sommigen geloofden dat hij de zoon was van Poseidon. Het fronton aan de oostkant stelde de veldslag voor tussen Poseidon en Athena voor de overheersing van Attica, en Socrates herinnerde de jonge mannen er aan dat de acropolis van Athene gewijd was aan beide goden, zelfs al was Athena de belangrijkste beschermster van de polis.

Naast de tempel waren zuilengangen gebouwd, portieken, ten noorden en ten oosten, voor de ontvangst van de pelgrims, en daar hadden Socrates en zijn groep de nacht doorgebracht. Iets verder bevond zich de tempel van Athena Sounias, maar Socrates was slechts naar hier gekomen om de Tempel van Poseidon te bezoeken, de tempel die zo prominent tegen de hemel van de kaap uitstak. De Dorische kolommen van het gebouw omringden de zaal van het heiligdom aan alle zijden. In die zaal stond het beeld van de god, maar de mannen betraden dit heiligdom niet. Ze hadden de dag tevoren hun eer betuigd aan de priester. De vier mannen gingen naar de kant van de tempel die in de schaduw lag, de zijde ook die hen beschermde tegen de westenwinden, en waar de meeste friezen te zien waren.

De wind, thans sterker, trok aan hun tunieken tot ze achter de hoek stonden. Ze wilden niet verstrooid worden door het razen van de wind in hun oren, want Socrates zou weer spreken en hen zijn laatste les van de dag geven.

Alcibiades treuzelde nog vooraleer zich echt bij de groep te voegen. Hij deed alsof hij de voorste kolommen van de tempel en de vlakke driehoek van marmer bewonderde, boven zich. Het fries met de wonderlijke beeldhouwwerken was met levendige kleuren beschilderd. Die kleuren contrasteerden fel met de witte, marmeren kolommen. Ze verleenden een feestelijke toets aan het gebouw en bevestigden ook duidelijk dat deze constructie opgezet was door mensen en hier geplaatst als een teken dat de natuur geweken was voor de vindingrijkheid en de macht van Athene. De architect had de sterkte en het robuuste van de tempel bekrachtigd tegen de elementen in, die zeer machtig waren te Kaap Sounion. Maar omdat de tempel met de hoekige lijnen van zijn verticale, slanke kolommen en vlakke driehoek zo kunstmatig leek, geen vormen die leken op iets wat Alcibiades tot nog toe als een vorm in de natuur gezien had, omdat het zo duidelijk in tegenstelling scheen tot alles wat in de natuur voorkwam en zo erg bewees dat het door mensenhanden gemaakt was, bleef het vreemd genoeg in harmonie met de natuur, zoals de mens was met de natuur. De tempel imiteerde de natuur niet, want hij zou daarmee de onvolmaaktheid van de menselijke geest bewezen hebben; hij was iets volledig anders. Hij bewees zijn eigen vormen en werd daardoor toch ook deel van het landschap, een deel dat aangenaam leek en geen misbruik maakte van zijn verschil.

Alcibiades werd dan vervuld van fierheid, want zijn voorvaders en zijn polis hadden deze plaats gekozen opdat alle schepen die langs de kaap voeren deze tempel zouden bewonderen en er onder de indruk van zouden komen. Het was een teken van de grootse vindingrijkheid, kunst, verbeeldingskracht, intelligentie en smaak voor juiste verhoudingen van Athene zelf. De schepen die langs de kust voeren zouden de tempel zien schitteren in de zon en hem verwelkomen, of in ontzag, nederig blijven staan bij het zicht van dit teken van rijkdom en macht van Attica, zo wijs getoond in zuivere gratie. De zeelui zouden de tempel zien glimmen in de vroege zon, of het de laatste stralen zien opvangen in de avond. Dan wisten ze dat ze weldra in Piraeus zouden aankomen, en na lange tijd konden ze zich weer beschermd voelen.

Alcibiades ging met tegenzin naar zijn metgezellen toe. Zijn wrevel tegen Socrates, zijn leraar, was nog niet verminderd. Hij had die morgen de onvermijdelijke terechtwijzing zonder morren aanvaard. De terechtwijzing was niet de eerste geweest, maar hij nam het Socrates toch kwalijk niet het enige onderwerp van diens volle aandacht te zijn. Alcibiades had het zelf echter ook moeilijk om aangetrokken te worden door een man die fysisch zo gewoon was en die het in zijn manieren ontbrak aan elegantie en fijnheid. Hij zag in Socrates een man zonder de zachtheid en de delicate, gratievolle sterkte die hij in zijn kameraden had bemerkt, die allen behoorden tot de beste families van Athene, en die allen dagelijks met hem oefenden in het gymnasium om hun lichaam de gladde perfectie te verlenen van de Atheense atleet. De man dronk te veel, hij was te dik en te lomp en te klein. Hij bezat niet de kracht van een lenige, breedgeschouderde zwemmer, maar hij kon wel door brute energie van hen allen winnen.

Alcibiades kon nooit winnen van Socrates in worstelpartijen, en zelfs niet in het hardlopen, want de man sprong en rolde met zijn borst en dreef zijn torso en benen dan mee vooruit met de snelheid van een stier. Alcibiades vroeg zich dan wel af hoelang Socrates dergelijke snelheid kon ontwikkelen en volhouden, maar hij had hem ook nog nooit over lange afstanden uitgedaagd. Hij vermoedde dat Socrates dan nog een andere stijl van lopen zou toepassen, een stijl die meer aangepast was aan het lopen van grote afstanden, in een betere wijze dan Alcibiades tot dusver ontdekt had. Hij zocht troost in de wetenschap dat hij een uitstekende ruiter was, terwijl Socrates zich geen paard kon veroorloven. Socrates was een hopliet, een strijder te voet voor Athene, terwijl Alcibiades als aristocraat in de ruitery zou rijden. Maar hij herinnerde zich ook dat geen enkele ruitery ooit een veldslag voor de Hellenen had gewonnen.

Alcibiades kon natuurlijk ook niet de elenchus van Socrates verslaan, de nooit aflatende verbeeldingskracht en sluwheid van de man om steeds een achtereenvolgende reeks van argumenten te vinden die iemand kon verleiden om stoutmoedig te beginnen met een mooie en gemoedelijke verklaring die door Socrates zou verwelkomd worden, aangemoedigd tot meer en aangeprezen aan de toehoorders, alsof hij de intelligentie van zijn gesprekspartner erkende. Daarna, in een reeks vragen die slechts zelfevidente antwoorden konden krijgen, kon Socrates de nietsvermoedende tegenpartij er uiteindelijk steeds toe brengen het exacte tegengestelde te bewijzen van wat hij aan het begin verklaard had, zodat de andere totaal belachelijk, volledig verrast bleef staan en zich bij alle goden slechts dan kon afvragen hoe hij tot daar geraakt was, verbaasd om het perfecte evenbeeld te blijven van een idioot. Het was hard genoeg dergelijke vernedering te moeten doorstaan in privé. In een groep was het effect verwoestend. Alcibiades was veel meer de toeschouwer geweest dan het slachtoffer van die speciale gave van Socrates. Hij had met zijn vrienden toegejuicht wanneer Socrates door de straten van Athene wandelde, of in de agora slenterde, tot hij een toevallige, onschuldige, gewillige kennis tegenhield, een verklaring uitlokte, en dan de man onverbiddelijk in de hoek duwde door zijn onverzoenlijke logica op de man los te laten in redeneringen van oorzaak en gevolg, van waaruit de persoon geen ontsnapping vond. De man zou altijd het tegengestelde moeten toegeven van wat hij oorspronkelijk verklaard had. Alcibiades en zijn vrienden zouden daarna de man verder belachelijk maken en hem bespotten voor zijn domheid. Ze apprecieerden dit natuurlijk des te meer naarmate de tegenstander van Socrates iemand was die ze kenden, iemand die behoorde tot de rijkere families van Athene en die daar dan bleef staan zoals een hoopje miserie, voorheen arrogant, thans vernederd. Er was geen betere man om eender welke autoriteit te vernietigen dan Socrates, en het respect van Alcibiades voor de ouderlingen van de stad was fel verminderd sinds Socrates zijn leraar werd.

Wanneer Socrates echter Alcibiades in dezelfde procedure uitdaagde, eerst in gesloten kring en daarna in het publiek, en hoewel Alcibiades leerde de elenchus langer en langer te doen duren, en het moeilijker en moeilijker te maken voor Socrates om hem naar een contradictie te leiden, toch kon Socrates steeds het debat winnen. Alcibiades begon stilaan te leren dat men een vraag van Socrates best met een nieuwe vraag beantwoordde.

Alcibiades had bijgevolg nu getreuzeld, opdat Socrates niet een eerste verklaring uit hem kon lokken. Socrates had Paralus zoon van Pericles gekozen om met de les te beginnen.

Alcibiades lachte gemoedelijk bij de wetenschap dat de les aan Paralus zou gespeld worden en niet aan Alcibiades, en hij was tevreden.

Socrates was in een vriendelijke bui, maar zijn ogen glommen niettemin slim en sluw.

Alcibiades ging te midden zijn vrienden Paralus en Charmides staan. Hij zat op de rotsen aan het einde van de zone die afgevlakt was, aan het einde van het marmeren platform dat vóór de tempel lag. Hij voelde zich op zijn gemak, en zat met lichtjes gekruiste benen. Paralus lag op de grond, op zijn rug, steunde op zijn ellebogen, en hij kauwde achteloos op een grashalm. Charmides leunde tegen een andere rots. Socrates plaatste zich recht vóór hen, voldoende in de wind opdat zijn chiton van ruwe wol constant rond zijn lichaam bewoog en af en toe zijn borst ontblootte.

Socrates praatte over twee en drie, over groot en klein.

Socrates had aan Paralus gevraagd of hij groter was dan Alcibiades, en Paralus had ja geantwoord.

‘Dat is fijn dan,’ zei Socrates. ‘Paralus is groter dan Alcibiades. Dat moet dan toch zijn omdat Paralus meer het attribuut van groot bezit in vergelijking met de grootte van Alcibiades!’

Alcibiades hield helemaal niet van deze draai van het gesprek. Eens te meer was de les slecht gestart, maar hij bleef stil en keek bijna respectvol naar Socrates.

‘Nu dan,’ zei Socrates, ‘we zien echter dat Paralus niet groter is dan Charmides, hier!’

Socrates wees met de vinger naar Charmides, één van de grootste jonge mannen die Alcibiades ooit ontmoet had.

‘Nu,’ vervolgde Socrates, ‘hoe kun jij, Paralus, zowel groot als klein zijn omdat je in grootte tussen Charmides en Alcibiades ligt? Men kan toch niet tezelfdertijd groot en klein zijn, is het niet?’

Paralus stemde daar mee in, maar zei ook niets meer.

‘Het lijkt me,’ zei Socrates, ‘dat het kenmerk de grootste te zijn iets totaal verschillend is van groot of klein te zijn, want groot en klein zijn elkaars tegengestelde. Er bestaat niets dat lijkt op de grootste te zijn. Wanneer we zeggen dat de een persoon kleiner is dan de andere, dan is ofwel de notie van het groot zijn teruggeweken of verdwenen. Het kenmerk de grootste te zijn blijft niet wat het was wanneer we denken over klein te zijn. Groot zijn verandert echter niet in klein zijn, is het niet? Groot en klein zijn tegengestelde concepten die zich niet verzoenen doordat het ene overgaat in het andere. Zijn jullie daar niet mee akkoord?’

Paralus ging weer helemaal akkoord met wat Socrates zei.

Socrates vervolgde, ‘jij bent dus de grootste, Charmides, en die kwaliteit verdraagt het klein zijn niet. Kun je dus akkoord zijn met mij dat, de grootste zijnde, of eender welke andere kwaliteit hebbende, trouwens, zolang die blijft wat ze is, de tegengestelde kwaliteit niet kan aannemen? Trekt die tegengestelde kwaliteit zich niet terug of houdt ze niet op te bestaan, Alcibiades?’

‘Ik moet het helemaal met je eens zijn,’ gaf Alcibiades grif toe en hij voelde de angst al in zijn tenen, maar hij antwoordde nonchalant en toonde niet te veel interesse. Hij vroeg zich af waar dit alles naartoe moest leiden. Die klaarblijkelijk eenvoudige beweringen die Socrates hier gaf leidden naar niets. Waar trok Socrates hen naartoe?

‘Goed,’ zei Socrates. ‘Neem nu het getal drie. Dat is een oneven getal. Het getal drie moet steeds bij die naam genoemd worden, maar het is ook een oneven getal. Het heeft dus de kwaliteit oneven te zijn. Toch zijn oneven en drie niet hetzelfde! Drie is een oneven getal, maar dat is niet hetzelfde als het feit oneven te zijn. En twee is niet identiek met even. Luister je naar me, Alcibiades?’

Alcibiades moest nu wel volle aandacht geven. ‘Wel, natuurlijk,’ antwoordde hij. ‘Goed. Wel dan. Luister nu aandachtig naar wat ik ga zeggen! We waren akkoord om te beweren dat elkaars tegengestelden zoals groot en klein elkaar uitsluiten. De ene kwaliteit zal nooit overgaan in de andere. Met twee en drie hebben we echter een andere notie. Twee en drie zijn geen tegengestelden zoals groot en klein, het zijn geen attributen. Maar ze dragen, bezitten, tegengestelde kwaliteiten, want twee is even en drie is oneven. Als de kwaliteit oneven in twee zou komen, dan zou twee niet meer twee kunnen zijn; twee zou niet meer bestaan. Op dezelfde wijze, als het kenmerk even in drie zou geraken, dan zou drie niet meer bestaan, drie zou verdwijnen. Twee en drie zijn geen tegengestelden, maar twee zal verkiezen te verdwijnen eerder dan het kenmerk oneven aan te nemen. Twee en drie nemen niet het tegengestelde kenmerk aan van wat in hun is, maar wanneer dat tegengesteld kenmerk nadert houden ze op te bestaan of ze verdwijnen. Dus opnieuw, drie zal verkiezen op te houden te bestaan eerder dan even te worden en toch drie te blijven. En toch zijn twee en drie niet elkaars tegengestelde.’

Socrates trok zijn chiton recht en ging dan verder. ‘De notie van het even zijn zal nooit in drie komen. Drie is onverenigbaar met de notie van even. Drie is oneven. Drie zal nooit de notie van het even te zijn toelaten.’

Allen gingen daarmee akkoord. Ze bleven allen nu zeer aandachtig kijken, begerig om te weten wat Socrates uit zijn mouw zou schudden, om te weten waar deze toespraak naartoe zou leiden.

‘Fijn, fijn,’ zei Socrates dan. ‘Zeg me nu, Alcibiades, wat moet er in een lichaam zitten om het tot leven te brengen?’

Daar moest Alcibiades niet lang over nadenken, dus antwoordde hij het vanzelfsprekende, ‘de ziel! De ziel neemt bezit van het lichaam en brengt het tot leven.’

‘Opnieuw juist,’ prees Socrates, en Alcibiades ontspande zich.

‘Wat is dan het tegengestelde van levend te zijn?’

Alcibiades antwoordde, ‘dood te zijn.’

‘En volgens waar we het net over akkoord waren kan de ziel nooit de tegenovergestelde kwaliteit, de notie, het kenmerk aannemen dat met haar verbonden is, is dat niet zo?’

‘Natuurlijk,’ zei Alcibiades, en hij had de valstrik al zien aankomen.

‘Dan,’ vervolgde Socrates, ‘ben je er akkoord mee dat de ziel zich niet kan omvormen en het kenmerk van de dood aannemen?’

‘Ik ben akkoord,’ erkende Alcibiades.

‘Wel,’ zei Socrates triomfantelijk, ‘dan kan de ziel niet sterven want ze kan zich niet omvormen en de kwaliteit aannemen van dood te zijn. De ziel kan gewoon niet sterven.’

‘Neen, natuurlijk niet,’ riep Paralus uit.

‘Maar het kenmerk oneven, waarover we het hadden is onsterfelijk. Jullie zullen wel met me akkoord gaan dat drie ook eeuwig is, en nooit verdwijnt.’

Socrates zweeg even en keek naar de wolken in de hemel. Dan sprak hij verder.

‘Laat ons een ander voorbeeld nog nemen. De notie van koude is eveneens eeuwig. Wanneer je warmte toepast verdwijnt het tegengestelde daarvan, de koude. Denk aan iets dat koud is,

zoals sneeuw. Sneeuw zou zich niet kunnen terugtrekken in zijn tegengestelde, en niet in water veranderen, zonder warmte. Wanneer de sneeuw opwarmt kan die niet blijven zoals hij was en nog steeds sneeuw genoemd worden! Maar sneeuw, zoals we die kennen, zou nog steeds bestaan. Bijgevolg is wat levend is, zoals de ziel, ook onsterfelijk. Het is onmogelijk dat wanneer de notie van de dood de ziel nadert, de ziel zou ophouden te bestaan, omdat de ziel het leven zelf is. Dus kan de ziel de notie van de dood niet aannemen en blijven wat ze is, net zoals sneeuw niet warm kan blijven en sneeuw blijven. Iets oneven kan niet even worden wanneer even nadert. En oneven houdt niet op te bestaan. Wanneer even komt, verdwijnen drie en oneven, maar ze houden niet op te bestaan. In het geval van leven en dood zijn we akkoord dat dit ook eeuwig is, de ziel zal eeuwig zijn, zoals het leven zijn. Iets dat leeft, dat de kwaliteit van het leven draagt, kan niet veranderen in het dragen van de kwaliteit dood. Wanneer een man sterft moet dat deel van hem dat leeft zich terugtrekken en vertrekken wanneer de dood nadert, en het moet ongedeed ontsnappen en onvernietigbaar blijven.’ ‘Bijgevolg,’ besloot Socrates, ‘hebben we bewezen dat de ziel niet het kenmerk van de dood kan aannemen. De ziel is eeuwig en onsterfelijk.’ ‘Dat moet zeer zeker zo zijn,’ zei een verrukte Charmides. Alcibiades stond met rode wangen, want de les was toch voor hem gegeven!

Alcibiades dacht, ‘wel heb je ooit! Wie had dat kunnen denken? De man bewees dat de ziel eeuwig is. Mijn ziel zal niet sterven!’ Hij bleef met open mond van verbazing staan. Hij had nooit echt nagedacht over zijn ziel en over wat er kon gebeuren als hij stierf. Na een tijdje zie hij, de betovering brekend, schertsend, ‘en ik heb honger en mijn lichaam zal sterven als ik niet snel iets te eten krijg. Laat ons naar de herberg terugkeren!’

Wanneer Socrates, Charmides, Paralus en Alcibiades aan de herberg kwamen in de zuilengalerij van Kaap Sounion, onder de Berg Laurion, was de avond al ingevallen. De zon verdween achter de horizon. Ze zaten in het open plein in het midden van de herberg, strekten daar hun benen uit, wreven de moeheid uit hun voeten, en bleven verder praten terwijl ze wachtten tot de donkerte helemaal viel en de sterren begonnen te verdwijnen. Op een paar andere gasten na die in een hoek van het binnenplein zaten, pelgrims voor Poseidon, waren zij alleen aan het wachten op hun avondmaal. De meester van de herberg bracht olielampen aan en hij beval zijn slaven kleine schotels te brengen met verschillende soorten voedsel. De gasten kregen brood en wat opsôn. De slaven kwamen met verschillende soorten kaas, stukjes geroosterde vis, vers water van de bergen, groene en bruine olijven, en fruit. Socrates en de jongeren konden kiezen uit stukken vlees die aan het spit gebraden waren. Het vlees was besprenkeld met zout en dan op een open vuur geroosterd boven de roodhitte gloeiende kooltjes. De herbergier bracht hen nog schotels met kleine gebakken vissen, en de mannen waren verrast nog vis te krijgen, sprotten en ansjovissen, stukjes paling en inktvis, en stukjes gezouten makreel. Ze kregen daarbij brood in de vorm van maza, en koekjes van gerstebloem. De mannen aten gretig met hun vingers. Ze aten en namen hun schotels af van kleine tafels die in hun midden geplaatst werden. Ze namen ook olijven, noten en enkele eikels. Ze lagen tijdens hun maal op houten banken, bedekt met dikke matten gevuld met doek.

Socrates kon nooit stil blijven. Hij vroeg gepast, ‘wat is het doel van de kookkunst?’ Alcibiades antwoordde, ‘om ons voedsel te geven zodat we niet zouden verhongeren.’ ‘Nee, dat is eten. Met koken bedoel ik heerlijke gerechten maken.’ ‘Dan is het doel van de kookkunst ons welgevallen te bezorgen, plezier.’ ‘Als het plezier is, Alcibiades, eerder dan te zorgen voor ons welzijn, is het dan niet verachtelijk?’

‘Wel, Socrates, is alle plezier slecht?’

Socrates had genoeg gepraat die avond. Zijn leerlingen konden verder nadenken over die korte les.

Wanneer ze verzadigd waren bracht de herbergier hen nog zoete honig. Socrates vroeg wijn daarna, en terwijl hij beker na beker ledigde, bleven allen zwijgzaam, al half ingedommeld liggen. De jonge mannen dronken slechts water, en ze keken naar de hemel.

Wanneer de herbergier alle schotels van de tafeltjes had weggenomen, besloten ze daar te blijven slapen, onder de open hemel en de flikkerende sterren, want de avond was fris maar warm genoeg om buiten te blijven, en geen van hen had de moed om zijn bank op te nemen en die in het huis te brengen, in de slaapkamers. Socrates was bijna dronken nu, en Alcibiades zag de donkere ogen van de man zoals tweelingsterren glinsteren van lust in het laatste licht van een olielamp. Socrates viel echter snel in slaap en snurkte luid.

Laurion

De volgende morgen stonden de mannen vroeg op. Ze aten hun ontbijt en zetten zich op weg terug naar Athene. Ze gingen langs een rotsachtig pad in de hete zon. Alcibiades vroeg Socrates en zijn vrienden om de zilvermijnen van de berg Laurion te bezoeken. Socrates was verrast, maar hij vermoedde correct dat de jonge man zelf wou zien hoe de oorsprong van zijn rijkdom er uitzag. Zeer weinige mensen wisten wat de moeder en de voogd van Alcibiades hem twee jaar tevoren al toevertrouwd hadden.

De vader van Alcibiades, de Atheense veldheer Cleinias, was glorievol overleden in de Slag van Chaeronea toen Alcibiades slechts zeven jaar oud was. De moeder van Alcibiades had daarop haar zoon naar de leider van haar familie gebracht, naar Pericles de Grote, de machtigste man van Athene. Pericles was de voogd van Alcibiades geworden sinds die dag, en Pericles vroeg regelmatig naar Alcibiades om te weten hoe het met de jongen ging en hoezeer hij in kennis vorderde en in sterkte. Pericles zond Alcibiades naar school om muziek te leren en om te leren lezen en schrijven. Alcibiades leerde de kunst in het openbaar te spreken, en Pericles had een vriend ook gevraagd Alcibiades te initiëren in de atletiek. Alcibiades leerde snel te lopen, ver te springen, te worstelen, paarden te berijden en ook lichte wagens te mennen, de schijf en de lans te werpen. Het was Pericles die hem in zijn eigen schip meenam naar zijn eerste Olympische Spelen in de streek van Elis in de Peloponnesos. En het was eigenlijk daar geweest dat Pericles en zijn moeder hem verteld hadden hoe rijk hij was, en waar het grootste deel van zijn fortuin vandaan kwam.

Er waren veel zilvermijnen op Laurion. De vader van Alcibiades had samen met vrienden geld verzameld om meerdere van de kleinere zilvermijnen van Laurion uit te baten, plaatsen die terzijde en achter de grotere sites lagen van waaruit het kostbare zilvererts ontgonnen werd. De naam van Cleinias werd zelfs niet vermeld als iemand die met de zilverindustrie verbonden was en die een deel van de mijnconcessies huurde, maar de inkomsten vloeiden regelmatig en overvloedig binnen. Alcibiades behoorde daarom nu tot de vijf rijkste mannen van Athene, maar slechts zeer weinige mensen van de polis wisten wat de oorsprong was van de rijkdom, want de familie van Alcibiades was verwickeld in veel ondernemingen en hun geld vermenigvuldigde zich snel. Pericles respecteerde die rijkdom niet een klein beetje, en hij zorgde bijgevolg voor Alcibiades met de interesse van een openbare politicus die zich de

steun van de rijkste families van de stad moest verzekeren, hoewel de basis van zijn macht zijn talenten als demagoog waren wanneer hij de verzameling van de burgers van Athene, de Ecclesia, de Volksvergadering, toesprak.

Alcibiades noteerde ook de speciale aandacht die Pericles gaf aan zijn moeder Deinomache, elke keer ze elkaar ontmoetten. Hij bemerkte de stille medeplichtigheid tussen die twee in een blik of een aanraking, en hij begon zich af te vragen welke de ware relaties waren tussen zijn moeder en die man. Alcibiades wist waar zijn geld vandaan kwam, maar hij vroeg zich soms af waar hij zelf vandaan kwam.

Tengevolge de pachtcontracten op de productie in de zilvermijnen behoorde Alcibiades tot de pentakosiomedimnoi, de mannen met de vijfhonderd schepels, de rijkste klasse van de Atheense burgers. Hij was ook een formele ridder, een hippeis, en de meesten kenden hem slechts als een lid van de hippeis. Hij moest dienen in de ruitery van Athene. De middenklasse van de polis, de zeugitai, dienden als hoplieten en de armen, the thetes, vormden de zeelui en de roeiers in de vloot.

Alcibiades wist waar zijn geld vandaan kwam, maar hij had nog nooit een zilvermijn gezien. Toen Socrates voorstelde, eigenlijk beval, op reis te gaan naar Kaap Sounion, had hij Socrates gevraagd langs de zilvermijnen van de berg Laurion te gaan.

De mannen liepen nu op een weg die de berg opklom. De weg was afgelijnd met bomen, zodat ze in de schaduw konden vorderen. Ze zagen een andere weg in de verte, waar karren beladen met erts gebracht werden naar de plaats waar het zilver uit het erts gewonnen werd, gescheiden van de aarde, gesmolten en daarna gegoten werd in blokken van zuiver zilver om naar de Muntinstelling van Athene getransporteerd te worden. Het zilvererts werd vermorzeld in mortieren, gemalen, en gewassen vooraleer het in ovens gesmolten werd. Alcibiades was niet erg geïnteresseerd in hoe het zilver eigenlijk van het erts gescheiden werd. Hij had smeltovens al voordien gezien in de Munt van Athene, naast de agora. Hij was nu geïnteresseerd in de echte bron van zijn rijkdom, in de mijnen, in het binnenste van de berg. Wanneer de mannen aan de echte mijnplaatsen kwamen, zagen ze meer en meer gewapende mannen, bewakers en hoplieten van de mijnen.

Bij het horen van de namen van Alcibiades en Paralus, openden de bewakers de afsluiting en ze lieten de groep door. Een bevelvoerder, één van de hoofdbewakers van de mijnen, was gewaarschuwd van hun aankomst door één van de hoplieten, zodat die man nu naar hen toe liep, maar al te graag bereid hen de plaats te tonen. Er was een reusachtige deuk in de rotsen van de berg, maar Socrates en de jonge mannen zagen slechts een aantal donkere gaten in de massa van de berg en in de grond, van waaruit mannen stegen, beladen met zware manden. De vorm van die putten in de grond was vierkantig. Ze waren meestal slechts schachten in de aarde, en ladders stonden in die schachten die diep de grond in leidden. Een eindeloze rij mannen ging de schachten in en een andere rij kwam er weer uit. Op een lendendoek na waren ze allen naakt. Onder de mensen bevonden zich ook kleine jongens. Die brachten samen het erts ook uit de mijnen. Vele gaten waren aldus gedolven diep in de buik van de berg en de schachten volgden natuurlijk de metaaladers. De schachten begonnen niet allemaal op dezelfde hoogte. Vóór elke ingang had zich donkere aarde verzameld, maar die werd vertrapeld, zodat in de droge hitte van de brandende zon grote stofwolken de mannen omringden, en de jongens kwamen zoals mieren, en liepen weer zoals mieren de berg in.

Overal op Berg Laurion stonden bewapende wachten, mannen bewapend met een speer en een zwaard en met een stok. Af en toe sloegen ze op een man die verblind door het licht van de zon uit de holen kwam. De mijnwerkers waren meestal nog jonge mannen. Er waren echter

ook enkele rijpere mannen onder hen, sterk gespierde mannen die natuurlijk slaven waren en die een dofheid in de ogen hielden die Alcibiades ontstelde en verbaasde. Hun haren hingen in slierten, samengeklit in stof en zweet. De mannen wasten zich nooit, ze stonken, en ze stapten langzaam verder, zonder energie. Een beetje verder zag Alcibiades ook vrouwen aan het werk, en oudere mannen die de rotsen zeefden waarin het zilver stak. Sommige van die vrouwen waren zwanger.

De mannen en vrouwen en kinderen werkten alsof ze niet bewust waren van wat ze deden, en met gebogen hoofden. Alcibiades bemerkte de scheuren in de huid, de nieuwe wonden, de donkere strepen van stokslagen op de ruggen en de magere, verzonken borstkassen van de slaven. Het was verboden slaven te doden in Athene, en huisslaven werden in het algemeen goed verzorgd. Niets verbood echter zware straffen, en Socrates en zijn gezellen zagen hier, te Laurion, wat die wetten betekenden.

De Atheense gemeenschap was verdraagzaam. Niemand droeg wapens binnen de muren van de polis, maar dit hier was een ander Athene. De mijnbewakers hadden er geen belang bij de slaven die in de mijn werkten te doden, maar geen grote waarde werd gehecht aan de mensen die hier werkten ook.

Alcibiades en Socrates dachten hetzelfde: wie won hier het meeste geld, de man die een mijn bezat en ontgon, of de man die slaven verkocht aan de mijneigenaar?

Alcibiades had genoeg gezien. Hij moest het binnenste van de mijnen niet nauwkeuriger onderzoeken, en de bevelvoerders van de wacht hadden al twee maal gewaarschuwd voor de gevaren in de schachten, ze smeekten de edele mannen om niet af te dalen. Socrates, Paralus en Charmides waren niet geneigd om dieper de mijnen in te dringen. Ze trokken hun neus toe en keken naar Alcibiades met smekende ogen die hem vroegen de plaats zo snel mogelijk weer te verlaten. Alcibiades stapte echter naar een ingang van een put, gevolgd door een angstige bevelvoerder. Alcibiades keek een schacht in, maar hij kon niets anders zien dan de donkerte daar beneden, opgelicht door een schaarse, kleine olielamp. Hij hoorde de geluiden van de mannen die in en uit schoven, beladen met manden, en hij hoorde verre slagen van hamers op rotsen. Alcibiades trok zich weldra weg van de hitte daarbinnen, en hij ging niet verder, niet dieper.

De mannen praatten nog een tijdje met de bewakers en ze zagen hoe de wagens ingeladen werden. Daarna verlieten ze de plaats, niet echter zonder nog de lichamen van twee dode, naakte mannen gezien te hebben, lichamen die op een hoopje gegooid waren op een schaduwrijke plaats in een bosje, wachtend op een snelle begrafenis. Ze verlieten de mijn in stilte. Ze volgden een tijdje de wagens, maar staken dan door naar het noorden, naar Athene.

Later, toen de berg achter hen lag, begon Socrates weer te spreken. Hij zei dat hoewel de ziel onsterfelijk was, ze ook de kwaliteiten moest hebben van het lichaam waarin ze woonde. Hij duidde daarom de plichten van de jonge mannen aan om hun ziel in deugden te oefenen. Hij zei hen dat ze de deugd konden vinden door kennis te vergaren.

‘Kennis is deugd,’ zei hij, en verklaarde met aandrang dat kennis alleen kon opgedaan worden door te studeren. Een geleerde man was een deugdvolle man en een man zonder deugd had het aan kennis en leren ontbroken. Een man met kennis was een wijze man. Wijsheid was deugd. Een man kon slechts kwaad aan iemand anders door gebrek aan deugd, en dat was wegens gebrek aan kennis.

Alcibiades voelde zich niet op zijn gemak. Hij kende de mannen die rijk geworden waren met de verkoop van slaven aan de zilverbijnen, en die mannen waren onder de meest geleerde en

meest intelligente heersers van de stad. Hij keek op naar zijn overleden vader als naar een idool. Hoe konden deze intelligente, geleerde en wijze mannen deugdvol zijn en toch afweten van het lot van de slaven van Laurion? Alcibiades begon zich af te vragen welke andere waarheden dan de waarheden van Socrates de aarde beheersten.

Socrates geloofde stellig in de transmigratie van de ziel. Vermits de ziel eeuwig was, zei hij, drongen zielen in nieuwe lichamen en gaven hen zo leven. Alcibiades kon niet goed begrijpen hoe de ziel van een man in het lichaam van een dier kon geraken, maar dat was ook wat Socrates leek te bevestigen. Alcibiades had de les echter wel begrepen, en ook waarom Socrates aanvaard had om naar de mijnen te gaan. Alcibiades zag de slaven. Volgens Socrates zouden slechts de ongeoefende zielen van de slechte mannen in vorige levens terugkeren in de slaven. Maar Alcibiades was daar allemaal niet meer zo zeker van. Hij kon zich slechts moeilijk inbeelden dat Nicias zoon van Niceratus, de slavenhandelaar, zelf tot een slaaf zou terugkeren.

Slaven waren de laagste en de armste onder de mensen. Aan het andere uiteinde van de schaal bevonden zich de goden. De mensen leken op goden, maar de goden hadden een andere natuur. Alcibiades wist goed genoeg hoe de aarde geschapen was en hoe de goden tot bestaan kwamen. Hij vroeg zich af wat er aan de mensheid zo speciaal was, maar hij had zich geen zorgen gemaakt over wat er met hem na zijn dood zou gebeuren. Het leven lag zeer sterk op hem.

Alcibiades dacht er wel over na of hij lichaam en ziel was, en hoewel hij fier was op zijn lichaam, en er van overtuigd dat het knap gebouwd was, goed geoefend en fijn van voorkomen, besloot hij toch dat hij, Alcibiades, in de eerste plaats zijn ziel was. Socrates had het bij het rechte eind daarin. Alcibiades was er ook nogal van overtuigd dat zijn ziel in een vorig leven in het lichaam van een held moest gewoond hebben. Zijn ziel kon niet de ziel van zijn vader zijn, want zijn vader had nog meerdere jaren geleefd na de geboorte van zijn zoon. Misschien kwam zijn ziel van één van de legendarische helden van de gezangen van Homeros.

Alcibiades wist zonder twijfel dat hij zijn aretê, zijn status, zijn fierheid en eer moest ontwikkelen meer nog dan andere mannen om zijn ziel rijker te maken, sterker en fijner voor zijn volgend leven. Terwijl hij de lange weg terug naar Athene ging, groeide zijn vastberadenheid een dergelijke leider te worden, een leider zoals de polis van Athene nooit voorheen gekend had. Hij kon dat bereiken, en het moest zijn lot worden. Pericles en Socrates hadden hem te verstaan gegeven dat hij alles had van de kwaliteiten die een persoon kon verzamelen: schoonheid van voorkomen, intelligentie, rijkdom, opvoeding en afkomst. Was hij niet een lid van het nobele geslacht van de Salaminoi door zijn vader? Hij was een Alcmaeonid zoals Pericles door zijn moeder. Hij was een achterachterkleinkind van een verbondene met Cleisthenes zelf die de laatste zonen van de tirannen van Athene had verjaagd en die de isonomia, de democratie van Athene ingevoerd had. Hij was een afstammeling van Megacles die, lang geleden, op de Atheense acropolis, haar citadel, de tirannen-in-de-maak verslagen had en de oproerlingen ter dood had gebracht. Hij was een Eupatride, een aristocraat van Athene. Aan de zijde van zijn vader stamde hij af van Eurysaces, zoon van Ajax. Hij was lid van de phratry, het broederschap van de Scambonides. Hij was een achterkleinkind van een man die als een triërarch gevochten had in de Perzische oorlogen op zijn eigen, zelf betaald schip, en het kleinkind van een man die in ostracisme verbannen werd omdat hij te populair werd.

Alcibiades stamde inderdaad af van de grootste mannen van Athene. Dat was ook zijn broeder Cleinias, maar Cleinias was niet zo buitengewoon knap van uiterlijk als hij, niet zo intelligent, niet zo algemeen bewonderd. Alcibiades lispelde, maar iedereen die hij ontmoette

bewonderde zelfs dit spraakgebrekje als een kenmerk meer dat hem deed opmerken onder zijn medemensen. Hij overwoog met fiere verwachting het ogenblik waarop hij dit alles zou zeggen aan de burgers die in de dokimasia zetelden, de ondervraging die hij moest doorstaan om officieel ingeschreven te worden als een burger van Athene. De ouderdom om de dokimasia te ondergaan zou hij binnenkort bereiken. Hij zou dan zijn glorierijke voorvaders citeren in een lange lijst van namen. De ondervraging zou slechts een formaliteit zijn.

Alcibiades was ongeduldig om de waarde en de ambities die Socrates in hem had doen ontwaken te bewijzen.

Hij strekte zijn nek, keek meer vastberaden vooruit en fluisterde, ‘mijn ziel moet een stralende, etherische, gouden en zilveren ziel worden. Mijn ziel moet de ziel geweest zijn van een achtereenvolgende rij van de meest dappere mannen op aarde die vóór mij geleefd hebben. Ik mag mijn ziel niet beschamen. Ik zal Alcibiades zijn, de man gekozen door mijn ziel. Ik zal Alcibiades zijn, de meest brijante man van Athene. Dat moet ik worden! Het is mijn lot, mijn voorbestemming, en ik ben dat verschuldigd aan de ziel die mij gekozen heeft. Athene, Athene, meesteres van de steden van de Delische Bond, centrum van de wereld, heerseres over de Zee, ooit zal ik regeren over je, en je zult me toejuichen!’

Hoofdstuk 2. Athene, de eerste maanden van 433 v. Chr.

Agora

Socrates wandelde door de straten van Athene in de late namiddag. Hij ging met lichte sandalen aan de voeten hoewel de lucht zeer fris was, en hij droeg dezelfde kleren waarin hij met zijn leerlingen naar de Berg Laurion en Kaap Sounion getrokken was in de herfst. Het nam hem een hele tijd om tot in de nabijheid van het huis van Pericles en Aspasia te geraken, waar hij uitgenodigd was voor een avondmaal. Dat was omdat Socrates hield van dralen, rondneuzen en praten onderweg.

Een slavenjongen van elf jaar of zo was plots in de aulé van zijn huis verschenen en had hem de uitnodiging in woorden gegeven, niet in schrift. Socrates gaf een beetje honig aan de jongen, geen muntstukken, en hij bemerkte tevreden dat de jongen daar ook blij mee was. Dan zond hij de jongen terug op pad met de boodschap dat hij, Socrates, dezelfde avond naar Pericles zou komen net vóór zonsondergang.

In de namiddag begon Socrates dan op zijn gemak door Athene te wandelen, en hij zocht met gretige ogen alles wat zich in de straten veranderd had sinds de laatste maal dat hij hier langs was geweest. Hij ondervroeg de mensen die hij toevallig tegenkwam over hoe en waarom dit of dat huis herbouwd was. Hij bemerkte met genoegen de nieuwe Hermae beeldjes die aan woningen geplaatst waren, en noteerde welke mensen nieuw ingetrokken waren en welke verhuisd waren.

De straten van Athene gonsden met leven. Socrates zag pottenbakkers aan het werk in de open hoven van hun huizen, houtsnijders demonstreerden hun kunde, groenten- en fruitverkopers boden hun goederen met veel omhaal aan vanuit hun stalletjes. Vrouwen spinnen wollen draden, en in een patio zag hij door een open deur twee vrouwen werken aan een verticaal weefgetouw. Andere vrouwen kwamen nog terug van de gemeenschappelijke fontein, van de Eneakrounos, de fontein met de negen monden in de agora. Die vrouwen droegen grote waterkruiken of hydrai met zich mee. Ze stopten om te praten, blij even te kunnen rusten, en Socrates kon enkele woorden met hen wisselen. Iedereen kende de filosoof Socrates in Athene, en vooral de vrouwen.

Aan elke straathoek stonden er stalletjes en kiosken en toonbanken, en Socrates bewonderde aan één van die de fijne alabastrons gevuld met heerlijke parfums. Hij had echter niet het geld om de duurder daarvan te kopen. Het was een droge en koele dag, doch kalm naar de avond toe. De meeste handelaars gingen door met hun handel, want de dag was nog lang niet ten einde. Velen onder hen ook kenden Socrates, want hij had al meermalen met hen gesproken, en Socrates groette beleefd diegenen die hij nog niet gezien had, stopte hier en daar om een babbeltje te slaan. De Atheners spraken graag met hem, vooral, wist Socrates, als hij hen iets vroeg over hun leven en hun handel, hun moeilijkheden en gelukkige ogenblikken, hun zaken en hoe het zeilde met hun dochters en zonen. Socrates streelde kinderen op het hoofd, zei hoe mooi hun gezichtjes waren, en kwam daarmee steeds in het hart van de moeders terecht. Hij gaf commentaar op de schoonheid van een aarden pot of op de kwaliteit van tentoongesteld fruit, het fijne stof van een nieuwe chiton, en die vriendelijke, argeloze vleierij opende de geesten van de mannen naar hem.

Socrates nam een andere weg dan hij eigenlijk moest, en hij slenterde de agora in. Aan die verleiding kon hij niet weerstaan. De marktplaats was nu nog meer levendig dan de straten, en

hij wandelde langs de stalletjes die nog open waren. De marktplaats was vol geplaatst met toonbanken en kleine werkplaatsen. Socrates bewonderde wat de laatste visverkopers ten toon spreidden. Hij aarzelde en bleef lang staan bij de boekenverkopers, waar tientallen rollen op de tafels lagen. Hij draalde bij de koks, de timmerlui, de oliehandelaars, de notenverkopers, de verkopers van mutsen en hoeden, de bakkers, vollers, de beeldjesmakers, en vele andere handwerkluï die hun goederen in de marktplaats aan de man probeerden te brengen. De goederen kwamen van overal in de Helleense wereld. Socrates zag schoenen van Argos en Sicyon. Fijne, rijk bewerkte linnen tunieken kwamen van het eiland Amorgos. Hij nam één van die tunieken voorzichtig in de hand en bewonderde de kleurpatronen op het doek en de fijnheid van het materiaal. Die waren te duur, en dus niets voor hem! Hij zuchtte en ging weer verder met een vriendelijke groet naar de verkoper.

Het water kwam Socrates in de mond bij stalletjes die dode lijsters en hazen toonden. Hij liep voorbij de verkopers van saucijzen met zijn hoofd in de lucht alsof hij de wolken in de hemel bewonderde. Hij negeerde de geuren van de sudderende vleespotten, van het gegrilde varkensvlees en het schapen- en geitenvlees. Hij hield te veel van de verschillende kazen om naast die te kijken, vooral naar de heerlijke geitenkaas die op een toonbank in plakjes gesneden werd. Hij onderzocht de potten met aromatische kruiden aan een ander stalletje, en hij rook gretig de geuren van munt, kaneel en tijm. De visverkopers pingelden in luid kabaal met potentiële kopers over de prijs van hondvis van Rhodos, lintvis, alen uit het Copais Meer, zeebrasems, inktvis en zeepaling, en menige koper liep ontgoocheld weg, niet met de zwijmvis van Ambracos die hij of zij gewild had, doch met enkel sprotten, ansjovissen, en andere kleinere vissen uit de Zee. Vis werd zeldzamer en duurder de laatste tijd. De visvrouwen verkochten ook tonijn, schaaldieren, mollusken, inktvisjes van alle soorten, en gedroogde en gezouten vissen. Een bakker verkocht zijn artos, ronde broden gemaakt van tarwemeel, en op een bank zag Socrates ook koekjes van gerstemeel uitnodigend naar hem lonken. Hij liep snel door naar de wijnhandelaars die hem probeerden hun zoete wijn van Chios aan te smeren, en andere Ionische wijnen. Daarmee had Socrates nog alleen maar de oostkant van de agora bezocht. Hij wandelde onder de plataanbomen van het plein verder. Hij weerstond aan de verleiding de kapêlions van Athene binnen te stappen, hoewel hij veel van de kapêloi, de herbergiers, kende, en ook de dienstmeiden die daar serveerden. Hij zou wijn genoeg krijgen deze avond, op het symposium van Pericles.

Socrates was fier op zijn Athene. Hij bewonderde nu de gebouwen van zijn polis. Aan de noordkant van de agora stond de Zuilengang van de Koningen, ook de Portiek van Zeus genoemd. Hij zag daar ook de tempel van Apollo Patrös en de Metroün, het heiligdom van Cybele, de moeder van de goden. In dat gebouw werden de openbare archieven van de stad bewaard. Een beetje verder stond de Bouleutêrion waar de Raad van de stad vergaderde, en de Tholos, het gebouw van de Prytaneis, waar de leden van de Raad hun maaltijden namen. Socrates wandelde verder. Hij lachte met een paar goochelaars, en keek naar tuimelaars die stoutmoedige duikelingen maakten in hets tempo, terwijl ze deden alsof ze eigenlijk onhandige lomperiken waren.

Aan de tegenoverliggende zijde van de agora wandelde hij voorbij het altaar van de twaalf Olympische goden, voorbij de Tempel van Ares en het Monument van de Eponieme Helden die hun namen gegeven hadden aan de tien stammen van Athene.

Het Altaar van de Twaalf Goden was gekend als het centrum van Attica. De afstanden van het land werden gemeten vanaf dit altaar. Athene was werkelijk het centrum van de wereld, dacht Socrates gelukkig.

Hij stapte dan de Stoa Poikilé in, de beschilderde Stoa, en hij bewonderde opnieuw de schilderijen van Polygnotus, Panaenus en Micon. De schilderijen stelden de Slag van

Marathon voor, de Trojaanse Oorlog, de Gevechten van Theseus met de Amazonen, en andere scènes uit de overwinningen van de Atheners. Hier ook hingen de beroemde schilden die door de Atheners buit gemaakt werden in hun veldslagen. Socrates wandelde langs het Heiligdom van Theseus, de grootste held van Athene.

Daarna slenterde hij in de prachtige zuilengalerijen van de westkant. Hij bekeek het Prytaneum, het stadhuis van Athene, waarin veel feestmalen georganiseerd werden. Hij treuzelde, zoals hij dikwijls deed, bij de Wetten van Solon, de heilige wetten van de polis van Athene. De wetten waren gegraveerd op lange, houten blokken of kurbeis die rond assen konden draaien, terwijl de axionis in een kader geplaatst waren. Elke burger van Athene kon naar het stadhuis komen en de wetten van Solon daar lezen door de kurbeis te draaien en zo de reglementen te lezen. De code van de wetten van Solon was wat van Athene de trots van Attica maakte.

Even later verliet Socrates de agora. Hij wandelde verder, een zijstraat in.

Wanneer Socrates bijna het huis van Pericles genaderd was, hoorde hij zijn naam roepen van achter zijn rug. Hij draaide zich om, wachtte, en zag Aristodemus, een Kydathener, snel naar voor stappen. Aristodemus was fijn opgekleed, en hij groette Socrates met veel omhaal. Hij riep dat hij vermoedde dat Socrates ook uitgenodigd was op het maal van Pericles. Wanneer Socrates beaamde dat hij inderdaad op weg was naar het huis van Pericles, stelde Aristodemus voor hem te vergezellen. Aristodemus wist steeds de laatste roddeltjes van de politiek van de stad, dus vroeg Socrates direct wat Athene deze dagen in de ban hield. Aristodemus was een zware man en hij hijgde sterk omdat hij naar Socrates gelopen was, dus ging Socrates nog langzamer nu dan voorheen, en hij liet Aristodemus zijn adem vinden, waarna hij plechtig luisterde naar wat de man te vertellen had. Aristodemus hield er van grote gebaren te maken om zijn verhalen kracht bij te zetten, en Socrates was steeds verrukt van het enthousiasme dat een goed verhaal vergezelde. Aristodemus vertelde iets wat Socrates al gehoord had, tenminste, de eerste delen er van, maar Aristodemus begon bij het prille begin.

Aristodemus sprak over de stad Epidamnos, een stad die ver in het noorden van Hellas lag, aan de westkust. Die stad was gesticht door Phalius zoon van Eratocleides, een Corintiër van de familie van de Heraclides. Phalius was daar gekomen vanuit het eiland en de stad van Corcyra, zodat Epidamnos een kolonie was van Corcyra, die zelf ook gesticht was door Corintiërs. Enkele jaren geleden was de aristocratische partij van Epidamnos verdreven door de democratische partij. De aristocraten spanden daarop samen met de Taulantiërs, het Illyrische ras van mensen die het land rond Epidamnos bewoonden, en zij samen teisterden de stad. De democraten zonden een ambassade naar Corcyra om hun moederland hulp te vragen. De Corcyreeërs waren echter al sinds lang jaloers op de welvaart van Epidamnos, zodat Corcyra weigerde de ambassadeurs te ontvangen.

De mensen van Epidamnos consulteerden dan het Orakel van Delphi over wat ze moesten doen. Het Orakel antwoordde dat ze hun toestand moesten uitleggen aan de Corintiërs die Epidamnos gesticht hadden, en te Corinthe zouden ze wel de hulp krijgen die ze zochten. Epidamnos zond dus een delegatie naar Corinthe om hulp en steun te vragen. De Corintiërs gaven graag toe aan die bede, want de burgers van Corcyra waren machtig geworden, zodat ze geen respect meer toonden aan Corinthe. Corinthe greep de mooie gelegenheid graag te baat de mensen van Corcyra dwars te zitten.

Corinthe zond een leger en nieuwe kolonisten over het land naar Epidamnos, want Corcyra bezat een sterke vloot van honderdtwintig triremen, terwijl Corinthe veel zwakker was in haar zeemacht op dat ogenblik. Toen de burgers van Corcyra daarvan hoorden, zonden ze dadelijk vijftig schepen naar Epidamnos, en ze eisten dat de verbannen vroegere oligarchen weer zouden ingehaald worden om de macht uit te oefenen. De Epidamniërs weigerden

natuurlijk, zodat Corcyra met veertig triremen de stad belegerde. Daarop verzamelde Corinthe met veel moeite bij haar geallieerde steden een vloot van vijfenzeventig triremen, verklaarde de oorlog aan Corcyra, en de vloot voer in de Zee. Maar tachtig schepen van Corcyra onderschepten de Corintische vloot te Leucimme en ze versloegen de Corintiërs. De Corintiërs wilden deze belediging niet slikken, ze zochten wraak. Maar wat kon Corinthe doen? Corcyra was te machtig voor hen op dat ogenblik.

Terwijl Aristodemus dat allemaal in geuren en kleuren vertelde, kwam een andere van hun vrienden naderbij, Glaucon. Glaucon had het eerste deel van het verhaal van Aristodemus gemist, dus vroeg hij meer uitleg. Socrates maakte van de gelegenheid gebruik om het huis van Pericles binnen te glippen.

Aspasia

Pericles en zijn echtgenote Aspasia stonden tegenover elkaar in de patio van hun huis achter de deur die Socrates open duwde, en Socrates vond zich lichtjes in verlegenheid om binnengevallen te zijn in een kleine huiselijke twist. Het onderwerp van het dispuut was Alcibiades.

Enige tijd geleden was Alcibiades het huis van Pericles ontvlucht om weg te lopen met één van hun kennissen, een zekere Democratus. Socrates kende die Democratus niet, maar Aspasia bleek erg opgewonden over die geschiedenis en ze betrok Socrates in het gesprek.

Aspasia zei met een stem die alsmaar hoger klonk, ‘Socrates, ik ben niet blij met wat Alcibiades deed. Hij had ons huis niet mogen verlaten om zijn neigingen op die manier te volgen. Dat weet ik! Maar Alcibiades is nog jong en Eros is de oudste en de grootste god, want er bestaat niets beters dan bemind te worden. Ik begrijp Alcibiades en vind wel verontschuldigen voor wat hij deed. Hij was niet beschaamd zijn liefde te tonen, en ik geloof dat hij bereid was te sterven om bij zijn minnaar te kunnen blijven, zoals Alcestis stierf voor haar echtgenoot. Alcibiades wordt toch beschermd door de goden die de ijver van een liefhebbende hoog in aanzien houden, meer dan de deugd van de beminde, want de minnaar heeft steeds de goden aan zijn kant!’

Pericles antwoordde met groeiend ongeduld, ‘wel, als we van de goden moeten praten ter ere van de goden, vergeet dan niet dat er twee Erossen zijn, net zoals er twee Aphrodites bestaan. Er is de nobele Uraniaanse Aphrodite en de Pandemiaanse Aphrodite, de gewone en vulgaire Aphrodite.’

‘Dat is waar,’ sloeg Aspasia terug, ‘maar ik hoorde dikwijls zeggen dat de Uraniaanse Aphrodite mannen naar mannen leidt en de Pandemiaanse Aphrodite mannen naar vrouwen. Ik hoorde ook al veel mannen beweren dat hun meest edele en sterke liefde aan andere mannen toegewijd was, omdat die niet bezoedeld werd door de hartstocht die tussen man en vrouw heerst!’

Pericles werd echt kwaad bij die woorden, ‘waar wil je me naartoe krijgen, Aspasia? Liefde onder mannen is een schande! Een Atheense wet beschermt onze jongens! De wet zegt dat het schandelijk is jongens in de netten van oudere mannen te vangen, te verleiden en hen te misbruiken. Alcibiades zocht niet de grootse en fiere ideeën van de Uraniaanse Aphrodite, en dat deed ook Democratus niet! Ik ben het eens met je dat het edel is openlijk te beminnen, eerder dan in het geheim, en dat weet je goed genoeg, Aspasia, en ik zie wel enige sierlijkheid in een minnaar, zelfs in een liefde tussen mannen. Maar een daad die op edele wijze gedaan

wordt is edel en een daad die laag en gemeen gedaan wordt, blijft gemeen. Ik kan niets goeds ontdekken in wat Democratus deed. De waarheid is dat hij Alcibiades verleid heeft om onze familie te beschamen, en hij deed dat alleen maar om mij en mijn broeder uit de dagen. Onze wetten laten dit soort van genegenheid niet toe. Alcibiades liet zich ook veel te gemakkelijk vangen, en dat ook is schandelijk. Ik vind geen deugd in die daad, noch voorzichtigheid, noch gepaste terughoudendheid, noch wijsheid. Democratus bedroog Alcibiades en Alcibiades viel in ongenade. En dat is dat!’

Ariphron, de broeder van Pericles, kwam nu ook naar hen toe van binnen in het huis, en hij sprak verder met geweld op de laatste woorden van Pericles.

‘Er zijn ziekelijke en gezonde zaken van het lichaam. We mogen niet de ziekelijke daden goedkeuren en belonen! Alcibiades en Democratus braken de harmonie en de vrede van onze familie. Wat we nodig hebben is matiging en fatsoen, niet een publiek schandaal, en zeker niet deze corruptie van de zinnen. Democratus misbruikte zijn macht over Alcibiades voor een schandelijke daad. Dat moest in de kiem gesmoord worden, en daarom zou ik die relatie uitgeroeid hebben en Democratus naar het gerecht gesleept hebben om veroordeeld te worden voor zijn vuile daden. Maar Pericles hield me tegen Democratus aan te klagen!’

Aspasia was ondertussen al danig afgekoeld.

Pericles ging verder, ‘ja, ik hield Ariphron tegen. Liefde kan in het openbaar getoond worden, maar Ariphron overtuigde me er van dat dit niet een edele liefde was. Ik wil echter niet dat Alcibiades voor de rest van zijn leven zou achtervolgd worden door deze schande, en de schande zou in het openbaar gebracht zijn in Athene als we naar een gerechtshof waren gestapt. Ik doofde bijgevolg de zaak, en plette Democratus zoals een vlieg tegen de muur, maar ik vrees dat de geruchten niet kunnen gestopt worden. Schandelijk noem ik dat!’

De oude voedster van Alcibiades, Amycla, kwam zich in het gesprek mengen. Ze was de min geweest van Alcibiades sinds zijn geboorte, en hoewel hij haar niet echt meer nodig had als dienstmeid, want ze was nu oud, had Alcibiades aangedrongen haar in het huis te houden. Ze kon geen slecht woord tegen haar lieveling horen. Ze was een Spartaanse, maar Alcibiades was nog steeds haar eigen klein kindje. Wanneer Pericles uitgesproken was, begon zij te pleiten en niemand stopte haar, want ze was een wijze oude vrouw en iedereen hield haar in acht. Pericles luisterde geamuseerd.

‘Eros is de jongste van de goden, de god van de jeugd, de god van de schoonheid en van de deugd,’ zei ze. ‘Het is niet een gewelddadige god! Het is een god van harmonie die geen onrechtvaardigheid begaat en geen schaamte kent, want hij is deugdvol. Mijn Alcibiades kon niet weerstaan aan Eros, zoals zelfs Ares niet aan Eros kon weerstaan. Alcibiades werd door Eros bezeten en wou niemand kwetsen!’

Aspasia luisterde hier ook aandachtig naar, ze keek nu glimlachend en met de verleidende ogen van een samenzweerster naar Pericles.

De oude min zei nog, ‘Alcibiades wou zijn liefde geven, zijn zachtheid, hij wou aan Democratus alles geven wat hij bezat, tot zelfs zijn ziel!’

Pericles maakte een ongeduldig gebaar en zei daarop, ‘Democratus wou niet slechts de ziel van Alcibiades, maar inderdaad een bepaald deel van zijn lichaam, en hoogstwaarschijnlijk al zijn geld. Gelukkig kon ik Alcibiades terugbrengen vooraleer enig contract ondertekend was.’

Socrates kwam dan ook tussen. Hij wou een discussie stoppen die hij vroeger al gehoord had en tijdens dewelke hij steeds minder op zijn gemak werd, soms rood wordend van verlegenheid.

Hij zei, ‘jullie spreken allen over Eros alsof die een god was. Maar Eros is het verlangen naar het goede en het mooie, het is de nood naar dat. Hoe kan Eros die de schoonheid en het goede

verlangt, omdat hij er geen deel van heeft of minstens er niet voldoende van heeft, een god zijn? Eros moet iets zijn russen een god en een sterveling, een demon, die goddelijke dingen aan mensen uitlegt en die dingen van de goden naar de mensen brengt, en omgekeerd. Goden mengen zich niet met de mensen, maar dat doet Eros wel. Tevens moet die demon inderdaad hardnekkig en machtig zijn, zoals we allen wel weten en ervaren hebben. Eros is een jager die een prooi zoekt, een wever van intriges, zeer levendig en inventief, niet erg wijs, maar ook niet zonder begrip voor toestanden.'

Aspasia wierp hier tussen, 'Eros is Alcibiades dan, en Eros heeft bezit genomen van Alcibiades!'

Socrates zei, 'Eros is in de beminner, niet in de beminde, en Alcibiades zag in zijn beminde alleen maar schoonheid en goedheid, zoals ik probeerde aan te leren. Eros is het verlangen naar goede en mooie dingen. Wij stervelingen, zoeken de onsterfelijkheid. Hebben jullie nog niet opgemerkt hoe de liefde een oude man transformeert in een jonge man? De man wordt opnieuw gelukkig, in lichaam en ziel. Alcibiades zoekt de onsterfelijkheid, en dat wordt uitgedrukt in zijn liefde, deze dagen, zoals in alle jonge mensen. Zijn lichaam is sterker dan zijn ziel, natuurlijk, tengevolge zijn jeugd. De ziel zoekt voorzichtigheid en deugd, gematigdheid en rechtvaardigheid, maar die kwaliteiten lijken minder belangrijk, klaarblijkelijk, voor Alcibiades op dit ogenblik. Hij zoekt schoonheid en het goede, maar hij lijkt nog niet te weten wat schoon en goed is.'

De vrienden van Socrates bleven even zwijgzaam na die uitspraak.

'Wel,' besloot Aspasia toen ze ten slotte uit haar mijmeringen dook, 'dus kunnen we hem vergeven en we moeten Alcibiades leren wat de ware schoonheid en het echt goede is!'

'Ja,' beaamde Socrates, 'Alcibiades heeft een glimp van schoonheid ontdekt en hij is er naartoe gesprongen, maar hij moet evolueren verder dan zijn liefde voor mannen, en hij moet naar de perfectie zoeken. Hij moet geleid worden omdat hij nog jong is, naar steeds meer schoonheid ter wille van de schoonheid, van mooie lichamen naar mooie ideeën, van les tot les naar de schoonheid en de zuivere deugd. Eros is iets zeer relatiefs, slechts een verlangen naar. Eros is niet zoals de schoonheid en de deugd zelf, die absolute dingen zijn. Alcibiades voelde zich aangetrokken tot de mooie Democratus en Democratus was mooi voor Alcibiades omdat Democratus hem vleide. Dat was de Eros van Alcibiades. Arme Alcibiades: het verlangen moet hem veel pijn bezorgd hebben en een grote drang in zijn borst gebracht hebben om zijn verlangens te bevredigen. We moeten Alcibiades niet te zeer de schuld geven. Hij is jong, en dus niet gelukkig. Alcibiades zoekt de onsterfelijkheid, en op dit ogenblik zoekt hij daarom seks en voortplanting. Hij heeft echter slechts toegang tot mannen, om de zuiveren en de schonen te zoeken. Dat is niet goed, maar hij moet nog leren. Zijn lichamelijke verlangens, zijn appetijten, worden geleid door het zoeken van zijn ziel naar meer kennis.'

Ariphron wou Socrates niet beledigen, maar hij trok zijn schouders op alsof dit allemaal slechts theorieën waren van wereldvreemde mannen.

Pericles gaf nu een antwoord, 'Socrates, het verlangen van Alcibiades naar de onsterfelijkheid zou hem inderdaad naar andere hoogten moeten brengen, naar zuiverheid, en niet naar de seksuele verdwazing die hij met Democratus had. Wanneer zal zijn Eros, zijn verlangen, in betere banen gericht worden? Wil jij hem dat leren? Ik vermoed dat jij ook seksueel aangetrokken wordt tot je leerlingen voor dezelfde reden?'

'Dat is waar,' zei Socrates, 'ik ben slechts een koppelaar, eigenlijk.'

Dat werd te veel voor Aspasia, die steeds ferm op haar benen op de grond bleef staan wanneer haar mannen in de lucht begonnen te zweven en het contact met de realiteit dreigden te verliezen.

Ze zei, ‘Alcibiades moet leren. Socrates kan hem het schone en het goede leren. Alcibiades kan geen contact hebben met vrouwen en als Socrates hem het schone leert, kan Alcibiades dat alleen maar zoeken in mannen. We moeten hem dus wel leren wat zijn ware geslacht is. We moeten hem naar Aphrodite brengen. Hij moet naar Cyprus varen.’

‘Oh neen,’ riep Pericles wanhopig uit.

‘Niet ik,’ schreeuwde Ariphron met een categoriek weigerend gebaar van zijn handen.

‘Ik verlaat Athene niet,’ riep Socrates uit ontzetting.

‘Dan vraag ik het aan Protagoras,’ drong Aspasia aan.

‘Niet die oude kwakzalver,’ riep Pericles.

‘Oh toch wel,’ herhaalde Aspasia, ‘en probeer niet me te weerstaan! Protagoras doet alles waar hij maar voor betaald wordt. De reis naar Cyprus is lang. Protagoras kan Alcibiades op het schip leren hoe mooi te spreken, en ik weet dat hij al op Cyprus geweest is. Protagoras weet wat er moet gedaan worden en wat niet. Hoe langer ik er over nadenk, des te meer geloof ik dat Protagoras de ideale man is voor deze zaak: rijp, alwetend, wijs, deugdzaam, en heel ijverig om het huis van Pericles te willen dienen.’

Pericles en Ariphron wierpen hun armen de hoogte in en ze gaven op. ‘Wel, Aspasia, doe zoals je wilt. We zijn toch niet bekwaam om neen tegen je te zeggen. Jij organiseert alles dan!’

Daarmee eindigde de discussie, en de arme Alcibiades zou zich moeten voorbereiden op een lange zeereis naar Cyprus.

Aristodemus en Glaucon kwamen dan ook het huis binnen, zodat het gesprek verder stokte.

Pericles vroeg Aspasia om weer naar haar kamers te gaan, en de mannen gingen naar de zaal waar ze hun symposium zouden houden.

Symposium

De gasten van Pericles verzamelden zich in de andron, en ze gingen direct neerzitten op de banken langs de muren. Pericles verwelkomde iedereen op het feest. Hij stond alleen recht in het midden van de zaal die op de banken na leeg was, en hij sprenkelde enkele druppels wijn op de vloer, zoals hij moest in de offergave van het begin van een symposium. Hij offerde een libatie ter ere van Agathos Daimon, de goede geest van de symposiums. Hij pleitte voor een vredige, aangename avond. Daarna klapte hij in zijn handen, en twee dienaars kwamen binnen om lage tafeltjes te plaatsen langs de banken. Op die tafels werden kleine bekkens gebracht, gevuld met water. Pericles nodigde zijn gasten uit hun handen te wassen. Wanneer allen dat gedaan hadden, namen dienaars de bekkens weer weg. Drie jonge diensters kwamen daarna de zaal in gehuppeld om bloemenkransen rond de halzen van de mannen te hangen. Dat ging gepaard met wat gegiechel, want één van de mannen had natuurlijk al een meisje in de bil geknepen.

Pericles goot dan weer enkele druppels wijn uit om een plengoffer te brengen aan Zeus Olympios, de belangrijkste onder de goden van de Berg Olympos. Hij nam een beker olie en deed hetzelfde, dit maal zeggende dat hij een offer bracht aan de Helden, en een derde maal offerde hij nog meer olie in een libatie aan Zeus Sôter, de redder van de Helleense steden. Daarop zonden alle mannen samen een loflied, een paeon, een hymne ter ere van Apollo. De diepe stemmen vielen snel in met de zachte stem van Pericles, want Pericles was wel een goede spreker maar een slechte zanger. Het lage, krachtige lied klonk doorheen het ganse huis vanuit de andron, een teken ook voor Aspasia dat het symposium nu echt begonnen was. Het

ritueel van het symposium werd aldus beëindigd. De gasten ontspanden zich en ze zonken dieper in de zachte kussens op de banken.

De eerste vis werd opgediend in schalen. Pericles stelde geconserveerde vis voor, tarichos. Stukken tonijn werden binnengebracht, gezouten makreel, stukken aal uit het Copais Meer, rivierkreeften, zeebaars en gewone vissoorten uit de Zee. Als laatste werd de dure zwijnenvis opgebracht, en de mannen applaudisseerden, want Pericles zette hen slechts voedsel voor fijnproevers op de tafeltjes. De zwijnenvis was onweerstaanbaar. Hij werd naakt gepresenteerd zoals hij uit de zee was gekomen en recht uit de oven, zonder enige saus of olie die de smaak kon veranderen. Allen wierpen complimentjes aan het adres van Pericles en Aspasia voor hun goede smaak in het koken. De mannen aten met hun vingers en ze gebruikten slechts hun rechterhand om de stukjes in hun mond te duwen. Ze namen echter het brood aan met hun linkerhand. Het brood was artos, stukken van grote, ronde broden van gebakken tarwebrood. Dit was uitstekend brood, want bereid door de beste bakker van de agora, dezelfde dag aangebracht.

Terwijl ze aten, kuisten de mannen hun vingers met stukjes brood af, en ze wierpen de resten van de vis op de grond. Na het avondmaal zou de andron volledig gekuist worden met water door de dienaars, die de visgraten en de schelpen moesten wegvegen. Na het eten werd nu de zaal al uitgeveegd, en de meeste tafeltjes verwijderd. Daarna werd weer water aangebracht opdat de gasten hun handen konden wassen. Nog meer plengoffers of libaties werden dan gehouden, geplengd uit een beker die de metaniptron werd genoemd, en die beker werd doorgegeven aan al de gasten.

Pericles werd ook aangeduid om symposiarchos voor de avond te zijn. Hij moest de voorzitter zijn over het mengen van de wijn en het water. Wijn en water werden gemengd in een grote krater, een speciale mengvaas. Voor één keer maakte Pericles een sterke mengeling, na wat heen en weer geroep, van veel meer wijn dan water. Pericles mengde het water en de wijn tot een overeengekomen verhouding, en jonge dienaars brachten dan schalen met de wijn naar iedereen. Daarna boden de jonge diensters nog meer kleine schotels aan met voedsel, kaas, olijven, brood en vijgen. Ze brachten zeer vele schotels, maar de Atheners waren geen grote eters en ze verkozen nu hun wijn.

Aspasia had fluitspelers uitgenodigd om de mannen te vermaken. De muziek was levendig, en de mannen werden allengs blij, luide discussies konden gehoord worden in de ene hoek van de zaal, en brullend lachen steeg op uit een andere. De mannen riepen soms iets naar elkaar van het ene uiteinde van de zaal naar het tegenoverliggende. De wijn bleef komen, en de schalen waaruit de mannen dronken werden regelmatig leeggedronken en even snel weer gevuld door de jonge dienaars. Geen dansmeisjes of acrobaten waren thans nog nodig om de atmosfeer aan te vuren, maar Pericles stelde toch een dansmeisje voor die ook acrobaat was en die juist in Athene was aangekomen, om de mannen te vermaken.

Een mooie jonge vrouw kwam de zaal in, vergezeld van een fluitspeelster. Ze was gekleed in dunne sjaaltjes die bij elke beweging rond haar lichaam opvlogen. Ze droeg veelkleurige hoepels in haar handen en ze wierp die de hoogte in om ze met haar slanke vingers handig weer op te vangen. Ze deed dat met tot tien ringen tegelijkertijd, door hen hoog, tot tegen het plafond aan te zwieren, zodat de mannen verbaasd bleven kijken naar haar handigheid en kunst.

Na dit nummer bracht een dienaar een pottenbakkerswiel de zaal in, en de vrouw ging door haar grote ringen de hoogte in te werpen en weer op te vangen, terwijl ze alsmaar sneller op het wiel draaide. Wanneer de vrouw stopte en van het wiel afstapte, stond ze sterk op haar benen in plaats van duizelig rond te wankelen.

Daarna werd een grote, ronde kader binnengebracht. Een dienaar stak twee zwaarden in het kader, de scherpe lemetsen opwaarts gericht. De jonge vrouw trok een sjaal in twee op één van de lemetsen, om te laten zien hoe scherp de zwaarden wel waren. De dienaar duwde meer zwaarden in het kader. De vrouw danste verder. Daarna maakte ze plots luchtsprongen in het kader, sprong uit het kader en er weer in, over de zwaarden heen. Ze vermeed zich ergens te snijden, en ze danste en sprong steeds sneller op de tonen van een dubbele fluit, steeds wilder en opwindender.

De fluitspeelster stopte plots met op haar fluit te spelen en ook de acrobaat hield daarmee zeer plots op, onder enthousiast applaus. De gasten klaptten verrukt in de handen. De jonge vrouw begon dan opnieuw te dansen, op het langzame ritme van de fluit. Ze danste rond de andron en flirtte met de gasten. Ze kietelde Socrates onder de kin. Pericles deed dit spel echter snel stoppen. Zijn gasten wisten dat hij geen uitspattingen in zijn huis dulde, ook niet op zijn symposia. Zijn drinkfestijnen bleven vriendelijk en gemoedelijk, nooit wild, vulgair of buitensporig. Pericles klapte in de handen en de fluitspeelster en de acrobaat verlieten de zaal. Nu en dan zou één van de gasten die meende een voortreffelijke zanger te zijn een lied beginnen, waarop de ganse zaal hem vergezelde. Eén lied was openlijk sensueel van toon, een ander lied sprak van oorlogszuchtige helden, een derde lied was een uitdaging aan het adres van vijanden. Daarna volgden lichte liefdesliedjes. Dit deel ook van het symposium werd een mooi succes.

Terwijl de mannen aldus dronken en zongen en praatten, zag Socrates dat Pericles bedachtzaam bleef, misschien zelfs een beetje bedroefd. Hij ging daarom naar Pericles toe, en kreeg een plaats op de bank naast zijn vriend. Socrates meende dat Pericles nog steeds aan het broeden was over Alcibiades en over de discussie met zijn echtgenote, Aspasia. Hij herinnerde Pericles er aan dat Alcibiades aan het trainen was om een Atheense soldaat te worden, en zei dat het karakter van Alcibiades ook door die oefeningen zou verbeteren. Maar Pericles luisterde eerst zelfs niet naar Socrates. Na een tijdje verliet Pericles dan toch zijn intieme bedenkingen, en hij begon een gesprek met Socrates.

‘Socrates,’ vroeg Pericles, ‘wat is Athene?’

Socrates antwoordde dat Athene een polis was, een gemeenschap van mensen die samen akkoord waren om te leven naar dezelfde wetten en geplogenheden, waarvan de meeste bepaald werden door Solon.

‘Correct,’ zei Pericles, ‘maar is Athene niet veel meer dan dat, een streek, Attica, en een grote macht door haar verbond met de steden van de eilanden rond de Zee en op het Aziatische vasteland?’

‘Dat ook is Athene,’ bevestigde Socrates, maar hij wees meer op de grootsheid van de stad zelf, op de agora met haar prachtige gebouwen, de acropolis met monumenten zo mooi als er nergens anders in de Helleense wereld konden gevonden worden.

Pericles stopte hem direct, ‘ik ben me aan het voorbereiden om de werken op de acropolis te stoppen.’

Socrates was verbijsterd. ‘Waarom?’

‘We moeten aan een nieuwe oorlog denken. Een oorlog dreigt uit te breken. Corinthe is verslagen door Corcyra en voelt zich vernederd. Corinthe heeft zich echter niet overgegeven. Volgens onze informatie is ze hardnekkig bezig een nieuwe vloot te bouwen. Corinthe zal binnenkort klaar zijn om Corcyra aan te vallen. Twee dingen kunnen er gebeuren wanneer Corinthe opnieuw aanvalt. Ze kan winnen of ze kan verliezen.

Als ze verliest, zal ze nog meer vernederd zijn, en dat kan ze niet laten gebeuren. Ze zal dan al haar bondgenoten bijeenroepen, en wat erger is, ook de geallieerden van Sparta. Dat zou dan een globale oorlog inleiden, waarin ook wij zullen betrokken worden.

Als Corinthe wint, dan wordt de grote vloot van Corcyra toegevoegd aan die van Corinthe, en dat betekent aan de Peloponnesische Bond, aan de Bond van Sparta. Het bondgenootschap van Sparta zal dan een belangrijke vloot hebben die de onze kan overschaduwen. Sparta zou niet enkel op het land domineren, zoals ze altijd gedaan heeft, maar ze kan dan ook de Zee domineren!’

‘Dat kunnen we niet toelaten,’ zei Socrates.

‘Dat kunnen we inderdaad niet. Ik heb ook informele berichten ontvangen vanuit Corcyra. Ze stellen voor om in de zomer of iets later gezanten naar Athene te sturen om een formeel bondgenootschap met onze stad af te sluiten. Als we die alliantie aannemen, dan zullen we onze schepen ter hulp van Corcyra moeten zenden.’

‘En een oorlog riskeren met Corinthe!’

‘Natuurlijk, en met Sparta en met de Peloponnesische Liga. Maar als we niet tussenkomen, en als Corcyra verliest, dan zijn we nog slechter af. Ik denk niet dat Corcyra kan winnen van de nieuwe vloot van Corinthe. De Corintiërs zijn een indrukwekkende oorlogsinspanning aan het verzamelen. Ze gieten hun allerlaatste fondsen in hun nieuwe zeemacht. Het zal een ontzagwekkende vloot worden, en haar bevelvoerders zullen wanhopig uit zijn op een overwinning. We zullen onze zijde moeten kiezen.’

‘We worden bijgevolg verwickeld in een nieuwe oorlog tengevolge een stad waar we nog nooit een voet gezet hebben,’ besloot Socrates.

‘Ja. Ik hoop dat we erin kunnen slagen de oorlog te beperken. Sparta houdt ook niet van oorlog. Ik heb berichten ontvangen van Koning Archidamus die naar mij persoonlijk werden gezonden in een code die wij alleen kennen. Hij wenst geen oorlog, en hij zal treuzelen. Maar hij schreef dat het mogelijk is dat hij de oorlogsvoorstanders van Sparta en Corinthe wellicht niet zal kunnen tegenhouden. Dan komt er een volledige oorlog tussen Sparta en Athene, en ook tussen al onze bondgenoten samen. Wat moet ik doen?’

Het was nu aan Socrates om lange tijd sprakeloos te blijven, en na te denken.

Ten slotte zei Socrates, ‘dan moeten we zo goed als we kunnen vechten, en hopen op een overwinning!’

‘Ja,’ antwoordde Pericles, ‘maar we kunnen ook die oorlog verliezen, en velen zullen sterven, krijgers en burgers gelijk. Ons platteland zal verwoest worden en onze rijkdom vernietigd. In elk geval zal een oorlog een ramp veroorzaken. Mijn vriend, neem een beetje vrije tijd en vergezel Alcibiades naar Cyprus. Het kan de laatste maal zijn dat je vrije tijd kunt nemen voor een heel, heel lange tijd.’

Socrates wist niet wat hij nog meer kon antwoorden. Hij zat naast Pericles en dacht na.

Dan antwoordde hij, ‘neen. Als er een oorlog uitbreekt, dan begin ik best te oefenen. Ik ben een hopliet. Ik zal vechten zoals alle Atheners. Ik moet me daarop voorbereiden.’

De twee mannen spraken niet verder samen die avond.

Aan het einde van het feestmaal liet Pericles de beste Attische zoete koekjes opdienen. Het symposium ging daarna verder met slechts wijn. Nog later verlieten de gasten de zaal. Ze dankten Pericles en wensten hem vrede en geluk en voorspoed voor nog lange jaren.

Hoofdstuk 3. Cyprus en Abydos, april 433 v. Chr. tot het einde van 433 v. Chr.

Protagoras

In het midden van de lente, ondanks zijn protesten, was Alcibiades op weg naar Cyprus. Hij beweerde dat hij zijn training in het gymnasium niet zomaar kon onderbreken en ook dat hij nog moest oefenen als hopliet. Hij riep dat hij een plaats in de ruitery beoogde, en dat de ruitery slechts in de late lente kon oefenen rond Athene. Hij schreeuwde en tierde. Maar Aspasia was niet vatbaar voor rede. Ze riep dat hij een verkeerde geestesgesteldheid had en op het correcte pad moest gebracht worden. Alcibiades begreep maar al te goed wat Aspasia bedoelde, maar noch zijn pleiten noch een regelrechte weigering kon Aspasia vermurwen en van haar plan afhouden. Hij zocht Pericles en Aiphron op, maar liep tegen een blanke muur van onbegrip en koppige stilte. Alcibiades raasde dan doorheen het huis, kwaad roepend dat dit de woonst was van de twee meest invloedrijke politici van Athene, beheerst door een vrouw. Zijn gebrul beledigde enkel Pericles en Aiphron nog meer, zodat ze hem gewoon ontweken. Socrates leek verdwenen te zijn van de aarde. Protagoras de Sofist kwam binnen. Protagoras aanvaardde Alcibiades naar Cyprus te brengen. Dat nam heel wat overredingskracht van Pericles en Aspasia, en dat, wist Alcibiades, betekende vast ook dat heel wat van zijn eigen geld naar Protagoras zou vloeien. Die wetenschap maakte hem nog woedender, maar plaatsen werden ras gereserveerd in een vrachtschip dat naar Cyprus zou varen, zodat thans Alcibiades en Protagoras vergezeld van slechts drie slaven in vuil weer over een heel onrustige zee zeilden.

Het vrachtschip voer langzaam. Het schip behoorde toe aan een kapitein die ook handelaar was, en die alles kocht wat hij kon verkopen in een volgende haven, en die alles transporteerde wat men hem vroeg naar een andere bestemming te brengen. De boot was langzaam, lomp, en meestal zeer zwaar beladen, maar ze zeilde mooi naar meerdere eilanden in de Zee. Het schip legde enkele dagen aan in elke haven, op de eilanden van Ceos, Melos en Thera, vooraleer aan te komen op Kreta. Ze deed drie havens van Kreta aan tot de kapitein beval naar Rhodos te zeilen.

Vanaf Rhodos volgde de kapitein de kusten van Carië en hij zeilde daar meerdere havens in. De bemanning apprecieerde het wel dat de rijke Alcibiades en Protagoras op hun schip bleven, want de mannen hoorden ook dat die twee belangrijke Atheners waren op pelgrimstocht naar de Tempel van Aphrodite, en Aphrodite Epipontia werd ook vereerd door zeelui. Na vele dagen woest varen werd het weer kalm, zodat de reis eigenlijk heel aangenaam verliep vanaf dan. Noch Alcibiades noch Protagoras hadden last van zeeziekte.

Alcibiades stond nu op de boeg van het schip en liep daar heen en weer terwijl de boot de golven doorkliefde. Een warme wind blies over hem, maar het schip vorderde sneller met die wind, zodat de lucht fel over hem bewoog in krachtige rukken aan zijn klederen. Alcibiades verwelkomde de wind op zijn gezicht. Protagoras zat achter hem, beschut van de windvlagen. Alcibiades schreeuwde tegen de wind in. Hij was een toespraak aan het houden alsof hij voor de Volksvergadering van de burgers van Athene stond, maar hij was slechts de dolfijnen die blij de boot vergezelden aan het overtuigen.

Protagoras onderrichtte Alcibiades in de retoriek, de kunst van het houden van toespraken. Alcibiades lispelde en soms, terwijl hij over belangrijke dingen moest spreken, bleef hij steken in het midden van zijn zinnen. Hij dacht dat hij waardeloos was als spreker, en hij had zich er van teruggehouden veel te praten, zelfs met Socrates. Nu leerde Protagoras hem hoe een toespraak te structureren. De Sofist deed hem eerst nadenken over een onderwerp vanuit alle gezichtspunten, ook de meest onverwachte, om alle positieve en negatieve aspecten van het onderwerp te verkennen, en ook om alle vragen die de mensen zouden kunnen stellen al te voorzien vóór Alcibiades een woord zei. Protagoras leerde Alcibiades in toespraken de moeilijkste thema's te behandelen, onderwerpen die de scherpste en vuilste opmerkingen aan zijn tegenstanders konden ontlokken. Alcibiades sprak, en Protagoras simuleerde de schampere opmerkingen, de beledigingen en het sarcasme van sceptische toehoorders. Protagoras leerde steeds enige elementen van het onderwerp ongesproken te laten in een toespraak, zodat Alcibiades daarover juist vragen kon verwachten, die dan over die aspecten zouden gaan die Alcibiades in feite het beste beheerste en het handigst kon beantwoorden, met al de kracht van zijn geestigheid en zijn macht om zijn tegenstanders snel en efficiënt te vernederen. Protagoras leerde Alcibiades met veel moeite om van een langzaam begin over te gaan naar een lange of korte argumentering in het midden, tot een spectaculair einde. Hij spoorde Alcibiades aan elke morgen en elke namiddag een redevoering te geven aan de zeelui. Niet gans de bemanning kwam naar Alcibiades luisteren, maar een paar mannen doken wel altijd op die graag een goede ontwikkeling van argumenten hoorden, en altijd wou dan iemand wel een vraag stellen of hem uitdagen. Vandaag echter, waren alle mannen hard aan het werk, en Alcibiades praatte tegen de golven en tegen de vissen.

Protagoras hield niet op Alcibiades te leren. Protagoras moest zich verantwoorden aan Pericles en aan Aspasia bij zijn terugkomst, en hij zou moeten bewijzen dat Alcibiades iets van hem geleerd had, iets substantieels, en dat kon niet alleen datgene zijn wat op hen te Cyprus zou wachten! Het lispelen van Alcibiades was een probleem. De jongen moest dikwijls naar adem snakken, maar Protagoras leerde hem ook hoe zijn lispelen te beheersen, regelmatig te ademen, wat hij ook aan het zeggen was, en niet op onverwachte ogenblikken te pauzeren, doch dat te doen op ogenblikken die samenvielen met het brengen van belangrijke argumenten of op ogenblikken waarop zijn toehoorders konden menen dat hij het treffende woord zocht, de juiste intonatie om zijn idee te illustreren en nadruk te geven. Geleidelijk aan leerde Alcibiades zijn vrees voor een publiek te overwinnen. Hij bleef verder lispelen, maar dat klonk na een tijdje alsof het slechts dat natuurlijk gebrek was dat bewees hoe zijn prestatie origineel en bekoorlijk was.

Protagoras leerde Alcibiades na te denken vóór hij begon te spreken. Hij leerde hem zijn gedachten te ordenen. Alcibiades kon snel en gemakkelijk genoeg argumenten vinden, maar hij had het moeilijk al die ideeën in zijn hoofd te bewaren en tijdens de toespraak zich die alle te herinneren. Hij kon ze neerschrijven op wastabletten, maar wie had ooit een grote redenaar zijn toespraak zien aflezen van wastabletten? Trouwens, hij zou te veel wastabletten nodig hebben. Protagoras leerde aan Alcibiades daarom de oude truk van de mnemotechniek of geheugensteuntjes.

‘Denk aan de haven van Piraeus,’ zei Protagoras, ‘met de verschillende binnenhavens, straten en gebouwen. Sluit je ogen. Wandel door de haven met gesloten ogen. Kun je alles zien? Wandel langs de aanlegplaatsen, langs de scheepsloodsen, de kaaien, het arsenaal, de schepen en de gebouwen. Hang een beeld, een zicht van Piraeus aan elk idee en argument voor je toespraak. Neem dan een bepaalde route en plaats je beelden langs die wegen. Vindt een aspect van elk gebouw op de route dat je kan herinneren aan je gedachten. Associeer op die

wijze ideeën met de gebouwen, kenmerken, zichten, van je route. Herneem enkele malen je eerdere beelden zodat je ze niet vergeet. Wanneer je dat gedaan hebt met al je ideeën en argumenten, in je eigenlijke toespraak, wandel dan opnieuw door Piraeus in de volgorde die je bepaald hebt, en herinner je de beelden en met de beelden je argumenten. Als je spreekt tot je toehoorders, wandel dan door Piraeus tot je aankomt aan de poorten van Athene. Dan zal ook je rede over zijn, en je zult geen enkel argument vergeten zijn. Wat als iemand je onderbreekt en je moet nodig naar een ander argument overstappen? Geen nood! Spring over enkele straten, enkele ideeën, zoals gepast lijkt, en ga verder vanaf dat punt. Je kunt steeds in gedachten op je passen terugkeren en alle argumenten opnemen. Laat ons dat oefenen.’

In het begin moest Alcibiades zijn ogen af en toe sluiten terwijl hij sprak. Zijn lispelen was een goede gelegenheid daarvoor. Dan wandelde hij door Piraeus om zijn volgend argument te vinden. Na een tijd kon hij de volgorde van zijn argumenten ook wel vinden zonder de ogen te moeten sluiten. Hij had nog steeds af en toe een pauze nodig. Hij oefende en herhaalde zijn argumenten echter, en werd meer briljant, en geleidelijk aan kon hij ze naar voren brengen zonder enige moeite. Hij leerde ook wanneer te fluisteren, wanneer hard te roepen, wanneer naar zijn toehoorders te kijken alsof hij zijn woorden echt afwoog hoewel alle ideeën al vóór hem lagen, beelden in de straten van Piraeus.

Alcibiades won nog meer aan vertrouwen toen Protagoras hem in het openbaar deed spreken, redevoeringen houden in de straten van de havens waarin ze aanmeerden. Alcibiades sprak dan over politieke onderwerpen, over de grootsheid van de Ionische steden, over de wonderen van het reizen, over de prijzen van de goederen en over de pracht van de zeehavens. Zijn eerste publiek was gevormd uit vissers, ambachtslui uit de havens die wat tijd konden missen, vrouwen die goederen verkochten op de kaaien, en jongelingen die uit waren op een nieuwe sensatie. Dat Helleense publiek zocht gretig naar mooie zinnen, iets wat Alcibiades ook moest leren brengen, maar dat publiek was ook veeleisend, want ze wilden eenvoudige en krachtige argumenten. Alcibiades moest hen leren boeien vanaf het begin, zelfs wanneer de mensen niet geïnteresseerd waren in het onderwerp en naar hun dagtaak wilden terugkeren.

In de eerste havens was Alcibiades slechts een gekke jonge man van Athene, maar in de volgende havens, nadat hij steeds meer en harder leerde van Protagoras die hem onverbloemd op zijn fouten wees doch ook in de handen klapte bij zijn betere argumenten, zag hij dat de mensen meer en langer bleven staan wanneer hij sprak. De mannen luisterden met interesse naar wat hij te zeggen had, en ze begonnen hem zelfs vragen te stellen, ze begonnen een dialoog met hem. Hier ook leerde hij direct op te antwoorden, zonder nonsens, rechtstreeks en geloofwaardig. Zijn lispelen werd een middel om perfectie te zoeken, om de spontaneïteit van zijn redevoering te benadrukken, een middel om zich van andere sprekers te onderscheiden, en een middel om de natuurlijke ebbe en vloed van zijn woorden te regelen. Iets anders dan directe, eerlijk gegeven antwoorden wou dit publiek niet aanvaarden.

Protagoras leerde Alcibiades daarna ook zijn zinnen met enkele bescheiden gebaren te ondersteunen, en dat werden indrukwekkende houdingen wanneer epiek nodig was, het plotse uitstrekken van armen en handen wanneer het publiek moest overweldigd worden, om woorden kracht bij te zetten, of een omhelzing van zijn toehoorders wanneer medeleven nodig was bij een onderwerp. Alcibiades werd aldus niet slechts een spreker maar ook een acteur, een toneelspeler, die verontwaardiging kon uitdrukken, protest, verrassing, tederheid, vriendelijkheid en warmte, wanneer hij dat maar wou, in woorden en in gebaren, met zijn volledig lichaam. Alcibiades leerde zijn toehoorders in spanning te houden, hen aan zich te

binden, zodat ze zich nooit zouden vervelen, opwindend blijven, steeds geboeid door Alcibiades alleen.

Alcibiades begon daar van te houden. Terwijl zijn publiek in bewondering naar hem luisterde, wandelde hij in zijn geest door de straten van Piraeus. De vele redevoeringen deden Alcibiades ook nadenken over veel belangrijke onderwerpen uit het leven van de Hellenen. Hij sprak niet alleen maar hij oefende ook zijn opinies over Hellas, over de politiek, over de wijze van leven van de mensen van Hellas. Nadien zou hij nooit meer moeten zoeken naar opinies.

Alcibiades had steeds Protagoras beschouwd als iets van een geldzoekende kwakzalver, iemand die alleen goed was in het afzetten van rijke mensen. Nu moest hij toegeven dat geen van zijn andere leraars hem zo efficiënt en succesvol gebracht had tot het houden van redevoeringen over eender welk onderwerp en hem de kunst van de retoriek zo grondig had leren beheersen. Tevens beval Protagoras Alcibiades nooit punten te bewijzen die duidelijk moreel slecht waren of verkeerd, en die in daglichten te plaatsen zodat ze toch door een publiek zouden aangenomen worden. Protagoras zei aan Alcibiades dat wat het betekende een waardevolle man te zijn niet was rijk te zijn of van edele afkomst, niet fysisch sterk te zijn of politieke macht te winnen. Protagoras beweerde dat een goede man bekwaam was nuttig werk te doen, verkeerde handelingen vermeed en een scherp gevoel voor rechtvaardigheid had. Vreemd maar ook niet verbazingwekkend, leek het Sofisme van Protagoras niet zeer verschillend te zijn van de filosofie van Socrates. Protagoras probeerde wel Alcibiades met zijn argumenten te overtuigen in korte lessen die hij nadien illustreerde in langere monologen. Protagoras stelde geen vragen aan Alcibiades en verleidde hem niet in de dialectiek, maar hij praatte met Alcibiades en hij ging door met praten zelfs wanneer Alcibiades niet meer aandachtig luisterde. Protagoras had het geduld van een oude man die al even graag alleen praatte, tot zichzelf. Hij hoopte echter argument na argument op om een thesis te bewijzen, tot Alcibiades slechts kon akkoord zijn.

Protagoras wou vooral dat Alcibiades een goede burger van Athene zou worden, en hij bleef aan Alcibiades de grootsheid van de stad aanprijzen, haar geschiedenis, alsook de plaats van de familie van Alcibiades en van zijn voorvaders in de glorie van de polis.

Protagoras was nochtans geen Athener. Hij was geboren in Abdera, een stad van Thracië. Hij vertelde over de wrede schoonheid van zijn land, over de vreemde rituelen en gewoonten van de Thraciërs waartussen de Helleense kuststeden gebouwd werden, en over de trots van de Thracische Koningen. Maar hij loofde steeds de weelde, de macht en de pracht van Athene. Protagoras zei aan Alcibiades dat de deugd voor een man moest zijn de rechtvaardigheid te respecteren en steeds rechtvaardig te blijven, matig en vroom te leven. Alcibiades had dergelijke preken al van Socrates gehoord. Hij zei niet aan Protagoras dat Socrates hem eens gezegd had dat de Sofist niets anders was dan een lid van de geldverslindende massa van kibbelende, woordentwistende, controversiële, strijdlustige, agressieve en hebzuchtige klasse van ambachtslui die handel dreven met zielen, deugd kochten en verkochten, en die joegen op rijke, goedgegelovige en veelbelovende jongeren.

Protagoras de kwakzalver leerde aan Alcibiades sommige van de meest interessante ideeën die hij tot dusver gehoord had, tot hij op deze bootreis naar Cyprus geraakte. Socrates zocht steeds de waarheid en probeerde de absolute waarheid van concepten door de rede te achterhalen. Dikwijls vond Alcibiades echter dat er andere mogelijkheden van redeneringen konden gevolgd worden, andere antwoorden gegeven dan diegene die Socrates suggereerde en nadien opdrong. Hij kon ook niet steeds goed de redeneringen van Socrates volgen. Protagoras maakte dat allemaal veel gemakkelijker. Hij beweerde dat er zoiets als één enkele

waarheid niet bestond. Er stak geen absolute waarheid in niets. Hij zei dat de rede wel tot ergens leidde, maar niet noodzakelijkerwijze naar de objectieve waarheid. Als Socrates een olijf aanbood, dan toonde Protagoras het insect in het fruit. Hij zei dat iedere man zijn waarheid had. Wat waar was voor de ene man was niet noodzakelijk waar voor een andere. Er bestond geen volledige, sluitende oplossing voor de intellectuele problemen die geopperd werden door de filosofen. Filosofie, logica en rede leidden een mens niet noodzakelijk naar absolute waarheden. Vermits al te dikwijls de redeneringen van Socrates eindigden in het bewijzen van exact het tegengestelde van waarmee hij begonnen was, en vermits Socrates steeds zijn eigen onwetendheid onderlijnde, bekwam Alcibiades, die zoals elke jonge man op zoek was naar uitsluitende antwoorden en duurzame waarheden, slechts van Protagoras een stabiele zuil waar hij kon tegen aanleunen. Niet van Socrates.

Protagoras beweerde aan Alcibiades dat elke man zijn waarheid had, en dat die waarheid moest gerespecteerd worden. De waarheid was zeer subjectief. Er bestonden zo veel dingen in het leven die de echte kennis hinderden, dat alle waarheid zeer duister bleef. Niemand kon beweren de absolute waarheid te bezitten. Protagoras wist dat omdat hij veel gereisd had. Hij had veel volkeren gezien, die alle andere goden en andere gewoontes hadden. Hij vertelde Alcibiades over de Geschiedenissen van Herodotus, en spoorde hem aan dat boek te lezen. Herodotus had ook rond de Zee gereisd en hij schreef over de volkeren die hij bezocht had of waarvan hij gehoord had.

Protagoras zei dat wat echt belangrijk was voor een man die zijn polis wou helpen, de retoriek was. De waarheid en de onwaarheid bevonden zich in elk argument, en dus kon een handige spreker een waarheid aantonen in eender welk argument. Natuurlijk pleitte Protagoras voor voorzichtigheid en hij sprak dan opnieuw over de kwaliteiten van de goede man, over het gevoel voor rechtvaardigheid en over het burgergevoel in woorden en daden. Maar Alcibiades die in verwarring bleef met Socrates en die steeds aan zichzelf en aan de filosoof vroeg wat de ware en beste manier was om zijn leven te leiden, om een veilige weg voor zichzelf te vinden, en geen antwoord kreeg, hoorde nu Protagoras beweren dat de weg die hij koos voor zijn leven, zijn weg, zolang als maar aan enkele eenvoudige criteria voldaan werd, even goed en passend was als enige andere. Dat was tenminste hoe Alcibiades de leer van Protagoras begreep. Dit was een eenvoudige en bruikbare les. Het criterium volgens hetwelk Alcibiades moest leven, was Alcibiades. Wat hij ook dacht over het juiste, rechtvaardige en het goede, hield evenveel waarheid in als eender welke andere opinie. Dat concept beviel aan Alcibiades, en gaf hem het zelfvertrouwen dat hij miste.

Protagoras was ook al niet zeker over de goden. Hij zei dat hij nog nooit een god gezien had, en een man leerde slechts van wat hij waarnam, van wat hij kon horen of zien of ruiken of kon waarnemen met zijn zintuigen. Hij vertrouwde aan Alcibiades toe dat men over de goden niets echt kon leren omdat dat onderwerp zo duister en complex was, dat één levensduur niet voldoende was om al de aspecten van de godheden te begrijpen.

Wanneer Alcibiades vroeg of Protagoras dan niet geloofde in het bestaan van de goden, antwoordde de Sofist eenvoudig, 'och ja, toch wel, natuurlijk. Maar vraag me niet of ik meer geloof in Aphrodite dan in Astarte. Elk volk heeft zijn goden. We kunnen dus al even goed geloven in de goden van onze eigen polis. We moeten de religie van onze voorvaderen niet laten varen. Maar een ander volk kan geloven in andere goden. Ik weet alleen niet welke goden de ware zijn, en ik geloof dat ik dat nooit zal weten, tenzij de goden zich zelf aan mij reveleren.'

Met die onzekerheid kon Alcibiades leven. Hij gaf minder om de goden dan om de levende mensen. Hij zei niet aan Protagoras dat de goden zich wel aan Socrates openbaard hadden, en met Socrates spraken.

Alcibiades won aan zelfvertrouwen, leerde van Protagoras geloof te hebben in zijn eigen ideeën en opinies, en hij leerde zijn ideeën hardnekkig te verdedigen in de redevoeringen die Protagoras hem beval te houden. Zijn vrees en twijfels verdwenen langzaamaan, en omdat hij zich al bewust was van zijn edele afkomst, van zijn groeiende bekwaamheden en talenten en van de schoonheid van zijn gezicht en lichaam, maakte hij zich gretig de lessen van Protagoras eigen.

Cyprus

Na twee volle manen van zeilen en verblijven in de havens van de Zee, kreeg het vrachtschip het eiland Cyprus in zicht. Alcibiades was de eerste om het laagliggend en zonverbrand land te zien dat zachtjes uit de zee rees in de morgen. Het eiland ontplooidde zich met zeer mooie, lange, zandige stranden, maar iets later voer de boot langs witte klippen die zich in de zee wierpen in een wilder landschap. De kapitein stuurde het schip naar een kleine haven naast de stad Paphos. De haven lag bijna volledig gevuld met alle soorten van schepen, waarvan sommige zelfs Phoenicische schepen met hoge boegen, beschilderd met alle kleuren van de regenboog.

Protagoras en Alcibiades kleedden zich op in het witste linnen van hun beste gewaden, en ze bleven zo plechtig staan op de boeg van het schip. Ze vormden een merkwaardig paar. Protagoras was oud, maar rijzig en slank. Hij had een witte baard, golvend wit haar, en hij was helemaal de meest wijze man die leunde op een rijkelijk versierde staf afgewerkt met zilveren tekeningen. Alcibiades was minder lang, maar hij was buitengewoon knap van lichaam en leden, had weelderig zwart haar, de brede schouders van een zwemmer en de spieren van een geoefende atleet. De twee mannen waren nu verbrand door de zeezon tot een gelijke, bruine tint.

Wanneer de boot in de haven aanlegde trad een trotse Cypriotische bevelvoerder hen tegemoet. De man droeg een lichte bepantsering, een zwaard op de rug en een dolk aan de zijde. Hij vroeg waarom de bezoekers naar Cyprus waren gekomen. Alcibiades zou de man afgesnauwd hebben, maar Protagoras antwoordde kalm en legde uit wie ze waren: Protagoras de Sofist van Athene en Abdera, leraar van Alcibiades zoon van Cleinias van de familie van de Alcmaeoniden en in voogdij van Pericles zoon van Xanthippus, archont van Athene. Hij gaf nog als informatie dat ze op pelgrimstocht waren naar het beroemde Festival van Aphrodite. De bevelvoerder was plots één en al vriendelijkheid en beleefdheid. Hij bood de bezoekers aan hem te volgen. Hij zou zorgen voor onderkomen naast de haven.

Overall in de haven verwelkomden de hoplieten en de Cypriotische ambtenaren aldus de pelgrims, en ze zorgden er voor dat de orde bewaard bleef. De Koning van Paphos wist daarmee ook de namen van alle vreemdelingen die in de stad arriveerden, en waar ze verbleven.

De soldaat bracht Alcibiades en Protagoras, gevolgd door hun slavendienars beladen met hun koffers, naar een huis dat iets terzijde van de haven gebouwd was, maar dat een mooi zicht bood over de baai van Paphos. Het huis was de eigendom van een rijke Atheense handelaar die kocht en verkocht op Cyprus en die alternatief meerdere maanden verbleef te Paphos en te Athene. De soldaat vertelde de nieuwkomers dat die man voorgesteld had aan de havenautoriteiten onderdak te verlenen aan elke belangrijke Athener die Cyprus voor het festival wou bezoeken. Alcibiades en Protagoras lieten zich dankbaar leiden naar een groot,

vierkantig huis juist achter de klippen van de haven van Paphos. Het huis werd omringd door groen gras, en olijfbomen groeiden even verder in een grote boomgaard. Het zicht over de blauwe zee, stranden beneden en de drukte van de haven was zeer betoverend.

Toen ze aanklopten werden ze verwelkomd door de Athener Hippocrates en toen die hoorde wie de illustere bezoekers waren, dankte hij de goden en duwde de handen van de bevelvoerder vol met vele geldstukken. Daarna toonde hij zijn huis aan de gasten. Hij vroeg of ze hongerig waren en wanneer Alcibiades en Protagoras samen gretig knikten, riep Hippocrates zijn slaven om een maal klaar te maken. Hippocrates stelde zijn vrouw voor, een kleine, plompe maar heel opgewekte Melische, en zijn twee dochters die mooie jonge vrouwen waren, iets jonger dan Alcibiades. De meisjes bekeken Alcibiades opgewonden en met veel verbazing, maar hun moeder trok hen snel terug naar hun kamers. Hippocrates gaf dan eten aan zijn bezoekers, en tijdens hun maal praatte hij honderduit over Cyprus, over de havensteden, over zijn handel in koper met Athene en over het komende festival. Protagoras stelde enkele beleefde vragen aan Hippocrates, waar de man graag op antwoordde, en aldus sprak hij en bleef hij spreken. Ten slotte, nadat schotel na schotel opgediend was, voorgesteld en dankbaar aanvaard, toonde Hippocrates waar de mannen konden uitrusten. Hij vroeg ook of hij in de avond een symposium kon organiseren te hunner ere. Protagoras zei daar een dankbaar ja op, en Hippocrates, opgewonden als een gestoken bij, zond zijn slaven uit om zijn vrienden van Paphos uit te nodigen.

Aphrodite

In de avond wandelden de Cypriotische gasten gezapig naar de andron van Hippocrates, een mooi versierde vierkantige kamer. Een goede schilder was daar aan het werk geweest, want de muren waren beschilderd met opmerkelijke zeezichten, zodat Alcibiades en Protagoras de indruk hadden dat hun reis over de golven nog niet beëindigd was. Ze bleven natuurlijk het centrum van alle aandacht. Hippocrates had een fluitspeler in dienst onder zijn slaven, en hij had ook twee Cypriotische meisjes gehuurd om voor hen te dansen. De avond werd er daarom één van delicate gratie, en Alcibiades had dergelijke verfijning zeker niet verwacht op een eiland zo ver van Athene. Hij zei dat ook, en Hippocrates en zijn Cypriotische gasten glommen van trots.

Naast Alcibiades en Protagoras en Hippocrates namen nog zeven gasten deel aan het symposium, het feestmaal van de avond. Ze zongen heel wat lofliederen aan de goden om te tonen dat de Cyprioten een vroom volk waren, en daarna vertelde Hippocrates meer over Aphrodite en Cyprus. Protagoras wist al heel wat over de godin, maar Alcibiades wist slechts het minimum. Zijn eerste leraar, Zopyrus, had hem niet veel uitgelegd over de godin, waarschijnlijk menend dat zulk onderwerp niet van veel interesse kon zijn voor kleine jongens. Hippocrates vertelde het ganse verhaal.

‘De godin Aphrodite werd geboren uit het zaad van Uranus, dat beschermd werd door de wateren. Uranus, de hemel, één van onze allereerste goden, was getrouwd met Gaia, Aarde, maar hij weigerde haar kinderen het licht te laten zien. De zoon van Uranus, Kronos, de Tijd, ontmande daarom Uranus toen hij opnieuw met Gaia wou liggen. Kronos sneed de penis en de zaadballen van Uranus af met een sikkel die zaagtanden had, en hij wierp de genitaliën in de Zee. De Zee ontving de delen en het zaad en omwikkelde het met schuim. De Zee trok het zaad weg tot het, gedreven door de adem van Zephyros, aankwam nabij een rots van Cyprus. Daar condenseerde zich het schuim rond het zaad, en een vrouw ontsprong, een zeer mooie

godin, aan wie de goden en later ook de bewoners van Cyprus de naam Aphrodite gaven. Dit was de Aphrodite Urania, de godin van de geestelijke liefde. Ze was geboren uit de hemel en in de Zee, zoals Cyprus ook. Sindsdien noemen de Cyprioten de rots de “Petra Tôu Romiou”, de rots van de Hellenen, of de rots van Aphrodite. Je kunt de rots niet zien vanaf dit huis, maar een deel van het festival heeft plaats op die rots, zodat je ze later zult kunnen bewonderen. Het is een rots die in de zee ligt.

Toen Aphrodite aan land kwam, wachtten de Gratiën haar op om haar te bedienen. Ze baadden haar in welriekende olie. Ze kleedden haar aan in glinsterende gewaden en versierden haar met kostbare juwelen, bloemen en tekeningen. Ze plaatsten een kroon op haar hoofd, koperen bloemen in haar doorstoken oren, en halssnoeren van goud rond haar nek en haar blanke borsten. Daarna vergezelden ze haar naar Olympos, waar ze haar plaats kreeg onder de goden.

Aphrodite was een opgewekte godin met sprankelende ogen, van een schoonheid die ook zeldzaam was onder de goden, en ze lachte ofwel weemoedig ofwel spottend naar iedereen die ze verlangde. Wij noemen haar ook Kupris, want ze werd op ons eiland geboren. Elk jaar komt ze weer naar Cyprus, om nabij de rots te zwemmen waar ze geboren werd, en steeds opnieuw is ze een maagd die herboren wordt uit het schuim waaruit ze ontstond. Het schuim rond de rots is heilig. De Aphrodite die elk jaar herboren wordt noemen we de Aphrodite Anadyomenes, de “uit de zee rijzende”. Eeuwige jeugd en eeuwige schoonheid worden beloofd aan diegenen die drie maal rond de rots in het schuim van Aphrodite zwemmen.’

Een vriend van Hippocrates vertelde nadien verder, ‘er bestaan vele Aphrodites met verschillende namen, waarbij elke naam verwijst naar een ander kenmerk van de godin. Homeros meldde al in zijn Iliade dat Aphrodite geboren werd uit de gemeenschap die Zeus had met de godin Dione. Dione was een Titaan, ook al één van de eerste goden van de Aarde. Die Aphrodite heet de Aphrodite Pandemos, of de “Gewone Aphrodite”. Op het festival verheerlijken we de beide Aphrodites. Aphrodite Pandemos is niet de Aphrodite van de zuivere liefde, maar de godin van de sterkste hartstochten, de godin van de vruchtbaarheid en van de seksuele samensmelting van mannen en vrouwen. Dit is de godin van de vermenging van de geslachten, van de vrije liefde en van de ongeremde seksualiteit. Ze wordt meestal in Corinthe aanbeden, en er bevinden zich vele godsdienstige prostituees daar in de tempel van Aphrodite. Wij vieren ook de Pandemiaanse Aphrodite, maar met mate!’

Alcibiades vroeg of Aphrodite inderdaad gehuwd was met Hephaestos, waarop de mannen die al heel wat gedronken hadden van de echt uitstekende wijn, in lachen uitbarstten. Hippocrates zei, ‘Aphrodite wees eerst al haar aanzoekers af! Ze weigerde met hen te trouwen, of ze nu god of mens waren. Zeus werd zeer woedend daarom, dus beval hij Aphrodite de echtgenote te worden van Hephaestos, de lamme god van de smeden. Maar Aphrodite weigerde naar bed te gaan met Hephaestos, en ze was niet trouw aan hem. Ze had veel minnaars. Hephaestos plaatste zelfs eens een valstrik voor haar, en hij betrapte haar toen ze de liefde bedreef met Ares, de god van de oorlog. Ze had veel kinderen, maar geen met Hephaestos. Ze had Eros van Zeus, Anteros en Harmonia met Ares, Hermaphroditos van Hermes, Hymen en Priapos met Dionysos, en Aeneas en Lyrus van de Trojaan Anchyses. Bij één van onze eerste koningen, Adonis zoon van Cinyas, had ze een dochter die Paphos werd genoemd. Onze stad heeft dezelfde naam, want ze werd genoemd naar die dochter. Eén van de minnaars van Aphrodite was de prachtige jongen Adonis, die er moet uitgezien hebben zoals jij, Alcibiades, maar ze verloor Adonis toen hij door een everzwijn gedood werd. Sinds die dag treuren onze vrouwen voor de dood van Adonis op het Festival van Adonia, dat eveneens in Athene gehouden wordt. Spreek niet te veel over die Aphrodite met onze vrouwen en dochters. Ze houden er niet erg van iets te horen van die zijde van onze godin!

Het volstaat ook niet voor onze vrouwen om in het schuim van Aphrodite te zwemen om weer maagd te worden!’

Deze laatste opmerking bracht weer iedereen in de zaal aan het lachen.

Een andere Cyprioot bracht zijn glas in de hoogte en zei, ‘aan Aphrodite, mogen we de godin nog lang loven en vrezen!’

Allen dronken daarop.

De man die de lofdronk voorgesteld had zei verder, ‘vele verhalen worden over Aphrodite verteld, wat aantoonst hoe wispelturig ze is. Let dus op! Toen de Sirenen maagd wilden blijven, deed Aphrodite vleugels aan hun schouders groeien. Ze zorgde er voor dat Aegus kinderloos bleef tot hij haar eredienst invoerde in Athene. Wanneer de vrouwen van Astypalaea beweerden dat ze mooier waren dan Aphrodite, deed Aphrodite koehorens op hun hoofden groeien! Ze is een jaloerse godin, steeds bereid haar suprematie en schoonheid te verdedigen. Niets en niemand kan haar schoonheid weerstaan. Weet je waarom ze zo machtig is?’

Alcibiades zei van neen, en de man antwoordde, ‘haha! De dommerik Hephaestos sneed haar een gouden gordel. Hij weefde de gordel uit gouden vezels met toverkunst, zodat Aphrodite onweerstaanbaar gemaakt werd door die gordel. Dat bracht hem echter geen dankbaarheid van Aphrodite, want ze gebruikte die gordel op bijna al de goden. Die magische band, die geweven gordel van Aphrodite, doet de hartstocht rijzen in wie ook hem draagt. Let dus op, Alcibiades! Als een meisje van Cyprus een gordel om je hals gooit, kijk dan goed uit of hij niet van goud gemaakt is. Als die gordel van goud is, dan is het meisje Aphrodite zelf, en je zult gevangen blijven met passie voor haar je leven lang!’

Dit werd gevolgd door nog meer vrolijk, luidruchtig lachen, en veel lofliederen werden na die uitspraak gezongen om het lot af te wenden, en zelfs de beleefde Protagoras kon een brede glimlach niet onderdrukken.

Hij zei, ‘nu weet ik ook waarom de meisjes van Cyprus geen maagden willen blijven: ze vrezen om vleugels op hun rug te zien groeien!’

Het gelach ging verder. Ze hadden een bijzonder vrolijk symposium op Paphos, in het huis van Hippocrates de koperhandelaar van Athene. Hippocrates was zeer opgetogen daarover. Hij zei dat het Festival van Aphrodite zeven dagen na vandaag zou starten. Alcibiades keek er naar uit, met interesse en plezier.

Het Festival van Paphos

De volgende dagen bleven Alcibiades en Protagoras rusten, hoewel de lessen van toespraken en fysieke oefeningen voor Alcibiades verder liepen. Hij ging op lange wandelingen langs de zandige kusten. Met Protagoras slenterde hij in de haven die gonsde van de bedrijvigheid. Ze leenden een wagen en een paard van Hippocrates en reden landinwaarts naar de eigenlijke stad Paphos en naar het Heiligdom van Aphrodite. Ze geraakten de tempel echter niet in, want ze zouden deelnemen aan het festival, en de priesters waren volop bezig het beeld van Aphrodite binnen in het heiligste te versieren en op te smukken.

Ze wandelden dan terug naar de kalme stad die gebouwd was van lage, witgeverfde vierkantige huizen rond nauwe straten. De stad was wel zeer pittoresk, gebouwd op heuvelflanken. Hier ook liepen al veel mensen koortsachtig rond om het feest voor te bereiden. Aan heel wat muren werden al bloemenslingers gehangen. Ze zagen de wijngaarden, de olijfbomen en ook uitgestrekte graanvelden buiten de stad. Dit was een weelderig eiland, waarop het leven gemakkelijk verliep. Cyprus had alles wat nodig was: voldoende granen, wijnstronken, olijven, veel groenten en fruit. Verder landinwaarts lagen de beroemde

kopermijnen die de naam aan het eiland hadden gegeven. De bevolking van Cyprus bestond uit een rare mengeling van veel oorsprongen: Phoenicische, Helleense en zelfs Semitische gezichten verschenen aan elke straathoek, en men kon ook mannen gekleed in oosterse dracht ontmoeten en met hen praten of met hen handel drijven in de agora van de stad. Paphos bezat ook een theater, niet een zeer groot maar goed ontworpen theater, dat ook mooi gesitueerd lag, niet zo ver van de agora. Het land rond Paphos was een heuvelland, met hoge heuvelruggen en diepe rivieren. Ten noorden en ten oosten werd het beschermd door hoge bergen. Op één van de pieken van die bergen lag witte sneeuw.

Toen Alcibiades binnen of rond het huis van Hippocrates rustte, fladderden de dochters van het huis rond hem zoals vlinders. Vooral de oudste dochter, Phoebe, wierp aanlokkelijke blikken van onder haar lange wimpers naar hem met haar ronde, grote, donkere ogen. Die ogen leken Alcibiades te willen inpalmen, verrukken, naar haar toe trekken, en ze had steeds een spottende glimlach op haar lippen. Zij ook zou aan het festival deelnemen. Alcibiades en Phoebe bleven echter nooit alleen. Tengevolge een onuitgesproken, toevallig plan bleef steeds wel haar zuster of haar moeder of zelfs Protagoras in dezelfde kamer, onschuldig aanwezig en niet opdringerig. De gesprekken tussen Alcibiades en de twee zusters bleven kort en terloops.

De eerste dag van het festival hadden de atletieksporten plaats, en Alcibiades vroeg of hij kon deelnemen aan het hardlopen. Hij was niet speciaal een snelle loper in Athene, maar hij wou hier wel proberen er het beste van te maken. Hippocrates regelde de inschrijving in de Spelen van Aphrodite. Alcibiades oefende veel de volgende dagen op de heuvelruggen naast het huis en hij liep in het gras, waaraan hij niet gewend was, en hij zag ook meer dan eens de meisjes bewonderend en aanmoedigend naar hem roepen vanuit één van de vensters.

Enkele dagen vóór het festival verhuisde de familie met Alcibiades en Protagoras naar een groter huis in het binnenland, een huis dat dicht bij het centrum van de stad Paphos lag. Hippocrates bezat twee huizen te Paphos: één nabij de haven, waar hij ook zijn kantoren had en waarin ze tot nog toe waren gebleven, en één bijna binnen de stad Paphos. Hippocrates verkoos zijn huis aan de zee, maar voor het festival zou het gemakkelijker blijken in de stad te wonen. Paphos lag ongeveer vijftig steden van haar haven verwijderd, dus werd enige huisraad in karren geladen die door ossen getrokken werden, geleid door slaven, en de familie zelf reisde in lichte wagens getrokken door paarden.

De festiviteiten begonnen eigenlijk twee dagen eerder dan Alcibiades had gemeend, want eerst hadden de Adonai plaats, de herdenkingen van Adonis. Hippocrates drong er bij Alcibiades en Protagoras op aan niet te ver van het huis te dwalen, want dit was een vrouwendag. Alle volwassen vrouwen van Paphos liepen door de straten, schreeuwend en weeklagend, de dood bewenend van de aanbeden minnaar van Aphrodite, Adonis. De vrouwen schreiden en riepen en trokken schrammen in hun gezicht tot bloedens toe. Ze hielden afbeeldingen van Adonis in hun handen en wierpen die in de zee. Hun schreeuwen en tieren weerklonk overal in Paphos. De vrouwen droegen bloemen, rode rozen en anemonen, die herinnerden aan de wonden van Adonis. Op die wijze rouwden de vrouwen voor Adonis.

De tweede dag was eveneens een dag van de vrouwen, al namen enkele mannen ook deel aan de ceremonies. Alcibiades en Protagoras gingen naar de Tempel van Aphrodite en ze zagen dat daar een religieuze dienst werd gehouden. De Hogepriester en een jonge vrouw stonden naast het altaar tijdens de ceremonie en aan het einde van het ritueel omhelsden ze elkaar, ter herinnering aan de liefde van Adonis voor Aphrodite. Alcibiades hoorde dat de verrijzenis van Adonis op die manier gevierd werd. Protagoras herinnerde Alcibiades er aan dat dit

waarschijnlijk een oud vruchtbaarheidsritueel was. Adonis was trouwens de god van de planten en in de lente sprongen nieuwe gewassen uit de aarde. Adonis herrezen, kon het echte festival van start gaan.

In de vroege morgen van het Festival van Aphrodite, juist na zonsopgang, kleedden Protagoras en Alcibiades en de ganse familie van Hippocrates zich in hun beste, mooiste tunieken. Ze deden hun witste gewaden aan en versierden zich met gouden kettingen, en met bloemenkransen van de eerste rozen en mirre. Ze gingen daarna in processie, samen met vele andere mensen, naar de Tempel van Aphrodite te Paphos. Van overal van het eiland kwamen de Cyprioten naar het heiligdom en ze verzamelden daar samen met veel andere Hellenen van de Aegeïsche Eilanden. De priesters en priestersessen wachtten hen op aan de brede trappen van de tempel.

Wanneer de meeste andere gasten aangekomen waren en een grote menigte zich had verzameld, gingen de priesters naar een grote, twee mannen hoge piramide, een conische steen, die de steen van Aphrodite heette en haar symbool was op Cyprus. De priesters droegen lange, witte gewaden en ze verbrandden mirre en geparfumeerde harsen in hoge bronzen branders, zodat de lucht gevuld werd met een dunne, delicate witte rook die de atmosfeer doordrong met zware geuren. De priesters zongen hun eerste lofliederen en toverzangen ter ere van de godin. Alcibiades schatte dat twee of drieduizend mensen bij de Tempel van Aphrodite stonden te wachten.

Protagoras bevond zich ook in die menigte, maar Alcibiades had de atleten vervoegd die in een rij rechts van het altaar stonden. Achter hen nog, stonden de jonge mannen, een vijftigtal, die gekomen waren om geïnitieerd te worden door Aphrodite tijdens het festival. Vóór hen stonden evenveel jonge vrouwen, en onder hen herkende Alcibiades ook Phoebe. Wanneer de priesters stopten met zingen werden niet-bloedige offers gebracht aan Aphrodite, kleine dingen die op het altaar konden verbrand worden, zoals grassen, olijven, wijnstronken en bloemen. Olie werd over de vlammen gegoten en meer geurige harsen toegevoegd. Dan ook verklaarde de Hogepriester het Festival van Kupris voor geopend, en de atletiekspelen konden beginnen.

Op dit festival werden niet veel atletiekwedstrijden gehouden, want de spelen konden slechts één dag duren. De atleten konden springen, worstelen, boksen of hardlopen. In de rest van die eerste morgen had het verspringen plaats, gevolgd door het worstelen en het boksen. De loopwedstrijd was de laatste, maar ook de meest prestigieuze op Cyprus, en het hardlopen kon alleen gebeuren in de late namiddag.

Paphos bezat geen stadion dat omringd werd door muren zoals in Athene. De spelen hadden plaats op een grasveld nabij de Tempel van Aphrodite. De vrouwen mochten komen kijken, wat hen niet toegelaten was tijdens de Olympische Spelen, maar de atleten droegen lendendoeken hier. De menigte verzamelde rond de plaats waar de spelen zouden plaats hebben, terwijl de scheidsrechters plaats namen op een open houten structuur die terzijde opgericht was, maar in het midden van het veld, zodat de rechters een goed zicht zouden hebben. Onder hen bevond zich Hippocrates.

De verspringers sprongen tegen elkaar tot slechts de allerbeste springers overbleven. De mannen hielden stenen gewichten in elke hand, hun halteres, stenen die drie handen lang waren en smaller in het midden om ze goed te kunnen vasthouden. Alcibiades zag ze geconcentreerd op hun lijn staan, stilte vragend van de menigte. Dan bewogen ze hun armen heen en weer in een eigen, gesynchroniseerd zwaairitme, en sprongen zo ver ze konden. Rechters liepen dan naar voor om de lengte van de sprongen te meten. Een lenige jongen van Cyprus won de wedstrijd, en een krans van rozen was zijn enige prijs. Maar de lokale meisjes

juichten hun held toe. Hij zou zich aansluiten bij de jonge mannen van Aphrodite, en hij vroeg deel te nemen in de initiatie van de meisjes de derde dag.

Alcibiades bleef naar de spelen kijken, maar vroeg in de namiddag meldde Protagoras dat hij moe was en Protagoras keerde weer naar het huis van Hippocrates. Hij zou Alcibiades niet zien lopen. Na het verspringen kwamen de worstelaars het veld op. Dit waren allen eerder kleine, stevige, stoere mannen, de meeste van middelbare leeftijd. Olie glom op hun volledig lichaam. Ze hadden prachtige borstkassen en sterke spieren. De rechters riepen hen bij zich, twee aan twee, en dan zouden ze een tijd bukken en rond elkaar dansen met armen en handen zwierend langs hun lichaam, klaar om uit te slaan en de andere te grijpen op een minder bewaakt ogenblik. De worstelpartij werd vurig uitgevochten. Het was in het begin moeilijk uit te maken wie zou winnen en de weddenschappen gingen nogal gelijk op. Ten slotte won een sterke Cariër. Hij ook kreeg een kroon van rozen, maar zou later nog meer geschenken krijgen van de Cyprioten. Tussen het worstelen en het boksen was een pauze ingelast.

De boksgevechten waren bloedige gebeurtenissen. De bokkers droegen handwindsels van leder doordrenkt met water en olie rond hun vuisten, maar op een lendendoek na geen andere bescherming ergens anders op hun lichaam. Ze sloegen naar elkaar zonder medelijden. Ze dansten ook eerst rond hun tegenstander zoals kwade en sluwe pauwen, en dienden dan hun krachtige slagen toe op elk deel van het lichaam van hun tegenstanders waar ze ook maar de kans toe kregen. Ze sloegen niet dikwijls op het hoofd van hun tegenstrevers, maar die slagen hadden afschuwelijke gevolgen. Elke directe inslag op het gezicht van de andere man kwam hard aan, opende de huid en trok overvloedig bloed. Wanneer het bloed vloeide werd de menigte uitbundig in haar toejuichingen en in hun schreeuwen van aanmoediging, maar ook oncontroleerbaar. De rechters van Paphos lieten de wedstrijden echter niet ontaarden in executies. Wanneer ze bemerkten dat een bokser niet meer kon zien wegens het bloed in zijn ogen, of wanneer een man niet meer vast op zijn benen stond en bleef wankelen in het veld, half bewusteloos, dan stopten ze de wedstrijd. Ze duldden geen doden, geen blijvende letsels op hun veld, geen afslachting van een zwakkere en verslagen tegenstander. Alcibiades had hardnekkiger gevechten gezien onder professionele bokkers tijdens de festivals van Athene, maar hij waardeerde wel de meer beschaafde oordelen van de rechter hier, te Paphos. Deze spelen waren toch ook gewijd aan de godin van de liefde, niet aan de oorlogsgoden zoals Ares of Athena. Wanneer de bokswedstrijden gedaan waren en de winnaar van Ephesos gekroond werd met kransen van rozen, kon de loopwedstrijd beginnen.

De zon was laag gezakt nu, maar de lucht was goed opgewarmd. De loopwedstrijd was het belangrijkste spel van het Festival van Aphrodite, en een welkome afwisseling na de boksgevechten. Alcibiades wierp zijn klederen af naar een dienaar en hij hield slechts een lendendoek aan. Hij liet zijn dijen een laatste maal oliën en masseren, en hij liep het veld op. Heel wat vrouwen bewonderden zijn mooi lichaam en juichten hem toe, riepen uit hoe harmonisch de verhoudingen van zijn hoofd en leden waren, welke mooie borst en benen hij had, en ze gaven openlijk commentaar op zijn sterke, maar gladde en knappe spieren die glommen van de olie. Ze prezen zijn fijn gezicht. Alcibiades was niet de grootste onder de jonge mannen die aan de startlijn stonden, en hij bezat niet het pezige profiel van een echte hardloper, maar hij zag er werkelijk de mooiste gebouwde atleet van de dag uit.

De trompetten schalden en de scheidsrechters riepen de atleten op voor het laatste spel van het festival. De lopers stonden in spanning klaar achter de startlijn, gereed om zo snel ze konden naar voren te springen. Ze hielden hun ogen op een rechter die een rood doek hoog hield. De man liet dat doek plots vallen, en de mannen smeten zich naar voor. Ze moesten slechts

ongeveer tweehonderd passen lopen, dezelfde lengte als in het stadion van Olympia in de Peloponnesos. Alcibiades had die afstand reeds vele malen te Athene gelopen. Hij liep nu ook zo snel als hij kon, liet in zijn eerste stappen al zijn energie los, controleerde de wijze van ademen, zwaaide zijn armen ver om meer duwkracht aan zijn lichaam te geven, en draaide zijn borst gedeeltelijk bij elke lengte van zijn benen, zoals hij geleerd had in het gymnasium van Athene. Hij zag wel hoe hij de meeste andere lopers voorbijliep. Maar hij liep in de laatste paar lengtes op dezelfde hoogte als twee andere jonge mannen. In een ultieme, machtige sprong zwaaide hij zijn borstspieren vooruit, over en verder dan de aankomstlijn, onder de luide toejuichingen van de toeschouwers. De vrouwen schreeuwden toen nog harder dan de mannen, maar Alcibiades zag toch uit een hoek van zijn ogen dat hij slechts tweede was geworden. Hij zou niet gekroond worden. Een lange Cypriotische jongen die de kampioen van Cyprus bleek te zijn, had met de lange stappen van een professionele atleet gelopen en de anderen nipt verslagen. Een grote Lydiër uit Miletus kwam als derde aan. Alcibiades hijgde en moest een tijdje in twee gebogen blijven staan om zijn adem weer te vinden. Dan ging hij naar de jonge Cyprioot die de wedstrijd gewonnen had, en hij wenste hem geluk. Dat haalde nog meer gejuich uit de menigte, want de Cyprioten konden zich geen beter einde van de wedstrijd gewenst hebben, hun eigen kampioen kwam als eerste in en de edelste jonge man van Athene – ze wisten nu allen wie Alcibiades was – kwam in als tweede. Ze voelden zich vereerd. De scheidsrechters kroonden de Cyprioot, maar de jongen trok Alcibiades bij de schouders en ze liepen beide langzaam het veld rond om de toejuichingen en de glorie van het publiek te aanvaarden.

Alcibiades zag Phoebe op en neer springen van vreugde, en hij wuifde terug zodat ze opgemerkt werd door de omstaanders. Ze bloosde dan en verborg zich. De mensen van Paphos wisten ook dat Alcibiades geen professionele loper was en menige goedgeklede, voorname Cyprioot kwam naar voor om hem geluk te wensen, hem op de schouders te kloppen. De mannen tastten waarderend aan zijn rug en dijen.

Na elk spel kwamen de auletai, de fluitspelers, het veld op. Met hun muziek en met een laatste lied eindigden die dag de Spelen van Aphrodite. Alcibiades wandelde terug naar het huis van Hippocrates, begeleid door een kleine groep bewonderaars. Op zijn weg terug werd hij ook vergezeld door Hippocrates zelf en door Phoebe, beide bijzonder trots één van de beste atleten van het festival te kunnen begeleiden.

De volgende dag kon Alcibiades een beetje langer slapen, maar wanneer de zon weer hoog stond stapte hij opnieuw in een processie, nu langs de kust en naar het oosten toe. De jongeren waren prachtig gekleed in veelkleurige gewaden, en versierd met bloemenkransen. Ze wandelden een hele tijd tot aan de Rots van Aphrodite, geleid door de priesters. De jongeren voelde zich opgewekt op die mooie dag. Fluitspelers en vrouwen die op cimbalen sloegen vergezelden hen. De optocht van Aphrodite was zeer kleurrijk en Alcibiades merkte op hoezeer meerdere aardige meisjes stiekem naar hem keken met geïnteresseerde blikken. Hij voelde zich daardoor gevleid en tevreden. Een paar meisjes wierpen speels bloemen naar hem wanneer hij hen voorbijliep. Ze dansten voor hem. Hij gaf hen niet echt veel aandacht, maar ze amuseerden hem wel. Protagoras was in het huis gebleven, maar eens te meer vergezeld Hippocrates hem met zijn familie, zijn vrouw en dochters. Op die manier kwamen ze aan bij de Rots van Aphrodite.

De priesters hadden al aan de kust een altaar opgezet. Ze offerden opnieuw aan de goden, terwijl de menigte op de grond vóór de zee ging neerzitten. Plengoffers werden gebracht en lofliederen gezongen. Daarna stapte een priester het water in aan het strand nabij de rots. Hij nodigde de jongeren uit hem te volgen. De jonge mannen begonnen ook te zwemmen.

Alcibiades zwom met hen mee. Zoals de anderen had hij al zijn klederen afgeworpen en hij sprong de zee in, dicht bij de plaats waar de priester stond. De priester zalfde eerst de baders met mirre rook. De beste zwemmers zwommen drie maal de rots om, en Alcibiades vond zich in een groep van drie jonge mannen die van de zwempartij een wedstrijd maakten. De drie bleven echter samen, en ze bereikten ook samen het strand weer. De priesters sprongen direct naar hen toe, droogden hen en wreven hen in met verse olie. De jonge mannen stonden daar te hijgen zoals raspaarden na een lange tocht, volledig naakt in de zon van de vroege namiddag, en ze lachten luid. Het strand stond vol zingende, dansende en roepende mensen. De fluiten en de cimbalen hielden niet op met spelen in snelle ritmes. Phoebe danste rond Alcibiades, en hij kon meer dan eens haar lichaam tegen het zijne voelen.

Wijn werd dan aangebracht en manden voedsel geopend. De menigte bleef op het strand feesten tot de zon onderging, recht vóór het strand, tot het licht veranderde tot diep rood. Dan verliet iedereen het strand om in kleine groepjes huiswaarts te keren. Hippocrates nam Alcibiades met zich mee en kondigde aan dat hij die avond opnieuw een symposium had georganiseerd voor Alcibiades en Protagoras, dit maal in zijn huis van Paphos.

Harmonia

De volgende dag was een dag van vasten. Dat was een wijze gewoonte na twee dagen van zwaar drinken en eten en verbruiken van energie. Die dag werden geen spelen gehouden en geen belangrijke viering zou plaats hebben. Alcibiades en Protagoras gingen opnieuw naar de Tempel van Aphrodite, waar al veel mensen zich weer verzameld hadden. Na een tijdje kwamen de priesters en priesteressen uit de tempelingang de trappen af.

Vóór het altaar zalfde de Hogepriester van Aphrodite de conische steen met olie. De priester was een statige, grote man zonder baard, gekleed in een lang, wit gewaad. Andere priesters en meerdere priesteressen vergezelden hem, slaven volgden. De Hogepriester nam olie uit een groot vat dat naast hem werd gebracht. Hij goot beker na beker olie over de steen en zong oude lofliederen aan de godin. Hij bracht zijn handen omhoog, hoog boven zijn hoofd, zijn gezicht gericht naar de Zee, en hij bad voor vruchtbaarheid en vrede in het land van Cyprus. Meerdere oliebranders rond het altaar werden weer gebruikt om olie en harsen te verbranden, zodat de omgeving van het altaar snel verzadigd werd met witte rook en zware geuren. De Hogepriester leek in een soort van vervoering te geraken wanneer rond de middag deze ceremonie afgesloten werd. Hij nodigde dan de jongeren van de eerste dag uit, de jonge mannen en jonge vrouwen die langs de trappen van de tempel stonden, naar voren te komen.

Meer dan honderd jongeren stonden naast de hogepriester, Alcibiades en Phoebe onder hen. De priester gaf een teken en nog meer jonge mannen van Cyprus kwamen voorwaarts uit de menigte. Samen met de priesters, maar niet de Hogepriester, namen die elk een meisje bij de hand en ze leidden haar weg. Phoebe werd terzijde getrokken door een ruwe jonge man en ze keek met laatste en smekende ogen naar Alcibiades, maar ze volgde haar partner gedwee met gebogen hoofd. Alcibiades zag hen verdwijnen achter de wijngaarden naast de tempel. Andere paartjes gingen naar de kamers van het heiligdom.

De Hogepriester gaf opnieuw een teken. De mensen rondom liepen al weg terwijl nu priesteressen naar de jonge mannen liepen en hen eveneens bij de hand namen om hen weg te leiden. Andere vrouwen kwamen dan ook naar voor. Elke trok een jonge man naar zich toe. Niemand kwam echter voor Alcibiades.

Alcibiades bleef verrast staan bij die wending van de gebeurtenissen. Hij was de enige die bleef staan en hij vond zich daar een beetje idioot op de trappen van de Tempel van Aphrodite, zich afvragend wat hij nu moest doen, weggaan of blijven staan. Hij keek met vragende, wanhopige ogen naar Protagoras. Protagoras bleef echter van steen, zeer groot, slank, een standbeeld van een man, die op een hoge stok leunde in de brandende zon. Hij leunde op zijn staf maar bewoog niet. Plots kwam de Hogepriester naast Alcibiades staan. De man was stilletjes van achter zijn rug gekomen.

De man legde lange vingers op de schouders van Alcibiades en zei, 'kom, uw tijd is ook nu.' Alcibiades was te verrast om te weerstaan aan de druk van de man. De geuren hingen nog steeds zwaar in de lucht, en iets van de droefheid over het einde van een opgewekt feest rustte nu reeds in zijn geest. De Hogepriester stapte weg en hij trok Alcibiades met zich mee.

De priester van Aphrodite ging de marmeren trap op en dan door de wijde open deuren van de tempel, het heiligdom in. Alcibiades volgde hem. De priester ging binnen en stopte aan het standbeeld van de godin. Alcibiades was al in vele tempels geweest. Vergeleken met het Parthenon en het reusachtig monument van Athena, vergeleken bij de grootsheid van dat standbeeld, en zelfs vergeleken met de tempel op Kaap Sounion, was deze tempel van Paphos nederig. Het binnenste van het heiligdom was niettemin versierd met muurschilderingen van scènes over de legenden van Aphrodite en de friezen droegen ingewikkelde, abstracte patronen van ineengestrengelde lijnen die zich dan verder zetten op het houten plafond. Het beeld van Aphrodite was uit marmer gehouwen, maar niet zeer groot. Het was voortreffelijk gesneden. Aphrodite was naakt voorgesteld, doch een gekleurde peplos hing langs haar benen. Het witte marmer van het lichaam van de godin schitterde in de zonnestralen die door een hoge opening schenen aan de wand. De stralen schenen nu recht op het beeldhouwwerk in.

De Hogepriester knielde en bleef een hele tijd bidden. Hij reciteerde luidop het ene gebed na het andere met een zangerige stem in een taal die Alcibiades niet begreep. Alcibiades bleef naast de priester staan, iets onhandig, niet wetende of enige actie van hem verwacht werd. De priester hield op met bidden en vroeg opnieuw aan Alcibiades hem te volgen. Ze gingen aan het beeld van Aphrodite voorbij, naar de tegenoverliggende zijde van de tempel. De priester opende daar een kleine houten zijdeur. Binnen in de tempel was het duister geweest. De verblindende zon trof de twee mannen met al haar kracht toen ze buiten stapten. Direct naast de tempel, achteraan, stond nog een gebouw van het heiligdom. De priester liep over het zand van een binnenplaats naar dat gebouw, opende een deur en duwde Alcibiades naar binnen. Hij sloot de deur achter Alcibiades.

Alcibiades bevond zich opnieuw in een sombere kamer, die een gang bleek te zijn. Licht drong binnen vanuit houten trappen rechts, dus klom Alcibiades die trappen op en hij kwam aan op de verdieping. Hij ging een zeer grote kamer in waarin hij heel mooie meubels zag, sofa's en zetels en stoelen en kasten en koffers en lage tafels. De kamer was rijkelijk versierd met veelkleurige schilderijen die zeer erotische taferelen van Aphrodite en haar vele minnaars toonden, in zeer expliciete houdingen van het bedrijven van de liefde. De ganse kamer, al de muren, waren beschilderd met dergelijke taferelen. De hoge kanten van de muren en het plafond waren versierd met dezelfde patronen van gebroken lijnen als hij gezien had in de Tempel van Aphrodite. In een hoek stond een groot bed bedekt met fijn, wit linnen. De kamer was helder verlicht. Het licht scheen overvloedig uit meerdere grote vensters, waardoor men ook een zicht had op de grote aulé van het heiligdom. En dan stakte de adem van Alcibiades een tijdje van verrassing, en hij moest daarna diep ademhalen, een geluid kwam zelfs zachtjes uit zijn neus toen de lucht weer zijn longen inzoog.

In een hoek van de kamer, links van hem, eerst verborgen toen hij binnenkwam, maar nu aarzelend naar voren stappend, in het licht van de zonnestralen, zag Alcibiades een wondermooie jonge vrouw naar hem toekomen. Ze was slechts gekleed in een eenvoudige witte chiton, die echter van zo fijne stof gemaakt was dat haar figuur bijna volledig zichtbaar werd, alle lijnen, alle curven van haar lichaam gefatsoeneerd door de stof. Ze was ook verrast, want ze stopte te kijken naar een mooi versierd veelkleurig kussen, en legde dat nu neer op een lage stoel. Misschien had ze Alcibiades of iemand anders wel verwacht, maar niet op dat ogenblik. Hij kwam ofwel laat ofwel vroeg. Ze bewoog zich dan, een lichte glimlach op de lippen.

Ze was niet groot, iets kleiner dan Alcibiades. Ze was slank en had dunne armen en benen. Haar torso was lang, maar haar benen ook en ze had een platte buik boven volle, rijke heupen. Die werden geaccentueerd door het smalste middel dat Alcibiades ooit op een vrouw bemerkt had. Haar chiton viel in perfecte verticale lijnen, maar ze droeg een brede, gouden gordel als enig juweel op haar, en die gordel was strak rond haar middel geknoopt. Haar borst verbreedde naar haar schouders, en werd bijna even breed als haar heupen. Haar borsten staken scherp uit onder en tegen de chiton, niet dik maar zwaar en lang. Haar tepels duwden tegen haar chiton en toonden zich duidelijk onder de stof wanneer ze bewoog.

Alcibiades had vooral oog voor haar gezicht, en hij moest zijn hoofd eerst links en daarna rechts terzijde brengen om beter te kunnen kijken, want hij had nog nooit zulke bleke gelaatskleur, delicate, perfecte huid en dergelijke voortreffelijkheid van trekken gezien. Ze was van een onmetelijke, onbeschrijfbare, volledige schoonheid. Ze had een klein gezicht, maar dat was perfect symmetrisch, in een zeer blanke huid die slechts lichtjes gebruind was door de zon aan de wangen. Ze had bleekbruin haar, overvloedig haar, dat echter zeer kort gesneden was en haar een zeer jong, meisjesachtig aanzicht gaf. Alcibiades had tot nog toe slechts oog gehad voor volle, opulente, zware, en ook zelfzekere vrouwen die lokten en uitdaagden. Dit meisje was allesbehalve zo, maar ze fascineerde hem met de schoonheid van gesneden marmer en de broosheid van alabaster. Het meisje trok onweerstaanbaar aan door haar kwetsbaarheid, zodat Alcibiades ogenblikkelijk overwonnen werd door een drang het meisje in zijn armen te nemen en haar te troosten. Haar trekken bleven zeer meisjesachtig, maar volledig gevormd zoals van een vrouw, kleine en korte kin, volle rode lippen die toch scherp afgelijnd werden aan de randen en die de bleekheid en delicaatheid van haar wangen onderlijnden, een eerder breed voorhoofd. Alcibiades vroeg zich af wat in haar trekken haar zo verschillend maakte van enig ander gezicht dat hij al gezien had, ook van de mooiste vrouwen van Athene, en hij moest zich overwonnen verklaren, want hoewel dit meisje of vrouw geen neus, lippen, ogen had die erg verschilden van de schoonheden die hij zich kon herinneren, was alles in haar gezicht van dergelijke perfectie in vormen en lijnen dat ze al de elementen die in zijn geest aan de herkenning van kunst en schoonheid konden geijkt zijn aanraakten, beïndrukten, aanspraken, tintelden en bewogen tot diepe ontroering en bewondering.

De gelaatstrekken van het meisje gaven onmiddellijk ook een indruk te behoren tot een sterk maar mild en open karakter. Ze bleef naar Alcibiades kijken ook eerst, onbeweeglijk nu, met de lichtste, zuivere grijze ogen, de mooiste en meest opvallend ogen die konden bestaan. Alcibiades dacht even dat een geestesgedaante vóór hem stond, Aphrodite zelf die een afdruk van haar goddelijke gedaante naar Aarde gezonden had. Al de Hellenen hadden donkere ogen. Dit meisje was een bijzondere zeldzaamheid. De ogen van het meisje waren groot, doorzichtig alsof men doorheen die ogen naar haar ziel kon kijken.

Het meisje sprak en zei, ‘welkom. Mijn naam is Harmonia.’

Ze bleef dan ook naar Alcibiades staren, nog steeds verbaasd door zijn stille, gefascineerde bewondering. Ze was plots geamuseerd daardoor, en een licht spottend trekje van haar mond

toonde mooie, regelmatige, witte tanden. Haar ogen flitsten weg van hem na het eerste onderzoek. Ze scheen nu ook in verlegenheid gebracht door zijn gretige ogen, en ze boog schichtig haar hoofd. Wanneer ze haar hoofd bewoog, bleven al haar trekken sierlijk en gracieus. Alcibiades dacht dat deze Harmonia inderdaad de verpersoonlijking van Aphrodite moest zijn. Het gezicht van het meisje leek trouwens ook op het beeldhouwwerk dat hij net in de Tempel van Aphrodite had gezien.

Ze kwam nog verder naar Alcibiades toe en sprak met een warme stem, niet de hoge, scherpe stem van zo veel jonge meisjes, maar met een lagere, ietwat hese, schorre stem van een echte vrouw, ‘ik werd aan je toegewezen om je te dienen.’

Ze raakte hem met haar handen aan en kuste hem lichtjes op de mond. Ze draaide rond hem en liet haar handen hem strelen. Ze raakte hem overal aan, over zijn gezicht en lichaam, een lange tijd, en kuste hem meerdere malen, steeds opnieuw, op de lippen, op wagen, op zijn rug en borst, kussen die slechts een vluchtige aanraking bleven van haar bevende lippen. Daarna trok ze gordijnen dicht vóór de vensters, maar ze liet voldoende licht in de kamer om nog goed te kunnen zien. Ze deed haar gordel uit en hing die rond de schouders van Alcibiades. Ze bleef rond hem draaien alsof ze een rituele dans uitvoerde, geoefende bewegingen, en raakte hem steeds weer met haar lange vingers aan.

Harmonia streekte hem overal, gedurende zulke lange tijd dat Alcibiades dacht dat de tijd stilstond, alsof hij met de godin in de andere wereld geraakt was. Dan voelden haar vingers ook lager, tussen zijn benen en wanneer hij ook haar tepels voor het eerst tegen zijn lichaam voelde strijken, zag hij zijn erectie groeien. Ze nam zijn lid schaamteloos in haar handen door zijn lendendoek heen, maar ze hield haar handen nog steeds boven zijn klederen. Daarna begon ze Alcibiades uit te kleden en terwijl ze zijn chiton wegtrok, liet ze ook haar klederen vallen.

Alcibiades en Harmonia stonden naakt tegenover elkaar in het midden van de kamer. Het lid van Alcibiades stond strak op, recht uit, en hard, en het meisje giechelde een beetje toen ze dat zag zodat Alcibiades bloosde en even beschaamd werd.

Harmonia bleef hem echter strelen, alsof ze de volumes en de curven van zijn borst en benen wou onderzoeken om zich die later te kunnen herinneren. Ze trok lijnen op zijn rug en nek met de nagels van haar vingers, net zacht genoeg echter om de huid niet te scheuren.

Alcibiades keek ondertussen begerig naar haar volle vormen en nam haar lichaam ook op in zijn ogen en geest.

Alcibiades legde een arm rond haar middel wanneer ze weer vóór hem stond, en hij trok haar dicht naar hem toe. Hij liet zijn hand zakken tot onder haar heupen. Zonder een woord te zeggen maakte ze een teken naar het bed, trok zich weg van hem, ging liggen, en nodigde met hand en ogen en een glimlach Alcibiades uit naast haar te komen liggen. Ze had bijna geen schaamtehaar, bemerkte Alcibiades, toen ze zich uitstrekte op het bed in wellustige kronkelingen. Ze sloot haar ogen in op die van Alcibiades en verliet hem niet. Ze streekte hem nu met bredere en ruwere aaien, zodat het verlangen van Alcibiades hem meer pijn deed.

Wanneer hij om haar heen wou draaien en zich boven op haar wou bewegen, bood ze daar weerstand tegen en ze zei hem op zijn rug te blijven liggen.

Alcibiades streekte nu zachtjes, alsof hij een heel broos beeldje niet wou breken, ook haar rug en lenden. Ze kwam boven op hem zitten, tot op zijn dijen, en nam zijn mannelijkheid in zich en begon liefde te bedrijven met langzame, lange en sterke bewegingen van haar heupen.

Haar gezicht lag nu boven zijn ogen en haar ogen bleven open en drongen aan. Hij hoorde haar zwaar ademen en hij voelde haar adem op zich. Paretjes zweet verschenen op haar voorhoofd. Haar gezwellen lippen openden. Hij voelde aan haar borsten die over hem hingen. Zachtjes, langzaam kneedde hij haar borsten en trok aan de harde, uitstekende tepels, groef zijn handen dieper rond haar borsten. Hij trok haar plots volledig rond zich, duwde zich diep

en sterk in haar, voelde iets in haar dat weerstand bood, maar hij duwde weer, bewoog ruwer in haar. Ze schreeuwden beide uit in climax. Het zweet brak overal uit haar huid op haar rug, en Alcibiades trok lijnen in haar water rond haar rugspieren die nog even bleven doorwerken om hem in haar te houden.

Alcibiades en Harmonia lagen uitgeput samen tot de zon heel laag gedaald was in de hemel. Ze praatten. Harmonia had eerst het linnen op het bed vervangen, want het eerste was bevekt met een beetje bloed. Daarna hadden ze nog drie maal elkaar geliefd die namiddag, en de laatste maal was van ruwe, volledige sensualiteit. Toch bleek het liefde bedrijven hun niet meer een doel, een einde, doch slechts iets wat samen met een heel ander gevoel kwam, iets dat toegevoegd werd daaraan maar er niet de essentie van was.

Harmonia en Alcibiades praatten eerst aarzelend, in korte zinnen. Daarna voelde Harmonia zich thuis bij Alcibiades, en ze praatte meer. Ze legde zelfs uit wie ze was en waar ze vandaan kwam. Ze was niet de dochter, maar de nicht van de Hogepriester van Paphos. Wanneer Alcibiades haar vroeg of ze al met iemand anders de liefde bedreven had, wou ze eerst niets zeggen, legde slechts twee vingers op zijn lippen en kustte hem. Hij wist echter wat het bloed op het linnen betekende en wist dat ze nog maagd was geweest, maar later erkende ze dat ze getraind werd de laatste week vóór deze ontmoeting. Alcibiades was de eerste man echter die in haar gekomen was.

Hij streelde haar de ganse namiddag, kon zijn handen niet van haar afhouden, genoot van haar fijne, zachte rondingen. Hij hield van haar dijen, maar hij voelde de harde spieren van een atlete eronder. Wanneer hij haar daarnaar ondervroeg, vertelde ze dat ze niet te Paphos geboren was, zelfs niet op Cyprus, maar op het eiland Melos, waar haar vader een vrouw van dat eiland getrouwd had. De beeldhouwer van het standbeeld van Aphrodite had haar moeder als model genomen. Haar ouders hadden veel gereisd en ze had zelfs enige jaren te Sparta gewoond, waar ze mee mocht oefenen met de Spartaanse meisjes. Ze kon wel met hen oefenen, maar ze werd nooit aanvaard als één van hen. Later was haar vader naar Paphos teruggekeerd, naar waar zijn broeder woonde. Dan keerden haar ouders terug naar Sparta, verhuisden, en stierven in een aardbeving. De Spartanen hadden haar terug naar Cyprus gestuurd, waar haar oom nu voor haar zorgde.

Daarna sprak Alcibiades. Hij voelde zich zo één met dit meisje zoals hij zich nog nooit met een andere persoon gevoeld had. Hij was niemand anders zo te na gekomen, zelfs niet zijn beste vrienden of zijn minnaars. Voor de eerste maal in zijn leven genoot hij van de intimiteit, de eenheid van geest en van hart die men slechts met zeer weinige mensen in een leven kon ervaren, misschien zelfs slechts eenmaal in elk leven, en wat het meest wonderbaarlijke geschenk is dat aan de mensen gegeven werd door hun scheppers. Harmonia was helemaal zoals hij, en in elk aspect met hem samen. Ze begreep onmiddellijk alles wat hij zei en hij drukte zich onbeschaamd, nooit terughoudend uit aan haar over wie hij was en wat hij gedaan had. Hij vertelde haar zijn twijfels, zijn vrees, zijn onzekerheden, zijn verdriet en zijn hoop. Zij deed hetzelfde. In die ogenblikken, in die donker wordende namiddag en in die avond, werden ze verenigd tot één persoon, niet meer twee, verloren in het universum, maar samen. Ze ervoeren iets nieuws, die eenheid van geest, de vermenging van zielen die hun verrassing was over een onweerstaanbare liefde, het grootste goddelijk geschenk. Alcibiades legde uit wie hij was in Athene en Harmonia maakte daarbij grote ogen, en ze werd verdrietig wanneer hij haar enthousiast en met vervoering sprak over de pracht van zijn stad.

Ze praatten tot laat in de avond. Toen het donker werd was Alcibiades nog steeds bezig haar ruggengraat speels te strelen met zijn vingers, van haar hals tot aan de curve van haar billen

terwijl ze naakt op haar buik lag. Hij liet zijn vingers dalen van haar schouders over haar gladde huid tot het punt waar haar vlees weer steeg. Harmonia lag half in slaap, nu. Plots zat ze rechtop en ze zei hem dat hij moest gaan. Alcibiades wist ook dat het tijd werd voor hem om terug te keren. Hij stapte zenuwachtig door de kamer en deed Harmonia hem beloven niet te verdwijnen. Ze stemde er in toe hem de volgende dagen weer te zien. Harmonia zat op het bed met haar knieën tussen haar armen en haar gezicht boven op haar knieën geplaatst, steeds naar hem kijkend met haar dromerige, verlangende, wondermooie ogen. Ze bewonderde de borst van Alcibiades, zijn schouders en zijn kracht. Ze keek op naar de schouders waar ze tegen gelegen had in het bed, en ze glimlachte. Alcibiades kleepte zich aan en wierp haar een laatste kus op de lippen.

Alcibiades ging te voet terug naar het huis van Hippocrates. Het was laat, iedereen sliep, en het huis was stil. Een licht brandde op de eerste verdieping en wanneer Alcibiades daar naartoe ging, zag hij Protagoras in een stoel zitten, lezend van een rol bij het licht van twee olielampen. Protagoras sprak niet, maar hij glimlachte, wetend. Hij gaf Alcibiades één van de lampen en wenste hem goedenacht. Protagoras stond ook op, en ging slapen.

De volgende dag stond Alcibiades vroeg op. Het huis was nog steeds stil, hoewel Hippocrates, zijn vrouw en twee dienststers in de keuken liepen. Phoebé was nergens in het huis te bespeuren, en Alcibiades begreep dat hij beter niet kon vragen waar ze was en hoe ze zich voelde. Haar ervaring leek niet zeer aangenaam te zijn geweest. Op een paar woordjes van dank en eenvoudige zinnen sprak niemand langer dan nodig die morgen.

Het Festival van Aphrodite was nog niet gedaan. Op deze vierde dag moest iedereen eens te meer verzamelen aan de Tempel van Aphrodite, voor de eindceremonie. Veel minder mensen kwamen echter weer naar de tempel. Slechts een paar honderd Cyprioten kwamen. De Koning van Paphos was niet aanwezig. De priesters verschenen uit de tempel in processie in een lange rij, vergezeld van priesteressen en tempeldienaars.

Alcibiades keek uit naar Harmonia, en hij ontdekte haar inderdaad midden in de dienaars en dienststers. De meisjes droegen manden gevuld met broden en koeken. De priesters hielden een kort ritueel, dat vergezeld werd door veel gezangen en aanroepingen tot de goden. Ze zalfden al de pelgrims in de naam van de grote godin van de liefde, Aphrodite Urania. Ze bevalen dan de dienaars naar voren te treden, en die gaven aan alle pelgrims een klomp zout en een stuk brood of koek. De koeken waren gekneet en gebakken in de vorm van een fallus, het symbool van de vereniging van man en vrouw, het teken ook van de Aphrodite Pandemos.

Alcibiades stapte naar Harmonia toe. Ze gaf hem een koek en een stuk zout. Ze keek hem recht in de ogen, terwijl ze voor de andere jonge mannen steeds de ogen afgewend hield. De ijsskoude, lichte ogen vingden zijn blik op, en ze glimlachte. Alcibiades treuzelde bij haar, nam haar hand. De Hogepriester bemerkte hen. Hij wierp plots een strenge, verwijtende blik naar Harmonia. Het leek aan Alcibiades alsof de priester de tekenen van genegenheid die hij aan de nicht van de priester toonde niet graag had. De priester keurde de gevoelens die in de jongeren geboren waren met de seksuele ervaring van de Aphrodite Pandemos niet goed. Maar dat kon Alcibiades niet veel schelen. Zijn hart sloeg de naam van Harmonia met elke stoot van bloed door zijn aderen. Hij was niet slechts verliefd. Dit zou zijn enige liefde zijn, de enige vrouw die hij echt wou bezitten en trouw blijven. Hij nam de heilige geschenken van het brood en het zout van Paphos aan uit de handen van Harmonia, en keerde even later weer naar Protagoras die iets verder op hem wachtte en hem eveneens onderzoekend aankeek, duidelijk even verrast als de Hogepriester en evenzeer ongerust over wat hij vermoedde en meende te hebben opgemerkt.

Dezelfde namiddag al sprak Protagoras aan Alcibiades over hun terugkeer naar Athene. De kapitein van het vrachtschip had nu al meer dan twee weken in de haven van Paphos gewacht, langer dan de man op Cyprus wou blijven. De bemanning wilde zich weer in de zee begeven. De boot was al volgeladen. Alcibiades begreep dat ze niet eeuwig in Paphos konden blijven, en hij verlangde ook naar Athene. Alcibiades ging bijgevolg akkoord om terug te keren, maar hij vroeg uitstel van twee dagen.

De volgende dag keerde Alcibiades weer naar het heiligdom van Aphrodite. Hij wou Harmonia weerzien en haar smeken met hem mee te komen. Hij kon haar afkopen van haar oom.

Alcibiades kreeg echter geen toegang tot de kamers van het heiligdom en tot de tempel. Hoezeer hij ook aandrong, hij kreeg alleen maar nietszeggende, gevoelloze gezichten vóór zich en weigerende knikken van hoofden in onbegrip. Hij vroeg om met de priesters te spreken, maar bereikte enkel dat de tempelbewakers, gewapend met speren, uit het heiligdom liepen en hem bedreigden en achteruit duwden. Hij bleef dan vóór de deuren van het heiligdom de naam van Harmonia schreeuwen in wanhoop. Hij sloeg hard op de deuren die in zijn gezicht toegeworpen werden. Hij beeldde zich in dat Harmonia daarbinnen hem kon horen, doch haar handen tegen de oren hield om zijn luid kabaal en zijn wenen aan de poorten niet tot haar te laten doordringen.

Ten slotte openden de poorten toch opnieuw, en de Hogepriester zelf, alleen, kwam buiten. Hij ook weigerde Alcibiades binnen te laten om Harmonia weer te zien. Hij zei koud aan Alcibiades dat geen vrouw van het heiligdom die de heilige dienst van Aphrodite geleverd had de tempel kon verlaten met haar minnaar van één namiddag. Hij wou dat Alcibiades weg zou gaan. Alcibiades verloor al zijn geduld en kalmte dan. Hij schreeuwde dat hij zou terugkeren met een contingent hoplieten en zo nodig vergezeld van de Koning van Paphos. Hij schreeuwde dat geen Cyprioot een Athener van edele geboorte kon tegenhouden. De Hogepriester wierp de deur weer dicht, met een neerbuigende blik van misprijzen naar Alcibiades.

Alcibiades keerde terug naar het huis van Hippocrates. Hij sprak met Hippocrates en met Protagoras over wat er gebeurd was. De mannen probeerden hem te overreden. Maar Alcibiades was buiten rede. Hij was volledig gefrustreerd en schreeuwde zijn pijn uit. Tegen de middag echter, klopte een bevelvoerder aan de deur en hij vroeg om Protagoras te spreken. Dat nam een tijdje in beslag, en liet Alcibiades zeer zenuwachtig achter, zijn handen wringend, heen en weer lopend in een kamer vóór een zeer bezorgde Hippocrates. Toen de bevelvoerder vertrokken was, kwam Protagoras naar Alcibiades om te melden dat de autoriteiten van Paphos, waaronder de Koning, hen verzochten zo snel mogelijk Cyprus te verlaten. De Hogepriester was hen waarschijnlijk voor geweest om met de Koning te praten, en men was tot een beslissing gekomen. De priester en Harmonia hadden trouwens Paphos al verlaten in een boot die naar de eilanden voer, misschien zelfs naar Corinthe. Harmonia was niet langer op Cyprus. Ze was op weg naar een haven, ergens in Hellas. Niemand kon haar vatten terwijl ze op de Zee aan boord van een schip was naar een onbekende bestemming.

Alcibiades ging naar een andere kamer, en hij deed daar iets wat hij nog nooit gedaan had in zijn leven. Hij weende. Hij was eigenlijk ook tevreden te wenen, want hij had van zichzelf gedacht dat hij iemand was die niet kon wenen. Hij ontdekte in dat ogenblik dat hij ook gevoelens had, diep en kostbaar, zowel van liefde als van verdriet. Maar hij had zijn liefde verloren. In die kamer op Cyprus zwoer Alcibiades twee dure eden.

Ten eerste zou hij wachten en sterker worden tot niemand nog naar hem met misprijzen kon kijken zoals de Hoge priester had gedaan. Ten tweede zou niemand nog hem kunnen beschouwen als een verwend kind. Hij zou een man worden en de wereld betaald zetten hem ooit te hebben vernederd.

Alcibiades toonde zich heel kalm, zij het zwijgzaam en koel de volgende dag. Hij vroeg Protagoras haast te maken en te vertrekken. Ze dankten en zeiden vaarwel aan Hippocrates en zijn familie, nog steeds zonder Phoebe. Alcibiades beloofde Hippocrates in Athene te ontmoeten. Hij verzekerde de man dat zijn huis voor hem steeds open zou staan wanneer Hippocrates weer handel wou drijven in Athene en misschien hem nodig had. Dan riep Protagoras zijn dienaars samen en ze reden in wagens beladen met hun goederen naar de haven. Aan het schip riep de kapitein zijn bemanning samen zodat ze tegen de avond konden wegzeilen.

Wanneer Alcibiades aan het schip kwam en aan boord wou gaan, stond er een jongen te wachten bij de boot. De jongen wachtte op hem. Toen de jongen de groep van Protagoras zag aankomen, sprong hij naar Alcibiades. Hij duwde een pakje in de handen van Alcibiades. Hij liep weg zonder te wachten. Alcibiades opende het doek rond het pakje en vond een rol, een boodschap van Harmonia. Het bericht was geschreven met een snelle, aarzelende hand.

Mijn geliefde,

We kunnen niet ergens samen leven. Mijn oom neemt me mee en ik kon hem niet weerstaan. Mijn tranen vermurwden hem niet. Zoek me niet, je zult me niet vinden.

Tijdens het huwelijk van Peleus en Thetis gooide Eris, de godin van de tweedracht, een gouden appel onder de gasten. Op de appel stond geschreven, 'deze appel voor de mooiste.' Hera, Athena en Aphrodite twistten om die appel, elk beweerde dat de appel voor haar was. Uiteindelijk kwamen ze overeen om Paris, een Prins van Troja, de scheidsrechter te laten zijn over hun twist. Natuurlijk kochten de drie godinnen Paris om. Aphrodite beloofde de mooiste vrouw ter wereld aan Paris, Paris kende de appel toe aan Aphrodite, en Aphrodite hield haar belofte. Ze gaf inderdaad de mooiste vrouw van Aarde aan Paris, maar die vrouw was Helena, de echtgenote van Menelaus, Koning van Sparta. Ze hielp Paris om Helena te ontvoeren, maar we weten allen tot welke tragedie en verwoesting die belofte leidde.

Ik heb gevoeld dat je me de mooiste vond voor jou, zoals Aphrodite was voor Paris. Dat is voldoende voor mij, voor de rest van mijn leven. Ik kan niet bij je zijn. Ik geef je dit geschenk, dat mijn gouden appel is, maar laat mijn geschenk je niet verleiden tot vernietiging, woede en pijn. Laat geen Eris vernietigen wat we hadden. Houd mijn geschenk, maar zoek een andere goede vrouw om lief te hebben.

Harmonia

In het pak bevond zich de gouden gordel van Harmonia. Alcibiades herinnerde zich dan de mythe van Paphos, de mythe van Aphrodite. Hij zou gevangen worden door een gouden gordel van Aphrodite, en zou het meisje dat hij ontmoette tot de dood liefhebben. Harmonia had hem haar gordel gegeven.

Alcibiades stond op de kaai in de haven van Paphos, wierp zijn armen in de hoogte, steeds de gordel vasthoudend, en hij riep opnieuw de naam van Harmonia wanhopig uit naar de hemelen.

Op dat ogenblik aarzelde Alcibiades weer aan boord te gaan. Harmonia had Paphos verlaten, maar hij kon teruggaan en mensen gaan ondervragen, hen vragen de ware bestemming van het schip aan hem te openbaren. Hij aarzelde, en Protagoras keek naar hem met een vragende blik. Dan marcheerden plots een twaalftal Cypriotische wachters langs de kaai. Ze stopten bij het schip. De hoplieten waren zwaar bewapend, en ze hadden lansen. Ze hielden hun lansen niet horizontaal, maar het was duidelijk wat ze wilden. Ze omringden de boot. Een bevelvoerder stapte uit de rij, ging naar Protagoras en zei enkele woorden aan de Sofist. Hij drong er bij de Atheners op aan Cyprus dadelijk te verlaten. Alcibiades ging aan boord van het schip zonder een woord te zeggen, met de rol en de gordel in zijn handen. De bemanning van het schip staarde naar hem, maar hij deed alsof hij niemand en niets zag, stapte gans de lengte van het dek van het schip door, en ging op de boeg zitten.

De brief van Harmonia had hem er net van weerhouden een derde eed te zweren: ooit naar Cyprus met een vloot van triremen terug te komen en het ganse eiland te verwoesten.

De eilanden

Het vrachtschip zeilde terug naar Athene en voer van haven tot haven zoals het gedaan had op de heenvaart. Alcibiades weigerde met iemand een woord te wisselen gedurende drie dagen. Hij weigerde te eten en te drinken. Hij bleef meestal op de boeg zitten, en liet de wind in zijn oren suizen en zijn haar rond zijn gezicht blazen. De zeelui zagen hem daar staan, maar ze lieten hem met rust, probeerden af en toe voedsel en water te brengen. Protagoras was ook zwijgzaam, maar hij bleef dag en nacht over Alcibiades waken. De oude man was zeer moe, maar hij hield zich sterk. Hij was bezorgd, vreesde dat Alcibiades in het water zou springen, maar hij wist ook dat de tijd zou helen.

Iets was echter voor altijd gebroken in Alcibiades. Hij was opgegroeid, en met één slag van een jonge man een volwassene geworden. Hij had verdriet te overwinnen, dacht na of hij nu niets anders was dan een verwend kind dat meesmulde omdat het zijn speelgoedje niet had gekregen, maar allengs werd een nieuw besluit in hem geboren.

De goden waren hem niet goed gezind. Ondanks zijn fortuin en zijn edele afkomst had hij zijn vader verloren zonder dat hij die echt gekend had, en daarom was hij steeds een jongeling geweest die slechts zichzelf had om zich aan te meten. Hij zocht idealen om zich aan vast te houden, maar vond er geen. Socrates was wel een nieuwe vader geweest, en bleef dat ook in een bepaalde mate, maar niet helemaal. Pericles was nooit een vervanger voor zijn vader, want te zeer afwezig, en te zeer in beslag genomen door de Staat. Socrates, hoewel nog steeds vereerd, leefde in zijn eigen, private wereld die hij met niemand anders wou of kon delen, ook niet met Alcibiades, al had Alcibiades wanhopig gezocht Socrates in zijn ziel te trekken.

Wanneer dan uiteindelijk toch iemand zich in lichaam en ziel met hem wou verbinden, dan werd die ook van hem weggenomen.

Laat het dan zo wezen! Als de goden dat wilden, dan was dat wat hij hen zou geven. Hij zou voortaan de goden in het openbaar eren, maar de goden konden hem niet meer deren omdat ze hem al veroordeeld en gestraft hadden vóór hij iets van belang gedaan had. Hij kon nu nog slechts zijn leven verliezen, en daar gaf hij niet veel meer om.

Voor de rest van zijn leven zou hij Alcibiades de Prachtige zijn, de verslinder en de steler van harten en de geesten van de mensen. Hij zou een veroveraar worden, een politiker en een intrigant. Geen intrige, geen riskante onderneming zou hem te gevaarlijk zijn, want niets kon hem nog schelen, over wat de goden nu nog konden doen zou hij lachen. Hij zou niets meer geven om iets, tenzij zijn imago onder de Hellenen en zijn macht, en de goden zouden hem moeten doden om hem te stoppen. Hij daagde de goden uit. Aarde zou hem zien als het meest onscrupuleuze monster van zijn tijd. Maar hij zou glimlachen intussen op Aarde, de wereld verleiden, de wereld in beweging zetten met vleierijen en overredingskracht. Niemand zou de afgrond en wanhoop in zijn ziel bemerken. Hij zou leren hoe men oorlogen voert, en de oorlog gebruiken waar hij die nodig had. Protagoras was goed geweest. Protagoras had hem de wapens geleerd om mensen, rijken en armen, te manipuleren. Hij bemeesterde die wapens nu. Hij zou ze gebruiken.

De derde dag van de zeereis vroeg Alcibiades aan Protagoras om door te gaan met zijn lessen, en de oude, wijze man deed dat dan ook, zonder ooit nog weer te praten over wat er op Cyprus voorgevallen was.

Het leek er op alsof de goden gehoord hadden van wat Alcibiades zich had voorgenomen en alsof ze zijn overtuiging erkenden – of waren ze slechts nieuwsgierig om te weten wat zijn experimenten zouden meebrengen? Het schip meerde aan in vele havens van de Zee. De mensen in de Helleense steden konden al gehoord hebben van de grote, statige geleerde Sofist en zijn edele leerling die verbonden leek met de heersers van Athene, en die een toekomstige leider van de machtigste stad in hun wereld kon worden. Ze konden die twee hebben horen redevoeringen houden twee maanden geleden al, maar nu vergezelde een faam Protagoras en Alcibiades.

Wanneer ze op de kaaien van een haven stapten en een stad inwandelden, kwamen de autoriteiten en de mensen naar hen toe om hen te vragen wie ze waren. Ze schaarden zich rond Alcibiades, zijn naam roepend. De autoriteiten eerden hem officieel als een afgezant van Athene. Ze nodigden hem voor een tijdje of voor een paar dagen in hun huizen, en ze organiseerden banketten en symposiums zodat hij de belangrijkste handelaars en de machtigste mensen van de stad kon ontmoeten. Alcibiades sprak met hen alsof hij één van hen was. Hij bleef beleefd, hoofs en beschaafd. Hij sprak met gewicht, plechtig, eerbiedig, met autoriteit ook, met gemak en besluitvaardigheid. Hij bevestigde zijn opinies over de Staat en verdedigde die met aandrang, maar hij wist ook wanneer te stoppen en de opinies van zijn gesprekspartners te aanhoren wanneer die opinies bijna obsessieel werden gegeven en onderhouden werden met steekhoudende argumenten. Hij sprak nu niet meer in de straten of op de agora. Men nodigde hem uit in theaters of op verzamelplaatsen, en het volk kwam naar hem luisteren in groten getale. Hij sprak in lange redevoeringen, lange monologen, over onderwerpen die hen konden interesseren, zoals de plaats van hun steden in de Delische Alliantie. Hij schitterde en werd doordringender bij elke rede. Hij bleef kalm en respectvol, alsof hij in dienst van iedereen stond, hielp en antwoordde met charme en geestigheid, nooit arrogant.

Protagoras herkende de steen in het hart van Alcibiades, maar hij dacht dat het te laat was die steen weg te halen of te herkneden. Hij had de steen daar tenslotte zelf geplaatst, hij en Pericles en Socrates. De steen had bestaan sinds Alcibiades nog zeer jong was, maar de steen was gegroeid op Cyprus in plaats van te verdwijnen. Niemand zou nu nog de steen kunnen wegnemen, tenzij Alcibiades zelf.

Protagoras was berouwvol en verdrietig, en hij was er zich nu zeer van bewust dat zijn lessen niet zouden gebruikt worden op de wijze die hij wou, maar hij vond zich hulpeloos,

onbekwaam nog iets te veranderen. De cocon was nu hard en stond ondoordringbaar rond Alcibiades. Protagoras kon niets anders doen dan meer wapens aanbrengen in de cocon. Hoe meer Alcibiades de steen in zichzelf verborg, met des te meer glorie werd zijn naam omringd van haven tot haven. Hij schepte daar genoeg in, nam de glorie tevreden tot zich, en bereidde zo de tijd voor waarop hij die glorie kon gebruiken zoals hij wou.

Thrasyllus

Alcibiades en Protagoras kwamen te Athene aan in de zomer. Ze keerden weer naar Athene, nog steeds in hun langzaam vrachtschip. Wanneer het schip aanlegde in de haven van Piraeus, zei Alcibiades vaarwel aan de oudere man. Hier scheidden zich hun wegen. Alcibiades was beginnen houden van de oude man die hem in zo korte tijd zo veel geleerd had. Toch begreep hij dat wat Protagoras hem geleerd had slechts technieken en concepten waren die men kon gebruiken in zijn dagelijkse, praktische leven.

Socrates had Alcibiades onderwezen op een hoger niveau. Socrates was naar de wortels van alle vragen gegaan, naar de wortels van zijn bestaan.

Alcibiades zocht nog steeds te weten wie hij was en waarom hij op Aarde was, hoe hij moest leven, en waarvoor hij moest leven, al had Protagoras hem geleerd zijn eigen maatstaf te zijn. Alcibiades verlangde nu Socrates weer te zien. Hij had nog zo veel vragen aan Socrates te stellen, al wist hij dat Socrates geen vraag uitsluitend zou beantwoorden. Socrates zou hem enkel zeggen dat hij, Socrates, minder wist dan Alcibiades. Dan zou Socrates nog meer vragen stellen aan Alcibiades. Alcibiades had reeds te veel onbeantwoorde vragen zelf gevonden. Hij had geen vragen meer nodig. Hij was in nood van antwoorden, maar noch Socrates noch Protagoras hadden zijn dorst naar de ultieme kennis gelest. Alcibiades was bitter gestemd. De enige persoon in Athene die bekwaam genoeg was om antwoorden te geven stelde alleen maar meer vragen. Was het leven dan ook een vraag, een zoektocht naar antwoorden die nooit konden gevonden worden? Suggereerde soms Socrates dat hij, Alcibiades, al alle antwoorden in zijn geest had, dat zijn ziel de antwoorden wel zelf kon vinden? Was dat ook niet wat Protagoras beweerde? Wel, Alcibiades was er zeker van dat hij de antwoorden nog niet kon vinden. Desnoods zou hij de antwoorden zelf geven, en die dan verdedigen tot het einde met de wapens van Protagoras.

‘Neen,’ dacht hij, ‘ik heb de antwoorden niet in mij. Ik ken nog te weinig en ik ervoer nog niet genoeg. Ik moet leven om te leren en om sterker te worden. Ik moet zelf leren. Socrates en Protagoras kunnen me iets leren, maar niet wat ik zoek. Ik moet leven en nog veel wonderen zien, zoals Herodotus. Ik zal nog meer reizen dan ik deed met Protagoras. Ik moet me volledig geven in mijn leven. Ik moet leren spreken in de Volksvergadering, en de ervaring zoeken om te spreken in de vergaderingen van de Atheense Raden. Ik moet leren een hopliet te worden en ook een ruiter. Ik zal veldheer worden en de vijanden van Athene bevechten. Cyprus zal me op de boeg van een trireem van Athene zien staan. Daarna, misschien, na gevechten en veldslagen en na de politiek, zal ik de antwoorden weten te vinden.’

Hij keerde weer naar het huis van zijn moeder en nadien naar het huis van Pericles, vastberaden om nog meer te horen en te zien dan voorheen.

Pericles, Aspasia en de mensen van hun huisgezin hoorden de volgende dagen wat er te Cyprus voorgevallen was. Tenminste, dat was wat Alcibiades veronderstelde. Hij werd een zwijgzame, stille, rustige, introverte jonge man in die dagen. Hij oefende hard in het

gymnasium, worstelde in de palaestra, en hij nam zijn training in het leger zeer ernstig op. Alcibiades liep in het stadium, en hij liep zoals de beste. Hij nam deel aan wedstrijden van verspringen, en hij maakte goede sprongen, hoewel hij niet groot genoeg was om kampioen te worden. Hij wierp de speer en de schijf. Hij oefende zijn spieren, zwom veel, ook in de Zee, en zijn schouders verbreedden nog meer. Hij dulde geen vet meer op zijn buik en borst. Hij liep in volle bronzen bepantsering. Hij oefende zich in simulaties van oorlogsgevechten met de hoplieten.

Alcibiades vocht met het zwaard, zijn voorkeurwapen. Hij oefende daarmee met Thrasyllus, een jonge hopliet die een paar jaar ouder was dan hij. Thrasyllus kon slagen toebrengen met zijn zwaard die het zwaard en het schild van Alcibiades konden laten zingen, maar Alcibiades kon hem vermoeien, en dan moest Thrasyllus de venijnige stoten van de punt van het wapen van Alcibiades afweren. De bevelhebbers van het leger die Alcibiades oefenden waren alle veterane hoplieten. Alcibiades leerde van hen hoe te vechten in een hopliet falanx, eerst als een hopliet in de gelederen, dan als een bevelvoerder.

Wanneer Alcibiades worstelde met Thrasyllus, kon hij niet winnen. Hoeveel energie ook Alcibiades ook gebruikte, hoe snel en serpentachtig lenig hij vocht, en hoezeer hij probeerde, Thrasyllus bleek even snel in bewegingen, en Thrasyllus was veel sterker in spieren dan Alcibiades. Na veel dergelijke worstelpartijen, waarin Alcibiades het nooit opgaf en steeds weer opnieuw wou beginnen met Thrasyllus, en van zuivere frustratie, met de hand van Thrasyllus over zijn mond en aan het trekken en duwen aan zijn hoofd en nek, beet Alcibiades diep in de hand van Thrasyllus, en hij trok bloed. Bijten was verboden in het worstelen!

‘Hé, Alcibiades,’ riep Thrasyllus, die het gevecht van verbazing stopte en zijn pijnlijke hand vasthield met de andere, ‘jij bijt zoals een vrouw!’

‘Nee, zoals een leeuw,’ lachte Alcibiades, en hij voelde aan zijn nek, zich afvragend of die nog steeds tussen zijn schouders en zijn hoofd stond.

Alcibiades was een goede vriend met Thrasyllus. Hij moest een beker wijn betalen na dat gevecht. Thrasyllus en Alcibiades gingen samen naar tavernes en dronken soms kan na kan, waarvoor Alcibiades steeds betaalde, tot ze dronken werden en weggingen. Ze waren stille vrienden, en spraken zelden meer dan enkele woorden in de tavernes. Thrasyllus vocht slechts zelden in opstootjes in drankhuizen, want zijn tegenstrevers dropen het gewoonlijk al af direct nadat hij recht stond uit zijn stoel, maar ruzietjes in tavernes kwamen wel voor. Dan zouden de tavernevechters de macht van de armen van Thrasyllus moeten smaken en de venijnige vuistslagen van Alcibiades. De neus van Alcibiades werd nooit gebroken. Hij bokste ook nooit op de oefengronden, en hij vocht nooit de pankration. Hij hield van zijn goed uitzicht. Op een keer nodigde Thrasyllus Alcibiades uit om hem te vergezellen naar het Kerameikos district.

‘Om wat te doen?’ vroeg Alcibiades achterdochtig, reeds vermoedend wat het antwoord zou zijn.

‘Je weet waarom,’ antwoordde Thrasyllus, ‘om naar de meisjes te gaan kijken nabij de poorten!’

Alcibiades weigerde om naar de bordelen van Athene te gaan in de Kerameikos, en Thrasyllus, bitter ontgoocheld, moest alleen naar de meisjes gaan kijken. En zelf betalen.

Pericles nam discreet de bevelvoerders van de wacht bij de arm en vroeg hen hoe de zaken verliepen met Alcibiades.

Alcibiades was een zeer vriendelijke, ernstige jonge man geworden, zeiden die aan Pericles. Hij vocht zoals een tijger. Hij was één van de beste zwaardvechters. Hij had vrienden en hij werd vooral opgemerkt in het gezelschap van een andere jonge man, iets ouder dan hij, een

reus genaamd Thrasyllus, die zich ook erg richtte naar een loopbaan in het leger. Men zag Alcibiades slechts alleen in het gezelschap van de gemeenste, brute kerels van zijn regiment. Hij zocht niet erg samen te zijn met de bevelvoerders, en ook niet met de rijkste jongens. Hij gaf de voorkeur aan de hoplieten van de laagste klassen. Hij was een man van het volk. Met die lichte hij en dronk hij, soms zwaar. Neen, zijn oversten hadden hem niet naar bordelen zien gaan, maar hij verkoos ook niet mannen, en nee, er hingen geen meiden rond hem, en hij ging enkel uit met zijn kameraden. Ja, hij raakte betrokken in opstootjes in tavernes, maar niets ergs of buitengewoons, en ja, Alcibiades kon zeer nijdig zijn wanneer hij met de lans en het zwaard vocht.

Pericles voelde zich tevreden gesteld en opgelucht, de reis naar Cyprus had het karakter van de jongen merkbaar verbeterd.

‘De jongen is ziek,’ zei Aspasia.

Ze zat met haar echtgenoot Pericles en met haar kind, jonge Pericles, op een sofa in één van hun kleinere, knusse kamers. Pericles las nota’s over de toestand van de financiën van Athene, maar het licht werd onvoldoende.

Hij rolde zijn documenten op, plaatste ze in zijn koffer, en antwoordde, ‘waarom zou hij ziek zijn? Alles is juist goed met hem! Hij oefent veel en hard. Zijn oversten zijn tevreden met wat hij doet. Hij heeft vrienden en gaat uit in hun gezelschap. Hij maakt nergens schandalen. Hij is niet losbandig. Cyprus heeft hem goed gedaan. Je had het bij het rechte eind.’

‘Niets meer?’ vroeg Aspasia, ‘niets meer?’

‘Neen,’ zei Pericles verstoord. ‘Wat zou er meer moeten zijn? Hij is ernstig, een toegewijde jonge Man. Cyprus heeft hem goed gedaan, verzeker ik je!’

‘Hij ziet er uit alsof hij zich dood verveelt. Er zit geen leven, geen pit in hem. Ik krijg geen woord uit hem. De jongen verloor al zijn geestigheid. Wat hebben we hem aangedaan?’

‘Hebben we zijn emoties gedood, zijn levensdrang? Zal hij worden zoals al die andere saaie, kleurloze, rijke, fantasieloze burgers die heersen over Athene?’

‘Bij Zeus,’ riep Pericles uit, die toch ook een beetje bezorgd was maar dat zeker niet wou opbiechten aan Aspasia. ‘Ik zeg je dat alles in orde is en hij zich erg toewijdt aan wat hij moet doen, zoals alle andere jonge mannen van zijn ouderdom.’

‘Dat is het juist! Alcibiades is niet zoals de andere jongens van zijn ouderdom! Besef je dat niet? Hij is speciaal, Alcibiades. Je weet dat toch!’

‘Aspasia, begin niet weer opnieuw! Je dacht dat hij een seksuele afwijking had en niet was zoals de meesten van ons, op zijn minst. Je wou hem veranderen! Je wou hem naar Cyprus doen reizen. Dus zond ik hem naar Cyprus, en betaalde daar trouwens een fortuin voor. Hij veranderde inderdaad. Hij is nu een ernstige, goede jongen. Mijn gelukwensen! Nu wat?’

‘Hij mag niet een ernstige jongen zijn,’ zei Aspasia traag en klagend. ‘Hij moet Alcibiades zijn! Er zijn genoeg ernstige jongens in Athene. De enige die me hier niet verveelt heet Pericles! Alcibiades verveelde me ook niet, vroeger. Nu doet hij dat wel. Ik wil hem opnieuw levendig zien, onstuimig, opgewekt, arrogant, verleidelijk, een beetje bedriegend en liegend misschien, zodat ik er een sport van kan maken hem te ontdekken, zijn vreemde daden uit te vinden.’

‘In de naam van de goden van Olympos, vrouw,’ schreeuwde Pericles de Grote uitgeput, zijn geduld verliezend.

Hij stond op uit de sofa, pompte zijn armen op en neer, ‘je wilt iets en als je je zin krijgt dan ben je niet tevreden. Ik herhaal: wat komt er nu?’

Aspasia keek ongelukkig en ze durfde haar ogen niet naar Pericles te wenden.

‘Ik weet het niet,’ zei ze, bijna snikkend.

Pericles was nu nog meer bezorgd. Wanneer Aspasia niet meer wist wat ze moest doen, dan was ze wellicht zelf ziek. Ze had zich te zeer gehecht aan Alcibiades, dat was duidelijk.

‘Ik denk dat je van die jongen houdt,’ zei Pericles ten slotte.

‘Natuurlijk,’ antwoordde ze. ‘Ik houd er helemaal niet van jonge, beloftevolle, briljante mensen te zien verkwijnen tot vervelende krijgers of domme, beperkte politici!’

Pericles zuchtte.

Op dat ogenblik kwam Axiochus binnen. Axiochus was de oom van Alcibiades aan de zijde van zijn moeder, maar hij was slechts vijf jaar ouder dan Alcibiades.

Hij zei, ‘gegroet, vereerde Pericles en Aspasia. Waar zijn jullie zo vurig en opgewonden over aan het praten?’

Pericles hield niet van Axiochus. Hij wou eerst roepen dat wat hij en Aspasia aan het bespreken waren geen voer was voor een schaamteloze jongeling. Aspasia was echter sneller om Axiochus te beantwoorden dan Pericles.

Ze zei, ‘over je neef, Alcibiades.’

Axiochus ging zitten. ‘Wat betreffende Alcibiades? Wat heeft hij nu weer gedaan?’

‘Hij is te ernstig geworden,’ kloeg Aspasia met een droevig gezicht.

‘Is dat niet wat jullie wilden dat hij werd?’

‘Ja,’ antwoordde Pericles.

‘Neen,’ zei Aspasia kwaad.

‘Wat?’ vroeg Axiochus die er niets meer van begreep.

‘We zonden hem naar Cyprus, naar het Festival van Aphrodite. Hij ontmoette een meisje daar. We moesten haar verwijderen. Nu broedt hij over haar. Hij is nog steeds verliefd en hij keerde in zichzelf. Hij is te ernstig!’

Axiochus brak uit in schaterlachen en hij bleef een hele tijd lachen.

‘Wel,’ zei hij nadien, ‘als hij een ander meisje nodig heeft, ...’

‘Geen meiden,’ schreeuwde Pericles. ‘Genoeg met meiden om hem heen!’

‘Ja,’ zei Aspasia, ‘geen ernstige meisjes, in elk geval.’

‘Hij is erg verliefd en hij mag geen nieuwe meiden rond hem hebben. Hoe kan hij dan weer opgewekt worden?’ grinnikte Axiochus. ‘Wat denken jullie van een reis, van verandering van atmosfeer voor Alcibiades?’

‘Wat?’ vroegen Pericles en Aspasia samen.

Axiochus keek ernstig naar hen beide.

‘Ja,’ zei hij. ‘Ik moet naar Thracië reizen en naar de Hellespont. Ik ben daar al enkele keren geweest om de zaken van mijn vader te beheren. Mijn vader liet me handelsposten na. Ik moet af en toe zelf gaan bekijken wat mijn zaakvoerders en partners daar uitspoken, hoe ze werken, hoe eerlijk de vreemdelingen zijn die de posten beheren, en hoe veel ze van me stelen.’

‘Maar je bent nog zo jong!’ riep Pericles verbaasd uit.

‘Ja,’ ging Axiochus verder. ‘De vrienden van mijn vader leerden me zeer veel. Ik weet dat ik niet zelf zou mogen handel drijven, maar ik houd er van. Ik heb heel wat geld in Athene gewonnen en nog meer in de landen verder dan Euboea. Ik heb dat op mijn eentje gedaan. Ik heb een natuurlijk talent voor zaken, om een handelaar te zijn. Ik ben geen hopliet en zal dat ook nooit zijn, en geen goede politicus ook niet. Handelen is wat ik graag doe. Ik houd er van dingen te kopen en te verkopen. Dat is eigenlijk heel eenvoudig! Je koopt goederen in aan lage prijzen en je verkoopt ze elders aan hogere prijzen die ook je transportkosten dekken. Dat is wat ik wil doen!’

Pericles was verrast.

‘Nog een jong genie van Athene,’ dacht hij.

Hij bleef echter niet van Axiochus houden, want de man had zich een reputatie van losbandigheid met vrouwen opgebouwd. Pericles had al te veel geruchten gehoord, en hij had

zich al een paar maal afgevraagd of hij niet moest tussenkomen om de openbare moraal te vrijwaren.

‘Bijgevolg,’ besloot Axiochus, ‘als Alcibiades te lusteloos is en te somber van gemoed, dan kan ik hem enkele maanden naar Thracië en naar de Hellespont meenemen. Ik zou wel graag een metgezel meenemen om niet alleen op reis te gaan. De verandering van lucht kan Alcibiades goed doen.’

‘Hij is juist terug van een reis,’ protesteerde Pericles, twijfelend aan de invloed van Axiochus op Alcibiades. ‘Hij moet nog leren een goede hopliet te worden.’

‘Ik denk dat het een prachtig idee is,’ wierp Aspasia tussen. ‘De jongen kent enkel filosofie en het leger, en ik geloof dat Socrates zijn hoofd aan het tolleren heeft gebracht. Hij leerde redevoeringen houden met Protagoras, en hij leerde wat liefde is. Hij weet alles af van wat het is om hopliet te zijn. Het is wellicht goed voor hem te leren wat het betekent handel te drijven. Maar, Axiochus, trek hem niet in je wilde uitpattingen! Probeer het niet te durven!’

Aspasia wuifde een dreigende vinger vóór de ogen van Axiochus.

‘Hé,’ protesteerde Axiochus, ‘ik wil alleen maar jullie een plezier doen!’

Pericles schudde eens te meer het hoofd en gaf op. Waarom kon hij hardnekkig vechten in de Volksvergadering en moest hij hier zo snel het onderspit delven? Hij wou vrede in zijn huishouding, en vrede met zijn echtgenote die ook zijn minnares was. Wie in de Volksvergadering zou het hoofd kunnen bieden aan Aspasia? Hij hief zijn handen ten hemel en sloeg ze dan hulpeloos weer neer.

‘Al goed, al goed,’ stemde hij in. ‘Als Alcibiades je wilt vergezellen, Axiochus, dan kan hij met je meereizen.’

Abydos

Vijf dagen later verliet een zwaar geladen transportschip de haven van Piraeus. Het schip had potten, kommen, schalen, vazen, kraters en amforen van de mooiste beschilderde soort in zijn buik, allemaal aardewerk gebakken in het Kerameikos district van Athene. Verborgen in een duistere hoek lag een koffer gevuld met zilvermunten die de stempel van de uil van Athene droegen. Het schip was lomp en breed, het lag laag in het water, maar er boven stond een stoere mast waaraan grote, oude, bruine zeilen hingen. Het schip zag er armzalig en versleten uit, maar het kon varen zoals de beste, en dat was juist wat Axiochus wou.

Axiochus en Alcibiades waren aan boord. Het schip zeilde eerst naar het zuiden, naar Kaap Sounion, maar nam daarna resoluut een noordelijke route. Het zeilde langs de kusten van het grote eiland Euboea naar de streken van Magnesia in Thessalië. Van daar zeilde het oostwaarts naar Chalcidice, en Alcibiades en Axiochus bleven enige dagen in de haven van Scione. Dan voeren ze verder naar het eiland Thasos en van daar naar Abdera. Het schip volgde weer de kust tot het aankwam in de Hellespont, de nauwe zeestraat die uitmondt in de Propontis. Ten oosten daarvan lag de Bosporus, de ingang naar de Zwarte Zee. In de Bosporus lagen de steden van Byzantium, Chalcedon en Chrysopolis, en daar kwamen de handelaars samen die rond en verder dan de Zwarte Zee werkten om hun goederen te verkopen, en om goederen in te slaan die uit het westen kwamen. Axiochus was één van de Helleense handelaars die hun producten aanbrachten en die dan bij de oosterse handelaars hun luxegoederen verkochten, zoals de mooi geïllustreerde amforen van Athene. Het schip van Axiochus passeerde de Chersonesos en het legde aan eerst te Elaeus, aan de noordelijke kant van de Hellespont, en daarna te Sigeum aan de tegenoverliggende zijde. Vanaf dat punt

volgde de boot de zuidelijke kust van de Hellespont, zeil voorbij Rhoeteum en Dardanus om Abydos te bereiken.

Alcibiades hield van de reizen. Hij hield er van te horen over de steden en de volkeren rond de Zee, en nu kon hij ze met eigen ogen zien. Hij bewonderde de kusten en de lijnen van de landen die ze voorbij voeren. Hij hield van het rollen en het bewegen van een boot onder zijn voeten, de frisse zeelucht en de prachtige zichten van de stranden en de rotsachtige kusten die langs de boot gleden. Hij sprak weinig uit eigen initiatief, maar hij werd een fijne gezelschapsgeselschap voor Axiochus. Hij stelde veel maar korte vragen, en met elke vraag van Alcibiades kon Axiochus doen waar hij het meeste van hield op de vaartocht: praten en vertellen en uitleggen, trots op zijn kennis en op zijn ervaring van handelaar.

De boot stopte aan bijna alle havens omdat de enige reden voor de rest van de reis nu de inspectieronde was van Axiochus. De familie van Axiochus bezat handelsposten in die steden, en hij beval dus zijn schip aan al die plaatsen te stoppen. Zijn lading was al verkocht in de eerste haven van de Hellespont. Alcibiades vergezelde zijn oom, die natuurlijk slechts enkele jaren ouder was dan hij, maar op die ouderdom telt elk jaar een veelvoud, zodat het Alcibiades leek of Axiochus veel ouder en wijzer was dan hij.

De handelshuizen van de familie van Axiochus waren meestal eenvoudige plaatsen. Te Sigeum bezat Axiochus een groot magazijn nabij de haven, en twee schepen lagen nabij die opslagplaats aan de kaai. Vijf mensen werkten daar, en goederen werden in en uit de plaats gebracht.

Te Dardanus daarentegen, waren de contacten van Axiochus enkel maar met een Mysische handelaar die ook voor andere families van Athene werkte. Axiochus sprak niet enkel met mannen die voor hem werkten. Hij moest ook handelspartners ontmoeten. Hij had een rol mee met adressen van mensen die hij nog nooit gezien had, maar die zijn vader hem had aangeduid. De adressen waren rudimentair, zoals 'Aristarchus de Abydener die soms achter de Tempel van Artemis woont en die in granen handelt,' of tot heel gedetailleerde aanduidingen zoals, 'Autocles woont twee huizen rechts van de Tempel van Apollo in de haven.' Alcibiades vergezelde Axiochus op zijn zoektochten naar die mannen.

Alcibiades leerde alles wat er te leren viel over de handel in die delen van de Zee. Hij leerde alles wat Axiochus wist. Hij nam echter nooit deel aan de gesprekken tussen zijn oom en zijn partners.

Axiochus zei hem, 'als je met deze mannen zelf wil handelen, dan moet je dat langs mij doen. Je moet me een deel van de winsten laten. Als je me geld wilt geven om mee te handelen, dan neem ik dat graag aan. Ik garandeer je elke vier jaar of zo minstens verdubbeling van je geld, maar de handel kan ook tegenvallen. Ik wil geen contract daartoe, en geef geen garanties.' Alcibiades had voldoende gezien, hij had voldoende vertrouwen om Axiochus fondsen te verzekeren uit zijn persoonlijk fortuin.

Alcibiades leerde uit te kijken naar de prijs van tarwe, van alle soorten van granen, naar de kost van hout van verschillende breedtes en lengtes en verschillende soorten hardheid, naar de prijs van specerijen, van doek, kostbare edelstenen, huiden, en dat alles in de verschillende steden. Axiochus legde hem uit hoe de prijsverschillen konden uitgebaat worden en wanneer, want de prijzen hingen ook af van de seizoenen. Alcibiades bewonderde de sluwheid in de bewegingen van goederen die Axiochus deed, en de manier waarop Axiochus zijn ruilhandel dreef, want slechts zelden bracht Axiochus zilveren uilen naar boven. Hij verkreeg lage prijzen overal voor de goederen die hij kocht en naar Athene zond, waar Alcibiades wel nog enige prijzen kende. De goederen van Athene, amforen, tunieken en bepantsering, werden naar het oosten gebracht. Alcibiades zag hoe snel de zilveren munten van Athene vervangen

werden door gouden munten, daarvan sommige wel Atheense staters die zes tetradrachmas waard waren, maar vooral de gouden Perzische munten beslaan met het hoofd van de Koning van Perzië, munten met het hoofd van Darius, de Dariëken.

Toen de twee mannen op een morgen Abydos bereikten, bracht Axiochus Alcibiades naar een huis in de stad, niet ver van de haven. Dit was een zeer groot huis met een ruime open binnenplaats en het huis stond ook dicht bij de agora, op de weg die naar de haven leidde. Niemand bewoonde het. Het huis behoorde toe aan de familie van Axiochus, maar Axiochus was er niet meer geweest sinds een paar jaar. De laatste maal dat hij naar Abydos gevaren was had zijn vader hem meegebracht. Sinds de dood van zijn vader stond het huis leeg. Axiochus smeedt de deur open. De plaats was vuil. Er lag een dichte laag stof op alle meubels en nog meer op de vloeren. Zand was overal ingeblazen. Toch kon het huis onderdak geven voor de nacht. Ze zouden hier meerdere maanden blijven, Abydos als een thuisbasis gebruiken, en heen en weer door de Hellespont reizen naar en van steden van de Propontis en de Bosporus.

Alcibiades zocht zich een kamer in het huis. Hij haalde zijn uitrusting van de boot af en maakte het zich gemakkelijk. Axiochus ging ondertussen de stad in, daarna ook naar de haven en naar hun schip om verdere afspraken te organiseren. Het was zeer heet en droog te Abydos. In de namiddag waren vijf slaven al hard bezig het huis schoon te kuisen en een kok bereidde voedsel voor in de keuken. Amforen gevuld met wijn en olie werden binnengebracht. De volgende dag kocht Axiochus een wagen en hij nam een paar slaven met zich mee, waarna het ene nieuwe meubel na het andere in het huis gebracht werd. Axiochus wist zijn weg te Abydos, en hij zorgde er in één dag voor dat het huis comfortabel bewoonbaar werd. Daarna toonde hij de stad ook aan Alcibiades.

Alcibiades vond zich eerder verveeld bij dit alles. Hij had niets te doen, maar liet zich rondleiden door Axiochus.

Axiochus bleef niet meer dan tien dagen te Abydos tot hij verklaarde dat hij ook zich verveelde zoals een vogel in een kooi, en hij zei dat hij voor meer opgewekt gezelschap ging zorgen. Alcibiades wist niet wat Axiochus bedoelde. Hij trok zijn schouders op en ging door met eenzame, lange wandelingen in de haven te maken en in de rotsachtige heuvels en in de bossen buiten de stad, of in de kreekjes rond Abydos. Alcibiades slenterde veel in de haven, en hij aarzelde niet met de kapiteins te praten, ook met de zeelui die hij ontmoette, en met de handelaars die goederen aan stalletjes in de agora verkochten. Hij wandelde en liep langs de stranden en zwierf rond in de heuvels.

Abydos was een kolonie van Miletus, een onafhankelijke stad die geen onderdanigheid moest betuigen aan de satrapen van Mysië en Phrygië. De stad bezat prachtige hoge muren en sterke poorten, want de mensen van Abydos kenden de prijs van de vrijheid. Abydos was trots op haar mooie tempels gewijd aan Athena en Artemis en Apollo, had aangename straten en een kleine agora. Haar haven was eenvoudig, maar steeds lagen veel handelsschepen aan de kaaien. De kapiteins hielden er van hier te stoppen vooraleer door de Hellespont te varen. Haar tweelingstad was Sestos, een kleinere stad die net aan de tegenoverliggende zijde van de Hellespont lag. Allengs verkende Alcibiades elke uithoek van de omgevingen van Abydos en Sestos. Hij stond nu aan het uiterste punt van de haven, buiten de poorten van de stad.

Alcibiades keek naar de Zee. De golven die hier in witte, donderende rollingen verdwenen en braken leken op de tumulten van de twijfels van zijn ziel. Alcibiades keek zeer lang en dikwijls naar de Zee, hier, en herinnerde zich keer na keer al de beelden van Harmonia en hun liefde.

De Hellespont was zeer nauw hier, slechts acht staden breed. Al de schepen moesten dicht aan dit punt voorbij varen. Alcibiades zag enkele van die schepen de haven binnenvaren, of langzaam tussen de twee kusten met open zeilen langsheen glijden.

Aan de andere zijde van de zeestraat kon hij duidelijk de haven van de stad Sestos onderscheiden. Hij had het boek van Herodotus gelezen, zodat hij wist dat hier Xerxes, de Koning van Perzië, twee bruggen had gebouwd om zijn troepen naar Hellas te voeren. Dat gebeurde zeer lange tijd geleden, Xerxes werd verslagen door de Hellenen, en van de bruggen bleef niets meer over. Toch toonde een zeeman van Abydos aan Alcibiades de plaats waar volgens de overlevering de bruggen lagen.

Een hele tijd geleden ook, nog langer geleden, zwom Leander hier. De zeeman vertelde ook aan Alcibiades het verhaal van Hero en Leander.

Hero was de priesteres van Aphrodite in de tempel te Sestos aan de andere zijde van de Hellespont. Ze mocht geen mannen ontmoeten, maar Leander van Abydos had haar opgemerkt in de tempel. Leander woonde te Abydos, maar hij viel verliefd op Hero en hij ontmoette haar in het geheim. Hero plaatste 's nachts een toorts op de toren van de Tempel van Aphrodite, en Leander zwom dan de Hellespont over geleid door het licht, naar zijn geliefde. Op een nacht raasde er een storm in de zeestraat, zoals soms plots kon opsteken in het koude seizoen. De wind doofde de toorts terwijl Leander naar de tegenoverliggende kuststrook zwom. Hij verloor alle gevoel van richting in de storm, zwom en zwom, en verdronk in de duisternis. De volgende morgen dreef de storm het levensloze lichaam van Leander op de rotsen van Sestos. Toen Hero het verbrijzelde lichaam van haar minnaar ontdekte, wierp ze zich van de klippen de zee in om steeds met Leander verenigd te blijven.

Alcibiades had graag naar Sestos gezwommen om Harmonia te kunnen zien, en hij vroeg zich af welke wending van het lot hem naar deze plaats gebracht had die hem zo zeer herinnerde aan de priesteres van Aphrodite en aan een droevige, onvervulde liefde. Waar was Harmonia? Alcibiades keerde in zichzelf omdat hij gescheiden was van zijn geliefde. Hij vreesde haar nooit meer weer te zien. Zou hij haar ooit vinden? Zou hij zich nu ook hier van de klippen in zee moeten werpen?

Axiochus keerde terug met een vrouw en haar dochter, en met een meisje dat gekleed ging zoals een Perzische. Hij stelde de vrouwen voor aan Alcibiades. De oudere vrouw heette Medontias. Ze was van Abydos, en een courtesane van de stad. De vrouw was ongeveer vijfendertig jaar oud, of zelfs wat ouder. Ze was stevig gebouwd, had een zwaar lichaam zonder dik te kunnen genoemd worden, zeer grote borsten, nog steeds een smal middel, een sterk gegolfde rug, overvloedig donkerbruin haar, donkere ogen, en een breed gezicht dat er niet onaardig uitzag. In haar aderen vloede zonder twijfel zowel Helleens als Perzisch bloed, want haar trekken bleven ook donker. Ze was mooi op een zeer sensuele wijze. Wanneer ze in de straten van Abydos wandelde, kon geen man zijn ogen van haar afhouden. Haar dochter, een slank, klein maar leuk en mooi, opgewekt meisje, was van de ouderdom van Alcibiades. Ze keek naar de mannen met grote, diepbruine, flirtende ogen. Het Perzisch meisje was een Phrygische slavin die Axiochus dezelfde dag in de agora had gekocht op een slavenverkoop die eenmaal per maand plaats had te Abydos. Zij was een paar jaar jonger dan Alcibiades, een broos, klein meisje met een mooi, rond gezichtje. Zij moest helpen in de keuken.

Alcibiades liet de vrouwen aan Axiochus. Hij weigerde hen te zien. Medontias stelde meerdere malen voor met hem te slapen, maar hij wees haar af. De vrouwen bleven in het huis wonen.

Alcibiades en Axiochus kwamen en gingen. Ze woonden gedurende periodes van meerdere dagen te Abydos, gingen dan aan boord van een vrachtschip, en reisden naar steden die verder in de Propontis lagen.

Alcibiades leerde dit wonderbaar, zonverbleekt land lief te hebben in haar steeds veranderende landschappen en afwisselende zichten van heuvels, klippen, stranden en wouden. Hij bezocht Helleense steden aan de beide zijden van het water, steden die alle sterk ommuurd waren en streng verdedigd werden omdat ze hun onafhankelijkheid erg op prijs stelden. Hij kwam onder de indruk van de massieve versterkingen van Byzantium, een Dorische kolonie, en van de gratie en schoonheid van de tempels van Chalcedon. Hij ontdekte uitstekende, nieuwe soorten van groenten en fruit in die streken, en nieuwe opsôn gekookt of gebakken op verschillende wijzen, en waarvan er veel bereid werden met zoete honig. Hij zag nieuwe bloemen en bomen. Hij ontmoette mensen uit het oosten die hun goederen invoerden, zoals zijde in dikke balen. Alcibiades en Axiochus werden overal vriendelijk verwelkomd. Te Chrysopolis werd hij zelfs uitgenodigd op een leeuwenjacht.

Na één van die reizen kwamen Alcibiades en Axiochus zeer laat op een avond in hun huis in Abydos aan. Alcibiades was dan nog gebleven om de meest kostbare inhoud te helpen ontladen en naar het huis te brengen. Hij was uitgeput. Toen hij in het huis aankwam, dronk hij meerdere kommen wijn met Axiochus, en daarna ging hij naar zijn slaapkamer. Hij viel onmiddellijk in slaap.

Hij werd wakker in het midden van de nacht omdat een naakt lichaam naast hem lag en bewoog. Terwijl hij draaide en woelde in zijn bed had hij naakte heupen en benen geraakt. Hij strekte een hand uit en zijn vingers kwamen te liggen op een zeer grote maar stevige vrouwenborst. Hij bewoog zijn hand. De tepels verhardden en de borst tilde op. De vrouw verroerde. Alcibiades bleef met zijn hand over de borsten strelen en hij voelde hoe ze verstijfden onder zijn aanraking. Lange vingers gleden dan over zijn buik naar zijn penis en die streelden zijn lid zonder terughoudendheid, zodat zijn lusten snel opgewekt werden. De vrouw ging zitten en plaatste zich over zijn benen. Ze stak zijn lichaam over met één been en zat recht vóór hem in de duisternis, met haar knieën op het bed. Alcibiades kon slechts haar vorm zien in de donkerte van de nacht. Hij voelde met zijn handen naar haar vlees. Hij trok haar billen dicht naar hem toe. Ze nam zijn lid in haar vagina, maar eerst bewoog ze zijn lid met haar hand rond haar opening, tot ze gans vochtig was wanneer hij in haar gleeed. De vrouw deed al het werk. Ze bewoog zich over zijn penis en hield haar borsten hoog boven hem, kromde haar ruggengraat volledig, en duwde hem ruwer en dieper in haar in lange strelingen. Alcibiades greep haar borsten vast, klauwde naar hen, kneedde hen, plette hen tussen zijn handen tot de vrouw een kreet van pijn slaakte, en dan liet hij de borsten los hangen boven zijn gezicht en streefde slechts zachtjes nog de tepels. De vrouw wist zeer goed hoe de liefde te bedrijven, zodat ze hem zeer langzaam maar zeer krachtig naar de climax bracht en dan nog zijn ontlading met harde bewegingen verder inzoog. Daarna riep zij ook uit en viel neer boven op hem. Hij hield haar een tijdje zo, liet haar dan over hem heen schrijden en naakt de deur uitgaan.

De volgende nacht herhaalde dit gebeuren zich, tot Alcibiades en Axiochus opnieuw Abydos per schip verlieten voor andere bestemmingen in de zeestraat. Axiochus wist dat Medontias sliep met Alcibiades, maar hij leek dat niet erg te vinden.

Axiochus zei enkel plots, wanneer ze samen op het dek van de boot stonden en naar de kusten keken, ‘Medontias kent haar beroep, vind je niet?’

‘Ja,’ grinnikte Alcibiades. ‘Ze is inderdaad zeer bedreven. Ze sliep met me de eerste dagen op steeds dezelfde wijze, maar nu wil ze het met me doen in alle soorten van verschillende manieren!’

‘Iets daarvan is wel van mijn doen,’ antwoordde Axiochus. ‘Ik zei haar dat je wat achterwerk nodig had en ik vertelde haar dat je niet zeer ervaren waart. Eigenlijk zei ik haar zelfs dat je nog maagd was toen je hier aankwam!’

Alcibiades maakte een vuist alsof hij Axiochus een opdoffer wou toedienen.

‘Wacht!’ riep Axiochus lachend, afwerend, ‘ze geloofde me toch niet!’

Alcibiades liet zijn vuist weer naar beneden zakken.

Hij grinnikte, ‘ze leerde me drie nieuwe posities, wijzen waarop ik het voor onmogelijk zou hebben gehouden om een penis in een vrouw te brengen. Elke wijze brengt andere geneugten.’

‘Natuurlijk,’ zei Axiochus. ‘Elke man zou ook alle wijzen moeten kennen om een vrouw te behagen in bed. De volgende maal wanneer we te Abydos zullen verblijven, zal ze echter niet meer elke nacht naar je komen. Ik heb ook een gebruik voor die vrouw en haar kennis van posities in bed!’

Ze lachten beide dan, en zetten hun reis voort als goede vrienden.

Tijdens zijn volgende verblijf te Abydos verwachtte Alcibiades Medontias en hij kon de slaap niet vatten. Zijn lid brandde in de duisternis alleen al bij de gedachte aan haar. Hij hoorde inderdaad zachte voetstappen in de gang. De stappen waren echter lichter en sneller dan wat hij gewoon was van Medontias te horen. De deur opende en kleinere vingers werden tegen zijn lippen gedruwd om hem te doen zwijgen. De dochter van Medontias deed hem haar borstjes en heupen strelen. Ze trok zijn hand tussen haar benen en opende die tot hij perste en perste en een vochtige hand terugtrok. Daarna ging ze op het bed zitten op haar knieën doch met haar rug naar hem toe en ze deed Alcibiades in haar komen. Ze duwde haar kleine billen tegen zijn lenden en hij werkte met haar, haar bij het middel houdend, tot ze beide een wilde climax bereikten. Het meisje had Alcibiades de indruk gegeven dat hij haar wild en woest bezeten had. Toch had zij dit gewenst. Hij was ruw geweest, en zij wild. Hij had sterk in haar bewogen, met krachtige stoten en rukken van zijn spieren.

Hij lag nu uitgeput naast het meisje, maar ze hield niet op hem te liefkozen. Hij lag op zijn rug op het bed. Ze waren beide doordrenkt in zweet na hun relatie.

Dan voelde Alcibiades nog een andere hand, een koele hand, die van zijn schouders uit kalm over hem bewoog, over zijn haar, zijn gezicht, ruggengraat, heupen en benen. De hand drukte hem neer en gleed over zijn tepels en neep daar, en Alcibiades voelde een scherpe maar zoete pijn door zijn borst gaan. De smalle handen gleden dan eerst delicaat, maar daarna steeds sneller en nijpender over zijn lichaam, en dan werkten de handen aan zijn penis tot hij begon te schokken. Een zeer licht en lenig lichaam ging dan opnieuw op hem zitten en zijn lid kwam terecht in steviger, nauwer vlees.

De twee meisjes beminden Alcibiades doorheen de nacht.

In de morgen ontwaakte hij in het bed met een vrouwelijk been over zijn borst, zijn eigen been op de buik van een meisje, zijn hand op een heel klein borstje, het hoofd van een meisje tussen zijn arm, en een andere hand nog lag over zijn lies. Hij zag Axiochus naakt en lachend aan de deur van zijn kamer staan. Een naakte Medontias stond achter Axiochus en keek over zijn schouders heen.

De volgende dagen en nachten die Alcibiades en Axiochus doorbrachten in Abydos bleven gevuld van zwoele sensualiteit zoals Alcibiades later niet meer zou meemaken. De wellust doordrong het huis. Terwijl ze ‘s avonds aten, bijvoorbeeld, konden ze bediend worden door een naakte slavin. Wanneer ze een rol lazen op een sofa konden ze achteloos een hand laten spelen binnen de tuniek van een vrouw. Als ze in een kamer alleen zaten, verzonken in gedachten, kon Medontias plots binnenkomen en haar chiton openen om haar zware borsten en grote, donkere tepels vóór hun ogen te bewegen, zeer dicht bij hun gezicht, en dan zich

ronddraaien en buigen en haar naakt achterwerk, open benen en opening tonen, tot ze haar mee naar boven namen.

Axiochus en Alcibiades leefden in die dagen totaal losbandig, zoals kan gebeuren met jonge mannen wier karakter nog niet gevormd is. Ze waren zeer rijk, zodat ze zich alles konden veroorloven, zonder enige stem te horen die hen kon herinneren aan terughoudendheid, fatsoen, respect, en de deugden van de geest. Ze wandelden halfnaakt of naakt rond in het huis, en zaten soms ook aldus in de aulé van hun huis of in hun kamers met de vrouwen.

Na één van hun reizen naar de uiteinden van de Propontis en de ingang tot de Zwarte Zee, naar Byzantium, toen hun schip aanlegde langs een kaai van Abydos, kwam een gezagsdrager van de stad hen tegemoet. De man werd vergezeld van een zwaar bewapende wachter, maar hij vroeg de hopliet op een afstand te blijven, achter zich. Hij sprak eerst met Axiochus.

De man vroeg, 'zijn jullie Axiochus en Alcibiades de Atheners?'

De magistraat wist voorzeker wie ze waren, dus antwoordden Axiochus en Alcibiades niet. Ze begrepen dat de man op één of andere officiële zending was.

De gezagsdrager zei direct verder, 'ik ben een lid van de Raad van Abydos. Jullie zijn vreemdelingen in onze stad, maar welkom om handel te drijven. We weten dat jullie goederen kopen en verkopen, en we waarden handelaars in onze haven. De Raad hoorde echter geruchten over de wijze waarop jullie in wellust zouden leven met een vrouw en haar dochter. Slaven hebben in de stad verteld dat jullie met beide vrouwen slapen, en er wordt gezegd dat de dochter een kind is van de vrouw met één van jullie beiden. We keuren courtesanes niet af zolang ze discreet blijven, maar incest is een misdad in onze stad. We weten dat die beweringen leugens zijn, maar we kunnen ze ook niet laten langs liggen. We moeten voorzichtig blijven met de openbare moraal van de stad, hoewel we een zeer toegeeflijke, verdraagzame houding aannemen in dergelijke zaken, zoals jullie wellicht weten. We willen discreet blijven en beleefd met de boodschap die we bezorgen. We vragen aan jullie om ook discreet te blijven en zulke gewoontes als jullie hebben niet in het gezicht van onze burgers te werpen. De deuren van jullie binnenplaats blijven soms open staan, hoorden we, en jullie slaven zien wat jullie doen en praten er over in de agora. We vragen jullie dan ook die manieren te stoppen die een publiek schandaal worden in onze stad, of in vrede te vertrekken. We betreuren het deze boodschap aan jullie te moeten geven, maar dat was onze beslissing.'

Axiochus lachte niet meer, want zijn zaken in Abydos waren belangrijk voor hem. Hij wou de stad verder gebruiken als zijn belangrijkste handelsbasis in de Hellespont. Hij kon echter ook zijn handel vestigen te Sestos, aan de andere zijde van de zeestraat, en de Hellespont oversteken om zijn huis en magazijn en contracten verder te gebruiken.

Hij antwoordde, 'gelieve aan de leden van de Raad te melden dat we hun wensen zullen eerbiedigen. We wilden niemand kwetsen en geen schandaal veroorzaken. We zullen in het vervolg meer discreet blijven. We zullen ook niet veel langer in Abydos blijven, maar we zouden willen terugkeren naar hier om in vrede handel te drijven. We waren er ons niet van bewust dat we een schandaal konden verwekken, en we verontschuldigen ons als we de leden van de Raad geërgerd hebben, of kwade gevoelens hebben opgewekt in andere burgers.'

De magistraat glimlachte dan, tevreden zijn zending aldus aangenaam te kunnen besluiten. Hij sprak nog enige beleefde woorden. Axiochus verzekerde de man er nog meerdere malen van dat hij zich er niet van bewust was geweest de burgers van Abydos aanstoot te hebben gegeven met zijn gedrag. De magistraat stapte daarna plechtig weg. Hij bleef stroef kijken, maar met een wetende, verzoenende glimlach op de lippen. Hij was ooit ook jong geweest. Axiochus keek naar de rug van de man en zei fluisterend, 'pompeuze bastaard! We zullen meer voorzorgen moeten nemen met onze dienaars. Ik wed echter dat die twee mannen die ik onlangs verkocht omdat ze ons bestolen en een deel van het werk van onze vrouwen wilden,

de oorzaak van dit alles zijn. Wat dan ook, ik moet naar Thracië en naar Athene terugkeren. Wat als we een beetje eerder zouden terugvaren?’

‘Akkoord,’ antwoordde Alcibiades. ‘Ik wil ook naar Athene terugkeren. Er is sprake van oorlog. Ik hoorde dat in de agora, hier, en het is ook beter dat we onze wijze van leven een beetje aanpassen!’

De twee mannen bleven nog enkele dagen met de vrouwen leven, deelden hen, en ervoeren nog verder hun seksualiteit tot het extreme. Maar ze bereidden zich ook voor om Abydos te verlaten. De gezagsdragers van de stad zagen de voorbereidingen en ze toonden zich geduldig, want ze wisten ondertussen ook wel dat de jonge mannen behoorden tot de beste families van Athene en verwant waren met Pericles. Axiochus betaalde de vrouwen. Medontias weende veel in die tijd, schreeuwde en hing aan hen, maar Axiochus verkocht het huis doch liet de vrouwen met voldoende geld achter om gemakkelijk te kunnen leven gedurende nog heel veel maanden.

Iets later gingen Alcibiades en Axiochus aan boord van een handelsschip dat naar Thracië voer. Axiochus bleef wonen in een haven van dat land, en Alcibiades zeilde alleen terug naar Athene. Hij kwam daar aan rond het einde van het koude seizoen.

Hoofdstuk 4. Potidaea, lente 432 v. Chr. tot de winter van 430 v. Chr.

Therme

In Athene bleef Alcibiades nog af en toe lessen nemen bij Protagoras, maar hij voelde dat hij niet veel meer nog kon leren van de oude man, en ook dat hij niet veel meer nodig had. Hij zocht opnieuw contact met Socrates en sloot zich weer aan bij de discussiegroepen van de filosoof. Meer dan ooit probeerde hij te begrijpen waarom de dingen waren, eerder dan hoe ze waren. Hij vroeg toestemming en raad aan Pericles om zich een eigen huis te bouwen in de stad. Hij huurde een architect en begon met de bouw van een groot, alleenstaand huis binnen de muren van Athene, gelegen in een kalme buurt van het Scambonidae district. Hij verbleef ook dikwijls in zijn huis op het platteland van Athene, en voelde zich aangetrokken tot de landbouw. Hij begon paarden te fokken, hoewel niet veel, en de mensen konden hem zeer snel zien galopperen in de hardste winden door zijn landerijen, ondanks het gevaar van zijn snelheid met zijn beste dieren. Hij hield zich wel op de hoogte van de politiek van Athene, en ging door te oefenen als hopliet. Zijn oefenperiode was praktisch voorbij trouwens, en hij was klaar om in eender welke veldtocht als een bevelvoerder van strijders Athene te dienen. Aan het einde van dat jaar leek oorlog echter erg onwaarschijnlijk ondanks aanhoudende geruchten tot het tegenovergestelde, en de macht van Athene bleef groeien, samen met de pracht van de stad waarin nog belangrijke sommen uitgegeven werden om haar te verfraaien. De enige donkere wolken aan de hemel bleven de verwickelingen in het verre Corcyra.

Het nam de bewoners van Corinthe een jaar en een half om een nieuwe vloot te bouwen die Corcyra kon aanvallen. De burgers van Corcyra waren met geen enkele andere stad van Hellas in bondgenootschap verbonden. Ze hadden steeds elk verdrag van wederzijdse bijstand afgewezen, maar nu deden ze een beroep op Athene en vroegen om een formeel bondgenootschap ter bescherming van hun eiland af te sluiten. Zowel Corcyra als Corinthe zonden gezanten naar Athene. Socrates vertelde met veel passie en genoegen over de fijne redevoeringen die de gezanten hielden in de Volksvergadering van Athene. De mensen van Corcyra pleitten voor een alliantie met Athene, de ambassadeurs van Corinthe pleitten tegen het bondgenootschap. Meerdere sprekers van Athene kwamen nadien naar voor, waaronder ook Pericles. De Atheners vreesden dat als ze de vraag van Corcyra zouden afwijzen, dan Corinthe het eiland Corcyra kon veroveren. Corinthe was de bondgenote van Sparta, zodat Sparta dan plots zou kunnen beschikken over de belangrijke, gecombineerde vloot van Corinthe plus Corcyra, en daarmee bekwaam zou worden de hegemonie van Athene in de Zee te bedreigen. De gezanten van Corinthe smeekten de Atheners niet te luisteren naar de aanspraken van Corcyra. Ze poogden de Atheners ervan te overtuigen dat een oorlog niet nodig was, en dat de steden van de Peloponnesos in vrede wilden leven. Ze bevestigden hun vriendschap met Athene, hoewel ze zich inderdaad voorstelden als bondgenoten van Sparta.

Het Atheense volk stemde uiteindelijk ten gunste van een bondgenootschap met Corcyra, en de stad zond direct haar goedgeoefende Atheense oorlogstiremen ter ondersteuning van Corcyra naar het eiland. Ondertussen had Corinthe al honderdvijftig triemen naar Corcyra gezonden, een zeer belangrijke zeemacht.

De vloten van Corcyra en Corinthe leverden opnieuw een zeeslag, opnieuw nabij Kaap Leucimme, tegenover de eilanden van Sybota. De Corintische triemen vielen de honderd tien schepen van Corcyra aan, en de zeelieden van Corcyra werden verslagen terwijl de tien oorlogsschepen van Athene, die geleid werden door Lacedaemonius zoon van Cimon, niet

tussenkwamen. Athene wou geen oorlog met Corinthe en nog minder met Sparta. In de hitte van de zeeslag, echter, waren twintig bijkomende Atheense triremen op de plaats van de slag aangekomen. De Corintische bevelhebbers namen aan dat de schepen de voorhoede vormden van een grote zeemacht bestaande uit nog veel meer Atheense triremen, zodat ze het gevecht afbraken en omkeerden. De volgende dag nog bood de vloot van Corcyra opnieuw een gevecht aan, maar de Corintische bevelhebbers weigerden een nieuwe zeeslag. Ze wilden de Atheense oorlogsschepen niet provoceren en daarmee een oorlog riskeren met Athene. De Peloponnesische vloot zeilde terug naar Corinthe. De volledige, openlijke oorlog tussen Athene en de Peloponnesos werd aldus vermeden.

Alcibiades hoorde in de late zomer uit de mond van Pericles dat een strafexpeditie naar Macedonië zou gezonden worden. Athene zou ongeveer dertig triremen en duizend hoplieten naar daar sturen onder het bevel van Arcestratus zoon van Lycomedes. Athene was vroeger een bondgenootschap aangegaan met Philip zoon van Alexander, Koning van Macedonië, en ook met Dardas, om hun strijdkrachten samen in te zetten tegen de broeder van Philip, tegen Koning Perdicas van Macedonië. Athene was vooreerst de verbondene geweest van Perdicas, maar ze had alle vertrouwen in hem verloren. In deze expeditie zou geen ruitery mee varen, omdat Arcestratus zou kunnen rekenen op de ruiters van Philip.

Alcibiades vroeg met aandrang zich te kunnen voegen bij die expeditie. Toen Socrates hiervan hoorde, besliste hij zich ook in te lijven als vrijwilliger bij de expeditie. Hij voelde zich nog verantwoordelijk voor Alcibiades en een gevoel van schuld knaagde aan zijn geweten, zodat hij zich verplicht voelde zijn vroegere leerling en nu vriend te vergezellen. Alcibiades bood Socrates aan een tent met hem te delen, wat Socrates dankbaar aanvaardde, want hij was arm ondanks het feit dat hij een volledige panoplie van hopliet bezat. De dag van hun vertrek kwam Socrates fier aan bij het huis van Pericles, gekleed in zijn klokvormige, oude bronzen borstplaat en helm, met schild en andere beschermingen aan armen en benen. Beide mannen zeiden vaarwel aan Pericles, Aspasia en hun vrienden. Dan stapten ze aan boord van de trirem dat hen naar Macedonië zou brengen, en Alcibiades werd ongelooflijk snel in een totaal andere wereld gezogen.

Alcibiades en Socrates zeilden en roeiden aan boord van een trirem, dat betaald werd door Alcibiades. De trirem was een zeer snel schip, gebouwd voor de oorlog ter zee, één van de beste en snelste in de vloot. Haar naam was de Harmonia. De meeste oorlogsschepen van Athene droegen namen van vrouwen, en toen men Alcibiades een naam vroeg, was hij een lange tijd stil gebleven om ten slotte de naam te opperen die hem zo nauw aan het hart lag. Hij was trots op zijn schip, en de trirem werd de sensatie van de vloot, want geen ander schip was zo prachtig gebouwd en versierd. Ze droeg een bemanning van tweehonderd van de beste zeelui, die direct door Alcibiades betaald werden. Het schip nam ook twintig hoplieten aan boord.

De Atheense triremen waren slechts gebouwd voor twee doeleinden. Ze moesten snel zijn en ze moesten met hun versterkte boeg een ander schip hard kunnen rammen. Eigenlijk was een trirem niets meer dan een lege romp waarin er aan elke zijde drie boven elkaar geplaatste rijen van roeiers zaten. Iets boven de hoogste rij was het schip overdekt met een houten dek dat over de ganse lengte van het schip liep en het volledig bedekte. De hoplieten bleven boven op dat dek. Ze zouden wel naar gelegenheid onderdeks gaan om daar in de schaduw te zitten of om tussen de roeiers te wandelen en naar een paar grappen te luisteren. De roeiers zaten op smalle houten banken. Elke roeier bezat een stuk leder dat hij onder zich plaatste op de bank, zodat hij snel op de bank heen en weer kon bewegen op het ritme van de riemen, zonder zijn achterwerk te verbranden en zonder fijne splinters hout in hun vlees te krijgen. De roeiers

konden gestaag een ganse dag roeien. Ze waren geen slaven maar burgers van Athene. Meestal echter, beval de kapitein de mast en de zeilen op te richten. Het schip zeilde dan, en de roeiers zaten op hun gemak in het binnenste van het schip. Soms namen de hoplieten over van de roeiers gedurende een halve dag, en dat werd steeds een opgewekte tijd. Er vlogen dan veel vloeken de lucht in, want de burgerkrijgers waren niet gewoon een constant roeiritme te houden, zodat de roeispanten tegen elkaar sloegen en zich blokkeerden.

Alcibiades leerde op die vaart met de Harmonia ook te roeien. Hij sprak tevens zeer veel met de kapitein van het schip en met de roerganger, en leerde hoe de verschillende bewegingen van het schip te beheersen. Zoals de andere hoplieten sliep hij slechts in een laag tentje op het dek van de trirem. Maar 's nachts trokken de roeiers dikwijls het schip naar de kust. Soms bleef dan de bemanning in een haven slapen, maar meestal legden ze gewoon aan in baaien of kreek en dan sliepen ze allen op het strand, op de mannen na die aan boord bleven om de boot te bewaken.

De vloot zeilde een paar dagen zonder problemen en passeerde dan Euboea. Daar haalde een boodschapschip van Athene, de Salaminia, de vloot in. Bevelvoerders van de Salaminia gingen aan boord van het schip van Arcestratus. Ze brachten veranderingen in de bevelen van Athene. De Atheense Volksvergadering had beslist, zelfs nog vóór het vertrek van de vloot, om ze te gebruiken voor een ander doel, want meer dringende zaken vroegen de aandacht.

Athene kon het zich niet veroorloven een stad die bijdrage betaalde in de Delische Bond, de Atheense Liga, uit die alliantie te laten treden. Pericles vreesde dat wanneer een stad de alliantie afvallig zou worden, andere steden zouden volgen. Athene hoorde dat er één stad op het punt stond zich van Athene te willen afscheiden: Potidaea in Chalcidice.

Potidaea was een Helleense stad. Ze bevond zich mooi geplaatst aan de mond van de landengte van Pallene. Ze controleerde de toegang tot de landengte, en beheerste het meeste deel van het gebied tussen het vasteland en de landengte. Potidaea betaalde haar bijdrage aan de Bond van Delos, maar ze was een kolonie van Corinthe. Corinthe zond elk jaar magistraten om over de stad te regeren. Na Sybota en na het conflict met Corinthe, vreesde Athene dat Potidaea opstandig zou worden tegen Athene, tengevolge de intriges van Corinthe, om Athene dwars te zitten. Had Athene Corinthe niet afgehouden van een overwinning tegen Corcyra? De Atheense Volksvergadering had daarom een ultimatum gezonden naar Potidaea: de stad moest haar versterkte muren naar beneden halen, de versterkingen die naar de landengte van Pallene keken, en het moest ophouden zich te laten regeren door Corintische gezagsdragers. Pericles vreesde dat als hij geen harde lijn aanhield niet slechts Potidaea opstand zou plegen, maar ook dat samen met Perdiccas, met de Chalcidicers van Thracië en de Bootiaeanen ook de andere steden nabij Potidaea zich van Athene zouden afscheuren.

Het ultimatum was niet erg hard, want Potidaea moest vooral vrezen vanuit het noorden te worden aangevallen door vijanden, en haar muren aan die zijde konden blijven staan. De burgers van Potidaea hadden wel vertegenwoordigers van hun stad naar Athene gezonden om de Volksvergadering over te halen de regering van hun stad te laten zoals die thans was, maar ze zonden ook gezanten om Sparta en Corinthe om hulp te vragen. De Spartanen beloofden in het geheim Attica binnen te vallen mocht Potidaea aangevallen worden door Athene. De spionnen van Pericles in Sparta hoorden van die overeenkomst. Potidaea werd beschouwd als een verraderlijke bondgenoot. Lessen moesten geleerd worden. De vloot van Arcestratus veranderde van richting van een noordelijke koers naar een meer zuidelijke koers, om naar Potidaea te varen.

Arcestratus en zijn bevelhebbers waren niet te zeer gehaast om te Potidaea aan te komen, want ze wilden de stedelingen voldoende tijd geven op goed na te denken over de bedreiging

van een Atheens leger dat oorlogskreten sloeg vóór hun muren. Tijdens die tijd echter, slaagde Koning Perdiccas er in de Chalcidicers er van te overtuigen hun kleinere steden aan de kust te verlaten en te verwoesten om Olynthus te versterken, een stad die zich niet ver ten noorden van Potidaea bevond. Olynthus werd daardoor een grote stad. Aan andere Chalcidicers beloofde hij toevlucht en bescherming rond het meer Bolbe in Macedonië. De Chalcidicers vernietigden hun steden en verhuisden inderdaad landinwaarts.

Toen de vloot van Archestratus te Potidaea aankwam, zond de strategos verkenners naar de stad om te weten wat er daar gebeurde. De verkenners keerden snel terug. Ze hadden troepen van Potidaea ontmoet, een grotere macht dan zij, en die had hen in wanorde doen vluchten. Ze hadden ook gezien dat de mensen van Potidaea zwaar bewapend waren, zowel de strijders als de burgers, klaar om aanvallen af te slaan, en een groot aantal bewapende hoplieten bewaakten de poorten en de muren van de stad. Nog meer verslagen bevestigden dat Potidaea in opstand was gekomen.

Archestratus vond dat het onmogelijk was om twee oorlogen tegelijkertijd te strijden: één oorlog met Potidaea en een tweede met Perdiccas van Macedonië. Hij besloot daarom om zijn kamp op te slaan aan de kust nabij Potidaea, maar om slechts oorlog te voeren tegen Perdiccas en tegen de opstandige steden van Macedonië, zoals trouwens de oorspronkelijke opdracht was van de expeditie.

De Atheners talmde. Koning Philip van Macedonië kwam in hoogsteigen persoon naar het kamp van de Atheners voor een oorlogsraad, en samen met de broeders van Dercas werd daar besloten om de rebellerende steden van Chalcidice aan te vallen. Archestratus bracht daarom zijn leger naar de stad Therme en plaatste een beleg aan de stad.

Alcibiades en Socrates waren hoplieten in het contingent van strijders dat Therme in die lente belegerde.

De Atheense vloot sloot de haven van Therme af, zodat geen schepen nog in of uit de haven konden zeilen. De Atheense hoplieten keken met ontzag naar de stadsmuren van Therme. Voor velen was dit de eerste maal dat ze geconfronteerd werden met het vooruitzicht een stad te moeten bestormen, en voor iedereen was het de eerste maal dat ze ook werkelijk deelnamen aan een belegering.

Therme was geen grote stad. Niet meer dan vijfduizend mensen woonden binnen de muren. Het was ook een zeer oude stad, en haar verdedigingswerken hadden eveneens betere tijden gekend. De muren waren ooit gebouwd met witte, gelijk gesneden blokken kalksteen. Op meerdere plaatsen echter, waarschijnlijk tengevolge aardbevingen, waren de stenen naar beneden gevallen. Delen van de muren toonden herstellingen met bakstenen van modder. Die delen zagen er niet sterk uit en waren ook minder hoog. Andere plaatsen in de muren waren slechts opgevuld met puin en brokken van allerhande soorten stenen. De muren waren niet echt hoog daar, en slecht onderhouden, niet zeer stabiel, gebouwd meer om piraten tegen te houden dan legers, maar toch voldoende om ook grotere gewapende groepen tegen te houden die geen gesofistikeerde belegeringstuigen meetrokken. De Atheners hadden die ook niet. Ze bouwden wel snel een ram om tegen de muren te bonken, een ossenwagen met een grote boomstronk er bovenop geplaatst. Hun bedoeling was die naar de muren te slepen en er een mindere poort van Therme mee te vernietigen.

De poort die de Atheners kozen werd niet bijzonder goed verdedigd. Ze bevond zich in één van de muren, maar niet in een gang die aan alle kanten beschermd werd door de stedelingen. Tegelijk zouden de Atheners met zo veel ladders als ze haastig konden verzamelen en ineen knutselen naar de muren lopen, hun ladders tegen de muren gooien en naar boven klimmen. Boogschutters zouden de klimmende strijders beschermen. De aanval moest in de nacht beginnen, dicht bij zonsopgang. Dat was een eenvoudig plan, en velen vroegen zich af of het

kon werken, en hoeveel Atheners de dood zouden vinden vooraleer de eerste man boven op de muren zou staan. Wat wachtte dan op de Atheners aan de andere zijde van de muren?

Alcibiades en Socrates liepen zij aan zij in de duisternis van de nacht. Ze liepen naar Therme, vergezeld van twee andere hoplieten die een ladder droegen. Ze waren tweede en derde om naar boven te klimmen. Ondanks de verrassingsaanval doodden de boogschutters van Therme veel Atheners. Ze wierpen toortsen naar beneden om in dat licht beter te kunnen richten naar de aanstormende vijanden.

Ladders links en ladders rechts werden omvergetrokken, weggeduwd door de verdedigers. De schreeuwen van doodsangst van de vallende mannen mengden zich met de oorlogskreten van de hoplieten die klommen.

De ladder van Alcibiades en Socrates hield stand tegen de muur. Ze stapten verder op de sporten van de ladder. De Atheners klommen naar boven met hun schild op de rug, maar met getrokken zwaarden. Niet veel boogschutters namen doel op de mannen die klommen; ze waren veel meer bezig met de Atheners beneden, die minder bewegende doelen vormden. De eerste Athener die op de ladder stapte werd doodgestoken door een lans toen hij boven aan de stenen borstwering geraakte. Dat liet Alcibiades toe van achter het lichaam van de vallende man door te dringen en meer vaste voet te vinden op de muur. Hij zag een burger van Therme met dezelfde lans duwen die de eerste Athener gedood had. Hij kon die stoot op het laatste ogenblik afweren met zijn zwaard, want de tegenstander was noch bijzonder sterk noch speciaal bedreven, en dan sprong Alcibiades naar voor met de energie die de verdediger niet verwachtte. Alcibiades duwde de man tegen de binnenmuur en hij gaf hem een ernstige snede van zijn zwaard. De man was slechts gewond, maar hij had zijn bekomst al van het gevecht en hij liet zijn wapen vallen. Socrates stond nu ook al op de borstwering en vocht daar tegen een andere Thermer in de rug van Alcibiades. Socrates hakte en stak met grote, krachtige slagen, en hield op die manier de strijders van Therme van zich af, zodat meer Atheners op de muur konden springen. In korte tijd liepen er daarom voldoende aanvallers op de borstweringen om een steeds groter wordende sectie van de muur te bezetten, zodat nog meer hoplieten binnenstroomden. Op andere, verder afgelegen delen van de muren, hier en daar vóór Alcibiades, vonden de Atheners ook vaste voet. De aanvallers overrompelden de muren.

Op de muren werd nu hevig gevochten. Alcibiades trok zijn rond schild van zijn rug over zijn schouders, omdat hij uit een hoek van zijn ogen gezien had dat beneden in de straten een groot aantal Thermische boogschutters zich positioneerden en doelen uitzochten onder de Atheners die boven op de muren vochten. Socrates vocht nu naast hem en beschermde ook zijn lichaam aan de binnenzijde van de stad met een groot, moeilijk handelbaar, oud schild. Met al hun macht duwden beide mannen hun schild naar de weinige verdedigers die hen nog weerstand boden op de muren. Hun tegenstanders waren geen beroepskrijgers, tenminste niet op dit deel van de verdedigingswerken. De burgers van Therme werden toch verrast door de snelheid van de bestorming, direct na de aankomst van de Atheners aan de stad. Ze boden weerstand, maar niet met veel overtuiging. Het leek er op alsof ze al wisten dat hun stad zou ingenomen worden, wat ook ze mochten doen. De weerstand wankelde vóór Alcibiades en Socrates, en door het geweld van hun aanval en de slagen van de zwaar bewapende Atheense hoplieten, vluchtten nu al veel verdedigers van de muur af of langs de trappen van een versterkingstoren. Alcibiades en Socrates duwden verder, geholpen door veel van hun kamraden. Ze sloegen, sneden en staken met hun zwaarden van tussen de openingen die hun schilden lieten, en ze verwonden meerdere mannen op de muren.

Een reusachtige man van Therme sprong plots op Alcibiades, trok de schilden weg met een bovennatuurlijke kracht, en Alcibiades voelde de beet van een zwaard in zijn benedenarm,

waar hij slechts een lichte lederen bepantsering droeg. Socrates had de man zien springen en sloeg intussen met zijn zwaard in de nek van de man. Bloed sproot uit het half afgehakte hoofd, maar Alcibiades bleef niet staan kijken. Hij stapte direct snel verder en sloeg naar andere verdedigers. Hij werd razend van zijn eerste eigen vloeiend bloed aan zijn arm, en veranderde in een geweldige furie die zijn weg naar de toren doorheen zwakkere verdedigers boorde. De weinige verdedigers die nog ongewond overbleven op dit deel van de muur liepen naar hun veiligheid, de trappen af van de versterkingen, de toren in. Alcibiades en Socrates volgden hen. Ter hoogte van de straat beneden, keek Alcibiades voorzichtig van achter de deurstijlen om een gans contingent van boogschutters te bemerken die daar buiten op de aanstormende Atheners wachtten. Socrates liep naar voren, uit de deur, maar Alcibiades wierp hem terzijde. Een laag van pijlen vloog hen voorbij, en ze sprongen snel achter de dikke muren van de toren, naast de deur. De pijlen doodden de derde Athener die de trappen onstuimig kwam afgelopen en niet keek naar wat buiten op hem kon wachten. De Atheners stonden nu wel beneden aan de muren, in de stad, maar ze zaten vast in de toren. Ze zouden moeten vorderen tegen de pijlen in.

Alcibiades beseftte dat ze veel meer schilden nodig hadden om de boogschutters te bestormen. Ze waren op dit ogenblik met te weinig mannen om uit de smalle deur van de toren te stormen. Maar plots vlogen de massieve houten poorten rechts van hen in stukken, en meer Atheners sprongen door de opening. De boogschutters van Therme hadden nu een probleem. Ze moesten afrekenen met de Atheners in de toren, maar ze werden ook aangevallen door machtige hoplieten die volledig gekleed in bronzen bepantsering en in massa aanstormden vanaf de andere zijde, terwijl zij niet zo zwaar beschermd liepen.

In dat ogenblik van aarzeling van zijn tegenstanders slaakte Alcibiades een kreet van woede en geweld, en samen met Socrates en de andere Atheense hoplieten in de toren sprong hij voorwaarts. De mannen hielden hun schilden vóór hen, en samen met hun metgezellen besprongen ze de boogschutters. Enkele pijlen vlogen in Atheense schilden. Een paar mannen kregen pijlen in hun benen en ze vielen, maar de hoplieten waren in geen tijd op de boogschutters, die hun ogenblik van bovenhand verloren. Een woest gevecht vond nu plaats tussen de licht bewapende boogschutters van Therme en de zwaar bewapende Atheense hoplieten. Dat gevecht ging ongelijk op. De Thermische schutters liepen weldra weg om hun leven te redden, weg van de lijken van de gevallenen. Ze probeerden de straten van hun stad te bereiken, maar ze werden in de rug neergehakt.

Het halve Atheens leger was tegen dan al Therme binnengeraakt. De deuren van de stad stonden wagenwijd open en de Atheners liepen in massa de stad in. De hoplieten sloegen in de ruggen van de vluchtende gewapende burgers van Therme. Ze liepen echter langzamer nu, want ze zochten hun tweede adem en ze voelden de moeheid van hun lopen en hun strijd, en ze voelden zich meer en meer gehinderd door hun zware bepantsering en dor het gewicht van hun wapens en schild.

Alcibiades en Socrates bereikten zo de agora van Therme, het centrum van de stad. Een laatste weerstand verzamelde zich daar, maar de Atheners omsingelden de verdedigers. In het midden van de groep stond een bevelhebber van Therme, waarschijnlijk een veldheer of een magistraat, want hij droeg een rijk versierde borstplaat afgelijnd met goud en zilver en met het blazoen van Therme in zilver geslagen op zijn borst. De man schreeuwde onmiddellijk bevelen in het hevig gevecht dat volgde. Een Atheense pijl deed hem vallen, en plots stopten de hoplieten van Therme het vechten en ze legden hun wapens neer. De Atheners waren woedend bij die onnodige, koppige weerstand van Therme. Hun oorlogsenergie was nog niet beëindigd. Ze doodden zonder medelijden meer dan de helft van de groep vijandige hoplieten in de agora, waar het bloed naar de huizen vloeide, vooraleer Socrates er in slaagde met

kreten en trekken de Atheners te weerhouden van verder bloedvergieten. De Atheners keken kwaad naar Socrates, maar ze hielden op verder mannen te doden in de agora.

De Atheense hoplieten drongen dan overal de huizen van Therme binnen, de deuren verwoestend met speren en bijlen. Ze zochten naar goud en zilver, naar muntstukken en naar vrouwen. Ze doodden elke burger van Therme die zelfs maar durfde een zweem van weerstand te bieden. Ze verkrachtten in groepen van drie of vier al de vrouwen die niet te oud of te lelijk waren. Olielampen werden omver geworpen in enkele huizen, zodat branden hier en daar uitbraken in de houten gebouwen. Socrates liep overal rond om de Atheners proberen te weerhouden van het verkrachten en het stelen, maar de mannen schudden hem van zich af, plaatsten een speer aan zijn borst, en een hopliet sloeg Socrates zelfs venijnig in de knie. Het plunderen ging door.

Alcibiades stond naast de gevangenen in het centrum van de stad, keek naar de hemel die roder werd, en hij wierp zijn armen de hoogte in, nog steeds zijn zwaard houdend, en hij schreeuwde een kreet van overwinning. Hij riep dat hij van de oorlog en de vernietiging hield. Lachende Atheners deden zoals hij en wachtten rond hem, kreten van victorie slakend. Alcibiades hield van de opwindende en het delirium van de overwinning. Slechts in oorlog kon hij zich nog voelen leven, aanwezig zijn in het ogenblik. Hij hoopte dat de oorlog zou duren! Al zijn woede over het verlies van Harmonia kon slechts uitgewoed worden in het gevecht. Hij voelde zich nu tevreden, gewraakt, zijn energie voor het eerst sinds Cyprus uitgeraasd. Socrates hinkte Therme uit. Hij zag hoe de stad afbrandde. Gewonde mannen en doden lagen nog steeds vóór de muren van de stad, zonder dat iemand zich over hen bekommerde. Hij draaide zich weg van Therme, plantte zijn zwaard sterk en recht in de grond vóór zich. Hij viel op de knieën, plaatste zijn handen op zijn zwaard en verborg zijn hoofd in zijn armen. Hij had gezworen nooit te wenen in zijn leven, maar nu weende hij.

De verwoesting van Therme was bijna volledig, haar bewoners gedood of verminkt, verwond en verkracht, tot Archestratus zelf de stad binnentrad en verdere plundering verbood. Zijn bevelvoerders trokken de mannen terug. De Atheners verzamelden de wapens van de vijand, alsook de rest van het goud en zilver dat in de stad overbleef. Ze plunderden ook de schatten die in de tempels bewaard bleven. Daarna verzamelden ze alle bewoners buiten de poorten tot niemand binnen de muren bleef. Ze doodden enige tientallen belangrijke burgers om de overmacht van Athene te tonen, en ze dreven honderd of meer jonge mannen in slavernij, en ongeveer evenveel van de mooiere meisjes en vrouwen. De rest van de mensen van Therme mocht tegen de avond van die dag weer in hun stad intrek nemen. De aanval op Therme werd ingezet net vóór zonsopgang, in de nacht, en de stad werd veroverd en onderworpen in minder dan één dag. Het Atheens leger was uitgeput, maar het zegevierde. De campagne van Athene was gestart met glorie. De mannen keerden naar hun kamp terug en ze rustten.

De volgende dag richtten de Atheners hun triomf op. De triomf van een leger was een hoge hoop van zoveel panoplieën van bepantseringen als het leger op de overwonnenen kon verzamelen.

Ze rolden daarna de laatste weerstand op in het land van Therme. De Atheners bleven nog tien dagen te Therme, en dan zetten ze zich in beweging naar de volgende Macedonische stad, naar Pydna.

Rond die tijd beslisten de Corintiërs om versterkingen naar Potidaea te zenden. Ze zonden Aristeus zoon van Adeimantus met een strijdkracht van zestienhonderd hoplieten en vierhonderd licht bewapende troepen naar de stad. Aristeus was een zeer populaire leider die

ook al goed gekend was te Potidaea. Die macht bereikte Potidaea veertig dagen na de opstand van de stad, op een ogenblik dat de Atheners de stad nog niet geblokkeerd hadden. In Athene hoorden de strategoi, de veldheren, echter van de versterkingen van Corinthe. Daarom zonden ze op hun beurt tweeduizend bijkomende hoplieten om hun leger in Macedonië ter hulp te snellen. Dit nieuw leger werd geleid door Callias zoon van Calliades en andere bevelhebbers. Ze verenigden zich met de strijdkracht van Archestratus te Pydna.

Pydna was een stad waarvan de muren heel wat beter verdedigd werden dan Therme. De poorten stonden aan het einde van gangen die de stad binnenliepen, zodat de plaats vóór de immense poorten een echte dodengang vormde. De Atheense bevelhebbers beslisten een belegering te leggen aan Pydna. Ze sloegen hun kamp op nabij de stad. Maar dan arriveerde het leger van Callias. De nieuwe strijders werden met veel gejuich en blijdschap onthaald in het beleg van Pydna. Het echte doel van de Atheners was echter steeds Potidaea geweest, en hun leger was nu groot genoeg om zich tegen die stad op mars te zetten. De veldheren waren ook al niet te enthousiast om hoplieten te verliezen te Pydna door de versterkingen van die polis aan te vallen, van een stad die voor hen van veel minder waarde was. Callias en Archestratus zonder daarom bodes naar Perdiccas, en ze onderhandelden een bondgenootschap om elkaar niet aan te vallen. Perdiccas realiseerde zich dat zijn stad Pydna zou vallen, dus aanvaardde hij de wapenstilstand. De Atheners verlieten daarop Macedonië en ze marcheerden over Beroea naar Strepna. Ze deden een korte, niet geslaagde poging om die stad in te nemen, maar ze verlieten die eveneens snel voor Potidaea. In drie dagen van korte, snelle marsen bereikten ze Gignonus en zetten daar hun kamp op.

Potidaea

De Atheners kwamen naar Potidaea vanuit het noorden, vanuit de richting van Olynthus. De mensen van Potidaea verwachtten hen ook vanuit die kant, zodat Aristeus zijn eigen kamp opgezet had op de landengte, naar Olynthus toe. Het Atheens leger bestond toen uit drieduizend hoplieten en ook een grote macht van geallieerde Thracische strijders, en zeshonderd ruiters van Philip en Pausanias versterkten hen.

Aan de zijde van Potidaea was Aristeus de opperste bevelhebber van de infanterie, en Perdiccas die natuurlijk zijn verdrag verbroken had zodra de Atheners Pydna verlieten, moest de ruitery leiden, maar hij zond Iolaus als tweede in bevel om Potidaea te helpen. Aristeus liet een deel van zijn troepen achter in Olynthus. Die bleven een constante bedreiging in de rug van de Atheners, zodat Callias zijn Macedonische ruitery en een klein deel van zijn verbonden troepen tegenover Olynthus liet om aanvallen in de rug van zijn leger te voorkomen. Daarna trok hij recht naar Potidaea.

Wanneer het leger van Athene aankwam in de landengte, vonden ze tot hun verbazing dat het leger van Potidaea al in slagorde klaar stond. De Atheners bereidden snel hun falanxen voor en ze leverden onmiddellijk een veldslag. De twee legers stonden tegenover elkaar in de vlakte van Potidaea, dicht bij de zee. Het water liep dicht bij de rechterzijde van de Atheners. Aan de rechtervleugel van het leger van Aristeus bevonden zich zijn eigen Corintiërs, terwijl troepen van Potidaea aan zijn linkervleugel stonden. Callias van Athene had ook gekozen zijn rechtervleugel te leiden, terwijl Archestratus de linkse Atheense falanx leidde, de falanx waarin de meeste hulp troepen stonden. De twee legers hadden op die manier hun beste strijders in hun rechtervleugels geplaatst, in een zeer traditionele slagorde. De Atheners

hadden niet eerst de tijd gehad de sterkte van de troepen van hun vijanden in te schatten, zodat in de twee legers een sterke vleugel tegenover een zwakkere stond.

Callias stapte langsheen zijn voorste falanx met geheven zwaard om zijn strijders toe te spreken. Hij sprak hen moed in en riep met een luide stem dat dit een beslissende veldslag moest worden waarin de Atheners voorzeker door hun moed en dapperheid zouden winnen ter ere van Athene. Alcibiades en Socrates stonden in de derde rij in de vleugel van Callias.

De troepen van Potidaea sprongen eerst naar voor, een lelijke oorlogskreet slakend die trillingen door het merg en been van de Atheners deed schieten. De mannen van Potidaea liepen snel, maar ze hielden hun falanxen in goede orde. Hoewel enkele pijlen verschoten werden, ging deze veldslag een traditionele leger tegen leger slag worden van twee hoplietlegers, zonder gesofistikeerde bewegingen van vleugels, zodat de Atheners zich schrap zetten om de schok op te vangen. Op het allerlaatste ogenblik echter, beval Callias ook zijn falanxen naar voor, tot hun verrassing, maar nog meer tot de verrassing van de strijders van Potidaea die eerder verwacht hadden de Atheners onder de indruk te zien buigen, uit angst van de energie en de wilskracht van de plotse aanval van de Corintiërs. Potidaea dacht Athene schrik aan te jagen met oorlogskreten en een overweldigende, aanlopende massa strijders. Het vertrouwen van Potidaea werd echter in een oogwenk aan diggelen geslagen door de overmoed van Athene, en de twee legers sloegen al lopende in elkaar.

Toen de twee legers in elkaar liepen was er plaats voor gevechten van man tot man. De Atheners liepen eerst gewoon door, al sloegen ze met hun zwaarden en speren in alle richtingen, tot ze moesten stoppen omdat hun vijanden in dichtere gelederen aankwamen. Elke Athener koos zich een tegenstander uit en raakte slaags in een persoonlijke man tot man confrontatie. Socrates had een jonge, lenige man van Potidaea tegenover zich. Hij duwde de jongeman terzijde met een krachtige stoot van zijn schild. Het scherpe uitsteeksel, de knop van zijn schild, ging de maag van de man in, net onder de klokvormige borstplaat van zijn bepantsering. Socrates trok een lange snede in de benen van de man met zijn lans. Socrates bemerkte dat de man geen scheenbeenplaten droeg om zijn benen te beschermen. Hij buitte die zwakheid in de bepantsering van zijn vijand uit. De jongeling viel, greep naar zijn benen om het bloed te stoppen, en hij bleef buiten de actie van de rest van het gevecht. Socrates liet hem al gerust en stak naar zijn volgende tegenstander terwijl hij nog anderen afweerde met lange stoten van zijn lans.

Alcibiades had meer moeite met zijn tegenstrevers. Hij vocht eerst met een speer, maar dat was niet zijn voorkeurwapen. Hij liet zijn speer snel vallen en trok zijn zwaard uit de zilveren schede die in een schouderriem op zijn rug hing. Hij vocht liever met een zwaard, maar dat betekende ook bijkomend gevaar voor hem, want hij moest dan dicht bij zijn tegenstanders vechten. Twee mannen van Potidaea, twee sterke burgerwachters, vielen hem aan, aangetrokken door zijn mooi harnas, waarin ze een bevelhebber meenden te herkennen. Hij moest de twee mannen tegelijk bevechten, weerde de slagen van de eerste af met zijn schild en stopte de houwen van de andere met zijn zwaard. Hij viel de eerste man heftig aan, duwde zijn zwaard van boven zijn schild uit in het gezicht van de hopliet, sneed lang in de baard en in de kin van zijn vijand. Die man was slechts licht gewond, maar dat leek hem razend te maken, zodat hij recht op Alcibiades in liep met zijn schild en hem neer wierp. Alcibiades viel laag naar rechts, en die beweging, gemaakt bijna tegen de grond, verraste de tweede man zodat Alcibiades zijn schild op de linkerarm van de man kon stoten, achter de man kon uitrollen, en zijn zwaard diep onder de borstplaat van de vijand kon door stoten. Die man had wat hem toekwam. Hij draaide zich naar Alcibiades, maar liet zijn wapen vallen en hij greep

met de handen naar zijn zijde en rug. Alcibiades stootte zijn zwaard opnieuw vooruit, in de lies van de man. Dan kwam echter de eerste strijder weer naar hem toe vanachter de vallende Potidaeër uit. Alcibiades kreeg nauwelijks de tijd zijn zwaard uit de erg gewonde tweede vijand te trekken vooraleer hij opnieuw een tegenstander moest bevechten. Die man was groot, zeer sterk maar zwaar, te zwaar om snelle bewegingen te kunnen maken. Hij had een lelijk gezicht met veel haar waaruit bloed vloeide van de eerste slag van Alcibiades. Misschien was dit een zeeman of een scheepskapitein van Potidaea, een sterke man. De strijder had echter te goed geleefd en niet voldoende geoefend met het zwaard. Bloed droop van zijn kin. Hij moest vechten in enige pijn, maar hij was nog steeds een krachtige tegenstander voor Alcibiades. De twee mannen hakten naar elkaar met hun zwaarden, schilden terzijde gehouden, maar na enkele van die zware hauwen raakten beide vermoeid. Alcibiades vocht behendig en bedreven; de man van Potidaea sloeg met meer kracht. Alcibiades smet zijn schild in het gezicht van de man zodat hij een kreet van pijn hoorde. In dat ogenblik van aarzeling kon hij op de arm slaan van zijn vijand en door de lederen bepantsering van de man snijden. Bloed vloeide een tweede maal uit de Potidaeër. Toch duwde hij Alcibiades weer met zijn schild een tweede maal naar beneden. De man deed een stap naar voor, wraak en overwinning flitsten in zijn ogen, maar op dat ogenblik hield Alcibiades zijn zwaard recht vóór zich uit en de man van Potidaea spietste zich zelf in zijn onderbuik met vol gewicht op het zwaard van Alcibiades. De man kon Alcibiades toen gedood hebben, maar een blik van verrassing verscheen op het gezicht van de strijder van Chalcidice. Hij keek verbaasd naar het zwaard in zijn buik, en begrip over wat er gebeurd was kwam over hem, daarna helse pijn. Alcibiades trok zijn zwaard achteruit, veel bloed gutste uit, en de man viel met een knie op de grond, maar was al uitgeput van die inspanning. Hij steunde zijn lichaam op één hand en probeerde dan weer recht te staan, maar hij viel neer. Alcibiades stond ook recht en voelde een schild in zijn rug. Hij keek rond om Socrates te zien die een schild hield tussen hem en een speer die Alcibiades zou doorboord hebben. Socrates hakte met zijn zwaard op de arm die de speer vasthield en sloeg die arm gewoon af. De man van Potidaea die Alcibiades in de rug had aangevallen viel daarmee op zijn knieën en Alcibiades schreeuwde, 'dood hem!' maar Socrates nam geen tijd om dat te doen, trok Alcibiades op zijn voeten, en beide mannen moesten al het hoofd bieden aan nieuwe tegenstanders, wat ze rug aan rug deden. Alcibiades was er zich zeer van bewust, en trots en gelukkig dat Socrates zijn leven had gered. Weinige mensen van Athene zouden hem herkend hebben terwijl hij verder vocht, bespat met bloed en aarde.

De falanxen van Callias begonnen door de brute kracht en de vastberadenheid van de beste Atheense hoplieten de strijd te winnen. De slag duurde voort en werd wreder en hardnekkiger. De krijgers van Potidaea trokken zich terug. Callias ook was besmeerd met bloed en vuil, en hij ook was gewond, maar hij vocht tussen zijn hoplieten, tussen zijn medeburgers, in hun midden. Hij vocht zoals zij. Hij keek over de hoofden van de vechtende krijgers heen en zag verrast dat zijn tweede vleugel achteruit was gedeinsd. Hij kon nu niet de strijd stoppen. Hij moest de Corintiërs aanvallen, eerder dan de vluchtende mannen van Potidaea te achtervolgen. Hij riep een bevel om zijn falanxen te doen draaien, en in het enthousiasme van de lopende Atheners rond hem moest hij een paar harde klappen uitdelen en een paar mannen naar de grond trekken vooraleer zijn bevelen opgevolgd werden. Hij schreeuwde opnieuw woedend dat iedereen terug moest lopen om de troepen van Arcestratus te gaan helpen en hij wees met zijn zwaard naar die richting. De mannen in zijn omgeving stopten dan, keken ook naar achter en terzijde, en ze liepen terug met Callias, terwijl ze weer rijen vormden, falanxen. Ze liepen weg van Potidaea, trokken anderen met hen mee, en een nieuwe falanx viel hardnekkig en wraakzoekend op de strijders van Corinthe in.

Callias leidde die aanval, en naast hem liepen Socrates en Alcibiades. Andere bevelhebbers vochten verder weg. Callias viel aan in de rug van de strijders van Corinthe, en hij sloeg in op de eigen mannen van Aristeus, de dichtstbijzijnde vijanden onmiddellijk dodend. De Atheners sloegen in de rangen van Corinthe zoals een nagel in een houten balk, met Callias aan de spits. Alcibiades was trots en opgewonden te strijden met een veldheer die zo moedig en driest vocht. Callias was een voorbeeld in wiens nabijheid hij wou vechten, en de man grijnsde naar zijn jonge medestrijder en naar de logge Socrates.

De razende troepen van Callias liepen een heel eind de mannen van Aristeus in vooraleer ze moesten stoppen en ook zijwaarts begonnen te vechten. Aristeus organiseerde de reactie, en Callias zag hem bevelen schreeuwen en met zijn zwaard in de hoogte zwieren naar het nieuwe gevaar. Een deel van zijn hoplieten richtten zich naar de aanstormende Atheners van Callias. De woeste aanval van de Atheners was dan echter al in volle kracht aan de gang. Alcibiades en Socrates vochten met hun metgezellen naast Callias in man tot man verwickelingen. Ze sloegen rondom zich heen op zwaarden, schilden en speren. Ze staken van onder hun schilden door. Alcibiades hield in grote, krachtig bogen op borstplaten en armen. Callias, Socrates en Alcibiades geraakten ver in een groep van Corintische hoplieten, alle gevaar negerend, en ze trokken de Atheners van hun falanx mee, diep de vijand in.

De veldslag raasde nu op zijn hardst. Alcibiades zag plots hoe een Corintische bevelhebber de helm van Callias afsloeg, en een tweede Corintiër stak door de hals van Callias met een krachtige speerstoot. Andere Atheners doodden die mannen, maar het Atheens leger had zijn opperste aanvoerder verloren, zodat menige Athener al zijn zwaard liet zakken. Callias was gesneuveld te Potidaea!

Alcibiades nam geen tijd om na te denken over die ontwikkeling. De Atheners zagen een andere prachtige bepantsering met versierde borstplaat naast zich, en ze zagen wat een andere bevelhebber moest zijn verder vechten, met Socrates aan zijn zijde. De troepen die Callias hadden zien vallen schaarden zich achter Alcibiades, en het gevecht stopte niet maar duurde voort in heviger razernij en met hernieuwde energie. De Atheners wisten nu dat ze zouden overwinnen, en hun macht was onstuitbaar en onvermurwbaar. Ze kwetsten nu niet meer, ze doodden.

In die eerste veldslag van Potidaea werden de Atheners verslagen aan de vleugel waar de Corintische bevelvoerder Aristeus stond met zijn uitgekozen falanxen van Corintische strijders en met zijn beste geallieerde troepen. Aristeus deed de Atheners buigen en hij brak door hun lijnen. Hij achtervolgde de hoplieten die vóór hem uit liepen, en zijn troepen doodden veel vluchtende Atheners. Maar hij moest terugkeren, want Callias had zijn tweede vleugel verslagen en de weerstand gebroken van de minder goed geoefende falanxen van Potidaea en van de Peloponnesiërs, die nu terugvluchtten naar de stad en haar versterkingen waar ze de veiligheid zouden vinden. Aristeus liep het risico geïsoleerd en omsingeld te worden. Veel meer mannen dan net geleden streden rond zijn troepen. Hij riep zijn infanterie samen in één groep en viel de aanlopende Atheners aan, die de mannen van Potidaea hadden laten ontkomen om de Corintiërs te kunnen verpletteren. Aristeus weerstond nauwelijks de druk van de nieuwe Atheners.

Door de concentratie van zijn meest ervaren mannen slaagde Aristeus er in doorheen het hart van het Atheens leger te rukken, en hij kon relatief veilig, doch nog steeds bestookt langs alle kanten, naar Potidaea terugtrekken. Hij moest de zeezijde daarvoor gebruiken, zodat hij slechts geteisterd werd aan één kant nu, en hij liep met zijn strijders door het laag water om de stad te bereiken. Hij bleef blootgesteld op de kuststrook aan de Atheners, die pijlen naar zijn troepen schoten en hem bestookten met speren. Menige trotse Corintische hopliet werd gewond op die vlucht en bleef gewond op het strand liggen, of werd daar gedood. Alcibiades en Socrates vuurden hun hoplieten aan om de Corintiërs verder te achtervolgen en aan te

vallen. Toch geraakten Aristeus en de meeste van zijn troepen verder, tot ze de versterkingen van Potidaea ongedeerd bereikten. De hoplieten liepen de poorten van de stad in.

Terwijl dit gevecht voortduurde, probeerden de Chalcidicers en andere troepen die verbonden waren met Potidaea tussen te komen en de Atheners in de rug aan te vallen. De Macedonische ruitery van Philip, de bondgenoten van Athene, verhinderden deze echter voorbij Olynthus te geraken, zodat de vijandelijke troepen moesten terugdeinzen zonder echt iets te kunnen verwezenlijken in de veldslag. De Macedonische infanterie kon tevens naar Potidaea stoten om de Atheners te helpen.

Het plan en de vooruitziendheid van Callias hadden uitstekende vruchten opgeleverd aan de Atheners. Ze wonnen hun tweede glansrijke overwinning van de expeditie.

Het Atheens leger plaatste een triomf op met de wapens, schilden en bepantseringen van hun vijanden. De hoop groeide hoog aan de muren van Potidaea. Daarna sloten ze een korte wapenstilstand af van één dag, zodat de beide zijden hun doden en gewonden ongestoord konden recupereren en de begrafenis van de gevallen konden organiseren.

Moed en vrees

De Atheners keerden in de late avond van die dag van vechten en feesten naar hun kamp van Potidaea terug. Alcibiades en Socrates wisten zich in de Zee en veranderden dan van klederen in de tent die hun dienaars voor hen opgezet hadden. De tent was die van Alcibiades, en ze was zeer ruim. De mannen dronken een schaal onverdunde wijn. Ze gingen wat later naar een groep hoplieten die zich buiten rond hun tent verzamelden, naast een groot kampvuur. Alcibiades zag dat enkele van de strijders die hen gevolgd hadden nadat Callias gevallen was, hun tenten rondom hen opgezet hadden. De hoplieten schaarden zich spontaan rond de mannen die ze nu als hun natuurlijke leiders erkenden. Ze waren eerst nogal achterdochtig geweest tegen Alcibiades, en ze hadden hem bekeken als een jonge nietsnut die slechts halfhartelijk of zelfs als een lafaard kon vechten. Te Therme echter, waren ze al verbaasd Alcibiades in de eerste rijen te zien, en ze hadden hem zien triomferen in de agora van die stad, en deze dag hadden ze hem veel mannen zien leiden en meetrekken om Aristeus te bestoken. Ja, deze Alcibiades kon vechten als de beste, en Corintiërs doden! Aristeus was eerloos gevlucht. De opwindings van hun stormaanval achter de punt van het zwaard van Alcibiades lag hen nog fris in het geheugen, en ze straalden bij die herinnering. Dat was een gevecht geweest! Ze zaten nu graag rond een leider die kon vechten, niet alleen paraderen als een pauw.

De hoplieten van Athene waren ook nieuwsgierig naar Alcibiades. Ze vroegen hem wie hij was. Ze wilden weten in welk kwartier van Athene hij geboren was en welke mensen hij kende in de stad. Iedereen kende iedereen in Athene. Ofwel was je verre familie van iemand, ofwel had je gemeenschappelijke vrienden, of kende je vrienden van kennissen. Toen de mannen de naam van Pericles hoorden vernoemen, openden hun ogen zich groot. Ze wilden nu allen minstens één maal Alcibiades aanraken, hem op de schouders kloppen, hem vertellen hoe ze met hem op de Corintiërs inliepen.

Alcibiades liet wijn uitschenken, al de amforen die hij nog had. Het gesprek rond het kampvuur werd gemoedelijk en levendig. Alcibiades hield een symposium met de hoplieten in de open lucht. De mannen waren ook echt verbaasd om met Socrates een filosoof in hun

midden te hebben, en ze waren nog meer verbaasd toen ze de jonge leeftijd van Alcibiades hoorden, en hoorden dat hij een leerling was van Socrates. Hoe kon een ruwe, taaie en sterke strijder zoals Socrates, een gewezen steenhouwer, van wie ze dachten dat hij een slager of een professionele hopliet was, ook een leraar van fijne jongemannen van Athene zijn? Ze vroegen ook wat Socrates nog wel kon leren aan een jongeman uit de beste familie van Athene, die zo moedig zijn waarde in een veldslag en zijn leiderschap had bewezen.

‘Jullie vragen jullie dus af wat het nut is van de filosofie?’ vroeg Socrates.

De mannen rond het vuur gromden, ‘wel ja, we weten niet echt waartoe dat moet dienen. Het doet onze vrees niet verdwijnen en ook niet ons moed brengen, dus waartoe dient filosofie? We zijn onwetenden, maar wie scheelt dat wat? Alles wat we moeten doen is van onze handarbeid leven in Athene en hier wat hoofden tegen elkaar slaan. Wie kan wat doen met kennis hier?’ vroegen ze.

‘Dat is waar,’ zuchtte Socrates. ‘Jullie spreken van vrees. Wat jullie vrees noemen, kan dat betekenen dat kwade, slechte dingen aan jullie zouden kunnen overkomen?’

‘Inderdaad,’ antwoordden ze in koor.

‘Jullie hebben angst voor wat slecht is. Zouden jullie dingen zoeken die slecht zijn voor jullie?’

‘Ah neen, Socrates,’ antwoordden ze, en ze schudden krachtig hun hoofden, ‘zeer zeker niet, niet tenzij we het niet kunnen verhelpen, zoals hier te Potidaea.’

‘Nu dan,’ vervolgde Socrates, ‘laat ons dan over moed praten. Is het moedig naar dingen te gaan waarvoor men angst heeft, zoals zich in een veldslag te werpen, en is het niet zo dat lafaards slechts naar die dingen toe gaan waarvan ze vertrouwen dat ze hen niets kwaads zouden kunnen doen?’

Ze zeiden allen dat wat hij zei juist was.

‘De moedigen werpen zich dus in een veldslag met de kennis dat kwade dingen kunnen gaan gebeuren, en dat is waarom ze moedig zijn,’ zei Socrates. ‘Is een veldslag leveren tegen vijanden eervol of oneervol?’

Allen riepen, ‘eervol!’

‘En jullie gaan toch met mij akkoord dat eervolle acties goed zijn, en jullie zullen met mij beamen dat goede dingen doen ook aangenaam is aan jullie en aan de goden?’

‘Natuurlijk,’ antwoordden ze.

‘Dan,’ zei Socrates, ‘zullen de lafaards, met volle kennis van zaken, weigeren te doen wat eervol, goed en aangenaam is?’

De mannen gromden nog meer na die woorden, want ze hadden een grote afkeer aan lafaards in dit gezelschap.

‘En de moedigen gaan steeds toe naar wat eervol, goed en aangenaam is, is dat niet waar?’

Wanneer dus de moedigen angst hebben voor een veldslag, is die angst niet schandelijk. Is ze eervol?’

‘Oh ja, eervol is ze wel,’ zeiden ze.

‘En goed? Terwijl de angst van de lafaard schandelijk is?’

Ze schreeuwden dat het zo was.

‘Kan die schande dan komen van wat anders, van enige andere reden dan van onwetendheid en domheid? Want de lafaard zou omstandigheden waarin hij angst zou hebben vermijden, zodat wanneer hij angst heeft het al te laat is voor hem, omdat hij zich in een plaats bevindt waar plots en onverwachts slechte dingen met hem kunnen gebeuren. Lafaards verwachten geen slechte dingen omdat ze dom en onwetend zijn en dan angst hebben.’

‘Neen, dat kunnen ze niet,’ riepen ze. ‘Lafaards zijn onwetend en dom!’

‘Dus lafaards zijn lafaards omdat ze onwetend zijn over waar ze angst voor moeten hebben?’

‘Absoluut,’ beaamden ze. ‘Zo is het!’

‘Ze zijn dus lafaards omdat ze onwetend zijn,’ zei Socrates, ‘lafhartigheid is onwetendheid over wat bevreesd moet worden en over wat niet moet bevreesd worden. En moed is het tegenovergestelde van lafhartigheid.’

‘Ja,’ zeiden ze.

‘Dan is dus wijsheid het tegenovergestelde van de lafhartigheid. En wijsheid over waarvoor men angst zou kunnen hebben en waarover niet, is het tegengestelde van onwetendheid?’

‘Maar dan,’ zei Socrates, ‘hoe kunnen onwetende mannen dan zeer moedig zijn?’

‘Dat is onmogelijk,’ zeiden ze.

‘Moedige mannen zijn dus niet onwetend. Onwetende mannen kan men leren niet meer onwetend te blijven,’ besloot Socrates. ‘Filosofen leren wijsheid en kennis aan anderen, of ze helpen jullie wijsheid en kennis te vinden. Daarmee maken we mannen moediger. Is dat niet zo? Jullie zij niet onwetend omdat jullie moedig zijn, en door meer kennis te vergaren zullen jullie nog meer moedig worden. Is dat niet zo?’

Ze waren daar nu allemaal mee akkoord en ze dachten met verbazing na over de woorden van Socrates. Want ze wisten dat al diegenen die goed gevochten hadden in de veldslag en die moedig geweest waren, niet beschaamd moesten zijn over hun angst, en angst hadden ze allemaal gehad toen ze tegen het leger van Aristeus optrokken. Diegenen die angst hadden gehad, die in de falanx even gearzeld hadden met zware benen, en diegenen die zich met oppervlakkige wonden hadden laten vallen, wisten dat hun angst niet oneervol was, maar ze begrepen dat ze onwetend waren geweest en nu de kennis hadden gekregen. De volgende maal zouden ze moediger vechten, en ze zouden proberen beter te weten wat op hun wachtte, en dan zouden ze hun angst kunnen meten. Ze stonden dus recht, sommigen in stilte en anderen – de meest moedigen – spraken nog steeds met luide stemmen, tevreden. Ze liepen naar hun tenten.

Socrates bleef nog even bij het vuur talmen, want de hoplieten waren allen onwetend en waarlijk zonder veel kennis, en bijgevolg wisten ze niet echt wat moed was. Oh ja, ze sprongen een gevecht in, eender welk gevecht, met vrees of zonder vrees, maar weinigen konden de ware moed bewijzen zoals Socrates wist wat moed was, want weinigen wisten wat op hen kon wachten. Maar uiteindelijk moest ook Socrates tevreden zijn. Enkele hoplieten bleven naar hem kijken van achter hun ruggen door, met argwanende ogen. Die hadden een gevoel dat ergens iets niet pluis was in de redenering van Socrates, en Socrates wist dat hij hen werkelijk iets geleerd had, hen geleerd had zelf na te denken, en dat was een sprankje kennis. Hij stampte het vuur uit omdat hij de laatste was om te gaan. Hij zorgde er voor dat slechts een paar kleine rode lichtjes op het hout doorsmeulden, die niet naar de tenten konden overwaaien en de canvassen in vuur en vlam zetten. Toen hij zich omdraaide, zag hij Alcibiades naast de tent staan, geleund tegen de tentpaal. Alcibiades grinnikte met een lachje van weten. Hier was iemand die alles begrepen had, wist Socrates. Alcibiades knikte een goede nacht en ging de tent in. Daarna stapte Socrates naar zijn eigen deel van de tent, en ging slapen.

Belegering

Alcibiades en Socrates stonden naar de versterkingen van Potidaea te kijken. De stadspoorten waren gesloten. De muren rezen zeer hoog. Ze waren niet oud maar solide en ze waren bemant met zeer veel, zwaarbewapende verdedigers.

Alcibiades zei na een tijdje, ‘die muren zijn indrukwekkend! Het zijn andere muren dan die van Therme! Ik zie geen zwakke punten in die muren. Ze zijn goed in orde. De muren zijn gebouwd met stenen die zeer precies uitgehakt werden. De oppervlakken zijn gelijk en glad. Aanvallers zullen het moeilijk hebben enige greep op die muren te krijgen. De ladders die we hebben zijn te kort. We zullen zeer lange ladders moeten maken. Ik ga het haten om tot die hoogte te moeten klimmen in volle bronzen bepantsering en dan buiten adem op de borstweringen te moeten geraken. Er staan veel meer mannen daar boven, op de toppen van die muren, dan te Therme.’

Socrates gaf verder zijn bedenkingen, ‘het zal heel lang duren om op die muren te klimmen. Dat geeft ook lang de gelegenheid aan de Potidaeërs om pijlen naar ons te schieten en ons te doden. Als we die muren willen bestormen hebben we inderdaad heel lange ladders nodig, de ene naast de andere geplaatst, op heel veel plaatsen tegelijk. We moeten de muren niet slechts bestormen. We moeten hen in massa en per verrassing bestormen. Vergeet de poorten. Die zijn onneembaar. In die gangen vóór de poorten lopen we naar een slachting. Een aanval daar zou ons al onze mannen doen verliezen, en ons kamp kwetsbaar maken voor uitvallen.

Veronderstel eens dat de Potidaeërs hun poorten zouden openen terwijl wij aan het klimmen zijn en de stad een paar duizend van die Corintische veteranen zou uitspuwen die we net bevochten, geleid door Aristeus! Nu, dat zou dan en mooie chaos worden!’

‘Ik verwacht toch eerder dat Aristeus een les geleerd heeft van onze laatste veldslag,’ zei Alcibiades. ‘Ik verwacht dat zijn mannen zullen inspringen op de heetste plaatsen van onze aanvallen op de muren. Dat lijkt me trouwens ook al niet een beter vooruitzicht. Het is één ding om een vette, eerbiedwaardige burger op je te hebben wachten boven op die muren, zoals te Therme, dan daar boven op een ladder te moeten vechten met een vijandige hopliet die met lange lansen steekt, en die dan nog behoort tot de beste hoplieten ter wereld op de koop toe! Waarom blijven we hier niet gewoon zitten om hen uit te hongeren? We kunnen de stad toch omsingelen.’

‘Daar was ik ook al aan het denken,’ viel Socrates in. ‘Archestratus heeft de stad niet omsingeld. Hij moet nu toch al een raad gehouden hebben met zijn bevelhebbers over hoe hij het beste Potidaea kan doen plooiën. Maar hij kan de stad niet omsingelen. Veronderstel dat we ze toch omsingelden. Daarvoor moet Archestratus zijn leger in twee splitsen, de ene helft hier aan de noordzijde houden aan de kant van Olynthus, en de andere helft aan de tegenoverliggende zijde, naar Pallene toe. De verbindingen tussen die twee delen kan dan slechts gebeuren per boot. We hebben onvoldoende mannen daartoe. Aristeus zou zijn onbestaande baard aflachen als we dat deden. Hij zou elk deel van ons leger apart kunnen aanvallen, zijn strijdkracht met overweldigende aantallen strijders kunnen concentreren en ieder van onze twee helften gescheiden maar beslissend kunnen verslaan. Is dat niet zo?’

‘Inderdaad,’ gaf Alcibiades toe. ‘Uithongeren lukt echter niet zolang we de landengte van Pallene niet kunnen blokkeren. Er zijn daar teveel baaien en kreken om die alle te controleren door onze schepen. Potidaea kan voorraden binnenbrengen van die zijde, en zelfs nieuwe hoplieten uit de Peloponnesos. Wat kunnen wij doen? We kunnen hier samen blijven zitten, aan de zijde van Olynthus. We kunnen af en toe de stad aanvallen en mannen verliezen en dat blijven doen tot wij of zij zich dood vervelen. Dat kan jaren duren! En dan wat?’

‘Het enige wijze en redelijke wat we kunnen doen, Alcibiades, is inderdaad wat je zonet zei. We wachten. Ik zou echter wel iets ondernemen tegen de kant van Pallene. Enkele troepen zenden, bijvoorbeeld, om hun bevoorrading constant te teisteren. We moeten hen pesten in hun bevoorrading, het hen moeilijk maken door met ruitertij te werken dicht bij de aanlegplaatsen van de schepen. We moeten hun beste kreken vinden, hun kleinere boten in brand steken, en niet slechts hun triremen en vrachtschepen. We kunnen een lichte, snelle,

vluchtige combinatie organiseren van schepen en ruiters, geen permanent kamp opzetten te Pallene, maar beweeglijk zijn en elke dag en nacht op andere punten verschijnen. Dat zal hun bevoorrading niet doen stoppen, maar het zal hun bevoorrading wel erg bemoeilijken, de bevoorrading onregelmatig en zeer duur doen worden. Hun geld kan opraken. Het zal op hun zenuwen werken, hen vermurwen, hun motivatie beproeven, hen bezorgd maken en misschien zelfs hen lusteloos doen worden. Ze zullen dan fortuinen moeten uitgeven. Maar ja, dat ook zal een lange tijd duren, wellicht meer dan een jaar. We kunnen het ons beter hier comfortabel maken. Dit wordt een zeer lange expeditie!’

‘Een lange expeditie zal ook een hoop muntstukken kosten aan Athene,’ voorspelde Alcibiades.

Hij grijnsde, ‘ik kan het gezicht al zien van Pericles de Grote wanneer de oorlogsschat van de polis verdwijnt en van Athene in het leger van Potidaea gegoten wordt! Potidaea heeft een probleem, Socrates, maar dat hebben Pericles en Athene ook! Al dat geld van hem, het bebouwen van de acropolis met de mooiste tempels van de mensheid, zal verspild worden door vuile mannen die op hun achterste zitten om met teerlingen te spelen nabij Potidaea, de schat van Athene gaat naar de hoertjes van Chalcidice. Wat een mop! Ik vraag me werkelijk af wat onze beste bevelhebbers nu zullen doen. Archestratus? Dat is een man met een probleem!’

Archestratus was geen dommerik. Hij deed twee dingen. Hij gaf het bevel een muur te bouwen aan de zijde van Olynthus waar de Atheners nu zaten om zijn leger te beschermen tegen verrassingsaanvallen door de Corintiërs van Aristeus. Hij hoopte die muur op termijn met minder strijders te kunnen bemannen en later, eventueel, inderdaad zijn leger in twee te splitsen om een andere tegenmuur te bouwen aan de kant van Pallene. Hij betwijfelde het echter, niettegenstaande de tegenovergestelde mening van zijn medebevelvoerders, dat zijn huidige strijdkrachten beide muren konden houden. Dan moest Potidaea maar langzaam verhongeren.

Het tweede wat hij bijgevolg deed, was zijn boodschapschip, de Salaminia, naar Athene te sturen met een brief voor Pericles.

Aan Pericles,

Wij, bevelhebbers van de Atheense strijdkrachten van Macedonië en Chalcidice groeten u.

Sinds ons leger Athene verliet hebben we de stad Therme bestormd en ingenomen. We verloren weinig burgers in die slag. We legden een beleg aan Pydna, maar we beseften dat dit beleg te lang zou duren, dus bewogen we ons tegen het belangrijkste doelwit dat u ons gaf: Potidaea. Het leger geleid door Callias zoon van Calliades vervoegde ons toen. We leverden een grote veldslag tegen talrijke strijders bestaande uit Corintische hoplieten, Potidaeërs en hun verbonden van buiten de stad. Het vijandelijk leger werd geleid door Aristeus de Corintiër. We hebben onze vijanden verslagen in die veldslag en we hebben een triomf opgezet. Nadien recupereerden we onze doden en we begroeven hen volgens het respect dat we verschuldigd zijn aan onze moedige medeburgers.

We zenden u hierbij de lijst van onze doden. Corinthe en Potidaea moesten twee maal meer verliezen lijden dan wij. We vragen u de Atheense Volksvergadering te melden dat alle mannen van Athene als helden vochten en daarom verdienen ze door onze polis geëerd te worden. Mogen ze voor eeuwig leven in de Velden van Eleusis.

We leggen thans een beleg aan Potidaea. We hebben voldoende strijders om met een tegenmuur de noordkant van de stad af te sluiten. We kunnen niet de zijde van Pallene afsluiten. We verwachten daarom dat de belegering zeer lang zal duren, want we kunnen de muren van Potidaea niet bestormen omdat ze te hoog zijn, te dik en te goed verdedigd door strijdkrachten die aanzienlijk meer in aantal zijn dan wij.

We hopen dat u over verdere acties zou kunnen beslissen volgens uw inzicht en wijsheid.

De bevelvoerders van het leger te Potidaea en Archestratus

Pericles las de brief. Hij sprak lange tijd met de triërarch van de Salaminia, die nog meer informatie kon geven van de bevelhebbers. Hij bracht de brief naar de Volksvergadering. In een daaropvolgend debat op de Pnyx, besliste de Volksvergadering het advies van Pericles op te volgen, zoals ze bijna steeds deden.

De Atheners zonden een nieuw leger naar Potidaea. Athene zond zestienhonderd meer hoplieten, onder het bevel van één van hun grootste veldheren, Phormio zoon van Asopius. Deze troepen moesten de stad van Potidaea belegeren aan de zijde van de landengte van Pallene.

Phormio

Phormio legde aan te Aphtys, ten zuiden van Potidaea. Van daar vorderde hij naar de stad toe en verwoestte het land op zijn weg. De Potidaeërs durfden hem niet tot een velslag uit te dagen. Het leger van Phormio kwam aan in de winter van het eerste jaar van het beleg van Potidaea. De eerste Atheners waren toen nog steeds bezig een muur te bouwen tegenover de stad aan de zijde van Olynthus. Die tegenmuur was wel bijna beëindigd. Dat moest wel, want het was moeilijk werken in de harde winter van Potidaea. Phormio verwoestte Pallene tot alle weerstand stopte in de landengte. Daarna, in de lente van het volgend jaar, begon hij ook een muur te bouwen aan de kant van Pallene, tot Potidaea volledig te land omsingeld was. De Atheense vloot was voldoende talrijk ook, nu, om te beletten dat enig schip nog de haven van Potidaea kon binnen varen. De stad zou verhongeren, langzaam maar zeker.

Aristeus van Corinthe begreep dat op een mirakel na niets nu nog de stad kon redden. Hij raadde de Potidaeërs aan te vertrekken en weg te zeilen, en slechts vijfhonderd strijders in de stad achter te laten. Hij wou als vrijwilliger met die blijven, om de stad verder te verdedigen. Met aldus minder mannen zou het nog voorhanden voedsel veel langer duren. De Potidaeërs weigerden echter hun stad te verlaten. Ze waren koppig, en ook bevreesd voor de Atheense vloot. Ze meenden dat ze niet konden ontsnappen met een zo grote bevolking.

De hoplieten van Phormio brachten verontrustend nieuws mee uit Athene.

De formele oorlog met Sparta was verklaard. Thebes had direct Plataea aangevallen, de oudste en meest trouwe bondgenoot van Athene. De Plataeërs hadden wel de Thebanen teruggedreven, door de moed van de volledige bevolking van Plataea, maar de stad bleef in gevaar.

In de late lente viel Koning Archidamus van Sparta het land van Attica binnen, het land van Athene, en de landerijen rond de stad lagen nu verwoest. In het leger van Potidaea bevonden zich hoplieten die eigendom hadden in het platteland, en dat was ook het geval voor

Alcibiades. Hij vroeg zich af wat er met zijn paarden gebeurd was, maar vermoedde wel met een grimas dat die nu aan het grazen waren in Laconië. Wanneer de hoplieten die niet binnen de muren van Athene leefden dachten aan hun vernietigde huizen, verbrandde olijfbomen en wijngaarden, dan balden ze de vuisten en hoorden in stilte toe. Ze keken slechts op, hun ogen gevuld met haat en met hoop op wraak, als ze hoorden over een Atheense vloot die landingen had gemaakt op de Peloponnesische kust, en ze juichten luid toen ze hoorden van de eerste successen daar tegen Sparta en haar bondgenoten.

De vooruitzichten bleven echter somber. Hun enige troost was de gedachte dat als het moeilijk was de muren van Potidaea te bestormen, het onmogelijk zou zijn voor de Spartanen om achter de muren van Athene te geraken. Tevens lachten ze hun hoofden af bij het idee een Spartaat een ladder te zien beklimmen! Pericles had het al die tijd bij het rechte eind gehad door zo de nadruk te leggen op muren rond Athene en naar Piraeus.

Pericles had wel beloofd de oorlog te winnen met de vloot, maar hij moest daarvoor Attica opofferen. De bevolking van Attica was gevlucht uit het land toen het Spartaans leger aanviel, en de mensen van Attica leefden nu binnen Athene. Athene lag geïsoleerd zoals een schip in een turbulente zee van vijanden, maar de stad kon bevoorrad worden zoveel ze wou vanuit Piraeus. Athene was nog steeds rijk, haar handel kon verder gebeuren, de mensen konden gevoed worden uit de haven.

Ja, de Atheners konden hun blaas verlichten op de Spartanen van achter hun muren. Muren stonden rond Athene, muren hoger dan die van Potidaea, muren die sterk verdedigd werden. Dubbele muren vormden een beschermde weg naar de haven van Piraeus. Sparta kon Athene niet blokkeren, voorraden stroomden verder binnen. Het meeste graan en hout kwamen van de Hellespont en van de landen meer oostelijk dan Byzantium, en de Atheners heersten over de Zee. Sparta kon Athene niet bedwingen. Kon Athene houden?

In diezelfde lente vond Phormio het nodig het moreel van zijn troepen te verbeteren. Hij wou een parade houden in het volle zicht van Potidaea. Potidaea zou begrijpen dat de Atheners gekomen waren om er te blijven en de Potidaërs zouden kunnen zien in welke goede staat het Atheens leger verkeerde.

Enige dagen vóór de parade riep Phormio Socrates naar zijn tent. Phormio wou een beloning geven aan de bijzonder moedige mannen die hun moed in het gevecht bewezen hadden en die de achting van de troepen wegdroegen na de slag. Phormio stelde voor Socrates te belonen om de Atheners te hebben geleid op het ogenblik van de dood van Callias.

Socrates stond vóór de bevelhebbers in de tent van de oorlogsraad. Ook Macedonische bevelvoerders waren in de tent aanwezig, gekleed in volledige bepantsering. Socrates luisterde naar wat Phormio te zeggen had, doch hij begreep dadelijk dat de veldheer slechts een politiek geladen handeling wou stellen. Hij zei daarom dat het niet hij was die de hoplieten gevolgd hadden in het heetst van de veldslag, maar Alcibiades. Hij zei dat Alcibiades de meest glinsterende bepantsering droeg en de meeste overmoed en dapperheid had vertoond, en hij verzekerde de veldheren dat het Alcibiades was die de mannen als hun leider hadden erkend.

Phormio kende Alcibiades en hij herinnerde zich de bindingen van de jongeman met Pericles, maar hij betwijfelde of de veteranen zulke jonge man konden gevolgd hebben, hoe dapper die ook had gevochten. Hij wou niettemin Socrates zijn zin geven.

Phormio deed Socrates een tijdje wachten, en hij zond een hopliet om Alcibiades te gaan halen. Alcibiades kwam de tent van Phormio binnen in gewone bronzen bepantsering. Phormio woog de mooie trekken van de ephebes die hij in Athene gekend had af tegen de scherpere trekken en het zonverbrande gezicht van de volwassen hopliet, zijn arrogante maar iets droevige ogen, en de blikken van genegenheid van Socrates. Hij bemerkte dat de jongen

die hij gekend had inderdaad iets anders was geworden, een strijder, en zelfs een veteraan van twee zware veldslagen.

Phormio legde uit hoe hij Alcibiades wou belonen. Alcibiades protesteerde. Hij zei dat hij en Socrates gewoon waren blijven doorlopen en vechten, en de mannen van Callias hadden dat ook gedaan, rond hen. Hij zei dat Socrates moest beloond worden om zijn leven te hebben gered.

Phormio herkende ogenblikkelijk het potentieel en de nederigheid betreffende zijn gevechtdaden van de echte leider in Alcibiades. Hij wou een strijder en een leider van mannen belonen, een bevelvoerder die iets beter was dan een gewone hopliet en ook iemand die de filosofie kende en wijs was. Na een lichte aarzeling, en nadat hij de woorden van Alcibiades had afgewogen, zei hij dus aan zijn staf dat wat Socrates gedaan had prijzenswaard was. Maar hij prees de deemoed van Alcibiades die zijn verwezenlijkingen in de veldslag niet mooier voorstelde. Hij juichte de moed van Alcibiades tijdens het beleg van Therme toe, te Pydna, en ook loofde hij het feit dat Alcibiades het bevel had overgenomen van Callias in de hitte van de slag tegen de Corintiërs. Alcibiades zou de bevelvoerder zijn die hij publiekelijk wou belonen.

Twee dagen later stonden Phormio en zijn bevelhebbers in de wijde vlakte tegenover Potidaea aan de zijde van Pallene. Allen waren prachtig gekleed in paradebepantsering. De meeste bevelvoerders van de beide legers stonden naast hen. Een deel van de falanxen marcheerde in het veld in volledige hopliet panoplie, versierd met bloemenkransen zoals overwinnaars. De mannen marcheerden om de stad Athene te eren en daarna groepeerden ze zich met alle falanxen, om samen te Potidaea te staan als één groots leger. Ze hielden aldus hun parade, durfden te verzamelen en hun tegenmuren met slechts weinigen te verdedigen, aldus hun misprijzen tonend voor de Potidaeërs en Corintiërs, hun vijanden uitdagend een uitval te wagen en hen aan te vallen.

Een heraut riep de verdienstelijke leiders en hoplieten uit de rangen, en Phormio beloonde hen plechtig. Dat gebeurde ook met Alcibiades. Hij kwam naar voor, toegejuicht door zijn falanx, en al de strijders vergezelden die snel in hun kreten, want hij was bijzonder populair geworden na de laatste slag.

Alcibiades was intelligent, slim en moedig, een natuurlijke leider, een goede vriend onder de hoplieten, en hij was edelmoedig. Velen kenden hem nu van zijn symposiums en hij had veel vrienden gemaakt.

Alcibiades stond vóór Phormio. Toen Phormio een kroon van olijventakjes op het hoofd van Alcibiades duwde, brak een enorm geroep los uit honderden kelen, drie maal, en de kreten werden gehoord tot aan de toppen van de muren van Potidaea, ‘Alcibiades, Alcibiades, Alcibiades!’

Aan het einde van de lente was ook de tegenmuur aan de zijde van Pallene volledig gebouwd. De Atheners vreesden nu geen pogingen tot uitval van de Potidaeërs meer. Phormio zag eveneens het nutteloze in van een regelrechte bestorming van de stad, dus roeide hij weg met zijn zestienhonderd hoplieten. Hij voer door Chalcidice en Bottiaea, verwoestte het land en nam stormenderhand andere, kleinere steden in van de regio.

Potidaea beseftte dat het niet meer moest rekenen op hulp van hun geallieerde steden. Het werd duidelijk ook voor de Atheners dat ze hier zouden moeten blijven tot Potidaea uitgehongerd was en de overgave vroeg. Als de grote Phormio de muren niet bestormd had met de gecombineerde legers, dan was het leger dat bleef niet verplicht om de stad rechtsreeks te bestormen, en daartoe hadden de Atheners nu ook niet de macht.

Winter

De overblijvende Atheners begonnen grote belegeringstuigen te bouwen. Het bleef de vraag of die ooit zouden gebruikt worden, maar het werk hield de mannen bezig. De bouw vorderde langzaam, want zeer grote bomen waren nodig voor de steunbalken, en die waren er moeilijk te vinden rond Potidaea.

Enige Chalcidicische troepen bleven de Atheners teisteren te land. Het transport over zee leek de snelste en veiligste manier. De Atheners installeerden zich knus in hun kamp, ze probeerden zoveel comfort te vinden als ze in de omstandigheden konden organiseren. De tenten werden groter en beter opgezet in groepen om de wind te trotseren.

Alcibiades en Socrates deelden nog steeds een tent, maar Socrates behield zijn eigen kleine tent, en ook Alcibiades bezat nu een tweede tent waarin hij nu begon vergaderingen en drinkgelagen 's avonds bijeen te roepen, zijn beroemde Potidaeïsche symposiums. De omgeving van die tent was steeds zeer levendig en de mannen hielden er van zich hier te verzamelen. Socrates zat daar ook dikwijls, en hij praatte met iedereen. Hij hield nooit op zijn elenchus te oefenen.

Wanneer de mannen zich vestigden in een vervelende routine van belegering en bewaking, zochten ze vrouwen. De Chalcidicische handelaars kwamen naar het leger geslopen zoals ratten naar een kaasmagazijn. Ze waren er gretig op uit de vijandelijke hoplieten te ontlichten van de twee dagelijkse drachmen die Athene aan de hoplieten en aan de scheepsroeiers gaf. Hoerententen en speeltenten werden opgericht iets buiten het kamp van de hoplieten. De veldheren maakten daar geen bezwaar tegen, zolang als het militaire kamp maar zonder misdaden bleef en zolang de activiteiten in het andere kamp, welke ook die activiteiten mochten zijn, niet interfereerde met de dienst. De handelaars snoerden de mond van enkele veldheren met speciale gunsten. Andere veldheren begrepen dat ze de discipline niet konden bewaren zonder enige uitlaat, zonder enige bevrediging van de natuurlijke behoeften van de mannen.

Alcibiades bezat snel een derde tent nabij zijn kampplaats. De hoerenmeesters stelden meiden aan hem voor. Hij koos twee jonge vrouwen uit die hij voor zichzelf hield. Socrates weigerde zulke diensten, al stelde Alcibiades de meisjes plechtig aan hem voor.

Socrates was somber gestemd in die dagen. Wanneer hij vrij van wacht was maakte hij lange wandelingen langs de kust, alleen. Hij zat futloos bij het kampvuur. Hij verdween in hoekjes, vergeten door de andere hoplieten. Socrates miste Athene. Hij dacht na over de redenen van oorlogen en over de zin van alles wat hij gezien en ervaren had.

In de zomer van dat tweede jaar van de belegering, hoopte Aristeus in Potidaea niet meer op een mirakel, op een snelle nederlaag van Athene tegen de landstrijdkrachten van Sparta. Corintische spionnen glipten de stad in met eerder teleurstellend nieuws. Attica werd nu al twee maal verwoest, maar Athene hield zich sterk. Aristeus kon Potidaea niet echt meer helpen, dus sloop hij de stad uit en brak 's nachts met enkele mannen door de Atheense blokkade. Hij bleef echter in de buurt, bij de Chalcidicers, en hij legde hinderlagen en trok de Atheners vanuit het noorden naar schermutselingen waar ze niet vandaan kwamen. Hij kon niet veel meer doen dan teisteren, op zijn beurt. Wanneer dat geen tastbare resultaten opleverde, keerde hij terug naar Corinthe.

Het Atheens leger te Potidaea hoorde ook van hun boodschapschepen dat de Spartanen opnieuw Attica verwoest hadden, het ganse land rond Athene. De Spartanen hadden zich echter teruggetrokken. De Attische boeren hadden hun families eerder al in veiligheid gebracht binnen de muren van Athene, en ze waren ook zelf gevlucht toen de Spartanen oprukten, maar vijftig dagen later konden ze al naar hun land terugkeren om de schade te herstellen. Ze dachten na over wat ze nieuw konden planten, wat achter te laten, en wat het nut van hun werk was, want Archidamus, de oorlogskoning van Sparta, zou zeker terugkomen in de volgende lente. Toch bereidden ze hun land voor, en ze plantten opnieuw. De Spartanen beroofden het land niet in de herfst en de winter.

Te Potidaea gingen de zomer en de herfst voorbij in verveling en somberheid. Dan kwam de tweede winter voor het Atheens leger op vreemde bodem. De mannen aanvaardden de eerste winter zonder grommen, omdat ze hun handen vol hadden met het versterken van hun posities. De winter was hard geweest, maar kort en draaglijk. Phormio was in die winter aangekomen met nieuwe hoop en er was de opwindning van het herkennen van vrienden, burens en zelfs familie.

Nu zat het leger niets te doen behalve wachtdienst te kloppen, en de eerste bekommernis van de mannen werd hoe zich warm te houden. Het leger verveelde zich en had het koud. De hoerententen en de speeltenten vermenigvuldigden zich nog. De discipline faalde. Oefeningen werden niet meer gehouden. Meer mannen kregen meer vrije tijd. De sneeuw viel vroeg dat jaar, smolt gedeeltelijk een tijdje later. De grond was sompig in de modder en over de velden lopen werd moeilijk en saai en troosteloos. Het vuil kroop overal in de klederen en in de tenten. Dat was ook het geval met de koude vochtigheid. Daarna kwamen zeer snelle winden die de sneeuw als stof overal binnenbliezen, en alles vroom vast. De modder bevroor en de wegen waren hard aan de voeten en glibberig. Het vroom nog harder, stenen werden uit de grond geheven door de vrieskoude. De prijs van doek en huiden schoot omhoog. De mannen gaven elke obool en drachme die ze nog bezaten uit aan dekzeil, schapenhuiden en mantels. Op wacht staan werd een beproeving. De Atheners hadden niet voldoende hout meer om hun grote kampvuren te voeden, en de vuren brachten niet veel warmte in de eeuwig vriezende winden die de warmte stalen. Het Atheens leger bibberde van de koude. Handen en voeten, gezichten en blote benen toonden tekenen van bevroeringen.

Potidaea was niet beter af. De stad begon voedsel te missen in die winter. Poorten en muren waren niet aan de haven gebouwd. Met kleine boten en vooral 's nachts, werden mantels en doek uit de stad gesmokkeld en een beetje voedsel geraakte toch de stad in met Atheense medeplichtigheid. Daarna werden vrouwen buitengesmokkeld en meer eten binnengebracht. Later kwamen goud en zilver voor voedsel. De dieven die de smokkel onderhielden speelden verstoppertje met de Atheense bewakers die ook wel razzia's organiseerden rond de havens, maar waarvan er steeds enkele konden omgekocht worden. Potidaea hield stand.

Het werd een buitengewoon koude en lange winter dat jaar in Chalcidice. De wind raasde onophoudelijk over de vlakten, en die wind verhoogde fel de indruk van koude. De Atheners waren dit klimaat niet gewend. De tenten konden de koude niet buiten houden en de ijskoude lucht blies door elke opening, hoe klein ook, om het minste beetje warmte dat zich rond de mannen verzamelde weg te blazen. Op wacht staan op de tegenmuren werd een straf. De bronzen bepantsering voegde toe aan de gewaarwording van de koude, en wanneer de vochtigheid verhoogde door de fijne sneeuw die onder de bepantsering blies in de strakke wind, beten de bronzen platen in het vlees. De mannen leden.

Alcibiades en Socrates werden regelmatig aangeduid om bevelvoerders van de wacht te zijn. Op één van die nachten inspecteerde Alcibiades de mannen die op de Atheense muur stonden met speren in halfbevroren handen. Hij liet de mannen toe te wandelen, naar kampvuren te trekken, naar afdakjes te gaan, en bescherming te zoeken achter houten panelen tegen de wind. Hij probeerde een grapje te maken. Hij groette de wachters, ging van man tot man met een gesprekje en een aanmoediging.

Toen Alcibiades naar zijn tent terugkeerde, trok hij langs de kust. Hij zag een man alleen op een kleine heuvel staan, vanwaar men een goed zicht had over de vlakte van Potidaea en over de Zee. Hij vreesde dat de man een vijand was. Dus trok hij zijn zwaard en klom behoedzaam de heuvel op. Daar herkende Alcibiades de silhouet in de duisternis. Het was Socrates die daar stond.

Socrates droeg een chlamys, een mantel, maar niet één die dik genoeg was om hem tegen de dreigende, koude wind te beschermen. Socrates stond daar maar, keek star in de verte, en bewoog niet. Hij verroerde ook niet toen Alcibiades op hem af kwam. Alcibiades had Socrates al meerdere malen in Athene aldus in zichzelf weten keren, ook tijdens hun reis naar Kaap Sounion, maar hij kon zich niet inbeelden dat iemand zo onbeweeglijk kon blijven staan, zo lang, in die vrieskou.

Alcibiades ging naast Socrates staan, maar hij sprak eerst niet en keek ook in de verte. Hij keek dan naar de vreemde, grijze massa van de muren van de stad. Hij bemerkte dat Socrates ook slechts de dunste sandalen aan de voeten droeg, en hij vreesde dat zijn vriend zou lijden aan bevroren tenen. De tenen groeven in de sneeuw! Toch wachtte Alcibiades nog een tijd naast Socrates.

Ten slotte kon Alcibiades niet langer de kou doorstaan. Hij zag dat de zon rees en zei tot Socrates, ‘Socrates, de dageraad breekt aan. Het is tijd om terug te keren.’

Socrates reageerde eerst niet. Dan leek hij uit een roes of droom te komen. Hij stampte met zijn voeten, schudde zijn hoofd, rilde even, trok zijn mantel strakker over zijn schouders, en keek rond.

Hij zag verbaasd Alcibiades naast zich staan en hij zei, ‘ik begrijp maar niet waarom er hier een oorlog is, tenzij door de domheid van de mensen. Ik vind geen deugd in de oorlog. Ons ras is toch nog zo heel ver verwijderd van de kennis nodig om oorlogen te voorkomen! Ik zocht en zocht en probeerde een behoorlijke reden te vinden voor oorlogen, maar ik vond er geen!’

Alcibiades antwoordde niet. Hij had niet verder gezocht naar de redenen tot de oorlog dan in het egoïsme van de mensen en hun gemeenschappen. De oorlog was er gewoon, en hij voer op de golven ervan. Hij keek onderzoekend naar Socrates, keek aandachtig naar het gezicht van zijn oude vriend, maar zag geen andere gevoelens dan dat de man inderdaad weer de filosoof was. Reden of geen reden, de oorlog was bezig, en zij waren gevat in die oorlog. De oorlog moest tot het einde uitgevochten worden. Oorlog kon glorie betekenen en indien hij, Alcibiades, ooit Athene wou leiden, dan moest hij hier, in zijn eerste oorlog, bewijzen dat hij een goede hopliet en leider van mannen kon zijn. Dat zou zijn geloofwaardigheid schragen. Als wat koude op de koop toe moest genomen worden, dan kon hij dat verdragen. Hij zuchtte, na Socrates bij de arm en trok hem naar het kamp.

Socrates weerstond de druk om van de Zee weggetrokken te worden, terug naar het kamp, naar de warmte.

Hij zei aan Alcibiades, en hield zich verder vast aan de arm van zijn vriend, ‘wie zijn wij? Wie zijn wij om hier een belegering te leggen?’

Alcibiades antwoordde, ‘wij zijn hier om Athene te verdedigen, om de wijze waarop we leven, onze democratie, ons bondgenootschap, onze hegemonie te verdedigen. Als we hier niet staan, dan moeten we vroeg of laat onze levenswijze veranderen, en dat willen we niet. We verdedigen onze vrijheid.’

Socrates ging door met spreken, maar hij bleef zich vastklampen aan Alcibiades.

‘Onze hegemonie? Wat is onze hegemonie? In de naam van wat brengen we onze jongens naar deze plaats, naar dood en ellende? Te Therme werden de jongste hoplieten, en ook enigen onder de rijpere mannen, bijzonder opgewonden. We bestormden Therme, en we verloren zo weinig mannen in die eerste strijd, dat iedereen grote ogenblikken van triomf meemaakte. Nadat de eerste mannen vielen, echter, zag ik enkele strijders achteruit stappen, weg van de lopende mannen, om hun magen te gaan ledigen. Heb je dat ook bemerkt?’

‘Ja,’ antwoordde Alcibiades iets later. Hij was niet één van die mannen geweest, maar hij had enkele jonge strijders, hoewel gekleed in goede bepantsering, zich zien omdraaien en naar de grond buigen.

‘De meeste hoplieten liepen met ons mee,’ voegde hij toe.

Hij had echter niet van dat zicht gehouden. Het stoorde hem, maakte hem ook bezorgd.

‘Heb je bemerkt hoe de zaken nog meer verschilden toen Aristeus ons aanviel? We stonden in een dichte falanx, schild tegen schild, en we wachtten op de Corintiërs en op de Potidaeërs die op ons zouden inslagen. Heb je dan gezien hoeveel jonge hoplieten in hun lendendoeken urineerden terwijl ze daar stonden?’

‘Neen,’ antwoordde Alcibiades. Hij had dat echter wel gezien. Maar hij wou nog minder aan dat zicht herinnerd worden. Andere herinneringen, zoals aan mannen die de darmen uit hun eigen buik zagen op de grond vallen, of doorsneden kelen waaruit het bloed ver sproeide, waren even moeilijk om van zich af te duwen, al had hij dat consistent gedaan tot nog toe.

‘Dat is je beeld van de oorlog,’ ging Socrates verder. ‘Als we daar niet allen samen schild tegen schild en vriend naast vriend hadden gestaan, als de ene zich niet verantwoordelijk tegenover de andere had gevoeld en beschaamd was om weg te lopen, dan was meer dan de helft van alle hoplieten uit dat veld gelopen. De hoplieten hadden zich omgedraaid, en ze waren dan en daar weggevlucht, weg van de spanning van het komende gevecht. Vrees voor strijd grijpt veel meer aan dan ik voor mogelijk had gehouden. De verschrikkingen van een veldslag zijn erger dan ik dacht. Weet je, ik doodde een Corintische man aan het einde van die veldslag. Ik liep en liep vooruit, en ik zag een slechts licht gewonde man opstaan nadat hij gevallen was. Ik duwde die man weer de grond op. Hij was slechts een dunne man, en zijn bepantsering was veel te zwaar voor hem. Hij kon niet snel genoeg van de grond opstaan. Dus wierp ik hem nog eens naar beneden, en ik plaatste mijn voet op zijn ruggengraat. Ik gebruikte een achterspies, het ander einde van een opgeraapte speer, om hem te doorsteken. Ik nam de tijd niet om de speer om te keren. Ik duwde de spiets door en door zijn bepantsering. Ik rook dan hoe zeer de man stonk. Op het ogenblik dat ik hem neersmeet, moest hij geweten hebben dat ik hem ging doden. Hij ontlastte zich. Ik zag de bruine massa van onder zijn lederen platen vloeien, van onder de platen die zijn lenden en onderrug beschermden. De platen gleden zijwaarts. Ik doodde hem. Hoeveel mannen, hoevelen van ons, hoeveel van hen, ontlastten zich terwijl we vochten en doodden, Alcibiades? Is dat wat oorlog is?’

‘Ja,’ zei Alcibiades. ‘Dat is wat oorlog is. Urineren en ontlasten gebeurt aan onervaren hoplieten. Nu zijn we gesterkt. Het gebeurt niet meer aan ons. We hebben nu allen gezien wat oorlog is. We kunnen nu vechten zoals mannen.’

‘Misschien weten we nu alleen veel beter hoe te verdrukken wat er met ons kan gebeuren in een slag. Ik vind dat leiders meer zouden moeten nadenken over wat de oorlog werkelijk is,’ zei Socrates, ‘vooraleer ze beslissen om oorlog te maken. Slechts mannen die weten wat oorlog is, die oorlog gezien hebben, zouden mogen beslissen over oorlog of vrede. Onze

democratie, waarin iedereen kan beslissen over dingen waar ze niets van afweten, is verschrikkelijk!’

‘Kom mee, Socrates, laten we verder praten in de tent. We vriezen hier nog dood!’

Socrates liet zich naar de tent van Alcibiades trekken, liet zijn voeten warm wrijven en zich door Alcibiades naar bed slepen, waar Alcibiades Socrates onder een hoop schapenvachten stak. Dan sliep Socrates.

Alcibiades raakte niet zo snel in slaap. Hij ook vroeg zich af waarom hij te Potidaea bleef. Het was natuurlijk allereerst zijn plicht om hier te blijven. Hij realiseerde zich dat als hij nu zou wegvaren, terug naar Athene, zijn reputatie voor eeuwig zou bevlekt blijven. Weinige mannen zouden hem openlijk aanklagen, maar ze zouden achter zijn rug praten, en de vlek van lafheid en van het ontvluchten van de plicht zou in zijn gezicht kunnen geworpen worden tot tientallen jaren nadien. Neen, een Alcibiades mocht niet vluchten voor zijn plicht. Hij zat hier vast, zozeer als dit leger. Dat was het lot, en man kon het lot niet veranderen, men moest het ondergaan. Hij glimlachte. Zijn ambities bleven intact. Hij was toch nog te jong om enige rol van betekenis in de Volksvergadering te spelen, en Potidaea kon hem de aura verzekeren een trouwe dienaar van de Staat te zijn, ook wanneer weinig eer en glorie kon gewonnen worden. Dat was de ruggengraat die hij nodig had om in de Volksvergadering met autoriteit te mogen spreken en naar geluisterd te worden.

Zonder Harmonia gaf hij om heel weinig dingen, behalve zijn ambitie en het vooruitzicht van wraak op de goden en op de wereld. Harmonia zou horen, weten dat hij te Potidaea was. Ze zou horen van Socrates te Potidaea en weten wie samen met Socrates was, op een schip dat haar naam droeg. Ze zou aan hem denken. Hoe kon hij haar ooit vinden? Zou de tijd haar trekken uit zijn brein doen vervagen? Hoe belangrijk was Harmonia vergeleken met de oorlog van Potidaea?

De pest

De belegering van Potidaea duurde de ganse winter door. De laatste schermutselingen stopten. De lente kondigde zich aan met zware regenvlagen die de mannen doorweekten, en de regen drong door de tentzeilen en kwam uit de grond naar boven. Alle paden werden zuiver modder. De hemel warmde echter geleidelijk op, en de winden van de vroege zomer dreven de striemende regenvlagen weg en droogden de grond.

Alcibiades was nog steeds een leider van een groep hoplieten in het beleg van Potidaea. Hij vroeg niet om afgelost te worden, omdat hij geen goede reden vond om naar Athene terug te keren. Zonder Harmonia wachtte niets en niemand op hem te Athene. Zijn terugkeer kon aanzien worden als lafheid, en hij wou Socrates niet achter laten. Twee manen geleden hadden de veldheren hem gevraagd tot hun staf toe te treden, maar hij weigerde dat. Hij wou zich onder de mannen bevinden die Potidaea innamen. Hij had de glorie van de overwinning nodig en de reputatie onder de hoplieten te blijven. Die hoplieten hadden hem trouwens gekozen eerder dan hij hen. Wanneer een man uit zijn groep vertrok, ziek werd of viel, dan werd die vervangen door een andere hopliet zonder dat hij, Alcibiades, iemand moest gaan kiezen. Zijn mannen kozen wie ze bij zich en bij Alcibiades wilden hebben, en dat werden de ruwste, dapperste en ook slimste mannen van het leger. Toch twijfelde hij nu of hij ooit eer zou halen uit deze expeditie.

Nieuwe veldheren kwamen uit Athene, en die probeerden opnieuw energie in de strijders op te roepen. Natuurlijk faalden ze daar in. De nu ervaren krijgers spuwden op de veldheren en

weigerden zich te bewegen. Een aantal hoplieten werd bestraft voor hun brutaal gedrag, een paar zelfs terechtgesteld. De hoplieten schaarden zich achter Alcibiades en Alcibiades verdedigde hen waar hij kon.

Ondertussen groeide de smokkelhandel met Potidaea tot ongeziene hoogten.

Alcibiades gromde tot Socrates, 'dit is geen oorlog! Dit is een ruilhandelszaak geworden! De Hellenen worden elke dag hier meer Helleens. De hoplieten en hun leiders worden dieven, bandieten, piraten en hoerenlopers allen! Een man kan hier stinkend rijk worden. Ik moet ook gaan handel drijven.'

In de vroege zomer besloot Athene weer een nieuw leger naar Potidaea te zenden. Pericles had dat leger in hoogsteigen persoon geleid op een expeditie in de Peloponnesos, net geleden, en hij wou dat leger nu zo snel mogelijk uit Athene weg hebben uit vrees het te verliezen aan een ziekte die velen doodde in de belegerde stad. Hagnon zoon van Nicias en Cleopompus zoon van Clinias kwamen aldus aan te Potidaea als strategoi en collega's van Pericles. Ze brachten vierduizend hoplieten en driehonderd ruiters, een groot aantal vrachtschepen en honderd oorlogstiremen. Dit was een ontzagwekkend leger, het grootste dat Alcibiades tot nog toe gezien had. De aankomst van dat leger bracht ook een aantal gejaagde acties mee. Alcibiades en zijn mannen moesten een grote nieuwe kampplaats voorbereiden. De mannen die arriveerden keken met walging en misprijzen naar de vuile, afgetobde resten van de vorige Atheense troepen die de winter in Chalcidice overleefd hadden. Dit waren nu alle geharde veteranen, terwijl de nieuwkomers niets afwisten van de omgeving of van hoe de Potidaeërs en de Corintiërs vochten. Alcibiades nam deel aan de stafbesprekingen van de bevelhebbers in de tent van Hagnon. Hagnon vroeg achter stormtuigen.

De Atheners van Potidaea hadden veel bestormingtuigen gebouwd vóór de winter, maar ze hadden die allemaal ergens op een hoop gegooid en vergeten, een deel ervan voor brandhout gebruikt. Ze hadden rollende torens gebouwd die bijna tot op de top van muren moesten reiken. Ze hadden lange hellende vlakken gemaakt, en heel wat rammen. Hagnon en Cleopompus inspecteerden die constructies, ze vonden dat er onvoldoende aanvalstuigen lagen, en oordeelden dat er nog meer moesten gemaakt worden. Ze hadden timmerlui en veel hout in hun vrachtschepen meegebracht. Het leger besteedde nu koortsachtige dagen om te werken in de stijgende hitte. Het regende opnieuw, en de regen doordrenkte de grond. Dan droogde de hitte van de zon de grond weer tot hij openbrak in korsten.

Na enkele weken gebeurde er iets onverwachts. In het nieuwe kamp, en in dat kamp alleen, begonnen meer en meer mannen ziek te worden en te sterven.

De troepen van Hagnon en Cleopompus brachten zeer slecht nieuws mee van de oorlog met Sparta. De laatste winter was ook niet gemakkelijk geweest in Athene. In de herfst van het vorig jaar bracht Pericles het grootste leger samen dat ooit door Athene verzameld werd, en hij viel de streek van Megara aan. Als de Spartanen Attica konden verwoesten, dan kon Athene ook de landen van Megara verwoesten en daardoor bewijzen dat de geallieerden van Sparta ook konden lijden. De strijdkrachten van Pericles brandden het platteland af, maar de razzia had geen durend effect op de bondgenoten van Sparta.

In de winter hield Pericles een begrafenisrede om de doden van Plataea en van Attica te eren, van de expeditie naar Megara, en ook voor de slachtoffers die te Potidaea gevallen waren. In de late lente, niet zo lang vooraleer het nieuwe leger te Potidaea aankwam, leidde Koning Archidamus van Sparta opnieuw zijn troepen Attica binnen om de gewassen te vernietigen. Hij was echter sneller dan gewoonlijk naar Sparta teruggekeerd, en dan had Pericles opnieuw de kusten van de Peloponnesos geteisterd met de hoplieten van Hagnon. Hun doel was Epidaurus, maar het leger was niet verder geraakt dan Prasiae tengevolge verrassend en

alarmerend nieuws uit Athene. Er was iets gebeurd dat niemand, ook niet Pericles de Wijze had voorzien.

Pericles stelde bij het begin van de oorlog voor om de bevolking van Attica te redden door hen onderdak te bezorgen binnen de muren van Athene. De bevolking van de stad had zich daardoor vermenigvuldigd in korte tijd, meer dan vervijfvoudigd. Iedere voorhanden open plaats binnen de muren werd nu ingenomen door nieuwe woningen die slechts hutten waren, haastig opgetrokken in hout en modder. De hutten werden zelfs opgezet langs al de muren van de gang naar Piraeus. Tussen de muren naar de haven, de volledige lengte van de corridor, kon men nu lange rijen houten hutten bemerken die dienst deden als huizen, maar waarin wonen werkelijk armoedig was. De hygiëne was er verschrikkelijk slecht. De hygiëne werd wel niet verwaarloosd, maar er waren gewoon te veel mensen om rekening mee te houden, te veel mensen om er redelijke baden en toiletmogelijkheden voor te organiseren binnen Athene. De mannen die gewoon waren aan hard werk in de open lucht, zaten vele maanden niets te doen in de stad en ze verveelden zich. De prostitutie vermeerderde snel. Dat jaar kwam een pest. De mensen begonnen ziek te worden en in grote aantallen te sterven.

Toen het leger van de Peloponnesos hoorde van wat er in Athene gebeurde, gromden de hoplieten en ze spraken meer en meer over deserteren. De mannen vreesden voor hun families. Ze wilden weten wat er gaande was in Athene. De geruchten werden opgeblazen. Ze zeiden aan hun bevelvoerders dat ze zich in het leger ingelijfd hadden in het geloof dat hun geliefden veilig bleven. Nu hoorden ze dat iedereen in Athene aan het sterven was. Velen vreesden de ziekte, maar toch wilden de meesten terugkeren om hun families bij te staan. De veldheren erkenden het gevaar van desertie. Zij ook waren bezorgd over wat er met hun vrouwen en kinderen gebeurde. Het nieuwe leger dat naar de Peloponnesos gezonden werd om daar de kusten te verwoesten keerde daarom voor een korte tijd naar Athene om in allerijl weer uit de stad naar Potidaea gezonden te worden.

Athene viel ten prooi aan een pest.

De veldheren, onder wie Pericles, schatten de situatie van de stad in, en ze zonden het leger zo snel ze konden de stad weer uit. Maar de mannen waren afgemonsterd en andere mannen hadden velen vervangen om tot de oorspronkelijke aantallen te geraken. Die laatste mannen waren in Athene geweest al van vóór de uitbraak van de pest. Ze zwoeren allen hun land te dienen, maar velen waren gevlucht uit angst voor de ziekte. Sommige van die burgers, hoplieten, en sommigen onder de zeelui, hadden de ziekte opgedaan en met hen meegenomen naar Potidaea. De zieken in het leger toonden dezelfde symptomen als de stervenden van Athene. De omstandigheden van het samenleven in een kamp waar de hygiëne ook al niet opperbest was, de stijgende vochtigheid en de moeilijke levensvoorwaarden in de tenten van het kamp, deden de aantallen zieken snel rijzen. Sommige mannen werden zeer ziek en stierven al na een paar dagen. Anderen werden zo ziek dat ze niet konden werken en oefenen en zeker niet van enig nut konden zijn in een beleg, en die mannen bleven lang ziek en ze recupereerden daarna ook slechts zeer langzaam. Mannen waren nodig om voor de zieken te zorgen en om de doden te begraven. De meesten van de nieuwkomers werden in enige mate ziek, geraakten door de ziekte maar ze bleven suf, lusteloos en zwak nadien, en het ontbrak hen aan de wil en de energie om met vastberadenheid en kracht te vechten.

De uitwisselingen tussen de veteranen van Potidaea en het nieuwe leger werden beperkt, maar uitwisselingen waren onvermijdbaar. Dode mannen onder de bewakers van Alcibiades moesten vervangen worden door nieuwkomers. Toch bleven Alcibiades en zijn strijders grotendeels ongeraakt door de ziekte, omdat ze nieuwelingen zorgvuldig uitkozen, en dat was ook zo bij de mannen aan de kant van Pallene.

Ondanks de ziekte besloten Hagnon en Cleopompus dat ze klaar waren om Potidaea aan te vallen vóór de regen van de herfst en de koude van de nieuwe winter zouden aanvangen. Ze schatten ook dat ze voldoende aanvalstuigen hadden om de stad te bestormen.

Tegen die tijd had Potidaea het nieuw leger zien aankomen. Ze hadden ook de opwinding in het Atheens kamp bemerkt, en ze wisten wat ze konden verwachten. Ze wisten dat ze moesten afrekenen met de aanvalstuigen. Ze wisten zelfs de datum van de aanval door hun smokkelaars. Potidaea had geen andere optie dan zich op de bestorming voor te bereiden, zodat de burgers en de Corintische hoplieten dat deden met al hun intelligentie, al hun vindingrijkheid, en alles verzamelden waar ze maar aan konden denken om de aanval af te slaan.

De Atheense veldheren lanceerden wat laatste, finale, massieve aanval op Potidaea moest worden gedurende de nacht, net vóór zonsopgang. De Atheense troepen verzamelden in de duisternis en ze wachtten lang in stilte en in slagorde van falanxen met hun aanvalstuigen en ladders tussen hen. De torens en de hellende vlakken werden door slaven in hun midden getrokken. Alcibiades en Socrates hadden geen vertrouwen in de torens. Het waren slechts gammele constructies, gebouwd op grote wielen, maar volgens hen niet stevig genoeg om tegen een muur te houden. Enige van die torens bereikten zelfs nooit de muren. Ze vielen in stukken uiteen toen ze over rotsen en struiken getrokken werden. Geen van de torens was hoog genoeg om tot aan de borstweringen te geraken. De hoplieten die op die rare uitvindzels moesten klimmen moesten toch nog ladders gebruiken om tot helemaal boven te geraken, maar dan vanaf platformen die in de wind bewogen en die beefden onder het gewicht van de klimmende bronzen strijders.

De veldheren hielden geen redevoeringen om de Atheners aan te vuren. Er heerste slechts doodse stilte totdat het signaal van de aanval gegeven werd, en het zenuwslopende wachten beëindigde. Net vóór zonsopgang, toen de zon nog juist geen licht over de vlakke goot, gaven Hagnon en Cleopompus het sein aan hun respectievelijke vleugels, en al de falanxen bewogen zich voorwaarts in stilte, en langzaam. De hoplieten stapten gedisciplineerd in rijen, volledig gekleed in hun zware panoplie van bepantsering en wapens. Ze trokken de aanvalstuigen naar voren, en die kropen stadwaarts onder luid gekraak en gerammel achter hun touwen, zodat de Potidaeërs al lang wisten wat er aan het komen was.

Alcibiades moest een groep hoplieten leiden die een hellend vlak meesleepten. Dit was niet meer dan een lange, brede vloer waarop houten balken bevestigd waren die dienst konden doen als trappen om de helling op te klimmen. De ganse structuur was op wielen bevestigd. Het platform helde steil, maar het idee was om snel te lopen en snel de toppen van de muren te bereiken. Rond en achter de loopplank stapten nog meer hoplieten.

Toen de Atheners dicht bij de muren aankwamen, werd geen enkel geluid gehoord, noch vanuit hun eigen rijen, noch vanachter de muren. Ze hoopten ondanks alles de Potidaeërs verrast te hebben. Ze duwden hun aanvalstuigen tegen de muren en dachten dat de Potidaeërs nu toch al veel eerder zouden gereageerd hebben dan tot op dit laatste ogenblik, en hen niet zouden hebben toegestaan to daar te komen zonder enige weerstand. Ze begonnen te klimmen.

Plots echter werden honderden toortsen aangestoken op de muren. De Potidaeërs goten olie over hun borstweringen tot op de grond. Ze staken de olie in vuur. De vuren gaven voldoende licht opdat de boogschutters zeer goed hun doelen konden uitpikken, en het leek of in één ogenblik iedere man van Potidaea die maar enigszins bekwaam was een boog te trekken of een speer te werpen of een steen kon slingeren, bovenop de muren klaar stond. Een spervuur

van stenen viel op de aanvallende hoplieten zoals hagelstenen uit de hemel op een stormachtige dag. De stilte werd gebroken door rauwe oorlogskreten en door schreeuwen van pijn en angst. De mannen van Alcibiades begonnen te vallen, gewond of gedood, vooraleer ze zelfs maar enige stappen op de helling konden zetten. Die helling was niet hoog genoeg, maar de mannen van Alcibiades slaagden er toch in ze tegen de borstwering te duwen. De helling werd steiler, moest met handen en voeten beklommen worden. Veel gevaren wachtten op de mannen die naar boven snelden.

Alcibiades volgde de hoplieten. De gruwel van Hades brak los. De verdedigers wierpen niet slechts olie naar beneden langs de muren. Ze goten de olie uit op de hellende vlakken, ze wierpen olievazen tegen de torens. Ze lieten olie druipen op de ladders, en ze hadden zwarte pek toegevoegd aan de olie. Dit was een zwarte, plakkende stof die afschuwelijk brandde op de sporten en die goed plakte op het hout. Het pek plakte en bleef lang branden, in vuur dat niet gedoofd kon worden. Indien slechts het hout en de hellende vlakken vuur hadden gevat, dan kon een hopliet nog steeds in en over het vuur stappen en springen tot op de toppen van de muren. Tengevolge de slibberige olie echter, konden de mannen slechts zeer moeilijk op hun benen blijven staan. Ze gleden zijwaarts uit, in de weg van de anderen. Ze vielen en aarzelden, en dat maakte hun vooruitgang bijzonder lastig op de hellingen. Ze konden wel langzamer over de balken stappen, over grote delen nu van intens vuur en rook. Ze zagen niet naar waar ze vorderden, hun ogen deden pijn van de scherp stekende rook. Het was moeilijk te ademen. De pijlen vlogen dicht door het vuur, recht naar hen toe. Wanneer ze bij de top uit de rook braken en zich klaar maakten om op de borstwering te springen, vielen ze gewond door speren. Van iets verder af, maar dicht genoeg om dodelijk te zijn, wierpen slingers met verpletterende precisie en kracht stenen in de gezichten van de aanvallers. De lichamen van Atheners brandden wanneer het pek op hun linnen viel. De stank van verbrand vlees hing verschrikkelijk in de lucht en deed zelfs de moedigste hopliet aarzelen om op zijn beurt naar boven te klimmen. Toch vorderden de Atheners, vooruit geduwd door de mannen achter hen. Alcibiades stond halfweg op het hellend vlak, en hij duwde de hoplieten vóór hem verder omhoog, maar meerdere rijen van strijders lagen daar al, gevallen. De enige mogelijke manier om vooruit te komen was een dichte massa te vormen zodat men gewoonweg niet meer achteruit kon glijden, en stap na stap te duwen en te duwen zonder te kijken. Schilden konden niet gehouden worden, maar moesten op de ruggen van de mannen blijven, want de strijders hadden hun armen en handen zowel als hun voeten nodig om te klimmen, om eventueel de touwen aan de zijden te grijpen en om te duwen. Zeer veel hoplieten vielen het slachtoffer van pijlen en speren. Wanneer Alcibiades bijna de top bereikte waren al de mannen vóór hem ofwel gedood of gewond en gevallen, maar beschermd door de vallende en gevallen lichamen van Atheners trok hij zijn schild over zijn schouders en sprong naar voor, naar de borstwering.

Alcibiades stond daar, één voet nog op het vlak en een andere voet op de muur, één van de eerste Atheners om op de muren van Potidaea te geraken, met zwaard en schild in de handen, in zijn bronzen borstplaten en zilverbeslagen verdere bepantsering, helm op het hoofd, en boven de helm bewogen dikke bruine paardenharen. Hij stond als een donkere silhouet eerst tegen de rijzende zon, omringd door vuur, het perfecte beeld van de wraak die Atheense macht kon brengen. De vlammen smeulden rond hem aan zijn klederen. Een lichte maar vuile rook omringde hem. De zon rees boven de stad. De zonnestrallen lichtten plots de gepolijste borstpantsers op en de verdedigers zagen dan een gouden strijder met helm afgetekend tegen de hemel. Later zouden kinderen en oude mannen van Potidaea verhalen vertellen hoe in die slag de goden gouden strijders van vuur tegen de stad geworpen hadden om Potidaea te overwinnen. De boogschutters van de stad, gevat door angst en wanhoop hun muren

overweldigd te zien, bevend van angst voor de bronzen strijder, konden niet meer goed hun doel uitkiezen zodat pijlen naar alle richtingen rond Alcibiades vlogen. Enkele pijlen ketsten op zijn schild af, andere bleven in het schild steken. De overwinning lag binnen handbereik van de bestormende Atheense hoplieten. Op andere delen van de muren ook schreden Atheners de stad in.

Maar Alcibiades en zijn vrienden Atheners voelden dat het hellend vlak waarop ze stonden weggleed. De Potidaeërs hadden kleien ankers en enterhaken uit hun nutteloze schepen gehaald en die tegen de torens en de hellende vlakken en de ladders geworpen, en nu trokken ze die met vele mannen tegelijk naar de kant. Het vlak van Alcibiades begon bovenaan te verschuiven en de balken kraakten. Het gevaarte begon scheef te hangen en de hoplieten van Alcibiades schoven er al onhoudbaar af.

Alcibiades kon nu zijn ander been ook op de muur plaatsen, maar dan zou hij de enige Athener op de borstwering blijven en zeker gedood worden. Socrates was al achter hem gevallen. Socrates was weggeleden en hij viel zwaar in zijn logge bepantsering op de grond. De mannen die naast Alcibiades stonden gleden ook van de loopplank af. Het hellend vlak zou het niet houden. Alcibiades vloekte, greep een enterhaak vast, maar hij kon die niet losmaken omdat de tanden van de haak zich vastgebeten hadden in het hout tengevolge de helse trekkracht van de Potidaeërs. Hij nam zijn beslissing dan, en blind van woede en frustratie stapte hij direct weer op het vlak, dat ogenblikkelijk begon te wankelen. Hij greep de kant van een balk vast terwijl het tuig eerst langzaam en daarna sneller in duigen sloeg.

Atheners vielen overal. Alcibiades zag een hopliet onder het gevaarte verpletterd worden. Hij hield zich vast zo lang hij kon en dan, op het laatste ogenblik, sprong hij weg van de te pletter slaande balken. Hij viel in op andere hoplieten, maar dat dempte zijn val. Het aanvalstuig was vernield en brandde. Slechts een brandende hoop hout bleef op de grond liggen. Alcibiades werd gedeeltelijk verdoofd door de schok. Hij had brandwonden aan zijn handen en benen, en een stuk van zijn linnen onderhemden, deel van zijn bepantsering, bleef smeulen. Hij sloeg naar de laatste plaatsen op zijn lichaam waar het pek en de olie op hem bleven branden, op zijn bronzen dekplaten en op de bepantsering van zijn benen. Hij was op meerdere plaatsen gekneusd door in bronzen bepantsering op andere bewapende mannen te vallen. Toch kon hij opstaan en naar de bestorming kijken, met wilde ogen, zoekend naar een andere loopplank of toren om die op te klimmen.

Overal langs de muren werden de Atheners teruggedreven. Torens, hellende vlakken en ladders brandden uit of werden overhoop getrokken. Geen nieuwe ladders werden tegen de muren gegooid. Hoplieten werden nog steeds gedood door vijandelijke boogschutter. Lichte enterhaken aan lange koorden werden nu zelfs naar meer en meer ladders geworpen, naar de ladders waarop nog mannen durfden naar boven te klimmen, en die ladders werden onverbiddelijk opzij en neer getrokken. Slechts een paar hellende vlakken bleven recht, maar waar toch Atheners boven op de muren stonden, werd er nu zeer hevig gevochten. Er waren zo weinig plaatsen waar de Atheners boven geraakten, echter, dat de Potidaeërs hun meeste manschappen daar konden samentrekken. Ze hadden zo veel verdedigers dat ze alleen al door de macht van hun duwende lichamen de Atheners terug op de platformen en ladders stuurden. De Atheners die nog op de borstweringen stonden werden afgemaakt met lansen, hun dode lichamen de muren af geworpen. De aanvallers kwamen niet meer naar boven. Alcibiades liep nog naar een ander hellend vlak, duwde zich zelf naar boven, maar het mocht niets baten. Meer olie en pek werden over de mannen boven hem gegoten, en die mannen, trotse strijders van Athene, werden evenveel levende toortsen die in doodsangst van het vlak afsprongen. De

mannen verbrandden vóór zijn ogen. Dan vlogen weer haken naar beneden, en de laatste torens en vlakken faalden. Het gevecht was over.

De Atheense stormtuigen hadden gefaald enig voordeel te leveren te Potidaea. De laatste Atheense ladders werden omver getrokken, en mannen schreeuwden hun doodsangst terwijl ze vielen. Dapperheid hielp tot niets. Het leger stond aan de voet van de muren te razen van pure frustratie. De verdedigers wierpen nog zware stenen naar beneden om de Atheners van de muren te houden. Schedels werden gekraakt door die laatste geschenken, ruggen spleten open onder bakstenen, en zelfs Alcibiades viel op zijn knieën toen een grote, scherpe steen op zijn schouderplaat invloeg en een deuk sloeg in het brons van zijn bepantsering. De boogschutters van Potidaea schoten nog steeds pijlen naar beneden. Alcibiades stond met één knie op de grond en hield zijn schild naar boven. Dat was het nieuwe beeld van de Atheense troepen.

Dan begonnen de hoplieten weg te lopen, weg van de verschrikking, en naar de nederlaag.

De verdediging van de stad was veel beter georganiseerd dan de Atheense veldheren Hagnon en Cleopompus zich gerealiseerd hadden. Er waren veel meer verdedigers op de muren geweest dan verwacht. Vrouwen en jonge jongens hadden daar boven gestaan om stenen over de borstweringen heen te heffen en kommen olie over te pletsen. De Potidaeërs hadden olie, pek en haken in grote hoeveelheden op hun muren bijeen gebracht, verborgen uit het zicht van beneden. De Atheners hadden die voorbereidingen niet gezien. Potidaea had zich voorbereid in de nacht, net zoals de Atheners.

De Potidaeërs hielden nu op met pijlen naar beneden te schieten en stenen naar beneden te werpen. De verdedigers schreeuwden hun vreugde uit. Ze stonden recht op de borstweringen en dansten op hun muren. Sommigen lieten hun lederen onderbepantsering zakken en toonden hun naakte billen aan de Atheners die afdropen. De muren stonden vol met stedelingen. De Atheners hadden niet slechts tegenover strijders gestaan, maar tegen de volledige bevolking van de stad. De muren weerklonken van gelach en gejuich.

Alcibiades trok zich terug tot waar hij veilig stond voor de pijlen, en dan keek hij achter zich. Hij had Socrates in de nabijheid gevonden en de beide mannen bleven daar vuil en besmeurd en hijgend staan, de uitgedoofde vlammen nog rokend op hun bepantsering en linnen, kijkend naar de formidabele stad van Potidaea.

Socrates wierp zijn schild neer, stak zijn zwaard vóór zich in de grond en trok zijn borstplaten weg en zijn beenbeschermers. Hij was te moe die nog verder te dragen, en ze beten in zijn vlees.

Hij zei, ‘zolang als die jongens daar boven nog olie en pek hebben, en haken, komen we de stad niet in! Phormio had gelijk.’

‘Ja,’ beaamde Alcibiades, ‘en zag je hoe langzaam onze beroemde nieuwe helden die torens en die vlakken opliepen? Met zo weinig energie gaat het nooit lukken. Onze eigen mannen lieten er hun adem bij tegen de achterwerken van die groentjes te duwen. Heb jij een ander geniaal idee om daar binnen te geraken?’

‘Geen enkel,’ erkende Socrates. ‘Dit was een slechte dag voor mij, vandaag. Ik kon niets verwezenlijken. Ik moet oud aan het worden zijn.’

‘Nonsens,’ grinnikte Alcibiades, ‘niemand van ons kon iets verwezenlijken vandaag.’

De twee ondersteunden elkaar om naar het kamp terug te keren. Ze hingen hun schilden op hun ruggen en sleurden hun bepantsering aan de lederen riemen achter zich.

De bestorming van Potidaea werd afgeblazen, en al de Atheense hoplieten liepen in chaos naar hun kamp. Ze lieten hun doden en gewonden achter. De bevelvoerders hadden het nadien

nodig bedreigingen en slagen uit te delen om enige troepen terug te sturen en een wapenstilstand met Potidaea te zoeken om de gewonden en gevallenen te recupereren. De brandende torens en hellende vlakken en ladders werden onder de muren gelaten.

Alcibiades en Socrates waren te moe om te lopen. Toen ze in hun tent kwamen vielen ze zwaar op hun bed neer. Ze verzonken in gedachten, sloten de ogen en rustten.

Na een tijdje begon Alcibiades weer te spreken over een onderwerp dat hem meer kwelde dan een gefaalde bestorming, 'we hebben een pest in het kamp. Onze mannen waren te moe, te lusteloos om aan te vallen. Wat moeten we doen?'

'Geen vuil. Veel in de zee baden. Weinig water drinken. Drink een beetje wijn als je dorst hebt, maar niet te veel. Haal water en voedsel waar niemand anders ze haalt. Kleed je in niet te opzichtige klederen en laat de wind op je lichaam spelen. Geen vrouwen. Geen zware parfums, maar lichte olie met verse kruiden. Geen kansspelen. Verbrand je oude klederen. Veel oefeningen in de open lucht, maar alleen.'

Alcibiades lachte. 'Dat betekent vaarwel zeggen aan de goede dingen in het leven. Ben je nu een dokter geworden?'

'Neen,' antwoordde Socrates, 'maar dat is wat werkt. Ik heb mijn ganse leven zo geleefd en ik ben nog nooit ziek geworden!'

Alcibiades grinnikte, maar hij dacht verder. Hij veronderstelde dat hij zijn hoerentent nu moest sluiten, meerdere malen per dag in de zee moest zwemmen, in zijn eigen kamp blijven, water moest vermijden tenzij hij wist waar het vandaan kwam, voorzichtig zijn let de wijn, en zijn lichaams oefeningen moest opdrijven. Hij sliep dan.

De volgende dagen deed hij zoals hij zich had voorgenoemen. Hij oliede zich met lichte olie gemengd met een beetje azijn, en hij parfumeerde zich slechts een heel klein beetje met fijne, nieuwe kruiden. Hij oefende dagelijks met een paar vrienden, maar vermeerde ander gezelschap. Hij legde die discipline op aan de mannen rond hem.

Aan het einde van de zomer kwamen Hagnon en Cleopompus tot de vaststelling dat nieuwe bestormingen van Potidaea onmogelijk waren. Ze hadden geen torens meer, geen aanvalstuigen, en geen zin er nieuwe te bouwen. Het hout was op. Die tuigen hadden trouwens bewezen onbetrouwbaar tot nutteloos te zijn. De stormrammen waren niet sterk genoeg om de muren te doen trillen. Er stonden nog steeds even veel Potidaeërs als te voren op de muren, gewapend tot de tanden, hun lange lansen staken overal boven de muren uit. Twee verdere lokale bestormingen werden gehouden door de Atheners, door enkel klimladders te gebruiken op zogezegd zwakkere plekken, maar die eindigden ook al in nederlagen. Een nachtelijke bestorming van de poorten was uitgelopen op een catastrofe. De Potidaeërs bleven alert en wisten hoe grote hoeveelheden strijders te verzamelen, direct na een Atheense aanval. Het moreel van het nieuwe leger viel zo laag als het enigszins nog kon, en de veteranen van de oude garde grinnikten maar konden evenmin een doorbraak forceren. Hun grimassen zeiden slechts, 'we hebben het jullie allemaal voorspeld, slimmeriken!' Potidaea kon gewoon niet stormenderhand ingenomen worden. De stad moest verder uitgehongerd worden.

Het was niet nodig zoveel mannen nog langer in Chalcidice te houden, alleen maar om de stad te bewaken, en voor die bewaking zoveel te betalen. Hagnon en Cleopompus hadden meer dan duizend strijders verloren, maar dan een kwart van hun strijdkrachten. Het grootste deel daarvan was gestorven aan de pest, uit angst waarvoor ze Athene verlaten hadden.

De veldheren beslisten weg te zeilen, terug naar Athene. De mannen pakten hun boeltje samen, gingen aan boord van de triremen en de vrachtschepen, en ze voeren weg in minder dan twee dagen. De troepen die nu al meer dan twee jaar aan de muren van Potidaea gestaan hadden keken naar de zee kant tot de laatste schepen achter de horizon naar het westen verdwenen. Athene had hen eens te meer achtergelaten in hun bewakingsrol, tot de blokkade en tot de onderdrukking van de smokkelhandel met Potidaea, waarin echter nu heel wat bevelvoerders zelf in verwickeld waren. Allen vreesden de volgende winter.

Rond die tijd hoorde Alcibiades dat een gezantschap van mannen uit Corinthe, Sparta, Tegea en zelfs Argos naar de Perzische satraap Pharnabazus van Phrygië gereisd was om te trachten de Koning van Perzië er toe te brengen geld en hulp te bieden aan het Spartaanse bondgenootschap in de oorlog tegen Athene. De bondgenoten van Sparta betaalden geen cijzen, geen fóros, dus was er geen geld om een vloot te bouwen. Perzië bezat enorm veel geld in de schatkisten. In het verleden was Perzië meestal verslagen gebleven door Athene. Sparta kon een bondgenootschap met Perzië smeden.

De gezanten hadden ook geprobeerd om Sitalces, Koning van het nabije Thracië, te overhalen een leger te zenden om Potidaea te ontzetten. De zoon van Sitalces echter, Sadocus, leverde de gezanten over aan de Atheners. De gezanten werden geketend als gevangenen naar Athene gezonden. De Atheense Volksvergadering zon op wraak, en besloot dadelijk de mannen terecht te stellen en hun lijken in een put te gooien. Dat was een schaamtevolle daad, maar de Atheners deden niets anders dan wat het lot werd van eender welke Atheense handelaar of zeeman die in handelsschepen rond de Peloponnesos werd gevat. Tevens bevond zich onder de terechtgestelde ambassadeurs één van hun ergste vijanden: de Corintische veldheer Aristeus, de eerste verdediger van Potidaea.

Toen de winter zich aankondigde met de eerste bijtende winden, ging Alcibiades naar de veldheren van het Atheens kamp toe. Hij was niet in dienst, maar kon niet langer wachten. Hij vond de veldheren samen terwijl ze nieuwe oorlogsplannen aan het bespreken waren. Toen ze hem zagen aankomen, zijn status in Athene erkennende ondanks zijn jeugd, riepen ze hem in zonder dat hij iets moest vragen.

Xenophon zoon van Euripides, Hestiodorus zoon van Aristocleides en Phanomachus zoon van Callimachus, stonden rond een lage, driepotige tafel. Ze waren duidelijk nieuwe mogelijkheden van bestorming van de stad aan het bepraten, want Alcibiades zag een tekening van de verdedigingen van Potidaea op tafel liggen.

Xenophon sprak als eerste, ‘kom binnen, jonge held. We zijn benieuwd te horen hoe een jonge bevelhebber de situatie kan inschatten. Wat denk jij? Zouden we Potidaea nog eens moeten aanvallen? Waar?’

Alcibiades keek naar de veldheren met groeiende aandacht. Wat wilden de mannen horen? Zou hij hun zeggen wat ze wilden horen? Hij zag de vermoeidheid in de ogen van Hestiodorus en Phanomachus. Slechts Xenophon had nog glinsterende ogen en leek voldoende energie te hebben overgehouden om nieuwe bestormingen te durven wagen. Alcibiades had over Xenophon gehoord, over zijn eeuwige obsessie om te vorderen, om te vechten en te overwinnen. Xenophon gaf nooit op.

Alcibiades woog zijn antwoord af. Hij was geneigd een agressieve houding te willen steunen om de interesse van die ambitieuze veldheer voor zich te winnen, de veldheer die hem later in Athene kon helpen. Xenophon was een krachtige figuur in de Volksvergadering, een ervaren politicus die zo rijk was als ooit Croesus was geweest. Hestiodorus en Phanomachus waren echter ook mannen van gewicht. Alcibiades wist instinctief dat nieuwe aanvallen zelfmoord betekenden. Hij wist dat, omdat hij op de toppen van de muren van Potidaea gestaan had, de

verdediging op de muren en in de stad gezien had, en weer van de muren was afgeduwd. Wanneer hij nu de wacht hield, had hij geen verandering in de aandacht en in de aantallen van de verdedigers bemerkt.

Alcibiades had op een nacht met de smokkelaars van Potidaea gesproken. Eén van de hoerenmeesters had hem naar hen toe gebracht, want hij had geld aan de man gegeven om een zeer interessante zaak op te zetten, die hem enorme winsten bracht. Alcibiades had de man geld gegeven, en dan nog geld aan anderen, die door zijn deelgenoot meegebracht werden. De mannen leverden niet alleen vrouwen, van waar wou Alcibiades niet weten, maar van wie er evenveel van binnen de stad moesten komen die door de Atheners belegerd werd, als van het land rond de stad en vanuit gans Chalcidice. De smokkelaars leverden alles wat het leger maar wenste, en de Atheners moesten geen patrouilles meer uitzenden die ook nog aangevallen werden. De smokkelaars brachten extra voedsel in en hout voor de vuren die in de kampen brandden. Ze leverden dekens in de winter, medicijnen in kruiden, en zelfs wapens. Alcibiades leende hen geld, en de smokkelaars betaalden hem terug met reusachtige interesse omdat ze nog veel meer in de handel wonnen. Alcibiades volgde nauwgezet de zaken van de hoerenmeesters omdat hij wou weten hoeveel winst de mannen maakten op wat, en daarna dwong hij één van die mannen hem in contact te brengen met de smokkelaars van Potidaea.

De smokkelaars vertelden aan Alcibiades dat hun zaken doen bijzonder moeilijk werd. Dat verklaarde de hogere prijzen. De Atheense veldheren hadden hun controles op de haven versterkt en ze waren efficiënter geworden in hun blokkade. Dit was gebeurd vanaf de aankomst van Hagnon en Cleopompus, van toen er veel meer Atheners rond de stad lagen. Aan de zijde van Pallene kwam er niets meer door de tegenmuur. De smokkelaars klaagden dat de leiders van Potidaea even vastberaden bleven om het beleg hardnekkig uit te zitten als ooit. Ze waren tenslotte creaturen van Corinthe, en ze vreesden de wraak van Athene. De bevolking wou het eveneens uithouden, want er werden geruchten en gefluister verspreid dat de Atheense hoplieten hen allen zouden doden in de frustratie van een zo lang durend beleg. De muren bleven inderdaad nog steeds erg bewaakt, en de strijders daar kregen meer voedsel dan de rest van de bevolking. De mensen van Potidaea leden echter zeer, en er was sprake van een rebellie tegen de gezagsdragers van Potidaea, zij het nog in matige termen. Toch geloofden de smokkelaars niet dat een opstand binnen de stad kon slagen.

Alcibiades zuchtte, liet zijn hoofd in zijn schouders zakken en zei, 'Geëerde veldheren, ik heb boven op de muren van Potidaea gestaan en ik zou er maar al te graag weer op staan. Zeer veel mannen zullen echter sterven in een nieuwe bestorming. Veel goede burgers van Athene zullen hun leven verliezen in een nieuwe aanval op de muren van Potidaea. Ik bezit wel informatie over de verzwakking van de stad. De leiders houden de bevolking in een sterke greep, maar die greep duurt slechts omdat de heersers beweren dat Athene de reuzen van Potidaea zouden vermoorden als de stad zich zou overgeven. Potidaea wordt thans efficiënt geblokkeerd, sinds meerdere maanden, en terwijl de bevolking al voedsel begint te missen, maakten we verscheidene aanvallen die hun vastberadenheid toch ondermijnden, al slaagden we er niet in door hun verdedigingen te breken. De bevolking, echter, schijnt zich te realiseren dat ze niet meer nog meerdere van die aanvallen kunnen weerstaan voordat ergens de muren toch doorbroken of overrompeld zouden worden. De vastberadenheid van de bevolking brokkelt dus af. Het ontbreekt hen nu aan hout om zich warm te houden in de winter, en aan olie om hun huizen te verlichten. Hun olie bevindt zich in potten boven op de muren. Ze vrezen de winter evenzeer als wij.

We konden onze greep op Potidaea nog verstrakken door alle smokkelhandel drastisch te controleren, en tegelijk onderhandelingen te beginnen over de eervolle overgave van de stad.

We moeten hen ervan kunnen overtuigen dat we hun leiders niet zullen terechtstellen. We moeten de bevolking toelaten de meeste van hun bezittingen en hun leven te behouden, onze strijdkrachten ervan weerhouden al hun goed af te nemen, hun tempelschatten onaangeraakt te laten. We moeten beloven niet te zullen raken aan hun vrouwen en dochters. Dan kunnen nieuwe bestormingen niet meer nodig blijken. Potidaea kan in onze handen vallen zoals een rotte olijf van een oude boom.'

'Dat is wel gesproken,' riep Phanomachus, zonder te vragen waar Alcibiades zijn inlichtingen vandaan haalde. De veldheren moesten al geweten hebben van zijn verbindingen met de hoerenmeesters en de belangrijkste smokkelaars. Misschien hadden ze hem zelfs die relaties laten voeden in de hoop aan dergelijke informatie te geraken, nu opgelucht dat hij ze aanbood zonder uitnodiging daartoe.

Hestiodorus knikte naar de andere mannen, Alcibiades inclusief, en hij keek vragend naar Xenophon. Zou Xenophon de strijder een nieuwe bestorming bevelen en de koppigheid van de leiders van Potidaea nog meer op de proef stellen?

Xenophon wachtte, keek naar wat er lag in de ogen van zijn medeveldheren, woog hen af, en keek dan naar Alcibiades. Xenophon keek naar de grond. Hij onderdrukte zijn verlangens naar een snelle en totale overwinning in dat ogenblik. Hoe kon hij alleen, zonder de wilskracht van zijn collega's, zonder het vuur van de aanval in zijn beste bevelvoerders, zonder de energie van zijn meest avontuurlijke en roekeloze jongeren zoals deze Alcibiades, zijn mannen opnieuw aansporen voor een nieuwe poging tot aanval op de stad?

'Wel goed dan,' zei hij, 'we zullen onze controles zonder uitstel op de stad verstevigen gedurende nog twintig of dertig dagen. De stad zal de bijtende koude van de winter beginnen te voelen. En we beginnen voorbereidingen voor een nieuwe bestorming op de stad.'

Alcibiades hield zijn adem in en keek op, en hij zag eveneens de verbazing in Hestiodorus en Phanomachus. Een nieuwe bestorming in het midden van de winter? Ongehoord!

Maar Xenophon zei verder, 'alleen wij zullen weten dat we niet zullen aanvallen! Juist wanneer we klaar zijn, en nadat de Potidaeërs goed onze voorbereidingen hebben opgemerkt, zullen we onderhandelingen beginnen onder de bedreiging van een massieve aanval op de stadsmuren. Als de Potidaeërs breken, dan zetten we de onderhandelingen voort tot het einde. Als de Potidaeërs zich echter niet overgeven, dan zullen we wel moeten aanvallen. Maar we kunnen een lichtere aanval opzetten om niet teveel gezicht te verliezen.'

De twee veldheren en Alcibiades zuchtten van opluchting, en glimlachen verschenen op de gezichten van de veldheren. Alcibiades twijfelde er niet aan dat de onderhandelingen positief zouden aflopen.

De Atheners moesten zelfs geen nieuwe aanvallen op Potidaea voorbereiden. Tien dagen na de bespreking van de Atheense veldheren vroegen de wanhopige leiders van Potidaea om over de voorwaardelijke overgave van de stad te onderhandelen. Ze konden het beleg niet langer weerstaan. De stad had geen voedsel meer, geen hout, geen geneeskundige kruiden. De bevolking had de laatste provisies opgegeten. Niets bleef over. Mannen, vrouwen en kinderen begonnen van honger te sterven. In de armste buurten werd al menselijk vlees gegeten. De opstand gromde. De Atheense veldheren vermoedden dat alles wel, maar ze hadden toch nog gemeend dat de leiders van Potidaea de stad in hun macht hielden.

De veldheren van Potidaea en van Athene gingen akkoord met de voorwaarden van de overgave. De Potidaeërs die in de stad wilden blijven wonen onder de Atheense overheersing konden dat doen als ze opnieuw tot onderdanigheid aan Athene zwoeren. De mensen die

verkozen te vertrekken mochten één kledingsstuk per man meenemen, twee per vrouw en een bepaalde hoeveelheid aan muntstukken. De Atheners beloofden niemand te doden, geen man, vrouw of kind die in vrede wilde vertrekken.

Op de overeengekomen datum, juist in de eerste koude dagen van de Chalcidicische winter, verzamelde het Atheens leger van Potidaea zich in volledige panoplie van bepantsering nabij de poorten van de stad. De Atheense veldheren wilden geen risico nemen. De hoplieten stonden in gedisciplineerde rijen en in slagorde. Op de aangeduide tijd, tegen de middag, openden zich de poorten, en de Potidaeërs stapten naar buiten.

Een lange stroom van ellendige resten van mensen, mannen, vrouwen en kinderen kwamen aarzelend naar buiten onder de norske blikken van de geharde Atheense hoplieten. Waren dit de glorierijke verdedigers van Potidaea? De mensen stapten geluidloos met weinige bezittingen op de rug, angstig, verlegen en armoedig, en ze kwamen langzaam vooruit met bevreesde blikken. Ze stapten naar het strand. Hoplieten liepen tussen hen in.

Alcibiades en Socrates stonden in de eerste rijen van de Atheners. Plots trok Socrates zijn zwaard. Een rilling en gefluister van angst liep door de menigte. Vrouwen en kinderen vreesden nu afgeslacht te worden. De mannen van Potidaea droegen geen wapens, maar niettemin trokken ze hun vrouw en kinderen achter zich. De menigte stopte en aanvaardde haar lot.

Maar Socrates sloeg slechts met zijn zwaard op zijn schild. En hij sloeg opnieuw. Wanneer hij dat enkele keren had gedaan trokken al de Atheners, ook Alcibiades, ook Xenophon, hun zwaarden en ze sloegen op de schilden. De mannen van Potidaea glimlachten niet, want dat konden ze niet meer, maar hun hoofden kwamen trots op terwijl ze tussen de erende Atheners weer vooruit gingen. Verslagen stadsmensen werden gewoonlijk uitgemoord. Het was zeldzaam een belegerde stad ongedeerd te verlaten, de mensen niet in slavernij te zien weggevoerd worden, de vrouwen en kinderen niet verkracht of gedood te zien. Het was uitzonderlijk een openbare eerbetuiging van een gans leger te krijgen door de overwinnaars, door de vijandelijke strijders. Toch gaf Athene die eer aan Potidaea op die grauwe winterdag.

De Potidaeërs moesten langs de kust stappen, in het volle zicht van het Atheens leger. Ze bleven overgeleverd aan de genade van de Atheners. Maar het geluid van zoveel schilden waarop geslagen werd met naakt metaal, donderde over de Zee. Het geluid groeide gestaag aan. De eenheid van ritme verdween toen de slagen sneller klonken, tot een oorverdovend, overweldigend lawaai ruw over de Potidaeërs heen stroomde. Dan gaf Xenophon een teken, en het lawaai stopte abrupt. De Potidaeërs verlieten hun stad, bijna allen, en de troepen van Athene gingen de poorten binnen. Zoals afgesproken raakten de Atheners de stedelingen niet aan, en de Potidaeërs gingen ongedeerd naar andere Chalcidicische steden. Athene had haar vastberadenheid en logica bewezen. Het bericht was duidelijk: geen Ionische en nog veel minder een Dorische bondgenoot van Athene kon het rijk verlaten.

De meeste Atheense hoplieten keerden naar Athene terug nog vóór het einde van de winter, en enige nieuwe troepen kwamen hen aflossen. Met dat vooruitzicht was de winter zacht te verduren. Athene zond ook kolonisten om de stad weer te bevolken.

Alcibiades en Socrates verlieten de stad niet met de eerste hoplieten. Ze voeren terug in één van de laatste triremen in de lente, in het eigen schip van Alcibiades, in de Harmonia.

Tegen die tijd waren Socrates en Alcibiades kwaad en gekwetst te horen dat de veldheren Xenophon, Hestiodorus en Phanomachus aangeklaagd werden voor verraad in de Volksvergadering. Athene was van mening dat de overgave van Potidaea te zeer in het voordeel van de stedelingen was uitgevallen. De Volksvergadering bekloeg zich erover dat met slechts een klein beetje meer tijd en met strengere onderhandelingen het mogelijk moest geweest zijn de onvoorwaardelijke overgave van de stad te bekomen. Dat had natuurlijk slaven en geld opgeleverd. Alcibiades en Socrates hadden echter regelmatig brieven gezonden naar Pericles, en Pericles praatte met vrienden. Hij las de brieven voor op symposiums. Een verhit debat werd gehouden op de Pnyx, maar de veldheren gingen vrijuit van blaam, en ze konden de Volksvergadering verlaten met hun hoofden hoog, vrij en fier.

Hoofdstuk 5. Athene, lente van 429 v. Chr.

Zea

Alcibiades en Socrates brachten de winter door binnen de muren van Potidaea. Hun dienaars vonden een groot, verlaten huis in het midden van de stad, een alleenstaand huis, niet ver van de agora. Ze woonden comfortabel daar. Socrates was meestal vrij van dienst, maar hij werd op speciale zendingen geroepen om de stad te bewaken en zelfs te administreren. Hij had een grote kamer te zijner beschikking in de rechtervleugel, en hij kon daar dikwijls zitten met meerdere mannen, Atheners zowel als enkele Chalcidicers, om met hen te discussiëren en hen zijn filosofische onderwerpen aan te bieden. Alcibiades vergezelde hem soms in die groepen, maar hij was één van de belangrijkste bevelvoerders van de wacht die in de stad bleven, zodat hij dikwijls op dienst was hoewel hij meestal zelf kon beslissen over zijn eigen agenda. Socrates begon ook te spreken met mensen van Potidaea in de agora.

De winter verliep aangenaam. De andere Chalcidicische legers lanceerden geen aanvallen op Potidaea, en dat hoewel de steden in de omgeving, zoals Olynthus, niet in Atheense handen kwamen. Athene had haar punt bewezen met de verovering van Potidaea. Een ijzingwekkend voorbeeld was gegeven. Ondanks regelmatige invallen van het Spartaans leger in Attica had geen Atheense bondgenoot zich nog afgescheurd uit de Delische Bond. Het was niet nodig een beleg aan Olynthus te leggen en een andere dure expeditie van meerdere jaren voor die stad te riskeren. Olynthus werd gespaard. Geleidelijk aan kwamen meer Atheense kolonisten aan, en die bezetten de huizen die aan hen werden toegewezen door de magistraten van Potidaea. Deze laatste waren nu allen gunstelingen van Athene. De haven gonsde opnieuw van activiteit.

Alcibiades bemeubelde zijn huis gerieflijk, en zelfs enkele schilderijen versierden zijn muren. Hij maakte zijn hof aan één van de meestbegeerde hetaerae van de stad, een Chalcidicische vrouw die op een dag teruggekeerd was naar Potidaea. Ze was de stad ontvlucht drie jaar geleden toen het eerste nieuws gemeld werd van de Atheense aanval op Macedonië. Ze had toen al gehoord dat het doel van het vijandelijke leger Potidaea was. Wanneer de Atheners goed en wel ingeburgerd waren in de stad na de belegering, bezocht ze Potidaea opnieuw. Eigenlijk was ze toen zonder schaamte of blozen binnengestapt door de open poort van het huis van de rijkste man van de stad, in de aulé van Alcibiades, en ze had hem met veel kunst aangesproken. Ze kende het huis. Alcibiades nodigde haar uit binnen te komen, geamuseerd door de nonchalance en de driestheid van de vrouw, door haar totaal doch gerechtvaardigd gebrek aan vrees. Ze was naar haar huis teruggekeerd, ook al een huis dat aan haar toegewezen werd, en ze wou te Potidaea blijven.

Ze was een grote vrouw, heel wat jaren ouder dan Alcibiades, had een rond gezicht, weelderig zwart haar dat lang over haar schouders hing, zware borsten en wijde heupen, een sterk middel. De commentaar van Socrates was kort en duidelijk, een grom en een gefluit tussen de tanden door, ‘veel vrouw!’

Alcibiades zorgde direct voor haar, en ze kwam bij hem in wonen. Haar manier om de liefde te bedrijven bleek bevredigend en ze leek niet in het minst op Harmonia. Alcibiades begon met haar een routine die bijna het leven was van een getrouwd koppel, hoewel hij zelden langer dan een halve dag thuis was. Ze sliepen in gescheiden kamers. De vrouw voelde een onpeilbare afstand tussen haar en de Athener, hetgeen ze toeschreef aan zijn jeugd. Later echter, begreep ze dat hij een geheim in zijn binnenste verborg, een geheim dat hij niet wenste te delen, en ze begreep dat ze nooit meer dan een stuk meubel zou zijn voor deze fascinerende

man. Ze was voldoende vrouw echter om hem dikwijls te kunnen verleiden, en hij glimlachte zelfs af en toe bij haar plotse scherpe, geestige opmerkingen.

Toen de winter voorbij was, vormde er zich geen nieuwe bedreiging voor Potidaea. Er was geen reden meer voor Alcibiades en Socrates nog in Chalcidice te blijven. Alcibiades liet zijn vrouwelijke metgezel in het huis blijven wonen, maar weigerde haar mee te nemen naar Athene. Hij gaf haar voldoende geld om gedurende vele jaren nog comfortabel te Potidaea te blijven leven. Hij verzamelde enige, weinige voorwerpen waar hij echt aan hield, Chalcidicische kunstwerken, en zond die op een vrachtschip naar Athene. Daarna ging hij aan boord van de Harmonia met Socrates. Meerdere schepen vergezelden hen naar Athene.

De triremen zeilden langzaam naar huis. Alcibiades verlangde naar Athene na drie jaar afwezigheid. De Harmonia maakte een onopmerkelijke reis, voer langs Kaap Sounion en gleed majestueus de haven van Piraeus in.

Piraeus bestond eigenlijk uit drie havens, beschermd door havenhoofden of pieren die gebouwd waren in een open cirkel, zodat de twee einden konden verbonden worden met sterke ketens om de ingang af te sluiten, onneembaar voor vijandelijke schepen. De havens heetten Kantharos, de grootste van de drie en de handelshaven, Zea die de belangrijkste militaire haven was, en Munichia, de kleinere militaire haven.

De Harmonia voer voorzichtig de pieren van Zea in door gebruik te maken van de roeiriemen. De triërarch legde het schip aan nabij een lege scheepsloods, want de trireem had al een lange tijd in het water gelegen en kon een revisie van haar romp goed gebruiken.

De scheepsloodsen waren gebouwd afgezet met kolommen die de daken ondersteunden. De daken waren bedekt met pannen. De vloeren van de loods waren van steen, zeer glad en hellend naar boven uit het water, zodat een volledig schip met touwen en katrollen uit de zee en in de loods kon getrokken worden. Een trireem kon dus volledig op het droge getrokken worden, waar timmerlui het schip konden onderzoeken, de bodem afschrappen van zeeschelpen, en eventueel de romp herstellen. De daken beschermden de werkende mannen van de wind en de regen.

Zea beschikte over niet minder dan honderd zesennegentig van dergelijke loods, de ene naast de andere geplaatst, en ongeveer een derde daarvan was nu gevuld met schepen. Elke loods was ongeveer honderdvijftig voet lang, vijftig voet breed, zodat een trireem volledig in de loods kon verdwijnen. Tien gans nieuwe triremen waren in opbouw. Er was veel activiteit in de haven. Meerdere triremen roeiden binnen en legden aan langs de kades. Ze gleden kalm en geluidloos over het water, en enkele legden aan. Alcibiades zag hoe een trireem in een loods getrokken werd, uit het water.

De schepen van hun kleine vloot legden eerst aan bij een lange kade om Alcibiades, Socrates en de terugkerende hoplieten gemakkelijker aan land te laten gaan.

De mannen van de Harmonia en van de haar vergezellende schepen waren allen veteranen van Potidaea, en vrienden van Alcibiades die aan zijn zijde hadden gevochten. Ongeveer vijftig hoplieten vormden nu effectief maar onofficieel de lijfwacht van Alcibiades. De mannen zagen er naar uit hun families op te zoeken, dus splitsten ze te Zea.

Alcibiades en Socrates werden niet onthaald op enthousiaste toejuichingen van een uitbundige menigte of door enig aankomstcomité. Op de werkende timmerlieden na gaf niemand hen veel aandacht. In deze haven was er niets meer gewoon dan een aankomend trireem en een ander dat vertrok. De zeelui, de timmerlieden en de smeden bleven aan hun werk en gunden geen interesse aan een nieuw schip. Alcibiades en Socrates lieten het over aan hun dienaars te zorgen voor hun bezittingen. Ze zetten zich op weg van Zea naar Athene. Ze besloten de dertig steden te voet te gaan.

Alcibiades was verbaasd. Hij had nu al zoveel verschrikkelijke verhalen over de pest in Athene gehoord, dat hij verwachtte dode en zieke mensen bij de vleet, overal in de straten te vinden. Niets daarvan kon in Zea bemerkt worden, en dus meende hij dat de berichten erg overdreven waren. Hij had ergere gruwel gezien in het hoplietenkamp van Potidaea, in de zieke en stervende mannen van Hagnon.

Alcibiades en Socrates verlieten Zea door langs het arsenaal van Philon te wandelen. Dit was een enorm gebouw, een marinemagazijn en het grootste gebouw nog steeds dat Alcibiades ooit had gezien. Het had een lengte van drie triremen, meer dan vierhonderd voet lang, en het was iets minder dan vijftig voet breed. Het bevatte de voorraad voor de uitrusting van de triremen. Alcibiades liep even het arsenaal in, nieuwsgierig om te zien wat er in lag. Hij zag een grote hoop houten planken netjes gestouwd, hopen scheepskabels en touwen, roeiriemen, en hele rijen koffers waarin zeilen bewaard werden. Al de uitrusting bleek nieuw, piekfijn in orde, proper, en Alcibiades merkte trots aan Socrates op dat Athene goed voorbereid was voor een lange oorlog ter zee.

De twee mannen verlieten Piraeus en wandelden tot aan de corridor van muren die naar Athene leidde. Hier begonnen de beroemde muren van Pericles, de muren die ongeveer dertig staden lang waren, tussen Piraeus en de heuvel van de Pnyx. Pericles had de muur aan de rechterzijde laten bouwen omdat de haven van Phalerum praktisch volledig in onbruik was geraakt, haar functies overgenomen door het veel grotere Piraeus. De zuidelijke muur van Athene naar Phalerum werd toen ook niet meer hersteld of gebruikt.

De muren van Pericles waren ongeveer vijfendertig voet hoog en acht voet breed aan de basis. De stenen funderingen rezen hoger dan drie voet hoog boven de grond, en dan kwamen ze uit op een bovenmuur van bepleisterde bakstenen die nog veel hoger rees, tot dertig voet hoger. Die muren waren ook zeer dik, van drie tot vijf voet breed. Hoplieten konden patrouilleren op houten gangen achter de borstweringen. De corridor van Pericles was meer dan vijfhonderd voet breed. Op gelijke afstanden langs de muren waren grote stenen torens gebouwd, geplaatst om de verdedigingswerken te verstevigen.

Wagens en karren reden in en uit in de beide richtingen, van Piraeus naar Athene en terug, om de goederen van en naar de haven en de stad te transporteren. Veel mannen, handelaars, hoplieten, ambachtslui, wachters, vrouwen en kinderen wandelden de afstand ook thans. Het uitzicht van die weg was echter erg veranderd sinds Alcibiades en Socrates hem het laatst gezien hadden.

Athene

Langsheen alle muren van de corridor van Pericles stonden armoedige houten hutten opgesteld. De armste mensen die uit het land van Attica aangekomen waren in het begin van de oorlog leefden nu hier. Tegen de versterkingstorens geleund stonden iets grotere hutten, die ook wat beter beschermd leken tegen de natuurlijke elementen. Die hutten waren gebouwd voor de eerste mensen die in de corridor aangekomen waren. Vrouwen en kinderen zaten nu in die huizen, zeer weinig mannen. De deuren stonden meestal wagenwijd open, en kinderen liepen de hutten in en uit. Veel vrouwen zaten zonder iets te doen naast hun huisjes, of ze wandelden op en neer aan de hutten. Vrouwen nodigden Alcibiades en Socrates uit om binnen te komen. De prostitutie was erg gestegen in Athene.

Alcibiades en Socrates zagen armoede in de ergste en meest rauwe vorm hier. De mensen en de huizen bleven vuil, verwaarloosd en arm. Veel van de mannen konden nog op het land werken, in hun boerderijen, tot het signaal gegeven werd van een nieuwe aanval op Attica. Het was nog vroeg in de lente, en Koning Archidamus zou later komen, zoals hij al twee maal gedaan had in de vorige jaren.

Toen Alcibiades en Socrates verder stapten zagen ze de eerste resultaten van de pest. Een dode man, een naakt lijk bedekt met puisten en zweren, lag tegen de kant van de weg naast een hut. Het lichaam stonk al, maar niemand scheen dat wat te deren. Niemand trok het lijk weg om het te begraven of te verbranden. De stank was ondraaglijk in de omgeving, maar iedereen liep voorbij in een boog rond het lichaam. De mensen van Piraeus waren blijkbaar gewend aan dit soort tafereelen, en reageerden niet of niet meer.

Socrates was woedend. Hij schreeuwde dat het een schandaal was om dode mensen zo maar in de straat te laten liggen. Vrouwen vertelden hem dan dat dit het lijk was van een man die alleen geleefd had. Iedereen had schrik van de pest en weigerde het lichaam aan te raken. Een dood lichaam aanraken besmette de mensen al in normale omstandigheden en bevlekte hen ook geestelijk, en dat was natuurlijk nog meer het geval voor iemand die overleden was aan de pest. Een kar zou elk ogenblik aankomen om de lichamen die in de straat lagen op te halen en die naar de brandstapels in de stad te brengen. De omringende mensen bezwoeren Socrates de man te laten liggen, en hem vooral niet aan te raken. De ogen van Socrates rolden wild. Hij keek naar alle richtingen en hij leek wanhopig wat te willen doen, maar hij aarzelde.

Alcibiades trok Socrates met beide armen weg en slaagde er in hem weer aan de gang te krijgen, naar Athene.

Socrates keek later meerdere malen achter zich. Een beetje verder snelde een vrouw aan hut uit en ze gaf over in het midden van de weg. Ze zag er bleek en afgeleefd uit. Ze wankelde op haar voeten. Twee kinderen stonden naast haar. Socrates ging op de vrouw af, maar ze huilde haar niet aan te raken. Ze schreeuwde naar de kinderen om weer de hut in te lopen terwijl ze nog hevig stond te braken, maar geen galvocht kwam meer uit haar lichaam. Ze nam een emmer water in de handen en ging haar hut in.

Socrates stapte verder, en nu werd Alcibiades gewaar wat werkelijk verschillend was tegenover vroeger. De mensen stopten niet om met elkaar te praten. Iedereen vermeed iedereen. Weinige personen wandelden nog langzaam door de corridor zoals Alcibiades en Socrates thans. Iedereen snelde vooruit zonder om of zijwaarts te zien, zonder geluid te maken. Hoplieten liepen bijna, karrendrijvers vloekten nooit en maakten snelheid. Iedereen wou ogenschijnlijk dit deel van de stad zo snel mogelijk verlaten. Toch bleven de wagens en karren komen, voorzichtig, van ver al vertragend om mensen te vermijden in de weg. Ze reden zorgvuldig zo ver mogelijk rond mensen heen van wie ze wellicht meenden dat ze de ziekte konden oplopen.

Alcibiades bemerkte ook dat er toch veel drukte van karren en wagens heerste tussen de muren naar Piraeus. Vóór de oorlog had de belangrijkste weg van Athene naar haar haven buiten de muren gelopen. Die weg werd nu nog gebruikt, hoewel waarschijnlijk niet wanneer Archidamus het land binnenviel. Veel meer wagenrijders reden nu binnen de muren.

Alcibiades zag nog meer zieke mensen. Hij zag mensen verdwaasd in het midden van de weg staan of liggen, zich niet bewust van de wereld om hen heen. Mannen wandelden halfnaakt rond al bedelend. Hij zag mooie vrouwen aan hun haar trekken alsof een pijn hun hoofd opvrat van binnen. Hij zag hoestende kinderen, en kinderen die plots neervielen om in stilte opgeraapt te worden door een ouder. Hij zag ook een kar voorbijrijden van de astynomoi, de Raad van Athene die verantwoordelijk was om de wegen van de stad open en ongehinderd te

houden. De plichten van de astynomoi waren ook het verwijderen van de lijken van de mensen die in de straat stierven. De wagens van de astynomoi reden nu toch regelmatig door de stad om de doden te verzamelen en weg te brengen. De wagens die Alcibiades en Socrates zagen waren beladen met lijken, kriskras door elkaar gegooid.

Alcibiades en Socrates hielden op met elkaar te praten. Zij ook bewaarden nu de stilte die te Athene heerste. Ze wandelden sneller, ze wilden de eigenlijke stad zien, en ze vroegen zich af hoe het leven in het centrum kon zijn, of het leek op dat in de corridor naar Piraeus, beter of slechter.

Ze kwamen zo aan de poorten van de stad aan die de corridor scheidde van het centrum van Athene.

Alcibiades en Socrates hadden de Areopagus, de Pnyx en de Acropolis al van ver gezien. De Acropolis stond nog steeds even prachtig, glanzend wit en dominerend, het waarlijke spirituele teken van de weelde van Athene, en ook het teken van de nederige erkenning van de grootsheid van de goden door de stad die aan de voeten van de citadel der goden lag. De Acropolis was ooit de versterkte citadel van de stad geweest. Ze kon nog steeds zo gebruikt worden, maar Athene had de citadel omgevormd tot het beroemdste religieuze heiligdom van de Hellenen.

De poorten tot de stad stonden wijd open. Dat was geen uitzondering, Alcibiades had de poorten zelfs nooit gesloten gezien. Ze waren groot en massief, en ook zeer goed bewaakt. Ongeveer twintig hoplieten stonden aan de poorten, gekleed in lichte bepantsering, en ze vroegen aan iedereen die binnenstapte wat hun zaken waren in de stad. Alcibiades en Socrates moesten zeggen wie ze waren, waar ze vandaan kwamen en waar ze naartoe moesten, voor ze in de stad binnengelaten werden.

Karren reden onophoudend de poorten door. Alcibiades en Socrates bleven een tijdje aan de poorten staan, verbaasd, want een grote, lage wagen reed voorbij, de stad in, beladen met lijken die op elkaar gegooid werden, sommige naakt, andere nog gekleed. Twee ruwe, smerige mannen reden de kar, die getrokken werd door een zeer mager paard. Iedereen vermeed angstvallig die kar, vermeed de dood en de stank van nog etterende lijken. De lichamen waren bedekt met bloed, met braaksel en vuil. Andere lijken waren al half verrot en die waren waarschijnlijk slechts na een tijdje gevonden. Het verschrikkelijkste zicht echter kwam van de gelaatsuitdrukkingen van de doden, waarvan de ogen en de lippen en alle andere trekken verwrongen waren van pijn, afgrijzen en doodsangst.

Alcibiades en Socrates marcheerden naar de Areopagus en de Pnyx doorheen de straten van Athene. Ze volgden de lange straat die hen westwaarts naar de Pnyx moest leiden, naar de agora. Meerdere brandstapels voor lijken brandden in de open plaatsen, juist achter de muren. De brandstapels waren niet enkel meer opgericht naast de begrafenisplaats van Athene. Brandstapels rookten of smeulden in veel andere plaatsen van Athene. Alcibiades herinnerde zich een mooie open plek langs de muren, die vroeger bedekt was met fijne groene struiken doch geen bomen. Meerdere brandstapels brandden hier nu. Overall verbrandden de Atheners hun doden. Op elke brandstapel lag naar gewoonte slechts één lijk, op het gezicht na gewikkeld in de witte rituele doeken van de begrafenis. Rouwprocessies wandelden in stilte van de brandstapels weg, maar de processies bleven beperkt en nederig, nu, met weinig weeklagende vrouwen, en weinig mensen begeleidden de verbranding. Alcibiades zag een brandstapel branden, doch de familieleden draaiden weg voordat het lijk volledig tot as was verbrand. Dan, plots, schoot een man naar voor en hij wierp het naakte lichaam van een vrouw op dezelfde brandstapel. Zulke heiligschennis van de doden was ongehoord en strafbaar in de tijden van vóór de oorlog. Maar de armere mensen hadden geen geld meer om

te betalen voor het hout van de brandstapels. Die mensen die toch een treffelijke begrafenis voor hun familie wensten, maakten blijkbaar gebruik van de brandstapels van anderen.

In de straten van Athene zagen Alcibiades en Socrates dezelfde taferelen als in de corridor naar Piraeus, maar in mindere mate. Ze zagen drie dode lichamen tegen muren van huizen liggen, ze zagen mensen braken in de straat. Stervende mannen retten hun zweren met hun vingernagels open, vrouwen trokken de klederen van hun lichaam en waggelden dan halfnaakt in het rond met wilde ogen. Kinderen liepen rond zonder ouders in de omgeving.

Toen ze bij een fontein kwamen wilde Alcibiades drinken, maar Socrates trok hem weg. Iets later liep een man vóór hen uit. De man trok zijn klederen weg en sprong in het water, waarschijnlijk omdat hij een onblusbaar vuur in zijn lichaam wou doen stillen. Alcibiades en Socrates keken met misprijzen naar de man, maar ze konden dan ook slechts medelijden hebben met hem. Ze hadden nu te veel ellende en troosteloosheid gezien om nog te willen tussenkomen. De straten van Athene werden niet afgelijnd met doden, zoals de geruchten te Potidaea lieten uitschijnen, en het leven ging verder, maar in elke straat kon men zien dat de pest de stad en haar bewoners onnoemlijk had veranderd.

Alcibiades en Socrates gingen hun eigen weg, en ze wensten elkaar tot weerziens. Socrates wandelde naar zijn huis in de wijk van Collytus, ten zuidwesten van het centrum van Athene. Hij zei aan Alcibiades dat hij zijn vriend Simon van de lederwinkel nabij de agora eerst wou bezoeken. Alcibiades vervolgde zijn weg naar de agora ook. Hij kon naar twee plaatsen gaan, naar het huis van Pericles of naar zijn eigen huis dat beëindigd werd terwijl hij vocht te Potidaea. Hij besliste eerst naar zijn eigen huis te gaan, het huis dat hij eigenlijk nog nooit gezien had tenzij in de plannen, maar hij veranderde dan van mening en sloeg de richting van de Acropolis in.

Langs gans de weg zag Alcibiades houten hutten staan, gemaakt voor de mensen uit het land. De vroeger open plaatsen en pleinen tussen zijn huis en de Acropolis waren bijna gevuld met armoedige hutten. Hij ontdekte zelfs enkele tenten, en mensen die gewoon in het open, zonder enig onderdak, rond een vuurtje op de grond hurkten om iets te koken. Hij bemerkte een tempel onderweg, maar de tempel werd nu gebruikt om er in te wonen. Houten beschotten scheidten kleine ruimtes af in het midden van het gebouw om aan meerdere families onderdak te verlenen, in ellendige woonsten. Die mensen hadden tenminste een dak boven het hoofd en ze bleven beschermd van koude, wind en regen.

Acropolis

Alcibiades klom de reusachtige marmeren trappen op die de heuvel van de Acropolis opliepen. Naarmate hij hoger geraakte kon hij meer van de stad beneden zich opmerken. Veel brandstapels zonden zware, zwarte rook de lucht in. Alcibiades bereikte het einde van de trappen, bijna aan de top van de citadel, en hij keek naar beneden. Daar lag Athene, omringd door haar reddende muren, zijn geliefde stad, nu een gemartelde polis. Mensen gingen zwijgzaam aan Alcibiades voorbij, maar ze keken niet naar hem. Ze wilden ook de tempels bezoeken, een offergave brengen, of ze gingen de trappen weer af met plechtige, sombere gezichten. Niemand glimlachte, ook niet de kinderen.

Alcibiades ging de monumentale poort van de Propylaeën in. De Propylaeën waren nog niet volledig afgewerkt. Pericles had de zeer kostelijke werken daar doen stoppen nu al drie jaar

geleden, vooraleer de oorlog met Sparta begon. De werken die van voordien bevolen werden gingen echter door. Enkele metselaars waren marmer aan het polijsten op een muur in een hoek. Alcibiades keek kort naar de heiligdommen die gewijd waren aan Aphrodite en Demeter. Hij keek dan naar de Tempel van Athena Nike, en naar de Tempel van Artemis Agrotera. Hij slenterde de Pinacothek in, de galerij van schilderijen op de Acropolis, en hij bewonderde toch even de portretten van de helden van de Hellenen. Hij fluisterde een gebed ter hunner herinnering en ter herinnering aan zijn metgezellen die gevallen waren in het beleg van Potidaea. Hij bemerkte dat daar een banket georganiseerd werd, en dat leek hem zeer vreemd en buitenwerelds op dit ogenblik, dus verliet hij dat gebouw en liep terug door de Propylaeën om te blijven staan vóór het standbeeld van de Athena Promachos.

Een grote groep mensen perste zich samen om te bidden aan dat beeld. De mensen hielden hun armen hoog boven het hoofd en ze keken naar de hemel in een gezamenlijke, smachtende, bedelende houding van hoop en verwachting, pleitend voor goddelijke tussenkomst en voor de tussenkomst van hun godin bij Zeus. Veel mensen wrongen hun handen in wanhoop naar het onbeweeglijke, ongevoelige, stenen gelaat van Athena. Het standbeeld was enorm groot. Het was vijf of zes maal groter dan Alcibiades, gemaakt in brons door Pheidias, en Alcibiades had het al gezien toen hij nog de trappen van de Acropolis opklom. Daar stond ook het standbeeld van de Athena Lemnia, aangeboden door de Atheense kolonisten van Lemnos, en een groepsstandbeeld van Athena en Marsyas. Naast de tempels stonden vele altaren. Priesters boden de ene offerande na de andere aan de goden, daar. Alcibiades ging verder, naar zijn rechterzijde, naar het Parthenon, de Tempel van Athena Parthenos.

De belangrijkste tempel van Athene was ook de meest prachtige op de Acropolis. Atheense wachters stonden aan de ingang om te zorgen dat geen ernstig zieke mensen binnen konden gaan en anderen hinderen. Alcibiades keek naar de voorste acht Dorische kolommen gesneden uit Pentelisch marmer. Meer dan veertig kolommen stonden rond gans het gebouw. De kolommen waren prachtig wit gebleven en onbeschilderd. De andere kolommen ook, aan alle zijden, waren uitgehakt uit marmer en gepolijst tot de typische, zeer witte kleur van het Pentelisch marmer, onbevlekt en zeer glad. Al de beeldhouwwerken en de reliëfs van dit gebouw waren wel gekleurd met verf.

Hij zag boven de kolommen de blauw gekleurde trigiefen en de rode metopes, de acroteriae aan de hoeken waar het dak begon, het fijne lijstwerk waarop delicate, ingewikkelde lijnpatronen geschilderd waren in vele kleuren. Alcibiades zei goedendag aan de kolommen, en voor een ogenblik werd hij echt ontroerd door deze plaats weer te zien, één van diegene waar hij het meest van hield in Athene, na zijn lange afwezigheid. Als hij te Potidaea aan Athene dacht, dan was het eerste beeld dat in hem opkwam steeds dit, de gevel van de Tempel van Athena Parthenos. Ja, zonder enige twijfel was Athene zijn meest geliefde stad. Als Athene deze tempel had kunnen bouwen, hoeveel meer en grootsere dingen kon de stad dan nog realiseren?

De grootsheid van de plaats verbaasde Alcibiades eens te meer, en deed hem zich heel klein voelen in de wereld. Hij kende geen plechtiger omgeving voor de aanbidding van de goden. Deze plaats zo hoog, zo dicht bij de hemel, was de ideale plaats voor hem om spiritualiteit weer te vinden na de ellende van Potidaea. Hij keek weer omhoog.

De ruimtes tussen de trigiefen waren opgevuld met beeldhouwwerken. Hij wandelde langzaam rond de tempel en hij keek aandachtig naar alle details, nam al de mooie elementen van de architectuur die hij zich nog herinnerde weer één na één in zijn geest. Elke zijde van het Parthenon toonde verschillende taferelen. Vooraan stonden scènes van de gevechten tussen de goden en de primitieve reuzen, de Titanen. De noordzijde bezat taferelen uit de Trojaanse Oorlog, en aan de zuidelijke kant werden de gevechten tussen de mensen en de Centauren uitgebeeld. De architraaf binnen de zuilengang, rond het buitenste van de cella,

was versierd met een fries die de jaarlijkse processie toonde die ter ere van Athena gehouden werd, de Panathenische Processie. Aan het oostelijk fronton stonden beeldhouwwerken van de geboorte van Athena, en aan het westelijk fronton herkende hij de strijd tussen Poseidon en Athene voor de overheersing van Attica.

Alcibiades had deze tempel zien gebouwd worden toen hij nog jong was. Als jongen was hij dikwijls naar hier gelopen om de beeldhouwers en metselaars bezig te zien. De stukken stenen vlogen toen wijd in het rond, en dikwijls werd hij weggejaagd van de bouwplaats. De tempel was beëindigd ongeveer vijf jaar vóór hij Athene verliet om naar Potidaea te varen. Hij kwam nu weer diep onder de indruk van het majestueuze van dit gebouw, dat uitnodigde tot spiritualiteit en gebeden. De tempel bewees dat er iets hogers bestond dan de dagelijkse wereld en de beslommingen van de mensen. Zijn hart vulde zich met trots over de verwezenlijkingen van zijn polis, en hij dacht bijna dat Potidaea en de ellende die de oorlog had gebracht waard was om de grootsheid die hij hier zag te vrijwaren. Iets dergelijks had Sparta niet aan de wereld geboden! Hij stapte enkele trappen hoger om de tempel binnen te gaan.

De priesters hadden de poorten van de tempel volledig geopend, zodat het standbeeld van Athena zichtbaar was voor het publiek. Veel mensen drongen ook naar binnen en drumden samen bij het beeld. Velen waren vandaag gekomen, zoals waarschijnlijk alle dagen nu, om te bidden aan Athena Parthenos, en Alcibiades kon zich gemakkelijk inbeelden welke de hoop was van deze mensen en waarom ze kwamen bidden. De lucht was zwaar binnen de tempel, de geparfumeerde wierook hing dicht over de branders die aan de deuren stonden. Dikke rook walmde naar de hemel. Geen wierook werd binnen in de tempel verbrand, maar de rookwalmen van aan de deuren sloegen ook naar binnen.

Het standbeeld van Athena reikte tot boven aan het plafond. Het stond aan de westelijke zijde van de centrale beuk. Het standbeeld was immens groot, vond Alcibiades. Het was gemaakt uit hout, maar bedekt met goud en ivoor, en het glinsterde anders bij elke verschuiving van de stralen van de zon. Het gezicht en de armen van Athena waren uit ivoor gesneden, haar gewaad was van goud. Een ondiep, groot bassin water aan de voeten van de figuur diende om het zonlicht te weerkaatsen op de godin. Athena was gekleed als strijdster. Haar linkerhand rustte op een reusachtig schild van goud dat versierd was met het hoofd van een Medusa die haar vijanden tot steen moest slaan. Een grote cobra slang, eveneens in goud en ivoor, beschermde het schild aan de binnenzijde, bedreigde ook de toeschouwers, en vormde een herhaling van de slangen die zich onheilspellend kromden in het haar van de Medusa. De godin droeg een helm, en boven op die helm stonden figuren. Het haar van Athena was gebonden tot gouden lokken. Haar gezicht, ogen en mond waren gekleurd. In haar rechterhand droeg ze een ander standbeeldje, dat van Nike, van de overwinning. Het volledige standbeeld was het werk ook van Pheidias, de meest beroemde beeldhouwer van Athene.

Alcibiades talmde hier niet lang. Hij vond de lucht binnen in de tempel moeilijk om in te ademen, ondanks het volume van de zaal. Mensen duwden hem in de rug en hij wou dat soort contact nu vermijden. Hij ging snel weer naar buiten, het warme zonlicht in, liet de wind door zijn klederen waaien, opende daartoe de armen, en slenterde verder naar een grote open plaats in de citadel die nieuw toegevoegd was aan het Parthenon. Een zeer oude tempel toegewijd aan Athena Polias bleef daar staan. In die tempel, die Alcibiades zeer lief had, stond een zeer oud beeld in hout van Athena Polias. Alcibiades gaf er de voorkeur aan hier te bidden en hier Athena te eren, al vanouds. Hij had veel kleine offergaven gebracht naar dit altaar toen hij jong was. Deze tempel zou neergehaald worden, wist hij, om plaats te maken voor een groter gebouw, voor een complex van meerdere tempels dat het Erechteion zou genoemd worden.

De nieuwe tempels zouden toegewijd worden aan vele goden. De structuur zou moeten geplaatst worden rond het graf van Cecrops en rond de heilige olijfboom van de Acropolis. Pericles had ook de werken hier gestopt wegens gebrek aan geld. Alcibiades doolde door die plaats, maar hij zag slechts de funderingen van de tempels. Hij was blij dat Athena Polias voorlopig gered bleef.

Alcibiades wandelde daarna naar het uiteinde van de citadel aan de westelijke zijde, en hij keek van de acropolis heuvel naar beneden, naar de stad.

Athene ontvouwde zich onder zijn ogen. Hij keek naar de agora, waar hij zich inbeelde dat nu Socrates zijn vrienden en kennissen aan het bezoeken was, dan naar de Areopagus, de Heuvel van de Nimfen, de Pnyx, en dan verder zag hij duidelijk de muren en de corridor van Piraeus. Hij kon zelfs door de heldere lucht een stukje van het eiland Salamis opvangen. Die muren naar Piraeus! Ze leken zo slank en tener van hier uit, doch zo ontzagwekkend wanneer men er door wandelde! Zonder die muren was Athene niets. Voor al haar macht, zelfs met de muren rond de stad, kon Athene omsingeld worden en uitgehongerd worden in enkele maanden. Slechts de corridor van Pericles naar de haven belette dat! Het Atheens leger kon nooit winnen in een veldslag van de Spartiaten. Maar met de dubbele muren naar Piraeus had je wat? Een onoverwinbare macht! De Atheners konden van de muren op Archidamus spuwen, en Archidamus kon tieren zo veel hij wou, binnen kwam hij niet! En wie had het idee gehad die tweede muur te bouwen? Pericles de Grote, natuurlijk!

Alcibiades dacht, ‘wie ben ik? Wat is Athene, en wat betekent Athene voor mij?’

Hij was nu tweeëntwintig jaar oud, zou binnenkort drieëntwintig worden, en hij had al deelgenomen aan gebeurtenissen, en taferelen gezien die de meeste mannen van zijn stad in hun gans leven niet zouden ervaren. Hij had lief gehad. Hij had vrouwen bezeten. Hij had gereisd naar verre steden en streken. Hij had de verschrikking en de opwindning van de oorlog meegemaakt. Hij had gedood en men had hem van de dood gered. Hij had zeelui ontmoet, ambachtslieden, politici, handelaars, rijke landeigenaars van Attica, hoplieten, filosofen, veldheren, vrienden en vijanden. Hij had gesproken met wiskundigen en met sofisten, met smokkelaars en hoerenmeesters. Hij had de liefde bedreven met mannen, met meisjes en met hetaerae. Maar hij had Harmonia verloren, zijn liefde, en hij was sindsdien zo erg eenzaam gebleven dat zijn hart en geest pijn deden. Wat was de zin van het leven? Waar lag zijn lot? Wachtte zijn lot in deze stad, waar de zwarte rook van de brandstapels der lijken roken naar vuiligheid en naar verbrand menselijk vlees? Zou hij niet beter naar een mooi eiland varen en daar een filosoof worden en van het leven genieten, of zou hij een Atheense leider en veldheer moeten worden? Wou hij werkelijk zijn ambities waarmaken, de ambities die hij gezworen had bij een verloren liefde die wellicht nooit meer zou teruggevonden worden, doch die niettemin elke dag aan hem knaagde met bitterheid en eenzaamheid? Zou Athene zijn gelukkig lot kunnen worden, of zijn ondergang? Zou hij moeten vluchten uit de pest die Athene geworden was, of nu blijven en het risico lopen weg te rotten van de ziekte en dan verbrand te worden op één van die brandstapels die daar zo smerig stonken. Wat was Athene? Was Athene die brandstapels en die pest en de vuile houten hutten aan de muren, of de witte glans van het Parthenon? Ontelbare gedachten en vragen dwarrelden door zijn geest terwijl hij keek naar het zongebleeke Athene. Hij wist niet wat hij moest beslissen, wat te doen.

‘Wel, wel, onze jonge held van Potidaea, net terug, en alweer Athene aan het bewonderen!’ riep een stem uit achter hem.

Alcibiades voelde een hand op zijn schouder. Hij herkende de stem en hij vloog rond alsof hij door een bij gestoken was, of eerder zoals een hond die betraapt werd op iets wat hij niet zou mogen doen. Daar stond Pericles zijn voorgd. Maar voorgd niet meer.

‘Pericles! Wat een verrassing jou hier te zien,’ antwoordde Alcibiades.

De twee mannen omhelsden elkaar niet. Er waren niet veel emoties verloren tussen hen twee. ‘Een grotere verrassing voor mij, Alcibiades! Ik wist dat je één dezer dagen moest aankomen, maar niet echt juist wanneer. Ik organiseer een banket ter ere van Dionysos in de Pinacothek en ik kwam de voorbereidingen daar inspecteren. Ik zag je van ver al. Je bent erg veranderd. Je bent een man geworden!’

‘Ik ben ook naar de Pinacothek geweest een korte tijd geleden, maar waarschijnlijk kwam je later aan. Hoe gaat het met je, Pericles?’ vroeg Alcibiades, en hij kon direct zijn tong wel afgebeten hebben, want hij wist al veel van de mogelijke antwoorden uit zijn briefwisseling met de grote man. Hij had juist die ene vraag niet mogen stellen.

Pericles was oud geworden. Hij was nu over vijftig jaar oud. De onweerstaanbare druk en energie waren uit zijn ogen verdwenen, maar de vastberadenheid en de onbuigzaamheid lagen nog steeds op zijn nu scherper, vermagerd gezicht en in de kleine, doorzichtig grijze ogen.

Pericles knipperde even met die ogen en antwoordde dan toch, ‘je weet dat. Xanthippus en Paralus, mijn twee zonen bij mijn eerste vrouw, zijn gestorven. Pericles de jonge leeft, mijn zoon bij Aspasia, maar ik heb geen wettelijke erfgenaam meer. Athene sterft, de oorlog sleept aan, vele zaken ontbreken, waarvan niet in het minst geld. We bouwen niet verder aan onze tempels. Wat kan er goed gaan?’

Alcibiades was niet verbaasd geen bijzonder rouwbetoon of spijt te horen over de zonen van Pericles, op het feit na dat de grote man nu geen wettelijke erfgenaam meer had. Pericles had niet op te beste voet gestaan met Xanthippus die een vrouw getrouwd had die de luxe zocht, terwijl Pericles vrekkelig was tot in het extreme en enkel de kleinst mogelijke toelage aan zijn zoon had toegestaan. Paralus was altijd opstandig geweest tegen zijn vader.

‘Pericles de jonge is een fijn mannetje,’ zei Alcibiades. Hij hield van de jongen. ‘Het zou me genoeg doen opnieuw Aspasia te ontmoeten. Socrates zei dat ook al. Socrates was met mij mee, maar hij wou eerst naar zijn eigen huis gaan.’

‘Ja, Socrates! Zijn vrouw Myrto stierf slechts een paar dagen geleden. Ik vermoed dat hij dat nog niet wist toen hij aankwam. Hij zal rouwen, zoals de rest van Athene. Wat zul jij nu gaan doen?’

‘Ik weet het nog niet. Verder gaan met vechten voor Athene, veronderstel ik. Wachten op de meest wijze van alle raadgevers, tijd!’

Dat bracht een lach tevoorschijn op het gezicht van Pericles, ‘spreek jij me nu ook al na? Ja, het ging je goed af, de veldslagen, de oorlog, het beleg, bedoel ik. Phormio vertelde me over je en daarna Hagnon, en dan Xenophon, Cleopompus en de ganse rimram van onze strategoi. Ze kennen je nu allemaal, en ze prijzen je moed en durf.’

Alcibiades keek weer naar de stad en naar de rookpluimen die in de hemel van Athene stegen. Hij bleef een tijdje stil. Dat deed ook Pericles.

Alcibiades vroeg dan zacht, nu zeer ernstig, ‘hoevelen sterven elke dag, Pericles?’

Pericles stapte dichterbij de borstwering van de muur van de Acropolis, plaatste een hand op de stenen.

Hij zei, ‘thans ongeveer vijftig mensen per dag. Veel meer worden ziek. Het is veel erger geweest, meer dan honderd doden op bepaalde dagen. De pest neemt af. Ze zal langzaam stoppen. Het is allemaal mijn fout, natuurlijk.’

Pericles leek nog veel ouder in dat ogenblik, zeer vermoeid, verslagen en dun. Zijn stem klonk zeer bitter. Hij zag er uit zoals een eerbiedwaardige rechter van tachtig, de edelman die op zijn dood wachtte, de magere administrator. Zijn ogen vlogen in alle richtingen over Athene, maar ze keken droevig, meewarig, daar waar ze voorheen geglinsterd hadden van

kracht en nervositeit. Pericles was verleden jaar aangeklaagd voor slecht beheer van de zaken van de stad. Hij kon toen nauwelijks de verbanning vermijden, maar hij moest een zware boete betalen. Nu was hij terug in zijn macht en in zijn functie. Hij was nog steeds de machtigste man van Athene. Maar zijn zonen waren gestorven.

‘Je bent naar de Acropolis gekomen om Athena te aanbidden, is het niet?’ vroeg Pericles, zich weer naar Alcibiades kerend, en dan naar het Parthenon en naar de menigte. ‘Ik geloof dat Athena Parthenos ons straft. Weet je, was Athena ooit wel onze beschermster, onze patrones? Al de oude goden van Attica en van de Peloponnesos lijken mij vrouwen te zijn geweest, afbeeldingen van Moeder Aarde. Onze mythen spreken van strijders die uit het noorden kwamen, dit gebied veroverden, en Poseidon is een krijger. Onze mythen verhalen over het gevecht tussen Athena en Poseidon. Wie weet? Misschien was dat het gevecht tussen de oorspronkelijke bewoners van Attica en de god van onze strijdende voorvaders. Poseidon verloor, maar de krijgers wonnen. Was het Poseidon die verloor? Van wie zijn wij de afstammelingen? Misschien straft Athena ons nu om dit land en zijn mensen te hebben onderworpen!’

Alcibiades was erg verbaasd bij die sombere gedachten, die een hele sensatie konden verwekken indien geuit in de Volksvergadering.

‘Heeft de grote Pericles het geloof in Athena verloren? Is dat waarom hij een banket aanbiedt ter ere van Dionysos? Ben je aan het proberen de gunsten van een nieuwe beschermheer af te smeken, Pericles?’

Pericles had zich al herpakt.

‘Nonsens,’ zei hij snel, beangstigd toch dat zulk gerucht zich zou kunnen verspreiden in Athene. ‘Dit is de maand van het Festival van Dionysos. Het is mijn plicht Dionysos te eren!’ De mannen zwegen weer.

Dan vroeg Pericles, ‘kom eten thuis. Bezoek Aspasia. Breng Socrates mee. Het zal Aspasia veel goed doen. En er is veel te vertellen.’

Hij zei direct verder, ‘mijn twee zonen zijn dood, Alcibiades. Ik blijf zonder erfgenaam. Ik zal de Volksvergadering vragen mijn overblijvende zoon, mijn zoon met Aspasia, wettelijk te verklaren. Ik weet dat het in tegenstrijd is met een wet die ik zelf voorstelde en heb laten stemmen, want Aspasia is geen Atheense, maar dit zijn ook geen gewone tijden. Ik zal hulp nodig hebben in de Volksvergadering. Zal je me steunen?’

‘Natuurlijk zal ik dat,’ zei Alcibiades, maar hij was nog nooit in de Volksvergadering geweest.

‘Ik zal met mijn vrienden praten. Socrates kan ook helpen.’

Pericles sloeg het stof van zijn chlamys en hij stapte terzijde van Alcibiades om weg te gaan. Hij aarzelde echter, en zei, ‘ik ben naar een waarzegger geweest. Een goede waarzegger. Niet dat ik erg geloof in die soort voorspellingen. In elk geval, hij zei me dat Athene zou geregeerd worden door een halve Alcmaeonide ...’

Alcibiades onderbrak Pericles, roepende, ‘is dat waarom je Pericles de Jonge wil wettelijk je zoon maken? Wees niet bezorgd! We zullen voor hem spreken en stemmen. Er zijn veel slechtere keuzes dan hij om ooit over Athene te heersen.’

‘Nee,’ zei Pericles, al wegstappend, ‘je begrijpt het niet. De waarzegger zei dat de andere helft Salaminoi zou zijn.’

Alcibiades vloekte nu luid en hard. Pericles had in zijn geest gelezen en in zijn twijfels, beter dan hij dat zelf gedaan had. Er was slechts één halve Alcmaeonide, halve Salaminoi in Athene: hij, Alcibiades.

Alcibiades zuchtte en keek weer naar Athene. Hij moest nu maar naar zijn huis gaan. Athene had hem nodig. Pericles had hem nodig.

Dan zei hij tot zichzelf, ‘wat kan Pericles me schelen? De man is nooit bij een waarzegger geweest. Hij is slechts weer bezig mensen, mij, aan het manipuleren, zoals hij al zijn ganse leven gedaan heeft. Hij wil dat ik hem nu steun in de Volksvergadering. Hij wil me bij hem hebben en me vangen met hoop op meer. Hij wil Pericles de Jonge beschermen en hij weet dat we elkaar graag mogen.’

En dan lachte Alcibiades weer luid, zeer luid, over de stad die beneden hem lag. Hij had de pijn, de ellende, het vuil, het bloed van Potidaea uit zijn geest geschud. Hij kon zo iets ook hier doen. Hij had geen Harmonia om hem in deugd en fatsoen te houden. Hij zou aan Athene geven wat het miste, iets om over te praten en om het leed te doen vergeten, iets om geruchten en praatjes over in omloop te brengen, om mee te lachen. Athene kon enkele schandalen gebruiken om de stad uit haar somber gemoed te trekken. Athene moest weer leven. De pest had hem niet geraakt te Potidaea. Hij wist wat hij moest doen om ze te vermijden. De pest zou hem nu, hier, ook niet overheersen. Hij lachte verder luid, want hij dacht aan de trukken die hij in zijn mouw had steken. Hij had zo veel wapens geleerd die hij nu kon gebruiken! Wie zou de eerste maagd en dochter van een domme, rijke landeigenaar worden die hij kon ontbloemen? Wie was de mooiste en duurste hetaera van de stad? Welke politicus kon hij eerst deemoedigen met zijn argumenten in de Volksvergadering? Welke veldheer kon hij belachelijk maken? Hij was een man, nu. Hij bezat al de wapens die hij nodig had, en hij had geleerd onmeedogend te zijn!

Hoofdstuk 6. Athene, zomer 429 v. Chr. tot de zomer van 428 v. Chr.

Sensatie

Alcibiades woonde in zijn huis in het centrum van Athene, in de wijk van de Scambonidae, halfweg tussen de poorten van Phyle en Acharnia. Hij handelde thans met een wilde energie alsof een hete storm plots door de straten en de harten van Athene waaide die de stadsbewoners uit hun lethargische slaap joeg. Hij werd snel de sensatie van de stad. De gemeenschap van Athene roddelde over zijn seksuele durf, over zijn drinkgelagen, zijn extravagante kleding, zijn opvallend onbezorgde levenswijze, het koor dat hij oprichtte en betaalde, de vrouwen die hij verleidde, en de mannen die hij in overspel bedroog.

Een andere wind blies de pest de stad uit. Naar het einde van het jaar toe verdween de ziekte bijna helemaal uit Athene, zo onverhoopt en onverwachts als ze gekomen was.

Alcibiades liet de binnenmuren van zijn huis versieren door een schilder genaamd Agatharcus, een gevangene slaaf eigenlijk, tot de man zijn huis omgevormd had tot een prachtig, elegant paleis. Alcibiades was zo blij met het resultaat dat hij de schilder beloofde door hem eerst de vrijheid te geven en daarna overvloedig te betalen. Agatharcus kreeg veel klanten, werd één van de meestbegeerde schilders van de stad, hij had het piekfijn naar zijn zin in Athene, en de rijkste huiseigenaars begonnen eveneens hun huizen op te smukken naar het voorbeeld van Alcibiades.

Alcibiades wandelde de stad in, gekleed in heel opvallende gewaden. Hij droeg lange, rode tunieken die achter hem aan over de grond sleepten. Hij had zelfs een slaaf nodig die hem moest volgen om zijn lange gewaden op te houden zodat de levendige kleuren bij regenachtig weer niet teveel in de modder bleven hangen. Hij wandelde aldus langzaam en statig door de agora en hij dronk ostentatief van de fontein daar alsof de pest niet bestond. De mensen zagen niet dat hij niet echt dronk. Hij liet het water slechts naar zijn lippen komen en niet verder, en daarna liep hij snel naar huis terug om zijn mond overvloedig met azijn uit te spoelen.

Hij organiseerde symposiums in zijn huis, waarop steeds vele muzikanten, dansmeisjes en acrobaten opgevoerd werden. Hij bracht zelfs kleine theatervoorstellingen naar de Scambonidae, voorstellingen die dikwijls openlijk seksueel van aard waren. Hij stelde vrouwelijke slaven ten toon die afkomstig bleken uit vele verschillende Helleense steden en die op zijn symposiums ter beschikking bleven van wie er gebruik wou van maken. Zijn schepen brachten die meisjes in alsof er geen sprake was van oorlog op de Zee. Athene gonsde van de geruchten over zijn extravagante drinkgelagen, waarop slechts de beste wijn geschonken werd, en ook over de uitspattingen die volgden. Veel van die verhalen werden natuurlijk sterk overdreven, maar Alcibiades wist als geen ander die geruchten te creëren, ze te verspreiden en ze te doen aangroeien tot ze bijna een mythisch karakter kregen. Hij zocht zijn vrienden met zorg uit, veel invloedrijke mannen bewogen zich in zijn kringen, mannen ook die naar zijn gunsten en zijn geld dongen. Die werden zijn gedweë instrumenten om de meningen en het gemoed van de Atheners te beïnvloeden. Zijn symposiums werden het centrum van het politieke geroddel in de stad, en als dan de goede burgers van Athene eerst geschokt reageerden, maakten daarna de beste en rijkste mannen van Athene discreet allusies

naar hem over het feit dat ze nog geen uitnodiging van hem ontvangen hadden en wel eens graag ook naar een symposium wilden komen. Iedereen was er op uit om met zijn eigen ogen en zinnen de nieuwe sensatie van de stad te ervaren, en met eigen ogen mee te zien hoeveel geld uit vensters en deuren gesmeten werd aan vermaak. Alcibiades verleende hen graag en grootmoedig zijn gunsten dan, met een glimlach en een verontschuldiging een goede vriend nog niet te hebben gevraagd. Zijn fortuin nam snel af, maar dat kon hem nog niet veel schelen. Zijn boodschap was steeds: Athene is groot en prachtig, het leven is mooi, oorlog en pest kunnen ons niet klein krijgen, we zijn rijk en kunnen gerust plezier maken, morgen worden we nog rijker en machtiger. Alcibiades trok Athene weer naar hoop.

Alcibiades bracht in die periode ook veel tijd door in de haven van Piraeus. Hij leerde hoe schepen gemaakt werden. Hij sprak met de timmerlieden en met de triërarchen, de kapiteins en scheepseigenaars. Hij investeerde geld in de bouw van vrachtschepen en triremen. Uit gesprekken in de haven van Kantharos hoorde hij van welk land en van welke stad welke goederen kwamen. Hij maakte kennis met de mannen die boten binnenloodsten, besprak met hen over het lot van verdwenen schepen, en hoorde waar en wanneer stormen konden verwacht worden in de Zee.

Tijdens één van die wandelingen langs de kaaien, toen hij nogal afwezig en in gedachten verzonken slenterde, bemerkte hij een groot vrachtschip waarvan goederen afgeladen werden. Dit was een echt plomp maar zeer goed onderhouden vaartuig dat blijkbaar terug kwam van een lange reis. Het zeil was tegen de mast gevouwd en veel zeelieden werkten nog op de boot. Terwijl hij geïnteresseerd naar de vracht keek, zag hij hoe een reeks balen kostbare stof voorzichtig afgeladen werden. Twee mooi geklede, jonge vrouwen stapten ook pittig, met kleine gemeten stapjes, over de loopplank van het schip de kaai op. Ze hadden mooie gezichtjes en prachtig gevormde lichamen. Ze droegen lichte klederen die zodanig in de havenwind wapperden dat ze hun wulpsheid benadrukten, eerder dan die verborgen. De vrouwen bleken een beetje verrast toen Alcibiades hen aansprak, of was dat slechts schijn, maar ze waren direct klaar voor een kokette flirt. De vrouwen herkenden in hem snel een jonge, rijke, edele jongeman. De meisjes vertelden dat ze uit Corinthe kwamen, waar ze courtesanes waren geweest voor politieke partijleiders die hun invloed verspeeld hadden en daarom uit de stad verbannen werden. De vrouwen moesten Corinthe ontvluchten, maar ze vertelden dat ze ook niet echt in Athene wilden blijven omdat ze angst hadden van de pest. Ze hadden al twee maal van schip moeten wisselen tengevolge de oorlog en de stormen, en ze waren eigenlijk op weg naar Lesbos of Ephesos. Alcibiades hoorde snel dat de naam van het ene meisje Ismene was, en zij was geboren te Corinthe. Het andere meisje heette Perietione, en zij was afkomstig van Argos, doch had Atheense ouders gehad. Terwijl ze aldus gezellig praatten, werd Alcibiades meer en meer gecharmeerd en geamuseerd door hun kennis van de wereld en door hun lichte geestigheid. Hij stelde hen gerust in verband met de pest, en beloofde voor hen te zorgen als ze maar bij hem in Athene wilden blijven. Hij nam hen onmiddellijk mee naar zijn woning, en Ismene en Perietione bleven bij hem leven, en ze dienden hem. Vanaf dan weerklonken luide lachen en gegiechel de ganse dag in zijn huis. Alcibiades vrolijkte Athene op; Ismene en Perietione vrolijkten Alcibiades op.

In de zomer had er een militaire parade plaats in Athene ter ere van de strijders die in de oorlog gedood werden. Pericles vroeg aan Alcibiades om deel te nemen aan die erediens. De parade had plaats in de agora en al de hoplieten stonden al klaar met Pericles aan hun hoofd toen Alcibiades aankwam. Als Pericles echter Alcibiades in de agora zag verschijnen en naar het gebouw van de strategoi wandelen, verstikte hij zich bijna in zijn eigen speeksel. Alcibiades ging wel gekleed in de bronzen bepantsering van een hopliet. Zijn klokvormige platen waren zo zeer gepolijst, echter, dat ze de zonnestrallen heftig weerkaatsten. Zijn helm

en zijn borstplaten waren ingelegd met gouden en zilveren patronen. Lange, rode, vlamme paardenharen kroonden zijn helm tot halverwege zijn rug. Hij droeg een hoplon, een reusachtig groot schild gemaakt van goud en ivoor, waarop een blazoen gekerfd was van een jongetje, een volgeling van Aphrodite, die een bliksem slingerde. Alcibiades was de strijder van de liefde. Hij scheen zoals een vuurtoren tussen de andere hoplieten en bevelvoerders, die allen slechts in gewone, grijze bepantseringen stonden. Alcibiades droeg nog een purperen mantel om zijn schouders, een mantel gesneden uit de duurste stof en de kostelijkste kleur. De mantel sleepte achteraan over de grond. Hij werd daarmee ogenblikkelijk de lieveling van het publiek in de agora, en hij sloeg iedereen zijn rijkdom en vreugde in het gezicht. Hij marcheerde in de rangen, maar Athene had slechts oog voor hem, voor Alcibiades de Prachtige.

Alcibiades bezat ook een grote en zeer mooie hond die hem een fortuin gekost had. De hond droeg fier een bijzonder mooie, lange staart, en hij was daarmee één van de mooiste en ook zachte dieren in de stad. Alcibiades gaf de hond de naam van Archidamus. Op een dag, toen hij vond dat de aandacht rond hem verslaptte, sneed hij de staart van het dier af. Gans Athene lachte met die grap, want Alcibiades had de staart van Archidamus afgesneden, en Archidamus was ook de naam van de Koning van Sparta. Maar Athene vond het toch ook droevig voor de hond. Dan ging Alcibiades plechtig met de hond in de straten van Athene wandelen. Het dier bleef lief en gedwee Alcibiades volgen, overal mak en kalm, zonder dat Alcibiades hem aan een leibandje moest houden. Toen zijn vrienden her en der vroegen waarom hij de staart van het dier had afgesneden, lachte Alcibiades fijntjes, antwoordend, ‘ik wou dat de Atheners meer over me zouden praten. De Spartanen praten heel wat meer over me! Ze vragen zich af wanneer, nadat ik de staart van Archidamus heb afgesneden, ik nog meer van Archidamus zal afsnijden!’

De symposiums van Alcibiades werden beroemd in de stad. Hij nam ook deel aan veel drinkgelagen en aan banketten in de huizen van zijn vrienden. Hij werd een zeer controversiële, uitdagende openbare figuur nu, het geliefkoosde en schandalige onderwerp van Athene, zodat vele mannen hem uitnodigden alleen al maar om de sensatie van het jaar aan hun gasten te kunnen voorstellen. Alcibiades was de eenzame jongen die gekke dingen deed op partijtjes. Voor sommige avonden kreeg hij zelfs meerdere uitnodigingen tegelijkertijd. Hij zwierf dan van het ene feest naar het andere, en werd meer blij en meer dronken naarmate hij van huis tot huis wandelde.

Na maanden van dit soort leven werd Alcibiades wel arrogant, want hij kon nu al doen wat hij maar wilde, niets was te gek voor hem. De mensen die hem uitnodigden vergaven hem elke krenking, elke belediging van het fatsoen. Hij zwom in de losbandigheid en de liederlijkheid. Het cynisme voor zijn toehoorders werd een probleem. Hij werd uiteindelijk een probleem voor zich zelf. Hij deelde zeer sarcastische opmerkingen uit, beledigde mensen in zijn redevoeringen, en had respect voor niets en niemand. Hij realiseerde dan zelf ook wel dat hij de spiraal van dronkenheid en seksuele excessen op de feesten moest intomen. Alcibiades kon echter ook geestig en scherpzinnig uit de hoek komen, briljante grappen uitdenken en interessante gesprekken houden, en zijn meningen over de politieke toestanden werden geapprecieerd door de meer ernstige mensen tijdens plechtige symposiums. Hij ging allengs minder en minder naar dergelijke samenkomsten. Wanneer hij in de late morgen naar zijn huis terugkeerde en dan door de straten van Athene stapte, moest hij de armoede en de ellende van een groot deel van de Atheense bevolking wel merken. Overblijfsels van de verwoestingen van de pest bleven in de stad hangen.

Alcibiades ontmoette ook weer Thrasyllus op één van zijn zwerftochten door de stad, de man met wie hij veel in het gymnasium geïnfundeerd had toen hij jonger was. De twee waren echt blij elkaar weer te zien. Alcibiades trok Thrasyllus een kapperleion, een taveerne, in, op de agora, hoewel hij meer dan voldoende wijn gedronken had in de nacht. De mannen praatten boven een schaal wijn. Thrasyllus was hopliet geworden. Dan had hij allerlei toevallige werkjes gedaan. Hij overwoog thans weer dienst te nemen in het leger. Wanneer de vrienden nog meerdere schalen wijn gedronken hadden, waarvoor Alcibiades betaalde, wou Thrasyllus naar huis weerkeren. Zijn huis lag op de weg naar het Scambonidae district, dus vergezeld Alcibiades hem. Thrasyllus was beschaamd voor het slop waarin hij woonde. Hij nodigde Alcibiades niet uit binnen te komen. Thrasyllus zei tot weerziens aan de deur en ging het huis in, of liever naar een deel van een huis dat door vele mensen bewoond werd. Thrasyllus woonde in een vuile straat van een smerige wijk, in slechts twee kleine kamers die steeds somber bleven en waarin weinig meubelen stonden. Alcibiades zag niet veel van het binnenste van de kamers, zo donker was het daarbinnen, maar hij merkte voldoende op hoe armoedig eigenlijk Thrasyllus, zijn vriend, leefde. Een somber gemoed viel dan over hem zoals een zwarte sluier over zijn geest, en hij bleef in een zware, slechte luim de rest van de dag.

De avond daarna dronk Alcibiades nog veel meer. Hij ging naar een symposium georganiseerd door Anytus. Anytus was een grillig iemand, een bedeesde maar zeer rijke jongeman. Alcibiades kwam al dronken op het feestje van Anytus aan. Anytus omhelsde Alcibiades, en hij trok hem naar zijn andron. Deze avond, verklaarde Anytus met een arm rond Alcibiades, bracht hij aan zijn genodigden het wonderkind van Athene. Ongeveer tien andere mannen waren aanwezig, mannen die Alcibiades kende van vroegere symposia. Alcibiades werd misselijk van de ganse geschiedenis, en hij voelde zich nu beledigd om voorgesteld te worden zoals een tovenaarswors of een hantsworst, maar hij was nog niet klaar om zijn fratsen in deze kringen te stoppen. Hij ging netjes zitten op een bank van de andron om aan het symposium deel te nemen. Het feest was al een tijdje geleden begonnen. Hij was laat. De gesprekken vlogen in alle richtingen, meer nonsens dan ernstige praat werd geopperd. Alcibiades zei niet veel, maar hij dronk schaal na schaal van de licht gewaterde wijn. De mannen dronken veel en snel. Op een bepaald ogenblik kwam het gesprek op wat eigendom was van wie in Athene. Anytus beweerde dat men vrienden had om mee te delen. Hij deelde alles met zijn vrienden. Wat van hem was, was ook van zijn vrienden. Hij vroeg waarom men anders vrienden had.

‘Wel, wel,’ riep Alcibiades uit, ‘dus alles wat je bezit is ook van mij, is het niet?’

‘Natuurlijk,’ antwoordde Anytus. ‘Ja, alles wat ik bezit behoort ook toe aan mijn vrienden!’

‘Dat is fijn,’ zei Alcibiades.

Hij had plots een gek idee in zijn dronkenheid. Hij greep een deken van een bank af. Hij spreidde de deken op de vloer, bovenop de resten van de visgraten, weggeworpen groenterestjes en stukjes brood. Hij stapte de andron rond en verzamelde al de gouden en zilveren bekertjes, de dure kratertjes en schalen die hij kon vinden, en wierp die op een hoop in de deken. De gasten van het symposium keken met groeiende verbazing naar wat hij aan het doen was. Eerst heerste er stilte, dan zenuwachtig gelach, dan luid en vrolijk gelach. Alcibiades sloot de deken, bond een knoop met de hoeken van het doek, en zwierde de zak over zijn schouders. De gasten lagen nu in twee geplooid van het lachen. Alcibiades was meer dan totaal dronken, maar hij bleef ook vastberaden zijn idee door te trekken. Hij wankelde naar de deur van de andron, verloor het evenwicht, maar vond de rechte positie weer door tegen een muur te steunen. Het lachen stopte, want Alcibiades ging naar buiten. Een paar mannen in de andron riepen nu hun verontwaardiging uit, want Alcibiades verdween in de straat met een klein fortuin op zijn rug.

Anytus had naar Alcibiades gekeken met stijgende verrassing en nare voorgevoelens. Toen zijn vrienden voorstelden in te grijpen, hield Anytus hen echter tegen met gespreide armen, en hij stopte hen naar Alcibiades te vliegen. Hij zei dat Alcibiades inderdaad het recht had te nemen wat hij wou. Alcibiades waggelde het huis uit, ging door de aulé en uit de poort, nog steeds met de zak op zijn rug. Hij stommelde door de straten.

Alcibiades ging van straathoek naar straathoek, leunde af en toe tegen de muren om de zak te ondersteunen en om op adem te komen. Hij ging zo tot bij het huis van Thrasyllus.

Hij klopte op de deur in het midden van de nacht, schreeuwend, ‘Thrasyllus, Thrasyllus, doe open! Ik ben het, Alcibiades! Ik heb een geschenk voor je!’

Hij riep zo luid in de nacht dat hij al de geburen wakker maakte. Thrasyllus opende de deur. Thrasyllus had ook de halve nacht gebrast, hij had het bijgevolg moeilijk om wakker te worden en daarna om zijn twee ogen open te houden. Alcibiades zag een erg verdwaasde Thrasyllus met één open oog en de naakte schouder van een vrouw achter hem. Thrasyllus had niet de tijd te vragen wat Alcibiades wou.

Alcibiades wierp de rinkelende zak binnen en riep, ‘ik bracht je het een en het ander. Neem dit aan als een geschenk van vrienden. Je zult het kunnen gebruiken. Denk er geen ogenblik aan dat terug te geven! Het is van jou!’

Dan draaide Alcibiades zich om, en hij trok de deur achter zich weer toe.

In de volgende dagen hoorde Thrasyllus wat er gebeurd was. Hij vernam wie de eigenaar was van het goud en het zilver dat Alcibiades zijn huis had binnengegoid. Hij ging naar Anytus en bood aan om alles terug te geven. Anytus weigerde echter, zeggende dat die dingen wel degelijk toebehoorden aan Alcibiades, en dat Alcibiades het recht had ze te geven aan wie hij maar wou. Niemand anders in Athene wist echter wie het geschenk van Alcibiades had gekregen, want noch Anytus noch Alcibiades vertelden later, zelfs niet terloops, over die nacht. Maar het verhaal werd in geuren en kleuren herhaald in ieder huis van Athene.

Aan het einde van de zomer deed Alcibiades zijn eerste opgemerkte optreden in de Volksvergadering. Hij had aan Pericles beloofd hem te steunen in zijn pleidooi om Pericles de Jongere wettelijke erfgenaam te maken, en dus ging hij die dag richting agora. Tegen de tijd dat hij daar aankwam had hij al vergeten waarom hij naar de Pnyx moest. Hij werd verleid aan de vele visstalletjes in de agora, en de visverkopers drongen zich om hem heen. Ze waren het gewoon hem overvloedig van hun beste en vooral duurste vis te voorzien. Ze kenden Alcibiades goed, en ze verwelkomden hem uitbundig. Hij keek daarna naar de juweliers en naar de verkopers van mantels. Hij kocht een gouden ring. Hij kocht nog enkele dingen met afwezige blik, tot de magistraten van de Volksvergadering op de marktplaats verschenen met hun wachters, de Scythische Garde. Ze hielden lange koorden tussen hen en ze dreven iedereen naar de heuvel van de Pnyx. De Scythische boogschutters, de wachters van Athene, omsingelden de agora. Ze duwden zoveel mogelijk mensen naar de Pnyx. Ze gebruikten een rood koord daartoe, een koord waarop een rood poeder was gesprend. Iedereen die dat rood poeder op zijn chiton of himation of tuniek kreeg, zou gestraft worden. Alcibiades liet zich uit de agora drijven, naar de Pnyx, de heuvel van de Volksvergadering.

Alcibiades was eerst niet erg geïnteresseerd in wat er op de bema gebeurde, en hij stond in de laatste rijen van de duizenden burgers die de redenaars aanhoorden. De bema was de afgeplatte oppervlakte op de top van de Pnyx die uit de rotsen uitgehouwen was om de plaats te vormen waar de sprekers hun redevoeringen hielden. Op de bema stond er ook een altaar gewijd aan Zeus Agoraeus. Een priester offerde daar nu niet-bloedige offerandes, vóór het eigenlijke begin van de debatten. Dan werd een vlag opgeheven, de semeion, om aan te duiden dat een Volksvergadering werd gehouden. Drie hoge trappen leidden naar de bema, en Alcibiades stond tegen dan al halfweg onder de plaats van de sprekers. Wanneer de priester

gedaan had zijn offers te brengen, beval de epistatês, de Voorzitter van de Raad, aan de herauten van de stad de laatste verslagen van de Raad uit te roepen en ook aan de mannen te zeggen welke de punten waren die op die dag moesten besproken worden. Dan vatte de Volksvergadering aan.

Terwijl hij op de heuvel stond, hoorde Alcibiades iemand schreeuwen. Hij vroeg wat er gebeurde aan de mannen rond hem, en men vertelde hem dat in de vorige sessies de Volksvergadering een beroep had gedaan op de rijken van de stad om bijkomende fondsen te vinden voor de oorlog en ook voor de organisatie van de Eleusische Mysteries die tengevolge de Spartaanse invasie niet als een processie over land kon plaatsvinden, maar die in schepen moest gebeuren langsheen de kust van Attica. Alcibiades nam zijn kans dan plots te baat. Hij sprong tot aan de bema en stelde onstuimig voor een buitengewone hoeveelheid geld aan de Staat te geven. De mannen op de heuvel applaudisseerden voor hem. Ze schreeuwden en duwden hem nog verder naar voor, tot direct onder de bema, waar de eeuwige Pericles en de gezagsdragers stonden.

Alcibiades was zo opgewonden bij deze gelegenheid om een merkwaardig debuut te maken in de Volksvergadering, dat hij vergat dat hij een kwartel gekocht had in de agora. Het beestje werd opgeschrikt door het lawaai. Het was zo erg verschrikt dat het krijsend van onder de tuniek van Alcibiades vluchtte en, gelukkig met zijn plots gevonden vrijheid, boven de hoofden van de verzamelde burgers van Athene uitvloog. Het resultaat was een vrolijke opschudding onder de mannen, lachen en meer geschreeuw van leute op de heuvel. Vele mannen probeerden de vogel te achtervolgen en hem te pakken te krijgen. Pericles wierp zijn handen in de lucht van wanhoop, maar de archonten lachten zich een breuk. Ten slotte bemachtigde iemand de vogel, liep naar Alcibiades en gaf hem zijn beestje terug. De man vertelde dat hij een roerganger was genaamd Antiochus, die ook Alcibiades gezien had op zijn reis naar Potidaea. Alcibiades omhelsde de man daar en dan in het openbaar, en de man werd zijn vriend.

Toen het tumult over de fondsen en de kwartel voorbij was, vroeg Pericles om zijn zoon, Pericles de Jongere, zijn wettige erfgenaam te maken. Alcibiades sprong onuitgenodigd op de bema en hij gaf een korte maar warme redevoering ten gunste van Pericles de Jongere die hij zijn fijne, jonge vriend noemde. Hij bracht enige uitstekende argumenten naar de bema, en daar de menigte nog steeds naar zijn hand stond na het vrolijke gebeuren, waren er geen verdere redevoeringen of argumenten van Pericles zelf nodig. Het voorstel werd onmiddellijk ter stemming gebracht en bijna unaniem goedgekeurd door een massaal opsteken van handen. Pericles keek wel nors naar Alcibiades. Pericles had een eerbiedwaardige, plechtige rede willen houden en uitleggen hoe zijn lot, het lot van zijn familie, verbonden was vanaf zijn voorvaders tot nu, met het lot van Athene. Hij dacht nu eerder dat een halve dwaas zijn waardigheid had gestolen. Hij had ook gevreesd dat Alcibiades een catastrofe zou veroorzaken in de stemming. Hij schudde snel zijn hoofd in ongeloof over wat er gebeurd was, en lachte dan toch mee met de rest van de mannen, voor de eerste maal sinds lange tijd. Ja, dacht hij, Alcibiades handelde als een dwaas, maar zijn woorden waren berekend en warm. Een wervelwind draaide inderdaad rond in Athene! Indien de Spartanen maar het lachen in Athene die dag konden gehoord hebben, zouden ze direct van nijf terug naar hun droevige Sparta zijn teruggekeerd.

Begrafenis

Het wettig maken van zijn zoon bij Aspasia zou de laatste blijde gebeurtenis blijken in het leven van Pericles de Grote. In de vroege herfst van dat jaar viel hij op zijn beurt ten prooi aan de pest. Hij stierf in enkele dagen tijd, overwonnen door de ziekte en door de zorgen over de Staat. Hij was niet zo erg populair meer geweest in Athene tijdens en na de pest, zodat zijn laatste woorden waren, ‘nu zal tenminste niemand in Athene over me rouwen!’ Daarin vergiste hij zich echter.

Pericles de Jongere zond een bericht betreffende de dood van zijn vader naar Alcibiades, en Alcibiades liep direct naar het huis waar hij vroeger gewoond had. Ariphron, Pericles de Jongere en Alcibiades namen de organisatie van de begrafenis in handen, want Aspasia was ontroostbaar.

De professionele begrafenisondernemers legden het lichaam van Pericles op een tafel, zalfden het met olie en ze kleedden Pericles in zijn beste tuniek. De begrafenisondernemers deden al het werk, en ze deden het met hun handen ook al gewikkeld in geoliede en geparfumeerde doeken, uit angst voor de pest. Daarna wonden ze het lijk volledig in witte doeken die doordrenkt waren met was, op het gezicht na, dat zichtbaar bleef. Pericles de Jongere plaatste een muntstuk in de mond van zijn vader, zoals de traditie vroeg, om Charos de veerman mee te betalen die het lichaam van de overledene over de rivier de Styx naar Hades moest brengen. Toen dat alles beëindigd was, was het al de vroege namiddag. Ze plaatsten een vierpotige lijkbare in de ingang van het huis van Pericles, in de open poort naar de aulé, en lieten die daar om te kunnen begroet te worden door de mensen van Athene. Een onophoudelijke stroom van rouwende mensen ontwikkelde zich aan de ingang. De mensen van Athene kwamen Pericles een laatste maal begroeten en hem hun waardering tonen, aan die ene man die als een vader voor hen was geweest. Velen brachten bloemen en een beetje olie mee, en ze offerden veel libaties, plengoffers daar, voor de leider van Athene. Alcibiades en Ariphron zagen dat aan met open mond. Ze konden het verdriet van Athene over het overlijden van de grote man niet goed doorgronden. Gans Athene kwam die avond aan Pericles voorbij!

De volgende dag, vóór zonsopgang, plaatste Ariphron het lijk van Pericles op een andere baar en de baar op een begrafeniswagen getrokken door twee paarden. Alcibiades leverde de paarden. De baar werd op die wijze naar de Kerameikos gebracht, naar een plaats van het district van die naam buiten de muren van Athene, langs de heilige weg naar Eleusis. De Spartaanse of Megarische overvallers vielen nooit begrafenisprocessies aan. Ze waren nog niet zo laag gevallen, maar men wist nooit. Alcibiades zorgde bijgevolg ook voor bescherming door hoplieten.

De lijkwagen werd door de straten van Athene getrokken, gevolgd eerst door één vrouw die een groot libatievat droeg en die gans de weg plengoffers van olie sprenkelde ter ere van de goden. Dan volgde een grote groep van professionele vrouwelijke weklagers die luid uitriepen in klagende tonen hoe groot en goed de man Pericles geweest was. De vrouwen huilden, tranen liepen over hun wangen en ze trokken aan hun klederen. Na die vrouwen stapten Ariphron, Pericles de Jongere en Alcibiades en zijn broeder, allen gekleed in eenvoudige, zwarte tunieken. Zij werden gevolgd door de andere mannelijke leden van de familie, waaronder echter ook Socrates. Slechts achter hen gingen nog meer vrouwelijke weklagers, geleid door Aspasia. Zij ging ook gekleed in volledig zwarte klederen, haar gezicht gesluierd en verborgen. Ten slotte volgden een aantal aulospelers, fluitspelers, de processie.

Pericles was vele jaren een strategos, een veldheer geweest, en hij was gestorven als veldheer. Hoewel het ongebruikelijk was een begrafenisoptocht te doen volgen door gewapende mannen, stapte nu een grote groep van hoplieten vooruit, vrienden van Alcibiades en van Socrates, in volledige bepantsering, gewapend met zwaarden en lansen, doch zonder schilden. Alcibiades was ook gewapend. De familie wou niet het risico lopen buiten de muren aangevallen te worden door zwervende groepen vijanden.

De lange optocht ging door de agora en nam dan de Heilige Weg, de weg naar Eleusis. Overal stonden mensen die plengoffers sprenkelden, bloemen vóór de paardenhoeven en de lijkbaar wierpen. De Begrafenisweg van Athene was lang. Naast die weg lagen veel terrassen, en die terrassen waren afgescheiden door lage muren tot reeksen van kleine percelen land. Elk stuk behoorde toe aan een familie van Athene. Langs de weg stonden de grafmonumenten, meestal grote, platte platen marmer met halfgebeeldhouwde taferelen van helden en goden. In de Kerameikos, op het stuk land waar de grafstenen van de Alcmaeoniden opgericht stonden, kwam een brandstapel in zicht. De lijkbaar van Pericles werd van de wagen genomen door Ariphton, Pericles de Jongere, Alcibiades en zijn broeder, en op de brandstapel gelegd. De processie verzamelde zich in het ronde. Pericles de Jongere bracht dan een toorts aan het hout. De vlammen bleven eerst klein en aarzelend, maar dan trok de eerste wind van de dag aan het vuur, en de vlammen sloegen hoger. Zwarte rook steeg in de lucht. Het hout was sterk geparfumeerd met kruiden en harsen.

Het lichaam van Pericles werd op die manier verbrand. De familie bleef in stilte aan het vuur staan. De professionele weeklaagsters huilden nu in zachte, maar schrijnende klanken. Wanneer het vuur alles herleid had to as, en wanneer de ashoop kon aangeraakt worden, wat zeer lang duurde, werden de as en de overgebleven beenderen verzameld, op de grond gekoeld, besprenkeld met olie en water in een laatste libatie, en het geheel in een doek geplaatst. Dat doek werd dan in een urne geduwd. Op de plaats waar de processie nu stond, langs de straat van de graven in de Kerameikos, zou ook de grafsteen van Pericles opgericht worden.

De processie keerde dan terug naar het huis van Pericles. Daar moesten de mensen zich onderwerpen aan een lange reeks van zuiveringsrituelen. Het lijk van Pericles, zoals elk lichaam van een dode, had het huis en allen die er mee in aanraking waren gekomen besmet en ontwijd, dus moesten allen en alles ritueel gezuiverd worden. De volgende dag moest het ganse huis gereinigd worden met zeewater en hysop, maar daarna kon het begrafenisfeest beginnen.

De mannen en vrouwen aten en dronken samen. De familieleden, kennissen en vrienden van Pericles, kwamen één na één binnen. Pericles de Grote was niet meer, maar hij had een begrafenis gekregen die zijn waardigheid had geëerd.

Tijdens het begrafenisfeest at Alcibiades niets, maar hij dronk zwaar. Hij werd zeer dronken, zo dronken als hij zelden werd. Socrates probeerde hem weg te houden van de wijn, maar hoezeer hij dat probeerde, des te heviger dronk Alcibiades, en zijn wijn was sterk en onverdund.

Alcibiades zonk neer in een zeer sombere stemming. Hij zocht zelfs troost bij Socrates en verborg zijn hoofd aan de borst van Socrates, die hem knuffelde zoals een kind. Socrates twijfelde er dan niet meer aan dat Alcibiades, voor al zijn onbeschaamdheid en sarcasme, echt en eerlijk en openlijk, nu pijnlijk, treurde over de dood van Pericles. Noch Ariphton noch Pericles de Jongere werden zo zeer aangegrepen door het overlijden van hun broeder en vader. Zij bleven sober, gingen door al de kamers van het huis om met de rouwende bezoekers te

spreken, en ze ontvingen met dank de herinneringen en de anekdotes uit het leven van Pericles. Ze hoorden de woorden aan die hun broer en vader een laatste maal eerden. Aspasia liep ondertussen overal rond in snikken en huilen, en ze trok aan haar klederen en haren. Ze wrong haar handen en schreeuwde soms haar verdriet luid uit, samen met haar vrouwelijke vrienden. Ze wierp zich in de armen van Alcibiades.

Alcibiades eindigde de begrafenisreceptie met Socrates en een groep van dronken mannen in de symposiumzaal van Pericles. Ze lagen op de met kussens bedekte banken langs de muur, en Alcibiades dronk nog steeds schaal na schaal wijn. Hij begon over Pericles te praten. Hij herinnerde iedereen aan de grote daden van Pericles, en hij sprak zijn vroegere voogd aan alsof hij nog leefde. Hij zei hoe zeer hij zijn voogd had gerespecteerd en lief had gehad. Hij deed ook terugdenken aan hoezeer de Atheners Pericles hadden liefgehad, en hoezeer hun beschermer voor de mensen van Athene gezorgd had.

Tegenover Alcibiades, aan de andere zijde van de zaal, zat een man genaamd Hipponicus. Dit was een rijke, oude, maar steeds niets en niemand respecterende man. Hij was gescheiden van zijn eerste vrouw en toen dat gebeurde, had Pericles die vrouw prompt aangenomen als zijn eerste en wettelijke echtgenote. Dat was een vergissing geweest van Pericles, want hoewel de vrouw erg rijk was en invloedrijke ouders had, bleef het huwelijk zo verschrikkelijk als dat van Hipponicus was geweest. Na een aantal jaren begon Pericles uit te gaan met hetaerae, en vooral met de toen meest aantrekkelijke vrouw van Athene, Aspasia. Pericles werd verliefd op Aspasia, en scheidde dan ook snel van zijn echtgenote. Toch had hij al twee zonen bij haar. Hipponicus was geen politicus. Het gemeenschappelijke goed interesseerde hem geen snars. Dus kwamen de twee mannen, Pericles en Hipponicus, elkaar slechts zelden tegen in de Volksvergadering, hoewel Hipponicus de rijkste man van Athene was.

Hipponicus had ook veel wijn gedronken, en kon slechts misprijzen opbrengen voor al die zo duidelijke tekenen van eer aan Pericles. Hij had een hekel aan het openlijk betuigen van de gevoelens van Alcibiades.

Hipponicus riep dus plots, ‘och, Alcibiades, wees toch niet zo een huilebalk! Je hield toch niet zo erg van Pericles ook niet! Je mispreekt hem zelfs bijwijlen. Pericles zorgde voor het volk, maar jullie en anderen wilden van hem de nieuwe tiran van Athene maken!’

Hipponicus vervolgde dan met een gekend gerucht dat in Athene ooit de ronde deed, ‘toen Pericles aan zijn rekenschapverklaring voor het volk aan het werken was en je met hem wou spreken, hoorde ik dat je zei dat Pericles beter helemaal kon vermijden rekenschap te moeten afleggen aan de Atheners!’

Alcibiades luisterde naar Hipponicus zonder te verpinken. Bij de laatste woorden echter, sprong hij plots van zijn kussens op en voordat Socrates hem kon tegenhouden, kletste Alcibiades Hipponicus op zijn oor. Hipponicus sloeg met zijn hoofd tegen de muur zodat hij een tijdje verdoofd bleef liggen. Twee mannen grepen Alcibiades bij de schouders, zodat hij niet nog eens kon slaan, en Socrates trok hem de zaal uit. Alcibiades liet Socrates hem naar zijn eigen wijk brengen. Het was toen zeer laat en zeer donker. Socrates trok Alcibiades naar zijn slaapkamer. Twee vrouwen woonden blijkbaar ook in het huis, geen slavenmeisjes maar wondermooie rijpe vrouwen, en die verschenen ook in de kamer, tot de grote verbazing van Socrates die niets afwist van Ismene en Perietione. De vrouwen zorgden voor Alcibiades. Ze kleedden hem uit, stopten hem in zijn bed, en vroegen zachtjes aan Socrates weg te gaan.

Huwelijk

Alcibiades sliep de nacht door en de ganse volgende morgen en nog een deel van de namiddag. Hij ontwaakte met een verschrikkelijke hoofdpijn, nam een bad en wou een beetje licht voedsel eten, hem opgediend door zijn twee vrouwen, toen Diomedes in alle staten zijn huis binnenvloog.

Diomedes riep, ‘Alcibiades, wat heb je gedaan? Je gaf Hipponicus een mep, gisteren! Daar zal wel een goede reden toe geweest zijn, maar Callias, de zoon van Hipponicus, en anderen, hebben een smerig gerucht over je verspreid in Athene. Het gerucht gaat dat wij, je vrienden, een weddenschap met je hebben afgesloten. Terwijl we een paar dagen geleden stomdronken waren zouden we je zagezegd uitgedaagd hebben een opdoffer toe te dienen op de oren van Hipponicus, en jij, in je gekheid, hebt die weddenschap aangenomen. Iedereen van naam in Athene voelt zich beledigd door je onbeschaamdheid. Onze vrienden weigeren nog ons te begroeten. Zelfs de visvrouw in mijn straat keek naar mij met kwade, beschuldigende blikken. Je hebt geen opdoffer gegeven aan Hipponicus, maar aan Athene, en wij, je nauwste vrienden, worden daarin eveneens betrokken. Wat moeten we doen? Hipponicus en Callias oefenen overal zoveel invloed uit! Wat moeten we doen?’

Alcibiades trok zijn lange vingers door zijn dik, en nog steeds pijnlijk haar. De wijn was nog niet uit zijn lichaam gejaagd. Hij fronste met moeite de wenkbrauwen, en probeerde na te denken.

Dan antwoordde hij, ‘al goed, al goed, Diomedes. Ik gaf een dreun aan Hipponicus omdat hij mijn oprechte gevoelens voor Pericles in twijfel trok. Wellicht verdiende hij een slag om zijn oren, kniezer die hij is, maar ik had hem geen klap mogen geven. Ik had argumenten genoeg om hem de mond te snoeren. Ik veronderstel dat ik gewoon iemand wou boksen op dat ogenblik. Tevens, die dreun was niet erg hard, ik was te dronken. Zijn pijn kwam er alleen toen hij met zijn hoofd tegen de muren vloog!’

Hij dacht even na en zei dan, ‘ik zal naar Hipponicus gaan en me verontschuldigen. Je hebt gelijk, hij is invloedrijk, en dat is ook Callias, en we willen hen niet tot vijand maken. Ik deed er verkeerd aan Hipponicus een klap te geven, al heeft het me deugd gedaan.’

Daarmee was Diomedes tevreden gesteld.

Alcibiades wachtte tot in de zeer late namiddag. Hij at dan iets, maar weinig, kleepte zich aan in zijn fijnste maar uiterst eenvoudige tuniek en chlamys, en zette zich op weg naar het huis van Hipponicus. Hij vroeg daar aan een dienaar om de meester van het huis te spreken.

Hipponicus verscheen in de ontvangstkamer vergezeld van twee reuzen van slaven die ook nog gewapend waren met lange knuppels. Alcibiades zag het rode oor van de man, zijn blauw oog en zijn purperen voorhoofd, en hoewel hij een plotse opwelling had om in lachen uit te barsten, voelde hij ook echt spijt voor de oude man. Hipponicus keek echter lelijker dan ooit, dus had Alcibiades als eerste idee om snel het huis uit te lopen en aan Hipponicus toe te roepen dat de man gekregen had wat hij verdiende. Hij onderdrukte die gedachte echter. Hij keek ook met een argwanend oog naar de dreigende slaven.

Hipponicus begon eerst te spreken, ‘wel, Alcibiades, ben je naar mijn huis gekomen voor een nieuw boksegevecht? Dit maal kan ik je er een echt geven!’

Alcibiades zuchtte, maar hield zijn belofte aan Diomedes.

Hij zei, ‘Hipponicus, ik heb echt spijt van wat er gebeurd is. Ik had je geen klap mogen geven. Ik weet niet wat toen in me geschoten is. Ik verloor mijn zelfbeheersing omdat ik echt en eerlijk en zeer treurde om Pericles. Dat deed ik werkelijk! Ik ben zo snel als ik kon naar hier gekomen om je mijn verontschuldigen aan te bieden. Gelieve me te vergeven.’

Hipponicus was nog steeds kwaad, maar ook verbaasd.

Hij zei, ‘jij onbeschaamde zuigeling! Niets liet je toe me onverwachts te slaan met dergelijke kracht vóór ik me kon verdedigen! Ik ben je oudere, een man die je zou moeten respecteren! Je nam mijn aanwezigheid op de begrafenis kwalijk. Niets kan je gedrag verontschuldigen, en ik neem geen excuses aan! Als we gisteren nacht regelmatig hadden gevochten, dan zou je er niet zonder kleerscheuren van af gekomen zijn!’

Alcibiades moest weer inwendig lachen daarom, want hij kon Hipponicus zelfs bewusteloos slaan op eender welk ogenblik. Hipponicus, echter, kruiste zijn armen en stond zo verdedigend en uitdagend, met zijn benen gespreid, ferm en vast op de grond. Alcibiades zag ook twee mooie gezichtjes van vrouwen tussen Hipponicus en de deurstijlen heen gluren, vanuit de tweede kamer, maar ze durfden niet naar voren te komen. Hij wist helemaal niet wat nog te doen.

Alcibiades begon dan al zijn klederen af te werpen, het ene kledingstuk na het andere, tot zelfs zijn lendendoek, zodat hij spiernaakt vóór Hipponicus stond. De mond van Hipponicus viel open en zijn ogen werden groter. Zulk een ontwikkeling had hij niet verwacht, en hij had zijn dienaars meegebracht voor een nieuwe bokspartij. Nu zag hij de jongen gans naakt vóór zich staan.

‘Hipponicus,’ riep Alcibiades, met open gespreide armen, ‘kijk, ik sta bloot vóór je. Sla me nu, gesel me, tuchtig me, op welke wijze je maar wilt. Ik verzeker je dat je me waarlijk ziet om je vergeving bedelen. Ik ben je gewillige dienaar!’

Hipponicus was zo verbaasd dat hij in stilte keek, en weer keek.

Hipponicus was geen nijdigard en geen zeurpiet van natuur. Hij hield van een goede grap.

Hij was ook een harde zakenman, maar hij hield wel af en toe van een jongeman, en hij vond de situatie in zijn huis nu wel uiterst vrolijk en origineel. Alcibiades zag Hipponicus achteruit leunen, zijn handen op de heupen plaatsen, en beginnen te lachen zo hard hij kon, onstuitbaar. Hij lachte en bleef lachen, en vouwde in twee.

Hipponicus veegde de tranen uit zijn ogen en zei, ‘Alcibiades, mijn jongen, kleeid je weer aan! Het is je vergeven, en ik zal wel een manier bedenken waarmee je de schuld kunt aflossen. Vooruit, kleeid je aan! Laat ons wat wijn drinken en iets eten!’

Hipponicus werd er zich van bewust dat er achter zijn rug heel wat gegiecheld werd. Hij draaide zich om naar de meisjes en schreeuwde, ‘wat doen jullie hier? Dit is geen tafereel voor jonge meisjes! Meng je niet in de zaken van je vader! Verdwijs! Nu direct! Breng ons te eten en te drinken. Snel!’

En Hipponicus klapte in zijn handen. De meisjes sprongen weg, maar gluurden toch nog even goed naar de naakte jongeman.

Alcibiades kleeidde zich aan, en Hipponicus nam hem bij de schouders om naast hem te gaan zitten aan de lage tafeltjes in de kamer er naast. De twee meisjes, die de dochter van Hipponicus en haar dienstmeid bleken te zijn, brachten hen kleine stukjes vlees, vis, groenten en brood, daarna zoete koeken. Hipponicus en Alcibiades lachten doorheen het ganse maal en de ganse avond door, tot een stuk in de nacht. Alcibiades geraakte weer heel erg dronken voor de tweede maal. Hij verliet het huis toen Hipponicus neerzeeg op zijn bank en luid ronkend in slaap viel.

De volgende morgen stond Alcibiades vroeg op. Hij zat in zijn aulé, in een stoel, hield zijn hoofd in zijn handen tengevolge een al te goed gekende hoofdpijn, en hij warmde zich in de vroege zonnestralen. Plots stormde Callias, de zoon van Hipponicus, zijn huis binnen.

Toen Callias onuitgenodigd vóór Alcibiades stond, ook al met de handen in de heupen, keek Alcibiades weer pijnlijk op en hij zei, ‘wil je alstublieft binnenkomen, geëerde gast? Kom

binnen, geachte Callias, blijf niet buiten aan de poort staan! Wat is er in deze dagen dat elke morgen iemand zo maar binnenstormt met een kwaad gezicht?’

Callias plantte zijn voeten in lijn recht tegenover Alcibiades, en riep, ‘wat heb je mijn vader aangedaan, Alcibiades?’

Alcibiades dacht dat Callias allusies maakte op de boksslag op het oor van Hipponicus, en hij opende zijn lippen om te antwoorden, maar Callias liet hem niet zo snel aan het woord.

‘Je hebt mijn vader voor het eerst in tien jaar echt dronken gemaakt. Een oude man zoals hij! Mijn vader kende zelfs het verschil niet meer tussen water en wijn, zoveel water goot hij de laatste jaren in zijn wijn! Mijn oude man praat groteske nonsens, thans. Hij wil dat je trouwt met mijn zuster, met Hipparete! Hij beweert dat die trouw je zal afleren mensen tegen het hoofd te slaan. Hij wil geen andere schoonzoon meer dan jij, en Hipparete lijkt al zo verliefd te zijn als een gekke kip die voor het eerst in haar leven een echte haan gezien heeft! Wat heb je in ’s hemelsnaam uitgespookt?’

Alcibiades kon slechts antwoorden, ‘och, och! Mijn arm hoofd! Wat hebben we gedaan?’

‘Wij? Neen, neen, jij Alcibiades, jij! Mijn vader laat je weten dat hij geen enkele verontschuldiging wil aanvaarden tenzij je met zijn dochter trouwt!’

Alcibiades probeerde uit zijn stoel recht te staan, maar dat lukte hem niet al te best en hij moest een hand op de armleuning houden. Hij vroeg zich af welk soort water Hipponicus bij zijn wijn voegde. Hij omhelsde dan Callias, zijn vriend, zonder een woord te zeggen, de Callias die zo rijk was als Croesus, misschien wel rijker, en die snel weinig minder rijk dan zijn vader, Hipponicus, zou worden.

Hij trok Callias naar binnen in het huis en zei, ‘we moeten dringend praten. Laat ons eerst een stukje gaan eten!’

En Callias en Alcibiades, allebei barstend van het lachen, gingen arm in arm de kamers in.

Diezelfde dag nog vroeg Alcibiades zeer formeel aan Hipponicus de hand van diens dochter. Hij hield daarmee zijn belofte aan Hipponicus. Hij vroeg een meisje ten huwelijk dat niet alleen zeer mooi was (hij had heimelijk naar haar gelonkt terwijl ze hem de vorige avond bediende), maar die ook behoorde tot de beste familie van Athene, dochter van de rijkste man van Attica en zuster van een man die voorzeker nog veel rijker zou worden. En wat meer belangrijk was: Athene zou eens te meer omvallen van het lachen. Alcibiades had eerst wel aan Callias geweigerd te rouwen met het meisje. Een heel klein beetje, voor de vorm. Callias dreigde er mee de vuile geruchten te laten aanslepen. Dan stelde Callias voor om tien talenten zilver mee te geven met de bruid. Alcibiades vroeg direct tien talenten meer wanneer het meisje kinderen zou krijgen. Dat deed Callias bijna stikken van wrevel en nijd, en hij gooide namen naar Alcibiades, maar Alcibiades bleef doofstom. De overeenkomst werd bezegeld. Lange tijd nadien, veel jaren later, toen Callias meende dat hij kinderloos zou sterven, verklaarde hij in de Volksvergadering dat hij in dat geval al zijn goederen achterliet aan de Staat van Athene. Callias had nooit echt goed de overeenkomst verteerd die Alcibiades hem woordeloos opgedwongen had.

Callias trok Alcibiades direct naar het huis van zijn vader. Hipponicus wachtte al op hem. Callias duwde Alcibiades door de deur. Zodra Hipponicus Alcibiades zag, begon hij van plezier te glimlachen en hij riep zijn dochter binnen. Die had ook al staan wachten in de naastgelegen kamer, gekleed in een prachtige oranje tuniek. Ze droeg een witte himation met veel lange vouwen en met mooi versierde, veelkleurige patronen geborduurd aan haar schouders.

Hipponicus nam de hand van zijn dochter en zonder veel omhaal zei hij, ‘Alcibiades, mijn jongen, Ik geef je mijn meisje. Ik hoop en ik wens dat ze ons veel kinderen moge geven in de heilige banden van het huwelijk!’

Alcibiades fluisterde, nauwelijks hoorbaar, ‘ik aanvaard je dochter, Hipponicus.’

‘We geven haar een bruidschat van tien talenten,’ fluisterde Hipponicus met zijn lippen dicht bij het oor van Alcibiades en met opgehaalde wenkbrauwen.

‘Dat is wat overeengekomen is met Callias, en ik aanvaard alles met genoegen.’

Hipponicus schudde dan krachtig de hand van Alcibiades, en dat deed ook Callias, die echter ook zijn sterke rechterhand hard op de schouders van Alcibiades liet neerkomen. Dat was de verlovingsceremonie.

Hipparete stond eerst met haar ogen naar de grond gericht, maar als ze haar hoofd oprichtte, blonken haar ogen. Alcibiades nam haar hand in de zijne en bemerkte toen dat ze niet meer een jong meisje was, maar een jonge vrouw, klaar voor de liefde en voor het baren van kinderen, klaar voor het huwelijksleven en klaar om een huishouding te beheren. Hipparete was mooi. Ze was zelfs heel mooi met wat de gezichten van Hipponicus en Callias hadden kunnen beloven, en hij zag dat Hipparete ook een karakter had, een hoofdje van haar eigen. Ze was de dochter van de rijkste man van Athene en de dochter van de eerste vrouw van Pericles, wat haar een halfzuster maakte van de vroegere zonen van Pericles, van Paralus en Xanthippus.

Hij dacht dan, ‘waarom niet?’

Alcibiades en Hipparete wachtten tot aan de beste maand om te trouwen, tot in Gamelion. Dat was in volle winter, dus mocht men niet veel goed weer verwachten. De maand van Gamelion was echter het meest geschikt om te trouwen, omdat ze de heilige maand was van Hera, de patrones van huwelijken.

De dag vóór de trouw verzamelde Hipparete haar bezittingen in het huis van haar vader. Met haar diensters plaatste ze al haar klederen en linnen in grote koffers, en koffer na koffer werd op wagens geladen die in de open plaats van het huis stonden. Hipparete offerde sommige van haar jeugdherinneringen op aan de goden van het huwelijk: een pop, oude speeltuigen. In de avond gingen haar vrouwelijke familieleden in optocht naar de Fontein van Callirhoe om water te gaan halen voor haar ritueel bad.

De volgende morgen wasten Hipparete en Alcibiades zich in hun respectievelijke huizen volgens het reinigingsceremonieel van het huwelijk. Ze deden hun huwelijksklederen aan. Die waren voor Alcibiades een levendig gekleurde tuniek, himation en chlamys, en voor Hipparete een eenvoudige, witte tuniek met veel vouwen en een himation van het fijnste stof.

In de vroege namiddag ging Alcibiades, vergezeld van zijn familie en zijn getuige, Socrates, naar het huis van de bruid. Socrates zag er belachelijk uit, en hij wist het. Hij was in zijn gewone, alledaagse tuniek gekomen, maar Alcibiades had hem van top tot teen bekeken en dan een nieuwe, gekleurde chiton, himation en chlamys doen aandoen. Alcibiades plaatste bloemenslingers rond de nek van Socrates, en hij sprenkelde zoveel parfums op Socrates dat Socrates gromde wel te gelijken op een priester van Dionysos. Hij riep dat het toch niet hij was die het meisje zou trouwen, maar Alcibiades ging door hem te begieten met de dure geurwerken, en beweerde alleen maar te doen zoals de traditie vroeg. Alcibiades was trouwens ook zo uitgedost, met bloemen in zijn haar en slierten boven zijn tuniek. Alcibiades werd gezalfd met welriekende mirre. Zijn huis werd volledig versierd met olijftakken en laurier.

Alcibiades en een groot gevolg van vrienden gingen in processie naar het huis van Hipponicus. Alcibiades en Socrates leidden de zeer luidruchtige groep. De vrienden van Alcibiades verdeelden grappen links en grappen rechts, en ze veroorzaakten daarom weer een grote opschudding onder het volk van Athene, vooral ook omdat de twee huizen niet dicht bij elkaar

lagen. De mensen van Athene bleven verbaasd kijken naar de kleurrijke groep die al even veel door de straten heen danste als stapte.

Hipponicus en Callias wachtten op hen aan de ingang van hun huis en ontvingen het vrolijke gezelschap met hoge wenkbrauwen, kinnen in de lucht, en een zucht. Ze offerden bloemen en fruit aan de goden op het altaar bij het huis van Hipponicus. Ze spilden plengoffers van olie en water, en Hipponicus nodigde dan de mannen uit op het banket.

De mannen en vrouwen zaten aan gescheiden zijden van de kamers, en Alcibiades zag nu zijn bruid weer, voor de eerste maal sinds veel dagen. Ze zag er prachtig uit in haar mooie klederen, haar schouders naakt, en ze droeg een kroontje van olijftakken in het haar. Ze bleef echter volledig gesluierd in de bruidssluijer die hij het genoeg zou hebben slechts later in de dag af te rukken. De banketzalen waren versierd met bloemen, slierten en lauriertakjes, en op hoge, driepotige tafeltjes stonden al de traditionele Atheense bruidschalen, de lebetes gamikoi. Dit waren de eerste huwelijksgeschenken, en meer daarvan werden naar de bruid binnengebracht.

Daarna werd voedsel opgediend, veel kleine schaaltes en kommen gevuld met fruit, vis en vlees. Dit werd geplaatst op de lage tafeltjes die naar de genodigden toegeschoven werden. Ook brood van verschillende soorten werd aangeboden.

Callias ging zelf rond met een mand vol brood, zoals het een goede broeder paste.

Hij offerde de rituele porties terwijl hij overal luid de heilige formule van de huwelijken uitsprak, 'ik heb het ergste vermeden; ik heb het beste gekozen!'

Toen Callias een stuk brood aanbood aan Alcibiades, grinnikten de twee mannen openlijk naar elkaar zoals twee samenzweerders. Vandaag, tenminste, lag er vrede tussen hen beide.

Op dat ogenblik riepen de vrienden van Alcibiades hun dienaars in, en meer huwelijksgeschenken werden binnen gebracht. Elke dienaar droeg een geschenk en stelde dat voor aan de genodigden, eerst aan Hipparete, daarna aan Hipponicus. Veel prachtige stukken van huwelijksdozen, meer lebetes gamikoi, beeldhouwwerkjes, fijn versierde meubelstukken en juwelen met edelstenen werden aldus binnen geplaatst, en Hipponicus keek vrolijk en tevreden naar de weelde van de giften. Hij had nog niet deelgenomen aan een huwelijksceremonie waarin zo veel, zo gevarieerde en zo rijke geschenken ten toon werden verspreid.

Toen ze allemaal goed gegeten hadden, was het heerlijke banket ten einde en de gasten begonnen wijn te drinken. Hipponicus bleek inderdaad gewoon zijn wijn erg te verdunnen met water, zeker de wijn die hij uitdeelde. De avond viel. Hipponicus gaf in de eerste duisternis een teken aan zijn dochter, die haar sluiers afnam. Alcibiades kon nu het gezicht van Hipparete zien, en veel van zijn vrienden namen diep adem. Dit was niet slechts een rijke bruid! Hipparete was ook een schoonheid!

Olielampen werden dan in de kamers geplaatst, aangestoken, en in de mysterieuze atmosfeer van de avond, in het steeds bewegend en zachte licht van de avond, in verrukking gebracht door meer uitwasemingen van mirre, zongen de mannen lofliederen ter ere van de goden en van de bruid. Hipponicus offerde de laatste koekjes met sesamzaden, de symbolen van de vruchtbaarheid in de Atheense huwelijken.

Bij het begin van de nacht werd het tijd voor bruid en bruidegom om het huis van de vader van de bruid te verlaten. Hipponicus stond op van zijn bank, ging plechtig naar zijn dochter, nam haar hand, deed haar ook recht staan, en legde haar hand in de hand van Alcibiades. De mannen en vrouwen die aan het huwelijksfeest hadden deelgenomen gingen naar buiten. Alcibiades en Hipparete stapten in een open wagen die gemend werd door Pericles de Jongere. De wagen was opgeschikt door Alcibiades, en zijn twee beste paarden trokken zenuwachtig aan de teugels. Hipparete hield een zeef en een broodrooster, symbolen van haar toekomstige

huiselijke plichten. De familie van Hipparete, haar vrienden, en ook de familie en vrienden van Alcibiades, volgden de wagen met toortsen. De dienaars droegen al de geschenken achter hen, maar ook een paar wagens waren nodig om de grootste stukken te transporteren. Asopius zoon van Phormio leidde de optocht. Hij was de officiële proegetes die aan iedereen voorafging. Hij ook droeg een kroon van olijftakken en een ceremoniële staf. Hij was een eerbiedwaardige ceremoniemeester van de optocht. Hij stapte langzaam en statig, gevolgd door de wagen van de bruid en de bruidegom. Af en toe keek hij om en wierp dan een grimas en een grinnik naar Alcibiades.

Alcibiades had geen ouders meer om zijn bruid in zijn huis te ontvangen. Hij zond daarom Socrates vooruit. Socrates stond aan de ingang klaar. Hij hield een brandende toorts, en libatieamfora's stonden naast hem. Alcibiades hielp een stralende, glimlachende Hipparete uit de wagen stappen. Daarna bleven de beide naast Socrates staan. Socrates verwelkomde het paar, sprenkelde plengoffers van olie en water rond hen. Hij sloeg Alcibiades op de schouders en zei, 'mogen de goden jullie huwelijk zegenen, mijn jongen.'

Socrates omhelsde daarna de bruid. Hij gaf aan Hipparete een stuk huwelijkskoek gemaakt met sesamzaad en honig, en ook enkele dadels. Dit ook waren de gewoonlijke symbolen van vruchtbaarheid voor de inwoners van Attica. De menigte slaakte dan luide kreten van gelukwensen, want dit was het laatste deel van de huwelijksceremonie. Een regen van noten en vijgen werd over het paar gesmeten, en Alcibiades en Hipparete vluchtten hun huis in.

Alcibiades nam zijn pas getrouwde bruid direct naar de bruidskamer. Eenmaal binnen, sloot hij de deur zorgvuldig toe. Een vriend van de bruidegom moest die deur aan de buitenkant bewaken. Alcibiades had Callias er met honderd argumenten van overtuigd dat hij geen betere vriend had dan Callias om bewaker te spelen, en Callias wou er ook zeker van zijn dat zijn zuster inderdaad volledig en wel getrouwd was, dus had Callias al grommend en met enige tegenzin die functie aangenomen. Callias stond op wacht aan de deur, en dat was maar goed ook, want de vrienden van Alcibiades, Thrasyllus vooraan, duwden zich allemaal naar voor naar de thalamos, de slaapkamer, al tierend en trekkend om zeer luid de schunnigste bruiloftsliederen te zingen. Zonder Callias hadden ze voorzeker de deur afgebroken. Callias moest hen wegduwen met veel vloeken en stampen en bedreigingen. De vrienden moesten echter wel zo veel lawaai maken als ze maar enigszins konden nu, om de kwade geesten ervan te weerhouden de huwelijkskamer in te dringen.

Socrates bedekte zijn oren voor de schunnige grappen en liedjes, voor de allusies makende geluiden en de aanmoedigingen aan het adres van Alcibiades, en hij verliet het huis al voordat de hymnen uitgezongen waren.

Ondertussen stond Alcibiades in zijn bruidskamer. Hij pelde kledingstuk na kledingstuk af van zijn giechelende echtgenote, tot ze volledig naakt stond. Als laatste wond hij de strophion af die haar borsten hield. Daarna kleepte hij zich ook snel uit en wierp Hipparete op het bed. Met het lawaai van de beste mannen van Athene, van toekomstige leiders, veldheren en invloedrijke mannen in zijn oren, werd het eerste kind van Hipparete daar en dan verwekt.

Alcibiades had de twee hetaerae, de vrouwen die vroeger bij hem woonden, net vóór zijn huwelijk uit het huis gebracht. Hij kocht een kleiner huis voor hen en betaalde voor hun levensonderhoud. Hij zelf, echter, vestigde zich rustig en blij in het gezellige leven van een gehuwd paar. Hipparete was jong, deugdzaam, en een gewillige minnares. Alcibiades had niet veel meer nodig om op dat ogenblik zijn lusten en zinnen te verzadigen. Hipparete bleef

bescheiden, ze plaatste zich niet tussen hem en zijn vrienden, en ze hielp hem getrouw tijdens zijn symposiums.

Alcibiades hield zijn drinkgelagen nu meer bescheiden en beschaafder, zodat geen zware twisten hun huwelijk kwam verstoren. Hij hield er echt van dat iemand hem liefhebbend bediende, en Hipparete werd direct zwanger. Alcibiades wist dat hij een zoon had ergens in de streek van Potidaea, maar hij had nooit meer nog iets gehoord van de moeder en het kind. Hipparete zou zijn eerste kind dragen, en als dat een zoon werd, dan zou die zijn wettelijke erfgenaam worden.

Politiek

Na twee maanden van dit leven sloop de verveling weer verraderlijk in het gemoed van Alcibiades. Hij bracht zijn tijd door met interesse in de Panathenische en de Olympische Spelen. Hij zocht contact met discusswerpers, met worstelaars en hardlopers, om hen in contracten te sponsoren. Hij bereidde zich voor op de Olympische Spelen dat jaar, wat helemaal niet eenvoudig was tengevolge de oorlog. Zijn echte interesse lag in paarden, maar met Attica elke vroege zomer verwoest door de Spartanen, dit jaar opnieuw, kon hij niet echt hopen paarden te kunnen fokken die prijzen konden winnen op de Spelen.

Alcibiades nam nu regelmatig deel aan de samenkomsten van de Volksvergadering. Twee fracties vochten om de gunst van de Atheense bevolking na de dood van Pericles. De ene fractie werd geleid door Cleon zoon van Cleonetes. Cleon was lang de politieke tegenstander geweest van Pericles de Grote. De vader van Cleon was de eigenaar van een leerlooierij, en hij was daarmee zeer rijk geworden. Cleon behoorde niet tot de oude aristocratie van Athene. Alcibiades hield niet van Cleon, en hij kon er niet toe komen zich te voegen bij een oude vijand van zijn familie. Hij vond Cleon trouwens vulgair en hebzuchtig. De andere partij werd geleid door Nicias zoon van Niceratus. Nicias was de vrome heer, de gereserveerde magistraat. Hij ook was niet van adellijke afkomst. Hij had zijn fortuin vergaard door slaven uit te huren om te werken in de zilvermijnen van Laurion. Alcibiades hield niet meer van Nicias dan van Cleon. Hij benijdde de stille charme van Nicias en ook diens charisma met het volk. Hij vond Nicias traag en aanmatigend en vooringenomen. Alcibiades leverde enkele opmerkelijke redevoeringen af in de Volksvergadering over onbelangrijke onderwerpen, ter ondersteuning van de ene en dan de andere partij, maar met veel van zijn vrienden bleef hij afzijdig van de twee hoofdleiders. Allengs stond hij wel meer in tegenstelling tot Nicias dan tot Cleon. Hij apprecieerde meer de agressiviteit van Cleon dan de trage eerbiedwaardigheid van Nicias.

Alcibiades bouwde langzaam zijn eigen aanhang uit in de Volksvergadering. Wanneer Alcibiades tegen Nicias sprak verminderde de populariteit van Nicias nooit. Alcibiades richtte ook zijn aandacht naar Phaeax zoon van Erasistratus, maar de man bleek een zeer slechte spreker te zijn, zodat Alcibiades met Phaeax tegen de wolven vocht. Phaeax was van edele afkomst, maar geen waardige tegenstander van Alcibiades in de Volksvergadering. Het talent van Phaeax lag in zijn overredingskracht in privé gesprekken, niet in retoriek. Phaeax was gevaarlijk omdat hij aan onzichtbare koorden trok. Hij kon rekenen op marionetten in de Volksvergadering, en het was moeilijk om te weten wie de marionetten waren en met hoeveel ze waren, maar tijdens stemmingen doken soms onverwachte resultaten op. In die tijd kwamen er echter geen grote zaken waarover heftig moest gepleit worden op de bema.

De oorlog trok verder aan. Er gebeurden geen belangrijke campagnes of veldslagen waarin Alcibiades het de moeite vond zich in te investeren. De Koning van Sparta viel Attica aan, maar de Spartanen bleven de kortst mogelijke tijd in het land. Voor Athene ontwikkelden zich geen belangrijke bedreigingen in de lange, vele maanden na de dood van Pericles. Athene en Sparta konden zich verheugen in kleine successen en ze leden slechts kleine ontgoochelingen. Alcibiades vond geen nieuwe verhalen meer uit om Athene te doen lachen. Zijn huwelijk bracht hem voldoende tevredenheid, Hipparete leek een plichtsbewuste huisvrouw, steeds bereid ook om op de rug te gaan liggen, maar zijn bloed kookte en vroeg naar meer. Hipparete schreeuwde niet tegen hem en vocht nooit met hem, ze was steeds tevreden. Ze bracht niet één greintje sensatie of opwindning in het huwelijk, en ze bleef zo gereserveerd en afstandelijk dat hij de tederheid en de passie die hij genoot bij zijn hetaerae begon te missen. Hij had zijn twee vroegere gezellinnen ver van zijn huis geplaatst in een andere wijk van de stad. Nu zocht hij Ismene en Perietione weer op, en behield hen opnieuw uitsluitend voor zichzelf. Naarmate de buik van Hipparete dikker werd vond hij meer excuses om haar thuis alleen te laten.

Demosthenes

In de zomer van dat jaar van het huwelijk van Alcibiades, zat hij in zijn ruime symposiumzaal met uitgenodigde metgezellen. Socrates had geweigerd om deel te nemen, zeggende dat hij nog steeds rouwde om de dood van Myrto, maar Alcibiades voelde wel dat Socrates al lang niet meer akkoord ging met de soort van uitspattingen dat hij, Alcibiades, soms nog organiseerde deze dagen. Op de banken van de andron zaten nu zijn genodigden: de oom van Alcibiades, Axiochus, zijn vriend en kompaan Adeimantus, Demostratus, de roerganger Antiochus, Diomedes, Callias, Demosthenes, Cleon, Thrasyllus en Asopius zoon van Phormio. Alcibiades had hen allen verrast door hen te verwelkomen gekleed in een lange, purperen tuniek zoals een vrouw. De mannen op dit symposium waren de meest beruchte mannen van Athene. Ze zouden ook over brede onderwerpen spreken deze avond, en ze waren gekomen omdat ze nieuwsgierig waren naar de uitbundige laatste symposia van Alcibiades. Alcibiades richtte nu weer vele drinkgelagen in. Over die symposia werd er heel wat geroddeld in Athene.

Die avond zongen de mannen de gebruikelijke lofliederen, ze voerden plichtsgetrouw al de rituelen van het symposium op, en ze dronken nu allen uit de lage, platte kommen of schalen. Ze zaten of lagen tegen de muren, op de banken en op de dikke kussens, en ze bepraatten de zaken van de stad. Alcibiades had een verrassing voor hen klaar.

Hij bediende hen eerst met wijn. Dan bracht hij plengoffers aan de goden en zong de lofliederen. Hij diende vis op aan zijn gasten: ansjovissen en sprotjes, kleine rode vissen en tarichos, geconserveerde gezouten vis. Toen zijn gasten dachten dat hij omgetoverd was tot een zeer sobere vent en wanneer ze opmerkingen begonnen te maken daarover, klapte hij in de handen en liet zijn dienaars aantreden met de fijnste schotels die zijn genodigden in jaren gegeten hadden. Hij gaf hen tonijn, zeepaling, grijze vissen, zwijnvis uit Ambracië, hondvis van Rhodos, zee kreeft, zeebaars, en allerhande soorten van de duurste vis uit de Zee. De resten van de vissen lagen snel over de ganse lengte van de vloer verspreid, en de mannen leunden nadien tevreden achterover op hun banken, allen met zeer dikke buiken.

Alcibiades liet de vloer vegen. Hij bracht dan kleine stukjes van gemarineerd vlees in om de eetlust van de mannen totaal te verzadigen met de fijnste zeugenschoot.

Twee aulospelers vermaakten ondertussen de mannen, en later nog kwamen drie acrobaten hun toeren opvoeren. Die waren allen de beste kunstenaars die men deze dagen in Athene kon inhuren.

De gasten speelden dan een tijdje kottabos. Ze zwierden wijnrestjes uit hun schalen in een grote kom die in het midden van de zaal geplaatst werd. Men moest handig zijn om de restjes in de kom te klissen. Asopius won in dat spel, zodat hij nu, zeer dronken, en gekroond met een olijfkran, naast Alcibiades zat. Meerdere dienaars kwamen binnen en gingen weer buiten om de mannen te bedienen, om meer wijn binnen te brengen en andere delicatessen om te eten, of om de andron schoon te vegen.

De discussies waren verhit die avond, en ze konden in een opstootje geëindigd zijn had Alcibiades niet weer in zijn handen geklapt om twee nieuwe aulosmeisjes in te brengen. De fluitspeelsters waren twee jonge vrouwen die totaal naakt dansten, pubisharen geschoren, groot, met volle vormen van brede heupen en borsten. Ze droegen slechts lichte, doorschijnende linten om hun schouders, linten die niets van hun lichamen verborgen, en ze dansten rond de mannen terwijl ze op hun dubbele fluiten speelden. Ze floten een snel, wervelend en betoverend deuntje waarin schrille klanken het ritme braken. Ze speelden het ene deuntje na het andere.

Na een tijdje van wennen, bewogen de vrouwen zich dichter naar de mannen toe, en snel gingen ze op schoten zitten, staken hun borsten onder verbaasde ogen, en waggelden uitdagend met hun billen. Ze stopten het fluitspelen en gebruikten cimbalen nadien. Ze openden de benen van de mannen en duwden hun achterste tegen de geslachtsdelen van de genodigden. Tegen die tijd zaten enkele mannen met een duidelijke erectie, en één van de meisjes had al de penis van Diomedes in een hand. De andere hing met haar borsten boven Axiochus en draaide daarna een naakte voet tussen zijn benen.

Alcibiades zag echter dat niet alle mannen goedkeurend reageerden op de aanmoedigingen van de courtisanes, en dus, ondanks vorige avonden, gaf hij een geheim signaal, zodat de vrouwen weer kalmer werden met hun dansen en suggestieve bewegingen. Ze begonnen opnieuw te fluiten in het midden van de andron, en ze vertraagden het ritme. Ze wervelden de kamer uit nadat ze de atmosfeer in de zaal weer gebracht hadden tot minder openlijke sensualiteit. De mannen keken een ietsje vreemd en beschaamd naar elkaar, ze trokken hun tunieken weer samen, en ze zaten een beetje meer recht dan voorheen.

Axiochus riep, ‘Alcibiades, waarom ben je altijd zo goed geluimd en zo blij? Je symposiums zijn steeds zulke vrolijke geschiedenissen. Waarom is dat?’

Alcibiades antwoordde, al half dronken, ‘waarom ben ik zo opgewekt? Ik had een Spartaanse min, weet je! Ze waste me in wijn in plaats van in water toen ik klein was, zoals de gewoonte was in Sparta. En onverdunde wijn was dat! De Spartanen doen dat omdat het effect van de ongemengde wijn op zwakke kinderen is dat ze gek worden. In gezonde kinderen echter, versterkt de wijn het gestel. Ik meen dat het nog andere effecten heeft ook!’

Demosthenes lachte, ‘Alcibiades, we weten allemaal dat je ballen hebt die versterkt en opgezet werden in wijn!’

Die woorden werden onthaald op een algemene uitbarsting van lachen.

Alcibiades haalde dan met Demosthenes het onderwerp van Plataea en Chalcidice aan, de twee hoofdgebeurtenissen in de oorlog met Sparta.

Demosthenes riep, ‘je bent te snel weggegaan uit Potidaea, Alcibiades! Je had moeten blijven! We hadden dan geen nederlaag geleden, daar, zoals nu gebeurde!’

Demosthenes was een intense jongeman die erg zelfverzekerd klonk over zijn mogelijkheden, zeer agressief bleef tegenover de vijanden van Athene, die zeer ambitieus was, en zeer uit op glorie in veldslagen. Hij had tot nog toe slechts in schermutselingen gevochten, maar hij werd beschouwd als één van de veelbelovende toekomstige leiders met talent voor het oorlogvoeren, mannen op wie Athene moest rekenen om leiderschap te tonen in belangrijke campagnes. Demosthenes sprak in de stad over een nieuwe theorie voor veldslagen, en die opinie interesseerde Alcibiades. Dat was ook de reden waarom hij dit symposium ingericht had, en hij had Demosthenes uitgenodigd om de ster van de avond te zijn. De andere mannen, echter, wisten niet welke de interesse was van Alcibiades in Demosthenes.

Demosthenes was een voorstander van eender welk middel om te winnen, of dat nu conventionele of onconventionele strijd kon zijn, eerbaar of niet. Hij wou winnen, en winnen rechtvaardigde de middelen. Hij zou weinige tradities naleven, maar natuurlijk waren sommige tradities heilig voor de Atheners, zoals je gewonden en je doden recupereren op een slagveld, en die zou Demosthenes ook niet negeren. Demosthenes dacht echter in andere termen dan in de traditionele recht toe recht aan triereem zeegevechten, of de hoplieten falanx tegen hoplieten falanx veldslagen. Hij sprak over het gebruiken van grote hoeveelheden heel licht gepantserde troepen die zich zeer snel over het land konden bewegen en die de vijand per verrassing konden teisteren in beperkte, maar heel wat schade toebrengende schermutselingen, waarna de troepen zich moesten verspreiden en verdwijnen in het landschap om zich elders weer te verzamelen en opnieuw aan te vallen. Hij wou boogschutters gebruiken en slingers van Rhodos, en ook heel wat meer ruiters. Zijn rijpere, wijze legerveldheren hoorden hem beleefd aan, maar daarna deden ze toch zoals ze gewoon waren, en zoals hun mentors, die hen geholpen hadden hen in die erefuncties te plaatsen waarin ze verkozen werden, hadden gevochten.

Demosthenes, net als Alcibiades, verwees nu naar twee belangrijke nederlagen te land die de Atheners in de lente van het vorig jaar geleden hadden, het jaar waarin Pericles stierf, en in de zomer van dit jaar.

In de lente van het vorig jaar hadden de Spartanen Plataea aangevallen. De Spartaanse aanval was een brutale aanfluiting geweest, met breken van eden en beloften lange tijd geleden plechtig gezworen tijdens de oorlog met Perzië, toen de Plataeërs samen met de Spartanen en de Atheners als enige bondgenoten in falanxen stonden om de Perziërs te verslaan, juist in de Veldslag van Plataea. De Spartanen vonden natuurlijk excuses uit, maar Demosthenes kon geen woorden vinden die hard genoeg waren om het schandalig gedrag van Sparta mee te beschrijven. De Plataeërs waren ook de trouwste bondgenoten van Athene. Thebes begeerde Plataea sinds steeds, en Koning Archidamus had de stad belegerd. De bevolking van Plataea was op tijd kunnen ontkomen naar Athene, zodat slechts vierhonderd hoplieten van Plataea, tachtig Atheners en enkele kookvrouwen binnen de muren van de stad bleven. De Plataeërs vroegen aan Athene de toelating zich over te geven, maar dat werd hen geweigerd. Alcibiades en Demosthenes grijnslachten even, want de Spartanen waren tot dan toe niet bekwaam geweest de muren te bestormen. De muren van Plataea stonden hoog en sterk. Plataea was slechts een kleine stad, maar zo klein dat weinig krijgers ze ook efficiënt konden verdedigen en houden en weerstand bieden tegen zelfs een groot leger. De verdedigers hadden ook ruimschoots voedsel opgeslagen. Alcibiades kon zich werkelijk niet inbeelden hoe de machtige Spartiaten in volledige bepantsering, hun mooie rode mantels op de schouders, waggelende ladders konden opklimmen om muren te bestormen. Dergelijk gedrag was een Spartaan onwaardig!

Plataea bleef dus onder beleg. De Spartanen bouwden een belegeringsmuur rond de ganse stad. Athene lachte met de vruchteloze pogingen van de Spartanen om de stad in te nemen, maar de Spartanen konden slechts misprijzen opbrengen voor de machteloze Atheners. Demosthenes wou de Spartanen aanvallen en hen constant teisteren, pesten met ruitery. Maar het Atheens leger durfde geen uitval te wagen om de troepen van Koning Archidamus uit te dagen. Athene deed gewoon niets in Attica en Boeotië sinds de dood van Pericles. De nieuwe veldheren weigerden ook de tactiek van Demosthenes toe te passen. Ze praatten en praatten en de tijd ging voorbij zonder enig initiatief vanuit Athene. De stad van Plataea werd aan haar lot overgelaten. De Plataeërs wisten natuurlijk dat hun stad gedoemd was, want de verdedigers zouden zich moeten overgeven vóór ze stierven van de honger.

In Chalcidice, hoewel Potidaea nog steeds door Athene bezet werd, zetten oproeren de gemoederen in vuur. Xenophon en twee andere veldheren werden uitgezonden met tweeduizend hoplieten en tweehonderd ruiters om de opstanden te onderdrukken. Dat leger had de stad Spartolus aangevallen. Olynthus had dan bijkomende troepen op mars geplaatst om Spartolus te versterken, veel licht bewapende manschappen en superieure ruitery. In de daaropvolgende veldslagen werden de Atheners verslagen. Hun drie veldheren bleven op het slagveld dood achter, evenals vierhonderd dertig van de beste burgers, allen hoplieten van Athene. Het Atheens leger van Chalcidice werd herleid tot een defensieve macht in vijandelijk gebied. Demosthenes zag dit als een bewijs dat zijn meningen over onconventionele oorlogsvoering degelijk waren.

Demosthenes werd erg opgewonden op het symposium als hij daarover vertelde. Hij riep dat de tijd van de gepantserde hopliet gekomen was, en gegaan. Alcibiades hing aan de lippen van Demosthenes. Dergelijke oorlogsvoering was ook zoals hij al meer of minder voorgesteld had te Potidaea: beperkte schermutselingen in het open, wilde en onverwachte aanvallen waarin sluwheid de overhand hield, plus de persoonlijke intelligentie en de waarde van het individu om dit alles te organiseren en te beslissen naargelang het ogenblik. De andere metgezellen van het symposium luisterden echter al lang niet meer naar wat Demosthenes te zeggen had.

Alcibiades bracht het gesprek dan weer op iets wat van algemeen belang leek. Asopius zoon van Phormio vertelde in detail hoe zijn vader de Spartaanse vloot, geleid door de navarch Cnemus, verslagen had, reeds twee maal, met mindere schepen, eens in de volle zee tussen de kusten van Achaea en Acarnania, en eens nabij Naupactus. De atmosfeer werd daardoor weet wat meer optimistisch, en Callias durfde aan de toehoorders luid beweren dat de glorie van Athene afhing van haar vloot.

Demosthenes riep daarop echter uitdagend uit, ‘in de naam van Zeus, Callias, denk toch even na! De Spartanen winnen op het land, wij winnen in de Zee. Fijn! Dat kan zo nog eeuwig doorgaan! Als iemand ooit deze oorlog wil winnen, dan zijn er slechts twee mogelijkheden. Ofwel winnen wij veldslagen te land, ofwel wint Sparta zeeslagen. Als dat laatste ondenkbaar is, dan blijft er voor ons slechts één iets te doen om de oorlog te winnen, en dat is de Spartanen te land te verslaan. We kunnen dat nooit verwezenlijken in falanx tegen falanx veldslagen. We moeten dus wel andere middelen en wijzen vinden om hen te land te verslaan, voordat zijn leren ons op Zee te verslaan! Hoe lang gaan we daarop wachten? Je weet toch wel dat de kant die de grootste en de beste vloot heeft op de Zee zal winnen. Ik geef grif toe dat de Spartanen de slechtste zeelieden ter wereld zijn. En ze hebben geen geld. Maar wie heeft nog veel fondsen ter beschikking? Athene heeft nog een beetje geld, ja, maar niet veel meer. Waar ligt het geld met hopen samen, waar liggen de reusachtige schatten in deze wereld? Je weet dat er slechts geld in grote rijkdommen zit in één plaats, in Perzië! Wie is de bondgenoot van Perzië? Athene? Oh neen, niet Athene! Wij zijn diegenen die de Perziërs

verslagen hebben, herinner je? Sparta is de bondgenoot van Perzië! Wanneer ooit Perzië geld begint te gieten in een Spartaanse vloot, dan gaan al de poppen pas aan het dansen! Ze kunnen de beste roeiers van onze schepen afhuren met hogere lonen, en ook de beste kapiteins uit de Ionische eilanden. Elke veterane zeeman die ooit in de Zee gevaren heeft en die op een trireem gevochten heeft, zal dan op een Spartaans schip staan. En waar zullen wij ons dan bevinden? Op de bodem van de Zee!

Die onweerstaanbare logica bracht plots totale stilte in de zaal. De mannen eindigden het symposium niet, maar de atmosfeer was gebroken, en iedereen dacht na over de woorden van Demosthenes.

Hoofdstuk 7. Mytilene, late zomer 428 v. Chr. tot de zomer van 427 v. Chr.

Lesbos

Hipparete droeg haar zwangerschap zeer plechtig, maar ze kreeg het zwaar te verduren. In de hitte van de zomer werd het moeilijk lief en vriendelijk met haar te blijven. Haar karakter veranderde zienderogen. Ze barstte in woede uit als ze niet ogenblikkelijk kreeg wat ze verlangde. Ze at grote hoeveelheden kaas, zodat haar vormen tot plompheid uitgroeiden. Alcibiades zocht meer en meer uit zijn huis te vluchten. Hij begreep dat Hipparete wel wist waar hij zijn nachten doorbracht. Hipparete kloeg en ze verweet hem zijn afwezigheden, zijn gebrek aan tederheid en zorg. Hij wist niet hoe die constante huistwisten te vermijden. Telkens Hipparete hem zag begon ze te zagen en te tieren.

Alcibiades verveelde zich met dat alles, en als Alcibiades zich verveelde, dan verveelde Athene zich. De pest woedde nog steeds, zij het beperkt. Athene had een groot gebrek aan goede hoplieten, en het ontbrak aan geld in de Staatsschat. Athene kon nooit op deze wijze de oorlog winnen.

Maar dan zag Alcibiades toch de kans om Athene weer van hem te doen horen en hem als een redder te aanzien, en hij nam de kans gretig te baat om de stad te verlaten, en vooral zijn zwangere, zure vrouw te ontvluchten. Aan het einde van de zomer van dat jaar hoorde hij in de Volksvergadering over de noodzaak om een opstand in de stad Mytilene op het eiland Lesbos te onderdrukken.

De zaak van Mytilene geleeke op die van Potidaea. Mytilene werd geregeerd door een oligarchie, maar de stad was toch een lid van de Delische Liga die door Athene geleid werd. Mytilene vormde daarmee ook een uitzondering in de bondgenootschappen van Athene. Tevens was ze één van de weinige geallieerde steden die niet contribueerde in geld, maar met een vloot, en tien triremen dienden vanuit Piraeus onder Atheense leiding. Mytilene had zich aangesloten bij de Delische Bond omdat Sparta indertijd weinig interesse had getoond om de stad op te nemen in haar eigen Peloponnesische Liga. Maar Mytilene bleef een oligarchie, argwanend met Athene en jaloers op de macht van Athene. De oligarchen vonden dat de rijkdom en de macht van hun stad groeide, maar niet haar aanzien. Ze droomden ervan het ganse eiland Lesbos aan zich te onderwerpen. Andere steden van Lesbos, echter, zoals Methymnia, waren democratisch van politiek systeem, en dus natuurlijke bondgenoten van Athene. Athene kon nog steeds niet aanvaarden dat een bondgenoot zich uit haar Liga wou terugtrekken, vrezend dat al de Ionische steden dan hetzelfde zouden doen, en Sparta wou natuurlijk niets minder. De Mytileners hadden daarom aan Sparta voorgesteld om opstand te plegen en daarin geholpen te worden door de Spartaanse Bond. Het doelwit van de oligarchen van de stad was echter de controle te winnen over het volledige eiland Lesbos. De Mytileners versterkten hun haven, bouwden zijmuren in de zee om de ingang naar de twee havens te vernauwen, ze bouwden meer triremen voor hun vloot, en ze zonden hun vrachtschepen uit om grote hoeveelheden graan te kopen, dat alles om zich voor te bereiden op een belegering. Ze zonden ook één van hun veldheren uit om een grote strijdkracht van huurlingen naar hun stad te halen, boogschutters uit Scythië en Kreta. De democraten van Mytilene verwittigden Athene van wat er op Lesbos aan het koken stond.

In volle zomer zond Athene daarom veertig triremen onder het bevel van hun veldheer Cleippides zoon van Deinias naar Mytilene. De Mytileners werden verrast door de snelle reactie van Athene. Hun bijkomende graanvoorraden en hun huurtroepen waren nog niet aangekomen toen de Atheense schepen al in het zicht van hun haven voeren. Mytilene probeerde verdragingsmanoeuvres uit te halen. Ze zonden snel een missie van afgezanten naar Athene, die beloofden trouw te blijven in de alliantie als Athene haar vloot terugriep. Athene kon onder geen beding echter haar democratische steden op Lesbos in de steek laten, en de veldheren van Athene zagen door de valstrik heen. Ze hoorden ook dat tijdens de Olympische Spelen de vertegenwoordigers van al de bondgenoten van Sparta zich verzameld hadden en de afgezanten van Mytilene had gehoord. De Lesbiërs hielden te Olympia een heftig pleidooi voor de opflakking van de oorlog.

De Atheense spionnen bemerkten dat de Spartanen een belangrijke vloot van triremen aan het voorbereiden waren om ter hulp te snellen van Mytilene. Athene vond ook dat deze nieuwe Spartaanse vloot een duidelijk signaal was dat Mytilene wel degelijk opgenomen werd in de Spartaanse Alliantie. Athene bracht daarom een vloot van honderd triremen samen, en die viel de Peloponnesische kust aan, om te tonen dat Athene nog steeds over de Zee heerste en in de Zee kon doen wat ze wou. De Spartaanse geallieerde vloot voer niet uit. Eens te meer beefden de Spartaanse navarchen uit vrees voor de superioriteit van de Atheense vloot, en dat niet alleen wegens de grote aantallen schepen, maar ook wegens de bekwaamheden ter zee van de Atheense triërarchen. De Spartanen zouden niet ter hulp varen van de Mytileners.

Hat Atheens leger te Mytilene blokkeerde ondertussen de havens van de stad. Het Atheens leger zette een kamp op te Malea, ten noorden van Mytilene, en het leger vocht schermutselingen te land en ter zee. Bij die strijdkracht voegden zich ook troepen van de overblijvende bondgenoten van Athene op Lesbos, de troepen van Methymnia, van Imbria en Lemnia, en nog meer. Maar veel andere, kleinere steden, voegden zich bij de Mytileners in de opstand.

Na de eerste veldslagen ontwikkelde er zich een patsituatie te Mytilene. De Atheners plaatsten hun vloot in een haven iets ten zuiden van Mytilene, en ze bouwden twee versterkte forten aan elke zijde van de stad om de haven te blokkeren, maar ze konden de stad niet omsingelen. Ze gebruikten Malea als haven voor hun schepen en als marktplaats, maar ze beheersten in feite slechts een klein stuk land rond hun basissen, zodat Mytilene expedities kon uitzenden over het land tegen de rest van Lesbos. Cleippides vroeg daarom aan Athene om versterkingen.

De Atheense veldheren konden niet positief reageren op die vraag. De bodem van de schatkist was zichtbaar doorheen de restjes van zilveren en gouden muntstukken. Het probleem werd naar de Volksvergadering gebracht.

Cleon en Nicias stelden voor het leger van de Peloponnesos in twee te splitsen en een deel naar Mytilene te sturen. De vloot van de Peloponnesos bevatte echter weinig hoplieten, en de opsplitsing van de schepen was gevaarlijk voor de rest van de vloot.

Alcibiades vroeg daarop het woord in de Volksvergadering. Hij zag Cleon en Nicias met hem spotten toen hij begon. Hij sprak eerst met een zachte stem over de hegemonie en de glorie van Athene, over haar macht. Nooit tevoren onderhield Athene zulke grote vloot in de Zee, met meer dan tweehonderd vijftig triremen op zending. Hij erkende daarna inderdaad met luidere stem dat er niet voldoende geld overbleef om nog een bijkomende oorlog te vechten. Maar hij riep met harde stem en in dreigende termen wat er zou gebeuren als Mytilene zou afvallig worden, en wat als de andere Ionische bondgenoten de zwakheid van Athene zouden merken. Er moest dan niet één vuur maar veel vuren tegelijk geblust worden! Alcibiades beschreef de verschrikkingen van de algemene afvalligheid van bondgenoten, en hij

waarschuwde dat de Spartanen, die dan de bondgenoten van de Ionische steden zouden worden, snel de vloot zouden bezitten die ze steeds gewild hadden om de Atheners te bestrijden. Na die tussenkomst hield hij even op met spreken.

Cleon wierp tussen, ‘we weten dat allemaal, Alcibiades! Stel ofwel een oplossing voor, of laat de plaats op de bema aan de volgende spreker!’

‘Natuurlijk,’ riep Alcibiades. ‘Wat kunnen we doen, geëerde medeburgers van Athene? De oplossing is eigenlijk zo eenvoudig dat een kind ze zou kunnen vinden! Als er geen geld is, dan moeten we het geld vinden, en als we noch een bijkomende vloot noch bijkomende hoplieten in reserve hebben, dan moeten we die ook vinden. Geld is geen probleem. Ik geef hierbij de som van honderd talenten aan de Staat!’

Iedereen luisterde nu aandachtig, en de Atheners begonnen te fluisteren. Het geluid daarvan weerklonk harder en harder op de heuvel van de Pnyx. Alcibiades gaf een reusachtige som geld weg.

‘Ja,’ vervolgde Alcibiades, ‘zo veel zal ik bijdragen, en ik ben er van overtuigd dat andere Atheners nog meer zullen betalen. We moeten nieuwe belastingen heffen. We kunnen enkele schepen naar de Ionische steden zenden die onwillig blijven om het tribuut te betalen, en meer geld uit hen persen. Voor wat betreft de strijders, nu. We hebben toch genoeg moedige burgers hier die oorlogsveteranen zijn, mannen zoals ik, die weer naar de oorlog kunnen gaan. We mogen ons nu niet laten ontmoedigen! De hoplieten hebben we, zeg ik u! We kunnen niet voor veel nieuwe schepen betalen. En wat dan nog? Ik ben een veteraan van het leger van Athene voor Potidaea. Kijk naar mijn armen!’

Alcibiades hield zijn arm de hoogte in, zodat de mensen van de Volksvergadering zijn spieren konden bewonderen.

‘Ik heb sterke armen zoals jullie allen. Ik kan roeien. We kunnen allemaal roeien! We hebben slechts vijf triremen nodig om snel duizend hoplieten naar Mytilene te brengen, als die allen zelf roeien! Wie roeit er met mij mee?’

De heuvel van de Pnyx barstte uit in schreeuwen, ‘we kunnen het geld vinden! We zullen roeien en we zullen vechten!’

De armen gingen de hoogte in. Vuisten balden zich.

Cleon en Nicias bleven stomverbaasd aan de bema staan, met open monden, zoals kinderen. Een jongeman van nog geen dertig jaar oud had de Volksvergadering van hen weg gestolen! Maar het was een gedroomde gelegenheid om inderdaad nieuwe belastingen te heffen, wat ze zelf niet hadden durven voorstellen, en om schepen naar de weerspannige Ionische steden te zenden om munten te verzamelen. Het voorstel om de hoplieten de triremen te laten roeien was een idee dat niet in hun geest was opgekomen.

Het voorstel werd ter stemming gebracht en aangenomen door een overgrote meerderheid van opgeheven handen. Toen Alcibiades van de bema stapte, grepen veel mannen zijn handen, gaven hem schouderklopjes, en de hardste mannen omringden hem, zeggende, ‘ik ga ook mee roeien!’

Alcibiades had zich natuurlijk daarmee ingelijfd in een belangrijke oorlog met Mytilene. De Volksvergadering stemde er mee in om versterkingen naar Mytilene te zenden volgens de voorwaarden van het voorstel van Alcibiades, onder de leiding van veldheer Paches zoon van Epicurus.

Rond die tijd hoorde Alcibiades dat zijn vriend Asopius zoon van Phormio gesneuveld was in Leucas, te Nericus, in een actie van een vloot van dertig schepen uitgezonden om hulp te bieden aan de Acarnaniërs. De Acarnaniërs hielden Phormio in zulk hoog respect, dat ze speciaal gevraagd hadden iemand van de familie van Phormio de vloot te doen leiden. Het

was de eerste zeeslag geweest van Asopius als veldheer van Athene. Hij verwoestte eerst de kust van de Peloponnesos, en hij had daarna enige van zijn schepen teruggestuurd naar Athene. Met een leger van Acarnaniërs marcheerde hij dan tegen Oeniadae. Die stad weigerde zich over te geven, en Asopius was onbekwaam hen te verslaan, zodat hij zijn leger ontsloeg en naar Leucas zeilde. Op zijn weg terug moest hij met weinige mannen vechten tegen de strijders van die regio. Hij werd verrast door hun hoge aantal, verslagen en gedood. Alcibiades verloor met Asopius een goede, naaste vriend, de vriend die zijn bruiloftsoptocht geleid had, en de vriend met wie hij op veel symposiums gedronken en gekheid gemaakt had.

Alcibiades vroeg aan Socrates om hem naar Mytilene te vergezellen, maar Socrates weigerde. Alcibiades begreep dat dit een bestraffing betekende vanwege Socrates, een afkeuring van zijn losbandig leven in de vorige maanden te Athene, en zelfs tijdens zijn huwelijk. Het zou de eerste maal zijn, dan, dat Alcibiades zonder Socrates zou vertrekken, zonder zijn leraar en mentor. Hij was nu vijftientig jaar oud, echter, en hij had voldoende vertrouwen in zichzelf om zijn huis te verlaten en om een groep hoplieten te leiden. Hij zocht ook erg om zijn huis te ontvluchten, en Hipparete.

De Harmonia lag klaar in de haven van Zea. Hij kon opnieuw zijn schip gebruiken. Alcibiades werd beschouwd als een expert van belegeringen. Paches was blij hem mee te hebben op deze expeditie naar Lesbos.

In het begin van de herfst van dat jaar stond Alcibiades weer op de boeg van zijn trireem. Hij voelde de wind rukken aan zijn zeer lang, gekruld haar, en hij was gelukkig. Hij stond daar niet in bepantsering, maar in de lichte klederen van een roeier, en andere hoplieten zaten rond hem, gekleed zoals hij, uit te blazen van een lange dag aan de riemen. Ze lieten het zeil nu hen langzaam vooruit drijven. De kleine vloot bestond uit niet meer dan zes triremen, en slechts een paar vrachtschepen volgden. In die had Alcibiades zijn tenten opgeslagen, zijn panoplie van bepantsering, veel zware chlamys mantels om de winter te doorstaan, en goederen en meubels die hij tijdens het beleg wou gebruiken. Hij had ook vier dienaars mee, slaven, en onder deze bevond zich een man van het eiland Cos die een experte kennis had van medicijnen en het helen van oorlogswonden. De meeste van de mannen op zijn schip waren afkomstig uit zijn eigen deme. De roerganger van de Harmonia was Antiochus. De kleine vloot roeide plechtig rond Kaap Sounion, zeilde tussen het meest zuidelijke punt van het eiland Euboea en Andros door, en voer dan noordwaarts langs de kust van Euboea vooraleer zich in de open zee tussen Euboea en het eiland Lesbos te wagen. De Atheners genoten een kalme zee op hun ganse reis.

De belegering van Mytilene leek helemaal op die van Potidaea, maar dan met minder mannen en minder middelen. Alcibiades was verrast slechts een duizendtal Atheense hoplieten te vinden toen de schepen aanmeerden. Duizend meer lichtere geallieerde troepen van Lesbos zelf en van de omringende eilanden hadden de Atheners al vervoegd, maar dat bleef nog steeds een opmerkelijk klein aantal strijders voor zulk beleg. Te Potidaea waren er van bij het begin ongeveer drieduizend hoplieten en zestienhonderd bijkomende mannen van Phormio geweest. Die waren wel later aangekomen, en die voeren terug naar Athene, maar dan was het Atheens leger weer versterkt door de belangrijke strijdkracht van Hagnon.

Toen de kleine vloot van Paches de haven van Malea binnenvoer, werd ze onthaald op hoongelach en op de minachting van de strijders aan land. Was dit alles wat Athene kon

zenden? Enkele schepen met hoogstens enkele tientallen hoplieten aan boord? Het duurde een poosje voor ze zich realiseerden dat elke roeier een hopliet was.

Paches wachtte in de haven tot de vrachtschepen aanmeerden met de panoplieën van bepantsering. Dan deden de roeiers hun bronzen platen om, plaatsten hun helm op het hoofd, namen hun lansen, hoplons en zwaarden, en ze marcheerden in fiere discipline het kamp binnen. Slaven liepen al achter hen aan met nieuwe tenten. De Atheners van Mytilene zagen nu duizend zwaarbewapende veteranen stappen, en ja, nu juichten ze de nieuwkomers toe. Een wezenlijke versterking was dan toch naar Mytilene gestuurd!

Het leger van Athene had geen andere bevelhebber dan Paches, de strategos. Alcibiades was de bevelvoerder van een afdeling hoplieten. Paches gaf Alcibiades het bevel een muur te bouwen rond Mytilene. De nieuwe hoplieten zetten zich onmiddellijk aan het werk. Ze begonnen de muur rond de stad te bouwen, een houten en stenen constructie. Alcibiades zei hen waar te bouwen, hoe gebruik te maken van het terrein. Hij besliste waar de versterkingen, torens en forten, langs de muur moesten komen, om te verzekeren dat de muur gemakkelijk kon bewaakt worden met niet te veel hoplieten en enig comfort in de winter. Het klimaat van het eiland Lesbos bleef echter zeer mild. Was dit niet het zoete eiland van de dichteres Sappho, de dichteres van de liefde? De winter hier kon niet zo hard bijten als te Potidaea! Het vror bijna nooit op dit eiland.

De Atheners dwongen elke levende ziel uit het land rond Mytilene aan hun tegenmuur te werken, zodat in enkele tientallen dagen de versterkingen al ver van beëindigd waren. Alcibiades bewerkte mirakels. Hij leidde nu zelf de werkgroep die het laatste deel optrok van de Atheense muur. Hij werkte met een spade wanneer dat nodig was, zoals zijn gezellen, en hij hielp om grote balken hout naar de opening te brengen. Ze bleven spaarzaam met het hout, en gebruikten stenen en modder om het geheel te stabiliseren. Grote stenen werden op elkaar gestouwd en daarna werd aarde tussen de stenen gegoten. Zand werd vermengd met de aarde, en zeewater werd gebruikt om een soort van modder te maken die tegen de stenen geplasterd werd, zodat de muur glad zou blijven aan de zijde van de mogelijke aanvallers, aan de zijde van Mytilene. Wanneer de muur voldoende hoog rees, slechts twaalf voet hoog echter, dan werden nog meer balken en planken geplaatst om een solide gang te bouwen tegen de muur aan de kant van het Atheens kamp, zodat de hoplieten daar konden op patrouilleren. Slechts de schouders en de hoofden van de wachters zouden boven de borstweringen uitsteken, zodat de Atheners van maximum bescherming konden genieten tegen Mytilense pijlen. Totdat de muur volledig gebouwd was, konden de Mytileners in massa de stad uitvallen, en ongehinderd andere Lesbische steden aanvallen. Dat was ondertussen al gestopt. De Mytilense hoplieten konden geen regelmatige uitvallen meer wagen. Ze begonnen te geloven dat Athene zich toch een gevaarlijker tegenstander toonde dan ze gedacht hadden.

Bij de Atheners sprak niemand over een eventuele bestorming van de stad. Paches en zijn bevelvoerders beslisten snel dat de formidabele muren van Mytilene bestormen onmogelijk was. De muren werden te zwaar bewaakt. Zeer veel strijders patrouilleerden elke dag op de stadsmuren achter de borstweringen. Alcibiades had ook al voldoende verschrikkelijke verhalen verteld over de vergeefse pogingen om de stad Potidaea in te nemen. Zijn verhalen koelden op een efficiënte manier de verleiding af die Paches mocht hebben om de versterkingen van Mytilene te beklimmen. Paches blokkeerde de havens van de stad, en hij had niet te veel, maar net voldoende strijders om Mytilene met de tegenmuur te omsingelen en een lang beleg te voeren.

Op één van die dagen werkte Alcibiades dus aan de tegenmuur, en hij vermeerderde zijn spieren daar. Het was een fijne dag, niet te warm en niet te koud, en de mannen hadden geen vijand meer in de omgeving gezien sinds een lange tijd.

Alcibiades droeg geen bepantsering tijdens het werk. Natuurlijk niet. Hij droeg enkel een zwaard op zijn rug. De bepantsering van zijn mannen en zijn eigen bronzen platen lagen een korte afstand verder op de grond. Enkele mannen hielden de wacht terwijl de Atheners werkten. Ze gaven bevelen aan de Lesbische slaven en dienaars, toonden hen wat ze moesten doen.

En bewaker aan de rechterkant van Alcibiades sloeg het eerste alarm. Alcibiades en zijn mannen liepen naar de muur om te gaan kijken wat er gebeurde. De poorten van Mytilene openden zich en enige honderden mannen, zwaar bepantserde hoplieten die lansen en schilden droegen, liepen in volle snelheid naar het Atheense einde van de tegenmuur. De muur was nog steeds niet gesloten, daar. Een opening van ongeveer zeshonderd voet bleef onafgewerkt. Weinige Atheners bewaakten dat deel. De Mytileners hadden de Atheners in slaap gewiegd, in zorgeloosheid. Ze hadden sinds vele dagen niets meer ondernomen. Nu lanceerden ze een massale aanval, en ze kwamen recht af op het stuk muur waar Alcibiades stond. Alcibiades vroeg zich af waar de rest van de Mytileners bleef, want zelfs met enige honderden mannen kon zich slechts een grote schermutseling voordoen. De mannen die hij zag rennen konden niet alle strijdkrachten van Mytilene zijn!

Alcibiades en zijn mannen liepen direct naar hun bepantsering. Ze plaatsten hun helmen, borstplaten en beenstukken snel en zenuwachtig op. Ze namen hun speren en zwaarden en schilden. Ze kregen net de tijd zich min of meer voor te bereiden, tot de Mytileners in hen zouden slaan. Alcibiades riep de naburige Atheense hoplieten bij zich, en hij zond ook iemand om versterkingen uit het Atheens kamp te vragen, hoewel hij er bijna zeker van was dat tegen dan het alarm ook al Paches bereikt had. Hij stelde zijn hoplieten in falanx op en plaatste zijn lichter bepantserde mannen aan de zijkanten.

Alcibiades positioneerde zijn mannen terzijde van de muur, aan de zijkant van de opening waar de muur nog niet gesloten was. Hij had onvoldoende mannen om de opening te vullen en om de woeste aanval van de Mytileners te weerstaan. Veel zou er van afhangen hoe lang zijn groep hier de Mytileners kon tegenhouden, en hoe lang het Paches zou nemen om met meer strijders aan te komen lopen uit het Atheens kamp. Alcibiades zond ook enkele mannen naar boven op de tegenmuur, want hij had Mytileners zien lopen met ladders. De Mytileners wilden voorzeker door de muur breken, hier, om de Atheners aan de muur tot overgave te dwingen. Daarna konden ze de muur volgen en een groot deel ervan bezetten.

Met slechts ongeveer honderd hoplieten, de meesten uit de wijk van Scambonidae, zoals hij zelf, moest Alcibiades het hoofd bieden aan een klein leger van meerdere honderden Mytileners. Er was tijd genoeg om te sterven tot Paches aan zou komen lopen. Alcibiades stond in de opening in de muur, en hij wachtte op de inslag.

De Atheners hadden de lage zon in de ogen. Ze hadden het moeilijk de prachtige Mytilense hoplieten te onderscheiden die naar de Atheense rijen liepen. De Mytileners droegen volledige bronzen bepantsering, maar ook mooie veelgekleurde, wapperende mantels van gele, groene en rode tinten. Ze leken op trotse elitetroepen, jonge mannen met al goede ervaring van de oorlog. Toen ze de Atheense rijen bereikten, hielden ze nog maar weinig adem over, maar toch vertraagden ze niet.

Alcibiades stond tussen zijn hoplieten, schild tegen schild, en hij zette zich schrap voor de schok. Hij herinnerde zich wat Socrates hem gezegd had aan het strand van Potidaea, na zijn eerste falanx veldslag.

Hij schreeuwde naar zijn mannen, ‘houdt vol, mannen! Vrees niet! We zullen die Mytileense venten tonen hoe Atheners van de Scambonidae vechten! We zullen hen leren ons te durven aanvallen! Jullie zijn ver superieure krijgers. Jullie moeten niets vrezen. Wij zijn de leeuwen van Athene, wij alleen! We hebben al wel erger meegemaakt dan dit. Onze andere troepen zullen binnenkort aankomen. We moeten maar even stand houden. Houd jullie afstanden tussen de rijen! Kom niet te dicht bij de man vóór jullie! Denk aan de achterspietsen! Maak eerst jullie werpsperen klaar. We zullen die idioten op werpsperen onthalen. Werp jullie speren in de gezichten van de vijand op mijn bevel!’

De Atheense hoplieten vormden een stut tegen de aankopende vijand. De mannen stonden in lijnen van slechts twee schilden diep in plaats van de gewoonlijke acht, maar Alcibiades had niet meer strijders om in te zetten. Hij vreesde vooral voor wonden toegebracht door de achterspietsen van de speren. Dergelijke wonden, veroorzaakt door de mannen van de eerste rij omdat de hoplieten van de tweede rij te dicht stonden, waren niet ongewoon. De mannen hadden de tendens naar voor te stappen en de rijen te zeer te sluiten, wat de strijders in de voorste rij kon hinderen, en die in de tweede rij liepen het risico gewond te geraken door hun vrienden vóór hen.

De Mytileners liepen en schreeuwden hun oorlogskreet van, ‘eleleu, eleleu!’ Alcibiades gaf het bevel de speren te werpen.

De Atheners gooiden hun werpsperen in de gezichten van de lopende Mytileners, en menige mooie strijder in de eerste vijandelijke rangen zonk op de knieën. Alcibiades had nauwelijks de tijd om zijn lans te grijpen nadat hij zijn korte speer geworpen had, want de vijand liep op hem in. Een grote massa strijders duwde zich samen door de opening in de muur.

De Atheners hadden in stilte hun falanx opgesteld. Ze stonden, schild tegen schild, lansen naar buiten. Hoewel ze strak stonden, het ene been vóór het andere om beter hun grond te houden, werden ze direct een paar passen achteruit geduwd na de impact van de aanstormende troepen. Alcibiades zag met tevredenheid dat wanneer zijn eerste lijn achteruit geduwd werd, de tweede rij ook mee achteruit stapte. Zijn waarschuwing werd herinnerd. Zijn eerste falanx stapte achteruit, ving de schok op, maar brak de slagorde niet. De Mytileners begonnen man tegen man te vechten met de moed der wanhoop.

Van achter zijn schild duwde Alcibiades zijn lans naar een hals, doorboorde de nek van een Mytilener, trok de lans terug, en stak weer. Het was een gevecht met speren dat hier gebeurde, en beide troepen staken en sneden met die wapens van achter hun schilden. De twee massa's van bronzen mannen hingen aldus tegen elkaar met de speren tussen hen, en elke massa trachtte de andere achteruit te duwen. Onder de Atheners bevonden zich vele sterke, gestuikte veteranen, mannen die eerder sterk waren dan lenig, en zij hielden hun plaats.

Alcibiades durfde boven zijn schild uit te kijken, en hij zag hoe een groep vijanden zijn strijders aan de zijkant aanviel en dan in de rug van zijn mannen staken. Juist dan kreeg hij een lange snede in zijn been van een Mytileense speer, en hij kon bijna de adem rieken van de Mytileense hopliet vóór hem. Die man duwde met zijn schild tegen dat van Alcibiades en intussen bewoog hij zijn wapen gevaarlijk efficiënt naar links en rechts. Alcibiades schreeuwde naar zijn mannen de lansen te laten vallen en met het zwaard te vechten. Hij duwde vijandelijke lansen weg met zijn schild en stak naar de halzen van de Mytilenen, of probeerde zijn zwaard onder hun borstplaten door te steken. Hij hakte naar benen met zijn zwaard en ontweek lansstoten. De Mytileners lieten ook hun speren vallen, zodat man-tot-man duels zich ontwikkelden met zwaarden en schilden.

Van de Atheense en Mytileense falanxen bleef er niet veel meer anders over dan wilde mannen die op elkaar insloegen en die met zwaarden hakten en met schilden duwden. Toch bleven de Atheners iets dat op een lijn leek vormen en opnieuw vormen. Alcibiades en zijn mannen werden omsingeld, de tweede rij moest zich omdraaien, en iedere Athener moest afrekenen met meerdere Mytileners. De Mytileners vochten echter hier, op deze plaats, niet verder, en ze liepen niet langs de muren naar de volgende versterkingen. De Atheners beletten hen dat, en ze hielden de Mytileners hardnekkig bezig aan dit einde. Het lawaai van het bronzen en stalen geknetter mengde zich met de oorlogskreten tot een oorverdovend lawaai. Het zicht en het gehoor van Alcibiades werd wel verminderd door zijn Corintische helm, maar hij hoorde genoeg van de schreeuwen, de strijdkreten en de kreten van pijn. Af en toe, terwijl Alcibiades bewoog, hield hij zijn hoofd weg van zijn tegenstrevers om te zien hoe de situatie evolueerde in het gevecht. Dit was niet meer een regelmatige strijd, het was gekkenwerk van gewelddadigheid wat hij rondom zich zag gebeuren! Zo lang als Alcibiades en zijn mannen het hier konden uithouden, was de tegenmuur niet verloren. Alcibiades wist dat en de Mytileners wisten dat. De strijd was daarom nu ontzettend hevig en hardnekkig. Verder af plaatsten de Mytileners ook ladders tegen de muur, en ze stroomden over de borstweringen waar enkele Atheense hoplieten die op de muren stonden probeerden hen zo lang mogelijk tegen te houden. Het gevecht woedde overal. Meer Mytileners liepen door de opening achter de Atheners door, om hoplieten ook achteraan te bevechten. De Lesbische werklui waren niet allemaal gaan lopen. Enigen toonden hun sympathie voor het democratische gestel op Lesbos, want ze namen zwaarden op van gevallen strijders, helmen en schilden, en ze hielden toch enigszins de aanval tegen, samen met de Atheners, al droegen ze geen bronzen bepantsering. De Mytileners konden de Atheense verdediging toen overrompeld hebben. De bewaking werd opgerold langs een lange sectie van de tegenmuur. Vele Atheense versterkingen liepen het risico veroverd te worden. Maar de Mytileners bleven koppige weerstand ontmoeten van de gezellen van Alcibiades. Zijn mannen vielen gestaag, zwaar gewond of gedood, zodat slechts een twintigtal hoplieten rond Alcibiades nog echt stand hielden. Al de anderen waren gesneuveld, want de Mytileners doodden uit wraak alle gewonden. De Atheners vochten boven op de lijken van vrienden en op de lichamen van vijanden, maar ze weken niet van hun plaats. Alcibiades zag geen vrees in zijn mannen, hoewel de verminkingen rondom hem een afgrijselijk zicht vormden. Alcibiades zag woede en vastberadenheid in zijn laatste hoplieten. Ze hadden hun leven al opgegeven, maar ze wilden aan hun muur sterven, uit wraak voor hun dode en gewonde vrienden. Meer Mytileners kwamen aangelopen. Die Mytileners konden nu gewoon doorlopen, verder langs de muur, maar toch voegden ze zich bij hun strijders die de groep van Alcibiades teisterden. De vijandige hoplieten maakten daarbij een cruciale fout, want ze verloren veel tijd met een aantal Atheners die overrompeld werden, en die ze ter plaatste konden houden met minder mannen.

Alcibiades had nu al een lange tijd gevochten. Hij was moe. Zijn armen voelden zwaarder aan met elk ogenblik. Hij vocht buiten adem, maar hij ging door zwaardslagen af te weren van een reusachtige, jonge Mytileense hopliet vóór hem. De man was sterk en had al een slag afgeleverd waardoor Alcibiades zijn schild moest laten zakken en meer onbeschermd bleef staan. Hij kon het hakken van de man nog nauwelijks ondergaan, en hij moest een stap terugzetten, maar hij stond rug tegen rug met een andere hopliet van de Scambonidae. Alcibiades had nu wel spijt zijn makke leventje in Athene opgegeven te hebben, zijn losbandigheid en zijn drinkgelagen. Hij miste oefeningen, en hijgde tegen de muur op. Maar hij was niet zijn kunde in het zwaardvechten vergeten, noch zijn venijnigheid in duels. Wanneer de man vóór hem zijn zwaard ophief, menende dat Alcibiades niet meer kon

reageren, om naar beneden te hakken met vernietigende kracht, zonk Alcibiades op de knieën, liet zijn schild totaal zakken, en hij stootte met al zijn kracht zijn zwaard, met twee handen op het heft, door de bronzen platen heen die de onderbuik van de Mytilener beschermden. Hij had de tijd het fijne zilverwerk te zien op de borst van de man, en trok dan zijn zwaard weer weg. De Mytilener bleef in het midden van zijn beweging verbaasd staan. Hij schreeuwde dan zijn pijn en woede uit, maar zijn neerwaartse slag kwam verder naar beneden. Alcibiades gooide zijn lichaam terzijde, in de benen van een andere vechtende Mytilener, en zag het breed, lang zwaard van zijn tegenstander in de aarde schieten. De Mytilener viel eveneens op de knieën, maar Alcibiades stond al weer recht. Hij duwde de tweede Mytilener weg, en sloeg naar de hals van zijn vijand. Bloed gutste dan over hem als het uit de half doorgesneden keel van de man sproot. Alcibiades kreeg een diepe wonde in arm omdat een nieuw Mytilens zwaard langs zijn schouderplaat afgleed en door zijn vlees beet. Hij vocht al tegen een andere Lesbische hopliet.

Alcibiades was uitgeput en twee maal gewond. Hij voelde de wil om nog verder weerstand te bieden langzaam zijn geest verlaten. Hij weerde de zwaardslagen nog instinctief en wanhopig af, maar hij bleef slechts zich verdedigen. Hij had niet meer de kracht om terug te slaan. Weinig Atheners stonden nog rond hem, en die vochten tussen de doden, Mytileners omsingelden hen aan alle kanten. Veel van de vrienden van Alcibiades waren gevallen, zeer veel, maar de overblijvende Atheners vochten nog enige ogenblikken verder rond zijn roodgepluimde helm. Alcibiades verwachtte nu snel te sterven.

Plots golfde een trilling door de Mytileners. Al de mannen, ook Alcibiades en zijn hoplieten, werden terzijde geworpen. Veel nieuwe mannen duwden de strijders terug en achteruit naar de andere zijde van de muren. De Atheense reserves waren vanuit het kamp aangekomen, en ze liepen in grote aantallen op de Mytileners in. Honderden Atheense hoplieten dwongen nu op hun beurt in slechts een paar ogenblikken de Mytileners terug. Alcibiades en zijn mannen lieten zich achteruit duwen door hun bevriende troepen, de golf brak over hen heen. Ze hadden de opening voldoende lang verdedigd om de versterkingen uit het Atheens kamp te laten aankomen.

Alcibiades viel op de grond, te moe om nog iets te kunnen verrichten in dit gevecht. Hij duwde zijn zwaard in de grond en hing aan het heft met zijn handen. Zijn overblijvende mannen wierpen hun schilden neer, maar sommigen bleven nog recht staan, bloed over hun lichamen, bloed in hun gezichten, bloed op hun baarden, vuil en doodmoe, met hangende schilden en zwaarden. Ze bleven kijken naar het nieuwe gevecht. De Mytileners waren duidelijk ook uitgeput. Hun weerstand viel uiteen en ze vluchtten terug naar de stad. Trompetten schalden de terugtocht vanaf de muren. De veldheren daar hadden gezien dat de uitval mislukt was. De Atheners achtervolgden de Mytileners een tijdje, maar ze werden teruggedreven door gerichte schoten van de boogschutters vanaf de versterkte torens van Mytilene. De Atheners lieten de Mytileners ontsnappen door de poorten van de stad, en ze keerden terug om hun tegenmuur opnieuw te bemannen.

Geen hopliet in de groep van Alcibiades bleef ongedeerd. De mannen verzamelden hun bepantsering en wapens: een geworpen speer, een gevallen lans, een schild. Ze ondersteunden elkaar en hielpen iedereen die nog kon staan op de been. Alcibiades greep een bevriende hand, want hij zat nog steeds op de knieën en kon moeilijk recht staan van de pijn in zijn been. Hij keek ook naar zijn arm en zag dat het vlees geopend was in een lange snede. De hoplieten stonden allen nog rond hem, bespat met bloed en vuil. Alcibiades merkte met een grijnslach op hoe smerig zijn mannen daar stonden, maar waarschijnlijk niet vuiler dan hij. Hij stond in een brede cirkel van gewonden en doden. Hij beefde dan, want hij was nog nooit zo na aan de

dood gekomen. De zon daalde nu over de muren van Mytilene. Lange zuchten en grommen en kreunen van pijn kwamen uit de vele mannen die op de grond lagen, en hier en daar bewoog een been of een arm. Andere Atheners uit het kamp, en slaven, trokken de mannen overeind. Ze plaatsten de gewonden aan de kant en de doden verder af. Tientallen doden en gewonden lagen door elkaar heen om Alcibiades. Hij stond in het midden van een slachting.

Een jonge Atheense bevelvoerder die Alcibiades kende als een man genaamd Hipparchos, kwam naar voor en zei, ‘Alcibiades, het gevecht is over. Je kunt beter naar het kamp teruggaan en uitrusten. Wij zullen hier nu wel de wacht overnemen. Mijn mannen zullen de ganse nacht dit deel van de muur beschermen. Ik denk echter niet dat de Mytileners nog zullen terugkeren. Ze verloren zeer veel van hun beste mannen, hier. Ze zullen trouwens snel vragen hun doden en gewonden te mogen komen halen. We zorgen ook wel voor je gewonde vrienden; we brengen hen terug naar het kamp. En ja, dank om deze aanval te hebben gestuit. We dachten dat je overrompeld zou worden en al gedood tegen de tijd dat we konden komen, maar je hield je grond! Ongelooflijk! Jullie hebben de muur gered.’ Hipparchos draaide zich dan om. Alcibiades grinnikte bij zo veel koele inschatting.

Alcibiades nam dankbaar de aangeboden schouder van een metgezel aan, en met de weinige overlevenden hinkte hij terug naar het Atheens kamp en naar zijn tent. Daar zonk iedereen die nog levend was op de grond naast de tent van Alcibiades, trok zijn bepantsering weg en wierp de stukken in het ronde. Dan lagen ze allemaal uitgeput op hun rug op de grond, Alcibiades in hun midden. Iedereen was gewond.

De dokter van Alcibiades was aanwezig daar, en de man ging met twee slaven van hopliet tot hopliet. Hij waste wonden schoon, naaide en duwde stukken vlees samen tussen kleine, zachte stukjes hout die hij dicht aaneen bond. Hij plaatste kruiden op de wonden en bond de gekneusde ledematen in witte, propere doeken. Alcibiades had nog slechts een groep invaliden over thans, maar de wonden zouden helen. Sommige wonden zouden etteren, en dan moest de dokter ledematen afzagen, of de mannen laten sterven, maar dat was voor later. De dokter knikte ‘neen’ naar Alcibiades over een groep mannen met erge buikwonden. Voor die kon hij niets meer doen. De man wist dat ze snel gangreen zouden ontwikkelen, zouden rotten van binnen uit, en sterven. Het hoofd van Alcibiades zonk op zijn borst. De Atheners en de Mytileners hadden die dag slechts een schermutseling uitgevochten. Binnenkort zou niemand zich die dag nog herinneren. Het was echter een zeer bloedig gevecht geweest, dat de mannen die er in gevochten hadden met wilde manie en energie hadden verduurd. Het gevecht was ook kostelijk in mannen geweest. Tientallen burgers van Athene waren er in gesneuveld, en nog veel meer aan de zijde van de Mytileners. Nog veel meer mannen werden gewond, en sommige van die zouden later sterven.

Hipparchos verzamelde de gewonde vrienden van Alcibiades, en de ruimte rond de tent van Alcibiades vulde zich met kreunende mannen die op de grond lagen. Iedereen in het leger wist dat Alcibiades een speciale heler bij zich had, niemand stelde vragen maar bracht de gewone mannen naar zijn tent. De dokter kon oppervlakkige vleeswonden behandelen. Hij zette gebroken benen en armen. Hij kon benen amputeren. Hij sloot open wonden, reinigde de wonden met water, en hij wond verbanden rond de mannen, zodat de wonden toe zouden blijven en het vlees weer aan elkaar kon groeien. Hij kon bloed aflaten van de mannen die in apathie geschokt bleven en hij kon de kwade, zwarte vloeistoffen uit de wonden halen. Hij kon echter niet die hoplieten helpen, en vooral niet de mannen van de lichtere troepen, die diepe wonden in de onderbuik hadden gekregen. Wanneer buiken opengesneden werden of doorstoken waren, dan leden de mannen in doodskwelling. Bloed spatte uit geopende aderen en vloeide op de grond. De dokter stelpte het bloeden wanneer hij kon.

Alcibiades wandelde door de groep. Zijn gezicht en zijn kelderen waren nog rood gekleurd, zoals de grond waarop de gewonden lagen. De zwaarst gewonde mannen werden in een hoek samen gelegd.

Alcibiades sprak dan met de mannen, maar hij kon hen zelden troosten. Sommige mannen stierven stil, hun handen geklemd rond de ingewanden die uit hun buik puilden. Anderen schreeuwden al de tijd door. De dokter bond slechts een proper doek rond de lichamen van die mannen. Dan keerde hij zich om, en liet de mannen sterven.

Wanneer de dokter een man zag die verschrikkelijke pijnen moest uitstaan, dan riep hij een hopliet bij zich die speciaal hard van karakter was. De dokter had enkele van die mannen uitgezocht, mannen die in Athene beenhouwers of slagers konden geweest zijn. Hij stelde geen vragen over wat ze vroeger gedaan hadden, hij herkende hen op het zicht. Hij riep hen nu in. Hij hield het hoofd van een stervende man dan in zijn handen, liefdevol, en deed de man een beetje rechter gaan zitten. De hopliet ging achter de man zitten met een dolk van de dokter in zijn handen en een hamer. Op een teken van de dokter plaatste de hopliet de dolk snel met de lange, scherpe zijde tegen de nek van de gewonde, en hij sloeg met de hamer op het plat van het mes, zodat hij de halswervels van de ruggengraat door sloeg. Dat was een snelle en propere wijze om de dood in te gaan, en volgens de dokter de minst pijnlijke.

Alcibiades en de dokter besloten op die wijze de mannen naar de onderwereld te zenden die niet konden overleven en die de meeste pijn leden.

Alcibiades zou nooit gewoon raken aan de pijn en het lijden van anderen. Dit was het ogenblik dat hij steeds het meest vreesde in een veldslag, het ogenblik na het gevecht wanneer naar de gewonden moest gekeken worden, maar het was een ogenblik dat hij niet kon vermijden. Hij knarste zijn tanden dan op elkaar tot hij er pijn van kreeg, en vocht om zijn afkeer van zijn gezicht te houden.

Hij waste zich niet tot de dokter zijn werk grotendeels gedaan had. Later bleef hij een heel lange tijd in zijn gesloten tent in zijn heupbad om zijn eigen bloed verder weg te wassen, samen met het bloed van de mannen die hij gedood had, en het bloed van zijn metgezellen. Daarna sloep hij.

De poging van de Mytileners om de laatste opening in de Atheense tegenmuur te veroveren, waarin Alcibiades in het centrum vocht, bleek de laatste sluiptrekking te worden van het Mytilense leger. Alcibiades en zijn mannen bleven nog veel dagen in hun tenten om te herstellen. De dokter van Alcibiades bleef hen verzorgen.

Paches

De winter gleed langzaam voorbij zonder nieuwe schermutselingen. Aan het einde van de winter hoorden de Atheners dat een Spartaanse bevelhebber Mytilene had bereikt. De man was vanaf zee gekomen en had aangelegd te Pyrrha. Van daar was hij te voet naar Mytilene gekomen, in het bed van een waterweg, en hij was op de ene of andere manier door de Atheense lijnen geraakt. Hij kwam ongezien in Mytilene aan. Zijn naam was Salaethus. Alcibiades kon slechts opmerken dat dit helemaal gebeurde zoals te Potidaea, en hij onderschatte niet de macht en de sluwheid van een bevelvoerder die Spartiaat van de hoogste klasse was.

Alcibiades had wat tijd om Lesbos te bezoeken. Hij ontdekte een wondermooi eiland met lage, zacht glooiende heuvels en weelderig groene bossen. Hij vond hoekjes tussen de rotsen waar

men heerlijk kon in baden en zich laten bruinen in de heldere zon. Lesbos perste één van de beste olijfolies van de Ionische eilanden. De olie had een zachte smaak van noten. Een tapijt van ontelbare olijfboomgaarden bedekte het eiland. Alcibiades zag ook veel soorten vogels, hier. Hij vond hete bronnen op het eiland, niet ver van Mytilene, en hij ging samen met zijn mannen daar baden in het warme water. Het leven kon mooi zijn en gemakkelijk en zoet op Lesbos, geen wonder dat het eiland zo rijk was. Alcibiades vroeg zich af hoe de oorlog dit wondermooi eiland kon komen verwoesten. Dat was wat het egoïsme, de onstuitbare ambities en de eerezucht van de Mytileners hadden veroorzaakt!

In de vroege lente riep Paches Alcibiades naar zijn tent. Een delegatie van Mytilene was aangekomen, en Paches wou dat zijn belangrijkste bevelhebbers rond hem stonden om de Atheense macht te tonen. Paches stond prachtig in een mooi met goud en zilver beslagen bepantsering en met een witte mantel op zijn rug. Hij was een droge, lenige man met een scherp gezicht, die altijd plechtig, streng en dreigend keek. Alcibiades wist dat Paches eigenlijk heel goedhartig was, hoewel een fijne strijder en veldheer, en ook dat hij hield van een goede mop. Paches toonde nu echter geen glimlachje op zijn lippen. Hij stond achter een lage tafel naast zijn tent. Vijf Mytileners verschenen, en die moesten door een lange, dubbele rij van hoplieten met rechte lansen stappen. Paches was geen man om risico's te nemen. De Mytileners droegen ook bepantsering, maar ze hadden geen lansen. Eén van hen droeg een helm die afgezet was met roodgeverfde paardenmanen, een rood schild en een rode mantel. Hij leek op een geduchte atleet, en op zijn schild was als blazoen een reusachtige letter Lambda getekend voor Laconië. Dit was de Spartaat Salaethus.

Paches ontving de gezanten. Achter hem stonden tien bevelvoerders van de Atheners, waaronder Alcibiades en Hipparchos. Alcibiades had zijn witte verbanden moeten afnemen. Zijn wonden waren echter bijna volledig genezen. Paches wou geen gewonde bevelvoerders tonen aan de Mytileners.

Paches sprak als eerste, 'welkom in ons kamp, Mytileners!'

Hij negeerde volledig de Spartaanse bevelhebber en sprak alleen tegen de Mytileners.

'Zijn jullie gekomen om de overgave te bespreken van jullie stad aan het volk van Athene?'

Het was Salaethus die antwoordde. 'Groeten, grote Paches! We zien dat het goed gaat met je. Je hebt een puike groep strijders verzameld, hier, maar jullie zijn weinig. Neen, we zijn niet hier om onze overgave aan te bieden!'

Paches en zijn bevelvoerders waren verrast.

'Salaethus, wat anders valt er te bespreken? Wij gaan niet weg van hier tot Mytilene valt! We moeten een zending vervullen en de eer bewaren van de burgers van Athene!'

'Wij ook hebben een opdracht, Paches,' zei Salaethus. 'Beschouw even de toestand. Je hebt ons omsingeld en onze havens geblokkeerd, maar we hebben voldoende strijders in Mytilene, en we zullen er binnenkort nog veel meer bij krijgen. Onze bondgenoten bereiden zich voor om jullie aan te vallen vanuit het binnenland van Lesbos. Onze Spartaanse navarch Alcidas komt er aan met meer dan vijftig schepen beladen met Spartaanse hoplieten om ons werk te voleindigen. Cleomenes, de broeder van onze Koning Pleistoanax is opnieuw Attica binnengevallen om jullie thuisland te overrompelen. Je durft ons echter vragen ons over te geven? Neen, we zullen ons niet overgeven! Integendeel, we zijn gekomen om jullie overgave te eisen! Geef op voor het te laat is, Paches.'

Paches lachte hard en luid bij die toespraak.

'Geen Spartaanse vloot zal ooit iets bereiken, Salaethus, en zeker niet op Lesbos! De Spartanen hebben fijne schepen en de sterkste roeiers ter wereld. Ze kunnen namelijk steeds

sneller roeien dan de Atheense roeiers, vooral telkens dan, wanneer ze onze schepen in hun rug voelen en ze van schrik naar huis vluchten!’

Paches beledigde Salaethus daarmee, maar de Atheense rij van bevelvoerders juichten hun toestemming en ze keken lachend en honend naar de Spartaat. Ze beleefden een leuk ogenblik. Geen Atheense vloot, voorwaar geen vloot zoals er te Lesbos was, zou bevreesd zijn van zelfs vijftig Spartaanse schepen!

‘Het zal nog lang duren voor een andere Spartaan Mytilene zal bereiken, Salaethus, behalve dan één of twee die in de nacht zullen binnensluipen, verkleed als herders of als vrouwen. Jullie hebben geen bondgenoten meer om jullie te komen helpen. We beheersen die allemaal! Ze zien en voelen de macht van Athene. Je hebt nog weinig echte, ervaren strijders in Mytilene, Salaethus. Ik zie maar enkele echte hoplieten, en onze Hipparchos en Alcibiades, hier, zorgden er voor dat er daar heel wat van afgeslacht werden in jullie laatste poging om iets te bereiken. Ik zie veel volk op jullie muren staan, maar slechts heel licht gewapende krijgers. Staan daar ook vrouwen en kinderen tussen? Je zult niet veel bereiken met die tegen onze eigen hoplieten. Waar zijn jullie burgers? Jullie vechten met edelen en huurlingen, mannen die meer bezorgd zijn over hun geld dan over een overwinning. Jullie kunnen daarmee niet winnen, zeg ik jullie!’

Salaethus en de Mytilense veldheren werden zeer kwaad over wat Paches zei. Maar er bleef niet veel anders om over te praten. Ze groetten zeer formeel en kort en stijf, en draaiden de hielen om, om terug te keren naar waar ze vandaan kwamen, trots en met fiere hoofden, maar met lege handen. Ze moesten meer bezorgd zijn dan vóór ze in het Atheens kamp aankwamen.

‘Waar was dat goed voor?’ vroeg Hipparchos.

‘Geen idee,’ fluisterde Alcibiades. ‘Ze moeten natte dromen gehad hebben, denkende dat we snel zouden weglopen bij het nieuws betreffende Alcidas. Wel, zelfs met veertig triremen, want Salaethus overdreef heel zeker, zal Alcidas zo snel mogelijk als hij kan terugvaren bij het zicht van de eerste Atheense boeg. Ze weten dat toch ook. Wat, bij Zeus, is er aan het gebeuren?’

De Atheners moesten niet lang wachten voor ze hoorden wat er te Mytilene gebeurde. En wat er dan geschiedde was even komisch als de beste Atheense komedie, geschreven door de gekste komische schrijver. Tien dagen gingen voorbij na de ontmoeting met Salaethus. Dan openden zich de poorten van Mytilene opnieuw. Een gezantschap van tien magistraten stapte de stad uit naar het Atheens leger. Salaethus bevond zich niet in die groep. Paches riep opnieuw zijn naaste mannen samen, en wanneer de Mytileners vroegen met hem te spreken, wachtten Alcibiades en Hipparchos weer naast hun veldheer.

De Mytileners groetten beleefd. Een oudere, eerder goed gevulde grijsaard, sprak.

‘Groeten, veldheer Paches, en groeten ook aan u, de waardige Atheense bevelhebbers van het Atheens leger!’

De man wachtte even en zei, ‘we zijn van Mytilene gekomen die nog steeds een sterke, machtige en serene stad is in de kennis van de oorlogssituatie. We hadden graag met u de voorwaarden tot de overgave van de stad besproken.’

Paches moest een hand op de tafel plaatsen van zuivere verbazing. Al de Atheners die daar stonden, inclusief de wachters, zouden in blijdschap gejuicht hebben en overwinningskreten geslaakt hebben. De Atheners waren te gedisciplineerd, echter, om op dit ogenblik de minste uiting van opluchting te tonen. Ze bleven onverstoord achter Paches staan en zelfs geen glimlach verscheen op hun lippen. Alcibiades en Hipparchos wisselden wel een blik van vreugde en triomf uit.

Paches antwoordde, ‘eervolle gezagsdragers van Mytilene. We nemen jullie overgave aan.’ Paches ging te snel daar, wat de Mytileners hadden eigenlijk nog niets aanvaard. Ze waren slechts gekomen om te onderhandelen, maar ze wezen Paches niet terecht.

Paches zei dan nog, ‘we zullen echter over niets onderhandelen. We willen jullie overgave nu, en zonder voorwaarden! We zullen met Mytilene doen zoals ons bevalt. We zullen gevangen nemen wie we willen en jullie stad binnenstappen, en doen wat we willen.’

De magistraten keken naar elkaar, tot de spreker zei, ‘grote veldheer van de Atheners, gelieve te herbeschouwen! U hebt goed gevochten en wij ook, en we kunnen nog verder vechten. We zullen ons onderwerpen, doch slechts wanneer u geen Mytilener doodt of als slaaf verkoopt. We zullen de poorten van de stad openen voor uw leger en u kunt dan onze stad betreden. U kunt eender welk bestuur dan organiseren, zoals u wilt. We verzoeken het recht om vertegenwoordigers naar Athene te zenden om onze zaak daar te bepleiten en ons lot in de handen te leggen van de Atheense Volksvergadering. Maar tot op dat ogenblik vragen we u geen man of vrouw of kind in Mytilene aan te raken en onze bezittingen te respecteren.’

Paches keek naar zijn bevelvoerders en hij zag dat ze akkoord waren.

Hij draaide zich weer om naar de Mytileners en antwoordde, ‘goed dan, Mytileners. Jullie plaatsen jullie lot in de handen van jullie gezanten naar Athene en in de wijsheid van de Atheense Volksvergadering. Tien van jullie zullen naar Athene kunnen varen in een Atheens trireem onder ons bevel. Ik wil echter ten minste één gevangene, namelijk Salaethus. We zullen vandaag nog de stad binnenstappen met ons leger. Jullie moeten ontwapenen vooraleer we de stad ingaan. Ik wil niet één gewapende man in de straten van Mytilene zien wanneer we de stad in bezit nemen. We zullen aan niemand raken, tot we nieuws ontvangen van de Volksvergadering. In de tussentijd, natuurlijk, zullen wij de stad besturen.’

De Mytileners betuigden hun akkoord en ze gingen terug.

Wanneer ze te ver waren om de Atheners nog te kunnen horen, brak Paches in een luide schaterlach uit en hij wierp zijn helm naar de hemel.

‘Bij Zeus,’ riep hij uit, ‘wie had dit kunnen vermoeden? We hadden hier vóór hun neuzen nog veel maanden kunnen blijven zitten. Wat deed hun mening zo snel veranderen?’

De bevelhebbers van Paches wensten elkaar geluk met dit onverwachts succes, en de toejuichingen liepen door het ganse Atheens kamp als een strovuur. Athene had eens te meer een opstandige bondgenoot overwonnen en in het gareel gedwongen. Dat nieuws zou door de Ionische steden lopen. Geen stad werd afvallig van het Atheens bondgenootschap zonder uitgedaagd en afgestraft te worden. De Ionische steden moesten verder tribuut aan Athene betalen. De zending van Paches was gelukt.

Dezelfde dag nog betrad het eerste contingent van Atheense hoplieten geleid door Hipparchos en Alcibiades de stad Mytilene. De poorten van de stad waren blijven open staan. De stad lag in stilte, maar de normale activiteit in de straten van de ambachtslui, van de pottenbakkers en de leerlooiers en de slaggers en de bakkers, ging gewoon verder. Geen gewapende hopliet was in zicht toen de Atheners binnenstapten. De haven werd geopend en veel vrachtschepen beladen met voedsel voeren de stad in.

Na een tijdje begrepen de Atheners dat de meest vurige aanhangers van Sparta en van de oligarchie al toevlucht hadden moeten zoeken in de tempels, uit angst voor een woedende menigte.

Alcibiades en Hipparchos maakten zich klaar om die tempels te bestormen, maar Paches kwam aan en sprak tot de angstige mannen, zeggend, ‘mannen van Mytilene, ik beloofde niemand aan te raken. Ik zal mijn belofte houden. Jullie geven jullie over onder dezelfde voorwaarden als alle anderen in de stad. Kom de tempels uit! Jullie hebben kwaad gedaan aan Athene, aan Mytilene ook, maar we zullen jullie enkel gevangen nemen. Jullie levens worden gespaard.’

De mannen gaven zich over. Er stonden aan de tempels ongeveer duizend mannen bijeen, en Paches nam hen gevangen, en hij zond hen in vrachtschepen naar het eiland Tenedos ten

noorden van Lesbos, om hen daar in bewaring te houden tot hij hoorde wat de Volksvergadering beslist had met hen te doen.

De Atheners hoorden pas veel later wat er in de stad gebeurd was. Na de eerste ontmoeting met de Atheense bevelvoerders hadden de Mytileners de hoop opgegeven nog ooit ontzet te worden door een Spartaanse vloot. Salaethus had meer troepen nodig. Hij deelde daarom zware bepantseringen uit aan de burgers van Mytilene, die tot dan toe slechts licht bewapend waren gebleven, om aldus te reageren op de scherpe opmerking van de Atheners, en in de hoop om ooit met een belangrijke troepenmacht uit te breken. Maar zodra de mensen correct bewapend en beschermd waren, weigerden ze nog de bevelen van de oligarchen op te volgen. Ze vormden hun eigen troepen. Ze eisten een rechtvaardige verdeling van het voedsel aan allen. Ze gehoorzaamden niet langer aan hun bestuur zonder voorwaarden te stellen. De autoriteiten van Mytilene moesten erkennen dat ze niet meer voldoende voedsel in hun voorraden hadden. Ze konden de vraag naar gelijke verdeling gewoon niet inwilligen, en wilden ook de ware toestand niet opbiechten. Ze vreesden voor een muiterij in de stad, en ze begrepen iets later nog dat ze niet langer bekwaam waren de bevolking in toom te houden. Ze vreesden toen al dat ze meer in gevaar zouden geraken als ze de bevolking de overgave lieten bespreken, zodat ze snel naar Paches gegaan waren om gunstige voorwaarden tot overgave te vragen.

Niemand hoorde nog iets over Alcidas en zijn Spartaanse vloot. In feite had die vloot zeer veel tijd verspild door eerst naar Delos, Icarus en Myconus te varen, om daar te horen dat Mytilene al ingenomen was door de Atheners. De Spartaanse strijdkrachten konden toen nog steeds Mytilene aangevallen hebben, maar Alcidas aarzelde, zeilde naar Ephesos, en vluchtte dan terug naar de Peloponnesos. Hij doodde de meeste van zijn gevangenen, tot een gezantschap van Ephesos hem kwam zeggen dat tenzij hij er mee stopte Ioniërs te doden hij geen enkele vriend meer zou hebben in de regio. Alcidas liet dan zijn gevangenen vrijuit gaan, meestal democraten van Chios, en hij vluchtte weg. Hij vluchtte nog sneller toen hij de twee boodschapschepen van de Atheense vloot in zicht kreeg, de Salaminia en de Paralus, op weg naar Mytilene. Hij wist dat zijn positie ontdekt was, en dat de vloot van Paches binnenkort op zijn hielen zou zitten.

Toen de Salaminia en even later de Paralus in volle snelheid Mytilene binnenroeden, nam Paches al de triremen samen die hij had om Alcidas te achtervolgen. Hij kon de Spartaanse navarch echter niet in de open zee vatten. Paches roeide tot aan het eiland Patmos, maar keerde dan terug met zijn vloot. Hij kon Mytilene niet lang onbewaakt achterlaten.

Notium

Terwijl hij vluchtte roeide Alcidas onder andere Notium, en haar haven Colophon, binnen. Twee politieke partijen streefden naar de macht te Notium. De partij die thans aan de macht was, bleek een voorstander van Sparta te zijn, en die partij had Arcadische, buitenlandse huurlingen binnengehaald die van Pissuthnes, de Perzische satraap, kwamen.

Wanneer de verbannen democraten van Notium de Spartaanse vloot te Notium bemerkten, verwittigden ze Paches en ze vroegen hem in te grijpen. Maar de Spartaanse schepen onder Alcidas verlieten snel weer de haven. Wanneer Paches met de Atheense vloot Notium in voer, was Alcidas al buiten bereik. Vermits echter nu Paches te Notium aankwam met een

belangrijke strijdkracht, wou hij proberen Notium te bevrijden van haar Spartaanse en pro-Perzische partij.

De Atheense vloot legde aan op de kust en zette een klein tentenkamp op. Paches wou eerst onderhandelen. Hij zond Hipparchos uit om de veldheer van de Arcadische huurlingen te vragen met hem te komen praten. Hij beloofde de veldheer niet aan te raken als een overeenkomst kon afgesloten worden, en hij beloofde een vrijgeleide van en naar Notium.

Hipparchos kwam terug met een man genaamd Hippias.

De gesprekken met Paches en zijn bevelvoerders aan de ene zijde en Hippias aan de andere vloten niet goed. Hippias was een ruwe krijger, geen fijne afgezant. Hij deed weinig meer dan Paches en het Atheens leger beledigen, en hij noemde de Atheners lafaards, verraders en leugenaars. Paches was gewoonlijk een beleefde en voldoende zachtmoedige man. Nu verloor hij de controle over zichzelf. Hij hoorde wel Hippias aan, liet de man spreken tot hij uitgeraasd was, en liet de man menen dat hij onder de indruk kwam van de beledigingen van de Arcadiër. Alcibiades en Hipparchos zagen echter Paches zijn handen in woede wringen achter zijn rug.

Wanneer dan Hippias zijn brullen tegen Athene stopte, riep Paches, ‘werp die man in de gevangenis! Grijp hem! Niemand, welke ook de gemaakte overeenkomsten kunnen zijn, heeft het recht Athene in mijn gezicht te beledigen!’

De wachters van Paches namen Hippias, die naar zijn zwaard was beginnen trekken, gevangen, en ze duwden de man op de knieën. Een nieuwe stroom van ruwe scheldwoorden kwam uit de mond van Hippias, maar de wachters van Athene trokken hem weg. Paches bleef enkel ogenblikken zijn woede uitrazen in zijn geest.

Dan zei hij, ‘we moeten Notium nu direct aanvallen! Ze zullen hun leider nu terug verwachten, maar twijfelen zonder hem over wat ze moeten doen. De muren zijn ook niet zo hoog dat we nu niet snel over hen heen zouden kunnen stijgen. Neem ladders mee! Luidt geen alarm, maar ik wil iedereen in volledige bepantsering en in volledige bewapening, zo snel mogelijk.

Iedereen in looppas, maar in totale stilte, naar Notium!’

Alcibiades en Hipparchos schoten in actie, en dat deden ook de andere Atheense bevelvoerders. Iets later liepen ze allen zo snel ze konden naar Notium, zij aan zij, en onder de snelste mannen liepen Alcibiades en Hipparchos. Het nam hen wel wat tijd om aan de stad aan te komen, maar minder tijd dan wat de Arcadiërs nodig hadden om te begrijpen wat er aan het gebeuren was. De Atheners spreidden zich uit tijdens het lopen, maar de Arcadische bezetters van de stad hadden niet de tijd om elkaar te consulteren. Geen pijlen of werpsperen vlogen naar de Atheners. De versterkingen van Notium waren onderbemand. Alcibiades en Hipparchos stootten door de poorten die dan toch gesloten werden, maar met de hulp van hun hoplieten duwden ze de deuren weer wijd open en ze doodden de bewakers. De Arcadiërs stonden zelfs niet allen in bepantsering, en ze bewezen ten overvloede dat ze niet de gelijken van de aanvallende woedende Atheners waren. De mannen van Paches veroverden aldus snel de hoofdboort en twee kleinere poorten, en het volledig Atheens leger stroomde de stad in. Onder hen bevond zich ook Paches, die eveneens in zijn volledige panoplie de stad in liep.

Paches liep niet lang. Hij stapte langzaam, zelfzeker, waardig, naar de agora van Notium, en hij beval zijn mannen naar voor. Hij duidde kalm aan welke de eerste doelen waren die moesten veroverd worden. Alcibiades en Hipparchos lachten bij dit vertoon van kalme superioriteit. Ze duwden verder, liepen de trappen op naar de acropolis van Notium en ook daar, in een gevecht dat niet lang duurde, doodden ze elke Arcadiër die weerstand bood. Ze staken daarna door elke straat van Notium en vernietigden de laatste weerstand van Arcadische of vreemde krijgers. Alcibiades en Hipparchos vochten samen, en ze veegden zonder medelijden de stad uit van tegenstanders van Athene.

Een halve dag later, bij het begin van de avond, stonden Alcibiades en Hipparchos nabij de Tempel van Zeus te Notium met bebloede speren en bebloede schilden, moe maar glimlachend. De overwinning was de hunne! Therme, Potidaea, Mytilene en nu Notium, waren steden die Alcibiades had geholpen voor Athene te onderwerpen.

Paches kwam aan de acropolis van Notium aan, en hij had Hippias bij zich. In het midden van de citadel van de stad sprak hij als volgt tot Hippias, ‘Hippias, ik beloofde je ongedeerd terug te brengen naar Notium, en ik heb je niet in ketens geslagen, zoals beloofd. Mijn beloften heb ik gehouden!’

Paches gaf dan een teken aan twee boogschutters die hem vergezelden. Afgrijzen toonde zich dan in de ogen van Hippias, wanneer de boogschutters naar voor stapten. De boogschutters schoten hun pijlen af naar Hippias. Wanneer Hippias stervende op de grond lag, keek Paches minachtend naar hem en zei, dicht tegen zijn gezicht, ‘een zwaard zou veel te goed voor je zijn geweest, Hippias. Sterf als een hond!’

Paches keerde zijn rug naar Hippias, en hij beval dat al de vreemde troepen moesten gedood worden.

Pyrrha en Eresus

De volgende dag overhandigde Paches Notium aan de pro-Atheense politieke partij. Daarna keerde hij met zijn vloot weer naar Lesbos om de macht van Athene daar te verstevigen. Twee kleine steden bleven nog steeds voorstanders van Sparta en voorstanders van de oligarchie op het eiland. Paches bleef met het grootste deel van het leger te Mytilene. Hij zond Alcibiades uit om de stad Pyrrha aan te vallen en te veroveren met de ene helft van de rest van het leger, en hij stuurde Hipparchos naar Eresus om die stad te onderwerpen. Zo groot was het vertrouwen dat Paches had in die jonge bevelvoerders, dat hij hen de hoplieten liet bevelen zoals ze wilden.

Alcibiades vorderde met ongeveer vijfhonderd hoplieten en evenveel lichter bewapende Lesbische troepen naar Pyrrha. Pyrrha lag op een afstand van honderd vijftig staden van Mytilene. In een mars van een dag stond hij aan de voet van de stad en haar haven. De krijgers van Hipparchos werden naar Eresus gebracht, een stad aan de tegenoverliggende zijde van het eiland, in oorlogstiremen.

Alcibiades en zijn mannen waren moe van de lange reis over het land. Toch kon Alcibiades het zich niet veroorloven hier de nacht op zijn gemak door te brengen en de stad zich op een aanval te laten voorbereiden. Pyrrha werd wel omgeven en beschermd door muren, maar de muren waren niet hoog en de stedelingen verwachtten geen aanval, nu, op dit ogenblik, en zeker niet vanuit het binnenland. De Atheners hadden elke levende ziel die ze de laatste halve dag tegengekomen waren gevat, zodat de stad geen waarschuwing had kunnen krijgen van een nakende aanval.

De mannen van Alcibiades deden snel hun bepantsering aan, namen hun speren, en ze liepen naar de huizen toe. De bewakers van Pyrrha waren toch al gewaarschuwd van een mogelijke aanval, maar ze verwachtten die aanval niet zo snel. De verrassing was dus niet volledig, en pijlenen werpsperen verwelkomden de Atheners toen ze in de buitenwijken van de stad aankwamen. Mannen vielen dan, maar de anderen liepen door en ze gebruikten de eerste hutten en huizen om zich te beschutten. Ze zwermde door de open poorten en vooral langs de havenkaaien de stad in. Geleid door Alcibiades overweldigden de hoplieten de vijand. De

zwaardslagen van de strijders van Pyrrha vielen op bronzen platen, en de verdedigers werden doorsteken met lansen en speren. Duizend woedende pro-Atheense krijger sliepen door de straten van Pyrrha en ze doodden eender wie die aanstalten maakte weerstand te bieden. Dank zij de snelheid van de actie van Alcibiades, werd er geen groot bloedbad aangericht. Enige tijd later gaven de strijders van Pyrrha zich over, zonder bekwaam geweest te zijn zich echt te organiseren.

Paches had bevolen Pyrrha en Eresus tot as te herleiden. Alcibiades en zijn mannen joegen de mensen weg, plunderden, en zetten dan het vuur aan de stad. Ze staken alles in brand wat in vuur en vlam kon worden gezet. Ze brandden ook de haven af. Ze vernietigden de meest belangrijke gebouwen en ze deden grote kolommen in de haven vallen. Daarna, eens te meer op Lesbos, in het midden van de nacht, schreeuwden ze hun overwinning uit. Ze verzekerden zich er tevens van dat de omgeving van de stad veilig werd, en slechts in de late nacht legden ze zich neer om een beetje slaap te vatten, opgerold in hun tunieken en slapend op de naakte grond onder de olijfbomen. Alcibiades bezocht nadien een oud schrijn nabij Pyrrha, dat toegewijd was aan drie goden, aan Zeus, Hera en Dionysos. Hij bad daar voor succes in zijn verdere expedities. Twee dagen later keerde Alcibiades terug naar Mytilene. Hipparchos had tegen dan ook Eresus veroverd en verwoest.

Ondertussen, in Mytilene, had Paches Salaethus gevonden, verstopt in een slagerswinkel. Hij sloeg de Spartaat in ketens en zond hem met de andere oligarchen naar Tenedos. Paches zond dan de ongeveer duizend pro-Spartaanse gevangenen op vrachtschepen naar Athene. Hij wachtte op bevelen van Athene in verband met het lot van Mytilene. Zou hij de stad onaangeroerd laten? Zou hij een deel van de mannen moeten terecht stellen? Moesten de Mytileners uit de stad verbannen worden en overgebracht naar andere oorden? Paches wachtte op het boodschapschip van Athene met verdere beslissingen.

In het begin van de zomer van dat jaar zat Paches in zijn huis te Mytilene met Alcibiades, Hipparchos en twee andere bevelvoerders van het Atheens leger op Lesbos. Ze waren in een goed humeur, want het klimaat was bijzonder zacht en aangenaam op het eiland. Paches had een groot huis in het centrum van Mytilene opgeëist, en hij werkte daar met zijn vertrouwelingen als in een hoofdkwartier. Mytilene bleef veilig en rustig. Bijna geen anti-Atheense politici bleven in de stad. De bevolking was vriendelijk gestemd, en over het algemeen verheugd om van het oligarchische regime verlost te zijn. Zij hadden toch ook allen opstand gepleegd tegen hun heersers in de laatste dagen van de belegering, en de oligarchen tot overgave gedwongen.

Paches strekte tevreden zijn benen uit. Hij dronk een schaal wijn en besprak zijn laatste bevelen met zijn bevelvoerders. Op dat ogenblik kwam een Atheense triërarch het huis binnen en de man vroeg naar de veldheer. Paches bood de man wijn aan. De bevelhebber van een boodschaptreem van Athene overhandigde echter zonder een woord een rol aan Paches. Paches opende de rol, en terwijl hij rustig de inhoud las, zei de bevelhebber aan Alcibiades en aan Hipparchos dat hij de boodschap bracht van de Atheense Volksvergadering betreffende het lot van de Mytileners. Enige dagen geleden had hij Piraeus in een treem verlaten en hij was zo snel hij kon naar Mytilene gevaren.

Wanneer Paches het papier las verdween al het bloed uit zijn gezicht. Hij leek plots een heel oude man geworden te zijn. Hij zonk dieper in zijn stoel en het duurde een hele tijd vóór hij weer kon spreken.

Met de hand aan zijn voorhoofd, onbekwaam zijn mannen in de ogen te kijken, zei hij, ‘de bevelen van Athene zijn dat we al de mannelijke bevolking van Mytilene moeten doden en de vrouwen en kinderen tot slaaf maken. Dat zijn de bevelen. Tref jullie voorbereidingen, maar

houdt dit bevel nog stil, ook aan jullie hoplieten. Na twee dagen zullen we al de mannen buiten de muren verzamelen en hen terechtstellen.’

Alcibiades en Hipparchos waren te zeer ontzet om een woord te kunnen zeggen. Paches ook zou nooit naar een protest tegen een direct bevel van Athene hebben willen luisteren.

Na een paar ogenblikken toch, zei Paches, ‘denken de goede burgers van Athene dat we slagers zijn? We zijn hoplieten! Door de wil van Zeus werden we strijders, geen slagers! We moeten slagerswerk verrichten voor een leerlooier!’

Paches verwees daarmee naar Cleon, die het bevel met andere autoriteiten van Athene mee ondertekend had, in de naam van de Volksvergadering. Paches wist dat enkel Cleon op het gemoed van Athene kon gewerkt hebben om tot een dergelijke afgrijselijke beslissing te komen. Paches besprak met zijn bevelhebbers hoe de doodsveroordeling van de Mytileners kon uitgevoerd worden. De voorbereidingen moesten in het geheim gebeuren.

Terwijl ze daarover aan het praten waren, kwam een andere Atheense bevelhebber binnen. Die man kon zijn rode ogen van vermoeidheid nauwelijks open houden. Hij was met een tweede boodschaptreem de haven binnengevaren, een trireem dat uit Athene één dag na het eerste was uitgezonden. De man had gans de weg van de haven van Mytilene naar het hoofdkwartier van Paches gelopen. De man wankelde, maar hij gaf een andere rol aan Paches, met een brede glimlach op zijn lippen. Hij wist welke boodschap in de rol geschreven was. Paches las de nieuwe rol en boog zich dan om van het lachen. Het tweede bericht was een tegenbericht.

In Athene had de Volksvergadering inderdaad eerst besloten al de Mytileners te doden. Maar dan was een dag voorbijgegaan en de Atheners kregen spijt over hun beslissing. Een burger, een goede spreker genaamd Diodotus, argumenteerde de volgende dag in een merkwaardige redevoering tegen Cleon en tegen de vorige beslissing, en hij had de stemming gewonnen.

De tweede beslissing was om wel al de Mytilense gevangenen die in Athene waren aangekomen, een duizendtal mannen, te doden, maar de rest van de Mytileners in de stad onaangeroerd te laten. Een tweede boodschapschip werd dan ogenblikkelijk uitgestuurd. De triërarch vertelde dat zijn roeiers zonder enige onderbreking de ganse vaart geroeid hadden, zonder te slapen, en dat ze gegeten hadden op hun banken. Hij was aldus juist op tijd aangekomen om de reddingsboodschap af te leveren, slechts een heel kleine tijd na het eerste schip en in tijd om het onherroepelijke te vermijden.

De Atheners zouden de mannen doden die Paches naar hen had gezonden en die hij ook schuldig had bevonden aan opstand tegen het bondgenootschap, maar de Mytileners hier bleven gered! Paches en zijn bevelhebbers wandelden dan het huis uit, ze dronken en spilden wijn met de twee Atheense triërarchen, en ze omhelsden elkaar vóór de ogen van de verbaasde en in verlegenheid gebrachte onschuldige burgers van Mytilene, die deze Atheners wel zeer vreemde mannen vonden. Ze hadden er op dat ogenblik geen weet van, hoewel ze later wel zouden horen wat er allemaal gebeurd was, hoe dicht ze bij de uitroeiing gestaan hadden.

De Atheners toonden aldus hoe ze gezamenlijk toch nog een min of meer beschaafd volk bleven, niettegenstaande de oorlog, en hoewel ze op het punt stonden hun zenuwen te verliezen.

De Spartanen toonden zich minder gewetensvol. Diezelfde zomer in Boeotië, gaf Plataea zich over aan de Spartanen en aan de Thebanen. De Spartanen doodden zonder omhaal de tweehonderd overlevende heroïsche krijgers van Plataea, en ook de vijftintig overblijvende Atheners die Plataea tijdens de belegering geholpen hadden. Ze zonden de

vrouwen in slavernij. De Thebanen vernietigden Plataea tot de grond, ze lieten niet één steen op een andere staan, en ze herverdeelden het land. Het eens zo fiere Plataea bestond niet meer.

Hoofdstuk 8. Sicilië, herfst 427 v. Chr. tot de zomer van 424 v. Chr.

Lipara

De situatie op Lesbos stabiliseerde zich naar wens voor de Atheners tijdens de zomer. Al de steden van het eiland werden onderworpen en bleven onder Atheense overheersing of onder democratisch gezag dat afhankelijk bleef aan Athene. Athene zond magistraten naar Mytilene om de macht over te nemen van veldheer Paches, en Attische kolonisten mengden zich met de oorspronkelijke bevolking. De mensen van Mytilene leken tevreden met de democratische wijze van bestuur. De hardste vroegere oligarchen werden gedood te Athene. Paches, Alcibiades en Hipparchos keerden terug naar Attica met de Harmonia.

Alcibiades voer naar huis. Hij vond Hipparete in haar kamers, werkend met een slavenmeisje aan een verticaal weefgetouw, waarop ze een lange wollen doek weefde. Ze had garen op een klos en naast haar stonden manden gevuld met wol. Ze genoot een blakende gezondheid en ze was zeer gelukkig om te zorgen voor haar zoontje die ze Cleinias genoemd had naar de vader van Alcibiades. De vader van het kind had beleefde brieven met haar uitgewisseld vanuit Lesbos. Hun verhoudingen in Athene, nu, bleven eenvoudig, gewoon, georganiseerd en formeel, teder, maar niet passievol. Alcibiades sliep met zijn echtgenote en, zoals voorheen, bleef dit deel van het huwelijk ook bevredigend, zonder meer. Er lag echter geen liefde tussen de twee. Liefde was het ook niet geweest dat hen samengebracht had.

De moeder van Hipparete was gestorven, een nieuw slachtoffer van de pest, maar Hipponicus en Callias, de broeder van Hipparete, hadden de pest overleefd. Alcibiades ging Callias bezoeken. Callias woonde nu in de omgeving van de haven van Piraeus. Hij had zich een huis gebouwd dat meer leek op een hotel dan op een privé huis. Callias was geen gewelddadige, oorlogslievende man. Hij gaf er de voorkeur aan Athene te helpen door de filosofen en de Sofisten te ondersteunen.

Callias vertelde aan Alcibiades dat Prodicus hem regelmatig bezocht met andere Sofisten, en ook Socrates. Hij zei dat Socrates nog steeds even scherp bleef in zijn dialogen. Socrates hield zijn eigen vergaderingen in het huis van een vriend nabij de agora. Hij had zijn levenswijze niet veranderd. Callias vertelde nog aan Alcibiades hoe Socrates het hof maakte aan een vrouw die hem aangeduid was geworden door Aspasia, een vrouw genaamd Xantippe. Xantippe wist nauwelijks wat tederheid en vrolijkheid betekende, maar ze genoot de reputatie een intelligente huisvrouw te zijn. Callias wist niet of Socrates zou hertrouwen, uiteindelijk. Alcibiades had op Lesbos brieven van Socrates ontvangen, maar de filosoof had het daarin nooit over een nieuwe echtgenote gehad.

Alcibiades ontmoette nog veel andere vrienden, en hij bezocht ook Socrates. Socrates vermeldde dan al evenmin de naam van Xantippe, maar hij leek echt gelukkig zijn jongere vriend weer te zien. Hij liet Alcibiades zeer lang spreken over de oorlog te Lesbos, en hij zelf vertelde over de samenkomsten van de Volksvergadering op de Pnyx, en over de redevoeringen die Cleon en Diodotus over de kwestie van Mytilene gebracht hadden. Alcibiades hoorde zo dat Socrates Diodotus aangepord had om ten gunste van de bevolking van Mytilene te pleiten, en ook dat Socrates Diodotus gesteund had in de stemming, en met de man vooraf al de tegenargumenten had besproken die iemand kon opwerpen. Socrates had Diodotus geoeffend. Met zijn deme stemde Socrates voor de motie van Diodotus om de Mytileners te redden. Socrates wou niet meer deelnemen aan expedities ver van Attica, tenzij

Athene het hem expliciet vroeg. Hij wou graag nog wel de wapens opnemen in een strijdkracht die het platteland van Attica verdedigde, of zelfs in Boeotië, maar hij zou weigeren nog af te varen.

Alcibiades bezocht Socrates nog vele malen tijdens zijn verblijf in Athene, maar hij wou niet te lang inactief in de stad blijven. Hij was te rusteloos geworden, te zeer gewend aan actie en snel leven. Hij hield van niemand. Harmonia bleef fris in zijn geest hangen en een permanente pijn van verlangen naar haar knaagde aan zijn ziel. Ze draaide rond in zijn hoofd zoals een obsessie. Hij kon 's nachts van haar dromen, haar naar hem toe zien komen met uitgestrekte armen, zelfs hier in Athene, en in het midden van de nacht ontwaken omdat hij haar naam riep. Hipparete dacht dan dat hij nachtmerries kreeg van de oorlog, en dat hij bezorgd was over zijn schip. Alcibiades vertelde haar nooit wat er op Cyprus gebeurd was. De gordel van Harmonia verliet hem nooit. Het was zijn meest geliefde voorwerp dat hij steeds bij zich droeg, verborgen in zijn persoonlijke zak.

Hij miste Harmonia erg. Hij verweet zich dikwijls, naarmate de jaren vorderden, dat hij achter spoken aan zat, en dat het onmogelijk en zinloos was om zo erg te verlangen naar een meisje dat hij slechts één namiddag en één nacht gezien had. Soms vroeg hij zich af of ze wel bestaan had. Hun ogenblikken samen waren zo kort gebleven, slechts één namiddag in al die jaren. Hun ontmoeting was zo lang geleden gebeurd, dat de herinneringen van de intimiteit thans begonnen te vervagen. Haar gezicht en de contouren van haar lichaam vervaagden echter niet. Hij kon nog duidelijk in zijn geest de lichte, grijze ogen zien, de gelijkde lippen, het haar, de lenden. Wanneer hij ging slapen en toch een paar ogenblikken gelukkig wou zijn, dan beeldde hij zich in dat hij haar nog steeds liefhad en haar kon strelen en bezitten. Was hij iets meer dan een droom aan het koesteren? Harmonia bleef de verpersoonlijking van de ideale liefde. Haar afbeelding was in zijn geest gebrand, en het beeld trok aan hem, scheurde aan hem, deed hem pijn. Hij probeerde door zich in de strijd te gooien en in extravagantie, te vergeten dat iemand zoals Harmonia voor hem kon bestaan, maar dikwijls deed haar figuur en droombeeld hem bijna gek worden. Er liep trouwens een gezegde in Athene dat wie de goden wilden vernietigen, ze eerst gek deden worden. Dikwijls, wanneer hij alleen was, trok hij dan aan zijn haren alsof hij inderdaad gek werd, en probeerde Harmonia uit zijn geest te duwen. Maar ze kwam steeds terug.

Alcibiades zocht dus om niet alleen te blijven, vooral 's nachts niet. Zijn minnaressen dienden een doel. Wat was Harmonia vergeleken bij de hetaerae waar hij mee sliep, met Ismene en Perietione? De kennis van hun prachtige, wellustige lichamen zou toch al de verre herinnering aan Harmonia moeten hebben verdreven, de herinnering aan een eerder mager, klein, grijsogig meisje. Dat hadden ze niet! Hij dreef de spot met zichzelf. Hoe kon de grote Alcibiades enig belang hechten aan een klein hoertje van Cyprus? Waarom zou zelfs een echte liefde hem moeten deren?

Maar de stralende, grijze ogen bleven hem achtervolgen. Hij was dan weer kwaad om het woord hoertje te hebben gebruikt samen met de naam Harmonia. De figuur van zijn liefde scheurde aan zijn hart en in zijn geest. Hij kon haar slechts een tijdje vergeten door zich zonder enige terughoudendheid in harde seks met hetaerae te werpen, in buitengewone daden in Athene, of in het midden van een veldslag. Harmonia was nog steeds het geheim van zijn roekeloosheid in gevechten, omdat het hem niet echt kon schelen wat er met hem gebeurde.

Na enige tientallen dagen in Athene, verlangde Alcibiades daarom weer naar vergetelheid in een actie van oorlogvoering, naar de koortsachtige emoties van de overwinning en de gevechten, naar de gevoelens die hij tenminste kon delen met vrienden krijgers. Op een dag stormde Hipparchos zijn huis binnen.

‘Alcibiades, er komt een expeditie naar Sicilië! Ik ga mee! Ze kunnen ruiters gebruiken. Dat is weer iets anders, in delen van de Zee die ik nog niet gezien heb. Ga je mee?’

Hipparchos was een man van weinig woorden. Alcibiades vroeg hem even te blijven bij een schaal wijn en meer nieuws te geven. Hipparchos vertelde hem dan wat Alcibiades al gehoord had, maar waaraan hij weinig aandacht aan had geschonken.

Athene was inderdaad van plan een beperkt aantal troepen naar Sicilië te zenden om het moeilijker te maken voor de Peloponnesos om graan van dat eiland in te voeren. Cleon wou een beperkte expeditie om te testen hoe gemakkelijk het was, of hoe moeilijk, om dat land te overheersen en om een belangrijke bron van voedsel voor de Spartanen af te sluiten.

De gelegenheid die zich voor een expeditie aanbood was dat de mensen van Leontini op Sicilië, een zeer oude bondgenoot van Athene, zich officieel beklaagd hadden over aanvallen van hoplieten en zeelieden van de stad Syracuse.

Syracuse was een Dorische nederzetting die gans het eiland wou domineren en die ook de Ionische steden van Italië wou veroveren. Leontini was een stad die niet ver van Syracuse lag, zodat het geen verbazing kon opwekken dat Syracuse, die uit was op expansie, met na-ijver naar Leontini aan het lonken was. De Dorische nederzettingen, behalve dan Camarina, en de Peloponnesische kolonies op Sicilië, hadden de zijde van Syracuse gekozen, terwijl de Ionische steden zich tegen haar verzetten. Aan Italiaanse zijde waren de Epizephyriaanse Locriërs de aanhangers van Syracuse, maar het volk van Rhegium steunde hun stamleden van Leontini.

Syracuse was een grote stad, al wisten slechts weinige burgers van Athene hoe groot eigenlijk, en Syracuse bezat een belangrijke vloot, zodat Athene een strakker bondgenootschap tussen Sicilië en Sparta wel vreesde. Cleon wou niet direct Sicilië onderwerpen. Hij was er niet op uit Sicilië aan het Atheens rijk toe te voegen, maar hij wou de bevolking van Syracuse twee maal doen nadenken als de stad het ganse eiland in haar overheersing wou brengen, en drie maal na te denken eer ze openlijk Sparta zou steunen in de oorlog tegen Athene. Syracuse kon de bondgenoten van Athene niet pesten! Athene zou bijgevolg twintig triremen naar Sicilië zenden in het begin van die herfst, een vloot geleid door Laches zoon van Melanopus en Charoeades zoon van Euphiletus.

Alcibiades dacht even na over het voorstel van Hipparchos. Er was niets dat hem weerhield in Athene. Hij betuigde zijn akkoord om Hipparchos te begeleiden.

Hipparchos lachte opgelucht, ‘goed! Het is niet nodig om dat aan Laches of Charoeades te melden. Ze waren al akkoord. Ze weten dat je meekomt. Ik zei dat aan hen. Ze zijn erg tevreden je als bevelvoerder mee te hebben. Kunnen we met de Harmonia varen?’

Alcibiades kon niet kwaad zijn op Hipparchos om voor hem al beslist te hebben. Hij had er misschien de voorkeur aan gegeven om met Demosthenes of zelfs Eurymedon te varen, maar die twee mannen waren zo grote figuren dat hij niet zelf zou kunnen schitteren. Hij kende nu de Helleense steden van het oosten, ten minste enige van die. Hij wou wel reizen naar de andere zijde. Hij wist niets af van Sicilië. Hij had slechts gehoord dat het eiland groter was dan Lesbos, maar hij wist niet hoeveel groter.

Hij riep dan uit, ‘wel, naar Sicilië dan!’ en hij dronk daarop met zijn vriend Hipparchos.

In de vroege herfst voeren de twintig Atheense triremen van de veldheren Laches en Charoeades van Piraeus helemaal rond de Peloponnesos, ten zuiden van Cythera voorbij de eilanden van Zacynthus en Cephallenia, en daarna langs de kusten. Ze voeren een goede afstand in de Zee, tenzij 's nachts. De schepen voeren nadien noordwaarts naar Corcyra en

van daar zeilden ze direct de open zee in tot ze de oostkust van Italië bereikten. Ze zeilden dan weer zuidwaarts, naar Sicilië.

Leontini was een stad in het binnenland, op een hele afstand van de zee, en bijgevolg ongeschikt om als vlootbasis te dienen voor de Atheners. Eender welke baai of haven nabij Leontini lag in de onmiddellijke nabijheid van Syracuse, en dus open voor constante aanvallen door Syracuse, die een Atheense vloot naast haar stad een onmiddellijke bedreiging zou vinden. Laches en Charoeades besloten daarom in Italië te blijven, in de haven van Rhegium, waar de bevolking ook Athene goed gezind was. Rhegium lag net tegenover Messina in Sicilië, zodat de Atheners vanuit Rhegium de graanroute naar de Peloponnesos konden beheersen. Ze konden wellicht ook Messina veroveren.

Alcibiades wist nu perfect hoe zich te organiseren om comfortabel te leven tijdens een oorlogscampagne. Hij monsterde een vrachtschip om enkele dagen later te vertrekken dan de vloot en hem te vervoegen te Rhegium. In dat schip lagen zijn bezittingen, zijn meubels, ruime tenten, klederen, en zelfs het fijnste voedsel. Hij kocht een huis in Rhegium. Dat huis keek uit over de haven en in een paar ogenblikken kon hij aan de schepen komen. Hij installeerde zich daar met Hipparchos.

Hipparchos was een ridder van Athene die zelf ook rijkdommen bezat, en de twee mannen samen vormden het huis om tot een klein maar rijk uitgerust paleis. Ze begonnen zelfs paarden te fokken, stoere Italiaanse paarden, en Alcibiades kon zich met Hipparchos oefenen in het paardrijden op lange tochten rond Rhegium.

De hetaerae van Rhegium zochten contact met hen, en Alcibiades en Hipparchos leefden niet lang alleen in hun huis. Twee vrouwen die heel goed wisten hoe het hen aangenaam te maken woonden snel in hetzelfde huis. Laches en Charoeades schudden hun hoofd en zuchtten om hun twee rijke bevelvoerders die in honig leefden, en die zo handig waren in het zoeken van luxe en gemak in oorlogstijd. Maar ze wisten ook wel dat de twee mannen geharde veteranen waren, hoewel nog geen dertig jaar oud.

In het begin van de winter ontving Alcibiades verontrustende brieven van Socrates en Hipparete. De pest was opnieuw uitgebroken te Athene. De ziekte was dit maal kwaadaardiger dan tevoren. Grote aantallen mensen begonnen weer te sterven. Athene kon zich nu wat beter organiseren tegen de ziekte, maar dat hielp niet veel. Fontein en bronnen werden bijvoorbeeld bewaakt, zodat niemand het drinkwater kon bezoedelen. Vergaderingen van veel mensen samen werden vermeden, de Volksvergaderingen op de Pnyx werden tot een minimum herleid. De dokters hadden echter nog geen remedie tegen deze ziekte gevonden. Alcibiades was net op tijd weer afgevaren om het nieuwe gevaar te ontwijken. Hij bleef wel bezorgd over zijn vrienden in de stad, maar hij had weinig tijd om aan hen te denken, want de vloot bereidde zich voor op een expeditie die zeker tot veldslagen zou leiden.

Laches en Charoeades splitsten hun troepen. Laches wou de noordelijke delen van Sicilië aanvallen, en eerst op zijn lijstje stonden de Aeolische Eilanden. Die eilanden lagen langs de noordelijke graanroute. Aanvallen op die eilanden waren onmogelijk in de zomer omdat er dan niet voldoende, als al enig, drinkwater te vinden was aan land. De mensen woonden slechts op één eiland, op Lipara. Van daar uit, echter, zeilden ze naar de overige eilanden uit om het land te bebouwen, naar Didyma en Strongyle en zelfs naar Hiera. De inwoners van Lipara waren dus uitstekende zeevaarders. Al die eilanden lagen in de streek van Messina, en ze waren bondgenoten van Syracuse.

Laches wou ook Messina afsnijden van haar bondgenoten. Hij wou bewijzen dat zelfs met slechts een kleine vloot hij pijn kon doen aan de geallieerden van Syracuse. Zijn expeditie

naar Lipara was dus niet meer als een beperkte waarschuwingsactie. In de winter, dus, roeide de Atheense vloot, ook de Harmonia, langs Hiera de Aeolische eilanden in, naar Lipara.

De Aeolische Eilanden droegen hun naam wel. Dit waren de eilanden waar de god Aeolus woonde, die de winden gevangen hield in zijn grot. Hij had de winden nu ongebreideld losgelaten en krachtige windstoten rukten aan de hoplieten op het dek, en deden de schepen heftig op de golven dansen, op en neer, en heen en weer. De Atheners hadden die winden ontmoet direct nadat ze in deze wateren gevaren waren. Het was winter, en hoewel de omgeving niet koud bleek, koelden de winden de mannen erg af. In de open Zee kon men niet recht blijven staan aan dek. De mannen moesten daarom naar beneden gaan om tussen de roeiers te blijven zitten. De roeiers grinnikten dan om de hoplieten naar beneden te zien vluchten, al zweetten ze erg van hun werk om de boot vooruit te trekken. De roeiers kregen dus ook hun deel van de last van de winden. Ze moesten het schip tegen de winden in vooruit doen varen, en het schip laveerde sterk en maakte de ene bocht na de andere om steeds met de boeg in de wind te blijven en zich door de hoge golven te snijden. Ze zwoegden hard, en de hoplieten vervingen hen soms om hen te laten rusten. Triremen waren niet geschikt om in stormen te zeilen. Er was hier zo veel wind, dat de zee steeds wild bleef, en de Atheense roergangers vreesden lang dat de storm hun schepen zou breken. De schepen rolden en slingerden heen en weer op gevaarlijke wijze. Laches had echter uitstekende roergangers mee, en hij luisterde naar hun raad. De vloot roeide moeizaam verder. Alcibiades had nog nooit zo een wilde zee en zo harde wind meegemaakt. Meer dan eens dacht hij dat een golf de Harmonia stuk zou slaan, maar Antiochus hield het roer in vaste handen en redde meer dan eens het schip en zijn meer dan tweehonderd bemanningsleden.

Alcibiades bemerkte op deze reis nog een andere grootsheid van de natuur die hij voordien nooit ervaren had. Hiera was een somber, grijs eiland, dat bijna volledig bedekt was met as. Gedurende de dag bleef het eiland gewikkeld in zwarte rookwolken. De vloot voer voorbij het eiland in de avond, en terwijl de triremen op een comfortabele afstand bleven van de rotsen, zag Alcibiades grote vlammen in de duisternis naar de hemels reiken. Vuur werd uit Hiera gespuwd! Was dit de plaats op aarde waar Pyriphlegethon opdook? Een zeeman vertelde dat de Sicilianen meenden dat Hiera de smidse was van de god Hephaestos. Het spektakel was voldoende angstaanjagend. Het eiland en haar kegel vormden een enorme vuurtoren in de nacht. De zeelieden vreesden de opwellingen van Hephaestos, en de woede van de god. Ze vreesden al evenzeer de nukken van Aeolus, de aardbevingen en de vuurexplosies in de harde winden. Het werd stil in de vloot toen die langs Hiera voer, en de zeelui vervloekten in stilte Laches om hen in dit deel van de wereld te hebben gebracht.

De Atheense vloot bereikte toch heelhuids Lipara de volgende dag. Eens op Lipara, was er nog steeds niemand erg gelukkig. De winden, de dreigende krachten van de vuren in de natuur, en de koude en vochtigheid van de laaghangende wolken, hadden het gemoed van de mannen tot stilte en neerslachtigheid gedwongen. De eilanden zagen er allemaal even triestig grijs uit. Ze waren slechts eilanden van vuur en as, en de zeelui waren er helemaal niet op uit te lang in deze wateren van troosteloosheid te varen of te vertoeven. Ze wilden hun werk hier zo snel mogelijk gedaan krijgen, en dan weer snel vertrekken.

De schepen legden aan en het leger ging aan land. De stranden van Lipara waren wondermooi, van fijn, wit zand, en de zee was zeer blauw hier. Lipara zelf bleek toch een mooi, groen eiland te zijn. De Hellenen hadden hier ook wijngaarden en olijfbomen geplant.

Alcibiades, Hipparchos en hun mannen liepen een kleine heuvel op, weg van de kust. De Atheners hadden ongeveer honderd hoplieten mee en duizend zeemannen. Die laatste droegen enkel lichte bepantsering van leder of linnen, en ze waren slechts bewapend met korte speren,

korte zwaarden, en een licht schild, maar zij ook konden vechten. Ze marcheerden weg met vijfhonderd mannen. Ze stapten dieper het eiland in en volgden dan de kust over steile heuvels, tot ze boven op de laatste heuvel stonden en de stad van Lipara, hun einddoel, beneden zich zagen liggen.

Lipara lag vredelievend aan een kleine baai in de zee, omringd door hoge heuvels. Het was eigenlijk meer een vissersdorp dan een stad, maar toch ook niet erg klein. De huizen van de stad lagen fel uiteen. Enkele mooie tempels konden waargenomen worden vanaf de heuvels. Er lagen bijna geen boten in de haven. De mensen van Lipara moesten alle gevlucht zijn in hun schepen bij de aankomst van de Atheners. De Atheense vloot had inderdaad veel meer kleinere boten gezien op haar reis naar Lipara. Eén van die boten had het alarm kunnen slaan. ‘Vaarwel verrassing,’ dacht Alcibiades.

De Atheense strijders liepen nu snel de heuvel af, en ze stonden dan in de straten van de verlaten stad. Op enkele heel oude mannen, oude vrouwen en enkele kinderen na die waarschijnlijk weesjes waren die door de ouderen onderhouden werden, was de plaats verlaten.

‘Waar is iedereen?’ schreeuwde Laches moedeloos. Hipparchos antwoordde niet, maar hij wees naar hoog de bergen in. Daar, gebouwd tegen de zeer steile helling van een berg, als een arendsnest, hing de acropolis van Lipara. De acropolis was de oude citadel van de stad. Ze was oud, verwaarloosd, en niet zeer groot. Een lang, nauw pad van trappen leidde naar boven en eindigde tegen verticale muren. De muren ook waren oud, maar als gebouwd door reuzen, met zeer grote stenen blokken. De muren waren verwoest op meer dan één plaats, maar dan ruw en onhandig hersteld met bakstenen. Op alle muren stonden gewapende mannen. Ze waren niet zwaar bewapend, en voorzeker allen burgers van de stad, maar één man kon het aan deze muren op de steile helling uithouden tegen honderd strijders.

De citadel van Lipara aanvallen zou de Atheners heel veel strijders kosten. De Atheners hadden ook geen ladders bij zich, zouden ladders moeten maken, en dat betekende veel tijdsverlies. En waar moesten de ladders geplaatst worden? Er was bitter weinig plaats onder aan de muren van de acropolis, en als een ladder slipte dan ritste ze helemaal naar beneden, de ganse berg af, met al de mannen erop. Deze acropolis was onneembaar, en de mensen van Lipara rekenden er natuurlijk op dat het voor de Atheners niet waard was hier veel hoplieten te verliezen.

Alcibiades zei luidop wat alle bevelhebbers dachten, ‘we zijn voor niets gekomen!’
Laches vloekte van frustratie.

De Atheners vonden een priester die naast de tempel van Apollo stond. De man zei dat hij aangeduid was als woordvoerder van Lipara. Hij zei aan Laches dat de mannen van Lipara niet zouden toegeven aan de Atheners, en ze wensten Laches geluk, maar Lipara was arm en de mannen bezaten niets meer dan hun huid. Ze wensten in vrede te leven op hun eiland, dat van geen interesse kon zijn voor de Atheners.

Laches wist dat dit niet helemaal waar kon zijn, want Lipara was een welkom toevluchtsoord voor de vrachtschepen die van de noordwestelijke delen van Sicilië langs de noordelijke zeeroute voeren en die door de Straat van Messina gleden. Lipara controleerde die route en de schepen die in stormen verzeild geraakten meerden aan te Lipara, waar ze veiligheid zochten. Maar de Atheners konden op dit ogenblik niet veel aanvallen. Ziedend van woede beval Laches de stad te verwoesten. Dat werk werd overgelaten aan de zeelieden, terwijl de hoplieten de weg terug bewaakten. Weldra bleef van Lipara slechts een brandende hel over. De haveninstallaties werden stuk geslagen, en de mannen van Lipara zagen ook hier de druivenstronken en de olijfbomen uit de grond getrokken worden of omgehakt worden, overal

rond de stad. Als Laches zijn handen in frustratie had gewrongen, dan zouden de mannen in de acropolis nu zeker aan het schreeuwen en kreunen zijn van woede en onmacht. Laches hoopte dat de stedelingen een uitval zouden wagen tegen de Atheners, maar de poorten van de acropolis bleven stevig dicht.

De Atheners bleven de ganse dag in de stad. Tegen de avond keerden ze weer naar hun vloot. Ze marcheerden zelfs in de duisternis. Ze verwoestten nog veelbebouwde velden op hun terugweg. Een pijl vloog wel naar hen uit de duisternis, een speer werd geworpen, maar de Atheners bereikten hun schepen ongedeerd. Ze sliepen op het strand en verwoestten de rest van het eiland nog een paar dagen. Ze vonden en zonken ook enige boten. Daarna keerde Laches nederig en getuchtigd, heel weinig fier op wat hij gedaan had, terug naar Rhegium.

Mylae

Terwijl Laches naar de Aeolische Eilanden was geroeid, was Charoeades met een kleiner deel van de vloot langs de zuidoostelijke koers gevaren om de kust nabij Syracuse aan te vallen. Charoeades kwam echter in aanraking met een veel groter aantal schepen van Syracuse, en in de daarop volgende zeeslag werd hij gedood. Laches bleef nu de enige bevelhebber van de Atheners in Sicilië. Hij had slechts weinig strijders, maar zijn aanwezigheid alleen al diende de Ionische zaak wel. De Ionische steden namen de overheersing van Syracuse niet meer in dank aan, en ze werden in hun onafhankelijkheid geschraagd door de aanwezigheid van Laches in hun wateren. Laches kon daardoor meerdere duizenden geallieerde krijgers onder zich verzamelen, zodat hij belangrijke militaire expedities kon ondernemen. Zijn eerste doel bleef Messina.

In die tijd, aan het einde van de winter na zijn aankomst in Sicilië, ontving Alcibiades een brief van zijn neef Euryptolemus zoon van Peisianax. Euryptolemus nam de zaken van Alcibiades waar in Athene.

Alcibiades,

Toen je naar Sicilië vertrok vroeg je me niet alleen te zorgen voor je zaken in de stad, maar ook te luisteren naar alle nieuws in Athene en je op de hoogte te houden van wat de moeite waard was op papier te zetten. Hier volgt een eerste brief. Ik zal kort blijven, maar je vertellen over de belangrijkste gebeurtenissen die in mijn nederige mening Athene beroerden.

Snel nadat je vertrok brak de pest weer uit in Athene. Opnieuw stierven honderden, in al de wijken van de stad. De aarde heeft nooit zulke verschrikkingen gezien als waar ik getuige van was. Mensen wrongen zich in alle houdingen van de pijn, in de straten. Ze trokken hun klederen af en liepen naakt rond, bedekt met puisten, in de regen of naar de fonteinen. Geen water kon echter de pijn milderden van de mannen, vrouwen en kinderen die de ziekte opdeden. De heiligdommen van Asclepius en Amphiaraus werden bestormd, maar zelfs daar bestonden er niet voldoende baden, en waren er niet voldoende priesters om de dromen van de invaliden en de zieken te interpreteren. Iedereen is op zoek naar mogelijke middelen tot genezing. We kennen echter geen efficiënte remedie.

Ik bezocht dikwijls Hipparete, en ze laat je weten dat ze in de beste gezondheid verkeert. Ze drinkt slechts water uit haar eigen put, die je zo wijs was te laten uitgraven in je huis. Ik vermoed dat die put een bron moet zijn van water dat afkomstig is van de heilige bron op de acropolis en daarom de zegen heeft van Dionysos, want we blijven onaangeraakt door de pest. Hipparete liet mijn familie toe water te komen halen in haar huis, zodat we overleven. Anders halen we water aan de fontein in de agora die bewaakt wordt door hoplieten, en ook dat water komt fris uit de bergen. Je zoon Cleinias is eveneens wel en gezond. Hij groeit op tot een zenuwachtige maar intelligente en zachtmoedige jongen. Ik verzekerde Hipparete ervan dat ze op mij kon rekenen als ze iets nodig had. We hebben ook aardbevingen te Athene gehad, maar die schokten niet zo geweldig als de aardbevingen die andere delen van Hellas teisterden, zoals in Euboea of Boeotië.

Socrates laat je ook weten dat alles goed gaat met hem. Hij wenst te hertrouwen met een vrouw genaamd Xantippe. We weten echter nog niet of hij dat ook werkelijk zal doen. Pericles de Jonge en Hippocrates zoon van Ariphron zenden je hun groeten.

Betreffende het leiderschap in onze stad is er weinig waard je op dit ogenblik te melden. De pest draagt alle aandacht van de Volksvergadering, thans, en er zijn zo min mogelijk vergaderingen op de Pnyx uit vrees voor wijde besmetting.

We wensen je het beste,

Euryptolemus zoon van Peisianax

De Atheners in Sicilië hadden erge uitbarstingen van de Pyriphlegethon gezien in de Aeolische Eilanden aan het einde van de winter. Doorheen de ganse lente en een deel van de zomer bleven ze in Rhegium. Socrates schreef aan Alcibiades dat veel aardbevingen voorvielen in Attica en Hellas.

Koning Agis van Sparta zoon van Archidamus, had in de lente Attica willen binnenvallen. Hij was echter niet verder geraakt dan de landengte van Corinthe, tengevolge de hevige aardbevingen. De Spartanen waren zeer godsdienstig en zeer bijgelovig. Aardbevingen waren steeds slechte voortekens voor hen, zodat ze zich omkeerden en weer naar huis stapten. Socrates vertelde dat te Orobiae in Euboea eerst de mensen de zee zich hadden zien terugtrekken van de kust, om dan weer met onweerstaanbare kracht terug te keren in een torenhoge golf die de stad overstroomde en vernietigde. Dat gebeurde ook te Atalante, een eiland vóór de kust van het Opuntiaanse Locris. Andere aardbevingen hadden ook plaats in meerdere oorden van Hellas.

Alcibiades ontving die brieven in de late zomer. In het midden van de zomer van dat jaar nam hij nogmaals deel aan militaire campagnes.

Op een dag van die zomer, in het jaar dat zijn leger aankwam in Sicilië, voer Laches uit met zijn volledige vloot en met zijn volledig leger naar Mylae, een stad die toebehoorde aan Messina. Mylae lag tegenover de Liparische Eilanden, op de noordelijke kust van Sicilië. Ze was één van de versterkte steden die de zeeroute rond Sicilië controleerden. Als Laches Mylae kon veroveren, dan bezette hij twee forten rond Messina: Mylae ten westen en Rhegium ten oosten. Hij kon dan al de bewegingen van schepen door de Straat van Messina, tussen Sicilië en Italië, stikken of beheersen.

Het was een mooie, zonnige dag toen de Atheense triremen die de hoplieten en hun geallieerde, lichtere troepen vervoerden, aanlegden ten oosten van Mylae in een rustige baai. De Atheners landden in hun schepen aan een klein, idyllisch open strand dat ze vanuit de zee opgemerkt hadden. Het water was daar zo blauw als de ogen van een vrouw en het lange, zandige strand leek hun ideaal om de strijders in ondiep water af te zetten opdat ze rustig naar het land zouden kunnen waden. Paden leidden van het strand naar boven, de steile heuvels in. De baai lag verlaten en stil, uitnodigend. Te stil! Alcibiades en Hipparchos bemerkten al vanaf de zeelijn dat er geen vogels zongen toen de boten het land bereikten. Hipparchos voelde een rilling door zijn ruggengraat gaan, en zijn intuïtie vertelde hem dat er iets niet pluis was met deze plaats. Geen mensen en geen boten vielen te bespeuren in een baai die ideaal was voor vissers of handelaars. Alcibiades snoof de lucht op. Hij vond het hier veel te kalm. Hij ook voelde gevaar dreigen. Maar welk gevaar? Alcibiades en Hipparchos en tientallen hoplieten waadden door het water en stonden dan op het blakende strand. Nog meer hoplieten ontscheepten en stapten door het water. Het volledig leger zou snel op het strand verzamelen. Alcibiades en Hipparchos stonden gans rechts aan het strand, en ze wenkten iedereen naar daar te bewegen.

Volledig onverwachts vloog een regen van pijlen op de Atheners. Kleine stenen en kleine ijzeren bollen werden met grote kracht naar de mannen geslingerd, stenen en ijzer die door lichte bepantsering heen vlogen, projectielen die de mannen in het gezicht konden doden. Enkele werpsperen ook raakten zachte doelen.

De Atheners zochten beschutting onder aan de heuvels, tegen de rotsen. De mannen schuilden tegen de kleine muur die het water van de zee uit de heuvels had uitgehold. Veel beschutting was er daar echter niet te vinden. Aan de linkerkant staken de heuvels scherper uit het strand. De rotsen schoten daar steiler omhoog, en er had zich een overhangende rand gevormd die beter beschermde. Veel Atheense hoplieten zochten daar hun toevlucht. Ze zaten er echter vast.

Meerdere strijders, vooral diegene die geen volledige bepantsering droegen, lagen dood of gewond op het strand. Terwijl ze daar lagen bleven pijlen en stenen in hun lichamen ploffen. De boogschutters en de slingeraars concentreerden hun aandacht nu op de mannen die nog door het water gingen, en velen vielen daar ook. Veel Atheners liepen terug naar de schepen en ze verdwenen onder de dekken. Van daar schoten ze ook wel enige pijlen de heuvels op, maar die pijlen vlogen niet ver en verloren snel aan kracht omdat hun doelen veel te veraf lagen voor schoten naar boven.

Daarna verschenen tientallen zwaar bepantserde mannen in silhouetten op de heuvelruggen.

Het leger van Laches was in een hinderlaag gevallen. De Atheners bleven vastgespijkerd beneden aan de heuvels, en ze konden niet naar hun schepen terugkeren zonder grote verliezen te lijden. Eender welke groep die wou proberen de heuvels op te klimmen zou snel gedood worden door de boogschutters en de slingeraars. De triremen konden de mannen niet op het strand achterlaten, op een andere plaats aanleggen en de rest van de troepen ergens verder afzetten, want dan zouden de mannen hier zeker allen afgemaakt worden. Laches stond nog in één van de triremen, te vloeken zoals de ruwste en kwaadste visser in een storm, maar hij bleef hulpeloos en wist niet wat hij moest doen. Enkele Atheners verloren hun zenuwen op het strand. Ze liepen wanhopig naar de schepen, maar ze werden zonder medelijden neergeschoten vooraleer ze de boten zelfs konden aanraken.

Alcibiades en Hipparchos rustten op hun knieën tegen een zandige richel, naast elkaar, nog steeds op het strand. Ze konden niet naar links of rechts bewegen. Ze zochten wanhopig van het strand weg te geraken, maar ze zagen geen oplossing om te ontsnappen aan de pijlen.

Alcibiades stond helemaal aan de rechterzijde van het strand. Twee mannen, hoplieten en veteranen die met hem te Mytilene gevochten hadden, lagen nog iets verder rechts. Alcibiades kroop nog verder naar die zijde en hij sloop voorzichtig voorbij de twee mannen om te zien wat er gebeurde op de heuvels die de baai omsloten. Hij zag een open ruimte, een ruimte van onbeschermd zand, waar krijgers onverbiddeijk zouden neergeschoten worden door pijlen of werpsperen. Aan het einde daarvan lagen rotsen, wat enige bescherming betekende, en aan het verre uiteinde daarvan rees een smal pad in de rotsen hoger de heuvels in. Dat pad was zeer smal en kon dus wel onopgemerkt gebleven zijn door de vijand. Hij zag zo ver rechts geen silhouetten van krijgers op de toppen van de heuvel. Alcibiades keek meerdere malen, maar hij vond inderdaad geen strijders op de heuvelrug van dat stuk, en het pad leidde weg van het strand, weg ook van de heuveltoppen in het centrum. Als een groepje hoplieten voorbij de pijlen rechts van hem kon geraken zonder te snel opgemerkt te worden, en als die groep dat pad kon bereiken, en als het pad niet doodliep maar verder naar rechts steeg, en als het pad niet te zwaar bewaakt werd, dan hadden de Atheners misschien een kleine kans om op de hoogte van de vijand te geraken en hen in de zijde of in de rug aan te vallen. Dat waren veel alsen! En als de vijand verdachte bewegingen zag aan de rechterzijde, dan konden ze meer aandacht naar hier richten. Meer alsen!

Alcibiades kon echter aan geen ander alternatief denken. De Atheners konden al even goed sterven terwijl ze renden dan terwijl ze hier in het zand lagen. Alcibiades zei aan de hoplieten die achter zijn rug lagen dat hij tot aan de andere zijde zou rennen en hij vroeg hen de boodschap door te geven om ook te komen, maar niet allen tegelijk, en enkel indien hij ongedeerd aan de andere kant geraakte. Hij bereidde zich voor om te springen. Op het laatste ogenblik echter, duwde één van de hoplieten hem ruw terzijde, tegen de zandrug, en de man sprong op en liep door het open stuk. Hij moest slechts enkele stappen lopen om beschutting te vinden achter de rotsen. Een pijl vloog aan hem voorbij, maar de man slaagde in zijn opzet. Alcibiades wachtte even in verbazing. Die man had in feite Alcibiades willen beschermen. Hij was uitgelopen om te testen of hij in de plaats van zijn bevelvoerder een naaldenkussen vol pijlen zou zijn vóór de rotsen konden bereikt worden, of niet. De man maakte nu een teken naar Alcibiades om ook over te steken. Alcibiades greep zijn lans, trok zijn schild op de rug, en liep voor zijn leven. Enkele pijlen raasden aan hem voorbij, maar hij bereikte eveneens de andere zijde ongedeerd. Hipparchos had de beweging opgemerkt en hij sprong ook, nu, samen met een andere hopliet. Hipparchos kwam door, en ook de hopliet, maar die kreeg een pijl in zijn been. Hij was niet erg gewond, maar hij kon moeilijk hoger klimmen. Alcibiades en de eerste hopliet liepen het pad op. Dat was inderdaad zeer steil, nauwelijks breed genoeg om één man door te laten tussen hoge rotsblokken. Het pad wond zich doorheen de rotsen, verder rechts, en het leidde weg van de vijand, maar ook hoger naar de heuveltoppen toe. Hipparchos schreeuwde om meer hoplieten over te krijgen, en die volgden.

Alcibiades ging voorzichtig stap voor stap hoger, zijn speer vóór hem. Een beetje later kwam hij op de top van de heuvels aan die uitkeken over de baai. Twee boogschutters bewaakten het pad, zodat het niet totaal vergeten was. Een pijl vloog krachtig in het schild van Alcibiades en een tweede schot schoot aan stukken op de rotsen naast hem. Dat gaf Alcibiades de tijd die hij nodig had. De mannen stonden zeer dichtbij hem. Hij sprong voorwaarts, viel op de mannen in een oogwenk en stak zijn speer in de buik van de eerste vijand, en hij sloeg daarna zijn schild in de hals van de tweede, in één van die uitbarstingen van dolle woede waar hij gekend voor was. Dan stonden andere Atheense hoplieten al naast hem, een nieuwe speer vloog door de keel van de boogschutter van Mylae die iets achteruit was geweken, tijdelijk verlamd door de slag van het schild van Alcibiades.

Een kleine groep Atheners verzamelde zich dan, en meer mannen klommen nog het pad op, terwijl beneden mannen van de ene zijde naar de andere renden, omdat bijna geen pijlen meer naar hen werden geschoten. De vijand was te zeer bezig met wat er in het centrum en aan de andere zijde van het strand gebeurde. Alcibiades liep naar links, en een dozijn hoplieten volgden hem. Ze vonden een tiental strijders van Mylae die grote stenen naar beneden aan het werpen waren. Die mannen waren verbaasd plots Atheners op hun heuvel te zien opdagen. Ze sprongen op Alcibiades in, maar een kleine falanx van Atheners stond al terzijde Alcibiades, en schild tegen schild gingen ze ook op de vijand in. De Atheners hielden lansen, lange speren, zoals de hoplieten van Mylae, zodat een ware veldslag in miniatuur zich op de heuvels ontwikkelde. Meer Atheners liepen naar boven. Ze sloegen de strijders van Mylae terug met harde klappen van hun speren. Alcibiades geraakte weer aan de arm gewond, doch slechts met een snijwonde in zijn vlees. De Atheners waren woedend om zo verraderlijk in een hinderlaag te zijn gelokt, en er bleef daarom geen ophouden aan hun razernij. De strijders van Mylae waren sluw geweest, maar tegen zoveel ruwe kracht kenden ze geen antwoord. Alcibiades kreeg een tweede wonde toegediend, een wonde aan de hals van een stoot van een speer die hij slechts net kon ontwijken, maar ook die wonde was niet erg. Hij wierp zijn speer neer. Hij was gevaarlijker voor de vijand met een zwaard. Met krachtige slagen dwong hij de tegenstanders terug, nog meer naar de linkerzijde van de heuvels.

Tengevolge dit gevecht boven op de heuvel hadden de Atheners en Alcibiades de vijand doen terugdeinzen voorbij een breed, zandig pad dat van het strand de heuvel oprees. Meer strijders van Mylae liepen aan om mee te vechten boven op de heuvel. De Atheners zouden binnen korte tijd teruggedrongen worden. Alcibiades riep naar Hipparchos dat meer Atheense hoplieten die dachten dat ze nog vast zaten op het strand wegens de boogschutters en de slingeraars, de heuvel nu hier konden oplopen, langs het zandpad. Hoe de aandacht van de Atheners beneden op te wekken?

Hipparchos loste dat probleem op. Hij slingerde een vijandelijke krijger naar de kant en hij smeedt de man verder, zodat het lichaam de heuvel afrolde en dan enkele voet verder beneden op het strand plofte. De man werd daar direct door een Atheense speer gestoken, en zijn val trok de aandacht van de Atheners onderaan de heuvel. Enkele hoofden keken voorzichtig van achter de rotsen, en die zagen de wenkende Hipparchos die wees naar het zandpad. De mannen begonnen dan toch naar boven te lopen, aangemoedigd door het feit ook Atheners boven zich te zien. De hoplieten liepen met vier en vijf samen. Er vielen nog wel pijlen en werpsperen op hen, enkele hoplieten vielen, maar de meesten geraakten door, zodat een zwaar gevecht gevoed werd met veel mannen, boven op de heuvels. De Atheners waren nog de mindere in aantallen, maar Alcibiades en Hipparchos en hun beste mannen vochten zo wild, zo agressief, dat de hoplieten van Mylae gestaag terrein prijs gaven. Weldra vochten honderden mannen op de heuvels. Meer Atheense hoplieten kwamen nu ook weer de schepen af, aangespoord door de hysterisch schreeuwende Laches, en daar liepen ook enkele boogschutters tussen, zodat snel het ganse Atheens leger de heuvelrug bereikte. Het rechterdeel van het strand werd niet meer bedekt door vijandelijke boogschutters, zodat alle Atheners naar boven liepen. De Atheense hoplieten liepen voorbij Alcibiades en Hipparchos in grote aantallen dan, en de strijders van Mylae moesten in terugtocht vluchten. Ze werden onder de voet gelopen door de Atheners.

Alcibiades, Hipparchos en de enkele hoplieten die met hen het rotspad als eersten waren opgelopen, lieten zich voluit op de grond vallen van uitputting. Ze lagen op hun ruggen te hijgen alsof ze de Olympische lengte twee maal hadden gelopen.

Een stem naast hen zei, ‘wel, wel, de heren slapen in het gras terwijl anderen een veldslag vechten!’

Laches stond te grijnslachen tussen Alcibiades en Hipparchos die nog niet van de grond konden komen, maar die nu hun hoofden een beetje recht hielden om te zien wie hen zo aansprak. Ze hadden de zon in de ogen en konden niet goed uitmaken wie boven hen stond. ‘Goed gedaan, in elk geval,’ zei Laches. ‘Jullie gaven ons de overwinning vandaag!’

Dan schreed Laches verder, achter zijn krijgers aan, het zwaard ook in de hand. De veldheer had goed gezien wat er gebeurd was, en wie zijn troepen van een beschamende nederlaag had gered.

Alcibiades en Hipparchos trokken zich aan elkaar op om weer op hun voeten te geraken, waarna ze Laches volgden. De Atheners hadden veel mannen in de hinderlaag verloren, maar ze hadden de vijand op de vlucht gedreven en ze achtervolgden de Sicilianen nu. Terwijl ze het binnenland introkken dreven ze de mannen van Mylae vóór zich uit, tot ze de versterkingen van de stad bereikten.

De Atheners stopten niet aan de muren van Mylae. Ze vielen ogenblikkelijk de muren en de poorten van de stad aan. Ze kwamen de stad redelijk gemakkelijk in, want de strijders van Mylae waren uitgeput en de hoplieten van Laches overrompelden de verdedigers.

Binnen in de stad Mylae bleven slechts weinig strijders. De Atheners begrepen allengs dat ze niet echt tegen een strijdkracht van Mylae gevochten hadden, maar tegen twee bataljons van hoplieten van Messina. Die waren uitgezonden door Messina om de versterkte plaats van Mylae te verdedigen, en die moesten toevallig de Atheners uit de Zee hebben zien aanmeren. Ze hadden dan de hinderlaag gelegd aan de kleine baai.

Zoals te Lipara hadden de mensen van Mylae zich verborgen in hun acropolis. De meeste van de Messenische troepen waren echter verslagen en gevangen genomen. Laches bracht die tot aan de acropolis om te tonen dat weerstand bieden weinig zin had. Laches riep luid naar de acropolis dat hij de stad wou, en de ganse stad. Hij riep dat hij al de mensen van Mylae ongedeerd zou laten en de stad niet zou verwoesten, als ze nu hun citadel openden en ongewapend naar buiten kwamen. Anders zou hij de acropolis aanvallen, iedereen doden, en de huizen van de stad vernietigen. Het duurde wel nog een tijdje, maar de poorten draaiden open en de mannen van Mylae gingen de vesting uit, daarna de vrouwen en kinderen. De mannen van Mylae wierpen hun wapens neer en ze gaven zich over. Laches spaarde hun leven, spaarde de stad, en hij bekwam zelfs enkele dagen later dat enkele goede strijders van Mylae hem volgden op zijn expeditie naar Messina. Alles leek er op dat Mylae toch Messina niet zo diep in het hart had liggen.

Eens Mylae onderworpen, verloor Laches geen tijd. Zijn schepen legden aan in de haven van de stad, laadden proviand in en samen met zijn Siciliaanse bondgenoten zeilde hij een kort eind verder naar Messina. Hij ging aan land zonder schroom, recht in de haven van de stad. Hij verwachtte een zwaar gevecht na de eerste verrassing, maar op de kaaien wachtten de autoriteiten van Messina hem op, en ze verwelkomden Laches. Ze hadden al gehoord van de nederlaag van hun troepen te Mylae. Ze waren onder de indruk gekomen van de hardnekkigheid van de overwinning van de Atheners. Ze vreesden ook de wraak van Laches voor de hinderlaag die de Atheners heel wat goede burgers had gekost. Ze verzekerden Laches nu dat ze hun stad aan hem opgaven. Ze boden gijzelaars aan, en lieten de Atheense strijdkrachten zonder slag of stoot Messina bezetten. Laches aanvaardde de voorwaarden. De kleine Atheense vloot had op die wijze haar eerste en belangrijkste doel bereikt.

Laches hield nu Mylae, Messina en Rhegium, en hij had bewezen dat hij op eender welk ogenblik Lipara kon verwoesten. Hij had daarmee bezit genomen van de noordelijke zeeroute

voor het graantransport van Sicilië. Tevens had Laches al de Ionische weerstand tegen Syracuse onder zich kunnen verzamelen, zodat Syracuse niet meer de overheersing kon opeisen over alle steden van Sicilië, en haar regels opdringen aan andere streken. Syracuse moest nu afrekenen met een constante bedreiging van geallieerde troepen op haar grondgebied. De stad liet Leontini in vrede, tenminste op dit ogenblik.

De aanvallen van de kleine Atheense vloot en van de veldheer Laches vormden ernstige dolksteken in het vlees van Syracuse. Toch was Laches niet tevreden. Hij had nu een echt leger tot zijn beschikking en hij had een opdracht van Athene gekregen. Hij zocht nog meer doelwitten.

Locri

In de late zomer van dat jaar plande Laches een expeditie tegen de Epizephyriaanse Locriërs, de Locriërs van het zuiden van Italië. Hij zeilde met een groot leger naar de stad Locri die aan de oostelijke zijde van Italië lag, ten noordoosten van Rhegium. Laches wou deze streek in het zuiden van Italië veilig stellen voor Athene.

De Atheense veldheer ging aan land ten zuiden van Locri. Hij zond dit maal verkenners uit om na te gaan of er een hinderlaag op het strand opgezet was. Een hinderlaag was niet georganiseerd, dus ging zijn volledig leger ongestoord aan wal vanuit de schepen, in een lange rij mannen die door het ondiepe water naar de kust waadden en die zich dan in het binnenland verzamelden. De Atheners zetten een kamp op en ze bezetten de heuvels. De volgende dag marcheerde het leger naar Locri onder de leiding van Laches zelf. Net voor ze aan de stad kwamen, versperde een belangrijke strijdkracht van Locriërs hun weg in de vlakte die naar de stad leidde. De Locriërs nodigden de Atheners op een veldslag in regel uit. Laches beval zijn hoplieten in falanx formatie en hij plaatste zijn lichtere troepen onder de leiding van Hipparchos, rechts van die. In de late morgen sloegen de twee legers op elkaar in.

De Locriërs vielen eerst aan met boogschutters en speerwerpers. De rijen van de Atheners bewogen niet. Daarna beval Laches zijn hoplieten naar voor, steeds in falanx. De boogschutters vluchtten terug en de Atheense hoplieten beten al lopende in de lijnen van de Locriërs. De mannen van Locri vochten moedig, maar zelfs hun beste strijders konden het veld niet houden tegen de Atheense veteranen geleid door Laches en Alcibiades. Alcibiades vocht zoals steeds eerst met speer en schild. Hij doodde een man door zijn speer diep onder de borstplaat van een hopliet door te duwen. Hij stootte wreedaardig naar andere vijanden die voor zijn kracht terugweken. Hij bracht paniek teweeg onder de Locriërs, totdat hij weer een wonde aan zijn arm ontving. De Atheners rondom hem beschermden hem, en hij hen, zodat de wond oppervlakkig bleef. Hij vocht dapper, en zijn metgezellen ook streden als leeuwen. De eigen linkervleugel van Laches, zijn zwaar gepantserde troepen, versloegen de Locriërs volledig. Zijn rechtervleugel die uit lichter bepantserde troepen bestond, hield het veld tegen de vijand, maar aan die zijde werd nog zwaar gevochten. Laches beval Alcibiades de achtervolging van de vluchtende Locriërs te stoppen en op de linkervleugel van de Locriërs in te lopen om Hipparchos te ontzetten. Alcibiades en zijn mannen draaiden daarom, liepen rechts om in de zijde van de Locriërs te vallen. Zuiver door het gewicht van hun bepantsering en hun schilden duwden de Atheners de Locriërs tegen de grond en achteruit, en ze doodden zonder medelijden veel strijders.

Alcibiades had zijn speer laten vallen na de eerste inslag. Hij vocht nu zeer dicht met zijn zwaard en hij leverde talloze scherpe, snelle zwaardslagen af op de vijanden. Het gevecht werd hardnekkig, want de bevelvoerders van de Locriërs beseften ook goed dat de overwinning of de nederlaag enkel nog afhing van de koppigheid waarmee ze hier, op deze plaats, weerstand boden.

Alcibiades werd bezig gehouden door twee Locriërs. De ene Locriër bevocht hem met een speer en de andere, waarschijnlijk een bevelvoerder, bracht hem zwaardslagen toe. Alcibiades ontweek de speer en sloeg naar de andere Locriër, die echter een bekwame vechter was en zijn slag handig opving. Alcibiades negeerde dan even de man met de speer om de zwaardvechter in een duel te verslaan. Na een paar slagen kon hij een schijnbeweging maken en de man zijn schild in de hals gooien. De bevelvoerder werd even uit het lood geslagen, en waarop Alcibiades de hals van de man opende met een brede, krachtige snede van zijn zwaard. Bloed sproot over hem uit. Dan, echter, voelde hij een scherpe pijn in zijn rug. De speervechter van Locri had zich terzijde en achterwaarts van hem geplaatst en een lanspunt onder de arm van Alcibiades door in zijn bovenzijde en rug gestoken. Alcibiades werd daardoor zwaar gewond. Hij stapte snel weg, trok de speer mee en daarna uit zijn lichaam, door zich pijnlijk maar snel zijwaarts te werpen, en terwijl hij nog draaide duwde hij de speer weg. De Locriër bleef een ogenblikje onbeschermd, zonder speer. Dat ene ogenblik was voldoende voor Alcibiades. Hij duwde zijn zwaard onder de lederen borstbepantsering van de man. De Locriër viel neer.

Alcibiades boog zijn benen en kwam met zijn knieën op de grond terecht, en hij bleef zo zitten, kon niet meer bewegen. Hij greep naar zijn rug en probeerde het bloed te stoppen in zijn zijde. Hij trok zijn bronzen borstplaat weg, over zijn hoofd, maar hij voelde zich stikken en had zeer erg pijn. Hij voelde zich wankelen en langzaam flauw vallen, duizelig worden. Bloed stroomde uit zijn zijde. Hij hield dan één hand in de zij, één hand op de grond. Hij bleef daar volledig onbeschermd zitten, maar de Atheense hoplieten waren dan al verder dan hij doorgestoken. Er werd niet meer direct rond hem gestreden.

Alcibiades vocht tegen zijn verlangen neer te gaan liggen en zijn ogen te sluiten om de eeuwige vergetelheid te vinden. Hij verloor veel bloed en de schok verdwaasde nog steeds zijn hoofd. Gelukkig vluchtten nu alle Locriërs, en het gevecht ging nog slechts door ver van waar hij zat.

Een Atheense hopliet van zijn groep miste Alcibiades en keek achter zich. Hij zag Alcibiades gewond staan, en hij zag zijn bevelhebber wankelen. Hij liep naar hem toe. Twee andere hoplieten keken eveneens om, en waren bezorgd. Een groep van meerdere vrienden stonden naast Alcibiades. Ze ondersteunden hem, namen hem onder hun armen vast, trokken hem weer op de been, en ze liepen met hem naar achter. Achter de lijnen verbonden ze hem met ruw linnen om het bloeden te stoppen. Daarna plaatsten ze Alcibiades recht leunend tegen een rotsblok, en ze praatten met hem zodat hij het bewustzijn niet verloor.

In de avond verhuisden de Atheners hun kamp tot dicht bij het slagveld. Alcibiades werd dan in zijn tent gebracht. Zijn dokter stond naast hem. Alcibiades verloor het bewustzijn toen de dokter aan zijn wonden sneed, de wonden met rode ijzers verschroeide en dicht brandde, de wonden reinigde en windsels bond rond zijn borst en rug. De dokter verzekerde hem later dat hij zou leven.

Laches had de Locriërs beslissend verslagen. Hij kon de stad binnenstappen zonder veel weerstand te ondervinden. Laches veroverde ook een fort van de Locriërs aan de rivier de Halex iets later, en hij versterkte daarmee zijn positie.

Tegen die tijd echter, herstelde Alcibiades al in de armen van zijn Italiaanse minnares in zijn havenhuis van Rhegium. Het duurde lang vóór zijn wonden heelden. Hij zwierf een tijd tussen leven en dood. Hipparchos was ook gewond geraakt, maar hij leed slechts aan vleeswonden. Alcibiades vroeg zich af of zijn spreekwoordelijk geluk in gevechten hem verlaten had. Het was van Potidaea geleden sinds hij nog ernstig gewond werd. Hipparchos woonde nog steeds met Alcibiades samen, en hij bracht hem meer nieuws van de campagne. Laches ook kwam hem meerdere malen bezoeken, en hij vereerde Alcibiades en Hipparchos zelfs door naar hun symposia in de avond te komen. Alcibiades organiseerde de drinkgelagen vanuit zijn bed om de overwinningen van Laches te vieren. In deze expeditie hadden de Atheners veel successen geboekt.

Alcibiades en Hipparchos hielden van Laches. Ze hielden van de manier van oorlogvoeren van de man, zijn wijsheid in gevechten, zijn voorzichtigheid, maar ook zijn hardnekkigheid. Laches was niet een man die wachtte na een overwinning. Het was juist dan dat hij doordreef! Laches bezat de kwaliteiten van een vechter en van een denker, een zeldzame combinatie. Hij leidde de Atheners constant naar gevechten. Hij was een echte charismatische leider van mannen, en hij beoordeelde de situaties uitstekend, waarvoor de hoplieten hem respecteerden. Laches, Alcibiades en Hipparchos werden vrienden.

Aan het einde van zijn eerste zomer in Sicilië ontving Alcibiades nog een brief van zijn neef Eurypolemus.

Alcibiades,

Hier volgt wat meer nieuws uit Athene. De pest is ietwat uitgeraasd en het leven wordt weer normaal in de stad. Hipparete en je zoon Cleinias blijven in goede gezondheid. Socrates zendt je zijn beste groeten.

Deze zomer wou Koning Agis zoon van Archidamus opnieuw Attica binnenvallen met een Spartaans leger. Hij geraakte niet verder dan de landengte van Corinthe, want een aantal aardbevingen hielden hem terug van zijn kwaad opzet. Hij aanzag dat, zoals alle Spartanen, als een slecht voorteken, en hij draaide zich om. Je weet hoe bijgelovig de Spartanen zijn. Aardbevingen en grote zeegolven hebben weer veel schade aangericht aan de kusten van Euboëa en ook in Locris. Het lijkt er op alsof de goden ons veel natuurlijke catastrofes zenden om de Hellenen te straffen voor de oorlogen en de kwade daden die de oorlog meebrengt.

De Volksvergadering heeft dertig schepen naar de Peloponnesos bevolen onder het bevel van Demosthenes zoon van Alcisthenes en onder Procles zoon van Theodorus. Ik geloof dat Demosthenes een vriend is van jou, en hij is ook niet veel ouder dan jij. Hij is jong, maar leidt moedig en met trots. In enkele jaren tijd zul je een veldheer zijn zoals Demosthenes en ons leiden!

De Volksvergadering zond ook tweeduizend hoplieten naar Melos onder Nicias zoon van Niceratus. Nicias bracht niet veel terecht op Melos. Hij kon het eiland niet veroveren. Hij zeilde dan maar terug naar Attica, naar Oropus, en bracht zijn leger naar Tanagra op de grens met Boeotië. Hij verenigde daar krachten met andere Atheense troepen geleid door Hipponicus zoon van Callias en Eurymedon zoon van Thucles. Ze wonnen dan samen een veldslag tegen de Boeotiërs en kwamen terug. Niemand begreep waartoe dat moest dienen, en

veel Atheners stierven in die veldslag, maar niettemin zette Nicias een triomf op en werd hij als overwinnaar toegejuicht in Athene.

Terwijl we aan het vechten waren in Boeotië stichtten de Spartanen een nieuwe kolonie in Trachis, die ze Heraclea noemden. Leon, Alcidas en Damagon deden dit, en ze richtten hun nieuwe stad op, dichtbij Thermopylae. Het schijnt een eerder miserabele nederzetting te zijn, maar dat wierp toch veel stof op in Athene, want de Volksvergadering veronderstelde dat de kolonie tegen Euboea gericht was. De Thessaliërs leken Heraclea al even min te appreciëren als wij, en de stad blijft bijgevolg onder de constante aanvallen te liggen van kleine groepen Thessalische strijders, zodat de Spartanen zich niet uit hun stad wagen. Wij lijden niet onder die nederzetting, en Sparta heeft de handen vol alleen al om ze in stand te houden! We vragen ons af hoe lang ze zal overleven.

Demosthenes viel iets later Leucas aan, en hij bereikte goede resultaten in de oorlog, daar. Hij verwoestte het land van Leucas, maar hij kon nooit de ganse stad innemen. De Messeners, die onze bondgenoten bleven, stelden voor om Aetolia aan te vallen. De Aetoliërs vormen een permanente bedreiging voor Naupactus. Demosthenes zette zijn basis op te Oeneon in Locris en hij veroverde enkele steden in Locris. De Aetoliërs vielen dan echter zijn leger aan met veel mannen, en er ontwikkelde zich een belangrijke veldslag van boogschutters, speerwerpers en slingeraars, een veldslag onder licht bepantserde troepen. Veel mannen in het leger van Demosthenes sneuvelden. Demosthenes ontsnapte aan de beproeving, maar Procles werd gedood. Demosthenes plaatste de rest van de Atheners op zijn schepen en stuurde hen terug naar Athene. Hij bleef echter zelf te Naupactus.

Velen in de Volksvergadering menen dat Demosthenes vreesde verbannen en beboet te worden door de Volksvergadering na zijn nederlaag, en de Volksvergadering was inderdaad kwaad op hem. Was hij op de Pnyx verschenen, dan was hij nu kunnen aan het herder spelen van schaapkudden op één of andere verre berg van Macedonië!

Daarmee was de kous echter niet af. De Aetoliërs vroegen de Spartanen om hen te komen helpen, en Sparta zond Eurylochus met ongeveer drieduizend geallieerde hoplieten van Delphi door het land van Locris naar Naupactus. Samen met de Aetoliërs verwoestte dit leger het land rond Naupactus.

Demosthenes zat bijgevolg vast binnen Naupactus, en omdat hij geen beroep kon doen op Athene, probeerde hij de Acarnaniërs te overtuigen hem duizend strijders te geven. Dat lukte, zodat hij met die troepen Naupactus kon versterken. Toen ze dat bemerkten, trokken de Spartanen en de Aetoliërs zich terug. Eurylochus bleef echter met zijn leger in Aetolia talmen, een blijvende bedreiging voor Naupactus. Demosthenes deed dus toch nog iets goeds daar, door Naupactus voor ons te houden.

Euryptolemus zoon van Peisianax.

Etna

In de vroege herfst snoof Laches op dat er iets aan het gisten was op Sicilië. Hij hield regelmatig vergaderingen met vertegenwoordigers van de Siciliaanse en Italiaanse steden die de Atheense zaak steunden. Maar belangrijke gezagsdragers kwamen minder en minder met hem onderhandelen. Hij bemerkte een bepaalde moeheid in het gedrag van zijn bondgenoten

en een verlangen om te ontwijken nog in militaire acties verwickeld te worden. Hij kon moeilijk de mannen iets verwijten. Laches was naar Sicilië gekomen om de belangen van Athene te dienen, niet die van Sicilië. Hij moest Sicilië, en vooral de strijders van Syracuse en de vloot van Syracuse weghouden uit de Peloponnesos, weg van de oorlog met Sparta in en rond Attica. Hij moest het moeilijker maken voor Syracuse om granen naar de Peloponnesos te brengen. Die doelen had Laches bereikt. Hij beheerste de volledige noordelijke graanroute, delen van de oostelijke route, en hij kon in de Straat van Messina opereren zoals hij wenste. Hij bezette Rhegium, Messina, Mylae en andere versterkte forten langs de kusten. Maar om die doelen te bereiken had hij de hulp moeten vragen van bevriende steden in Sicilië, waaronder Leontini. Die steden vochten nu meestendeels tegen de troepen van Syracuse. Vanuit Atheens standpunt bleven die gevechten niet meer dan schermutselingen, maar ze bleken uitputtend voor de bondgenoten. Laches begreep dat wel, maar moest zijn bondgenoten verder duwen.

Syracuse bevond zich anders wel in ongeveer dezelfde situatie als Laches. Syracuse ook vermeed campagnes op grote schaal en grote veldslagen, gedeeltelijk uit vrees voor grootschalige interventies vanwege de Atheners. Laches nam niet deel met zijn Atheense troepen in de meeste van die gevechten, niet omdat hij dat niet wou doen, maar omdat hij het niet kon. Hij wandelde op het scherp van het mes in een inspannend en terughoudend evenwicht met Syracuse, wat zijn Siciliaanse bondgenoten ergerde omdat zij het gewicht van veel doden droegen in langdurige conflicten, terwijl Laches een belangrijke confrontatie met Syracuse wou vermijden, een confrontatie waarvoor hij tien maal meer strijders nodig had dan Athene hem kon leveren. Laches was tevreden met beperkte gevechten die het delicaat evenwicht hielden tussen hem en Syracuse, waar hij wel de ganse tijd moest aan werken, maar dat niettemin een evenwicht bleef en Syracuse bezig hield.

Laches voelde echter dat het evenwicht niet voor eeuwig kon bewaard blijven. Veel gebeurtenissen konden de balans doen doorslaan! Zijn bondgenoten in Sicilië konden de armen laten zakken en Syracuse omhelzen. Hij twijfelde erg aan die mogelijkheid, maar wanneer de bondgenoten hem begonnen te ontwijken, vroeg hij zich toch af wat er aan het gebeuren was. De geallieerde steden konden achter zijn rug bij Athene gaan klagen en zorgen voor zijn vervanging. Syracuse kon een grote vloot bouwen, een groot leger verzamelen en een campagne opzetten om Messina terug te veroveren, Mylae, en misschien zelfs Rhegium. De steden die tot nog toe vrienden bleven van Athene konden een overeenkomst met Syracuse ondertekenen. Wie weet, al die mogelijkheden konden zich tegelijk voordoen! Laches had inlichtingen nodig, en hij wou die snel.

Laches kwam Alcibiades bezoeken. Ze ontwikkelden samen een plan. Alcibiades herstelde van zijn wonden. Hij kon nog steeds niet deelnemen aan militaire oefeningen, niet strijden in campagnes en schermutselingen, maar hij kon reizen. Hij kon reizen en informatie verzamelen over de situatie in de Siciliaanse steden. Hij kon uitvissen waar men aan dacht te Catana, Leontini, zelfs te Syracuse en andere steden. Hij kon op reis gaan met zijn Italiaanse minnares, en zich voordoen als een handelaar van Thurii, het land van Sicilië doorreizen op zoek naar nieuwe handelsmogelijkheden. Alcibiades grinnikte al bij het vooruitzicht. Hij kon zelfs wat goud delgen uit nieuwe akkoorden met Siciliaanse handelaars. Alles wat hij naar Thurii zou zenden, konden zijn agenten doorverschepen naar Athene of aan de mensen van Thurii verkopen, of aan de Ionische eilanden in het oosten! Hij had al anoniem een handelsbasis opgericht te Thurii. Hij kon gemakkelijk in die vermomming van een echte handelaar per schip of te land reizen.

Alcibiades gaf er de voorkeur aan over het land te rijden, omdat hij nog niet veel gezien had van het zuidelijke Sicilië en van het binnenland, van de beroemde graanvelden. Hij vermoedde ook dat de havens beter bewaakt zouden zijn dan de dorpen van het binnenland. Hij kon een beperkt gezelschap van dienaars meenemen, gemonsterd uit mannen van Sicilië, van Messina of van één van de zuidelijke havens, en vandaar per boot naar ergens ten noorden van Catana varen. Daarna kon hij over land naar Leontini en Syracuse rijden.

Laches hoopte dat Alcibiades zijn akkoord zou geven om naar Leontini te gaan als zijn woordvoerder, maar hij haalde zijn wenkbrouwen op wanneer Alcibiades Syracuse vermeldde. Dit was echt spionagewerk!

‘Syracuse binnenstappen zal zeer, zeer risicovol zijn,’ zei Laches. ‘Ik vraag je niet dat te doen. Als je daar opgemerkt wordt en herkend als een Athener, dan wordt je gedood. Zelfs in Syracuse hebben ze gehoord van Pericles, Socrates en Alcibiades!’

Maar Alcibiades had al zijn beslissing genomen. Dergelijke gevaarlijke, heimelijke operaties wonden hem op. Dit was een prikkelende uitdaging. Hij wou zijn tijd nemen, in ongeveer tien dagen Leontini bereiken, daar enkele dagen blijven, dan in een paar dagen naar Syracuse rijden, daar ook een vijftal dagen blijven, en in twee dagen naar een kleine haven ten oosten van Syracuse trekken, en van daar recht weer naar Messina zeilen in een minimum van tijd. Als alles goed verliep kon hij in een maand of zo terug in Rhegium aankomen met de informatie uit de eerste hand die Laches nodig had.

Voor Laches was Alcibiades één van zijn allerbeste strijders, een veelbelovende jonge bevelvoerder en een man die voorbestemd was om een toekomstige leider van Athene te worden wanneer hij de leeftijd van dertig jaar bereikt had en zich kandidaat kon stellen om strategos te worden. Hij wou een dergelijke man niet in gevaar brengen in een geheime operatie, want Athene zou het hem niet vergeven mocht er iets naars met Alcibiades voorvallen. Maar Alcibiades was ook de enige man die intelligent en sluw genoeg was om door de vijandelijke lijnen te breken en de informatie te zoeken. Toch wou Laches niet dat Alcibiades de risico's nam die hij beschreef. Hij zuchtte, want hij zag wel de gebreken van onbezonnenheid en vermetelheid in Alcibiades. Dat waren fouten van de jeugd. Laches bemerkte de roekeloze, spontane, impulsieve manier van het komen tot beslissingen. Ja, Alcibiades was nog jong. Met deze man ook wandelde hij op het scherp van het mes, hoewel hij gretig gebruik had gemaakt van zijn energie in het heetst van de strijd. Laches zuchtte, verslagen, onbekwaam Alcibiades hier aan het leibandje te houden.

Laches zei, nadat hij een stroom van inderdaad goede argumenten en ideeën uit de enthousiaste geest van Alcibiades over zich had laten vloeien, ‘het is al goed, mijn zoon. Je kunt gaan, maar doe geen ondoordachte domheden! Neem niet onnodige risico's. Als je niet terugkomt ben ik ook niet geholpen!’

Alcibiades hield van het woord ‘mijn zoon’, en grijnslachte. Wanneer iemand dat magisch woord aan hem zei, dan zou hij in zijn eigen boot de Styx zijn opgevaren om Charon uit te dagen.

Alcibiades had drie dagen nodig om zich voor te bereiden en nog een dag om zijn Italiaanse hetaera te overtuigen om mee te komen, te doen alsof ze zijn echtgenote was. Hij had nog een dag nodig om een boot in Messina te vinden die hem naar het zuiden van Sicilië kon brengen. Hij wierf vijf dienaars aan te Messina, mannen en een vrouw die niets over hem wisten. Hij vertelde aan niemand in het Atheens leger waar hij naartoe wou reizen, en zelfs Hipparchos wist slechts dat hij op een inspectietoer reed naar Mylae en de Liparische Eilanden. Het vrachtschip bracht hem en zijn ‘echtgenote van Thurii’ naar de haven van Naxos. Van daar wou hij te voet naar Catana trekken, dan naar Leontini en naar Syracuse. Hij zorgde er

voor dat een ander handelsschip op hem zou wachten vijftwintig dagen later in de haven van Thapsus, juist ten noorden van Syracuse. Hij vertrok in het beste gemoed uit de stad Naxos, onbewust van het feit dat hij naar het grootste gevaar van zijn leven stapte.

Alcibiades verliet Naxos met twee wagens. In de eerste wagen reed zijn vrouw en haar dienstster. Die wagen kon overdekt worden met zeildoek over een rieten structuur, zodat ze uit de regen konden blijven. In zonnige en warme dagen kon het doek opgerold worden. De tweede wagen hield zijn reisbenodigdheden, dingen die hij kocht te Messina: aarden potten, tenten, amfora's met drinkwater en wijn, wapens maar geen bepantsering, een klein schild, een boog en pijlen, hun klederen, en daaronder een kleine, geheime koffer gevuld met rollen brieven van Laches. Elke wagen werd getrokken door een paard, en Alcibiades hield nog een reservepaard aan de teugels. Hij gebruikte dat paard soms ook om vóór zijn kleine karavaan uit te rijden. Twee mannen menden de wagens, twee andere dienaars wandelden langs de wagens of zaten in de tweede wagen. Slechts Alcibiades had wapens in de wagen, maar hij droeg ook steeds zijn xiphos, zijn kort zwaard van ongeveer twee voet lang in een schede op zijn rug aan een schouderriem.

Alcibiades reisde zeer langzaam van Naxos langsheen de kust. Tussen Naxos en Catana was de kust heuvelachtig en rotsblokken lagen her en der langs de weg. De weg was gemakkelijk en voldoende breed om hen op hun gemak te laten vooruit te komen. Langs de kust in het binnenland lagen hoge bergen. Kleine dorpen hingen tegen de bergen aan zijn rechterkant. Sommige van die hadden kleine citadels, enkele waren ommuurd. Alcibiades zag de heel mooie stranden aan zijn linkerkant. Het was herfst, een beste tijd om te reizen in Sicilië. De hitte was niet zo drukkend meer als in de zomer, en de regenvlagen begonnen nog niet naar beneden te stromen. Elke dag baadde hij met zijn minnares naakt in een eenzame kreek, en hij had een mooie tijd voor zichzelf. Hij keek met interesse naar dit landschap en probeerde te begrijpen waar de Sicilianen van leefden behalve mooie stranden, zon en frisse lucht. Hij vond aanplantingen van olijfbomen, hazelnootbomen en wijngaarden. Hij zag ook vijgenbomen, kastanjabomen en bomen met granaatappels. De kust werd afgelijnd met grote bossen, meestal van lage eikenbomen, maar hij zag eveneens grote pijnbomen en Siciliaanse dennenbomen, zelfs enkele beuken. Hij ontdekte nog andere bomen zoals wilde olijfbomen, mooie tamarisken en palmbomen naast de minder voorkomende agaven, cederbomen en eucalyptusbomen. Langs de weg groeiden aromatische kruiden die heerlijk roken en smaakten: lavendel en rozemarijn, brem en linzen. Hoewel het einde van het jaar naderde bleven veel wilde bloemen open bloeien. Wanneer ze dicht voorbij een dorp reden, zag hij kleine tuintjes met groenten. Op de bergellingen liepen schapenkudden, en aan de andere zijde brachten de vissers allerhande soorten vis binnen zoals tonijn en zwaardvis. De kust lag bijzonder mooi hier, zachter en lieflijker dan in Attica. Alcibiades hield vooral van de lange, zandige stranden en van de kleine rotsachtige kreken, de kleine verborgen baaien en de grotere open baaien. Zijn minnares bleef in een goed humeur, en maakte grapjes met de mannen. Haar dienstster flirtte met één van de jongens in het gevolg.

Terwijl zijn groep aldus vrolijk vooruitgang maakte, veranderde het landschap langzaam. Alcibiades had al van ver de berg Etna gezien, en hij had gehoord over de gevaarlijke reputatie van de berg. Dit was de grootste en hoogste vuurberg die hij ooit gezien had, en Etna was niet de liefste. De donkergrijze, bijna perfecte kegel van de berg was bedekt met sneeuw bovenaan. De berg domineerde weldra totaal het landschap. Etna werd het enige merkwaardige kenmerk van het land, en de aandacht van iedereen werd onweerstaanbaar steeds getrokken naar het dreigende, levenloze zicht van de reusachtige hellingen. Het landschap er rond was eenzaam en troosteloos. De as die de woedende berg uitgespuwd had

vertikte de meeste planten. De zwarte as was nog niet omgevormd tot vruchtbare grond, en ze moet te zuur geweest zijn, of the heet, of te vergiftigd, om enige plant te dulden. Enkele lage struiken hadden toch houvast gevonden, lager aan de hellingen, en langs de kust bleef de natuur zo weelderig als voorheen. Toch bevatten de stranden ook hier veel grijs as.

De berg Etna bleef op dit ogenblik echter heel braaf, en Alcibiades had niet gehoord van recente uitbarstingen van vuur uit deze berg sinds hij in Sicilië verbleef. Naarmate hij zuidwaarts trok, verliet de weg de kust en kronkelde hij dieper het binnenland in, zodat Alcibiades de zee nog slechts af en toe ontdekte, wanneer ze boven op een heuvelrug reden. De groep reizigers van Alcibiades trok in stilte voorbij aan dit chaotisch, mensonvriendelijk landschap. Alcibiades zag twee rotsstromen. Het leek hem alsof stromen van rotsblokken ooit langs hier gevloeid hadden, misschien stromen van vuur of van hete aarde die al sinds lang gestold en afgekoeld waren. Het leek alsof reuzen met ploegen voren getrokken hadden in dit landschap van zeer rotsachtige heuvels. De weg slingerde over de rotsen, maar links en rechts lagen scherpe, zwarte rotsen waar men onmogelijk door kon rijden. Mensen hadden ooit de weg uitgehakt, over en door de ploegvoren van de reuzen.

Alcibiades en zijn groep konden buiten slapen, want ze hadden ruime tenten mee. Wanneer ze een herberg vonden die voldoende behoorlijk leek om in te overnachten, dan zochten ze daar onderdak. Dat gebeurde meestal rond tempels.

Op een nacht, toen Alcibiades meende dat hij op minder dan twee dagen raakte van Catana, vond hij een herberg naast een oude tempel van Artemis. De tempel kon op die plaats gebouwd zijn om de woede van de goden of van het vuur van Etna te bezweren. De tempel stond op de hellingen van één van de heuvels van de grijze berg. Het was een fijne, Dorische tempel met ongeveer twintig kolommen er rond, en hij stond trots tegen de natuur in geplant met de berg Etna in de achtergrond. De kleine herberg moest de pelgrims verwelkomen er naast. De kamers waren niet erg proper. De keuken beviel niet aan Alcibiades, en het eten was zeer middelmatig. Toch besloot Alcibiades hier de nacht door te brengen. Er was voeder voor de paarden, zodat hij de wagens juist buiten het vierkantige gebouw liet staan, bewaakt door twee van zijn mannen. Hij bleef in de herberg met nog zowat tien andere gasten en een vijftal dienaars van de herbergier, die allen leden van de familie van de man konden zijn.

Die avond at Alcibiades met zijn minnares en zijn dienaars in de herberg, daarna gingen ze slapen. Alcibiades en zijn echtgenote sliepen in de herberg, en dat deed ook de dienstster en één dienaar. De andere dienaars sliepen in de wagens, buiten, onder het dekzeil. De avond werd gezellig, de gasten zongen enkele liedjes, alles bleef kalm. Ze verwachtten een rustige nacht op hun reis.

Aan het einde van de nacht, maar vóór zonsopgang, greep de minnares van Alcibiades hem zo heftig beet, dat hij wakker werd, denkend dat hij in een nachtmerrie was verzonken. Hij trok zich met tegenzin uit zijn slaperigheid, maar had dadelijk een misselijk gevoel in zijn maag. Zijn bed en het hele huis bewogen zich onder hem, eerst traag en dan sterker. De bewegingen kwamen in lange golven. Alcibiades herkende onmiddellijk een aardschok. Poseidon was bezig de aarde te schudden.

Alcibiades trok zijn vrouw naar de grond, het bed uit. Ze schreeuwde in paniek. Hij deed zijn zijde weer pijn, en hij voelde bloed door zijn windsels sijpelen. Gebakken aarden pannen vielen van het dak boven hen, en balken verschoven gevaarlijk boven hun hoofd. Alcibiades probeerde op te staan om naar buiten te lopen, maar hij kon niet recht op zijn benen blijven. Hij trok daarom de vrouw met hem onder het bed, in het vuil van de vloer. Hij beschermde haar hoofd en ze verborg zich in zijn armen. Ze was niet meer in paniek. Zij ook had begrepen wat er gebeurde. Aan hun linkerkant viel een binnenmuur om, viel de kamer binnen, en zond stenen en stofwolken tot naar de plaats waar Alcibiades verborgen lag. Hij hoorde meer

stenen vallen, luid gerommel, mannen roepen, paarden hinniken, vrouwen schreeuwen, en dan een luid, ver gegrom, dat met elk ogenblik harder klonk. De muren scheurden zodat hij de donkerte rond de tempel zag. Het gerommel werd een luid gebrul. Het beven van de grond werd dan nog heviger, en in scherpere bewegingen. Dan stopte de chaos abrupt.

Alcibiades en zijn minnares keken eerst naar elkaar om te zien of ze ongedeerd waren gebleven, verbaasd om nog in leven te zijn. Dan durfden ze naar de stukken stenen en balken in hun kamer te kijken. Pannen lagen overal in puin, modderstenen waren uit de muren gevallen. De plaaster was overal gescheurd en lag ook in grote brokken op de vloer. Alcibiades zag de sterren in de hemel door grote gaten in het dak, dat helemaal verschoven leek. Hij spuwde meerdere malen het stof uit zijn keel. Zijn minnares kroop naar een hoek van de kamer. Ze gaf daar over. Ze veegde haar lippen af met haar hand, maar ze stond niet op. Ze greep naar een amfora met water die gebroken naast de muur stond maar nog wat water bevatte, en ze reinigde haar mond. Dan reikte ze uit en gaf het water aan Alcibiades.

Alcibiades duwde het bed weg van de gevallen muur zodat hij kon opstaan. Een tweede schok trof dan het huis, wierp hem tegen de grond, op het harde puin. Hij greep weer naar zijn minnares, terwijl hij op knieën en armen vooruit kroop. De tweede schok duurde minder lang, maar nog meer scheuren kraakten open in de muren. Balken verschoven gevaarlijk in het dak, een balk sloeg neer naast een muur met een oorverdovend lawaai, zodat een hele reeks pannen van het dak naar beneden donderden.

Wanneer de schok ophield, stond Alcibiades weer op. Hij troostte zijn wenende vrouw en zocht zijn klederen en zijn zwaard. Hij wierp de rest van zijn bezittingen in de houten koffer die zijn dienaars binnen gebracht hadden bij het begin van de avond. Alles lag onder een dikke laag stof, maar daar keek Alcibiades nu niet naar. Hij trok de koffer achter zich aan. Hij stampte de houten deur ruw weg met zijn voet en liep de gang in boven de aulé.

In de herberg, in al de kamers en in de resten van de gangen, bedekte overal puin en stof de vloeren. Meubels waren omver gegooid en overal verspreid als door een reuzenhand weggeworpen. Gebroken amfora's en aarden potten lagen tussen de resten. Olie droop op de vloer. Alcibiades had angst dat er brand zou uitbreken. Hij moest hier snel weg. Hij zag de herbergier dood onder een balk liggen, verpletterd onder een omvergeslagen muur. Een huilende, met stof bedekte vrouw zat naast hem. Andere mensen vluchtten wankelend het huis uit, allen vuil van het stof, sommigen waren gewond. Bloed besmeurde hun tunieken. Er was hier niets anders te doen dan te vluchten, de open lucht in, dus trok Alcibiades zijn koffer en zijn vrouw achter zich aan. Hij wierp zijn koffer op zijn schouders, trok de vrouw recht, en ze liepen de herberg uit. In het eerste gedempte licht van de morgen zag Alcibiades dat de herberg praktisch volledig verwoest was.

De muren van de herberg waren gescheurd, en openingen van een hand breed liepen er doorheen zoals de gang van een hagedis over de oppervlakken. Twee muren aan de linkerkant waren omvergevallen, en het dak was daar ook volledig ingevallen. Elders hing het dak helemaal verkeerd op de rest van de muren. Onder het puin konden mensen dood liggen. Anderen konden gewond gevangen liggen. Alcibiades keek naar de rijzende zon en hij zag dan dat de oude tempel van Artemis ook grotendeels in puin lag. De tempel had geen dak meer, drie kolommen aan een zijde lagen neer, het fronton was gescheurd en stukken waren neergevallen. Trommels van kolommen lagen ook achteraan op de grond. Alcibiades liep de herberg weer in om de gewonden te helpen, maar verscheidene mannen hielpen al iedereen die nog kon gaan recht, en gewonden werden onder het puin weggehaald. Alcibiades keek op en zag zijn wagens. Zijn aandacht werd dan getrokken door een zacht rood licht in de verte, achter de herberg. Iets brandde daar. Hij liep de herberg uit, dan enige passen naar rechts om

achter het huis door te kunnen kijken, om dan te staren naar een verschrikkelijk, bloedstollend spektakel dat al zijn nekharen recht deed staan.

Niet slechts een verwoestende aardbeving had plaats gehad. De berg Etna was uitgebarsten. Alcibiades zag slechts een rode gloed van die uitbarsting, het verre rood van vlammen die hoog uit de kegel van Etna sloegen. Een tweede kegel vormde zich, in inverse vorm echter, even donker, breder worden naar de hemel toe, tot op zeer verre hoogtes. Dit was de kegel van de massieve, zwarte rook die westwaarts boven het hoofd van Alcibiades wegdreef en die veel licht van de vlammen van de uitbarsting aan zijn zicht onttrok. In de kegel leken er bliksems in te slaan, zodat nu ook andere kleuren verschenen in de rook. Hoe verschrikkelijk en dreigend ook die rook was, een groter gevaar bedreigde hen. Het hart van Alcibiades vergat een paar slagen, en gedurende enkele lange ogenblikken bleef hij verstijfd staan en kon hij niet bewegen, overmand door zijn angst.

Pyriphlegethon was uit de aarde gerezen en stroomde op de flanken van de berg Etna! Twee brede rivieren van rood en geel vuur vloeiden de berg af, één ten oosten en één in het westen. De rivieren vloeiden zwaar vuur, stroomden over rotsen en as, zeer snel. De stroom was niet zo vluchtig als water, maar het vuur daalde snel in een roodgloeiende brei. Grote stukken van rode rotsen werden in de rivieren meegesleurd. De rivieren van vuur vernietigden alles in hun weg. Wanneer de rode stroom een struik of een boom bereikte, gingen de planten onmiddellijk op in vlammen, en dan verdwenen ze gewoon met een kort, sissend geluid. De hellingen van de kegel en van de heuvels van Etna waren steil aan deze zijde. De stroom ten oosten zou binnen nog slechts luttele ogenblikken de muur van de herberg bereiken. Niets kon de stroming weerstaan. Als de groep van Alcibiades hier niet heel snel vandaan liep, dan riskeerden ze gevangen te blijven tussen twee rivieren van vlammen, en gedood te worden wanneer de rivieren breder werden. Ze zouden een afgrijpselijke, pijnlijke dood sterven, levend verbranden. Hun enige ontsnappingsmogelijkheid was de Zee, maar Alcibiades had geen schepen dicht bij de kust gezien.

Alcibiades schoot in actie. Hij liep naar zijn wagens en schopte zijn dienaars uit hun verlamming. Hij duwde zijn minnares een wagen op. Twee dienaars verborgen zich nog onder het zeil. Hij moest zijn zwaard trekken en de mannen toeschreeuwen dat hij hen daar en dan zou doden als ze de wagens niet in beweging konden zetten. De mannen liepen naar de paarden en begonnen snel de dieren aan de wagens te plaatsen.

Alcibiades liep de ruïne van de herberg in. Hij riep iedereen naar buiten, schreeuwend als een bezetene. Sommige vrouwen en mannen liepen daar nog volledig verbijsterd, zoals gekken, in het ronde. De meeste gasten verzamelden zich echter rond hem en deden wat hij hen zei te doen. Ze volgden zijn bevelen op. Hij toonde hen het gevaar aan beide zijden. Ze liepen dan ook naar de wagens en wierpen er hun enige, schamele, overblijvende bezittingen in.

Alcibiades duwde vier kinderen en twee gewonde vrouwen bij zijn minnares, een andere vrouw die volledig het hoofd verloren had hees hij met een andere man in de tweede wagen. Dan trok hij de verschrikte paarden naar voor. Het kleine gezelschap moest de doden en misschien nog meer gewonden onder het ingevallen dak achterlaten.

De groep van een vijftiental mensen gingen verder in het eerste gloren van de morgen, weg van de tempel. Alcibiades zag dat als ze de weg volgden ze niet voldoende tijd zouden hebben om de westelijke vuurstroom te vermijden. Hij gaf een teken aan één van de mannen, een stoere, intelligent uitziende, gewapende en goedgeklede kerel, om de wagen eerder naar beneden, naar de Zee te leiden. De man knikte en zei dat hij een smallere, maar begaanbare weg kende, daar, lager. De man legde in weinig woorden uit dat hij deze streek goed kende en de paden wist te liggen. De groep volgde deze gids, al was het moeilijker gaan en rijden. Ze

zouden bijna in aanraking komen met de zware vuurstroom. Naarmate ze dichtër kwamen werd de lucht dichtër en heter, en net dan begon het te regenen, maar een regen van modder en as. Het smerige goedje plakte aan hun lichamen en gezichten. De paarden hinnikten en moesten met veel moeite in bedwang gehouden worden. Alcibiades en de gids trokken iedereen verder, en het was slechts door hun voorbeeld dat de anderen niet in paniek geraakten en weer terug vluchtten. Het vuur bleef dalen tot vlak boven hen, maar dan werden de mensen en de wagens voorbij de gevreesde vuurgloed geduwd, vóór de stroom hen kon inhalen.

De paarden steigerden wild toen ze dicht bij de gloeiende aarde moesten stappen, en ze traptën bijna oncontroleerbaar toen ze de hitte en het lawaai voelden, en de modder zagen vallen, maar de man van Catana wist ook hoe paarden te behandelen als geen andere. Alcibiades zag de man de paarden kalmeren, een doek over hun ogen binden, en hen dan verder vooruit sleuren. De Cataniër trok de paarden op het juiste pad, een steile en smalle, maar solide weg, door de struiken en rotsen. Alcibiades hielp ondertussen de mannen en vrouwen over rotsen en puin. Soms duwde hij met andere mannen aan de wielen van de wagens.

Uiteindelijk bleef het vuur in hun rug. Hadden ze iets langer gewacht en dit pad niet gevonden, dan bleven ze noodgedwongen gevangen tussen twee stromen van brandende rotsen en aarde. Rotsen werden in de stroom meegesleurd alsof ze zo licht als veders wogen. De groep stapte nu sneller, en vertraagde slechts wanneer hun harten weer normaal klopten. Dan ook trok de Cataniër de doeken weer weg van de ogen van de paarden. Meerdere roodgloeiende stromen vlogen nog steeds uit Etna, ook stromen in het westen, maar die konden hun geen kwaad meer doen.

De mannen daalden naar de kust, en ze stapten verder tot aan de middag, tot ze Catana in de verte zagen liggen. Dan slechts realiseerden ze zich hoe uitgeput ze waren. Alcibiades deed de wagens stoppen. Hij ging op de grond neerzitten, naast de man die hun gids geweest was. Ze waren beide zo vuil alsof ze door Hades gewandeld waren, het meeste vuil kwam van de modder die uit de hemel gevallen was. Ze leden aan kneuzingen opgelopen tijdens de vernietiging van de herberg, en op hun armen lagen lange krassen van de doornige struiken waardoor ze gesneld waren. De wonden van Alcibiades was ook weer open gereten, zodat bloed onder zijn tuniek gestold was en bloed vloeide nog langs zijn arm. Maar de groep zat in veiligheid, tenminste voor het ogenblik.

Al de mensen van de groep lagen op de grond, tussen de rotsen, op het gras. Na een tijdje stond Alcibiades op en verdeelde wat brood en het water dat hij nog kon vinden in de wagens, met wat kaas en fruit, enkele gedroogde visresten. Hij zag het hoofd van zijn minnares van onder het zeildoek verschijnen, en dan de hoofden van twee kleine kinderen die in haar armen lagen. Daarna bewoog het doek weg van nog twee, oudere kinderen. Ze bleef steeds mooi en fijn, een delicate schoonheid, en hij glimlachte naar haar. Ze was moediger geweest dan hij had durven hopen. Ze kwam van de wagen af, want ze had het bloed onder zijn arm gezien. Ze trok het verband weg rond zijn borst. Dat was doordrenkt met bloed. Ze frommelde wat in de tweede wagen, haalde nieuwe windsels, en verbond hem dan opnieuw, dat alles zonder een woord te zeggen. Dan ging ze helpen bij andere gewonden.

De Cataniër grinnikte en zei in een Ionisch dat Alcibiades kon verstaan, ‘een fijne vrouw!’ ‘Inderdaad,’ antwoordde Alcibiades. ‘Dank je, Cataniër! Dank je om ons de weg uit dat Hades te hebben getoond!’

‘Geen Cataniër, Alcibiades,’ zei daarop de man, ‘ik ben een burger van Syracuse! Mijn naam is Hermocrates. Mijn dank gaat naar jou om me gedwongen te hebben te handelen. Ik was

verstijfd van schrik, eerst. Ik heb nog nooit in mijn leven zulke angst gehad, en geloof me, ik heb al veel meegemaakt. Ik had nooit kunnen denken dat een Athener, en dergelijke Athener, mijn leven had kunnen redden!’

Het hart van Alcibiades stopte te slaan voor de derde maal die dag. Wie had hem hier bij zijn echte naam aangesproken? Hij zei niets, en de man bleef samenzwerend, sarcastisch naar hem grinniken. Hij gaf een beker wijn aan Alcibiades. Alcibiades was er zeker van dat niemand hem bij zijn echte naam voorheen aangesproken had. Deze man kende hem van Athene of van één van de steden die Laches veroverd had.

Alcibiades zag de wolken boven hem donkerder worden, en ook veel dikker. De wolken van rook stegen met ziekelijke snelheid uit de kegel van Etna. Het zonnelicht kleurde de wolken in alle kleuren hogerop, en de rook spreidde zich enorm uit, over het land. Paniek greep dan weer aan Alcibiades. Hij zag de rook als een bedreiging. Hij stond op en beval de groep weer vooruit te stappen. Hij trok iedereen op zijn of haar voeten, en de groep bewoog naar Catana. Alcibiades was niet erg meer geïnteresseerd om naar Catana te vluchten. Aan de mensen die nog met hem mee stapten zei hij dat hij nog steeds schrik had van Etna en verder in de vlakten wou vluchten. De andere mensen die niet naar Catana wilden, vertrokken naar Syracuse, geleid door Hermocrates.

Hermocrates zei tot ziens en deed Alcibiades beloven dat als hij ooit naar Syracuse mocht komen hij hem dan zou moeten komen bezoeken. De man zei dat iedereen in Syracuse Hermocrates kende. Hij was een magistraat geweest en een leider van zijn stad. Dat deed Alcibiades even met de ogen knipperen. Zijn dekmantel was daarmee afgetrokken voor Syracuse. Maar hij grinnikte: deze Hermocrates zou hem dankbaar blijven, want hij zag wel een eerlijke en eervolle blik in de ogen van de man, en Hermocrates zou niet praten in zijn stad over wat er met Alcibiades was gebeurd en wie in het land incognito reisde. Ten minste, dat was wat Alcibiades hoopte. In het slechtste geval zouden krijgers van Catana of Syracuse achter hem aan gezonden worden, maar tegen die tijd was hij al ver. Hij ondervroeg Hermocrates niet. Hij negeerde bij zijn ware naam genoemd te worden. Hermocrates zei aan Alcibiades dat zijn groep een plaats kon vinden om te overnachten in een kleine maar goede herberg tegen de avond, voedsel en onderdak op de weg naar Leontini. Hermocrates lachte met de naam van die stad opnieuw en knipoogde naar Alcibiades. Alcibiades vetrok geen spier in zijn gezicht.

Alcibiades en zijn dienaars marcheerden daarna alleen en snel tot de avond. Aan een herberg ten noordwesten van Catana kochten ze voedsel en water. Alcibiades duwde koortsachtig door, want hij wou niet slapen in de herberg die Hermocrates aangeduid had. De herbergier verzekerde hem wel dat er hier geen gevaar te vrezen viel van Etna, maar Alcibiades was te angstig om weer in zijn slaap opgeschrikt te worden en de muren rond hem te zien omvallen. Hij had schrik van Etna en van de strijders uit Catana. Hij wou een goede afstand leggen tussen hem en Hermocrates, en dus bleef hij de groep verder vooruit duwen tot hij bijna niets meer kon zien. Dan beval hij zijn wagen de heuvels in, en daar stopten ze. De groep zette vier tenten op in toortslicht, verborgen achter rotsen, en ze sliepen.

Alcibiades bleef buiten liggen, niet in de tent. Hij sliep met zijn rug tegen een olijfbom en met zijn gezicht naar Etna gekeerd. Hij ontwaakte enige malen die nacht uit een onrustige slaap, en hij keek of er nieuwe vuurstromen naar hun zijde vloeiden. Hij zag de flanken van Etna gloeien op meerdere plaatsen, maar het vuur bleef zeer ver van hen verwijderd. Aan het einde van de nacht viel hij toch in een diepe, rustige slaap. De volgende dag waste de groep van Alcibiades zich grondig in een rivier, en ze namen de volledige morgen om weer rein te worden. Alcibiades bleef steeds naar de weg kijken, maar hij zag geen ruiters voorbijrijden.

De minnares van Alcibiades morde niet één maal, al had ze wel reden om dat te doen. Daarna namen ze de weg naar Leontini.

Leontini

Alcibiades bracht zijn groep op de weg van Catana naar Leontini. Het reizen bleef snel en aangenaam, nu. De weg was breed, goed onderhouden, en vlak. Alcibiades reed voorbij een uitgestrekte vlakte die rond Catana, Leontini en Syracuse lag en die het rijkste deel van Sicilië kon zijn. De grond in die vlakte was zeer vruchtbaar en bijna elk deel ervan werd gebruikt voor de landbouw. De groep vorderde door zeer uitgestrekte graanvelden, door wijngaarden en groentuinten. Wanneer ze toch even aan een herberg stopten om te eten, was het voedsel vers en uitstekend. De wijn, die hier Etna wijn genoemd werd, was ondanks zijn verschrikkelijke naam zeer lekker om drinken. De wijn droeg inderdaad de kleur van het vuur dat Etna uitspoot. Hij smaakte naar bessenfruit en noten, en hij brandde tot een aangename warmte in de buik.

De groep bereikte snel Leontini. Geen strijders van Catana of Syracuse haalden hen in. Alcibiades huurde een huis in het midden van de stad. Leontini was een sterk verdedigde stad. Haar muren waren glad en goed onderhouden, en zwaarbewapende wachters bewaakten de poorten. Ook in de stad patrouilleerden hoplieten. De Leontiniërs waren blijkbaar constant voorbereid op de oorlog en op de verdediging van hun stad. Alcibiades bleef nog even een handelaar van Thurii.

Alcibiades vroeg in de agora waar het gebouw van het hoofdkwartier van de veldheren van Leontini was. Hij veranderde van klederen en kleepte zich om van een reizende handelaar tot een elegante Atheense afgezant. Hij ging dan weer de agora in. Het hoofdkwartier van de veldheren bevond zich in een vierkantig, groot huis ten noorden van de marktplaats.

Alcibiades stapte ongehinderd het gebouw binnen.

Hoplieten en bevelvoerders lipen in en uit, spraken met elkaar, maar schonken geen speciale aandacht aan Alcibiades. Wanneer hij een kamer wilde binnegaan naast de aulé, werd hij toch gestopt door een lans van een wachter. Hij kondigde zich dan aan als een gezant van Athene, woordvoerder van Laches, veldheer van de Atheense strijdkrachten in Sicilië. Die aankondiging veroorzaakte een kleine paniek in het gebouw. De komst van Alcibiades was niet verwacht, en hij wandelde zo maar rond, binnen in het hoofdkwartier van Leontini, vóór de deur van de Raadzaal! De afgezanten van Leontini gingen naar Laches in zijn hoofdkwartier te Rhegium, andersom kon niet gebeuren!

Alcibiades moest een hele tijd wachten in de zaal van de wacht. Hij begreep dat wel, en hij was geamuseerd wanneer hij de plotse animatie in het gebouw zag en enkele bevelvoerders, hem zag komen vragen of hij werkelijk Alcibiades de Athener was. De veldheren waren in de stad, op dienst of in hun huis, een vergadering was niet georganiseerd. Alcibiades had min of meer verwacht slechts een eerste gesprek te kunnen hebben met de veldheren twee dagen later, nadat ze over hun verrassing heen waren, en onderling een houding zouden afgesproken hebben, maar de veldheren zagen hem al dezelfde dag en toonden daarmee dat ze snel konden reageren en niets onderling moesten afspreken. Enkele gezagsdragers van de stad werden ook snel bijgeroepen.

Alcibiades mocht de Vergaderzaal in. Hij mocht zijn zwaard houden, maar twee gewapende, reusachtige bevelvoerders in bepantsering begeleidden hem naar binnen. De mannen zaten op banken tegen de muur, en een bank werd vrijgelaten voor Alcibiades in het midden van de zaal. Alcibiades ging echter niet dadelijk neerzitten. Hij ging naar de veldheer die in het centrum de vergadering voorzat en hij gaf die man meerdere rollen van Laches. Eén van die rollen kondigde aan dat Laches Alcibiades toeliet in zijn naam tot de Leontiniërs te spreken. Andere rollen bevatten verslagen over de toestand van de oorlog. Alle papyrusrollen waren geschreven in de hand van Laches zelf, een eer die indruk maakte. Laches had beleefde brieven toegevoegd met groeten aan de mannen die hij persoonlijk kende. Alcibiades wist tot op de laatste letter wat er in elk van de rollen stond. Laches had hem lang de inhoud laten lezen.

Wanneer de Leontiniërs die rollen gelezen hadden, voelde Alcibiades de atmosfeer ontspannen en vriendelijker worden. De mannen stelden zich aan hem voor. Alcibiades ging zitten, en de veldheren vroegen hem naar het onderwerp en doel van zijn zending. Alcibiades zei hen dat hij in vrede en vriendschap gekomen was en dat zijn aanwezigheid de respectvolle interesse van Laches bewees in de veiligheid van de stad en het land. Hij zei dat hij met hen de toestand van de Atheense bondgenoten kwam bespreken. Laches wou weten hoe de oorlog vorderde in het binnenland van Sicilië, en wat de eerste, belangrijkste wensen waren van de Leontinische veldheren en burgers. Alcibiades legde uit dat Laches dat wou horen uit hun eigen monden, niet van koeriers. Hij wilde weten welke hun problemen waren en hoe hij hen beter kon helpen. Alcibiades verzekerde de veldheren er dan van dat hij niet slechts gekomen was in een zorg voor communicatie. Alcibiades kon ook rechtstreeks met de veldheren plannen afspreken van militaire acties. De rollen gaven Alcibiades die macht.

De veldheren werden rustig. Ze leunden naar achter op hun banken. Ze schilderden Alcibiades een eerder somber beeld van de schermutselingen in Sicilië. De mannen vertelden dat de helft van de steden van Sicilië al de bescherming en dus de overheersing van Syracuse gezocht hadden. De steden die aan hun onafhankelijkheid hielden verminderden met elke maan. Syracuse werd rijker, haar handel steeg geweldig. Steden zoals Leontini die rijk waren van de landbouw, maar geen haven hadden, stonden erg onder de druk van Syracuse. De oorlog was permanent aan de gang, zij het op beperkte wijze. Kleine gevechten, vooral van ruiters, werden regelmatig uitgevochten. Syracuse verwoestte de velden niet, want die droegen bij door de handel tot haar rijkdom. De oorlog slonk de reserves in geld van Leontini en vernietigde langzaam de economie van de stad. Leontini kon dit soort sluipende oorlog nog wel enkele jaren volhouden, maar nadien zou het zich moeten overgeven aan de invloed van Syracuse. De vruchtbare vlakten van Sicilië werden niet erg geteisterd, maar heel wat boerderijen werden met de grond gelijk gemaakt. Alcibiades stelde vragen over de sterkte van elke bondgenoot, hun aantallen hoplieten en ruiters, over hun vastberadenheid en de toestand van hun financiën.

Een onderwerp dat onvermijdelijk aangesneden werd handelde over de inmenging van Athene in Sicilië. De veldheren en gezagsdragers behoorden allen tot de pro-Atheense partij, verzekerden ze Alcibiades, en ze waren er zich goed van bewust dat het hoofddoel van Athene was Sicilië ervan te weerhouden deel te nemen aan het Peloponnesisch conflict. Ze wisten dat Laches de controle wilde over de graanroutes. Ze bevestigden en gaven toe dat zonder de militaire acties van Laches de mensen van Syracuse al lang de steden van Sicilië zouden onderworpen hebben en de meesters zouden geworden zijn van het eiland. Ze vonden van Laches dat het een wijze en voorzichtige leider was, maar de Atheense acties bleven te beperkt en te weinig. Leontini wou veel meer inspanning van Atheense troepen.

Dat was niet voldoende informatie voor Alcibiades. Het leerde hem niets nieuws. Hij voelde dat de mannen iets achter de hand hielden. Hij gaf dan een meer directe, wat absurde draai aan het gesprek en daagde de mannen meer uit, maar op een beleefde manier. Hij beweerde dat binnenkort Laches wel Syracuse kon aanvallen en misschien veroveren. Die bewering was aanmatigend en ongehoord, en Alcibiades wist dat ook. Hij wou weten hoe de Leontiniërs zouden reageren.

De veldheren keken even naar elkaar met heel geamuseerde, glinsterende ogen, en ze begonnen te lachen. Het was een warme lach, de toegeeflijke lach van de wijzen aan de jongeren. Ze wisten wel beter dan deze onervaren, jonge bevelhebber. Ze zeiden daarna geduldig dat een aanval op Syracuse met zo weinig mannen als Laches had, zelfs versterkt met troepen van de bondgenoten, een belachelijk idee was. Syracuse was vele malen machtiger, en de stad had een grote, bekwame vloot. De Atheense vloot was veel te klein voor de oorlogsvloot van Syracuse. Ze beschimpten Laches dan, want Laches had slechts voet kunnen zetten ten noordoosten van de Trinacria, van de driehoek van het eiland, ver van Syracuse. Laches kon zelfs geen vlootbasis op Siciliaans grondgebied houden want hij bleef op zijn gemak in Rhegium, in Italië, aan de andere zijde van de Zee. Bezat Laches magische krachten om hoplieten uit stof te vormen?

Daarop gaven de mannen echte informatie aan Alcibiades. Ze vertelden dat ze een vergadering gehouden hadden te Leontini van alle Ionische bondgenoten op het eiland. Ze hadden gezanten naar Athene gezonden om aan de Volksvergadering te klagen dat de oorlog hen uitputte en niet nog lang kon duren. Ze smeekten Athene een groter leger te brengen. Het echte nieuws was echter dat de bondgenoten dit gedaan hadden zonder Laches te consulteren. In Athene kon de afvaardiging aanzien worden als een openlijke blaam voor Laches, voor zijn onbekwaamheid om de oorlog in Sicilië tot voleinding te brengen. De Volksvergadering had natuurlijk geen idee van welke uitdagingen Sicilië betekende. Weinige mannen van de Volksvergadering wisten hoe groot en voorspoedig Sicilië was. De meeste Atheners konden geloven dat Sicilië een eiland was van de grootte van Lesbos of Delos. In de boodschap van de Siciliaanse bondgenoten lag echter ook veel waarheid en gezond verstand. Het leger van Laches was inderdaad veel te klein om iets te verwezenlijken buiten de beperkte successen en de controle die Laches tot dan toe had kunnen verzekeren.

Alcibiades luisterde in stilte, dan, en bleef even verzonken in gedachten. Dan prees hij de wijsheid van de leiders van Leontini. Het gesprek kwam tot een einde. Verdere besprekingen waren nog wel nodig om de nieuwe expedities voor te bereiden die Laches gepland had, en waarvoor de bondgenoten nodig waren. Volgende vergaderingen werden afgesproken met de veldheren en hun bevelvoerders.

Alcibiades keerde weer naar zijn gehuurd huis, maar even later kwam daar een boodschapper aan om Alcibiades en zijn dienaars uit te nodigen naar een ander huis te verhuizen dat Leontini ter zijner beschikking stelde. Alcibiades ging met zijn groep naar een mooi bemeubeld huis naast de agora, waar ze hun intrek in namen.

Alcibiades besprak de situatie verder met de veldheren van Leontini gedurende nog twee volledige dagen, en ze coördineerden hun acties. Ze bespraken de zwakten en sterkten van het leger van Syracuse en de gebreken van haar bondgenoten.

Alcibiades vertelde de Leontiniërs ook over zijn avonturen aan de berg Etna. De Leontiniërs hadden van de uitbarstingen gehoord. Etna had voor de eerste maal in vijftig jaar vuur uitgespoten en sinds de Hellenen Sicilië gekoloniseerd hadden, hadden ze kennis van slechts drie dergelijke uitbarstingen.

De vergaderingen liepen ten einde. Alcibiades werd door de veldheren op een symposium uitgenodigd. Hij zei daar tegen de meest pro-Atheense veldheren dat hij naar Messina over

Catana zou terugkeren nu, en hij vroeg hen zijn reis geheim te houden. Hij zorgde er voor dat hij slechts matig dronk op dit symposium.

Alcibiades vreesde dan dat het nieuws van zijn aankomst in Leontini zich door de stad had verspreid, en hij vreesde ook dat de magistraten en spionnen die aan de kant van Syracuse stonden gehoord hadden waar hij naartoe wou reizen. Hij verliet daarom de stad snel na de onderhandelingen. Hij laadde zijn wagens weer op en nam eerst inderdaad de weg naar Catana. Hij liet die weg echter rechts liggen, en reed de richting van Syracuse in. Als Syracuse zo machtig was als de veldheren van Leontini lieten uitschijnen, dan moest hij dat met eigen ogen gaan bekijken. Geen achtervolger zou hem ervan verdenken zich te gaan verstoppen in de muil van de Siciliaanse leeuw.

Syracuse

Alcibiades bereikte Syracuse vanuit het noorden, al bleef hij eerst de vlakke naar Catana doortrekken. Hij bewonderde nog steeds de rijkdom van de landbouw in die streek. Hoe arm was bergachtig Attica vergeleken bij deze vlakke! Hij kwam aan bij de rivier Arapus, volgde die een tijdje, en naderde het brede schiereiland dat zich in de Zee wierp en waarop Syracuse lag. Langsheen de rivier zag Alcibiades ook uitgestrekte velden van papyrusplanten, die hier aangelegd en uitgebaat werden door Syracuse. Hij reed door de poorten en langs de muren van de stad. De muren van Syracuse leken de sterkste en hoogste die hij ooit gezien had, en hij had een kennersoog! De muren waren nog meer indrukwekkend dan die van Athene! Hij reed een wijk binnen die Achradine heette.

Achradine was de wijk van de handelaars van Syracuse. Dit was het rijkste deel van de stad, en hier werden ook de meeste zaken afgesloten. De wijk bezat haar eigen kleine haven, de Trogilos, en die was gewoon overvol van alle soorten van mannen: Hellenen, Sicilianen, Phoeniciërs, en zelfs Perzen en Egyptenaren. Hier kon Alcibiades zich mengen met de handelaars en zich in de menigte en de drukte zonder problemen verbergen. Alcibiades nam zijn intrek in een herberg en hij nam zijn echtgenote mee op wandel in de stad. Hij wist dat het in Syracuse verboden was voor vrouwen om gouden juwelen en gekleurde tunieken te dragen, dus nam hij haar mee gekleed in een fatsoenlijke, eenvoudige witte tuniek en himation en hij deed haar lange, donkere, nederige sluiers aandoen. Ze protesteerde nu voor de eerste maal op de reis om zo eenvoudig gekleed de stad in te moeten gaan, maar ze hield er wel van Alcibiades te vergezellen, en de stad beviel haar zo veel als hem. Alcibiades legde haar uit waarom ze eenvoudig moest gekleed gaan. Op hun wandeling kwamen ze voorbij de Tempel van Zeus, het Prytaneion van Syracuse, een groot theater, de agora, en de stoa gebouwen er naast. Syracuse was erg een Helleense stad, en Alcibiades had niets minder verwacht. Alcibiades en zijn echtgenote wandelden een andere wijk in.

Op deze reis was Alcibiades intiem in geest geworden met zijn minnares. Hij had met haar gevaren overwonnen en ze hadden onder erge spanning gereisd. Ze had zich sterk gehouden en ze had hem erg geholpen, ook zijn humeur verbeterd. Alcibiades bewonderde nu haar houding. Na de eerste angsten van de stromen van Pyriphlegethon uit Etna had ze zich zeer dapper gedragen. Haar paniek had niet lang geduurd, niet langer dan zijn eigen, en ze was zeer efficiënt geweest met de kinderen en de vrouwen. Ze had hem echt geholpen en bleef steeds positief. Ze hadden heel wat wetende blikken van wederzijds begrip uitgewisseld, onderweg. Hij had nooit echt met haar gepraat te Rhegium, hij was niet geïnteresseerd in haar

levensverhaal. Hij had haar slechts gebruikt, en ze hadden samen onschuldig plezier gehad. Nu sprak hij met haar, zelfs over wat hij moest doen op deze reis, en hij begon een eerlijke interesse te nemen in de vrouw.

Haar naam was Theodote. Zijn eerste verrassing werd te horen dat ze eigenlijk te Athene geboren was, dus niet in Italië, en ze vertelde hem dat ze al heel lang geleden van Alcibiades gehoord had. Ze kende zijn relaties met Pericles de Grote en met Socrates. Van zeer jong al had ze een rijke Atheense zakenman naar Italië gevolgd. De man stierf en liet haar in een moeilijke situatie achter. Ze had dan het geluk Alcibiades te vinden, want al haar geld was op. Ze was meerdere jaren ouder dan Alcibiades, dus rijper dan hij in veel zaken, en ze hield van en aan het leven terwijl Alcibiades dat alles niet veel kon schelen. Ze wist goed hoe mannen delicaat en beleefd aan te pakken, hen rond haar vinger te draaien, en ze probeerde niets aan hem op te dringen, geen nare opmerkingen te maken die hem zouden hebben kunnen vergrammen. Nu vroeg ze wel waar zijn razernij vandaan kwam, waarom hij zo dikwijls zijn leven op het spel wou zetten. Ze had de vele littekens gezien op zijn armen, benen, borst en rug. Wat was de bron van zijn vermetelheid, zijn durf, zijn arrogantie, zijn zorgeloosheid in gevaar? Dat was niet zijn echte natuur, durfde ze te fluisteren. Hij antwoordde echter niet op die vraag. Hij zei haar enkel dat hij haar gezelschap op prijs stelde en vroeg haar het daar bij te laten. Naarmate ze meer dagen en nachten samen leefden, nodigde hij haar uit haar opinies te uiten over de politiek in Athene en in Italië. Hij bleef telkens verbaasd over haar scherpzinnige en correcte antwoorden, en hij kreeg die ook over militaire onderwerpen. Theodote werd een partner met wie hij nu kon praten over wat hij zou moeten doen in de politiek en in het leger. Theodote kon lezen en schrijven, en ze zei dat ze veel geleerd had uit de rollen die ze las. Alcibiades schoot beter dan goed op met Theodote.

Alcibiades en Theodote bezochten samen Tyche, de dichtstbevolkte wijk van Syracuse, haar vuurtoren en haar verdedigingswerken, haar forten. Hij wandelde nonchalant Neapolis binnen en zag daar mooie tempels en theaters. Hij ging naar het eiland van Ortygia. Ortygia vormde het oudste deel van de stad, en Ortygia had een acropolis. Het was een eiland, maar men was bezig het te verbinden met het vasteland en de rest van Syracuse. Hij zag Epipolai, de wijk van de hoogtes van de stad, waar er enorme versterkingen gebouwd waren zoals het fort Euryalos. Overal waar hij ging, trouwens, bemerkte hij hoge, sterke, dikke, zeer goed onderhouden muren rond de stad. Hij vond geen zwakke plekken in de verdedigingen van Syracuse. Syracuse kon enkel op de zeer harde, directe manier ingenomen worden. Het eiland Ortygia omringde half de baai die de haven van Syracuse was, haar Grote Haven. Die haven was zeer groot, prachtig gelegen, gemakkelijk verdedigbaar, en ze werd ook zeer goed verdedigd te allen tijde. Syracuse kon ook niet verrast worden vanuit de Zee.

Toen Alcibiades de eerste maal in de haven kwam moest hij stil blijven staan van ontzag. Zijn mond viel open. Zijn minnares keek wetend naar hem. Tientallen schepen en triremen lagen aan de kaaien in het schimmerende, kalme water van de baai. Syracuse bezat een haven die groter was dan de drie havens van Piraeus samen. Syracuse kon die haven ook totaal sluiten voor vijandige schepen.

Alcibiades vond het arsenaal van Syracuse. Dat was kleiner dan het arsenaal van Athene, maar meer vloottoebehorigheden lagen op de grond naast het gebouw binnen een afsluiting. Veel scheepsloodsen voor oorlogstriremen lagen ook dicht bij het arsenaal. Triremen werden hier koortsachtig gebouwd. De loodsen stonden vol met zeelieden en timmerlui en smeden, en die bleven lang aan het werk. Syracuse was een nieuwe militaire vloot aan het bouwen! Alcibiades telde dat wel dertig triremen tegelijk gebouwd werden! Laches had ten hoogste

twintig triremen tot zijn beschikking, niet alle trouwens even zeewaardig. Met hun nieuwe vloot en met de schepen die ze al hadden, zouden de strijdkrachten ter zee van Syracuse meerdere malen de Atheense aanwezigheid in Sicilië overschaduwen!

Alcibiades begreep nu beter waarom de Leontiniërs zo hartelijk gelachen hadden met hem toen hij sprak van een aanval op Syracuse. Niet alleen kon Syracuse met haar vloot Laches een nederlaag toedienen wanneer ze dat maar wenste, Syracuse was ook onneembaar in belegeringen door grote legers. Syracuse was niet Potidaea en niet Mytilene. Ze was een zeer grote stad, van dezelfde grootte als Athene, met de kennis van de Zee zoals Athene, en met strijdkrachten die minstens vergelijkbaar waren met die van Athene. Syracuse kon niet veroverd worden door een leger van hoplieten. De stad kon natuurlijk omsingeld worden, maar daar zouden vele duizenden krijgers voor nodig zijn. De toegang vanuit het land en de Zee kon geblokkeerd worden en de stad uitgehongerd, maar Alcibiades twijfelde er sterk aan of de haven helemaal kon afgestopt worden, en dat was noodzakelijk voor de overgave van Syracuse. Kleine boten konden vanuit de omgeving door elke blokkade breken, 's nachts, en de stad kon ook aanzienlijke voedselreserves en graanvoorraden opslaan. Syracuse kon een vloot inzetten van wel honderd triremen, wellicht meer, en ze kon rekenen op nog meer schepen van haar Siciliaanse bondgenoten. Die bondgenoten zouden belegeraars in de rug aanvallen. Eender welke oorlog met Syracuse werd een uitputtingsoorlog, en eerst moesten de steden die geallieerd waren aan Syracuse onderworpen worden.

De vrouw van Alcibiades trok aan zijn arm want hij was te lang in gedachten verzonken gebleven. Ze vroeg aandacht. Hij draaide zich om en kuste haar op de mond. Daarmee gaf hij tekens van tederheid voor zijn echtgenote, tekens die de omstaanders op hun gemak bracht en deed glimlachen. Ze was niet een klein beetje verbaasd daarmee, echter, want Alcibiades had haar tot nog toe geen tederheid gegund. Hij had haar nooit gekust. Hij had haar genomen, maar haar nooit gestreeld, nooit haar teder aangeraakt. Theodote keek hem onderzoekend aan. Was dit een begin van liefde of verliefdheid? Was zij ook verliefd? Kon ze dat zijn? Mocht ze dat zijn? Waar bracht deze vreemde man haar naartoe?

Alcibiades wandelde verder, rond de kaaien van de haven. Overal zag hij goede organisatie, propere werktuigen, puik ambachtswerk, en bijna militaire orde. Alcibiades keek en zocht, maar hij vond geen middel dat zou toelaten de stad door een bestorming te veroveren. De versterkingen leken te zeer ontzagwekkend. De haven binnenvaren was onmogelijk, want eender welk vijandelijk schip zou van ver opgemerkt worden. De stad bezette de hoogtes van Epipolae en bemande daar geduchte forten. Wanneer de eerste lijn van omringende muren dan toch genomen werden, had ze als laatste toevlucht haar eiland van Ortygia met de acropolis en de forten. Geen enkel leger kon Ortygia en de acropolis veroveren. Alcibiades floot onwillekeurig tussen de tanden. Dit had hij nooit verwacht.

Syracuse was een even indrukwekkende stad als Athene, en ze kon de macht van Sparta hanteren. De stad bezat professionele zeelui, stoere, gestuikte burgers die al zo lang onafhankelijkheid en vrijheid gekend hadden dat ze geen overheersing zouden dulden zonder een oorlog tot het einde. De stad overheerste meer land, rijker land dan Attica! Maar wat een buit zou deze stad zijn voor Athene! Syracuse en Sicilië vormden een rijk dat zo groots leek als wat Athene in het oosten bezat, in de Ionische eilanden en hun steden. Met Syracuse zou Athene onoverwinbaar worden. Zonder Syracuse moest het een constante bedreiging in de ogen zien van een zeemacht die bondgenoot kon worden van Sparta. In welke mate was Syracuse nu al de bondgenoot van de Peloponnesos?

Alcibiades keerde met Theodote terug naar de herberg, in een staat van opperste opwindings. De volgende dagen, echter, zocht hij naar handelaars om over ruilhandel te praten.

Twee dagen later ging Alcibiades een taveerne binnen die naast de haven lag om een schaal wijn te drinken. Hij vroeg naar Etna wijn. De herbergier maakte geen opmerkingen bij zijn Ionisch dialect. Rond Alcibiades werden toch al veel talen gesproken, Dorisch, Ionisch, Phoenicisch, en in meerdere dialecten. Een groep Siciliaanse handelaars besprak handel met Ionische kopers in een taal die Alcibiades verstond. Hij volgde het gesprek een tijdje, maar hij leerde niets belangrijks. Hij dronk zijn wijn en wou weggaan, toen een andere groep handelaars binnenkwam en aan een tafel naast hem ging zitten. Die mannen spraken over de oorlog. Alcibiades begreep slechts delen van de zinnen, maar hij werd verrast door het onderwerp van het gesprek.

De mannen praatten over de relaties tussen Syracuse en Carthago. Er leken spanningen te bestaan tussen de Phoenicische stad van Afrika en de handelaars van Sicilië. Syracuse betekende een grote buit voor Athene, maar nog een grotere voor Carthago. Carthago keek met hongerige ogen naar de rijkdom van Sicilië. Syracuse was een belangrijke handelsrivaal in de westelijke delen van de Zee. De mannen verwachtten vroeg of laat een invasie in Sicilië van een Carthageense vloot. Ze bespraken hoe Syracuse zich kon verdedigen tegen Carthago. De mannen haalden zelfs niet één maal een bedreiging aan van Athene. Hun ervijand was Carthago, niet Athene, hoewel Syracuse een Corintische nederzetting was van oorsprong. Dat was verbazend nieuws voor Alcibiades, voor wie het centrum van de wereld steeds Athene was geweest. Hier spraken mensen alsof Athene een nietswaardige tegenstander leek, geen probleem eigenlijk in vergelijking met de macht van de stad waaraan hij voordien zelfs niet eens aan gedacht had, Carthago. Als Syracuse al even machtig was als Athene, en als Syracuse Athene niet vreesde, hoe machtig moest dan Carthago zijn, waarvoor de mannen van Syracuse wel schrik leken te hebben? Alcibiades voelde zich als een kind dat men de wereld opent. En op zijn schaakbord werd een stuk meer geplaatst: Carthago.

Het gesprek ging nog een tijd verder, en Alcibiades kon niet langer stil blijven. Hij sprak de mannen aan, en wierp tussen, ‘jullie spreken van Carthago, maar een Atheense vloot is nu al in Sicilië! Is Athene geen grotere bedreiging, soms, dan Carthago?’

De mannen lachtenen vermaakten zich, ‘Athene? We verkopen dingen in Attica en we kopen nogal wat van Athene, maar Athene is ver weg! Athene is een bedreiging, ja, omdat ze denkt dat Syracuse gemakkelijk kan veroverd worden. Maar Sicilië is groot en kan niet zo gemakkelijk opgepeuzeld worden. Athene zal dat ook wel leren in te zien. Wacht maar tot onze nieuwe vloot triremen klaar is, en na deze bouwt Syracuse er nog een grotere! Athene heeft de macht niet van Syracuse, en zeker niet van Carthago. Carthago plaatst een vloot in de Zee die veel belangrijker is dan de Atheense vloot. Tot dusver hebben de Phoeniciërs zich niet gemengd in de oorlog tussen Athene en Sparta, omdat de oorlog die twee rijken verzwakt, en Carthago groeit daardoor ook met de dag in rijkdom en macht. Er is misschien een oorlog aan de gang tussen Sicilië en Athene, maar voor ons zal die oorlog niet beslissend zijn! Wel beslissend zal de oorlog zijn met Carthago!’

Een andere man zei, ‘Athene? Er ligt een Atheense vloot te Rhegium die ons niet meer steekt dan een vloot een geit! Athene bezit zelfs geen basis op Sicilië van waaruit ze vrij kan opereren! De Atheners hebben het niet aangedurfd een kamp op te richten in Sicilië. Ze blijven op het vasteland. We verschoven onze graanroute van schepen naar het oosten over de zuidelijke route, en iedereen is tevreden, al duwt ons dat iets meer naar de wateren die Carthago beheerst. Neen, Athene is niet echt een bedreiging. Ze wordt ook te zeer bezig gehouden door Sparta, en ze heeft haar handen vol alleen al maar met haar oostelijke eilanden en steden ervan te weerhouden in opstand te komen. Onze echte, meest gevaarlijke vijand die op de loer ligt en aan het wachten is tot een gepast ogenblik aangekomen is, de stad die ons bekijkt met de ogen van een veelvraat, is Carthago!’

Alcibiades bood de mannen wijn aan en hij mocht aan hun tafel komen zitten. Hij legde uit dat hij een handelaar van Thurii was, van Locrische afkomst. Hij wou ook hier zaken doen, en dat trok de interesse van de mannen. Twee handelaars begonnen snel met hem te bespreken wat ze konden kopen en verkopen. Alcibiades was geïnteresseerd in wol, in Etna wijn, in papyrus, en een tijdje later was hij een graanvracht een het kopen die hem een reusachtige winst zou opleveren te Athene. Hij begon zaken te doen in de taveerne, en hij leerde nog meer over de toestand van de oorlog. Hij kreeg namen van andere handelaars van Syracuse. Hij kreeg een heel ander perspectief van de oorlog.

Het werd de volgende dagen duidelijk voor Alcibiades dat Syracuse de verovering van hun stad door Athene helemaal niet vreesde, en gewoon als belachelijk afstempelde. De burgers van Syracuse woonden comfortabel binnen hun muren, beschermd door hun vloot en hun leger. Ze vertrouwden op hun bekwaamheden als strijders en als zeelui. Ze vreesden veel meer en op langere termijn Carthago, slechts Carthago. Carthago kon een vloot in de Zee brengen die groter was dan wat de Hellenen samen konden verzamelen. De Carthageense vloot was ook meerdere malen groter dan de vloot van Syracuse. Bijna elk vrachtschip van Carthago was ook een oorlogsschip. Carthago bleek tevens enorm rijk te zijn, en de stad kon betalen voor een ontzagwekkend huurlingenleger.

Syracuse was wel een Corintische kolonie van oorsprong, maar de stad was een democratie, zodat de burgers wel enige sympathie voor Athene toonden. Alcibiades begon zich af te vragen of een bondgenootschap met Athene onder de mogelijkheden lag, bijvoorbeeld om Syracuse te helpen en te beveiligen tegen Carthago. De gezamenlijke vloten van Syracuse en Athene, beide Hellenen, moesten toch de Phoenicische bedreiging kunnen afwenden! Syracuse moest de voordelen inzien van een Atheens-Syracusisch bondgenootschap om Sicilië te verdedigen tegen Carthago. Dergelijke alliantie kon een effectieve afschrikking vormen voor de ambities van Carthago over Sicilië, en het zou tevens Syracuse weghouden van het Spartaans bondgenootschap!

Alcibiades vond in enkele dagen nog meerdere, andere handelaars. Hij kreeg namen van handelaars, vrienden van vrienden, en hij besprak met hen de mogelijkheden van commerciële overeenkomsten om goederen naar Thurii en verder te brengen. Hij bleef ook met hen spreken over Syracuse zelf en Carthago.

Na die enkele dagen, echter, begon hij te vrezen te erg opgemerkt te worden. Hij vreesde dat hij zo breed aan het onderhandelen was dat hij de aandacht op zich kon trekken van de autoriteiten van de haven van Syracuse, en van de handelaars naar de militaire leiders. Hij bemerkte de eerste tekenen van vragen en nieuwsgierigheid betreffende zijn aanwezigheid, de eerste argwaan, en de eerste discrete onderzoeken bij andere handelaars van Thurii over zijn achtergrond en solvabiliteit. Hij vreesde ook dat zijn dienaars en zijn minnares te zeer vertrouwd zouden geraken met hun omgeving en met mensen van Syracuse, en argwaan zouden opwekken door onschuldige opmerkingen.

Gans onverwachts beval hij zijn dienaars de bezittingen in te pakken en hij reed iets later uit Syracuse met zijn wagens en paarden.

Alcibiades en Theodote verlieten Syracuse. Hij reed naar het noorden, ogenschijnlijk naar Catana, maar hij bleef hangen in de haven van een kleine stad tussen die twee steden, en hij wachtte daar op de aankomst van een bepaald schip. De boot had vertraging opgelopen, maar ze legde in de haven aan de volgende dag. Alcibiades was erg opgelucht om aan boord te kunnen stappen van het handelsschip. Het duurde nog een dag om de lading van de boot aan

wal te brengen, maar de avond voordien voer de boot weer de haven uit met Alcibiades en zijn groep als enige nieuwe lading. Ze hadden een rustige terugkeer naar Messina.

Te Messina ontsloeg Alcibiades zijn dienaars. Hij belaadde zijn minnares met juwelen van zilver en van Ionisch goud, en hij bedankte haar zo om hem vergezeld te hebben op zijn gevaarlijke reis. Hij ging met haar alleen aan boord van een ander schip, dat Rhegium als bestemming had. Alcibiades en Theodote waren elkaar zeer te na gekomen. Hij was blij weer thuis te zijn, tussen gekende gezichten, tussen Atheense hoplieten en zeemannen.

Alcibiades ging naar Laches toe om verslag uit te brengen.

Laches was eerst verrast om Alcibiades terug te zien, en later erg verbaasd van al de rijke informatie die zijn jongere bevelvoerder meebracht. Laches had half verwacht dat Alcibiades zou gevat worden en gedood zijn door de Sicilianen. Laches bleef lang nadenken over het nieuws dat Alcibiades hem bracht. Zijn ogen openden zich wijd toen Alcibiades hem zei dat de Siciliaanse Ioniërs afgezanten naar Athene hadden gezonden, achter zijn rug. Hij twijfelde er aan, bijgevolg, of hij na dergelijk gezantschap nog herbenoemd zou worden tot veldheer in de lente. De inlichtingen over Syracuse en haar situatie in Sicilië interesseerde Laches slechts matig, vermits hij nu kon vermoeden dat hij naar Athene zou teruggeroepen worden. Athene kon moeilijk niet op enige wijze reageren op de pleidooien van de Sicilianen van Leontini. Athene zou versterkingen moeten zenden naar Sicilië, indien slechts versterkingen in naam. Athene moest een nieuwe veldheer zenden. De dagen van Laches waren geteld te Rhegium. Laches wist dat hij zonder een zeer substantiële vloot en nieuwe troepen niets meer kon verrichten, hier, dan wat hij tot dan al verwezenlijkt had. Alcibiades versterkte hem in die wetenschap. Maar Athene kon opnieuw enige kostbare tijd winnen. Laches begreep ook dat hij niets kon uitvoeren tegen de logica van de politiek in. Wanneer zou zijn tijd in Rhegium ten einde zijn? Hij moest toch nog veilig stellen wat hij gewonnen had, en hij voelde dat de druk van de Epizephyriaanse Locriërs op Rhegium weer aan het stijgen was. Zijn expeditie was nog niet helemaal over. Hij moest met volle handen naar Athene terugkeren, niet met lege handen.

Laches schudde de voorstellen van Alcibiades over onderhandelingen betreffende een bondgenootschap tussen Syracuse en Athene van zich af. Voor Laches was Syracuse een Corintische en dus Dorische stad, en een alliantie tussen een cruciale Dorische stad en Athene was ondenkbaar, niet zozeer vanuit Atheens standpunt, maar vanuit een Syracusisch en Peloponnesisch standpunt. Laches meende dat Corinthe en Sparta gemakkelijk Syracuse konden overhalen aan hun zijde te blijven. Alcibiades was van mening dat een goede spreker de juiste argumenten kon vinden om de interesse van Syracuse op te wekken en hen een alliantie ernstig te doen overwegen. Laches, echter, veranderde niet van mening. Een dergelijke alliantie zou in de Volksvergadering van Athene moeten beslist worden, en het voorstel ging dwars in tegen alle traditionele lijnen van denken te Athene, ook tegenover de Spartaanse bondgenoten. Een verzwakte Laches kon niet met erg onconventionele, vreemd lijkende voorstellen aankomen in de Volksvergadering!

Laches

Alcibiades transformeerde zich weer van gezant tot hopliet. Hij zag iets later Hipparchos weer, laat omdat Hipparchos patrouilleerde in Locri. De twee mannen omhelsden elkaar.

Hipparchos bleek erg uitgeput te zijn. Hij was in hinderlaag na hinderlaag gevallen, had

schermutseling na schermutseling moeten doorstaan. De Locriërs werden met de dag driester. Ze vielen Atheense garnizoenen dag en nacht aan.

Alcibiades en Hipparchos beleefden enige rustige dagen, echter, terwijl Hipparchos te Rhegium bleef. Ze organiseerden feesten en symposiums, en leefden samen met hun minnaressen. Ze riepen ook andere vrouwen van Rhegium in om hen te verstrooien, maar Alcibiades begon daar problemen mee te hebben. Theodote beviel hem meer en meer. Rhegium verwonderde zich over de reputatie van de twee nobele Atheense strijders in hun huis op de heuvels boven de haven van Rhegium. Alcibiades en Hipparchos waren dapper en ze schitterden. De mannen van Rhegium en Messina verloren hun dochters aan hen, maar nu veel meer aan Hipparchos dan aan Alcibiades.

Laches bleef te Rhegium tot in de winter van zijn tweede jaar in Sicilië. Hij wou nu Syracuse tonen dat hij hen pijn kon doen dichterbij hun thuisland, om sommige van de kritieken die hem te Athene konden opwachten in de kiem te smoren. Hij bracht zijn militaire acties dieper in Sicilië in. Hij verzamelde een belangrijk aantal krijgers en voer met zijn oorlogstiremen naar een strand ten zuiden van Catana. Daar vond hij een ander contingent van Siciliaanse troepen die in opstand gekomen waren tegen Syracuse. Met hen samen bewoog hij zijn leger naar de stad Inessa in het binnenland.

De acropolis van Inessa werd bezet door troepen van Syracuse. Inessa was slechts een buitenpost van Syracuse in eerder onherbergzaam gebied. Laches hoopte de burgers van Syracuse meer kopzorgen te doen krijgen door hun invloedzones langzaam te doen afnemen, en dat door kleinere stad na kleinere stad te veroveren. Hij had niet voldoende mannen, en vooral niet voldoende triemen om Syracuse rechtstreeks aan te vallen. Hij kon wel de stad prikken langs alle kanten. Alcibiades vroeg zich wel af wanneer Syracuse zou beginnen te brullen, en dan zouden de Atheners in moeilijkheden geraken!

Alcibiades en Hipparchos leidden opnieuw groepen hoplieten voor Laches. Alcibiades was helemaal genezen en hersteld van zijn wonden, en hij verkoos in dit landschap te paard te rijden om de omgeving van het vorderend leger te verkennen. Het leger marcheerde snel, en wanneer de Atheners vanuit het zuiden in de nabijheid van Inessa kwamen, zagen ze het verschrikkelijke, troosteloze landschap waaruit Alcibiades ontsnapt was bij het begin van zijn geheime zending. De enorme vuurberg van Etna rees naar de hemel vóór hun ogen. De kegel was volledig bedekt met as en het as had de berg zo hoog opgebouwd, dat de top nu steeds bedekt bleef met sneeuw. Zelfs Laches kwam onder de indruk. Menige Atheense hopliet voelde zijn nekharen kriebelen telkens hij naar de macht van Etna keek.

Toen de Atheners te Inessa aankwamen, zagen ze een zeer goed verdedigde stad. De acropolis vormde een deel van de versterkingen van de stad. Inessa zou bestormd moeten worden.

Laches zette zijn kamp op vóór de neus van de verdedigers, en hij bereidde zich voor op een aanval. Lange ladders werden in allerijl samengesteld.

Vroeg in de volgende morgen, bij zonsopgang al, gaf Laches het signaal tot de aanval. Eerst gingen de Siciliaanse boogschutters en slingeraars vooruit, en die zonden honderden pijlen en stenen tegen de borstweringen. Daarna liepen de Atheners en hun geallieerde Siciliaanse hoplieten naar voor met hun ladders. Alcibiades liep mee met hen, maar hij streed niet in de eerste rijen. Terwijl de Atheners liepen, schoten de verdedigers pijlen en kleine stenen met hevige kracht naar de aanvallers. Vele hoplieten vielen, maar de Atheense stormloop bereikte de muren.

De Atheners bleven vooruit komen, zodat snel de meeste van hen aan de muren van Inessa stonden. Daar konden ze moeilijk bereikt worden door de pijlen van op de muren, want de

boogschutters van Inessa en Syracuse moesten zich daarvoor in posities tonen waar ze minder goed beschermd waren tegen de Atheense boogschutters, van wie Laches er veel had meegebracht, en menige drieste boogschutter van de stad werd gedood vóór hij zelf kwaad kon verrichten. De muren van Inessa waren echter versterkt met torens. Vanuit gaten in die torens schoten de stedelingen nog pijlen op de aanvallers af, en die verdedigers stonden in goed beschutte plaatsen. De verdedigers deden vanuit hun torens heel wat verliezen lijden aan de bondgenoten van Athene, en heel wat hoplieten werden daar onder de muren gedood. Toen Alcibiades de omgeving van de muren naderde, werden al ladders geworpen tegen de muren, veel ladders, en de Atheense hoplieten klommen zoals mieren naar boven. Ze hingen in de lucht aan en op de sporten, in de hoogte. Dan klommen ze op de borstweringen. De verdedigers wierpen alles wat ze in de handen hadden op de hoofden van de aanvallers: grote, scherpe stenen, olie, bakstenen, vuurballen, zware houten balken. Ze gebruikten lange vorken en haken om aan de ladders te duwen en te trekken. De Atheense boogschutters durfden niet meer te veel naar boven te schieten uit angst een bevriende strijder te treffen. De boogschutters van Inessa waagden daarom weer wat driester over de muren heen te kijken, en raker te schieten.

Dit was het heetst van de bestorming. Het was het ogenblik van de confrontatie waarin alle energie aan beide zijden met de grootste intensiteit geworpen werd in enkele, cruciale uitbarstingen van woede. Alcibiades wachtte beneden aan een ladder om op zijn beurt naar boven te klimmen, maar hij zag dat alle ladders naar beneden sloegen of in brand raakten, en de mannen op de sporten werden zonder medelijden het doelwit van de verdedigers. Geen ladder bleef recht. Alcibiades had nu voldoende ervaring opgedaan met bestormingen om te weten wat dat betekende. Deze aanval werd gekheid, en hij was even nutteloos als andere stadsbestormingen geweest waren. De Atheners vielen van de ladders met woedende kreten en met schreeuwen van hevige pijnen, maar ze vielen op het puin van de stenen en de brandende balken aan de muren. Velen braken hun ruggen. Ladders werden opnieuw recht gezet, maar Alcibiades deed daar niet meer aan mee. Als de Atheners zo verder streden, zouden ze allen afgeslacht worden. De muren waren gewoon te hoog, te goed verdedigd, en verdedigd door te veel mannen voor zulke kleine omtrek. Syracuse had te veel troepen verzameld binnen Inessa. Alcibiades keek naar de zijde van de acropolis, maar hij zag overal hetzelfde beeld. De Atheners en hun Siciliaanse bondgenoten werden meedogenloos afgeslacht. Ze kwamen niet hoger dan de grond. Geen Athener stond op de borstweringen. Laches bemerkte ook de ondoenbaarheid van de bestorming. Hij stond zoals Alcibiades aan de muren. Hij liet het signaal van de terugtocht blazen en de strijders liepen weg van de muren, de minst gewonde mannen ondersteunend. Ze lieten de doden en de zwaar gewonden en een ongelooflijke chaos van puin en branden aan de vestingen van Inessa achter.

Het Atheens leger trok zich terug naar het kamp. Alcibiades en Hipparchos vroegen dan of Laches een belegering wou opzetten. Laches riep echter zijn bevelvoerders samen om hen mede te delen dat hij geen beleg kon houden. Hij vreesde meer versterkingen van Syracuse en een grote veldslag waarin hij het hoofd zou moeten bieden aan veel grotere hoeveelheden van Siciliaanse strijders. De Atheners konden wel een tegenmuur bouwen aan Inessa, maar dat nam tijd en Laches meende dat een leger van Syracuse zou aankomen zelfs voordat de muur klaar zou zijn. Hij bevond zich ver van zijn basis, terwijl Inessa dicht bij Syracuse lag. Als hij te lang hier bleef, liep hij het risico geen andere expedities meer te kunnen organiseren. Hij liep ook het risico het initiatief te verliezen op de graanroute. Hij beval de troepen weg te trekken van Inessa. Alcibiades vond dat een zeer wijze beslissing.

De Atheners bleven erg ontgoocheld over Inessa, maar ze begrepen de wijze logica van Laches. Ze trokken zich terug tot aan de Zee, naar hun schepen. De troepen van de

bondgenoten zouden hun rug dekken. Daarna konden de bondgenoten terug naar hun eigen steden marcheren.

Terwijl dit manoeuvre in plaats werd gezet, vielen de strijders van Syracuse vanuit de acropolis van Inessa de achterhoede van het Atheens leger aan, waar dus vooral lichter bepantserde bondgenoten van Athene stonden. De troepen van Inessa dienden die een nederlaag toe, en maakten veel slachtoffers.

Alcibiades en Hipparchos vormden de voorhoede van de Atheners, en ze zaten al aan boord van de triremen toen dit gebeurde.

Zoals te Lipara was deze campagne eerder een fiasco. Laches had voor de eerste maal echt een leger van Syracuse moeten trotseren, en hij was er niet in geslaagd de koppige, moedige Sicilianen te verslaan. De Atheners zeilden terug naar Rhegium.

Aan het einde van de winter en dicht tegen de lente van het volgend jaar beval Laches af en toe beperkte campagnes te houden tegen de Italiaanse Locriërs die een pest en een bedreiging bleven in de streek van Rhegium. In één van die expedities zeilde Alcibiades mee met tweehonderd hoplieten. Ze landden nabij Locri en marcheerden stroomopwaarts langs de rivier de Caïcinus. Laches had van bevriende Italiaanse bondgenoten gehoord dat zich daar een goed georganiseerde Locrische strijdkracht had verzameld, geleid door Proxenus zoon van Capeton.

De Atheners marcheerden twee dagen in zeer mooie landschappen, door idyllisch maar zeer onvruchtbaar land. Ze kwamen zo in een kleine vallei aan die naar een brede vlakte leidde. De vlakte werd omringd door lage maar rotsachtige heuvels, vooral aan het einde ervan, en de heuvels waren begroeid met lage struiken. De ganse troep Atheners vorderde in de vlakte. Het was heet, tegen de middag, en de Atheners wilden even rusten en op hun gemak drinken aan de heuvels waar de vlakte ophield. Vóór ze aan de voet van de rotsen kwamen, echter, toonden zich krijgers op de heuvels. De Locriërs bezetten de toppen van de heuvels en ze gaven tekens een veldslag hier te willen leveren. Ze hadden het voordeel van het terrein, en Laches kon wel zien hoeveel mannen op de heuveltoppen stonden, maar niet hoeveel er achter. De Atheners waren moe van de mars. Ze hadden dorst, en als ze het initiatief in een slag wilden nemen, dan moesten ze de heuvels oplopen, langzaam, met veel moeite, en ondertussen het doelwit vormen van de pijlen en werpsperen die naar beneden zouden vliegen. Opnieuw werden de Atheners verrast omdat ze geen verkennende ruiters bij zich hadden. Alcibiades vloekte, want hij had al opgemerkt dat in dit reusachtige land marcheren, zoals in Sicilië, zonder enige dekking van ruitery, een constant risico bleef. Toch hadden de Atheners nog steeds niet het voordeel van ruitery ingezien. Als ze verrast werden, wel, dan werden ze verrast. Ze wisten niet hoe ze verrassingen konden vermijden. Hun manier van oorlogvoeren was met twee legers van hoplieten tegenover elkaar te staan in een vlakte, en dan nog van twee legers die elkaar al lang aangekondigd hadden. Andere manieren van vechten bleven hun vreemd. De Locriërs maakten daar dankbaar gebruik van.

Laches rekende onverstoorbaar op het ongeduld van de Locriërs. Hij beval zijn mannen in falanx formatie te stappen, en dan te wachten. Als de Locriërs wilden vechten, dan moesten ze van de heuvels af komen! De Atheners hadden genoeg te drinken voor die ene dag. Laches zei hen te rusten en te drinken. De mannen gingen op de grond zitten. De Atheners daagden de Locriërs uit om van de heuvels af te rennen en hen in de vlakte aan te vallen.

Het geduld van de Locriërs duurde inderdaad niet lang. Ze schreeuwden plots hun strijckreten en ze stroomden de helling af, zo snel als ze konden in looppas, en ze vielen de Atheners aan langs alle zijden, over een breed front. Dit was een wilde, eenvoudige, frontale bestorming. Met enkele bevelen bewoog de Atheense falanx zich, verbreedde, strekte zich uit zodat de Atheners niet meer konden omsingeld worden, en Laches versterkte het centrum van de

falanx, waar Alcibiades stond, met zijn reserves van de achterhoede. Dit centrum zou de impact van het grootste deel van de Locriërs moeten opvangen.

De Atheners wachtten in stilte, geduldig, vertrouwend op hun superieure bepantsering en hun discipline en bekwaamheden als strijders. In gevechten zoals deze konden ze slechts overwonnen worden door veel grotere aantallen krijgers, of door Spartaanse falanxen. De Locriërs waren geen Spartiaten. Ze liepen zoals wilde ossen tegen een solide muur van schilden. De Atheners gingen zelfs niet één stap achteruit toen de Locriërs tegen hun rangen sloegen. Heel wat Locriërs liepen met hun weke onderbuiken recht in handige Atheense speerpunten. De Atheners hielden goed stand in die eerste ogenblikken. Ze sloten hun schilden tegen elkaar, en iedere Locriër die toch achter die schilden kon geraken werd ogenblikkelijk gedood in de tweede lijn. De Atheners gebruikten hun achterspietsen om gevallen en gewonde Locriërs te doden. Ze gaven geen kwartier. Het gevecht werd vreselijk. Alcibiades gaf een bevel, en tot de verbazing van de Locriërs stapten de Atheners niet achteruit, maar ze begonnen zich vooruit te bewegen, heel langzaam, maar ze duwden met alle macht vooruit tegen de wilde bende van vijanden. Terwijl de Atheners stapten, bleven ze in falanx met hun speren steken en snijden telkens ze een onbeschermd Locriër zagen. De meeste Locriërs droegen slechts lichte lederen of linnen bepantsering, kleine ronde schilden. Ze hadden wel meerdere lagen linnen op hun borst, maar geen schouderbescherming, en weinig platen op armen en benen. Speren die met kracht gestoten werden gingen daar door zoals een mes in olie.

De Locriërs moesten terug, en ze gingen achteruit in chaos. Mannen werden gehinderd door de troepen achter hen. De Atheners maakten gebruik van de verwarring om met nog meer efficiëntie te doden. De sterke eerste lijn van Alcibiades liet wel wat Locriërs door om vooruit te komen, juist genoeg van hen om direct afgeslacht te worden door de rij van hoplieten die volgde. Ze lieten aldus wat druk los terwijl ze vooruit stapten, en dat bleek een ophefmakend effect te hebben op de vijand. Langs de hele rij pasten de Atheners deze strijdwijze toe, en de Locriërs verdwenen met ganse rijen in de Atheense gelederen, maar ze kwamen niet weer uit die gelederen.

De Locriërs werden gedood, zonder genade, in grote aantallen. Hun bloed vloeide over de vlakte. De Atheners stapten over gedode of kreunende Locriërs heen. Ze leden zeer weinig verliezen in hun eigen rangen. Ze overklasten de Locriërs. De Locriërs moesten wijken, en dat maakte het vechten voor hen nog moeilijker. Ze werden langzaam zo zeer teruggeduwd, dat ze volledig in het nadeel kwamen te staan op de vlakte, zodat ze wild van frustratie de strijd afbraken en wegliepen. De Atheners wierpen hun lansen en speren dan in de ruggen van de rennende Locriërs. Daarna lieten de hoplieten hun overblijvende speren vallen en met hun zwaarden alleen sloegen ze de vijand uit alle verband en ze bleven op snelheid, al lopend, de Locriërs doden.

Het Locrische leger van Proxenus werd verpletterd, en Proxenus bleef dood op het slagveld liggen. De Atheners liepen in één trek door tot aan het kamp van de Locriërs, waar hun tegenstanders een hele tijd gewoond hadden, achter de heuvels. De Atheners vonden daar veel wapens, die ze in beslag namen. Daarna trokken ze zich ook terug, zetten een triomfhoop op met de bepantseringen en wapens van de vijand, en ze keerden langzaam weer naar hun schepen. Een dag later zeilden ze terug naar Rhegium.

Diezelfde winter viel Laches ook het land van Himera aan, een stad in het noordwesten van Sicilië, maar veel meer naar het westen dan de Atheners zich tot dan hadden durven wagen. Opnieuw lieten ze daarmee hun invloed voelen op de noordelijke kust van het eiland. De Siciliaanse vrienden van Laches vielen Himera aan vanuit het binnenland. Laches nam niet weer het risico met zijn neus vóór een onneembare stad te staan en machteloos naar een acropolis op te moeten kijken. Hij had te weinig mannen om een goed verdedigde stad te

bestormen. Dus verwoestte hij enkel het land in de omgeving om aan te tonen dat hij kon doen wat hij wou op de noordelijke kust, en daarna zeilde hij naar huis. De burgers van Himera konden van op hun muren schelden naar de Atheners, maar Syracuse kon Laches er niet van weerhouden de landerijen en bezittingen van hun bondgenoten te vernietigen. Syracuse verloor veel aanzien bij haar bondgenoten door dergelijke prikken. Het vertrouwen in de eigen kunde werd te Syracuse in twijfel getrokken.

Op zijn terugweg naar Rhegium leidde Laches zijn triremen weer langs de Liparische Eilanden. Hij roeide recht de haven van Lipara in en verwoestte de stad een tweede maal. Toen hij terug te Rhegium aankwam met zijn schepen wachtte echter een verassing op hem.

Pythodorus

Laches vond dat in Rhegium tijdens zijn afwezigheid een nieuwe Atheense veldheer aangekomen was die op hem wachtte om hem af te lossen. De man heette Pythodorus zoon van Isolochus. De Leontiniërs waren er in geslaagd, zoals Laches wel dacht, de Atheense Volksvergadering te overtuigen om versterkingen naar Sicilië te sturen, en met hen een nieuwe veldheer. Veertig bijkomende triremen werden aldus door Athene uitgezonden, en de Volksvergadering meende dat hiermee de oorlog in Sicilië wel kon beëindigd worden. Pythodorus leidde dat nieuw leger, en hij nam direct het bevel over van Laches.

Pythodorus bracht echter slechts weinig schepen en weinig nieuwe strijders mee, eigenlijk helemaal geen versterking van enig belang. Het gros van de troepen zou later komen, geleid door twee andere veldheren, door Sophocles zoon van Sostratidas en Eurymedon zoon van Thucles. Pythodorus bracht rollen mee die Laches het bevel gaven de leiding over te geven aan Pythodorus. Laches pakte dadelijk zijn bezittingen in, zei vaarwel aan zijn troepen en aan zijn vloot, en keerde terug naar Athene in het eerste vrachtschip dat naar Piraeus voer.

De tweede winter van Alcibiades in Sicilië eindigde, en een nieuw jaar begon met een nieuwe veldheer aan de leiding van de Atheense vloot te Rhegium. Aan het einde van die winter zeilde Pythodorus met zijn troepen uit tegen het Locrische fort dat Laches voordien al ingenomen had. Hij zeilde af zonder Alcibiades en zonder Hipparchos, zonder de veteranen en bevelvoerders en vertrouwelingen van Laches.

Twintig dagen later stonden Alcibiades en Hipparchos op het balkon van hun huis dat over de haven uitkeek, gekleed in lange tunieken, een schaal wijn in de hand en hun andere arm rond de heupen van hun minnaressen. Ze zagen Pythodorus terugkeren met de gehavende en gewonde resten van zijn leger, het vroegere leger van Laches. Het was een triestige vertoning. De Locriërs hadden Pythodorus verslagen. Dit was de eerste echte, grote nederlaag van de Atheners sinds Charoeades in een veldslag sneuvelde. Alcibiades en Hipparchos moesten echter verder bewakingsdienst kloppen aan de haven van Rhegium. Niemand vroeg hun om raad.

Alcibiades ontving in die tijd een nieuwe brief van zijn neef.

Alcibiades,

Het Orakel van Delphi voorspelde dat we Delos moesten zuiveren om meer geluk te hebben in de oorlog. Deze winter beval Athene bijgevolg om al de lichamen van de mensen die te Delos

gestorven waren op te graven en te verwijderen van het eiland. Het werd tevens officieel verboden nog geboortes en sterfgevallen op het eiland toe te laten. Athene barstte in lachen uit met die mededeling, en de grappen zwierden rond, stellende dat wanneer men eeuwig wou leven men maar op Delos moest gaan wonen, want het was daar verboden te sterven bij wet van Athene. Wanneer een nietsvermoedende man de grap hoorde, zou de verteller direct toevoegen dat hij echter ook dan moest verzaken aan het grootste genoegen van de natuur, want het was ook verboden geboortes te hebben op Delos. Onze goede vaders van de Volksvergadering bezaten natuurlijk niet zulke macht over leven en dood. De Deliërs moesten sterven en geboren worden op het nabije eiland van Rhenea. Na de zuivering feestten we de Delische Spelen.

Die winter marcheerden de Ambracioten met een groot leger tegen het Amphilochische Argos. De Acarnaniërs kwamen Argos te hulp. Ze vroegen aan Demosthenes om hen te leiden, en ze vroegen ook hulp van twintig Atheense schepen die langs de Peloponnesos kruisten. De Peloponnesiërs werden geleid door Eurylochus. Die snelden dan ter hulp van de Ambracioten te Olpae. Gedurende vijf dagen stonden de twee legers naar elkaar te staren, en op de zesde dag bereidden ze zich dan toch voor op een veldslag. Demosthenes plaatste een hinderlaag met zijn troepen en wanneer het signaal tot de veldslag gegeven werd deinsde hij snel achteruit met zijn leger, veinzende dat hij vreesde omsingeld te worden door de vijand, maar hij trok de Peloponnesiërs in zijn hinderlaag daarmee. Eurylochus sneuvelde en nog andere bondgenoten van Sparta werden totaal vernietigd met groot verlies van strijders. Het bevel van Eurylochus werd dan overgenomen door Menedaius, die een bestand aanvraagde. Demosthenes sloot een geheim verdrag af met Menedaius om de belangrijkste mannen van de Peloponnesos vrijuit te laten vertrekken, alsook de Mantinaeërs. De Peloponnesiërs en de Mantinaeërs liepen weg, maar de Ambracioten volgden hen, zodat de Acarnaniërs dachten dat de voorwaarden van het verdrag verkracht werden. Ze achtervolgden hun vijanden, vielen hen aan, en doodden nog velen onder hen.

Ondertussen hoorde Demosthenes dat een nieuw groot leger van Ambracioten tegen hem op mars was. Dit nieuwe leger wist echter nog niet af van de nederlaag van hun vrienden. Demosthenes viel het nieuwe Ambraciotische leger aan in de bergen van Amphilochia. Hij versloeg ook dat leger, en doodde vele strijders. Dit werd een grote catastrofe voor de Ambracioten, en een grote overwinning voor Demosthenes. Demosthenes had toen gans Ambracië kunnen veroveren, zo groot was het aantal Ambraciotische krijgers dat gesneuveld was, maar de Acarnaniërs en de Amphilochiërs meenden dat als de Atheners die streek zouden bezetten ze een nog veel gevaarlijker, machtiger buur zouden krijgen dan de Ambracioten. Dus overtuigden ze Demosthenes ervan niet de streek in te marcheren. De Amphilochiërs en de Acarnaniërs ondertekenden en zwoeren dan een vredesverdrag en een verdrag van wederzijdse bijstand voor honderd jaar, samen met de overblijvende Ambracioten.

Dit waren de belangrijkste gebeurtenissen van de winter. Athene heeft nu een nieuwe held: Demosthenes. De Atheners hadden wel Demosthenes direct willen verbannen na zijn nederlaag tegen de Aetoliërs, nu stelden ze zelfs voor een standbeeld op te richten te zijner ere op de acropolis! Demosthenes is jong, knap, moedig, en het geluk is aan zijn kant. Hij toonde aan dat hij de volkeren die onze bondgenoten zijn bijeen kon roepen om hem troepen te bezorgen, en met die lichtbepapende mannen kon hij zelfs zwaarder bepantserde hoplietlegers verslaan. Hij heeft echter die kunde nog niet bewezen tegen de hoplieten van Sparta of Corinthe. Hij heeft niet alle veldslagen gewonnen, maar hij won wel meestal, en dat met weinig kosten voor Athene. Hij wordt nu zo iets als een halfgod in Athene. Hij is de enige

veldheer die ons overwinningen bezorgt aan geen kost. Dat is een hele verandering voor een stad die tot nog toe weinig gekregen heeft van haar veldheren, weinig overwinningen en evenveel nederlagen aan reusachtige kost.

Hopende dat alles goed gaat met je,

Eurypotemus zoon van Peisianax.

De volgende zomer, terwijl Pythodorus knus te Rhegium zat, veroverden tien schepen van Syracuse en tien schepen van Locri opnieuw de stad Messina zonder bijna enige weerstand te ondervinden, en daartoe uitgenodigd door de bevolking van de stad. Syracuse had gecomplooteerd voor deze terugkeer van haar vroegere bongenoot, omdat ze uiteindelijk vreesde dat de Atheners Messina zouden kunnen gebruiken als basis om met een grote strijdkracht Syracuse aan te vallen. De spionnen van Syracuse in Athene hadden gehoord van de nakende aankomst van Atheense versterkingen, ze hoorden van de vraag van Leontini voor nieuwe Atheense troepen, en Syracuse reageerde zo snel ze kon.

De Locriërs ook bleven oorlog voeren tegen de Atheners, en dat niet slechts op het land, maar ook in de Zee. Alcibiades en Hipparchos kregen nu de leiding over een groep ruiters, en ze deden wat ze konden in nooit ophoudende schermutselingen om de Locriërs af te weren. Ze leerden op de harde manier, met moeilijke ervaringen, hoe ruitery te leiden en hoe hun acties te spreiden of te verzamelen en te combineren. Ze moesten al hun sluwheid aanwenden, maar de Locriërs vreesden hun vliegende patrouilles.

In de late zomer waren nog steeds niet de meeste Atheense versterkingen in Sicilië aangekomen. Syracuse had ondertussen de vloot gebouwd die Alcibiades onder constructie gezien had in de scheepsloodsen van de haven van de stad. Die vloot van Syracuse roeide nu naar Messina om het leger van Pythodorus te bevechten. Syracuse daagde Athene uit tot een zeeslag. De vijand kon nu dertig triremen opstellen, terwijl Pythodorus nog slechts zestien Atheense triremen had, plus acht schepen van Rhegium. De Atheense zeelieden waren echter nog steeds de beste in de wereld. In hun eerste zeeslag verloren de zeelui van Syracuse één schip, en dat was genoeg, want ze trokken zich terug naar de veilige haven van Messina. Hun triremen werden verspreid in het gevecht, maar ze kwamen allen weer samen bij de Kaap Pelorus nabij Messina. De Atheners vielen opnieuw aan, maar nu verloor Athene op haar beurt een trirem. Syracuse leerde snel hoe te strijden in de Zee. De schepen van Syracuse vluchtten dan, en de Atheners vielen opnieuw aan. De schepen van Syracuse draaiden zich om en ze zonken nogmaals een Atheens schip. Pythodorus droop toen ook af.

Het leger van Syracuse verzamelde zich weer in Messina en zette daar haar basis op. De Atheense vloot zeilde naar Camarina, omdat ze dacht dat deze stad Athene zou verraden en overlopen naar Syracuse. Dat hield Camarina er van terug om de zijde te kiezen van Syracuse, maar de Atheners begrepen goed dat Syracuse de oorlog in Sicilië aan het escaleren was. De leiders van Syracuse verloren geen enkele kans om de Atheners te bestrijden. Terwijl de Atheense vloot weg was, vielen de Messiniërs de stad Naxos aan. Messina haalde eerste successen op die campagne. Ze dreven de strijders van Naxos naar binnen hun muren, en ze brandden de omgeving af. Maar de Sicilianen die de bondgenoten van Naxos waren, kwamen vanuit de bergen neer om de stad te helpen. De mannen van Naxos renden dan uit hun stad, vielen de strijdkracht van Messina in massa aan, en ze dienden hun vijanden een deftige nederlaag toe waarbij ze een groot aantal Messiniërs doodden. De strijders van Messina vluchtten naar hun eigen stad terug.

De Siciliaanse bondgenoten van Athene, geleid door de Leontiniërs en geholpen door de Atheense vloot, vielen een tijdje later opnieuw Messina aan. De Messiniërs en enige Locrische troepen die ter versterking naar de stad werden geroepen, waagden echter totaal onverwachts een uitval uit de stad, bevochten de Leontiniërs, en versloegen hen. De Leontiniërs moesten vluchten. Op de terugtocht verloren ze nog veel strijders. De Atheners legden dan aan met hun schepen om de Leontiniërs te steunen. Pythodorus viel de Messiniërs aan terwijl die nog de Leontiniërs achtervolgden. De vijand vormde toen nog een gedesorganiseerde groep, terwijl de Atheners hen in goede discipline aanvielen en hen weer binnen hun muren dreven. De Atheners keerden daarna terug naar Rhegium.

Al die schermutseling bleven beperkt van omvang, maar ze kostten de Atheners duur. Pythodorus maakte geen verdere aanstalten om oorlog te voeren in Sicilië. De Hellenen van Sicilië bevochten elkaar nog wel, maar de Atheners kwamen niet meer tussen. Pythodorus had zijn les geleerd.

Alcibiades en Hipparchos woonden in hun huis van Rhegium, onder de verre en vage orders van Pythodorus, maar ze dienden slechts als bevelvoerders van de wacht. Ze dachten er over na weer te keren naar Athene. Ze hadden een rustig leven met weinig harde militaire dienst en ze genoten van veel vrije tijd, die ze besteedden aan het verleiden van vrouwen en dochters van de magistraten en handelaars van de stad. Ze organiseerden elke zoveel dagen een befaamd drinkgelag, en ze oefenden de rest van de tijd in het gymnasium van Rhegium, waar ze atleten in worstelwedstrijden ontmoetten. Ze werkten aan nieuwe spieren op hun lichaam. Ze fokten ook paarden buiten Rhegium, en ze werden steeds betere ruiters. Ze vormden zelf een uitstekende groep ruiters die zich specialiseerde in verkenningsoopdrachten, en ze bevochten de Locriërs in kleine, maar soms zeer bloedige aanvallen van op de paardenrug.

In die zomer ontving Alcibiades een andere brief van zijn neef Euryptolemus.

Alcibiades,

In de lente van dit jaar viel Koning Agis zoon van Archidamus Attica binnen zoals vroeger zijn vader deed. Hij verwoestte het land met zijn wrede troepen, en wij ondernamen niets om hem tegen te houden.

Ik vermoed dat jullie versterkingen verwachten voor jullie Siciliaans leger. Die versterkingen zullen niet snel aankomen! Hier volgt waarom!

Eurymedon en Sophocles voeren inderdaad uit met veertig schepen naar Sicilië. Maar zestig Peloponnesische schepen zeilden naar Corcyra, en dat was een ernstige zaak, want Athene had ook bevolen onze vloot voet aan wal te zetten te Corcyra om de situatie daar te stabiliseren. Eurymedon en Sophocles wilden inderdaad naar Corcyra varen, maar de wilde Demosthenes had andere plannen! Hij wou te Pylos landen!

Pylos ligt ongeveer driehonderd staden ten zuidwesten van Sparta, in het land van Messene. De Messeners zijn al sinds lang de vrienden en bondgenoten van Demosthenes. Stel je voor, Atheense hoplieten zo dicht bij Sparta! Eurymedon en Sophocles waren het niet eens met Demosthenes, en ze weigerden aan land te gaan te Pylos, maar het spreekwoordelijk geluk

van Demosthenes begon weer te werken! Een zeestorm dwong de Atheners toch naar Pylos! Daarna hield Demosthenes de mannen daar bezig om de plaats te versterken. Dit gebeurde terwijl het hoofdleger van Sparta nog steeds in Attica aan het plunderen en branden was. Demosthenes bleef te Pylos met vijf schepen, maar Eurymedon en Sophocles spoedden zich naar Corcyra. Het Spartaans leger keerde in ijlmars terug uit Attica, en Sparta zond haar zestig schepen van Corcyra naar Pylos. Demosthenes had net de tijd om Eurymedon te verwittigen, zodat die ook terug zeilde van Corcyra naar Pylos, en dus niet naar Sicilië! Jullie moeten dus nog wat wachten op onze versterkingen, Alcibiades! De Atheense en Spartaanse vloten roeiden snel, maar ze kwamen elkaar niet op de Zee tegen.

Demosthenes trok ondertussen zijn klein leger achter zijn versterkingen. De Spartanen plaatsten hun troepen en hun schepen rond het eiland van Sphacteria. De Spartanen vielen Pylos aan met drieënveertig schepen onder de leiding van hun navarch Thrasymelidas zoon van Cratesicles. Demosthenes moest zich verdedigen aan de zijde van het land en van de zee! In het gevecht dat volgde werd Brasidas, de grootste held van Sparta, zwaar gewond. Hij sprong uit een schip aan land toen hij gewond werd. Zijn schild viel in het water en dat werd later opgepikt door de Atheners, die het als een trofee toonden. Demosthenes en zijn mannen hielden zich sterk, zodat na twee dagen vechten de Spartanen de verovering van Pylos opgaven.

De Atheense vloot van Zacynthus arriveerde toen met vijftig schepen, en in de volgende dagen viel die vloot de Spartanen aan. De Atheners versloegen de Spartaanse vloot, en ze vernietigden daarbij zo veel schepen dat er veel verwarring ontstond in het Spartaans leger. De situatie ontwikkelde zich dan verder zodanig dat toevallig een groot aantal Spartaanse hoplieten vast bleef zitten op het eiland van Sphacteria zonder een vloot om hen er van af te halen! Dat waren de resten van het oorspronkelijk Spartaans leger, en de Spartaanse vloot kon hen niet meer van het eiland halen!

Te land en tegenover Pylos bleven echter nog veel Peloponnesische strijdkrachten. De Spartanen zonden veldheren om een wapenstilstand met Demosthenes te bespreken, en Sparta zond ook gezanten naar Athene om vredesbesprekingen te beginnen. Te Pylos werd inderdaad snel een bestand overeengekomen. De Spartanen beloofden Pylos niet verder aan te vallen, en de Atheners lieten de Spartanen toe om proviand te brengen naar de mannen en de bevelvoerders die gevangen zaten op Sphacteria. De Spartanen lieten zelfs hun schepen in de handen van de Atheners als garantie voor de wapenstilstand. Het bestand zou duren tot het einde van de vredesbesprekingen te Athene.

De Volksvergadering van Athene besliste over het lot van de Spartanen, Alcibiades! Het was een hoogdag voor Cleon! Ik heb nog nooit iemand in de Volksvergadering horen spreken over oorlog en geweld en haat met zulke hardnekkigheid! Cleon vroeg de overgave te eisen van de Spartanen te Sphacteria. Sparta moest ook aan Athene steden weergeven zoals Nisaea, Pegae, Troezen en Achaea. Natuurlijk bracht dat een einde aan de vredesonderhandelingen, en de Spartanen vertrokken zo snel als ze gekomen waren. Dat eindigde ook de wapenstilstand te Pylos. De Atheners daar weigerden dan aan de Spartanen de schepen terug te geven.

De situatie te Pylos bleef kritiek. De Atheners kregen het erg te verduren te Pylos. Er was weinig water binnen de versterkingen, weinig ruimte, de strijders zaten op elkaar geperst, en het bleef onmogelijk daar schepen aan te laten leggen. De Spartanen op Sphacteria leden nog erger, maar Sparta beloofde reusachtige beloningen voor wie voedsel en water naar het eiland kon brengen. Je sprak me ooit over het smokkelen te Potidaea. Iets dergelijks gebeurde nu ook. De Spartaanse slaven, de heloten, kwamen in grote getallen met kleine boten in de

nacht, en ze smokkelden voedsel binnen in ruil voor hun vrijheid. De Spartanen op het eiland overleefden, en zij ook hielden stand.

De Atheense Volksvergadering nam dan een wijze beslissing die een theaterkomedie waardig was! De mannen argumenteerden dat vermits Cleon hen overtuigd had de vredesbesprekingen te beëindigen, het nu ook aan Cleon was om de boel op te kuisen. Cleon schreeuwde dat hij geen angst had van de Spartiaten en dat hij Sphacteria kon overwinnen met slechts de troepen die al te Pylos waren, door enige Lemniërs en Imbriërs te lenen, alsook peltasten van Aenus en vierhonderd boogschutters. Hij zei dat geen Atheense hoplieten nodig waren. Cleon beweerde dat hij de Spartiaten van Sphacteria levend binnen de twintig dagen naar Athene zou brengen in ketens, of hen allen zou doden. Dat deed gans de Volksvergadering in schaterlachen uitbarsten, want Cleon is wel een goede en passievolle spreker, maar niemand geloofde dat hij iets waard was in een gevecht. Wat hij beweerde was belachelijk, en ik geloof dat hij slechts aan het bluffen was over wat mogelijk was, maar de toehoorders namen hem op zijn woord! Ik denk dat de bewering van Cleon gericht was tegen Demosthenes. Cleon was jaloers op het succes van Demosthenes, en hij had daarom maar gezegd dat hij Sphacteria kon innemen. Nu deed Cleon echter een heel sluwe zet. Hij had Demosthenes in zijn rede niet aangehaald, en hem ook niet openlijk aangeklaagd. Hij koos Demosthenes als zijn medebevelhebber!

Ik sla de details over. Vooruit ging Cleon met zijn luttel, lichte troepen en zijn vierhonderd boogschutters, naar Pylos. Wanneer Cleon aankwam viel Demosthenes Sphacteria aan. De Spartanen op het eiland werden geleid door Epitadas. Demosthenes gebruikte zijn boogschutters en zijn speerwerpers, allemaal lichte troepen, om het leven van de Spartiaten constant zuur te maken. Hij leidde nooit, nooit, zijn eigen hoplieten naar voor! De Spartanen misprezen Demosthenes daarvoor, maar Demosthenes ging leuk door met zijn lichte troepen te gebruiken om de Spartanen gedurig te teisteren, zodat die veel mannen van op afstand verloren. De Spartanen werden gedood door pijlen en geworpen speren, en ze konden niet terugslaan in gevechten van man tot man of falanx tot falanx. Het schijnt dat de Spartanen dan vroegen aan hun veldheren op het vasteland of ze verder moesten vechten of zich konden overgeven, en de veldheren antwoordden dat ze konden doen wat ze wilden, zo lang als ze maar hun eer van Spartiaat bewaarden. De Spartanen vochten verder. De bevelhebber van de Messeners stelde dan voor de Spartanen in de rug aan te vallen. Dat veroorzaakte nog meer paniek onder de Spartanen.

Cleon en Demosthenes stopten dan even de aanvallen, en ze zonden een heraut om aan de Spartanen voor te stellen zich over te geven. Er kwam een ontmoeting tussen Cleon en Demosthenes voor Athene en Styphon zoon van Pharax voor de Spartiaten. Epitadas was al gesneuveld. Aan het einde van die gesprekken gaven de Spartiaten van Sphacteria zich over, en ze gaven hun wapens af. Ongeveer tweehonderd negentig Spartaanse hoplieten werden als gevangenen in ketens naar Athene gezonden! Wat bleek nu? Onder de gevangenen bevonden zich tweehonderd twintig mannen van de bevelvoerder klasse van de Spartiaten! Er bleef geen magistraat, geen vroegere of huidige ephor, niet één man van belang in Sparta, die niet een familielid nu had in de handen van Athene! Stel je voor wat een overwinning dat was, Alcibiades! Cleon en Demosthenes, eigenlijk Demosthenes, maar Cleon ging snel met de eer lopen, hadden met peltasten en andere lichte troepen een groot contingent van vierhonderd vijftig van de beste en beroemdste onoverwinnelijke hoplieten van Sparta verslagen!

Athene zond herauten naar Sparta om hen te melden dat als het Spartaans leger Attica opnieuw zou aanvallen, al de gevangen gedood zouden worden. Als je terug komt kun je dus op je gemak paarden fokken in het land, Alcibiades. We hielden natuurlijk ook Pylos. En wat

een doorn is dat in de zijde van Sparta! Eender welke heloot die in de problemen komt in Sparta komt nu de poort van Pylos binnengelopen om op zijn knieën zijn vrijheid af te smeken. Athene aanvaardt hen met open armen, en plaatst een bepantsering op hun borst en rug, en een speer in de hand. Ons leger te Pylos groeit met de dag! Sparta ligt overhoop!

Ik wens jullie het beste,

Eurypolemus zoon van Peisianax.

De troepen die ter versterking naar Sicilië gestuurd waren, geleid door de veldheren Eurymedon en Sophocles, kwamen slechts aan in de winter van dat jaar. De nieuwe groepen installeerden zich te Rhegium bij de rest van het leger.

In de zomer van het volgend jaar werd een wapenstilstand bedisseld tussen de steden Camarina en Gela. Vertegenwoordigers van de elkaar bevechtende steden van Sicilië verzamelden daarna te Gela om de mogelijkheden voor vrede op Sicilië te onderzoeken. De vertegenwoordiger van Syracuse was Hermocrates zoon van Hermon, de Hermocrates die Alcibiades op Etna ontmoet had. Hermocrates sprak voor de vrede. Sicilië had een gezamenlijke vijand, zei hij, en die vijand was nu Athene! De Atheners keken naar de interne strijd met verheugde ogen en ze wachtten geduldig tot de steden verzwakt zouden zijn om die gelegenheid uit te baten om hun invloed te verhogen op Sicilië en zo de hegemonie van Athene op te leggen aan Sicilië. Hermocrates stelde voor in vrede met elkaar te leven op Sicilië zo lang als mogelijk, sterker te worden tijdens de vrede, en daardoor de vrijheid van Sicilië tegen buitenstaanders, zoals Athene en Carthago, te vrijwaren. Syracuse was bereid om concessies te doen, al was ze een grote stad die meer zin had om te overheersen dan alleen maar om zich te beschermen. Hermocrates vroeg om de burgeroorlog op Sicilië te stoppen en zo gered te worden van de Atheense bedreiging.

Alcibiades ontving een laatste brief van zijn neef.

Alcibiades,

Hier volgt een korte brief om je te vertellen wat er gebeurde met de Atheense vloot die jullie moest komen helpen in Sicilië. Eerst echter wat nieuws over Nicias.

Tijdens de zomer van het voorbije jaar vochten onze strijders een expeditie uit tegen de streek van Corinthe. Nicias leidde een grote strijdkracht. De gevechten waren hard. Op een bepaald ogenblik haalden de Corintiërs de bovenhand, dan weer de Atheners. Ten slotte werden onze troepen verslagen door de Corintiërs. De Atheners konden echter in hun schepen wegglijpen toen ze versterkingen voor Corinthe meenden te zien naderen. Ze lieten de ankers neer te Crommyon, en ze verwoestten daar het land. Ze bouwden een muur over de landengte van Methana. Het Atheens garnizoen aan die muren organiseerde dan razzia's in het land. De hoofdvloot keerde terug naar Athene.

Eurymedon en Sophocles konden dan nog steeds niet in Sicilië zijn aangekomen, omdat ze nog eerst te Corcyra moeten aanleggen. De democraten van Corcyra vielen de oligarchen van hun stad aan, en ze bezetten hun versterkte plaatsen. Ze maakten zeer veel gevangenen, en doodden die onverbiddelijk. Ze deden de mannen tussen twee lijnen van hoplieten stappen, en

die sloegen en staken de mannen neer die vroeger hun burens waren. Dat moet een verschrikkelijke slachting geweest zijn! De Atheense veldheren deden niets om de slachting te stoppen. Dan pas zeilden de veldheren naar Sicilië.

Te veel gebeurtenissen vonden plaats in onze oorlog met Sparta om in een brief verhaald te worden. De volledige aarde lijkt wel in vuur en vlam te staan!

We namen onder andere Perzische afgezanten gevangen die op weg naar Sparta voeren. We dwongen Chios haar versterkingen te vernietigen.

De verbannen Mytileners namen Rhaetum in, maar ze gaven de stad iets later weer prijs voor een losgeld. Ze veroverden ook Antandros.

Later vielen Nicias, Nicostratus en Autocles het eiland van Cythera aan met een vloot. Scandea en Ghea gaven zich over aan Athene. De veldheren verwoestten Arsine, Heliuss en andere kuststeden.

De Spartanen bleven ontmoedig, zodat ze nergens echt weerstand boden.

Het Atheens leger veroverde ook Thyrea en Epidaurus Limeras. Thyrea werd geplunderd en afgebrand en het land van Epidaurus Limeras verwoest. De Atheners namen dan een contingent strijders van Aegineters mee die ook hadden deelgenomen in het gevecht om Thyrea als onze vijanden, en onze troepen stelden die gevangenen allen terecht. De Spartaanse bevelhebber van Thyrea, Tantalus zoon van Patroclus, werd echter niet gedood, maar naar Athene gesleept en gevangen gezet met de Spartanen van Sphacteria. Alles lijkt er op dat we van overwinning naar overwinning gaan, en we geen veldslag meer kunnen verliezen!

Ach ja, ken je het laatste roddelschandaal van Athene?

Enige tijd geleden trouwde je schoonbroeder Callias zoon van Hipponicus met een dochter van Isomachus. Hij trouwde haar natuurlijk enkel voor haar geld, vooral omdat het meisje allesbehalve knap van uiterlijk was. Nu dan, nauwelijks tien maanden geleden nam Callias ook de moeder van zijn vrouw in huis. Die vrouw, genaamd Chrysis, heeft een veel mooier figuur dan haar dochter. Ze is een opulente vrouw met een uitdagende boezem, en de verlangens van Callias gingen naar die vrouw uit van zo dikwijls dicht bij haar te blijven wanneer ze haar dochter bezoekt. Callias leeft nu samen met moeder en dochter. De dochter, het arme meisje, probeerde zich al te doden, en ze liep weg uit het huis van Callias. Callias zal nu waarschijnlijk trouwen met de moeder, met Chrysis! Callias is nog steeds de rijkste man van Athene, maar hij heeft erg geleden onder de invasies van de Spartanen in Attica. Callias werd af en toe afgesneden van zijn concessies in de zilvermijnen van Laurion, en ook afgesneden van zijn landerijen in het platteland. Hij verspilt zijn geld aan vrouwen en drinkgelagen, en hij betaalt extravagante prijzen voor de beste alen en de beste achterwerken van Athene.

Net vóór zijn huwelijk verloor Callias bijvoorbeeld een fortuin aan Phocus. Phocus betrapte Callias met zijn tuniek en de rest naar beneden, in bed met de echtgenote van Phocus. Callias had Phocus niet zo snel terug verwacht in zijn huis. Het eerste en enige wat Callias vroeg toen hij Phocus zag, was, 'hoeveel?' Phocus vroeg drie talenten, en daarmee ontsnapte Callias aan de marteling en de dood wegens overspel. Ik veronderstel echter dat Phocus en zijn vrouw die scène ineengestoken hebben om Callias geld af te persen. Wat ook de waarheid is, de geschiedenis kostte je schoonbroeder een fortuin, en velen zeggen dat dit in de eerste plaats de reden was waarom hij zocht te trouwen!

Hopende dat alles goed met je gaat,

Euryptolemus zoon van Peisianax.

Alcibiades lachte hartelijk met al het leed van Callias. Als er één persoon in Athene bleef die met hem kon wedijveren in extravagantie, dan was het wel Callias. Hij verlangde er naar zijn schoonbroeder weer te zien. Hij had wel steeds gekibbeld met Callias, maar hij herkende in Callias een zielsbroeder. Toch was Callias geen strijder. Callias had steeds gezocht militaire campagnes te vermijden. Hij leefde zoals een ware Sybariet.

De Siciliaanse steden die verbonden waren met Athene verklaarden zich akkoord met de vredesvoorstellen van Syracuse. Ze riepen de Atheense bevelhebbers naar zich toe en deelden die mee dat ze vrede zouden sluiten, en dat die vrede ook zou gelden voor de Atheners. Ze draaiden aldus de handen om van Pythodorus, Sophocles en Eurymedon. De Atheense veldheren konden niets anders doen dan in de vrede toe te stemmen. De Atheense veldheren verzamelden hun troepen en ze gingen met hun leger aan boord van hun schepen. De expeditie van Athene op Sicilië was over en uit. Alcibiades en Hipparchos keerden terug naar Athene.

Hoofdstuk 9. Delium, zomer 424 v. Chr. tot de lente van 423 v. Chr.

Hipparete

In de late zomer verliet de Atheense vloot de Trinacria van Sicilië in vrede. Alcibiades en Hipparchos zeilden naar Athene in de Harmonia. Ze verlangden er naar hun thuisstad weer te zien na jaren van bloedbaden en constante gevechten, want het licht van de zon scheen nergens zo helder als te Athene.

Hipparchos bezat een huis in de stad, maar hij was gedurende zeer lange tijd afwezig geweest. Het huis moest nodig hersteld worden op vele plaatsen.

Alcibiades zag er tegen op Hipparete weer te ontmoeten.

De twee mannen spraken niet veel met elkaar in hun eerste dagen te Athene, maar allebei zochten ze anders te leven dan hoe ze gedaan hadden, in wellust en losbandigheid, in hun laatste maanden te Rhegium. Hipparchos voelde zich gebonden aan zijn hetaera zoals eertijds Pericles aan Aspasia, al aarzelde hij met haar te trouwen. Te Rhegium, in de laatste dagen, was Alcibiades heel erg benomen met het transport van de troepen. Hij liet Hipparchos zorgen voor hun twee minnaressen. Zonder Alcibiades te waarschuwen, zonder Alcibiades iets te vragen, duwde Hipparchos de twee vrouwen op een vrachtschip met Athene als bestemming. Alcibiades stond daarom enkele dagen na zijn aankomst te Athene weer oog in oog met Theodote, zijn minnares van Sicilië, en hij had niet het hart noch de zin om haar terug te sturen naar waar ze vandaan kwam. Hij installeerde haar in zijn eigen huis, en hij moest voor een tijdje hetzelfde doen met de minnares van Hipparchos. Hij keek uit naar een nieuw huis nabij de agora om daar Theodote onder te brengen.

Eenmaal in Athene riepen Alcibiades en Hipparchos hun verontwaardiging uit over de gebeurtenissen in Sicilië. Ze vertelden aan iedereen die het wilde horen over welke mogelijkheden gemist werden de laatste maanden in Sicilië. De Atheense Volksvergadering vergaderde over dat onderwerp op de Pnyx. Alcibiades drukte zijn ontgoocheling uit over wat er verwezenlijkt was, en vele andere mannen sprongen hem bij. Als resultaat daarvan verbande de Volksvergadering Pythodorus en Sophocles, en ze beboette Eurymedon. De Volksvergadering verdacht de veldheren ervan zich te hebben laten omkopen om Sicilië te verlaten, op een ogenblik dat het in hun macht lag met belangrijke versterkingen meer controle over het eiland te grijpen. De Volksvergadering sloot aldus de aantijgingen af van Alcibiades en Hipparchos, die ook in privé met invloedrijke vrienden spraken over wat er allemaal gebeurd was op het eiland nadat Laches teruggekeerd was naar Athene.

Hipparete ontving Alcibiades eerst zeer hartelijk. Ze had woord gekregen van zijn nakende aankomst, en ze decoreerde daarom haar huis met bloemenslierten in die dagen, al van vóór zijn thuiskomst. Wierookbranders in de belangrijkste kamers en in het binnenhof zonden delicate geuren de lucht in. Hipparete wist niet exact op welke dag Alcibiades zou binnenstappen, en dus had ze al vijf dagen lang door het huis gewandeld, gekleed in haar beste, veelkleurige, leukste tunieken, behangen met sprankelende juwelen, tot hij dan eindelijk aan de poort stond. Gelukkig waren in die eerste dagen Theodote en Myrrhina nog niet aangekomen.

Hipparete omhelsde haar echtgenoot onmiddellijk en riep dan naar de kleine jongen, haar zoon, die zich in de aanpalende kamer verborg. De zoon van Alcibiades was een bedeesd kind, erg verlegen nog om naar de man te stappen van wie zijn moeder zei dat het zijn vader was, zonder eigenlijk te beseffen wat een vader betekende. De jongen stak een vingertje in de

mond, omhelsde eventjes de benen van zijn vader, en verborg zich dan weer achter de lange vouwen van de tuniek van zijn moeder. Alcibiades zag er wel ontzagwekkend uit toen hij terugkeerde naar Athene. Hij droeg nog steeds een deel van zijn bepantsering. Hij hield zijn helm aan een zijde en hij trok met zijn andere hand aan een lederen riem. Zijn gezicht was gerimpeld en droog, verbrand door de zon, maar zijn lichaam barstte van de energie en de macht. De jongen begreep duidelijk niet hoe zijn moeder zo hartstochtelijk die ruwe bonk van een man kon kussen, een man die hij nooit voordien in het huis gezien had.

Alcibiades ontmoette ook de dienaars. Dat waren allemaal mensen die hij voordien niet gekend had, maar Hipparete en Callias hadden goed gekozen. Hij wierp zijn helm op een tafel, nam zijn borstplaten en zwaard af, en trok Hipparete naar de slaapkamer, boven. Ze zeiden niets, maar Hipparete was niet meer het verlegen, naïeve meisje dat hij zo onverhoeds getrouwd had. Ze was een zeer mooie vrouw geworden, vol van borsten en heupen. Ze was zwaarder geworden, maar zeker niet plomp. Haar middel bleef zeer smal. De lijnen in haar gezicht waren verzacht, het haar was wat donkerder geworden, en dat gaf haar een nog mooier, verleidelijker voorkomen. Haar lippen waren gezwollen, maar haar ogen waren scherper en slimmer geworden, haar jukbeenderen bleven even fijn, lang en prominent als voorheen. Hoe meer hij keek, des te meer besloot Alcibiades dat Hipparete werkelijk tot een schoonheid was uitgegroeid, tot een vrouw van rijpe sensualiteit. Ze wist wat er ging gebeuren in de slaapkamer, en ze lachte lonkend en mysterieus. Alcibiades had weinig geduld over na zijn zeereis. Spelletjes van verbergen en zoeken, tijdjes van flirten en wachten tot zoete verleiding werkzaam werd, behoorden tot het verleden voor hem.

Alcibiades stapte tot dicht bij Hipparete. Hij tok haar lichte tuniek af met een bruuske beweging, het strophion doek dat haar borsten verborg, en dan haar lendendoek. Toen ze naakt vóór hem stond met haar handen nu op haar borsten en haar pubis, bleef hij haar in stilte onderzoeken alsof hij een bataljon hoplieten aan het keuren was. Hij duwde haar handen naar haar rug en streelde haar borsten tot de tepels hard werden en recht stonden. Hipparete zuchtte en beefde, maar Alcibiades bleef haar gans lichaam strelen tot zijn handen opnieuw haar vormen kenden. Hij opende haar benen, moest daarvoor enige kracht uitoefenen, en dan exploreerden zijn vingers verder tot hij de vochtigheid daar voelde en tot ze rilde van verlangen. Hij trok zijn eigen kelderen pas daarna af, trok haar naar het bed en ging hard en snel in haar. Ze schreeuwde bijna ogenblikkelijk haar climax uit, en sneller dan hij.

De volgende dagen bleef Alcibiades het zeer druk hebben. Hij moest zich bekommeren over zijn schip, over de uitrusting voor de trireem. Hij zorgde er voor dat zijn roeiers een degelijk onderkomen vonden. Sommige van die mannen hadden geen huis en geen familie meer. Hij moest voor zijn mensen zorgen, voor allen een degelijk huis vinden. Zijn eigen huis deelde hij in twee delen. In het ene deel woonde Hipparete, in het andere Theodote en de minnares van Hipparchos, Myrrhina. Dat zou slechts een tijdelijke regeling blijven, tot Hipparchos in zijn huis zijn intrek kon nemen. Alcibiades legde aan Hipparete uit dat de beide vrouwen de minnaressen van Hipparchos waren, maar Hipparete bleef achterdochtig en kwaad op de twee vrouwen. Ze wou geen hetaerae in een voornaam huis. Alcibiades bemerkte niet hoe beledigd en gekwetst ze zich voelde.

Alcibiades was niet dikwijls thuis in die tijd. Hij ging regelmatig naar het hoofdkwartier van de veldheren te Athene. Hij hoorde daar het laatste nieuws van de oorlog. Hij praatte met andere bevelvoerders over strategieën van veldslagen, over hoe aanvallen konden gepland worden om Sparta meer in de problemen te jagen, en welke geallieerde steden moesten

opgevolgd worden omdat ze mopperden over de nieuwe heffingen, klaar om in opstand te komen.

Hipparchos kwam hem daar ook spreken, en samen beslisten ze om paarden te fokken. Athene had nu de Spartaanse gevangenen om er voor te zorgen dat Attica niet meer werd binnengevallen. Hipparchos wou niet slechts enkele paarden fokken. Hij wou zeer veel paarden houden. Hij vroeg aan Alcibiades om mee geld te investeren. Hipparchos geloofde zeer in het nut van ruitery. Hij vertelde hartstochtelijk hoe belangrijk een groot leger van ruiters op een slagveld kon zijn, vooral gericht tegen hoplieten. Hij had al veel geleerd daarover in Sicilië, en Alcibiades vond wel dat Hipparchos gelijk had, al was hij zelf eerder een hopliet. Alcibiades deelde de dromen van Hipparchos, maar hij bleef voorzichtiger. Hij dacht aan zijn opbrengst. Ze kwamen tot een overeenkomst. Alcibiades investeerde geld samen met Hipparchos, en hij zou zich bekommeren over de renpaarden, de paarden die hij kon inzetten op het Panatheense Festival en in de Olympische Spelen. Hipparchos zou hoeveelheden fokken, en handelen in paarden. Ze zouden daartoe de boerderij en de uitgestrekte landerijen van Alcibiades in Attica gebruiken. Hipparchos zou Athene verlaten met zijn minnares voor het platteland, met voldoende Scambonidae fondsen om de boerderij te herstellen en te herbouwen, en de stallen van paarden te voorzien. Alcibiades zou hem later vervoegen. Alcibiades wist dat zijn landgoed en huis in Attica tijdens de Spartaanse invallen verwoest en geplunderd lag. De heropbouw werd nu het werk van Hipparchos.

Hipparete bevond zich steeds in haar huis wanneer Alcibiades binnenkwam, en ze keek steeds met verlangende en tedere blikken naar hem. Diepe woede en aanklacht bleven echter ook hangen in haar ogen. Ze woonde in de gynaikeion, haar eigen kamers, en ze kwam daar slechts uit wanneer Alcibiades 's avonds of 's nachts binnendook. Ze trok hem naar haar bed telkens hij thuis was, opende zijn benen en duwde zijn harde penis in haar met onverwacht verlangen. Hij werd verrast door die verandering tot hartstochtelijkheid van de zinnen van Hipparete. Ze gebruikte hem meer dan hij haar, en hij ondervond meer dan eens, zij het geamuseerd, dat hij eigenlijk verkracht werd door een vrouw. Hij zag haar daarna op het bed liggen, gedrenkt in zweet dat uit al de poriën van haar huid leek te vloeien. Ze lag geolied in haar eigen vochten, hijgend en uitgeput van hun inspannend liefdeleven. Hij lachte dan. Hij lachte bij al de gezichten van die goede, preutse mannen van Athene die Hipparete meenden te kennen als een deugdzame, voorzichtige, puriteinse, asexuele en onderworpen creatuur.

Hipparete veranderde nog meer toen de minnares van Hipparchos vertrok. Ze wist dat één vrouw gebleven was. De ene dag omhelsde Hipparete Alcibiades passievol, de volgende dag weigerde ze categoriek zich aan hem te geven. Ze bleef dan koud en kwaad, ze pruilde en meesmulde. Vanaf die dagen kon Alcibiades niets goeds meer doen. Hipparete wierp de wijnschalen op de tafel alsof ze een boze herbergier was. Zijn voedsel werd zuur opgediend. Ze vroeg alsmat door wanneer die vrouw van hiernaast zou vertrekken. Na enkele dagen van dit regime werd Alcibiades geïrriteerd door haar gedrag.

Wanneer Hipparete hem dan een beker water met afkeer en woede op haar gezicht naar de tafel wierp, riep hij, 'wat scheelt er, Hipparete? Waarom ben je zo kwaad, hardvochtig en prikkelbaar? Ben je weer zwanger, of zoiets?'

Haar antwoord werd even luid teruggeschreeuwd als hij geroepen had, 'vraag dat aan die hoer van hiernaast. Denk je dat ik een idiote zal blijven voor eeuwig? Je blijft een hoer in dit huis houden! Ik hoop dat je gans heet in haar bed kruipt en dan van haar heel wat meer krijgt dan wat je nooit meer van mij zult krijgen! Die hoer moet weg!'

Dat was het dan. Hipparete had begrepen wie Theodote was. Alcibiades kon moeilijk nog iets toevoegen. Hij was geen man die zich in verwarring, uitvluchten en leugens kon verliezen. Hij

antwoordde niets, stond op en verliet het huis. Die nacht bleef hij bij Theodote slapen. Hij bleef weg bij Hipparete gedurende drie dagen. Dan keerde hij weer naar zijn eigen kamers. De dienaars keken vreemd naar hem toen hij binnenkwam. Ze gaven hem een rol papier.

Hipparete kon schrijven, en de rol kwam van haar hand. Ze had slechts een minimum aan lijnen geschreven. Ze zei dat ze zich van hem wou laten scheiden en daarom bij haar broeder Callias ging inwonen. De dienaars vertelden hem dat twee wagens van het huis van Callias de binnenplaats waren binnengereden terwijl Alcibiades uit het huis was, en al de bezittingen van Hipparete werden daarop ingeladen. Ze was op de eerste wagen gestapt als een koningin, en had de menners bevolen snel te vertrekken.

Alcibiades verfrommelde de rol tot een bal en wierp die razend in een hoek van de kamer. Hij meende dat Hipparete gereageerd had als een klein, verwend meisje, en niet zoals een echtgenote. Het kon hem eigenlijk niet veel schelen dat ze vertrokken was. Hij leed wel aan gezichtsverlies door haar vertrek. Hipparete was van hem, zijn bezitting. Niemand nam iets weg van Alcibiades, niet enig ding dat aan hem gegeven werd. Hij gunde ook geen overwinning aan Callias. Hij wong zijn handen, dan, en trok aan zijn haren. Hij gooide kommen en bekers over de vloer en raasde en tierde in zijn kamer tot hij zijn onmacht moest bekennen. De dienaars vluchtten zijn vertrekken uit.

Alcibiades woonde nu alleen in zijn huis. Hij vond een kleiner huis nabij de agora voor Theodote. Hij overwoog een tijdje de vrouw weer naar Rhegium te zenden en een vergelijk te zoeken met Hipparete. Maar Theodote kende zo veel wijzen om hem te behagen, ook in bed, dat hij daar verslaafd aan was geworden. Hij was er toe gekomen teveel van Theodote te houden, dacht zelfs soms aan haar als aan zijn ware echtgenote. Hij miste wel iets van de wilde hartstocht van Hipparete. Gedurende enkele dagen bleef hij zoals voorheen leven en werken, en hij sprak met niemand over de vlucht van zijn vrouw. Hij ontmoette Callias nergens. Hij bleef verder naar het hoofdkwartier van de Atheense veldheren gaan. Hij wist echter dat hij ooit de belediging zou moeten beantwoorden. Hij dacht na over de situatie, maar hij vond niet direct wat hij kon doen.

Op een dag toen hij het strategieion binnenstapte, kwam ook de eponieme archont van Athene, de archont die zijn naam aan het jaar gaf, Miltiades, uit de ingangsaan. De oude man keek met interesse naar Alcibiades, met een spottend lachje om de lippen.

Hij sprak Alcibiades zelfs aan. ‘Wel, wel, Alcibiades de Grote! Hoe gaat het met je? Neen, neen, antwoord niet! Ik kan zien dat je gezond en wel bent!’

Alcibiades verwonderde zich er over de man hem te horen aanspreken en hem te zien aanklampen. Ze hadden weinig gemeen, zagen elkaar nauwelijks, en de archont was geen militair.

Miltiades zei verder, ‘ik heb een scheiding op mijn handen. Dat is nogal zeldzaam, deze dagen. Hipparete wil zich van je laten scheiden. Ze zal me morgen haar pleidooi bezorgen, tegen de middag. Je weet dat onze wet stelt dat ze haar beschuldiging en zaak aan mij persoonlijk moet komen overhandigen. Van wat ik van Callias gehoord heb denk ik niet dat ik de scheiding zal kunnen weigeren!’

Alcibiades knikte, maar hij ziedde van woede. Op dat ogenblik riep Laches naar hem. Laches stond een beetje verder met rollen en plannen in de handen. Zonder een woord meer liet Alcibiades de archont verbaasd staan, zodat de man niet wist hoe Alcibiades over de scheiding dacht. Alcibiades stapte snel met Laches de Raadkamer in, en hij liet de archont perplex en geïntrigeerd achter, zonder enige duidelijke reactie.

De volgende dag slenterden Hipparete en Callias van de agora, waar ze hun wagen hadden achtergelaten, naar de zaal van de archont. Ze gingen het gebouw binnen, en Hipparete werd

alleen naar het kantoor van Miltiades gebracht terwijl Callias in de inkomsthal wachtte aan de open deur. Hipparete greep zenuwachtig aan een rol in haar hand en ze vroeg formeel, volgens de wetten van Athene, om zich van haar echtgenoot te kunnen scheiden. Ze legde haar rol op de tafel van de archont.

Miltiades wou luid horen wat er in de rol stond, maar hij had Callias gezien. De archont stond uit zijn zetel op en hij sloot de deur achter Hipparete. Hij ging dan weer zitten te midden van de andere magistraten, om te luisteren naar wat ze te zeggen had.

Voordat Hipparete echter meer uitleg kon geven, hoorden ze een luid lawaai buiten de zaal. Ze hoorden Callias aan de deur schreeuwen en een geluid klonk als van gebroken hout dat op de grond geslagen werd, misschien één van de banken in de wachtzaal die omver sloeg met luid geraas. Daarna vloog plots de deur open en een dienaar werd ruw tegen de kant geduwd zodat de man tegen de muur vloog, en Alcibiades schreed naar binnen.

Alcibiades was slechts gekleed in een chiton en een himation, maar hij droeg een zwaard. Hij had dat zwaard nog niet getrokken, het hing in een schede op zijn rug aan een schouderriem. Alcibiades stapte naar voor met rasse stappen, en de blik in zijn ogen vertelde aan iedereen dat hij best niet tegengehouden werd. De archont en de magistraten gingen verontwaardigd recht staan. Stoelen vielen achter hen om.

Miltiades had de tijd om te roepen, ‘Alcibiades, je kunt dit niet doen! Je kunt mijn kantoor niet met geweld betreden!’

Maar Alcibiades kon niet gestopt worden. Zijn woede zag er zwart en dreigend uit. Hij ging recht naar Hipparete die bijna flauw viel toen ze haar dolleman van een echtgenoot naar zich toe zag komen. Ze dacht dat hij ofwel zijn zaak bij haar zou komen bepleiten, of, wat meer waarschijnlijk leek, haar kwam doden.

Alcibiades bukte zich echter, nam Hipparete bij het middel vast, en sloeg haar over zijn schouders alsof ze zo licht als een veder woog. De magistraten schreeuwden door elkaar heen, en er heerste ook pandemonium buiten de zaal van de archonten, maar Alcibiades stapte recht door de deur met zijn vrouw op zijn rug. Hipparete sloeg hem op zijn lichaam met haar kleine vuistjes, en haar benen en voeten stampten op en neer. Alcibiades hield haar verder vast. De magistraten en aanlopende wachters volgden, maar Alcibiades liep snel en vastberaden weg. De archont wuifde naar de wachters om niet tussenbeide te komen. Ze zagen Callias op de grond liggen met zijn hoofd in de handen, een tikkeltje bloed sijpelde door zijn haren. Een gebroken bank lag naast hem. Alcibiades liep ondertussen de trappen van het gebouw af, naar buiten. Hij wierp zijn vrouw in een wagen die al vóór het gebouw klaar stond, en hij zweepte zijn paarden vooruit. De wagen vertrok en verdween in een stofwolk.

Achter hem liepen ook Callias, de magistraten en de archont Miltiades naar buiten, en die bleven achter Alcibiades aan roepen. Alcibiades was echter niet onvergezeld gekomen. Enige van zijn vrienden stonden tussen Callias en de wagen. Callias kon niet doorheen die groep lustige mannen geraken. Alcibiades dreef zijn wagen verder met een grimmig gezicht, in volle snelheid, door de straten van Athene. Hipparete stond kwaad maar fier naast hem.

Tegen die tijd was het hoofd van Callias weer heel helder geworden. Hij zag de wagen van Alcibiades achter de hoek van de straat verdwijnen. Hij draaide zich naar Miltiades die was gaan zitten op de trappen van zijn gebouw.

‘Jij,’ schreeuwde Callias, ‘roep de wachters van Athene! Men kan een eerbiedwaardige vrouw niet zomaar ontvoeren! De wet verbiedt dat!’

De archont antwoordde, in plotse afkeer van Callias, en hij stond niet op, ‘Callias, zeg niet aan mij wat de wet bepaalt! De wet eist dat een vrouw die wil scheiden zich in persoon komt beklagen bij de archont. De wet eist dat een vrouw die zich wil laten scheiden zich in het publiek komt melden. Het lijkt me toe dat de wet daarmee aan man en vrouw een laatste

gelegenheid wou bieden om met elkaar overeen te komen, en de echtgenoot een laatste kans wil geven om haar te behouden. Volgens mij hebben man en vrouw zich zojuist verzoend!’ Miltiades hief zijn handen in de hoogte alsof hij het opgaf, en hij begon dan zeer hard te lachen, een hartelijke, brullende lach die aanstekelijk werkte rond hem, en die later nog door bleef luiden in de oren van Callias. Callias werd razend om zijn hulpeloosheid, dan, en hij gooide van woede het stuk van de houten bank die over zijn hoofd heen was geslagen, het stuk dat hij opgeraapt had als een wapen, ver weg, de straat van Athene in, Alcibiades achterna.

Hipparete bleef rustig in de wagen staan tot zij en Alcibiades hun huis bereikten. Eens binnen, greep ze Alcibiades beet zoals een weggelopen kat die sinds meerdere dagen niet meer gegeten had. Ze sloeg naar hem met haar vuistjes en krabde met haar lange vingernagels naar zijn wangen en ogen. Ze sloeg naar hem met haar voeten. Hij kreeg haar handen vast, duwde die op haar rug, en kuste haar dan hard op de lippen. Ze beet in zijn tong tot er bloed uit vloeide, en bleef zich kronkelen en wriemelen in zijn armen om aan Alcibiades te ontsnappen. Dan zei hij haar rustig dat ze zijn plichtsgetrouwe echtgenote zou moeten blijven zolang ze leefden. Hij zou haar eer bewijzen, geen minnaressen naar het huis brengen, maar minnaressen zouden er zijn. Hij beval haar, troostte haar, pleitte, beheerste haar, tot ze machteloos in zijn armen bleef hangen. Dan bracht hij haar naar de slaapkamer. Hipparete vroeg nooit meer de scheiding aan.

Het schandaal van de scheiding van Alcibiades groeide snel uit tot een zeer vrolijke grap voor de Atheners. De halve stad beweerde Alcibiades het gebouw van de archont te hebben zien uitlopen met Hipparete op zijn schouders, en hem haar hebben zien in de wagen werpen. Alcibiades had geluk. De archont Miltiades stond bekend als een oude en zeer wijze man, behept met een groot gevoel voor humor. Zijn eindeloze sessies in zijn gerechtshoven verveelden hem, zodat hij hield van een vermakende afleiding. Hij wou niet horen van enige beschuldiging van belediging van een archonthof, zoals Callias opperde. De zaak was gesloten voor wat Miltiades betrof, en de archont lachte en hij bleef lachen!

Socrates

Enkele dagen later zag Alcibiades Socrates weer voor het eerst in meerdere jaren. Hij had gehoopt dat Socrates hem zou komen bezoeken na zijn terugkeer in Athene, maar Socrates was niet gekomen. Hij besloot dan maar zelf naar het huis van zijn filosoof te stappen. Op een morgen duwde hij de deur van het huis van Socrates open, en hij was verbaasd om zich direct vóór een grote, stoere, weinig aantrekkelijke vrouw te vinden die niet een klein beetje verstoord was om iemand te zien binnenkomen zonder te kloppen of zonder te vragen of hij wel mocht binnenkomen. Alcibiades dacht dat hij de verkeerde deur had opengeworpen. ‘Jij moet Alcibiades zijn,’ zei de vrouw direct, ‘niemand anders zou in het huis van Socrates onuitgenodigd en ongevraagd durven binnen te springen!’ Alcibiades had dan één van twee dingen willen doen: de vrouw met zijn vuist een klap geven, of de deur weer te sluiten en onmiddellijk weg te gaan. Maar Socrates toonde zich van achter een deur naar een ander vertrek, roepend, ‘kom in, kom in, jonge vriend en dappere held van Athene! Drink wat water met mij! Kom met me mee!’

Alcibiades bedankte voor het water, maar hij zette toch een paar stappen verder en ging mee naar een achterkamer waar Socrates hem naartoe wenkte, maar hij bleef achterdochtig en behoed voor een opdoffer van de vrouw. Het schepsel maakte een paar kwade ogen en ze plantte haar vuisten in de heupen. Ze verliet dan echter de kamer zonder een woord te zeggen, en liet Alcibiades aan haar voorbij gaan.

Socrates vervolgde, ‘mijn vrouw heeft een hard leven om getrouwd te zijn met een arme, vergeten filosoof zoals ik. Maar ze zorgt goed voor me, en ze is zwanger. Haar naam is Xantippe. Hoe gaat het met je?’

‘Ze ziet er een echt vriendelijk meisje uit,’ zei Alcibiades. ‘Ze doet me Myrto vergeten. Ze is een indrukwekkende vrouw, en iemand waar je heel wat pakvast aan hebt als je de armen rond haar krijgt!’

Ze lachten beide hartelijk.

‘Weet je,’ zei Socrates, ‘ik geniet veel belangrijke voordelen van Xantippe. Niemand in Athene is jaloers op mij om haar te hebben, en ik moet ook niemand vrezen om jaloers op te zijn met Xantippe. Eens wanneer je Xantippe kent, en van haar houdt, kun je je ergste vijand beminnen. Ze is een harde vrouw, maar ze beschermt me zoals een kip haar laatste ei. Ze werkt mirakels met bijna geen geld. Ze bedrijft de liefde enkel maar om kinderen te baren. Ze is de ideale gezellin voor mij, en onze kinderen zullen goede, zij het geen gegoede burgers van Athene worden. Wat meer kan een man vragen?’

Alcibiades ging op een bank zitten en hij sprak lang over zijn Siciliaanse avonturen. Hij was echt blij om Socrates weer te zien, en Socrates vond toch een beetje wijn in een duister hoekje, zodat de twee mannen samen dronken. Socrates leefde van de magere opbrengsten van enkele velden die zijn vader hem nagelaten had. Hij weigerde beloningen of salarissen te ontvangen voor zijn onderwijs. Hij had vroeger al het geld van Alcibiades verontwaardigd afgewezen. Socrates ontving als regelmatige toehoorders een tiental jonge mannen, maar hij zag die in het huis van een vriend, want Xantippe hield niet erg van waar Socrates zich placht mee bezig te houden, met praten en discussiëren. Socrates sprak in de straten, sprak de ene of andere man of vrouw aan die hem plots interesseerde aan een trek in zijn of haar gezicht, of aan iets wat ze deden. Hij kende iedereen in Athene, rijk of arm, en hij sprak met hen in hun eigen taal. Hij verzorgde vele mensen tijdens de pest, maar hij had dat niettemin overleefd. Hij was nog breder geworden in de schouders, en zijn borst had zich uitgezet. Hij oefende dagelijks in het gymnasium. Hij was ouder geworden, maar hij bleef nog steeds een beer van een vent, zwaarder maar sterker, en in betere gezondheid dan wanneer Alcibiades het laatst Athene had verlaten, al was de buik van Socrates ook zeer dik aangegroeid. Alcibiades veronderstelde dat Xantippe Socrates inderdaad beter voedde dan toen de filosoof alleen woonde. Maar Socrates leek nog even lelijk als vroeger. Zijn neus was dik en plat in zijn gezicht geplant, en zijn ogen puilden nu nog mer uit hun kassen, vooral wanneer hij redetwistte. Het gezicht van Socrates werd roder van de wijn. Hij was het niet meer gewoon om wijn te drinken, merkte Alcibiades met medelijden op.

Toen de avond viel hielden de twee mannen een privé symposium, en ze dronken slechts met hun twee. Xantippe kwam binnen en ze gaf hen kleine stukjes vis, vlees, en groenten om te eten, een stuk brood. Alcibiades zag dan toch wat sympathie in haar ogen verschijnen. Hij vermoedde dat Socrates weinig vrienden in zijn huis ontving, en nog minder met de beroemdheid van Alcibiades, of was dat beruchtheid? Socrates ging dicht bij Alcibiades zitten en hij sloeg de hand op de knie van Alcibiades bij elke grap.

Socrates zei, ‘ik denk er aan om terug te gaan strijden! Hippocrates, een vroegere student van mij, familie van jou, vertrekt op expeditie uit Athene met een leger van hoplieten. Zoveel

goede mannen stierven in Athene, dat hij iedereen nodig heeft die hij kan krijgen. Hij vroeg me om mee te gaan. Hij wil een bevelvoerder van me maken. Ik denk dat ik hem zal vergezellen naar Boeotië!

‘Wil je nu al je vrouw alleen laten?’ vroeg Alcibiades, maar hij beet direct op zijn tong wanneer hij de woorden er al uitgeflapt had.

‘Och,’ wuifde Socrates weg, ‘Xantippe heeft me niet nodig. Ze schiet hier beter alleen op. Ze zal wat meer geld hebben voor haar en de kinderen. Ze zal blij zijn me een tijdje uit het huis te hebben, en ik verlang naar wat vrede!’

‘Om vrede te vinden ga jij naar de oorlog?’ merkte Alcibiades ongelovig op.

Socrates grinnikte, ‘in dit geval, ja! Oorlog bestaat uit tien maten of meer van aangenaam wachten, met je vrienden praten, verzorgd worden en betaald door de polis, en slechts uit één maat van strijden. Ik neem mijn leesrollen mee, en deze campagne kan niet lang duren.

Hippocrates en Demosthenes hebben de bedoeling om Boeotië snel te veroveren.’

‘Wel,’ antwoordde Alcibiades, ‘die jonge nieuwe held van Athene die alles verwezenlijkt heft met niets, Demosthenes, is waarlijk onoverwinnelijk, is het niet?’

‘Ja! Hij wordt het idool van Athene. Elke jongen van vijf of meer droomt ervan ooit zoals Demosthenes op te groeien. En in deze campagne komt Hippocrates ook mee! Beeld je in, de zoon van Aripbron, de neef van Pericles de Grote, een leider van legers nu al! Als Hippocrates half de sluwheid en de moed en intelligentie heeft van zijn oom, dan kan Athene geen veldslag meer verliezen. Je hebt toch gehoord dat we al onze veldslagen onlangs wonnen? We behaalden die overwinningen slechts sinds Demosthenes een veldheer werd, en sinds hij onze mannen begon te leiden.’

‘Socrates, Demosthenes heeft al zijn overwinningen behaald met en tegen lichte troepen, nooit met hoplieten tegen echte hoplieten. Hij weet nog niet wat een echte hoplietenveldslag is! Zelfs te Sphacteria gebruikte hij nooit zijn hoplieten in de eerste linie. Ditmaal, met de Boeotiërs, zal dat anders liggen. Ik weet wel iets af van de Boeotiërs, hoewel niet veel. De Boeotiërs zijn zo sterk, zo niet sterker dan de Spartanen. Ze zijn venijniger, sneller, sluw, hardnekkiger dan de Spartanen. Ze hebben veel trukken in hun tunieken steken, of ze nu hoplieten zijn of niet. Ze geven niet veel om eer. Ze geven om de overwinning, en het kan hen niet schelen hoe ze die behalen. Maar wel, ik veronderstel dat dit ook het geval is met Demosthenes. Ik herinner me echter hoe wij twee samen vochten, Socrates. Je was een prachtige hopliet! Maar je haatte elk ogenblik van het gevecht. Dat misprijzen voor de oorlog, voor het zien doden, zal in alle kracht weerkeren in Boeotië. Ben je wel zeker dat je dat wil weerzien? Wat is er veranderd aan je, Socrates?’

Socrates bleef een tijd zwijgzaam.

Dan zei hij, ‘ik word oud! Binnenkort zal ik Athene niet meer kunnen dienen. Ik heb nog slechts enkele jaren van kracht in me. Ik moet alles aan Athene geven wat ik kan om een goede burger te blijven. Ik zal gelukkig zijn om mijn leven op te offeren. Kun jij zorgen voor Xantippe als ik sneuvel? Och, ik bedoel niet echt voor haar te zorgen, want ze heeft niemand echt nodig, maar er voor zorgen dat ze niet een vrouw wordt die geld tekortschiet of voedsel en onderdak. Ik geloof dat er wel steeds voldoende geld daarvoor voor haar zal blijven uit mijn landerijen, maar je weet nooit. Dat zou slechts een kleinigheid zijn voor jou, die zo rijk bent. Wil je de voogd worden van mijn kinderen? Ik moet een laatste maal geven wat ik kan. En dat zal ook Xantippe een beetje het leven verlichten, haar wat meer geld geven dan wat ze vandaag heeft.’

Alcibiades kwam onder de indruk, werd ontroerd, en een gevoel van warmte en medeleven kroop door zijn geest. Hier was een vriend hem het laatste, het ultieme aan het vragen, de dingen die je alleen vroeg aan je allerbeste, meest geliefde vriend. Alcibiades was de ouderdom om emotioneel te worden al lang voorbij. Harmonia verdwenen, waarschijnlijk

voor eeuwig uit zijn leven weg, was er een zeer dik schild rond zijn geest gegroeid tegenover intimiteiten.

Alcibiades antwoordde, 'ik zal zorgen voor Xantippe en haar kinderen. Maar ik zal misschien sterven vóór jou! Als er iets met mij gebeurt, wil je dan ook de voogd zijn van mijn kinderen? Ik denk dat ik met je zal meekomen op deze campagne. Het zal misschien onze laatste expeditie samen worden. Mijn Xantippe, Hipparete, put me eveneens uit. Zullen we een tent samen delen, zoals te Potidaea?'

De twee mannen barstten in een schaterlach uit, en ze sloegen de handen ferm in elkaar, duwden hand tegen hand voor hun pact.

Later zei Socrates tegen Alcibiades, 'er is nog iets anders waarover ik het met je wou hebben. Het gaat om de Spartaanse gevangenen van Pylos. Ze worden hier in de gevangenis gehouden. Hun leven is ellendig. Ze worden constant vernederd. De gevangenisbewakers stelen hun voedsel. Niemand geeft wat om ze. Ze worden beschouwd als vee dat op de slachting wacht. Ik heb met enige van hen gepraat. Hun situatie verslechtert. Sommigen van de mannen zijn ziek.'

Alcibiades antwoordde, 'het zijn vijanden! Ze hebben tegen ons gevochten en ze zouden jou en mij gedood hebben als ze daartoe zelfs maar een halve kans hadden gekregen. Wat wil je dat ik doe?'

'De mannen van je familie waren proxenos tot Sparta gedurende meerdere generaties. Iemand moet zich over hen bekommeren. Niemand is thans nog proxenos voor Sparta te Athene. Eis in de Volksvergadering iets als je status van proxenos weer op. De mannen van mijn deme zullen je steunen. Daarna kun je betere behandeling voor de Spartiaten bekomen.'

Alcibiades deed zoals Socrates hem vroeg. Hij eiste zijn proxenos status voor Sparta op, al zou Sparta daarmee moeten akkoord gaan en het was onmogelijk op dit ogenblik met die stad te praten. Wanneer de Volksvergadering akkoord ging dat hij zou zorgen voor de Spartaanse gevangenen, ging hij recht naar de gevangenis en eiste betere behandeling. Wanneer de bevelhebber daar weigerde dat te doen, sloeg hij de man naar de vloer. Hij bekwam dat de veldheren van Athene daarna een andere man aanstelden als het hoofd van de gevangenis, één van de eigen mannen van Alcibiades. Hij leverde meer en beter voedsel uit zijn eigen fondsen. Hij ging nu dikwijls ook naar de gevangenis met Socrates, en de Spartanen bedankten hen. Hij bekwam later zelfs dat de Spartanen de gevangenis mochten verlaten en leven in een aantal kleinere huisjes in de omgeving, voor zover ze bij Zeus en Apollo zwoeren niet te zullen vluchten. Alcibiades bevriendde zo een groep van vijf mannen die allen familieleden waren van ephoren en magistraten van Sparta, en hij nodigde die mannen zelfs uit op zijn symposiums.

Eens vroeg Alcibiades waarom ze zich overgegeven hadden te Sphacteria.

De mannen antwoordden, 'Sparta zei ons dat we niets te Sphacteria mochten doen dat oneervol was. Demosthenes en Cleon vielen ons aan met pijlen en werpsperen, de wapens van vrouwen en kinderen, zodat een man nooit tegenover een andere man stond. We konden nooit een eervol gevecht van hopliet tot hopliet bekomen. We vonden het geen oneer ons over te geven tegen pijlen en werpsperen. In een echte hoplietenveldslag waren we nooit verslagen geworden!'

Alcibiades vond echter dat Demosthenes het bij het rechte eind had gehad op zijn symposium van jaren geleden. Er golden geen regels in de oorlog als men wou winnen. Alle wapens konden gebruikt worden, zwaarden, pijlen, werpsperen, list, bedrog, gezanten, ruitery en peltasten. Wie kon dat wat schelen, als men maar won? De Spartiaten waren echte edellieden,

maar onbuigbaar wanneer het over hun regels ging. Als die mening verder toegepast werd door Sparta, dan kon Athene toch nog de oorlog winnen, en winnen en blijven winnen, en Sparta zou in onbuigzaamheid verliezen en blijven verliezen. De vrede kon dan niet veraf liggen. Alcibiades deelde natuurlijk die gedachten niet met de Spartiaten. Hij praatte over aangename zaken met de gevangenen. Hij leerde veel van hen over Sparta, en hij won het vertrouwen van de mannen.

Oropus

In dat jaar hadden inderdaad de twee belangrijkste veldheren van Athene, Demosthenes zoon van Alcisthenes en Hippocrates zoon van Ariphton geïntrigeerd met bepaalde mensen in bepaalde steden van Boeotië om de oligarchische regeringen in die steden omver te werpen en democratische regeringen aan de macht te brengen. Ze complotteerden vooral met Ptoeodorus, een verbannen Thebaan. Ze smeedden samen een plan om eerst de steden van Siphae en Chaeronea naar Athene te doen overhellen. De Atheners zouden tezelfdertijd Delium veroveren, en vooral haar Tempel van Apollo, in de streek van Tanagra, de tempel die een belangrijk symbool als pelgrimsoord van de Boeotiërs leek te zijn. De verovering van die tempel zou een schokgolf teweegbrengen in Boeotië. De operaties moesten gesynchroniseerd worden, zodat zodra de Atheners Delium veroverd hadden de Boeotiërs de Atheners daar niet massaal zouden aanvallen, maar bezig zouden gehouden worden door meerdere opstanden in hun land. Demosthenes en Hippocrates meenden dat ze Delium konden versterken en het als hun militair hoofdkwartier konden gebruiken om vandaar uit razzia's te ondernemen diep in Boeotië, en daar ook een veilig onderkomen konden inrichten voor de Boeotiërs die tegenstanders waren van de oligarchische overheersing. Een gehele, wijdverspreide opstand zou niet zo snel uitbreken in al de Boeotische steden samen, maar langzamerhand zou de oligarchische controle over de streek kraken en falen. Dat was de bedoeling. Hippocrates zou bijgevolg met een leger Boeotië binnenvallen op een afgesproken dag. Demosthenes zou eerst met veertig schepen naar Naupactus varen, daar een leger van geallieerde Acarnaniërs verzamelen, en dan tegen Siphae optrekken.

Alcibiades moest niet zelf vragen om in het leger van Hippocrates opgenomen te worden. Na zijn gesprek met Socrates wandelde hij de volgende morgen het Strategieion gebouw binnen, zich afvragend hoe hij het aan boord moest leggen om terecht te komen in de expeditie naar Boeotië, toen iemand hem op de schouders tikte. Alcibiades draaide zich om en stond vóór Hippocrates in hoogsteigen persoon.

Hippocrates was gehaast. Hij sprak zelf eerst, 'Alcibiades, gegroet! Ik ga naar Boeotië met een leger. De Volksvergadering stemde er mee in me een ruiters met te geven. Ik zie het nut in van een kleine groep ruiters die ergens snel kunnen ingrijpen mocht dat nodig blijken, maar ik weet ook niet echt wat er mee te verrichten op een campagne die in hoplietenveldslagen en gevechten en in de belegering van steden moet eindigen. Kun jij mijn cavalerie leiden? Ik hoorde dat je enige ervaring opdeed met ruiters in Sicilië. Laches vertelde me dat. Ik heb honderd paarden gevonden, maar ik heb er nog tweehonderd meer nodig. Jij fokt paarden. Kun je zorgen voor de rest? Athene zal voor de paarden betalen, natuurlijk!'

Alcibiades trok een heel brede, zorgeloze lach. 'Natuurlijk, Hippocrates, ik zal je ruiters leiden! En ik zal je de paarden bezorgen. Wanneer wil je de dieren geleverd hebben?'

'Bij de volgende maan marcheren we uit Athene. Houd je klaar tegen dan. Dank je!'

Alcibiades en Hippocrates haastten zich daarmee beide weg, zonder dat meer woorden nodig waren.

Alcibiades liep niet naar de kamers van het Strategeion, dan. Hij rende recht naar het huis van Hipparchos en schudde zijn vriend uit zijn bed. Hij ving een mooi zicht op van de naakte rug en billen van de Siciliaanse minnares van Hipparchos toen ze naar haar eigen kamers vluchtte. Hipparchos had nog teveel wijn op van de vorige avond. Hij hield zijn hoofd in zijn handen, veegde met zijn vingers in de ogen, en riep, ‘ho, ho, Alcibiades! Stop dat! Sluit de gordijnen weer!’

‘Opstaan!’ schreeuwde Alcibiades. ‘Opstaan! Ik ga weer naar de oorlog. Jij komt met me mee. En ik moet tweehonderd paarden hebben binnen de twintig dagen.’

‘Ho, ho,’ kloeg Hipparchos. ‘Ik ga nu niet terug naar de oorlog! Waar denk je dat ik paarden vandaan haal? Ik ben zelfs nog niet eens op je boerderij geweest, waarvan we alle twee weten dat ze verwoest ligt, met geen paarden overgebleven!’

‘Hipparchos, het kan me niet schelen waar de paarden vandaan komen, zelfs als je gans Boeotië moet doorkruisen om ze van de Thessaliërs te halen. We hebben aan iedereen die het horen wilde verteld dat we paarden gingen fokken, en dus nam Athene dat op alsof we al horden van de dieren klaar hadden staan grazen in het land. Dus moeten we nu paarden leveren. Haal ze van Megara of uit Argos of van de Acarnaniërs, maar haal me paarden!’

Hipparchos werd langzaam weer nuchter. Hij ging de keuken in en beval wat brood in de kamer te brengen. Hij gaf een nieuwe schaal wijn uit Chios aan Alcibiades, die de wijn onversneden opslurpte. Hipparchos dronk slechts meerdere bekertjes water, in stilte.

‘Al goed en wel,’ zei hij ten slotte. ‘Veronderstel dat ik enige ideeën heb om aan paarden te geraken. Hoe weerhoud ik de handelaars ervan achterdochtig te worden? Ze zullen direct afleiden dat er een expeditie op til staat.’

Alcibiades dacht daarover na. Hipparchos moest contacten hebben met de andere zijde, met vijanden van Athene. Handel was handel.

‘Niet noodzakelijk. Niet als je hen er bijvoorbeeld van kunt overtuigen dat je een vereniging aangegaan bent met enkele rijke burgers van Athene zoals Alcibiades en Callias. Dat zijn namen die meer doen denken aan grote zaken, aan wijde handel!’

Alcibiades grinnikte. ‘Ik zal met Callias praten. Hij blijft nooit lang kwaad op iemand, hij mag me wel, en hij heeft altijd geld nodig. We gaan een fortuin binnenrijven op de prijzen die we voor de paarden aan Hippocrates kunnen vragen. Zeg dat je een nieuwe paardenfokkerij in het land opzet voor het plezier van de rijken van Attica. Waar plan je de paarden te halen?’

‘Ik ken een handelaar in Megara, een hebzuchtige vent. Dit gaat geld kosten! Hij heeft connecties met paardenhandelaars van Argos, Corinthe, en andere plaatsen van de Peloponnesos. Hij kan zelfs Spartaanse paarden leveren! We kunnen paarden kopen, kudde na kudde, bij verschillende leveranciers, en ze niet naar Athene drijven maar eerst naar ergens ver weg, in het land, zo nodig ze nadien te Athene verzamelen. Past dat voor je?’

‘Prachtig!’ stemde Alcibiades in.

‘Ik zal echter deze keer niet met je meegaan. Als we ernstig willen blijven met het oprichten van een fokkerij, dan moeten we nu beginnen, en dat zal tijd vergen. Ga jij naar de oorlog. Ik zal paarden fokken gedurende een tijdje, gedurende tien tot twintig maanden. Daarna zien we wel.’

‘Akkoord,’ gromde Alcibiades. ‘Maak werk van de herstelling van de boerderij en het landhuis. Neem alstublieft Myrrhina en Theodote mee met je, weg uit Athene. Dat zal de woede van Hipparete en van Callias wat doen zakken.’

‘Daar gaan we dan aan werken,’ grinnikte Hipparchos, en de twee mannen schudden elkaar de hand.

Twintig dagen later verzamelden zich achtduizend Atheense burgers, allen hoplieten, buiten aan de Dipylon Poort van Athene. Hippocrates zette zich op mars met zijn leger, weg van Athene, en terwijl hij naar het noorden stapte voegden zich daar nog eens tienduizend geallieerde troepen en Atheense mannen van de klasse der vreemdelingen, de metieken, bij hen. Dit was een indrukwekkend leger. Nadat de strijders een dag gestapt hadden, reed ook Alcibiades naar hen toe aan het hoofd van driehonderd ruiters. Heel wat van de paarden waren slechts half of niet getemd, zodat sommige ruiters het erg moeilijk hadden om op de rug van hun dier te blijven zitten, waardoor de groep van Alcibiades de spot en hoon moest verduren van de marcherende hoplieten. Maar Hippocrates had zijn ruitersrij!

Alcibiades vond Socrates onder de hoplieten in het midden van de marcherende troepen, in een contingent dat geleid werd door Laches. Socrates dacht dat Alcibiades zijn belofte al vergeten had. Hij was niet een beetje verrast dan toch Alcibiades naar hem toe te zien rijden in een kleine groep van metgezellen, op de rug van een prachtig zwart paard, lang haar fier wapperend in de wind. Alcibiades bemerkte de verbazing van Socrates, en Socrates keek blij en trots om deze branievolle jonge ridder naast hem te zien rijden, zijn respect te tonen, en hem zijn tent aan te bieden. Alcibiades bleef naast de langzaam stappende hoplieten rijden, ter hoogte van Socrates. De Atheners marcheerden wel gewapend, maar zolang ze zich in Attica bewogen lag hun bepantsering in de ossenwagens die de troepen volgden. Wanneer ze de grens met Boeotië zouden bereiken, zouden ze moeten stappen in volledige oorlogsbepantsering met bronzen helm, borst- en rugplaten, been- en armstukken, en met hun lange schilden, de hoplons. De meeste ossenwagens draaiden terug, de mars werd sneller, en daar ook groetten Alcibiades en zijn groep ruiters Socrates, en ze reden weg naar hun verkenningsopdrachten. Alcibiades leerde aan zijn groep hoe te verkennen voor het leger aan de linker en de rechterkant van de stappende mannen, en vooraan, zoals hij de harde manier zelf geleerd had toen hij tegen de Locriërs vocht in Italië.

In de zomer zeilde Demosthenes naar Naupactus. Hij slaagde er in een nieuw leger van Acarnaniërs, Agraeërs en Oenidaërs te vormen. Hij bereidde zich voor om naar Siphae op te rukken, waar hij moest aankomen op de overeengekomen tijd in de winter van dat jaar. De twee Atheense veldheren communiceerden echter slecht, zodat ze zich vergisten in de afspraak van de datum van hun samenkomst. Hun plannen vielen al in duigen van bij de aanvang van hun expedities.

Demosthenes zeilde wel uit tegen Siphae, maar het complot van de democraten in de steden van Boeotië werd verraden. Uit alle hoeken en kanten van Boeotië kwamen versterkingen toegestroomd naar Siphae, zodat Demosthenes niets kon verrichten. Ook was Hippocrates nog niet aangekomen om voor de afleiding te zorgen. Siphae en Chaeronea werden te sterk verdedigd toen Demosthenes aankwam. Hij stond machteloos aan de voeten van de formidabele muren van de steden, met te weinig mannen. Hij keek een tweede maal, opnieuw, nu naar de hoeveelheid verdedigers op de muren, en hij besloot zich terug te trekken. Hippocrates kwam te laat te Delium aan.

Het leger van Hippocrates bereikte Delium na drie dagen van zware mars. De stad strekte zich klein vóór hen uit, eigenlijk slechts een dorp. Haar centrum werd gevormd door het gebied van de gebouwen van de Tempel van Apollo. Het dorp leefde van die tempel en van de vele mensen die uit Boeotië op pelgrimstocht kwamen naar de plaats. Het tempeloord bestond uit veel gebouwen. Rond Delium stonden geen muren.

Het Atheens leger bouwde een kamp rond de tempel, in het tempeloord. Hippocrates beval de plaats te versterken. De Atheners begonnen te graven. De hoplieten groeven een gracht uit in

een brede cirkel rond de tempel en de omgeving. De aarde die uit de gracht kwam wierpen de hoplieten op een hoop om een wal, een bolwerk te vormen. In die wal duwden ze houten staken. Daarna sneden ze druivenranken af van de wijnstronken in de tempelgaarden en de tempeltuinen, en ze weefden die ranken tussen de staken. De huizen van het dorp werden verwoest. De Atheners smeten de stenen en het puin van de huizen tegen de staken. Ze gebruikten ook oude, omgevallen kolommen van de oudere tempels, en ze versterkten daarmee de plaatsen waar die kolommen gevallen waren. Ten slotte bouwden ze houten torens aan de wallen met behulp van de balken van de vernietigde huizen.

Hippocrates versterkte Delium op die manier gedurende vijf dagen. Op de zesde dag maakte hij een inspectieronde, en vond dat alles naar zijn tevredenheid opgetrokken was. Hij leidde dan het gros van zijn leger uit de kring, omdat het meeste werk beëindigd was, en liet een klein garnizoen van hoplieten achter in Delium, voldoende om de plaats te verdedigen en te houden. Delium kon een voorbeeld worden voor andere Boeotische steden, en opstanden konden aangemoedigd worden vanuit dit tempeloord dat een symbool was voor het land van Boeotië, één van hun meest bijzondere pelgrimsoorden. Hippocrates haalde het grootste deel van zijn leger uit Delium weg, maar hij zette een nieuw kamp op, niet ver verwijderd. De meeste lichtere troepen afkomstig van bondgenoten van Athene, en ook bestaande uit de vreemdelingen uit de stad, van de metieken die in Athene leefden, liet hij weer naar de stad terugkeren. Zijn hoplieten konden eerst rusten.

Alcibiades en zijn cavalerie verkenden de wijde omgeving rond Delium. Op een namiddag zagen de ruiters een lange rij van Boeotische hoplieten naar Delium vorderen. Dit bleek een leger van hoplieten te zijn, geleid door Pagondas zoon van Aeolidas, één van de twee Thebaanse bevelhebbers. Pagondas was de opperste bevelvoerder, en hij was uit op een beslissende veldslag. Hij dreef zijn leger zeer snel voorwaarts.

Alcibiades zag die Boeotiërs aankomen. Hij werd gegrepen door een erge vrees voor een ogenblik, toen hij de grote massa van de strijdkracht zag die door de Boeotiërs verzameld was. Het Atheens leger bevond zich op dat ogenblik helemaal niet gegroepeerd, maar verspreid in meerdere grote troepeneenheden, waarvan sommige al op de weg terug gingen naar Athene. Alcibiades kreeg een angstig voor gevoel van een op handen zijnde dreigend gevaar. Zijn ingewanden wrongen zich in een knoop. Dit snel aandravend leger had zijn zinnen gezet op een veldslag, het blaakte van vertrouwen en het leek erop alsof het vastberaden was te vechten, hier en nu, maar de hoplieten van Athene waren allesbehalve voorbereid op een veldslag. De Atheners verwachtten integendeel een eenvoudige en rustige terugkeer naar Athene. De Atheners moesten dit Boeotisch leger nu wel trotseren, maar het Atheens leger was niet volledig omdat al de lichtere troepen het terrein al verlaten hadden, en andere hoplieten nog steeds binnen Delium bleven, waar ook Hippocrates nog was. Hippocrates moest heel dringend zijn troepen concentreren! Dergelijke snelle en massale reactie van Boeotië had niemand verwacht! Niemand verwachtte een grote veldslag zo snel.

Alcibiades zond ruiters uit om de hoplieten te waarschuwen, om Hippocrates te waarschuwen, en zelfs om de lichte troepen te vragen zich om te draaien en terug naar Delium te keren in ijlmars.

Wanneer Hippocrates het nieuws van de snel aankomende Boeotiërs hoorde, liet hij de meeste van zijn ruiters, de driehonderd ruiters, in en rond de stad om de plaats te bewaken in het geval dat die zou aangevallen worden. Alcibiades was dan al teruggedreden naar Delium, en Hippocrates beval Alcibiades met zijn ruitertij tussen te komen in de slag wanneer en hoe hij meende dat een interventie opportuun kon blijken. Hij gaf Alcibiades het bevel over de

verdediging van Delium, en liet hem daarvoor ook een groep hoplieten. Hippocrates vertrok snel naar zijn hoofdleger.

Alcibiades plaatste zijn ruiters binnen de wallen van Delium. Enige tijd later leek het er op dat het tempeloord inderdaad zou aangevallen worden. Een strijdkracht van Boeotiërs verscheen op de toppen van de heuvels rond de versterkingen. Alcibiades bereidde zich voor om de plaats te verdedigen.

Hippocrates was op een paard gesprongen om naar zijn hoplieten te rijden en hen tot actie te roepen. Hij wou de Boeotiërs ontmoeten in de open vlakte, buiten Delium. De Thebanen leken ongeveer zeven duizend hoplieten en vijfhonderd peltasten in hun leger te tellen. De peltasten waren lichtbewapende troepen, genaamd naar hun klein schild dat gemaakt was van geweven houten banden, de pelte.

Pagondas plaatste zijn Thebaanse hoplieten aan zijn rechterzijde tot de ongelooflijke diepte van vijftieng schilden. Daarmee wou hij als met een reusachtige voorhamer door de Atheense falanx breken. De Atheners konden dat gevaar niet direct zien, want Pagondas hield zijn troepen sluw verborgen achter de heuvels. Aan zijn linkerzijde plaatste hij zijn geallieerde hoplieten en lichtere troepen, de Thespiërs, de Tanagranen en de Orchomeners. In het centrum bracht hij de Haliartiërs, de Coronaeërs en de Capaeërs met nog andere hoplieten. Zijn cavalerie en zijn aller-lichtste troepen stonden aan de uiteinden van de twee vleugels. De plaats van de veldslag droeg de naam Oropus.

Hippocrates plaatste zijn hoplieten zoals gewoonlijk acht schilden diep over de ganse lijn, met een heel klein beetje ruitery ook aan het einde van de vleugels. Zijn lichtere troepen waren tegen dan alle teruggekeerd naar Athene. Ze liepen ver weg terug, buiten bereik. Hippocrates kon hen niet op tijd naar Oropus halen en hen opstellen. Hij beval de gebruikelijke offers te brengen ter ere van de goden van de oorlog, en plengoffers van olie en wijn werden uitgegoten voor Zeus. Hippocrates ging plechtig langs zijn falanx vóór de veldslag. Hij sprak tot zijn mannen over moed en plicht, maar hij geraakte slechts halfweg want de Boeotiërs liepen al over de heuvels naar de Atheners toe. Ze zongen hun verschrikkelijke oorlogsliederen en op het ritme van hun fluitspelers liepen ze in een vaste massa, duizenden mannen, de hellingen af.

Alcibiades stond met zijn paard op een heuvel, twee heuvels verder dan de Atheense hoplieten, toen hij de Boeotiërs tegen de Atheners in hoorde lopen. Van de verre veldslag zag hij daarna slechts een reusachtige stofwolk de hemel in rijzen. Hij hoorde het fluitspelen, tot dat stopte wanneer het gevecht echt begon. Hij zag ook ruiters rijden vóór de legers uit, maar hoewel hij nogal hoog stond kon hij niet ver genoeg over de grasheuvels heen kijken om te volgen hoe de slag verliep. Dan reden Boeotische ruiters recht naar hem toe. De Boeotische ruiters verwachtten geen tegenstand. Ze wisten dat de Atheners nooit enige cavalerie van waarde en belang hadden. De mannen galoppeerden naar links weg. Ze merkten Alcibiades en zijn metgezellen niet direct op.

Op het slagveld van Oropus sloegen nu de hoplieten tegen elkaar in op een regelmatige mars, volledig gekleed en gewapend voor de slag, in het onmiskenbaar gekletter van schilden die tegen speren geslagen werden en van bronzen platen die schokten. In het iets verminderde licht van de zon liep een groep mannen die witte mantels droegen boven hun pantserplaten. Dat waren de Boeotische veldheren en bevelvoerders. Ze zweepten hun troepen vooruit! De vijandelijke strijders marcheerden snel, en de rijen trokken zich dicht aan elkaar. De Thebaanse troepen kwamen al lopend van achteren aan, nu ook in het zicht van de Atheners. Plots werden de Thebaanse rangen breder, en Hippocrates zag hoe de lange rijen van

aanstormende troepen zich in weinig tijd transformeerden tot een verzameling van parallelle falanxen. Hippocrates bewonderde de discipline waarmee de Boeotiërs van lijn- naar veldslagformatie overgingen, en toch stopte hun vooruitgang nooit tijdens dit manoeuvre. Zijn gezicht verbleekte toen hij zag hoeveel Boeotiërs aanstormden en hoe ze zich in massa plaatsten tegen zijn centrum, in veel meer dan acht schilden diep.

Eén van de mannen van Alcibiades riep een waarschuwing. De Boeotische cavalerie had de groep Atheners op de heuvel bemerkt, en ze galoppeerden naar Alcibiades toe. Alcibiades kon kiezen nu te vechten, maar hij trok zijn blik weg van het verre gedonder van de veldslag, en hij keerde zijn paard om. Het was wijzer nu de Atheners van Delium zelf te waarschuwen. Hij reed met zijn mannen snel weer naar het tempeloord. Hun paarden waren niet moe. De Boeotische ruiters, daarentegen, moesten al de ganse dag op hun paarden gezeten hebben. Alcibiades reed heel wat sneller dan zij, en de afstand tussen hem en de Boeotische ruiters vergrootte. Hij bereikte Delium zonder een schram.

Socrates en Laches streden in het centrum van de Atheense lijnen te Oropus. Hier had Laches zijn veteranen geplaatst, omdat hij wel verwachtte dat de beste Thebaanse hoplieten ook in het centrum zouden aanvallen. Laches kon niet meer zien waar eigenlijk de meeste Thebanen samengebracht waren, maar ook de Boeotische veldheren konden niet meer zien, vanaf het ogenblik dat ze hun formatie gevormd hadden, of de Atheners verrassingen voor hen hadden voorbereid. Zelfs als ze nu konden bemerken waar de beste Atheners stonden, en dat punt met de kern van hun troepen hadden willen aanvallen, dan waren ze toch niet meer in de mogelijkheid geweest nu nog niets te veranderen aan hun falanxen. Pagondas verwachtte dat de Atheners conservatief en traditioneel zouden blijven. Hij wou één vleugel van de Atheners oprollen, een paniek veroorzaken, en daarna de rest vernietigen.

Hippocrates zag te laat dat de massa van de zwaarst bepantserde Thebanen, de elitetroepen van de Boeotiërs, aan zijn linkerkant streden. Hij beseftte toen dat zijn enige kans erin bestond de linkervleugel van de Boeotiërs en de vijanden in het centrum te verslaan. Hij moest aan zijn rechterkant winnen, en in het centrum, en dan de rest van de Thebanen vernietigen. Hij was zich er zeer van bewust dat de Thebanen net hetzelfde wilden doen aan de andere kant, zijn eigen linkervleugel onder de voet lopen, en dan massaal zijn centrum aanvallen. De legers liepen tegen elkaar in. Het Boeotisch leger liep zeer snel, maar slaagde er niettemin in haar slagorde dicht te bewaren, zodat de energie die de mannen verzameld hadden terwijl ze naar beneden liepen een overweldigende schok veroorzaakte, een woeste golf die in de Atheners sloeg. De Atheners werden abrupt in hun lopen gestopt en onmiddellijk achteruit geduwd. De eerste Atheners werden gewoon omver gelopen, en ze vielen zwaar tijdens de schok. Daarna ontwikkelde zich een traditioneel hoplietengevecht van schild tegen schild. Aan de uiteinden van de twee vleugels van de twee legers werd er praktisch geen gevecht geleverd, want daar vloeiden rivieren. De lichtere troepen namen bijgevolg praktisch geen deel aan de echte veldslag in die eerste ogenblikken, en dat was een voordeel voor Hippocrates die bijna geen van dergelijke troepen meer bezat, zodat zijn vleugeleinden bewaard bleven van vernietiging door pijlen en werpsperen.

Het heetst punt van het gevecht lag in de hoplietenslag, waar heel erg zwetende mannen in die late namiddag tegen elkaar duwden met al hun krachten terwijl ze met hun speren door de muur van schilden staken, hopen zoveel mogelijke vijanden te kwetsen, maar dikwijls zonder werkelijk te zien naar wat of naar waar ze staken. Socrates stond in het centrum van de derde rij naast Laches, en tot nog toe had hij alleen maar moeten duwen tegen de ruggen van de mannen vóór hem, en zorgvuldig uitkijken naar de speerpunten die af en toe voorbij zijn

schild geraakten, links of rechts, en vooral de scherpe achterspietsen vermijden van de speren van zijn vrienden vóór hem. Die mannen in de eerste gelederen vielen gestaag, de ene na de andere. In geen tijd verdwenen de eerste twee lijnen van Atheense hoplieten, zodat Socrates en Laches snel schild tegen schild stonden met Boeotische hoplieten. De Boeotiërs hadden twee rijen Atheners vermorzeld. Het hart van Socrates sloeg dan geweldig, en hij vocht met al de kracht van een rijpe man. Hij vocht voor zijn leven, nu, net zoals de Thebanen vóór hem. Hij voelde de verschrikking van de slachting rond hem, maar hij durfde niet ver naar links of naar rechts te kijken. Hij stak en sneed met zijn speer, sloeg met zijn schild, vocht bovenop een hoop mannen die gesneuveld waren. Hij was al doordrenkt met bloed, en zijn voeten slipten weg op het bloed onder hem. Maar hij stapte niet meer achteruit. De Atheners in het centrum en aan zijn rechterzijde dreven de Boeotiërs terug!

Socrates stapte dan vooruit over de doden en gewonden heen. De gewonde mannen kreunden en vloekten wanneer hij over gekwetste ledematen moest stappen, op armen en benen en borsten en ruggen, maar als Athene wilde winnen dan moesten de falanxen nu naar voor drijven. Athene had al twee rijen van haar acht rijen gedood in het centrum, één vierde van haar elitestrijders van ervaren burgers en hoplieten verloren. De derde rij en het derde van het leger van Athene vocht nu, en sneuvelde. Socrates was volledig misselijk geworden van het zicht van de slachting, en hij werd moe. Hij was ook niet aan het vechten in Attica. Meer dan enig andere Athener begreep hij dat hij het land van andere volkeren aan het binnenvallen was. Die mannen vochten hier voor hun eigen land, hun steden, hun idealen, hun vrouwen, hun eigendom, en ze deden het koppig en hardnekkig. Ze waren bondgenoten van de vijanden van Athene, maar ze vochten voor hun geboortegrond.

Socrates stapte over de lichamen en lijken heen, en terwijl hij vooruitging, gestuikt en gemeen, stekend en snijdend, gingen een andere veteraan links van hem en Laches rechts van hem mee vooruit, schild tegen schild. Hij zag een onbeschermd hand en doorstak die met zijn speer. De Boeotiër, een stoere man met een lange, ruige zwarte baard, liet zijn speer in pijn en verrassing vallen, en Socrates zag de onbeschermd hals van de man buigen. Hij duwde de zijde van zijn speer hoger en trok, zodat bloed spoot uit de gesneden hals terwijl de man viel. Socrates schreed vooruit. De Boeotiër werd achter hem afgemaakt. De hopliet links van hem ontving een speer door de kleine opening vooraan in zijn helm, en hij viel. Socrates duwde die speer weg met zijn schild en sloeg zijn eigen wapen in een verrassende zijwaartse beweging, recht onder de borstplaat van de Boeotiër in de weke onderbuik van de man. Een Athener uit de vierde rij vulde dan al de opening in naast Socrates, en de plaats van de gesneuvelde kameraad. Het gevecht raasde zo, hevig en wild.

Plots gaf de vijand werkelijk plaats vrij. De Boeotiërs deinsden achteruit en het centrum en de linkervleugel van de Boeotiërs leken verslagen. De Thespiërs hadden in een nauwe ruimte daar gevochten, en ze werden in de linkervleugel omsingeld en neergehakt. Ook in het centrum vluchtten de Boeotiërs weg van Socrates en Laches.

Aan de rechtere vleugel van de Boeotiërs, echter, waar de Thebanen vochten met de grote macht van hun vijfentwintig rijen, waren de Atheense falanxen op sommige plaatsen totaal uitgeroeid tot de laatste man uit de laatste rij. De slachting was daar verschrikkelijk, want de Atheners sneuvelde, maar waren nog niet achteruit geweken. De doden lagen bovenop elkaar. De Thebanen duwden de Atheners ook elders aan die vleugel nu terug. Hippocrates zag wat er daar aan het gebeuren was. Zijn hoop was nu snel de linkervleugel en het centrum van de Boeotiërs te doen vluchten, wat al bezig was, en dan de Thebanen en hun veldheren met de

witte mantels met zijn twee vleugels tegelijk aan te vallen. Hij moest daarin slagen voordat de Thebanen zijn linkervleugel onder de voet liepen.

Ondertussen wachtte Alcibiades te Delium. Hij stond recht op de wallen van de plaats en keek strak naar vijfhonderd lichtbewapende Boeotische troepen die klaar stonden om het tempeloord aan te vallen. Hij vroeg zich af wat hij moest doen. Hij hoorde het verre geruis van de veldslag, maar wist niet wie aan de winnende hand was. Hij kon de vijandige troepen aanvallen hier, de troepen die gezonden waren om het Atheens garnizoen van Delium binnen te houden, of aan te vallen, maar die vijand bestond uit gevreesde boogschutters en slingers. Binnen zouden die mannen niet geraken, maar de afkeer van de hopliet voor boogschutters toonde zich op zijn gezicht. Hij hield er al evenmin van zijn dure paarden bloot te stellen aan pijlen. Maar als hij niets deed, dan kon hij ook niet de Atheners helpen die in de veldslag achter de heuvels vochten, en als de Atheners verloren, dan moest de weg naar Delium open blijven voor de vluchtende hoplieten.

Met een zucht riep Alcibiades zijn bevelvoerders naar hem en hij beval aan twee van hen met hun mannen uit te rijden op volle snelheid door de centrale opening naar de rechterflank van de Boeotiërs. Hij zou later uitvallen door een zijpoort die verborgen bleef uit het zicht van de Boeotiërs, en met de rest van de ruiters de linkerflank aanvallen. Daarna moesten de hoplieten naar buiten snellen voor een algemene aanval in het midden. Hij wist dat hij eigenlijk niet meer moest doen dan de stad houden met deze mannen, maar de Boeotiërs zouden een plotse uitval van de Atheners nu niet verwachten, omdat dit zo ongewoon was voor stadsbelegeringen. De verrassing kon zijn werk doen en de Boeotiërs verslaan. Hij hoopte dat de Boeotiërs allen naar de eerste aanval zouden lopen en dan de configuratie van hun falanx niet meer zouden veranderen, zodat zijn eigen mannen die in de rug konden bestormen en de linkervleugel van de vijand in wanorde kon werpen.

Enige ogenblikken later lanceerde Alcibiades zijn eerste aanval, en honderd wilde paarden steigerden voorwaarts en galoppeerden tegen de rechtere vleugel van de Boeotiërs in. Alcibiades had bevolen breed uit elkaar te rijden, zoveel mogelijk ruimte te laten tussen de ruiters, en zeer snel te rijden. Wanneer de aandacht van de vijand volledig getrokken werd door de aanvallende Atheense cavalerie, reed hij door de zijdelingse opening van het tempeloord en wierp ook zo snel als zijn paarden konden zijn ruiters op de Boeotiërs. Hij reed in bepantsering, en terwijl hij reed trok hij zijn zwaard. De gekleurde mantels van de ridders van Athene zwaaiden in de wind, en het was een glorieus zicht al die jonge mannen te zien rijden met uitgestrekte armen en zwaarden voorwaarts, gericht naar het hart van de Boeotiërs. Die ruiters waren praktisch allen edellieden van Athene, goedgeoefende mannen voor dit soort vechten, en de beste ruiters van Attica. Ze waren het opvallendst gekleed. Ze droegen allen hun haar lang.

De Boeotiërs kwamen onder de indruk toen ze de aanvliegende ruiters hen zagen aanvallen, en ze werden verrast. Hoe kon er zich zoveel ruiters in een belegerde stad bevinden? Ze twijfelden er aan dat ze konden weerstaan aan deze mannen. Alcibiades viel hen dan in de rug aan. De Boeotiërs draaiden zich wel om en ze brachten hun speren in positie tegen de paarden. Ze hadden niet voldoende afstand, echter, om veel kwaads te kunnen verrichten met hun pijlen en werpsperen, want Alcibiades stuurde zijn ruiters al tussen hen door, en zijn muur van paarden wierp de lijnen van de Boeotiërs omver. De Atheense cavalerie reed tot diep in de Boeotische rijen vooraleer ze stopte, en dan volgde een hardnekkig gevecht van zwaard op

zwaard. Alcibiades hakte naar beneden zoals een wraaklustige god. Hij hakte links en rechts. Zijn lang haar vloog in wijde bogen rond hem, van onder zijn kleine pothelm door. De Boeotiërs werden vertrappeld onder de hoeven van zijn paard, dat ook steigerde en de Boeotiërs neersloeg.

Te midden de Boeotiërs werd Alcibiades van zijn paard getrokken. Hij viel hard op de grond, maar werd niet verdwaasd van de schok. Hij sprong op zijn voeten en terwijl hij dat deed stak hij al zijn zwaard in de lederen borstbescherming van de man die hem wou doden. Hij sloeg met dergelijke kracht in die beweging, dat zijn zwaard diep in de borst van de man verdween. De Boeotiër viel dood op de knieën. Alcibiades trok zijn zwaard terug en moest zijn voet op de borst van de peltast plaatsen opdat het lijk hem zijn zwaard terug zou geven. Dan draaide hij zich om en stak een nieuwe tegenstander neer die hem in de rug aanviel. Hij vocht uitsluitend met zijn zwaard, een tijdje zonder schild.

De Atheense ruitery had de weerstand van de Boeotiërs gebroken, en de Atheense hoplieten die de slag nu bereikten, plooiden de laatste tegenstand op. De Boeotiërs vluchtten. Alcibiades schreeuwde orders om de vijand naar rechts te doen vluchten, weg van de paden naar de hoofdveldslag van Oropus. Hij kon een paard zonder rijder naar zich toetrekken, en hij zwaaide zich weer op de rug van het paard. Daarmee reed hij nog even verder om vluchtende mannen wonden toe te delen. Hij wou niet dat deze Boeotiërs nog konden vechten. Bijna al de Boeotiërs die gekomen waren om de Atheners binnen Delium te houden, misschien zelfs om de plaats te heroveren, waren gedood of gevlucht. Het grootste werk van de slachting werd door de Atheense hoplieten verricht. Veel Boeotiërs kregen een zwaard of een speer in de rug, en de mannen van Alcibiades gaven geen kwartier. Ze sneden de vluchtende peltasten meedogenloos neer met zwaarden tot slechts enkelen overbleven die verspreid de heuvels in vluchtten en die hun bepantsering en wapens neerwierpen om sneller te kunnen lopen. De Atheners lieten die mannen gerust. Alcibiades beval de eerste honderd ruiters weer de stad in, de hoplieten ook, en met de rest van de ruitery reed hij de weg op die naar het slagveld leidde, hopenoeg daar nog iets van belang te kunnen verrichten.

In de hoplietenveldslag van Oropus had zich een vreemde situatie ontwikkeld. De Atheners hadden de linkervleugel en het centrum van de Boeotiërs verslagen en daar grote aantallen vijandelijke troepen gedood. De Thebanen hadden door de macht van hun beste strijders de Atheense linkervleugel overrompeld en vreselijk verwoest. Hippocrates was in de slag gesneuveld toen hij een aantal mannen al naar zijn linkervleugel leidde, in een poging om ook daar het initiatief te nemen en de Boeotiërs te doen aarzelen. Hij lag onder een hoop lijken van vriend en vijand. Even heerste er verwarring in het Atheens kamp.

Pagondas nam dan één van die kleine beslissingen die de gang van een veldslag konden veranderen zonder dat hij werkelijk meende dat het lot erdoor kon beïnvloed worden op een voor hem echt voordelige wijze. Zijn beslissing had een effect dat hij zelf niet had kunnen voorspellen.

Toen Pagondas zag dat zijn Boeotiërs volledig aan het verliezen waren aan zijn linkervleugel, zond hij twee groepen van ruiters tegen de Atheners daar. Die vormden slechts een kleine steun voor zijn Boeotiërs, en hij verwachtte niet veel van die strijdkracht tenzij wat tijdswinst. Wanneer die ruiters plotseling echter van achter een heuvel opdaagden, zelfs niet zo talrijk, dachten de Atheners dat een nieuw Boeotisch leger hen van terzijde aanviel, en dat de ruiters daar de voorhoede van waren. De mannen rond Socrates en Laches hadden teveel en te hard

gevochten gedurende te lange tijd. Ze vonden zich te vermoeid om het hoofd te bieden aan nieuwe troepen. Op dat cruciale ogenblik, wanneer het hen slechts nog een klein beetje meer energie had gekost om de Boeotiërs compleet en beslissend te verslaan, juist dan leek het geluk van zijde te wisselen, en de Atheners bleven staan, en ze aarzelden. Ze hielden plots op de Boeotiërs vóór hen weg te duwen. Socrates en Laches schreeuwden wel om het gevecht voort te zetten en zij sprongen samen weer voorwaarts, maar ze liepen alleen de Boeotische rangen in. Socrates werd bijna ogenblikkelijk gewond, één maal in de arm en één maal in zijn been, en Laches bloedde ook uit meerdere wonden. Niemand volgde hen. Hippocrates had de Atheners kunnen vooruitdrijven, maar Hippocrates lag dood.

De Atheners bleven als versteend staan. En wanneer de Boeotische ruiters even tegen hen in reden, draaiden ze zich om, en ze vluchtten weg.

Socrates schreeuwde zijn woede en onmacht uit, maar hij en Laches alleen konden niet meer op hun eentje verder blijven strijden. De bevelvoerders hielden hun plaats met nog slechts een tiental hoplieten van hun deme. Ze zouden snel moeten stoppen en ook wegrennen, naar Oropus of naar Delium.

In die tijd hadden de Thebanen de linkervleugel van de Atheners verslagen. De Atheners vluchtten daar ook in grote aantallen weg van het slagveld. Het volledige Atheens leger trok zich in wanorde terug, en de mannen liepen daarna allen weg, zo snel ze konden.

Socrates ook gaf het teken aan zijn mannen om zich terug te trekken. Hij liep naar achter, weg van de Boeotiërs, die echter ook de armen lieten zinken, te moe om de achtervolging in te zetten. Socrates beschermde de ruggen van zijn kameraden, maar geen Boeotiër bracht nog de lust op om vooruit te stappen.

De Atheners vluchtten naar waar ze konden. De meesten liepen naar het zuiden, naar Oropus en naar Atheens territorium. De grens met Attica lag niet ver van hier. Sommigen vluchtten naar de berg Parnes, en nog andere liepen oostwaarts terug naar Delium. Socrates bracht zijn mannen naar een weg en ze liepen samen naar het zuiden. Ze wisten niet dat de Boeotische ruitery op dat ogenblik reed tussen hen en een gemakkelijke ontsnapping. Die vijandelijke ruiters hakten genadeloos de geïsoleerde groepjes Atheense hoplieten neer tussen Oropus en Attica.

Afzonderlijke groepen van vijf tot tien Atheense hoplieten liepen voor hun leven ook op de weg naar Delium. Niet velen hadden die weg echter gekozen. De meesten vluchtten zuidwaarts. De Thebaanse en Boeotische hoplieten van het slagveld lagen uitgeput neer. Zij stopten de achtervolging heel snel. De Boeotische cavalerie echter, meestal Locriërs, reden met tien tot twintig ruiters in op die kleine groepen Atheners, en ze slachtten de hulpeloze, trage hoplieten meedogenloos af, rond hen dartelend op hun kleine paarden. De Atheners leken versuft door de nederlaag. Ze hergroepeerden zich niet om falanxen te vormen en zo de cavalerie te trotseren. De Atheense strijders liepen, gingen of kropen vooruit. De mannen wierpen hun schilden, borstplaten en zelfs speren weg. Ze hielden een zwaard, maar geen andere wapens. De ruitery viel hen in dichte massa aan, speelde met hen zoals een kat met een muis, vertrappelde hen onder de hoeven van hun paarden, sloeg hen omver, en doodde hen in bliksemanvallen, in meerdere achtereenvolgende charges die geen man levend achterlieten in de verspreide groepen.

Terwijl ze voor hun leven liepen, verdedigden Socrates en Laches elkaar. Een beetje verder dan het slagveld liepen mannen nog steeds naar alle richtingen. Laches, Socrates en hun groep volgden een kleine aarden weg. Plots splitste die weg zich in drie. De mannen vroegen welke weg ze moesten nemen.

‘Die ene weg, die naar rechts, die moet naar Tanagra leiden,’ zei Laches. ‘Die naar links zal naar het noorden terugkeren, naar Delium, en die hier vóór ons moet de weg naar Athene zijn, naar het zuiden. Laat ons de middelste weg nemen, die naar het zuiden. Die brengt ons naar Attica!’

De mannen stapten naar voor, maar ze keken in verbazing naar Socrates, want Socrates was gestopt en verzette nu geen voet meer.

‘Neen,’ fluisterde Socrates meer tot zichzelf dan tot de anderen. ‘Die weg leidt naar de dood. De vijandelijke ruitery of delen van hun andere troepen wachten in hinderlaag op die weg.’

‘Hoe weet je dat?’ riep Laches ongeduldig uit.

‘Ik weet het,’ zei Socrates. ‘Mijn innerlijke stemmen zeggen me die weg niet op te gaan. We mogen die weg niet nemen. De dood wacht op ons op die weg!’

Socrates wachtte niet op een discussie. Hij stapte resoluut op de weg naar Delium. De andere hoplieten aarzelden. Ze keken naar Laches, hun bevelhebber. Laches was kwaad, want zijn autoriteit werd hier in vraag gesteld, en hij keek naar rechts en naar links. Hij zag hoe al zijn mannen eigenlijk Socrates wilden volgen en meer naar Socrates keken dan naar hem. Hij sloeg de punt van zijn speer in de grond, vloekte, en met een luid, ‘in ’s hemelsnaam’, volgde hij Socrates met lange stappen. Zijn mannen waren toch al Socrates achterna aan het lopen.

Socrates en Laches brachten hun mannen naar Delium. Socrates dwong de mannen hun zware bepantsering aan te houden, hun schild en hun speren mee te dragen. Twee maal moesten ze een kleine falanx vormen, speren naar buiten gericht, om een vierkant van schilden te vormen en zo ruiters af te wenden. Telkens zochten de Boeotische ruiters gemakkelijker prooi.

Wanneer Socrates nog twee kleine heuvels verwijderd stapte van Delium, zagen de Atheners een grote groep Boeotische ruiters naar hen toe rijden met de duidelijke bedoeling om hen aan te vallen. Opnieuw beval Laches een vierkant te maken van schilden en speren. Socrates meende dat de dood nu snel zou komen, want aan zo veel ruiters kon de groep ditmaal niet lang weerstand bieden. Hij zag de Locrische cavalerie zelfbewust allen samen op een snelle draf tegen zijn groep rijden, vastberaden het vierkant open te breken. De ruiters reden prachtig, en ze vielen aan met opgeheven zwaard.

Voordat de paarden in de kleine groep hoplieten konden in smakken, reed een wervelwind van bloedbespatte, wit- en roodbemantelde nieuwe ruiters in de rechterzijde van de Locrische ruitery. Atheense cavalerie had de aanval van de vijand bemerkt en zij kwamen hier tussen. Een wilde schermutseling onder ruiters begon onmiddellijk, vóór de verbaasde ogen van de Atheense hoplieten. De Atheense ruiters leken wel razende mannen die wraak zochten en van wie de ogen glommen van haat. Ze hadden reeds meerdere van dergelijke Boeotische, eigenlijk laffe aanvallen helpen afslaan, ze waren een paar maal ook te laat gekomen, en ze wisten wat ze hier moesten doen. Hun leidinggevende bevelvoerder leek op een halfgod die naar de aarde was gezonden om de Boeotiërs te straffen. Hij doodde menige Locrische ruiter in een minimum van tijd met goedgerichte hakken van zijn zwaard. Zijn paard vertrapte gevallen vijanden, en hij duwde de macht van zijn dier tegen Locrische paarden met zulke aandrang dat ze moesten wijken. De Locriërs aarzelden en trokken zich terug.

De Atheense bevelvoerder van deze cavalerie vocht in het punt van de aanval, en een driehoek van zwaardvechters te paard volgde hem. Meer Atheense ruiters stroomden dan de heuvel af in galop, en de Locrische ruiters die gehoopt hadden hier gemakkelijk domme Atheners te voet te kunnen doden, werden op hun beurt afgestraft al waren ze van den beginne in groter aantal geweest. Socrates zag weinig meer dan een wilde mengeling van paarden, vele daarvan na een tijdje zonder mannen op hun rug, heel veel opgeworpen stof, maar geleidelijk aan zette de strijd zich uit tot meer ruimte, meer plaats latend ook tussen de ruiters

en de hoplieten. De Atheense ruiters toonden zich hier de meest venijnige doders, en de meer energieke strijders, ook meer bekwame zwaardvechters. Ze waren trouwens allen vroegere hoplieten die een harde training in het vechten met een zwaard hadden gekregen, en die later naar de cavalerie waren overgestapt. De Locriërs waren goede ruiters, maar ze konden niet op tegen de Atheense ridders. Ze verloren ruiter na ruiter, tot de Boeotische leider hen riep te vluchten. De overblijvende Locrische ruiters keerden zich om en de vijandelijke cavalerie reed met veel minder mannen de heuvels in.

De bemantelde Atheense bevelvoerder kwam dan langzaam en plechtig op een bijna dansend en nog steeds briesend paard naar de groep van Socrates toe rijden. Zijn paard steigerde en hij zwierde zijn bebloed zwaard naar de hoogte in een groet. Socrates en Laches herkenden die borstplaten met de gouden patronen van Athene. Deze ridder was de enige die in bepantsering van brons op een paard reed. Hij droeg een kleine bronzen pothelm, en daarom had Socrates hem niet onmiddellijk herkend in het gevecht.

De ruiter riep, ‘gegroet Socrates! Hulp nodig van je vrienden?’

Laches deed teken aan zijn hoplieten om nu hun speren te laten zakken, en Socrates riep terug, ‘heil, Alcibiades! Ja, we kunnen wat bescherming van de ruitery gebruiken om terug naar Delium te geraken. Ruitery is dan toch voor iets nuttig!’

De andere hoplieten herkenden nu ook Alcibiades, en ze grijnslachten breed, en keken opgelucht naar elkaar.

Alcibiades groette eveneens Laches. Hij riep zijn ruiters terug van hun achtervolging van de Locrische ruiters. Daarna zond hij de helft van zijn mannen achter de groep van Socrates, enkele ruiters links en rechts, en hij vergezelde de hoplieten tot ze Delium konden zien. De Atheners van Laches en Socrates gingen, hun speer op de schouders en hun schild op de rug, tot ze de versterkingen van Delium bereikten. Alcibiades pikte nog andere gedesorganiseerde groepen op de weg op, en hij bracht verscheidene groepen naar de stad. Steeds keerden Alcibiades en zijn cavalerie zich op enige afstand van het tempeloord weer om, op zoek naar nog meer Atheense vluchtelingen, om hen bescherming te verlenen tegen de aanvallen door de Boeotische cavalerie. Ze reddden veel mannen, en ze brachten hen terug naar Delium, waar het garnizoen aangroeide.

Delium

Alcibiades kon niet lang het land rond Delium blijven afschuimen. De Boeotiërs verzamelden hun troepen. Speerwerpers en slingers van de Malische Golf kwamen eerst aan te Delium. Daarna kwamen de hoplieten in geordende rangen, en die zetten hun kamp op net vóór de Atheense versterkingen. Tweeduizend Corinthische hoplieten, die te laat aangekomen waren om te helpen in de Veldslag van Oropus, maar die nog fris liepen en heel erg uit waren op een gemakkelijk gevecht tegen al verslagen Atheners, kwamen hen vergezellen. Later nog kwamen ook nog meer Peloponnesische troepen en een contingent van strijders van Megara aan.

Al de krachten die vijandig bleven aan Athene, behalve de Spartiaten zelf, verzamelden zich aldus voor een laatste belegering die de vreselijke slachting van Oropus moest afsluiten, en die de laatste Athener terug naar Attica moest werpen, of beter nog, al de Atheners zou doden. Een belangrijke veldslag was gewonnen, een triomf in een lange reeks van nederlagen, en nu zochten de legers die bondgenoten van Boeotië waren hun wraak tot het einde. Ze wilden de

laatste Atheense troepen vernietigen die één van hun meest gegeerde tempeloorden bezet hielden, een grond die heilig was voor Boeotië, de Tempel van Apollo te Delium.

Het Boeotische leger wachtte twee dagen om te rusten, groeide aan in macht en vertrouwen, keek met misprijzen naar de armzalige houten staken en het vlechtwerk van houten takken op de wallen, en bereidde zich voor op de stormaanval op Delium.

Alcibiades haalde zijn paarden binnen de afsluiting van de tempelgebouwen, waar ze beschermd bleven van pijlen en vuur. Hij had bijna niets meer om de dieren te voeden. Als er een belegering moest komen, dan moesten de dieren geslacht worden vóór ze enige actie zagen. Hij verwachtte een snelle en massale bestorming van het fort, dus hield hij voor een tijdje nog zijn paarden in leven. Vele andere bevelvoerders en mannen waren in de voorbije dagen nog naar de plaats gevlucht, zodat de versterkingen verdedigd werden door een paar duizend Atheners. Alcibiades en Laches verborgen echter de meeste van die mannen uit het oog van de Boeotiërs.

De mannen namen positie in achter de wallen, en de Boeotiërs zouden over de gracht moeten geraken, hun ladders tegen de houten staken werpen en dan haken met koorden tegen de houten balken moeten smijten en proberen over de ruwe, scherppuntige palissaden te springen. Belegeringstorens konden niet gebruikt worden tengevolge de gracht, maar de gracht kon opgevuld worden. Ook vuurwagens zouden in de gracht blijven steken. Het zou dus niet eenvoudig zijn voor de Boeotiërs en de Peloponnesiërs om dit haastig ineengestoken fort te veroveren, wat ze ook dachten, want de verdedigers waren ervaren hoplieten. Ze waren geharde en vastberaden burgers van Athene, intelligente mannen ook, en ze wisten dat ze moesten vechten tot de dood omdat ontsnappen niet mogelijk was. Ze verkozen echter dood boven oneer.

Alcibiades en zijn ruiters stonden als hoplieten achter de versterkingen. Gewoonlijk werd elke ruiter vergezeld van een stalknecht die op een goedkoop paard reed. De stalknecht droeg de provisies en de uitrusting voor de ruiter. Weinig ruiters hadden nog een stalknecht, hier, en de overblijvende stalknechten werden nu ook in een hoplietenbepantsering gestoken om naast hun meester te staan. De Atheners hadden bijna geen voedsel meer over. Er was slechts voedsel voorzien in Delium voor een klein garnizoen. Delium was omsingeld en zou binnenkort verhongeren, maar de plaats zou bestormd worden lang voordat de uithongering een feit kon worden. Wachtend op het onvermijdelijke, stonden de Atheners op de wallen, hun speren krampachtig in de handen.

De derde dag schetterden de Boeotische trompetten de aanval. De vijand zong een machtig loflied, een ruwe zang over dood en waarde in het gevecht, en dan begonnen ze naar Delium te stappen. Ze lanceerden een massale bestorming met duizenden mannen, hoplieten en andere troepen tegelijk. Een regen van pijlen viel dadelijk op de Atheners, die zich bukten en zo dicht als ze konden naast de houten staken van de wallen kropen. De pijlen deden weinig kwaad, want de Atheners hielden ook hun schilden boven hun hoofden en lichamen, en zelfs bussels van wijndruiventakjes en ranken om de pijlen tegen te houden. Wanneer de Atheners weer over de staken keken, echter, werden ze tot doelwit genomen van de slingeraars, en die raakten beter en dodelijker.

De Boeotische hoplieten plaatsten daarna hun ladders in de grachten en ze liepen de sporten op. Lichtere troepen wierpen koorden met haken over de staken, probeerden die omver te trekken, of trokken zich eraan naar boven. De Atheners hadden ook enige haken en ze trokken daarmee de ladders weg, en ze gebruikten ook hun lansen om de aanvallers af te weren. Ze hadden nog slechts weinig werpsperen over, maar de Boeotiërs wierpen zoveel speren naar hen dat hun voorraad aangroeide.

Het was moeilijk voor de Boeotiërs om hun ladders tegen de versterkingen te zetten. De versterkingen bestonden uit houten staken met daartussen door elkaar gevlochten ranken en takken, zodat de ladders tussen de staken vielen en tegen de takjes. De ladders geraakten niet tot aan de toppen, en ze gleden weg wanneer de zware hoplieten begonnen te klimmen. De Atheners konden de ladders terzijde schuiven tussen de takken, weg van de staken. De Boeotische hoplieten waren zwaar bepantserd zodat ze de ladders deden doorzakken, te laag om naar de binnenzijde te springen, en als de mannen dat toch deden was dat de ene langzaam na de andere, zeer voorzichtig en onhandig. Ze verloren veel tijd, bleven hulpeloos aan de verkeerde zijde hangen, aan de buitenzijde. Ze geraakten gewoon niet binnen, en zeker niet in voldoende aantal. Wanneer een Boeotiër toch binnen geraakte werd hij direct doorstoken door een Atheense lans, want binnenin stond er een hele rij zwaarbewapende Atheners klaar hen op te vangen. Alcibiades had nooit gedacht dat het eenvoudige vlechtwerk van takken al even efficiënt een leger kon tegenhouden dan hoge muren.

Socrates en Alcibiades vochten zij aan zij. Laches verdedigde de andere helft van het tempeloord. Ze hadden het relatief gemakkelijk. Het was geen hard werk om een Boeotiër naar de top van de ladder te laten komen, dan de ladder terzijde te trekken zodat de hoplieten eventjes het evenwicht verloren, en dan met een lans te steken. De Boeotiërs vielen zwaar van de ladder, en de Atheners hadden al de tijd voor de volgende vijand. Er werd opnieuw een slachting geleverd te Delium, maar dit maal was de slachting op de Boeotiërs!

Socrates moest telkenmale zijn natuurlijke afkeer overwinnen om een hulpeloze man te kwetsen, maar hij vocht even hardnekkig als de andere Atheners. De Atheners vochten niet om een veldslag te winnen. Ze vochten voor hun overleving. De Boeotische slingeraars moesten ze niet meer vrezen, want die hadden angst hun eigen mannen te raken. Het gevecht ging zeer ongelijk op en het duurde niet lang tot de Boeotische bevelhebbers hun mannen terugriepen.

De eerste bestorming van de Boeotiërs duurde zelfs niet tot aan de middag. De Boeotiërs slaagden er nergens in door de verdedigers te breken. Alcibiades en Socrates gingen rond om de troepen te inspecteren en om de Atheners moed in te blazen. Ze spraken met de mannen, toonden interesse voor een wonde, herverdeelden wapens, en ze bezwoeren hun mannen waakzaam te blijven. Ze brachten hun gewonden een tempel in en lieten de dokter van Alcibiades daar zijn werk doen. De lichtgewonde mannen bleven echter achter de wallen staan, en ze weigerden door de dokter verzorgd te worden. Ze beseften hoe belangrijk het was dat ze daar bleven staan, en hun vrienden mee hielpen te verdedigen.

De Boeotiërs vielen nog twee maal die dag aan, eenmaal direct na de middag en eenmaal bijna toen de avond viel. Een deel van dat laatste gevecht speelde zich af bij het licht van toortsen. De Boeotiërs poogden de beschuttingen af te branden, maar de Atheners konden de branden gemakkelijk blussen, wat meer ranken invlechten, en ze wierpen zelfs heel wat brandende takken de gracht in, zodat het nog moeilijker werd voor de vijand om ladders te plaatsen. Delium hield!

In het midden van de nacht viel een fijne regen. De druilregen doordrenkte de verdedigers, van wie de meeste op post gebleven waren, al sliepen ze met hun rug tegen de staken. De regen doordrenkte ook de gracht. De Atheense hoplieten stonden daarna ellendig achter de wallen. Ze waren in een slecht humeur en ze gromden.

‘Waarom moesten we naar dit land komen?’ vroegen ze. ‘Dit is verdomd koeienland, bedekt met uitwerpselen en urine van koeien. Moesten we echt en nodig daarvoor vechten?’

Ze vonden enige troost in het feit dat de Boeotiërs hetzelfde moesten voelen in dit weer, of zich nog slechter moesten voelen dan zij.

De volgende dag konden de Boeotiërs gemakkelijk vooruit komen over het gras en het zand tot ze dicht bij de versterkingen stonden. Op de gracht en in de gracht was de grond uitgegraven. De modder daar bleef plakken aan de laarzen van de aanvallende strijders. Ladders gleden weg van beneden af, en de mannen slipten op de sporten. Het regende meer. De aanval van die morgen werd weer snel gestopt. De Atheners juichten, nat en hongerig. Op die manier kon Delium niet veroverd worden!

Het stopte echter met regenen, zodat een dag later opnieuw aanvallen gelanceerd werden. De Boeotiërs rolden nu houten hellende vlakken aan die gebouwd waren van platte balken die aan elkaar gebonden waren. Ze brachten eveneens enkele torens mee, die hen iets meer beschermden. De Atheners vochten de hoplieten af die de planken op liepen, en ze brandden de torens af, die toch maar trillende, lichte structuren geweest waren, zodat ze gemakkelijk naar de grond konden getrokken worden met haken, en in brand gestoken met één enkele emmer olie en een toorts.

De volgende nacht sliep Alcibiades kort voor de eerste maal in drie dagen. Hij ontwaakte in de late nacht en ging naar de wallen. Hij keek over de houten staken door op de stenen te gaan staan die de basis van de wallen uitmaakten, en hij gluurde naar het Boeotisch kamp. De Boeotiërs hadden kampvuuren aangestoken tussen hun tenten. Het was winter, en de lucht was frisser. Alcibiades zag tientallen kleine vuurtjes in de verte gloeien zoals evenveel landsterren. Hij stond daar, lichtjes soezend, tot hij plots opgeschrikt werd door een gerucht achter zich. Hij hoorde een man van aan zijn rechterkant naar hem toe komen. Socrates kwam naar hem en keek ook over de hekkens. Hij leunde op zijn speer en keek in stilte. De twee mannen bleven een hele tijd zo staan zonder te spreken.

Dan zei Alcibiades, ‘wat zeggen je stemmen aan je, Socrates, wanneer zullen we sterven? Morgen, of de dag nadien, of zullen de Thebanen ons langzaam uithongeren?’

‘Mijn stemmen zeggen me niet wat ik moet doen. Ze zeggen me slechts sommige dingen niet te doen. Ik ken mijn toekomst niet, en mijn stemmen hebben geen waarzegger van me gemaakt. Het lijkt me dat die Thebanen ons meer dan wie ook op aarde haten, zelfs meer dan de Spartanen of de Corintiërs. Ze zijn er op uit ons allen te doden. Ik dank dat ze zullen doorgaan met ons aan te vallen tot we uitgeput geraken. Ze zijn er niet op uit om ons uit te hongeren. Ze hebben echter een ernstig probleem! Hun traditionele frontale bestormingen lukken hun niet. We staan goed en sterk!’

‘Denk je dat versterkingen uit Athene ons zullen komen helpen?’

‘De enige die versterkingen kan brengen is Demosthenes. Maar hij zal geen vinger verroeren. Hij moet ofwel zijn eigen leger door Boeotië brengen, en dat zal de Boeotiërs nog meer razend maken, wat tegen zijn strategie in gaat, of hij moet eerst naar Attica terugkeren in schepen om ons te komen halen. Dat duurt een hele tijd. Demosthenes wil overwinningen. Hij wil niet naar hinderlagen marcheren, naar plaatsen waar hij verwacht wordt. Hij zal geen nederlaag riskeren tegen een volledig hoplietenleger van Boeotiërs, en dat zeker niet ten gunste van de al verslagen mannen die we helaas zijn. Neen, we zitten hier vast, alleen, en we zullen hier door de wapens sterven of verhongeren.’

‘Veronderstel dat we zouden uitbreken en naar de Zee rennen. Zelfs nu direct, terwijl alles zo kalm is, misschien hun kamp bij verrassing aanvallen? Dat zou hen mooi doen ontwaken!’

‘Nu aanvallen zou geen verrassing zijn. Ik heb hen bewakers zien uitzetten langs alle onze lijnen. Voor wat de Zee betreft, die zouden we wel kunnen bereiken, maar er zouden geen

schepen genoeg zijn voor ons allen. We zouden op het strand gedood worden door hun boogschutters en hun cavalerie. Het is slechts een uitweg voor de laatste overlevenden!’

‘De rest kan een snelle mars wagen naar het zuiden en zich de ganse weg door verdedigen. Ik heb mijn paarden nog steeds!’

‘Dat konden we doen, Alcibiades, en dat moeten we misschien ooit ook doen, want ik laat me niet verhongeren en ik ga me ook niet overgeven en me hulpeloos laten neerhakken. Zeer weinige mannen van ons zullen dit hier echter overleven. We kunnen beter nog even wachten en zien wat de Boeotiërs gaan doen. De belegering hier kost hen hopen mannen. Wie weet? Misschien geraken ze wel verveeld met ons, beslissen dat dit fort onneembaar is en de moeite niet waard, en gaan ze van hier weg.’

Alcibiades zuchtte, ‘neen, Socrates. Met zoveel mannen als ze hier verzameld hebben, en wij die een tempel bezetten waar ze zo gehecht aan lijken te zijn, zullen ze ons aanvallen en blijven aanvallen. Die Thebaanse leider gaat niet met lege handen terug naar huis, hoeveel slachtoffers dat ook vergt in hun leger. Ze zullen geen gezichtsverlies willen lijden. Maar ik vraag me toch af hoe ze binnen gaan geraken. Ze krijgen ons hier niet uit met de middelen die ze tot nog toe ingezet hebben, tenzij ze dag na dag aanvallen en ons zeer langzaam met hun slingeraars doden, de ene man na de andere. Dat zal hen zeer kostelijk worden! Ik denk dat ze binnen een paar dagen hun verstand zullen beginnen te gebruiken en ons zullen uithongeren!’

Een stilte bleef dan tussen hen hangen gedurende een lange tijd, maar geen van beide ging weg. Alcibiades brak de stilte weer.

‘Waar zul jij hier voor sterven, Socrates?’

‘Dat is een verbazingwekkende vraag, Alcibiades! Ik zal sterven voor Athene, natuurlijk!’

‘Voor een democratie waar je niet echt in gelooft? Wil je sterven voor die haveloze, smerige straten vol van ellende en vlooiën, voor een vrouw die je uitscheldt of voor kinderen die je bespotten?’

‘Ja, voor al dat. En ik zal sterven voor de vrijheid om in die stad rond te wandelen en rollen in de agora te kunnen kopen, en ook voor de vrijheid om met mensen te praten over alles en nog wat, over dingen waar niemand wat van begrijpt, mij inclusief. En ik zal sterven voor mijn vrienden die hier naast me staan. Waar zul jij voor sterven, Alcibiades?’

‘Wat kan het me schelen waarvoor of voor wie ik zal sterven, Socrates? Ik ben een dode man geweest sinds al zo veel jaren. Ik ga en eet en neem deel aan de oorlog, natuurlijk, maar voor geen enkele reden. Ik sta wel hier op deze aarde waarop ik nu stamp, maar ik kan evengoed niet hier zijn. Het is allemaal toeval en het kan me niet schelen. Ik houd wel van de opwinding af en toe, van de huivering van een gevecht van man tegen man, een wilde galop op een snel paard, de uitgelatenheid van een overwinning, de rondingen van de heup van een vrouw, de zon die schijnt op groene heuvels. Ik houd van de opwinding van een veldslag en de opwinding van een intrige, maar het kan me ook niet schelen of ik dat erbaar of niet.’

‘Geef je om Harmonia?’

Alcibiades vond zich meer gestoken door die woorden dan door een speer in zijn rug.

Hij draaide zich om en riep, ‘wat weet jij van Harmonia?’

‘Niets,’ zei Socrates. ‘Ik leefde vele malen in dezelfde tent als jij, herinner je je nog? Ik wist zelfs niet dat er ooit een Harmonia bestond tot je reactie, nu. Ik zag je echter soms kijken naar de gordel van een vrouw, en je noemde je schip de Harmonia. Dat is niet een naam die de Alcibiades die ik ken zou geven aan een schip! Ik bracht zonet slechts twee en twee samen. Er was dus wel degelijk een Harmonia?’

‘Ja,’ erkende Alcibiades na een tijdje. ‘Er was een Harmonia. Ze was mijn geliefde voor een halve dag, en een liefde voor de eeuwigheid. Ze is me verloren.’

Hij wachtte een tijdje weer, en zei dan, ‘ach wat, ze zou me niet veranderd hebben. Ik realiseer me dat nu wel. Ik zou Alcibiades gebleven zijn en minnaressen gehad hebben. Ik zou Alcibiades gebleven zijn, een man die niets geeft om het leven en niet om de dood, en die daarom vrij is te doen wat hem maar op dat ogenblik bevalt. Iemand die ook vrij is van Athene! Ik wil Athene, maar ik kan ook elders wonen, en ik vecht niet echt voor die stad. Ik veronderstel dat ik vecht voor de opwinding, om me toch een beetje te voelen leven. Ik houd er van om van op een paard te vechten, of met vrienden samen in een hoplietenslag te staan. Ik ben goed in vechten omdat ik mijn leven durf in gevaar te brengen net iets meer dan eender wie mijn tegenstander is, en dat maakt het verschil uit. Sommige mensen noemen dat moed, weet je. Maar ik houd er zeker niet van te vechten, samengeperst in dit stinkende rattenhol, zelfs al is het dan nog een tempeloord. Apollo is mijn god niet. Onze mannen ontlasten hun darmen en hun blaas waar ze staan. Hoe lang gaat dat nog duren?’

‘Je bent dus niet gelukkig, Alcibiades? Maar dan, welke man kan zich gelukkig noemen tenzij hij dood is? Daarom vrees ik de dood ook niet. Wie weet wat de goden nog voorhebben met ons? Zingen we allen niet zo vreugdevol voor een dode omdat zijn lijden gedaan is? Eén van deze dagen zullen we ofwel zingen voor veel doden, of anderen zullen voor ons zingen. En misschien zal iemand ons dan wel gelukkig noemen!’

Socrates vroeg, ‘vrees jij dan de goden niet, Alcibiades?’

‘Dat is een vreemde vraag,’ antwoordde Alcibiades op dezelfde toon als Socrates gedaan had, enige ogenblikken eerder. ‘Het kan me niet schelen of ik leef of dood ben. Hoe kunnen de goden zo iemand straffen of pijn doen?’

Socrates lachte, ‘ze kunnen je laten leven en daarom laten lijden! Als ze je Theodote van je afnamen en je Hipparete, en je wijn van Thasos en je purperen mantels, hoe zou je dan lijden, Alcibiades!’

Dat bracht ook Alcibiades hard aan het lachen. ‘Ja, dat zouden ze kunnen doen,’ zei hij, ‘en een boel nog meer vervelende dingen. Maar ik denk niet dat ik zelfs daar schrik van heb. Ik zou daar zelfs inlopen door mijn eigen wens ook trouwens, maar het kan me echt niet iets schelen.’

Ze keken verder over de beschuttingen de donkerte van de nacht in.

‘Nu dat je dat zei,’ merkte Alcibiades op, ‘hoe weet jij van Theodote?’

‘Heel Athene weet van Theodote,’ antwoordde Socrates. Hij verbaasde Alcibiades. ‘Ik kende Theodote al van toen ze nog een meisje was in Athene. Ik bezocht haar en praatte met haar. Zoals je hoort kende je niet alle mooiste hetaerae van de stad toen je jong waart! Ze beviel me en ik respecteerde haar erg. Ze was een intelligente en vriendelijke jonge vrouw. Later vertrok ze.’

‘Wel, heb ik ooit!’ riep Alcibiades. ‘Jij kende Theodote vóór mij! Wie is er in Athene die je niet kent?’

Socrates antwoordde niet. Hij glimlachte alleen mysterieus.

Socrates bleef nog even stil.

Hij zei, ‘we gelijken eigenlijk op elkaar, jij en ik. Ik wordt ook niet vastgehouden, gebonden door de dingen van deze aarde. Ik leef met weinig. Maar ik houd niettemin van het leven en ik zou het niet met een licht hart verlaten. Ik houd er van verbaasd te worden door een nieuw, jong blad op een plant in de lente, van de kreten van de vishandelaars in de agora, van de reuk van een bloem, van het gezang van een vogel en van een sappige olijf of van een zoete vijg. Maar ik heb geen schrik om te sterven. Ik zoek niet te sterven. Maar ik heb geen vrees voor de dood ook niet. Misschien zullen we morgen sterven, misschien ook niet.’

‘En jij, Socrates, vrees jij de goden?’

‘Nee, ik vrees de goden niet, maar ik heb wel respect voor hen.’

‘Werkelijk? Als ik echter je redenering volg, zoals je ons ooit vertelde toen we nog studenten waren van je, dan zei je ons dikwijls dat de goden beheerst werden door hun hartstochten. Als de goden beheerst worden door hun passies, dan moet er iets bestaan dat sterker is dan zij, is het niet? Waar komt de passie vandaan? Wie is de god die de hartstochten brengt?’

Socrates bleef weer even zwijgen. Hij wist dat wat hij nu ging zeggen hem vervolging en de dood kon brengen in Athene, misschien een kwadere dood dan die hij hier, te Delium, kon lijden.

Toch antwoordde Socrates, ‘ja! De goden zijn met te velen. Als de goden alle macht moeten hebben en door niets overheerst kunnen worden, dan kan er slechts één zulke god zijn. De goden die we kennen moeten de uitdrukkingen zijn van die ene god. Misschien echter, hebben wij wel de goden uitgevonden, een god voor iedere hartstocht en geen enkele god voor de deugd. De god van de deugd moet nog uitgevonden worden. Er kan slechts één god zijn, één wezen dat het universum doordringt en regeert. Dat wezen moet de orde zijn, of het moet de orde brengen in de wereld, de orde van de rede. Het moet een god zijn die genoeg heeft aan zijn eigen wezen en toch ons creëerde om te lijden en te sterven, om te leven in hartstocht en niet in deugd, en waarin hij, voor zover we kunnen bemerken, niet tussenkomt. Deed hij dat omdat hij zich verveelde of omdat hij ons liefhad en de vrijheid gaf? Ik weet het niet! Ik weet niets.’

Alcibiades keek met verbazing Socrates aan.

Hij dacht, ‘één god? Goede hemel! Als hij dat in Athene vertelt, slechts één maal, zelfs in verdoken bewoordingen, dan zal hij niet lang leven. Toch moet hij gelijk hebben. Hij heeft altijd gelijk! Er is slechts één Zeus, en Zeus alleen, en dat is niet de Zeus die wij kennen. Het moet een Zeus zijn zonder hartstocht, een Zeus beheerst alleen door zichzelf, die regels bepaalt voor een onverzoenlijke orde, regels en orde die wij niet kunnen begrijpen, nooit. En dat moet de god zijn die tegen Socrates praat!’

Alcibiades zei niets hardop.

‘Weet je waarvoor al die Atheense burgers, hier, voor vechten, Alcibiades?’

‘Ja, voor de democratie! Democratische polissen laten al de burgers deelnemen in de beslissingen die genomen worden voor de polis. Dat is onze manier om allen in vrijheid samen te laten leven, te zeggen wat we willen, en deel te nemen aan het bestuur en het beleid van de polis. Het is onze manier om gelijkheid van kansen te verwezenlijken voor al onze burgers.’

‘Je spreekt van vrijheid. Zijn wij vrij?’

‘Dat denk ik wel, Socrates, in elk geval meer dan eender welke andere burgers in enige andere stad van de Hellenen.’

‘Kunnen we vrijuit zeggen wat we menen zonder het risico te lopen beboet te worden, of in de gevangenis geworpen te worden?’

‘Wel, ik vermoed van niet.’

‘En zou je zeggen dat democratie gelijke kansen voor iedereen betekent?’

‘Ik vermoed van wel!’

‘Ken je al de veldheren die dit jaar en het verleden jaar verkozen werden?’

‘Ja!’ Alcibiades noemde de namen op.

‘Hoeveel van die namen kwamen uit de armste klasse, de klasse van de mannen zonder erfenis, hoeveel namen zijn afkomstig uit de klasse van de hoogste rangen?’

Alcibiades dacht daarover na, en dan antwoordde hij, ‘allen behoorden ofwel tot de hoogste klasse of tot de meest belangrijke, gekende families van Athene. Maar de burgers stemden voor hen in de Volksvergadering.’

‘Dat is waar. We zijn dus allen gelijk, maar we kiezen slechts voor kandidaten die uit de hoogste rangen komen. Herinner je dat er ooit kandidaten uit de andere rangen zich voorstelden?’

Alcibiades dacht weer na, ‘neen, ik denk niet dat er ooit kandidaten waren uit de andere rangen.’

‘Is dat dan onze beroemde Atheense isonomia, Alcibiades, onze eerlijke gelijke kansen in de polis? Zijn de Atheners toch geen goedgelovige, onnozele mannen? Zou je niet eerder moeten zeggen dan, dat in onze democratie we allen de gelijke kans hebben om slechts voor mannen te kiezen die alleen maar uit een bepaalde klasse komen, uit enige van de rijkste en machtigste families van Athene?’

‘Dat is waar het op uitkomt in de praktijk, ja. Alleen de mannen die de middelen hebben om zich kandidaat te stellen om veldheren of gezagsdragers te worden kunnen dat doen. Maar eender wie die de middelen heeft kan zich kandidaat stellen, en als die ons niet bevalt, kunnen we iemand anders kiezen.’

‘Ja. Nu, iets dat niet is wat het beweert te zijn, hoe zou je dat noemen?’

‘Een leugen, of hypocrisie.’

‘Goed. Voor waarover we zonet aan het praten waren, is het niet zo dat democratie niet is wat het woord zegt dat het is?’

‘Wat bedoel je, Socrates?’

‘Wel, democratie betekent dat alle mensen er kunnen naar streven deel te nemen in het bestuur van de Staat. Maar in feite is alles wat het volk kan doen de gezagsdragers, veldheren en leiders kiezen uit een redelijk kleine groep van burgers, steeds van dezelfde families. Dat is niet wat de democratie betekent, en zeker niet wat het woord dekt voor de meeste mensen, zou ik zeggen.’

‘Je hebt gelijk!’

‘Bijgevolg,’ vervolgde Socrates, ‘is onze democratie, zoals wij die kennen, een leugen of hypocrisie.’

‘Op dat punt en in die zin heb je misschien gelijk,’ zei Alcibiades. ‘Maar de stad wordt beheerd in veel andere onderwerpen door de Ecclesia, door de Volksvergadering. De wetten worden gestemd door de Ecclesia van allen, en voorbereid door de Raad. En de keuze gebeurt door loting, waarin iedereen, of hij nu rijk is of arm is, gelijk is.’

‘Daarmee ben ik het eens,’ zei Socrates. ‘Wie heeft eigenlijk nieuwe wetten voorgesteld in de verleden jaren?’

‘We, Pericles, Cleon, anderen, ... Ik begrijp waar je me heen brengt. Het waren de mannen van dezelfde families die de wetten voorstelden. Het hoeft echter zo niet te zijn!’

‘Natuurlijk hoeft het zo niet te zijn. Maar is het niet altijd zo geweest deze laatste jaren?’

Alcibiades meesmulde. ‘Dat is zo. De prytaneis, echter, oefenen ook enige macht uit in de stad. Zij zijn de rechters!’

‘Wie beslist over nieuwe belastingen, over oorlog en vrede? Zijn dat niet veruit de meest belangrijke onderwerpen betreffende het beheer van onze polis?’

‘Dat is waar. En de Volksvergadering stemt over die onderwerpen.’

‘Is het niet zo dat de Volksvergadering geleid wordt door de veldheren, de notabelen, de leiders, de demagogen?’

‘Dat is zo,’ erkende Alcibiades.

‘Al de beslissingen, dus, in verband met de onderwerpen die echt van betekenis zijn werden aangebracht door slechts weinige mannen, allen afkomstig van dezelfde klasse, en dan werden die onderwerpen naar de Raad gebracht en ter stemming door de Raad voorgesteld op de volksvergadering?’

‘Ja. En als het volk van dat voorstel niet houdt, kan het volk het voorstel weigeren.’

‘Is het niet zo dat dan een tegenvoorstel opgesteld door een aantal mannen van diezelfde klasse ter stemming wordt gebracht?’

‘Ja!’

‘Zou je dus bijgevolg niet zeggen dat het volk, gans het volk, in Athene slechts een zeer beperkte zeg heeft in de aangelegenheden van de Staat?’

‘Ik vermoed dat het zo is, zoals je zegt!’

‘Oh neen, Alcibiades, jij zei dat. Wat we democratie noemen dekt niet echt dat wat de meeste mensen zouden zeggen dat het woord betekent.’

‘Neen.’

‘Dan is het woord democratie een leugen of een hypocrisie. We vechten voor de democratie, maar we hebben net zomin democratie als Sparta dat heeft!’

‘Socrates, ik veronderstel dat je gelijk hebt tot op een punt. Vermits dat zo is, heeft dan Athene evenzeer een oligarchie als Sparta, doch in een meer verdoken vorm?’

‘Dat heb ik niet gezegd, Alcibiades. Ik zei slechts dat de democratie zoals we die in de praktijk vandaag hebben in onze polis niet is wat het woord dekt.’

‘Dan zouden we meer moeten nadenken over het woord en wat het betekent,’ zei Alcibiades.

‘Ja, dat is het,’ zei Socrates. ‘Als we echt geloven in de democratie, dan zouden we meer moeten nadenken over wat we willen doen met onze levens en met onze polis om de praktijk dichter te brengen bij wat het woord betekent. We zouden iedereen de volledige middelen moeten geven om naar belangrijke functies in de Staat te dingen, en niet slechts aan iedereen de kans geven te stemmen.’

Socrates sprak niet verder. Hij bleef ook lang daarna zwijgen, zuchtte diep, en hij ging ten slotte een beetje verder tegen de muur van takken zitten om wat slaap te vatten. Alcibiades bleef op wacht staan en hij keek strak vóór zich uit naar het vijandelijke kamp, tot de zon bloedrood rees over de horizon. Alles bleef rustig die morgen te Delium.

De Boeotiërs vielen één of twee maal per dag aan gedurende nog vijftien dagen. De verdediging van het tempeloord werd een routine en een constante beproeving. Niet één Boeotiër kreeg een voet binnen het fort van de Atheners. De Atheners verloren mannen elke dag, en dat deden ook de Boeotiërs, maar de Boeotiërs verloren telkenmale tientallen strijders. Niet al de aanvallen gebeurden massaal. Soms viel de vijand slechts op één punt aan, alsof ze de verdediging wou testen. Soms traden slechts boogschutters naar voor om te schieten naar elk hoofd dat boven de wallen uitstak. Daarna deden de slingeraars hetzelfde. De Boeotiërs teisterden de Atheners constant, weigerden hen de slaap door beperkte aanvallen te lanceren ook 's nachts, en door aanvallen te veinzen maar niet volledig uit te voeren. De Atheners kwamen zowat alles tekort, tekort aan slaap, tekort aan voedsel, en vooral tekort aan geduld. Enige paarden werden geslacht en hun vlees geroosterd. De Atheners gingen dan goed zichtbaar op de versterkingen staan om ostentatief, met brede gebaren, smakkend de lekkerste stukjes op te eten in het volle zicht van de vijand.

Op een nacht bedekte een dunne laag sneeuw het wijde landschap rond Delium. Het had gevoren, zodat het terrein vóór de versterkingen uitstekend lag voor nieuwe, volledige aanvallen door de Boeotische hoplieten. Bij dageraad, kwam praktisch het ganse leger van de Thebanen naar voor tot op een korte afstand van de versterkte stad. De Boeotiërs hadden een laatste verrassing voorbereid voor de Atheners, die wel voelden dat dit de beslissende bestorming zou worden. Het was dan de zeventiende dag na de veldslag van Oropus waarin Hippocrates gesneuveld was.

De Boeotiërs sleurden een vreemd tuig naar Delium. De Atheners zagen twee wagens komen, getrokken door muilezels. Op die wagens stond een lange buis. De buis bestond uit een holle

houten balk die binnenin een ijzeren buis droeg. De ijzeren buis kwam een eindje uit de balk, en aan de achterkant krulde de buis in een ketel. De verdedigers vroegen zich af wat de Boeotiërs met die holle buis wilden aanvangen. De Boeotiërs brachten de wagens zo dicht mogelijk tot bij een deel van de wallen, rechts van Alcibiades, en ze richtten de buis een ietsje schuin opwaarts. Alcibiades beval aan boogschutters naar de mannen op de wagens te schieten, maar die konden niet veel kwaads verrichten, en de mannen beneden werden snel vervangen. Alcibiades en Socrates keken naar elkaar, zich afvragend wat er nu zou gebeuren. Ze begonnen bijna te lachen bij die vreemde houten en ijzeren structuur die van helemaal geen nut leek in de aanval. Ze zagen dan dat de Boeotiërs grote blaasbalgen plaatsten in het achterste deel van de buis, en de blaasbalgen bliezen door de buis. De vlaag passeerde de ketel, een donker goedje spoot eerst uit de buis en daarna een lange, grote vlam die de houten versterkingen verschroeide.

De Boeotiërs hadden zwavel en pek in de ketel gegoten, en Zeus alleen wist wat nog meer, en dat mengsel in vuur gezet met brandende kooltjes. De mengeling werd door de buis geblazen en de vlam die uit de buis vloog was zo heet, dat ze ogenblikkelijk alles verkoold wat de verdedigers aan de versterkingen hadden staan. De mannen achter de staken ook werden verschrikkelijk verbrand. De stank van verbrand menselijk vlees werd weerzinwekkend voor de Atheners.

Alcibiades liep naar de sectie van de palissades die door het vuurtuig verschroeid werd. Het hout van de palen en de takken was verkoold tot stompjes zwarte korst. Meerdere mannen lagen op de grond, onherkenbaar zwart verbrand en gedood. Mannen liepen rond zoals levende toortsen. Hun kameraden durfden die mannen niet te benaderen. De hitte van het goedje uit de buis was ongelooflijk hoog. Van de verbrande mannen hing de huid in verbrande lompen rond hun lichamen. Die mannen sloegen met de armen naar hun huid, zodat brandende stukken vlees op de grond vielen, maar daar bleven smeulen en stinken. Dan begonnen de mannen te schreeuwen en te huilen van de pijn. Wanneer de vlammen op een persoon toch gedoofd werden, dan bleef de stof waarmee de mannen besproeid werden toch verder en bijzonder heet plakken en rood gloeien, zodat het doorheen het vlees brandde tot op de botten. De schreeuwen van doodsangst werden oorverdovend aan dit deel van de vlammenzee. De Boeotiërs sproten met de vloeistof verder het tempeloord in. De schreeuwen braken de zenuwen van iedereen, en ze paralyseerden de mannen. Alcibiades ook stond op het punt in paniek weg te lopen van daar, weg van de vreselijke hitte en de verbrande mannen. Als er iets was na Etna waar hij echt schrik van had, dan was het vuur, en de Thebanen leken wel Hades getemd te hebben om zijn vuur over de Atheners te sproeien!

De Atheners die niet ogenblikkelijk tot op het been verbrand werden moesten hun posten verlaten en naar binnen vluchten. Veel mannen leden aan kleine brandwonden, want het goedje uit de buis spetterde naar alle kanten en zelfs de minste druppel zorgde voor diepe wonden. De Boeotiërs gebruikten hun tuig om een gans deel van de houten versterkingen met de grond gelijk te roosteren, zodat niets van dan de staken overbleef dan kleine, zwarte stompjes en as. De kreten van woede en angst aan Atheense zijde klonken dan weerzinwekkend. De Boeotiërs bewogen hun buis een beetje verder en ze brandden in geen tijd een tweede deel van de wallen af. Ze bliezen met het vuur alle verdedigers voor zich weg, en wanneer de Atheners verschrikt van zoveel gruwel wegvluchtten, verschoven ze hun vlammenwerper naar andere plaatsen.

De Boeotische veldheren bevelen nu hun strijders in massa met hun ladders of zelfs gewoon al lopend over de gewezen versterkingen van het tempeloord te klimmen. Socrates en Alcibiades riepen hun mannen op om naar die lengte van de verdedigingen te gaan, maar in

minder dan geen tijd stond een ganse rij van Thebaanse hoplieten in slagorde vóór hen, en de verdedigers werden overweldigd want de rest van het Boeotisch leger stroomde achter de Thebanen in grote aantallen naar binnen. Weerstand bieden was nutteloos. Delium was met vuur veroverd. De Atheners vluchtten.

Socrates en Alcibiades liepen ook, maar ze hielden hun bepantsering aan. Socrates zag hoe de Atheense leider Cleonymus zijn schild wegwierp om harder te kunnen lopen en om zo zijn leven te redden. Socrates keurde dergelijke houding af. Vele Atheners werden gedood toen ze wegliepen, maar de Boeotiërs leken te gelukkig met hun overwinning om de laatste Atheners uit hun land te hebben verdreven. Ze duwden nu niet hard verder. Ze waren te blij en te fel bezig met de herbezetting van Delium om de Atheners een dodende achtervolging te doen verduren met hun hoplieten. Ze beperkten zich er toe de Atheners gevangen te nemen die vast geraakten en die zich overgaven. Pylilampes, de vader van Plato, die Socrates goed kende, liep bijvoorbeeld weg bij het eerste teken van de nederlaag. Hij werd gevat en later vroegen de Boeotiërs een losgeld voor hem. De Thebanen doodden echter veel mannen direct, zonder veel na te denken. Later ook zonden ze hun Locrische cavalerie om de overblijvende Atheners te achtervolgen.

Socrates liep samen met enkele Atheense hoplieten naar de Zee, over de vlakte tussen Delium en de schepen. Alcibiades had een straatmager paard bij de manen getrokken en hij was op de rug van het dier gesprongen. Rond Socrates vormde zich aldus een groep van ongeveer vijftig mannen. Ze liepen naar de stranden. Alcibiades verzamelde vijftien ruiters, en met die beschermde hij de Atheense hoplieten van aanvallen door Boeotische ruiters. In de verte, vóór hen, en achter hen, werden op dat ogenblik nog tientallen Atheners afgeslacht door de Boeotische ruiters.

De Atheners bereikten de kleine haven van Delium, waar ze zagen dat nog vijf Atheense triremen wachtten. Alcibiades sprong van zijn paard, trok de dekens en de teugels weg van het dier, sloeg het op de rug en zond het galopperend de heuvels in. Al de ruiters deden hetzelfde. Athene had daarmee haar enige en laatste ruiters verloren. De mannen sprongen aan boord van de schepen. Enkele Atheense groepen liepen nog steeds naar de schepen, maar dan zag Alcibiades de Locrische ruiters in grote aantallen aanrijden. De Atheense triremen zetten zich in beweging en ze roeiden naar de open Zee.

Toen de schepen al een bepaalde afstand in de Zee lagen, kwam een laatste groep Atheense hoplieten naar het strand aanlopen, achtervolgd door de Locrische cavalerie. Ze vochten zich dapper een weg naar het water. Alcibiades beval het schip terug naar de kust. Ze hadden boogschutters en pijlen aan boord. Hij beval zoveel mogelijk mannen vlagen van pijlen naar de ruiters te zenden. De Atheense hoplieten vochten wanhopig tegen de ruiters, en het schip bereikte het strand voordat alle Atheners gedood werden. De mannen liepen door het water naar de bescherming die de triemen hen bood. Alcibiades, Socrates en de andere mannen op het schip trokken de Atheense hoplieten aan boord. Het laatste, grijnzende gezicht was dat van Laches. De vroegere veldheer was helemaal nat toen hij Alcibiades en Socrates omhelsde. Daarna viel hij volledig uitgeput op het dek van het schip neer, tussen zijn mannen.

Oropus en Delium werden de eerste grote catastrofes voor de Atheners na een lange reeks van overwinningen. Hippocrates sneuvelde en Demosthenes faalde in zijn strategie voor Boeotië. Hij faalde wegens verraad en onderschatting van de haat en jaloesheid van de Boeotiërs ten opzichte van Athene. Hij had ook de Boeotische geallieerde troepen zeer onderschat. Later bracht Demosthenes al de mannen van zijn leger naar Sicyon en hij probeerde die stad te veroveren. Voordat alle schepen van de Atheners konden aanleggen in de haven, echter, liepen de burgers van Sicyon, die gehoord hadden van de grote Atheense nederlaag, uit hun

stad, en ze dreven de mannen die aan land waren gekomen weer naar hun schepen. Demosthenes kon de rest van zijn mannen zelfs niet aan land zetten bij die stad. De mensen van Sicyon zetten een triomf op, en onder een korte wapenstilstand gaven ze de Atheners hun gesneuvelden terug. Dit beëindigde de expeditie naar Delium en in Boeotië. Ze eindigde in een volledige catastrofe voor Athene.

Hoofdstuk 10. Athene en Amphipolis, lente 423 v. Chr. tot de herfst van 422 v. Chr.

Aristophanes

Socrates en Alcibiades voeren terug naar Athene in de triremen die naar de kust van Delium in Boeotië gezonden waren. Ze vonden het volk van Athene woedend en verontwaardigd over de nederlaag in de veldslag van Oropus. De belegering en de overgave van Delium werd bekeken als slechts een kleine episode in de oorlog tegen de Boeotiërs, een kleine tegenvallende gebeurtenis zoals ook bijvoorbeeld Demosthenes, de grote veldheer, had geleden tussen zijn grote overwinningen in. Niemand vermoedde de tragedie waar de verdedigers en overlevenden van het tempeloord getuige van geweest waren. De doden van Delium waren snel vergeten in de naweeën van de veldslag van Oropus.

De twee belangrijkste mannen in Athene bleven dan nog steeds de demagoog Cleon en de veldheer Nicias zoon van Niceratus. Nicias was de enige veldheer die nooit verslagen was geweest, al had hij evenmin zelf ooit iets gewonnen. Demosthenes was de meest briljante militaire leider van Athene, maar zijn successen waren niet consistent, en zijn roekeloosheid, durf en extravagantie in campagnes werden nu ook bekeken met achterdocht en angst voor het resultaat. Met Demosthenes wist men nooit of Athene zou winnen dan wel verliezen, hoewel hij meer gewonnen had dan verloren, en dat op een meer schitterende wijze. Te Oropus en Delium was het niet zijn leger geweest dat verloren had! De twee krachten waarop Athene het meest kon betrouwen, vond het volk, waren waarlijk slechts Cleon de demagoog en Nicias de veldheer. Alcibiades wou nu wel veldheer worden, maar hij was nog te jong voor die functie. Hij zou nog minstens twee jaar moeten wachten tot hij de verkiesbare leeftijd bereikte, en niemand in de Raad leek bereid die leeftijd te verlagen speciaal voor hem.

Alcibiades vond Hipparete weer in zijn huis van Athene. Ze was een onderworpen vrouw geworden die zich gelaten voegde in haar lot van echtgenote. Ze bleef een trouwe huisvrouw. Ze verliet nog slechts zelden haar vier muren en ze had voldoende op de handen met haar kinderen en haar huishouding. Alcibiades bleef slechts enkele dagen bij haar. Hij nam zijn paard en reed naar zijn landerijen buiten Athene, waar Hipparchos woonde. Hipparchos had het huis en de stallen hersteld. Hij fokte veel paarden in de boerderij. Hij handelde ook in paarden en hij hield enige volbloeden voor de paardenrennen. Hij perste olie uit de olijven en hij was een wijngaard beginnen te planten. De minnares van Hipparchos, Myrrhina, heerste over het huis, en ze leefde met Hipparchos alsof ze zijn concubine of zelfs zijn echtgenote was. Alcibiades verlangde naar Theodote, en dat verbaasde hem ook zelf.

Alcibiades vond Theodote bij Hipparchos en Myrrhina. Hij was zeer terneergedrukt en gespannen toen hij in het platteland aankwam, want zijn geest leed erg onder zijn eerste nederlaag in het beleg van Delium. De vreselijke brandwonden die hij daar gezien had bleven hem in nachtmerries achtervolgen. Hij had voor het eerst moeten lopen om zijn leven te redden in een wanhopige, paniekerige, schaamtevolle vlucht, en dat had hem diep geschokt. Hij had steeds gedacht dat hij tot de dood zou blijven vechten, zijn ziel zonder vlek zou bewaren, maar Socrates had de zinloosheid van de dood uitgeschreeuwd, toen, en hem weg van de strijd geroepen, weg van de dood, de onwaardige en oneervolle terugtocht in.

Alcibiades kwam bijgevolg bijzonder zenuwachtig en prikkelbaar te Athene aan, en Hipparete bleek hem geen hulp. Ze wou snel harde en hartstochtelijke seks, en slechts dat. Ze sprong letterlijk agressief op hem zonder tederheid en liefde. Alcibiades vroeg zich af hoe ze kon overleven terwijl hij weg was van Athene. Hipparete was een wilde vrouw geworden in bed. Ze gebruikte en misbruikte hem en hij moest geweld toepassen om haar meer te onderwerpen dan zij hem. Hij was daarmee niet zozeer verbaasd dan geërgerd en beschaamd. Het contrast tussen de Hipparete in bed en de Hipparete in de keuken en aan haar weefgetouw was verrassend.

Theodote, daarentegen, bemoederde Alcibiades. Ze liet hem slapen wanneer en zolang als hij wou, in haar armen. Ze zocht geen seks met hem en ze vroeg niets van hem. Ze bracht hem op een bank met kussens op het balkon boven de aulé. Ze dwong hem op zijn rug te gaan liggen, de ogen gesloten in de warme zon, naakt, en dan streelde ze zijn spieren en lenden en benen met lange, wellustige halen, drukken en toetsen. Ze wreef hem in met geparfumeerde olies die fris aanvoelden, en ze brandde lichte geuren rond hem. Ze liet hem rusten doorheen de eetmalen, doch bracht hem apart de lekkerste stukjes vis, enige morzels gevogelte en veel geroosterde groenten. Ze zong voor hem, las hem voor, en trok hem slechts later op wandelingen doorheen het land, waarbij ze naast hem ging, doch bleef zwijgen en alleen maar zijn hand in de hare hield. Theodote gaf hem tederheid. Het duurde een lange tijd tot hij haar beet greep aan het middel, en hartstocht toonde. Theodote kreeg hem allengs weer ontspannen, maar het nam haar veel dagen! De tijd ging langzaam voorbij en het leven van Alcibiades verliep zeer aangenaam. Alcibiades liet zich leven zonder aan wat dan ook te denken behalve aan zijn boerderij, en hij liet zich sussen en vleien door Theodote tot hij zijn kalmte terugvond.

Tijdens één van die dagen was Theodote opnieuw de schouders van Alcibiades aan het inwrijven met lichte, geparfumeerde olie, op het balkon van hun aulé. Het was nog vroeg in de morgen. Alcibiades lag op een bank die Theodote naar buiten, in de zon, had getrokken. Hij lag op zijn buik, en Theodote streelde en kneep zijn schouders en zijn nek met experte vingers. Soms groef ze haar nagels in het vlees van zijn rug, alleen maar om enige reactie uit te lokken en zich er van te overtuigen dat hij haar nog aandacht schonk. Ze wou zijn gedachten naar aangename dingen houden. Ze had ook veelgekleurde bloemen rondom geplaatst, en die zonden hun geuren over hen.

‘Alcibiades, liefste,’ zei Theodote plots, ‘weet je wat we zouden moeten doen?’

Alcibiades gromde slechts wat onverstaanbaars als antwoord.

‘We zouden naar het theater moeten gaan!’ drong ze verder aan. ‘We zijn dicht bij de Grote Dyonisia waarop de beste theaterstukken voorgesteld worden! We kunnen naar de voorstellingen gaan kijken, een fijne tragedie aanhoren, naar een dithyrambe of twee gaan luisteren, een komedie volgen. Athene is in feest op de Dyonisia! Er zal veel gedanst worden en gelachen in de agora. Ik weet wel dat ik niet met je naar het theater zou mogen gaan, maar ik heb die nieuwe sluiers die je me gekocht hebt. Daarin kunnen de mensen me zelfs voor je vrouw aanzien!’

‘Geen tragedie voor mij, dit jaar!’ riep Alcibiades uit. ‘Ik heb voldoende tragedies gezien dit jaar. En die dithyramben, wel, daar heb ik ook genoeg van. Ze zijn vervelend. Ik blijf thuis. Doe voort, Theodote!’

‘Alcibiades, liefste?’ vervolgde Theodote na een tijdje, denkend dat hij in slaap viel.

‘Wat nu?’

‘We konden naar een komedie gaan kijken! Ik hoorde dat je schoonbroer Callias voor het koor betaalde, dit jaar. De arme man is bijna failliet, maar hij blijft betalen voor de beste zangers en dansers in de stad! Hij is ook sponsor voor je vriend Aristophanes met diens stuk,

dit jaar. Weet je, Aristophanes won de prijs voor komedies verleden jaar. Zijn nieuwe komedie zal zo vrolijk worden! Ik ben er zeker van dat de jury opnieuw het stuk zal uitkiezen tot de drie beste komedies die gedurende de Dyonisia kunnen gespeeld worden. Wil je je vrienden niet steunen? Het stuk van Aristophanes heet “De Wolken” en Hipparchos vertelde me dat het een komedie op Socrates is!’

‘Wat?’ riep Alcibiades, en hij sprong plots klaarwakker van de bank af, en bleef gealarmeerd zitten, ‘Aristophanes schreef een komedie over Socrates? In een voorstelling opgezet door Callias? Oh neen! Dat moet ik zien! Ik moet Socrates verdedigen. Ik kan Socrates niet laten belachelijk gemaakt worden. Aristophanes en Callias kunnen dat niet doen! Laat mijn paarden klaarmaken. Ik moet naar Athene terugrijden!’

‘Oh, oh, mijn lieve Alci zoetje,’ kalmeerde Theodote dan weer, ‘we hebben tijd genoeg om naar Athene te rijden. Socrates is de held van Athene, nu. Hij werd als een grote held ontvangen na Delium. Iedereen kent hem. Iedereen komt luisteren naar wat hij te zeggen heeft. De rijkste jonge mannen dringen zich om hem heen. Hij bereidt de volgende generatie van Atheense veldheren en magistraten voor. Je kunt schrijvers er niet van weerhouden hem in hun stukken op het toneel te brengen. Aristophanes is niet de enige auteur van komedies die een stuk klaar heeft waarin Socrates voorkomt. Ameipsias brengt ook een komedie, schijnt het, waarin Socrates als personage in verschijnt. Cleon is de sponsor van dat stuk! Probeer niet te durven je te mengen in de organisatie van het Festival van de Grote Dyonisia! Als je geen tragedies en dithyramben wilt horen, dan kunnen we toch naar het toneelstuk van Aristophanes gaan kijken, en nadien kun je een woord of twee aan je vrienden fluisteren ter verdediging van Socrates. Ik ben er echter van overtuigd dat Socrates harder zal lachen met Aristophanes dan Aristophanes met Socrates!’

Alcibiades bleef zitten en overdacht wat Theodote gezegd had. Theodote was blij. Ze had uiteindelijk toch iets gevonden dat zijn interesse opwekte, hoewel ze vermoedde dat Socrates haar rivaal was. De vechtlust van Alcibiades was weer naar boven aan het drijven, en ze had altijd geweten dat mettertijd dat wel zou gebeuren. Ze wreef de geparfumeerde olie op zijn benen en bewoog haar handen langzaam hoger.

Vijf dagen later waren Alcibiades en Theodote terug in Athene. Ze verbleven in het huis van Theodote. Alcibiades was niet naar Hipparete weergekeerd. Hij ging nu levendig, sprankelend van energie. Hij wandelde in de agora gekleed in een nieuwe gekleurde chiton en een rode chlamys op de rug. De lucht voelde warm aan. Hij droeg juwelen en gouden banden rond zijn polsen, ringen aan zijn vingers en zilver in zijn oren, een bijzonder brede hoed op zijn hoofd en schoenen uit Argos met hoge hakken aan de voeten. Theodote stapte trots naast hem. Zij was gekleed in een lichtblauwe, lange tuniek, een peplos, met zo veel omslagdoeken en blauwe sluiers dat niemand haar zou kunnen herkennen. Zij ook droeg schoenen uit Argos met buitengewone hoge hakken aan haar voeten. Juwelen versierden haar hals en ze had juwelen om haar polsen, om haar enkels, meer juwelen dan er te koop lagen in de agora. Een zware armband van gedraaide gouden patronen slingerde zich als een slang rond haar linkerarm van boven tot onder. Ze stapte zo het theater in en zorgde er voor haar peplos met de vele vouwen op te trekken, zodat iedereen de zilveren ringen om haar enkels kon bewonderen. Ze hield een zonnescerm beschilderd met oranje bloemmotieven in de hand. Alcibiades en Theodote vormden een verbazingwekkend extravagant koppel dat het theater van Dionysos binnenstapte.

Theodote en Alcibiades kwamen het theater binnen vanaf een zijde, wanneer al vele Atheners reeds op de marmeren banken zaten. Mannen bukten zich onder Alcibiades door wanneer hij hen voorbij liep, onder zijn zeer brede hoed. Na een tijdje nam hij die hoed wel af. De hoed

hinderde mensen rond hem, al had hij hem opzettelijk daarom opgehouden terwijl hij het theater in stapte.

Jonge jongens verkochten honigstaafjes en zoetigheden. Ze liepen tussen de stoelen van de magistraten en de notabelen van de stad in de lagere rijen door, en duwden hun zoetjes naar de nieuwkomers. Alcibiades kocht honigstaafjes voor hem en Theodote. Theodote hield nog steeds haar zonnescerm, maar ze wuifde ook met een waaier, een instrument in de vorm van een hartje, waarmee ze tevergeefs wat frisse lucht zocht. Toen Alcibiades wou gaan zitten sprongen jongens ook toe om een kussen onder hen te duwen, maar hij joeg de jongens weg. Theodote had haar eigen kussens mee, die ze achter haar rug droeg, kussens zonder ongedierte in. Hoe ze zonnescerm, waaier en kussens kon dragen en toch nog fier kon zwaaien met haar tuniek om door iedereen bewonderd te worden, bleef steeds een raadsel voor Alcibiades, maar ze kon dat alles moeiteloos meester.

Alcibiades zag Callias zitten twee rijen onder hen, en hij deed teken naar Theodote om hem te volgen. Callias was helemaal niet verbaasd om Alcibiades te zien, en ook niet om hem vergezeld van Theodote te zien. Hij knipoogde naar Alcibiades en begon zonder omhaal met hen te praten, zeggende dat blij hij was zijn schoonbroeder naast zich te hebben. Andere hoogwaardigheidsbekleders van Athene vermeden Callias en zijn vrouw, die zo extravagant gekleed zaten als Alcibiades en Theodote. Als een groep vielen ze uiteraard erg op onder de Atheners in het theater. Callias hield er al even erg van opgemerkt te worden als Alcibiades. Callias legde aan Alcibiades uit waaraan hij zijn geld vandaag had gependeed. Het toneel was gezet in een straat van Athene met de façades van twee huizen. Het ronde orkest beneden was versierd met veel bloemen. Op de vloer vóór dit toneel zou het koor dansen en zingen. Callias bevestigde dat hij de beste zangers en dansers van Athene ingehuurd had.

Alcibiades zag plots Socrates aan de rechterzijde binnenkomen, en zijn mond viel open. Socrates droeg ook een brede hoed, maar hij had zijn alledaagse hoed op, dezelfde die hij droeg in de winter en in de zomer. De randen van die hoed rafelden uit, en de hoed scheurde van de ouderdom op plaatsen. Socrates droeg ook zijn gewone, dagdagelijkse kledij. Hij bezat er geen andere.

Alcibiades stond op en riep zo luid dat gans het theater het kon horen, ‘Socrates, kom bij ons!’ Socrates wandelde naar Alcibiades op zijn duizendste gemak, groette mannen links en rechts, groette de betere helft van Athene, en drukte handen. Het duurde lang tot hij ging zitten tussen Alcibiades en Callias. Socrates bracht ook zijn eigen kussen mee. Geen vlooien voor Socrates ook! Toch gaf hij een geldstukje aan de twee jongens die naar hem toesprongen met kussens, nadat hij hun ontgoochelde gezichtjes gezien had toen hij zijn eigen zitje van achter zijn rug trok.

Toen Socrates neerzat, vroeg Alcibiades met een fluisterende stem naast het oor van Socrates, ‘Socrates, wat in de naam van Zeus kom jij hier doen? Weet je dan niet dat de Wolken een komisch toneelstuk is op jou? Aristophanes vertelde me gisteren hoe buitengewoon prettig het zal zijn, maar de grappen zijn op jou bedoeld! Ben je zeker dat je hier wil blijven?’

‘Natuurlijk wil ik blijven. Waarom zou ik anders gekomen zijn?’ vroeg Socrates met zijn hand voor de mond zodat enkel Alcibiades hem kon horen. ‘Ik was al hier voor het toneelstuk van Ameipsias, maar ik vond dat een catastrofe, al applaudisseerde het volk erg. Ameipsias gebruikte me ook als een figuur in zijn stuk, weet je. Wel, de mensen waren verrukt om me te zien en me te bespotten. Ik houd er van hen blij en gelukkig te maken. Ik ontmoette Aristophanes ook al vijf dagen geleden. Hij toonde me het een en het ander uit zijn werk. Het wordt fantastisch leuk! Hij heeft een klucht geschreven die zo schandalig gaat worden als maar enigszins mogelijk is. Na die toneelstukken wordt ik een beroemdheid in Athene!’

Iedereen zal met me willen praten. Ik wil het niet missen, voor geen geld in de wereld! Maar jij, ben je zeker dat je met mij wilt gezien worden?’

‘Natuurlijk,’ antwoordde Alcibiades. ‘Je bent mijn vriend. Wat kan het mij schelen wat de mensen denken?’

Alcibiades was eveneens blij, want alle ogen in de drukte van het theater waren gericht naar de kleurrijkste groep van de rijke en exorbitante, briljante Callias en de opvallende Alcibiades die daar zaten, omringd door hun opzichtige minnaressen die nu nog slechts nauwelijks hun mooie gezichten onder hun sluiers verborgen, en die over de drie mannen heen praatten, over de armzalige en lelijke filosoof heen. Iedereen in het theater wist al dat de hoofdfiguur van het toneelstuk Socrates zou zijn.

Aristophanes kwam het theater binnen enkele ogenblikken voordat het stuk begon. Hij keek eerst rond en ging dan onmiddellijk naar de plaatsen waar Socrates, Alcibiades en Callias zaten. Alcibiades vroeg Theodote om Aristophanes tussen hen in te laten zitten.

Met zijn komisch stuk van verleden jaar, dat in kritiek gericht was tegen Cleon, had Aristophanes een zeer weke plek in de demagoog geraakt. Cleon had de spot niet gesmaakt. Hij had geprobeerd om Aristophanes van zijn Atheens burgerschap te beroven, op grond van het onwettelijk ouderschap van de dichter. De aanklacht werd vals verklaard in de gerechtshoven. Al de vrienden van Aristophanes hadden in de gerechtzaal gezworen dat de ouders van de schrijver goede Atheense burgers waren sinds vele generaties.

Dit jaar had Aristophanes gekozen om iemand te bespotten die met de spot kon lachen:

Socrates. Aristophanes zond echter enkele grimmige blikken naar Cleon die op de laagste rijen zat, en ook Cleon keek rond om Aristophanes uit te zoeken. Cleon was duidelijk niet blij om te zien waar de dichter zat. Aristophanes verwachtte niet veel goeds van Cleon.

In zijn nieuwe komedie zou Aristophanes geestig doen ten nadele van zijn vriend. Socrates had al meer dan eens Aristophanes een domoor doen schijnen in zijn elenchus dialogen.

Aristophanes kon niet kwaad worden op Socrates, maar vandaag zou hij weerwraak nemen op de filosoof met zijn eigen wapens van satirische humor en burleske grappen.

Een heraut kondigde het begin van het toneelstuk aan door op een trompet te blazen. Twee aulosmeisjes dartelden van achter de scène op het toneel. Ze speelden een leuk deuntje en fladderden rond in het orkest. De mensen in het theater liepen ondertussen naar hun definitieve plaatsen en ze stopten met praten. De gesprekken werden beëindigd. Het toneelstuk kon beginnen.

Het eerste tafereel had plaats in een slaapkamer. Twee mannen sliepen, Strepsiades en zijn zoon Pheidippides. Strepsiades ontwaakte, gestoken door de vlooiën in zijn matras, en hij vertelde hoeveel ellende hij te lijden had van zijn zoon die al zijn geld aan paarden en wagens verspilde. Hij maakte zijn zoon dan ook wakker, en zei dat hij de oplossing gevonden had voor hun probleem. Zijn zoon moest leren hoe processen te winnen in de denkwinkel van Socrates. Strepsiades zei dat ze daar twee cursussen voorstelden over de redeneringskunst, een rede over de waarheid en één over de onwaarheid. Als zijn zoon de cursus over de onwaarheid goed volgde, dan zouden ze hun schulden niet moeten afbetalen. Pheidippides weigerde natuurlijk wat dan ook te leren, zodat Strepsiades zelf naar het huis van Socrates stapte. Het houten toneel bewoog nu, en in plaats van de slaapkamer toonden de brede houten panelen achteraan het toneel thans de denkwinkel.

Een discipel van Socrates ontving Strepsiades. De discipel vertelde hoe er onlangs een vlooi was gesprongen vanuit de wenkbrauw van Chaerephon naar de kale kop van Socrates, en Socrates had zich afgevraagd hoeveel vlooienvoeten in lengte de vlooi had afgelegd. De volgelingen van Socrates losten het probleem op door de voetjes van de vlooi in was te dippen,

daarmee modelleerden ze Perzische pantoffels volgens de afdrukken, en vervolgens maten ze de afstand.

Het ganse theater brulde van het lachen, Socrates inclusief, en iedereen wierp hem een blik. Het toneelspel ging voort.

De acteur Socrates kwam dan het toneel op. De echte Socrates bleef volledig versteld en sprakeloos van de verrassing. De toneelmachine wierp namelijk een grote rieten mand over het toneel, in de lucht, en in die mand, hoog boven, zat Socrates. Hij zat in de mand om zijn brein in de lucht te houden, om de zon zo beter te kunnen aanschouwen van dichterbij, en om lichtere, heldere gedachten te kunnen krijgen. Socrates de acteur vertelde aan het publiek dat hij van op de grond niets kon ontdekken en de ideeën moest overschouwen van boven. Slechts hogerop kon hij hogere gedachten vinden.

Wanneer Strepsiades naar Socrates riep van beneden af, antwoordde Socrates van in de hoogte, ‘sterfelijke mens, wat wil je van mij?’

Na de oorspronkelijke verrassing plooiden Alcibiades en Callias zich in twee. Theodote verslikte zich in haar honigstaafjes en ook later bleven de staafjes vóór haar open mond hangen. De ogen van Socrates puilden uit hun diepe kassen. Hij zat onbeweeglijk, verroerde geen spier van zijn lichaam. Maar dan barstte hij ook in lachen uit, met de hartelijkste klanken die zijn gezicht kon produceren. Hij klapte de handen op de knieën en rolde bijna op de grond van het lachen. Alcibiades moest hem weer recht trekken. Tranen liepen uit de ogen van Socrates, en de acteurs stopten even met spreken terwijl de acteur Socrates boven het toneel in zijn mand bleef zwaaien van links naar rechts, opgehangen in de lucht. De acteur Socrates wees vanuit zijn mand naar de echte Socrates, die hij had opgemerkt onder de toeschouwers. De echte Socrates stond dan recht, draaide zich naar het publiek van het theater met de handen in de hoogte zoals de overwinnaar van een worstelwedstrijd, en hij groette het volk van Athene. De toeschouwers applaudisseerden dan naar hem en allen bleven lachen. Alcibiades en Callias wisten niet wat ze moesten doen, zich verbergen achter hun zitjes, of mee wuiven. Ze trokken samen Socrates neer, die echter doorging de aandacht van het volk naar zich toe te trekken, en het applaus.

De acteur Socrates kwam neer uit zijn mand. Socrates stelde nu de Wolken voor aan Strepsiades, de Wolken waaraan hij superieure krachten toeschreef van donder en bliksem. Het koor van de dansvrouwen van Callias liep dan het orkest in, dansend op de muziek van onzichtbare cytharen. Callias had werkelijk geen middelen gespaard, want het koor zong met een zeer goede kwaliteit, de dansers bleven gracieus en ze droegen prachtige klederen. Ze zongen mooi samen. De kostuums van de gratiën waren wonderlijk mooi gesneden en genaaid. De acteurs lieten hun maskers vallen terwijl het koor danste, en het publiek kon niet genoeg krijgen van het kijken naar de kleurrijke werveling van sluiers en lichte, fladderende doeken die over het orkest bewogen. De vrouwen van het koor droegen alle lange sjalen van zeer licht materiaal zodat die lange, zachte, wuivende bewegingen maakten terwijl de vrouwen dansten. Ze beeldden de mooie Wolken uit.

Natuurlijk zongen de Wolken over de donder en Strepsiades zei dat hij werkelijk de Wolken bewonderde, maar omdat de Wolken hem schrik hadden aangejaagd zou hij ook zijn eigen donder laten horen, waarop hij een zeer luide scheet liet. Dat bracht opnieuw luide lachen in het theater.

De komedie bevatte ook een ernstig thema, één dat Alcibiades een gevaarlijk onderwerp vond buiten een klucht. De acteur Socrates begon een elenchus op het toneel door aan Strepsiades te vragen wie of wat het meeste macht bezat in het universum. Wanneer Strepsiades Zeus daarvoor noemde, beweerde Socrates dat Zeus niet bestond. Hij stelde dat Zeus het niet kon

doen regenen op een klaarlichte dag zonder de Wolken, dus waren de Wolken machtiger dan Zeus, ook al met hun donder. En Socrates zei dat de Wolken bewogen. Wat deed de Wolken bewegen? De wervelende wind in de lucht deed dat, dus waren de winden machtiger dan Zeus! De echte Socrates bleef nu stil en fronste de wenkbrauwen. De macht van de goden in publiek in twijfel trekken was niet iets dat hij in het openbaar durfde doen. Hij had er even spijt van zijn geest over dat onderwerp geopend te hebben aan zijn vriend Aristophanes. Maar het publiek bleef verder glimlachen. Veel was er toegelaten en veel werd vergeven aan een klucht te Athene!

De rest van de komedie verliep in dezelfde lichte, vrolijke wijze, met veel grappen en onderhandse allusies en met veel drollige verwijzingen naar het onderwijs van Socrates in zijn dialogen.

Aristophanes bracht ook weer enkele toespelingen op Cleon de demagoog, en op mannen met lang haar die paarden fokten.

De acteur Socrates trok Strepsiades op een bank, maar de man weigerde te gaan zitten uit angst voor het ongedierte in de meubels van de filosoof. Als hij dan toch ging zitten, begon hij zich opzichtig te krabben, roepende dat de Corintiërs vanuit alle kanten van de sofa naar hem toe vorderden!

Aristophanes had ook een lang tafereel geschreven waarin hij de 'Juiste Rede' van redenering tegen de 'Foutieve Rede' liet uitkomen. 'Juiste Rede' stelde dat 'Foutieve Rede' steeds nieuwe stelregels uitvond die de voorkeur wegdroegen van de idioten, op welk punt de acteur wees naar de toeschouwers in het theater. Hier werd ook een ander goddeloos argument naar voren gebracht, want 'Foutieve Rede' verklaarde dat de gerechtigheid niet bestond. Als de gerechtigheid bestond, waarom dan was Zeus niet veroordeeld om zijn vader in ketens te hebben geslagen?

De Socrates in het toneelstuk leerde uiteindelijk toch wat aan Pheidippides. Want toen Strepsiades aan zijn zoon meldde dat hun schulden moesten betaald worden op de dag van het nieuw en het oud jaar, zei Pheidippides dat die dag niet bestond, tenzij een vrouw oud en jong tegelertijd kon zijn. Geen dag kon oud en nieuw zijn tegelertijd. De betekenis van de wet die de dag voorschreef werd dus verkeerd begrepen. Het betekende dat de schuld nooit moest afbetaald worden! Strepsiades verklaarde bijgevolg gewoon aan Pasiyas en aan Amynias dat hij geen schulden had, en die twee hadden niets om op te staan om het tegendeel te bewijzen. Ten slotte deelde Pheidippides een pandoering uit aan zijn vader. Hij bewees met een redenering, en logica, dat hij het recht had dat te doen, en daarna sloeg hij ook zijn moeder. Wanneer Strepsiades daarover zijn beklag maakte aan de Wolken, dan antwoordde het koor dat zij ook steeds zo handelden. Wanneer de Wolken een man zagen met een slechte hartstocht, dan sloegen ze hem neer met boosaardigheid opdat de man zou leren de goden te vrezen. Strepsiades riep dan uit dat hij zijn verstand moest verloren hebben om de goden genegeerd te hebben wegens de bekoorlijke woorden van Socrates. Strepsiades brandde daarop de denkwinkel van Socrates af, en hij verwoestte de resten van het huis met een bijl. Socrates brandde op in zijn huis, en het toneelstuk was gedaan.

Tijdens de komedie werden veel grappen en absurditeiten ten tonele gebracht. Telkens applausseerden de toeschouwers en ze lachten, en schreeuwden hun bijval uit. Het koor dat de Wolken voorstelde zong, danste en reciteerde teksten, en het volk klapte dikwijls en hard in de handen. De houten decors waren met veel kunde gebouwd en mooi geschilderd. Het toneelstuk werd een groot succes, en aan het einde wreef zelfs Socrates de tranen uit de ogen van het lachen. De lange rede tussen de Juiste en de Foutieve Rede was hem ook goed bevallen. Hier toonde Aristophanes hoe de moraal van de Atheners zich ontaard had.

Pheidippides bewees dat het moreel gerechtvaardigd was zijn moeder en vader te slaan volgens de leer van Socrates. Het stuk was een burleske klucht, absurd en het bespote zeer wel gekende Atheners zoals Socrates en Hyperbolus, en ook de goden. De komedie was ook een politieke satire, waarvan de argumentatie slechts groteske spotternij bracht. De toeschouwers bleven zitten na het stuk, want deze opvoering was de laatste van de Dyonisia en de prijzen van de wedstrijd moesten nog uitgedeeld worden.

De tien juryleden, de rechters, die vooraan zaten tijdens het toneelstuk, begonnen nu te stemmen. Elk jurylid plaatste een kleitablet met zijn stem in een urne. In een andere urne plaatsten ze samen vijf kleine, zwarte kubusjes en vijf witte. De archont-koning trok daarna tegelijk een stemtablet en een kubusje. Hij telde slechts die stemmen op de tabletten die samen met een wit kubusje getrokken werden. Van de tien stemmen werden er dus slechts vijf geteld. Toen het resultaat bekend werd gemaakt, kwam het stuk van Ameipsias als tweede en de komedie van Aristophanes als derde en laatste uit.

De schrijver, de chorégos en de hoofdacteur van het winnende toneelstuk kregen de kroon van dit jaar. De juryleden kwamen op het toneel om de schrijver en de sponsor van de beste komedie te kronen. Callias kon naar voren gaan, want hij had als chorégos de drie komische toneelstukken gesponsord.

Het stuk van Aristophanes kreeg slechts de derde en laatste prijs. Het publiek werd daarover kwaad, want de mensen hadden het stuk van Aristophanes net zoals dat van het verleden jaar als het beste gekozen. De Atheners floten in het theater tegen de juryleden, ze sloegen hun vuisten op het marmer van de banken en ze stampten met hun voeten, scanderend ‘Aristophanes, Aristophanes!’ De keuze van de juryleden werd echter definitief bevestigd. Alcibiades, Socrates en Callias en Aristophanes stonden recht, nog steeds in hun handen klappend bij de voorstelling, en ze verlieten het theater terwijl ze hartstochtelijk bleven discussiëren over de komedie van hun vriend, en over de slechte keuze van de juryleden. De juryleden waren toen trouwens al het theater uitgevlucht onder de bescherming van de Scythische wachters.

Te Athene verdreven de toneelstukken en de komedies de herinneringen aan de verschrikkingen van de oorlog.

Cleon en Torone

De Atheense tegenspoed in de oorlog duurde verder. De meest beroemde veldheer en held van Sparta was Brasidas. In Thracië had Brasidas in de winter zijn leger tegen de stad van Amphipolis geworpen. Amphipolis was een Atheense kolonie, een nederzetting op de plaats van een oud Thracisch dorp dat Ennea Oldoi heette, wat in het Thracisch ‘negen wegen’ betekende omdat de plaats een belangrijk knooppunt van handelswegen was. De kolonie werd vijftien jaar geleden of zo gesticht door de Atheense veldheer Hagnon, die de plaats gekozen had voor haar strategisch belang, gelegen als ze was op de weg naar de Hellespont en langs de rivier de Strymon, op een punt waar veel reizigers de rivier overstaken. Een houten brug over de rivier trok veel reizigers aan langs Amphipolis te rijden of te gaan. De stad had voorspoed genoten. Haar muren waren zeer nieuw opgetrokken, en zeer hoog. Ook bevonden zich niet ver van Amphipolis de Pangaion goudmijnen, en er werden ook zilvermijnen uitgegund in de nabijheid van de stad, die eigendom waren van Atheense families. Eén van de Atheense veldheren bijvoorbeeld, genaamd Thucydides, had geïnvesteerd in Amphipolis en in haar mijnen. Amphipolis was belangrijk voor Athene wegens nog een andere reden. De stad en de

omgeving leverde veel houten balken voor de scheepsbouw aan Athene. De Strymon rivier waarop Amphipolis lag was een belangrijke grens, en de mijnen brachten een mooi inkomen op.

Brasidas veroverde eerst het land rond de stad. Daarna stelde hij voor de stad in vrede over te nemen voor Sparta, en hij beloofde niemand kwaad te doen, de politieke rechten van iedereen te vrijwaren, en dat ook voor de pro-Atheense burgers van de stad. Brasidas werd met open armen ontvangen en hij won de stad zonder de minste veldslag en zonder bloedverlies. Amphipolis wou niet langer het hoge tribuut van de Delische Bond betalen aan Athene. Thucydides, de Atheense veldheer, was wel met een leger en een vloot op Thasos geweest. Hij spoedde zich naar Amphipolis, maar hij kwam net te laat om Brasidas ervan te weerhouden de stad te bezetten. Hij nam dan een stad in de nabijheid in, Eion, voordat Brasidas die ook kon veroveren.

De Atheners vreesden eens te meer dat andere steden van hun bondgenoten opstand tegen hen zouden plegen. Iets later trouwens veroverde Brasidas meerdere andere steden in de streek van Amphipolis, waaronder Torone en Lacythus. Brasidas verzocht Sparta om hulp, maar de Spartaanse ephoren en de twee Koningen herinnerden zich bijtijds dat ze nog steeds familieleden gevangen hadden zitten in Athene. Tevens waren sommige Spartiaten jaloers op de successen van Brasidas in Thracië. Brasidas moest dus zijn veroveringen alleen opknappen, met de troepen die hij had. Zijn charisma bleek echter groot genoeg om nieuwe bondgenoten aan te trekken, zodat zijn leger groeide, en met die strijders zette hij de ganse streek in vuur en vlam.

Brasidas maakte op die wijze de geest van oorlog en gevechten weer wakker in een Sparta dat nog steeds vernederd en bedrukt lag door de debacle van Sphacteria.

In die lente sloten de Spartanen en de Atheners wel een wapenstilstand af voor een jaar. De hostiliteiten stopten even, maar terwijl de voorwaarden van die wapenstilstand nog onderhandeld werden, pleegde de stad Scione opstand en ze vervoegde Brasidas. Even later kwamen ook Mende en Pallene in opstand, en ook die steden werden bondgenoten van Brasidas. Chalcidice en Thracië rebelleerden aldus tegen Athene. De Atheners spraken meer en meer over een expeditieleger tegen Brasidas in Chalcidice te zenden, ondanks de wapenstilstand.

Na langdurige discussies in de Volksvergadering zond Athene Nicias zoon van Niceratus en Nicostratus zoon van Diitrephes naar de regio met een leger van hoplieten.

Alcibiades en Socrates weigerden aan die expeditie deel te nemen. Alcibiades beweerde dat hij rust nodig had na Delium.

Nicias nam geen cavalerie mee, en Alcibiades hield niet van die veldheer omdat hij in alles zo het tegengestelde was van hem. Alcibiades weigerde te helpen in de rustige triomf van Nicias. Socrates zei dat hij genoeg gestreden had. Hij was nog geschokt van de Atheense nederlaag van Oropus. Socrates was ouder geworden. Hij ook had nachtmerries van vlammen die hem omringden. Hij had de dood te dicht in de ogen gezien tijdens de brand van Delium.

Nicias zeilde weg zonder Alcibiades en zonder Socrates.

De troepen van Nicias namen Mende weer in, terwijl Brasidas Koning Perdiccas van Macedonië hielp in een campagne tegen Arrhabeus van Lyncus. Nicias legde nadien een beleg aan Scione. Nicias beval in de zomer een belegering aan die stad te plaatsen, maar omdat een wapenstilstand gezworen werd tussen Athene en Sparta plaatste hij slechts een garnizoen op de tegenmuur rond Scione, en hij keerde met het grootste deel van zijn leger terug naar Athene.

Aan het einde van de winter probeerde Brasidas Potidaea in Chalcidice te veroveren tijdens een heimelijke, nachtelijke aanval, maar de wachters van Potidaea sloegen direct het alarm en Brasidas moest met zijn troepen diezelfde nacht beschamend afdruppen.

De volgende zomer, na de Pythische Spelen te Delphi, eindigde de wapenstilstand tussen Sparta en Athene.

Cleon argumenteerde steeds weer in de Volksvergaderingen voor een oorlog tegen Brasidas in Thracië. Cleon sprak vergadering na vergadering over de gevaren voor Athene veroorzaakt doordat de stad kon afgesneden worden van haar bevoorrading vanuit de Hellespont. Athene kon dan geen hout en geen graan meer krijgen. De handelsschepen volgden de kusten, en halverwege Athene lagen de havens die Brasidas bijna alle veroverd had. Scione en Mende waren Athene weer afvallig geworden. Cleon en zijn vrienden hadden veel geld geïnvesteerd in de handel met de landen die verder lagen dan de Hellespont.

Brasidas had eigenlijk niet zo veel havens veroverd, en de Atheners behielden Eion in een sterke greep, maar Cleon waarschuwde dat Brasidas voort zou gaan met zijn handelingen als piraat tegen de handelsroutes van Athene.

De Volksvergadering gaf uiteindelijk in, en Cleon bekwam wat hij vroeg, maar de Volksvergadering besliste zoals ze met de crisis van Pylos gedaan had, en zei aan Cleon dat hij dan maar zelf naar Chalcidice moest varen en het leger daar leiden.

Het probleem was dat Athene geen hoplieten meer kon leveren. De oorlog, de veldslagen en de pest hadden een zware tol aan mannen geëist. Nicias had dat goed begrepen, want hij had het vorige jaar in Chalcidice slechts gewerkt met beperkte troepen in een expeditie van beperkte omvang. Hij had kostelijke gevechten tegen Brasidas vermeden, net zoals Thucydides, trouwens. Cleon had een aanzienlijk leger nodig om zich tegen Brasidas te bewegen in een rechtstreekse confrontatie, en hij moest wel winnen, want hij zou geen tweede leger krijgen.

Cleon beriep zich daarom nogmaals op de veteranen van vroegere campagnes. Hij schraapte de laatste resten van burgers samen die nog bekwaam waren om te strijden, die in vorige expedities gediend hadden als bevelvoerders en lagere leiders, en hij voegde daar de jongere, laatste generatie aan toe.

Socrates was toen in zijn late veertig jaren, en hij had kunnen vragen om te dienen in de thuisbewaking van Attica, maar de veldheren van Athene bewerkten hem om opnieuw deel te nemen aan een campagne overzee. Socrates aanvaardde om mee te varen met het leger van Cleon, en Alcibiades en Hipparchos lijfden zich dan ook maar in voor die expeditie.

Cleon verzamelde op die manier twaalfhonderd hoplieten van Athene en driehonderd ruiters, en ook Alcibiades reed met die ruitery mee. De ruiters werden geleid door de veldheer van de cavalerie, de Hipparchos. Cleon kreeg ook een iets grotere strijdkracht mee van geallieerde hoplieten, en dertig triremen.

Cleon zeilde met zijn leger eerst naar Scione. Hij nam nog meer mannen weg van het Atheens garnizoen daar, nam zoveel mogelijk hoplieten mee, en daarna roeide hij naar Torone.

De stad Torone was veroverd door Brasidas, maar de Spartaanse bevelhebber van de stad was nu een zekere Pasitelidas zoon van Hegesander. Brasidas had de stad versterkt tot ver buiten de oude muren. Een deel van die oude muren werd zelfs vernietigd om een nieuwe muur te bouwen, diep in het land, om nieuwe wijken van de stad te kunnen ontwikkelen in volle veiligheid. Pasitelidas verdedigde die buitenmuren, en hij dacht vastberaden de Atheners daar te stoppen. Hij zag het Atheens leger tegen zijn stad oprukken, maar hij kende geen angst. Met zijn mannen kon Pasitelidas elke bestorming tegen de verdedigingen van Torone afslaan. De Atheners gingen vooruit en dan stapten ze tot dicht bij de muren.

Pasitелidas verwachtte dat de Atheners zouden overgaan tot de bestorming, maar dan hoorde hij dat Atheense triremen tezelfdertijd niet ver van de haven opgemerkt werden. Pasitелidas ontdekte dan een belangrijke zwakheid in zijn verdedigingsstrategie. Hij had alleen gedacht aan een aanval over het land, in Spartaanse stijl. Hij vreesde nu in de rug aangevallen te worden door een tweede Atheens leger, en gevangen te geraken tussen de buitenmuren en de oude binnenmuren. Hij verliet bijgevolg in enige paniek en verwarring de buitenste versterkingen van Torone, en hij beval zijn mannen terug naar de versterkingen van de oude stad te lopen, hoewel de oude muren op sommige plaatsen zelfs niet meer bestonden. Pasitелidas trok zich terug met zijn leger naar de oude binnenstad van Torone.

Ondertussen voeren twintig Atheense triremen al de haven van de stad in. De roeiers van die boten spoedden met volle snelheid op het hoogste ritme van hun fluitspelers. De schepen roeiden razendsnel rond de kust en rond de eerste gebouwen en kaaien van de haven. Alcibiades stond op de boeg van zijn Harmonia. Hij droeg zijn bronzen hoplietenbepantsering, een helm met lange, witte haren, zijn zwaard en rond schild. Hij zwaaide zijn zwaard naar de stad. Op zijn schouders droeg hij de rode strepen van de Atheense bevelvoerder. Hij hoorde moeilijk de kreten rond hem, want hij had zijn zwaarste helm op, een helm van het Corintische type die hem slechts toeliet door smalle openingen te kijken en die volledig zijn neus en oren bedekte. Hij wees met zijn zwaard naar waar hij wou dat zijn schip aanlegde. Hij richtte de boot naar de kaaien in het midden van de haven, direct naar een plaats waar hoplieten van Torone hem stonden op te wachten. Hij wou niet aan land gaan ver weg van het gevaar. De veldheer die met de schepen voer wou de triremen laten stoppen buiten de haven, maar Alcibiades was met zijn Harmonia naar de plaats gesneld waar de meeste weerstand leek te staan, omdat hij de strijdkrachten van Torone wou verrassen en hun vertrouwen vernietigen. Een aantal schepen was hem gevolgd.

De mannen van Torone hadden angst. De vastberadenheid die de Atheners hier ten toon spreidden betekende dat de aanvallers meenden dat ze de weerstand van Torone heel snel konden opdoeken. De mannen van Torone stonden ook niet in grote aantallen op de kaaien, en die mannen hadden nu duidelijk de angst in de ogen. Toen de lenige Atheense oorlogsschepen recht op hen aankwamen, wierpen ze hun werpsperen iets te vroeg, zodat de meeste in het water vielen, in het hout van de boegen van de schepen bleven steken, of gemakkelijk op de schilden afgeweerd werden.

Op het allerlaatste ogenblik, wanneer de boeg van de trirem verpletterd zou worden tegen de stenen, werden de linkerriemen correct ingetrokken en de Atheense roeiers en hun roerganger maakten een snelle beweging in het water zodat de Harmonia met haar romp mooi langs de kade scheerde en dan daar kwam te liggen met haar volledige lengte. De boot scheurde wel even langs de massieve stenen, sloeg tegen de kaai, en Alcibiades viel bijna in het water. Hij sprong echter al tegen de lange, platte stenen van de havenkade, en hij liep naar voren, de eerste Athener die in Torone geraakte. Heel snel volgden dertig meer Atheense hoplieten van zijn deme hem.

De Toroners die de haven moesten verdedigen waren allemaal oudere mannen. Ze waren de burgerlijke wacht van de stad, die Pasitелidas de opdracht had gegeven de haven te verdedigen terwijl hij de versterkingen bemande. Ze waren bewapend als hoplieten en ze waren veteranen, maar ze waren oud en met weinigen. Ze konden niet een voldoende sterke falanx opbouwen op de brede kaaien. Ze hielden grote schilden en lange speren in knoestige handen, maar Alcibiades ontweek die speren en liep tegen een schild aan, sneed de speer weg en hakte naar de bepantsering van de man die het schild hield, duwde hem terzijde zodat de man even zijn verdediging open liet en zich onbeschermd liet staan tegen het zwaard van Alcibiades.

Alcibiades doodde zijn eerste man in Torone al lopend en duwend, hij sneed de hals van een

Toronese man door. Zijn schild en bepantsering werden direct rood van het bloed, maar hij keerde zich al naar een tweede man in die eerste rij van Torone. Het was hier niet nodig een schildenmuur op te stellen.

Atheners en Toroners vochten een bitter gevecht in de haven. De hoplieten van Torone werden gemakkelijk achteruit geduwd door de massa van aanlopende Atheners, want alle twintig schepen lagen nu aan de kaai. Een bevelvoerder van Torone riep om de kaaien op te geven. De laatste schepen legden aan, en tientallen Atheners liepen met Alcibiades de mannen van Torone achterna, de straten van de stad in.

De straten van het oude centrum van de stad rond de haven waren nauw. De hoplieten van Torone konden daar met vier of vijf staan en een efficiënte verdediging vormen met schilden en speren. Andere hoplieten van Torone duwden tegen de ruggen van die eerste rijen om hen te doen stand houden, en ze voegden hun speerpunten toe. Hoe sterk ook de Atheners duwden om de mannen van Torone naar de volgende straat te duwen, de nieuwe muren van bepantserde lichamen en van de schilden hield goed stand in de steegjes. De oude Toronese wachters konden eveneens heel wat kracht ontwikkelen!

Terwijl in de straten een gevecht van speren volgde, wierpen de burgers van Torone zware stenen, meubels en zelfs urinepotten vanaf de balkons en de platte daken op de puffende Atheners neer. De Atheners hadden geen boogschutters mee om die mensen van de daken weg te krijgen. Meer werpsperen werden nu ook vanaf de daken op de aanvallers geworpen. Alcibiades zag Socrates achteraan schreeuwen en tekenen doen naar de zijstraten. De Atheners zwermde doorheen alle straten van de haven, nu. Ze waren daarin heel wat sneller dan de bewakers van Torone, en met meer mannen overspoelden ze de stad. Alcibiades zag Atheners lopen aan het andere einde van de straat, met Socrates aan het hoofd, en die vielen de hoplieten van Torone in de rug aan.

De gevechten in de straten vonden dan snel hun beslissing, want de Toroners werden tussen twee aambeelden geplet. Ze werden gedood in de straatjes en meedogenloos afgeslacht. Diezelfde scène speelde zich af in meerdere straten die van de haven naar het centrum van de stad liepen. De moedige burgerwacht van Torone werd verslagen en overmeesterd, en de mannen gaven zich over, of ze sneuvelden.

Pasitolidas liep op dat ogenblik de buitenwijken van de oude haven in. Hij kwam zelfs voorbij de oude verdedigingswerken en in de stad. Maar net achter de muren liep hij tegen een verrassing in. Hij stootte tegen een goed georganiseerde muur van schilden en speren, maar de speren waren niet die van zijn burgerwacht, maar van Atheense hoplieten. Zijn vijand stond al met de rug tegen de gevels van de huizen, en ze sloten ook alle straten naar de haven af. Een nieuw gevecht begon dan, en de Atheners gaven geen voet terrein prijs. Veel Peloponnesiërs werden ogenblikkelijk buiten gevecht gestoken omdat ze te snel en te onvervaard aanvielen. Ook Atheense hoplieten vielen, even later. Hun rangen werden echter wel constant aangevuld, omdat nog meer Atheense schepen strijders aan wal gestuurd werden, nu ook vanaf vrachtschepen. Lichtbepapende troepen van Athene werden aldus aangebracht met boogschutters en slingeraars, en die zonden vlaag na vlaag pijlen en stenen op de aanlopende Peloponnesische strijders.

Alcibiades vocht zoals een leeuw. Hij pikte een speer op en vocht zoals gelijk welke andere man in de falanx. Hij sloeg met de speer, ontweek ijzeren punten en sloeg zijn bronzen schild tegen brons. Zijn tactiek van vechten was hier het schild van een vijand terzijde te trekken of te lokken en dan met zijn speer door iedere zwakke opening te steken die hij kon bemerken te steken, naar arm, been, nek of gezicht. Hij had zo reeds drie mannen gedood in een korte tijd.

Hij kreeg slechts een lichte wonde aan zijn rechterbeen en weer een snede in zijn nek. Rond hem vielen Atheners neer, maar zijn energie en overmacht was te groot en zijn bewegingen te snel opdat eender welke man van Torone of van de Peloponnesos hem ernstig kon kwetsen.

De veldslag nam een nieuwe wending toen de Atheners het schallen van de trompetten en het brullen uit ontelbare kelen hoorden van een nieuwe aanval. De hoplieten van Cleon waren door de buitenste verdedigingen geraakt en nu vielen ze aan, in de rug van hun vijanden. De troepen van Pasitelidas zaten gevangen tussen twee muren van brons en ijzer. Verdere weestand was nutteloos voor de Peloponnesische strijders. De Spartanen hier waren geen Spartiaten, en ze toonden niet de moed en hardnekkigheid van Thermopylae. Ze wierpen hun wapens weg en gaven zich over. Pasitelidas werd ontwapend en gevangen genomen. De slag stopte heel plots en de stilte viel weer over de stad. De Atheners hadden een overwinning behaald te Torone.

Cleon schreed de stad binnen wanneer de veldslag al lang gedaan was en de stad veilig en stevig in de handen van de Atheners zat. Hij was een grote, massieve man met een middel even breed als zijn borstkas. Hij wandelde nu langzaam met brede passen, waarbij zijn gans lichaam mee bewoog, majestueus en arrogant, maar hij hijgde erg want hij droeg een bronzen bepantsering in plaats van een tuniek, en hij was het gewicht daarvan niet meer gewoon. Hij droeg geen schild of speer, maar een zwaard hing op zijn rug. Hij ging Torone in nadat de andere veldheren de Toronese strijders en de Peloponnesische hoplieten van Pasitelidas gevangen hadden genomen. Hij wandelde trots, kin in de hoogte, en keek met verachting naar de oude stad. Hij ging zoals een tiran, zelfzeker in de macht die hij vertegenwoordigde, en waarvan hij meende dat ze zijn macht was. Hij was overtuigd van zijn genie en onfeilbaarheid. Hij ging langzaam, deed statig bevelen links en rechts uit, en stapte snel verder, iedereen verwijtend, bespottend, bevelend en af en toe ook prijzend. De Atheense hoplieten moesten weten dat de bevelen tijdens deze expeditie van hem alleen kwamen. Hij was de leider, hier, de opperste bevelhebber van Athene. Zeus zou hier ook zo gegaan zijn.

Cleon inspecteerde de gevangenen. Hij beval die te verzamelen op een plaats buiten de oude stad. Hij zou de mannen van Torone naar Athene zenden. Hij beval ook al de vrouwen en kinderen van Torone te verzamelen. Die zou hij als slaven verkopen.

De Atheners brachten al de wapens van de vijand samen en ze smeten die op twee hopen. Ze bouwden twee triomfen. Eén triomf werd geplaatst aan de versterkingen van Torone, en één aan de haven. De Atheners hadden geluk gehad die dag.

Brasidas hoorde van het beleg van Torone. Hij kwam met een leger om de stad te ontzetten, maar hij kwam te laat. Hij marcheerde tot op dertig staden van de stad toen hij hoorde dat ze in de handen van de Atheners gevallen was. Hij keerde terug naar Amphipolis.

Ondertussen zond Cleon de mannen van Torone als gevangenen naar Athene, en dat nam wat tijd. Hij perste de mannen samen in vrachtschepen en deed die begeleiden door enige van zijn triremen. Hij beval die boten naar Athene te reizen langs de kortste route. Hij plaatste ook boogschutters op zijn triremen om de gevangenen te bewaken. Die schepen moesten echter toch de kusten volgen, want de herfst kwam met hevige stormen in deze delen van de Zee. De vrouwen en kinderen werden in kleinere groepjes en op kleinere schepen verzonden naar Thracië, naar de Ionische eilanden en steden, en slechts een beperkte groep was bestemd voor Athene. Ze zouden als slaven op meerdere markten verkocht worden, zodat Cleon rijker kon worden ten nadele van Athene. Cleon nam zorgvuldig zijn tijd met al die maatregelen. Hij bleef lang te Torone. Daarna pas zette hij zich met zijn leger op mars tegen Amphipolis.

Amphipolis

Cleon plaatste een deel van zijn troepen op schepen, en zeilde met hen naar Eion. Hij liet slechts een klein garnizoen achter te Torone. De Atheense veldheren meenden dat wanneer Brasidas het Atheens leger Amphipolis zag komen bedreigen hij daar ook zijn volledig leger zou verzamelen, en niet zou proberen eerst Torone te heroveren. Cleon, bruisend van overmoed, dwong Brasidas tot een grote veldslag te Amphipolis. Hij nam aan dat Brasidas het Atheens leger in een open vlakte zou ontmoeten. Brasidas was de held van Sparta, hij zou zich niet in Amphipolis verbergen en slechts naar de Atheners staan lachen van achter de hoge muren van de stad. Brasidas zou zijn leger naar buiten brengen en Amphipolis verdedigen in de vlakte.

Brasidas deed inderdaad zoals Cleon verwachtte en uitlokte, maar hij deed meer.

De Spartaanse veldheer, de Spartiaat, bracht al de troepen samen die hij kon vinden. Hij huurde Thracische strijders in. Hij vond een Edoniaans leger van ruiters en peltasten, en voegde die toe aan al de lichte troepen van Amphipolis en omgeving. Hij had al tweeduizend Peloponnesische hoplieten en driehonderd ruiters. Hij kreeg een leger bijeen van evenveel mannen als Cleon, en zijn mannen werden samengebracht terwijl Cleon treuzelde in Torone. De groepen van Brasidas bestonden vooral uit lichtere troepen echter, terwijl Cleon de beste hoplieten en veteranen van Athene bij zich had, mannen die allen de beste wapens droegen en glinsterende bepantseringen. Brasidas wou niet aan Cleon tonen hoe toevallig samengeworpen en zwak zijn troepen waren. Hij plaatste bijgevolg het grootste deel van zijn leger in Amphipolis onder het bevel van de Spartiaat Clearidas. Dan nam hij zelf vijftienhonderd van zijn beste hoplieten en positioneerde die boven op een heuvel naast de rivier de Strymon, niet ver van Amphipolis, vanwaar hij ongehinderd in alle richtingen kon kijken om de bewegingen van het leger van Cleon te volgen.

Cleon verspilde nog meer tijd te Eion om zijn leger te laten uitrusten. Hij zond eerst een groep hoplieten naar de Andrianese kolonie van Stagirus, maar kon die stad niet innemen omdat hij niet genoeg troepen daarvoor had. Daarna bestormde hij Galepsus, een kolonie van Thasos. Die plaats werd slechts zwak verdedigd en ze had half afgebroken muren, zodat ze snel veroverd werd. Cleon beveiligde aldus de streek rond Eion om te zorgen dat die steden niet nog meer hulp zouden zenden naar Brasidas. Daarna zond hij gezanten naar Perdiccas, de Koning van Macedonië, en ook naar Polles, de Koning van de Odomantiërs in Thracië om hen troepen te vragen. Ondertussen bleef hij rustig en tevreden, knus in Eion liggen. Sommige van zijn veldheren echter, en de meeste van zijn Atheense bevelvoerders, toonden openlijk hun ongeduld, en onder die bevond zich ook Alcibiades. Athene had een groot, fijn en machtig leger naar Thracië gebracht, niet om het weg te laten rotten en te talmen, maar om te vechten. Vele bevelvoerders hadden gediend onder Demosthenes, en ze herinnerden zich de durf en energie van Demosthenes. Hoe meer ze van Cleon zagen op deze campagne, des te meer verachtten ze zijn onbekwaamheid, zijn zwakheid van bevel, zijn onzekerheid in het organiseren van de logistiek, zijn gebrek aan ervaring met expedities en veldslagen, zijn onkunde in tactiek. Cleon wou alles en iedereen bevelen. Hij werkte zeer hard, maar hij beval de pelotons, wat zijn bevelvoerders verstoorde, in plaats van het leger. De bevelvoerders moesten achter zijn rug de meest idiote bevelen van Cleon wederroepen en toch zorgen dat ze niet openlijk ongehoorzaam werden.

Cleon voelde de kritiek in zijn beenderen. Hij ving gefluisterde, sarcastische woorden op tussen antwoorden in, en hij zag spottende blikken. Hij was nog steeds overtuigd van zijn sluwheid in de oorlog zoals hij dat was in de Volksvergadering, en hij was er zeker van dat hij de overhand zou halen op Brasidas omdat hij zulk groot leger bezat, maar de twijfel begon langzaam aan zijn zelfzekerheid te knagen, en hij moest iets doen aan de groeiende meningsverschillen in zijn leger. Hij kon niet inactief blijven terwijl zijn gans leger aandrong om zich op mars te begeven. De actie zou ook de aandacht van zijn persoon halen. Diep in zijn binnenste begon de vrees te werken aan zijn gemoed. Hij had geen veldheer van het formaat van een Demosthenes bij zich, kloeg hij, geen veldheer die ervaring had van vele veldslagen, geen veldheer die de kennis van Brasidas kon evenaren. Hij wantrouwde de bevelvoerders die ook politici konden worden in Athene, en dus concurrenten van hem, zoals Alcibiades. Zijn vertrouwen begon te slinken terwijl hij dan toch zijn leger op stap zette.

Cleon beval het Atheens kamp op te breken en van Eion naar Amphipolis te trekken. Hij had echter niet de minste bedoeling meer een veldslag te leveren voordat hij veel meer troepen had dan Brasidas. Hij zei daarom aan zijn bevelvoerders dat hij slechts eerst het terrein wou verkennen terwijl hij wachtte op de komst van de Macedonische en Odomantische versterkingen. Hij marcheerde toch met gans zijn strijdkracht uit Eion.

Socrates was bevelhebber van de hoplieten van zijn deme. Alcibiades en Hipparchos reden samen in de cavalerie. Ze droegen slechts een lichte bepantsering van leder, een lederen hoofdkapje, twee speren, en een zwaard hing op hun rug.

Het leger marcheerde tot het aan de heuvels rond Amphipolis kwam. Cleon deed daar zijn mannen halt houden en hij ging op zijn gemak een kijkje nemen in het land om zich er van te vergewissen hoe sterk of zwak de stad verdedigd werd, om uit te vissen waar exact de moerassen van de Strymon rivier lagen, en in welke toestand de vlakten rond de stad zich bevonden.

Alcibiades en Hipparchos verkenden te paard ver rond het Atheens leger, en ze vonden Brasidas op de heuvel van Cerdylum, wachtend tot de Atheners dichterbij zouden komen. Cleon nam een paard en vergezeld van Alcibiades en een klein aantal ruiters, reed hij naar de omgeving van Amphipolis.

Brasidas bleef met zijn hoplieten niet te Cerdylum. Hij zag vanuit welke richting het leger van Cleon kwam, en hij wist al wat hij moest doen. Hij trok zich terug binnen de muren van Amphipolis, maar hij beval zijn mannen zich te verbergen net achter de muren, zodat de Atheners de bedroevende toestand van zijn haastig samengeroepen mannen niet konden zien. Cleon zag niet één hopliet of boogschutter achter de borstweringen van Amphipolis staan, maar de poorten van de stad waren gesloten en de stad lag er vreemd stil bij. Cleon dacht dat Brasidas de stad verlaten had en ze liet verdedigen door slechts haar burgers. Cleon voelde zich plots opgelucht. Alcibiades vroeg Cleon voorzichtig te blijven. Brasidas was wel degelijk in de stad, zei hij, en het feit dat zo weinig mannen op de muren stonden was voor hem slechts onderdeel van een list. Cleon had echter weer vertrouwen in zijn macht en kunde. Hij was blij zo weinig verdedigers te vinden, en hij zei aan zijn bevelhebbers dat het hem speet niet een reeks belegeringstuigen te hebben meegebracht zoals rammen om de poorten te breken, en torens en laders. Hij had daarmee de stad direct kunnen veroveren. Cleon bleef rond Amphipolis rijden terwijl zijn hoplieten en zijn geallieerde troepen direct bij de stad wachtten.

Alcibiades en zijn mannen reden naar een heuvel die dicht bij de stad lag, vanwaar ze van boven naar wijken van de stad binnenin konden kijken. Ze zagen een grote massa van strijders in de stad, in de straten en in de open plaatsen. Ze konden zelfs zien dat één of andere godsdienstige ceremonie bezig was nabij een tempel van Athena. Was Brasidas offers aan het

brengen aan de godin van Athene? Er was een ongewone activiteit bezig in de stad, een herordenen van bataljons.

Alcibiades was bezorgd. Terwijl hij te paard in galop de heuvel afreed, zag hij ook veel voeten van mannen en paarden onder de poort van de stad die hij voorbij reed. Hij stapte van zijn paard af om beter onder de poort door te kunnen kijken, waarvan de houten balken niet helemaal de grond raakten. Veel troepen leken zich daar juist achter de poorten te hebben verzameld, waarschijnlijk klaar om de stad uit te stormen. Brasidas had zich verborgen, maar hij stond klaar om een uitval te wagen. Amphipolis leek dan aan Alcibiades op een vuurberg die klaar was om uit te barsten. Amphipolis zou echter geen vuur uitspuwen, maar strijders.

Alcibiades en zijn ruiters geraakten bij Cleon aan de andere zijde van de stad en ze vertelden hem wat ze gezien hadden. Cleon spoedde zich terug naar het leger met zijn kleine groep ruiters. Hij wou geen veldslag meer leveren, niet nu, niet op een ogenblik dat zijn versterkingen nog niet waren aangekomen. Hij dacht dat hij nog tijd genoeg had om zich naar Eion terug te trekken. Zijn leger stond in twee falanxen, in een rechtervleugel en een linkervleugel, met de weg naar Eion in hun rug. Cleon beval de linkervleugel eerst naar Eion terug te marcheren, achter zijn rechtervleugel door, en in een lange rij de weg naar Eion in te stappen. De hoplieten draaiden zich om en begonnen het manoeuvre van de mars terug in een volledig tegengestelde formatie dan die waarin ze eerder hadden staan wachten. Het linker deel van de linkervleugel stapte eerst weg, daarna het merendeel, en dan de mannen aan de rechterhand, de mannen die het dichtst bij de stad stonden. Dit manoeuvre werd uitgevoerd in enige verwarring.

Alcibiades en zijn mannen reden naar de rechtervleugel, naar de andere falanx, om de terugtocht te bewaken. Die mannen ook konden nu weggaan, en de cavalerie zou hen beschermen tegen vijandelijke ruiters in de achterhoede. De linkerfalanx draaide helemaal weg, had al een lange lijn gevormd van dunne rijen hoplieten, en de Atheense hoplieten keerden hun rug naar Amphipolis. Dan maakte ook de rechtervleugel zich klaar om te draaien. Dat was het manoeuvre, de tactische fout, waar Brasidas had op zitten wachten. Hij dankte de goden voor die kans.

De meest nabije poorten van Amphipolis openden zich plots en Brasidas deed een massale uitval aan het hoofd van het beste deel van zijn leger. Hij sloeg met zijn mannen hard in tegen de linkerhelft van de Atheners, tegen de wegstappende mannen.

Brasidas viel aan op het ogenblik dat de Atheners hem het minst verwachtten. De Atheense falanxen waren bezig aan hun terugtocht, hun falanxen waren niet meer gevormd en de mannen die al ver in een lange rij gingen waren ook niet meer in het gemoed van een gevecht. Geen muur van schilden en speren stond vast om de Peloponnesiërs tegen te houden.

De mannen van Brasidas vielen als een vernietigende golf terwijl ze nog liepen, en ze vielen langs alle kanten tegelijk aan. Groepen van Atheense hoplieten probeerden wel om eilanden van weerstand te vormen, maar ze slaagden er niet in een goed georganiseerde, solide lijn in de weg van Brasidas te plaatsen.

Het gevecht was er één van man tot man in een grote, open ruimte, maar Brasidas kon meer strijders concentreren op elk punt. Naarmate Brasidas groep na groep vernietigde, verzamelden zijn troepen zich zoals een horde wolven bij andere geïsoleerde hoplieten. Brasidas wierp ook veel licht gepantserde troepen in die strijd, die van achter zijn hoplieten kwamen aanlopen. Die dartelden tussen de tragere Atheners, wierpen speren en schoten pijlen vanaf zeer korte afstand. Ze doodden veel Atheners. Brasidas viel dan het Atheens centrum van het nog steeds wegmarcherend Atheens leger aan, en hij doodde direct veel mannen, daar ook. De Atheense rechtervleugel stond er machteloos bij, zonder bevelen.

De veldslag die zich aan één zijde ontwikkelde verliep onstuimig, zenuwachtig, woest, wild, meedogenloos en zeer snel. Het Atheens centrum viel in stukken, zakte in elkaar. De hoplieten van die vleugel liepen verder naar Eion, naar de eerste mannen van de vroegere linkervleugel die al op enige afstand op de weg naar Eion liepen en die zich niets meer aantrokken van het gevecht dat in hun rug plaatsvond.

Eigenlijk was er tot dan nog niets helemaal verloren voor de Atheners, want dit gevecht was slechts een grote schermutseling. Maar dan viel Clearidas aan uit de Thracische poorten van Amphipolis met de rest van het leger van Brasidas. Die mannen en ruiters liepen en reden rond een deel van de stad en ze vielen ook de Atheense linkervleugel aan, die nu in totale wanorde lag. De Atheense linkervleugel brak in meerdere stukken en bleef de vroegere, directe bevelen van Cleon volgen om naar Eion terug te keren. Daarmee lieten ze de rechtere vleugel van Cleon, de falanx die zich net aan het klaarmaken was om ook terug te keren, alleen in het veld.

Het leger van Cleon was in twee gesplitst en elke helft kon apart door de Peloponnesiërs aangevallen worden, wat de nachtmerrie was van elke veldheer, of zijn vreugde, naargelang de zijde waar men aan vocht. De linkervleugel van de Atheners was dan trouwens al vernietigd en in totale wanorde op de terugtocht, al waren daar niet zo veel mannen gedood. Brasidas zond een deel van zijn ruitery om de Atheense vluchtende strijders verder te teisteren en te zorgen dat die niet terugkwamen, en daarna draaide hij zijn volledig leger tegen de overblijvende helft van zijn verbijsterde vijand. Dit was de vreugde van Brasidas!

De Atheense rechtere vleugel stond ook niet in de correcte formatie voor een belangrijke veldslag. Een grimmig gevecht begon hier echter, van man tegen man, want er was geen mogelijkheid om zich in tactische verdedigingslijnen te plaatsen. De Chalcidische peltasten wierpen speren naar de losse Atheense formatie, en de ruiters van Brasidas reden op de hoplieten in om de Atheners één na één neer te hakken.

Alcibiades was eerst teruggereken naar de vluchtende linkervleugel om die mannen proberen te beschermen tegen de Chalcidische cavalerie die de vluchtende hoplieten op de loop probeerde te doden. Alcibiades en Hipparchos sloegen die vijand af tot de vijandige ruiters de achtervolging staakten. Alcibiades zag de ruiters van Amphipolis terugrijden naar hun stad. Hij wist dat de helft van het Atheens leger daar nu afgesneden en omsingeld stond en het volledige Peloponnesische en Chalcidische leger daar nu moest bevechten op en tussen de heuvels van de stad. Alcibiades aarzelde dan. Zijn bevelen waren de terugtrekkende Atheense troepen te beschermen op hun terugtocht. Hij kon die bevelen volledig en letterlijk opvolgen en de Atheners vergezellen die vóór hem uit liepen, hen vergezellen tot ze veilig Eion bereikten. Of hij kon nu zich omdraaien en met zijn ruiters terug naar het slagveld van Amphipolis rijden. Hij weerstond de drang om naar de veiligheid te rijden en zich te redden. Hij negeerde de pleitende blikken in de ogen van zijn mannen om verder, rechtdoor te rijden. Hij schreeuwde naar Hipparchos om vooruit te rijden, maar hij keerde zijn paard om, liet zijn speren vallen, trok zijn zwaard, en galoppeerde terug naar Amphipolis. Weinige mannen volgden hem. Hij had niet aan zijn strijders gevraagd hem te volgen, maar de mannen van zijn deme reden achter hem.

Alcibiades reed dus terug naar Amphipolis, naar de kreten van pijn en oorlog. Toen hij op de heuvel aankwam waar de Atheners stonden, zag hij slechts taferelen van verschrikking. De Atheense hoplieten vochten volledig open, zonder enige lijn of slagorde. Een Atheense hopliet moest twee of drie vijandelijke hoplieten en peltasten trotseren. Terwijl een Athener vocht tegen een vijandelijke hopliet, draaiden de peltasten rond hem en duwden ze speren in

zijn rug. Dit soort vechten ging zeer ongelijk op. De Atheners werden gewoon in de pan gehakt, en de vijand verleende geen genade. Elke Athener die zijn wapens en schild neerwierp, ten teken van overgave, werd onmiddellijk gedood. Te midden die chaos reed de Chalcidicische ruitery, en die doodde nog meer Atheense hoplieten met speren in zijden en ruggen, stromend vanaf kanten waar de Atheense strijders niet naar keken.

Alcibiades zag Cleon met zijn gezicht in de grond liggen, een speer diep in zijn ruggengraat. De man had veel andere wonden opgelopen. Hij moest wanhopig gevochten hebben tegen vele tegenstanders. Hij lag, volledig bespat met bloed. De Atheense veldheer was gesneuveld. Alcibiades en zijn ruiters reden midden in de vijandelijke rangen. Ze sloegen een deel van de hoplieten omver door de macht en de snelheid van hun paarden, en ze doodden vijanden links en rechts. Ze forceerden zo een opening in de Peloponnesische gelederen en reden de vijandelijke massa van hoplieten in zoals een driehoekige houten pen in een balk slaat. Dan zag Alcibiades zijdelings iets gebeuren dat een hele nieuwe ontwikkeling in de veldslag betekende.

Tengevolge één of andere buitengewone magie waren de Atheense hoplieten van de rechtervleugel van Cleon zich aan het hergroeperen op de heuvels van Amphipolis. De mannen vluchtten niet, ze hokten samen om een dicht geordende falanx te vormen. Ze stonden opnieuw, eerst met slechts enkelen, daarna en snel met steeds meer mannen, om schild tegen schild, speer tegen speer, de vijand in blok te weerstaan, en ze deden dat in volle strijd. Alcibiades zag daar eerst slechts enkele hoplieten samen. Daarna, met elk verder ogenblik, groeide de kern aan. De Atheense hoplieten concentreerden zich weer. Ze vochten, liepen, en vormden een groeiend blok van brons en ijzer. Ze liepen samen om een gedisciplineerd vierkant te bouwen. Het vierkant kon zich uitdeinen om een falanx te vormen van vier rijen diep.

Het nam Alcibiades wat tijd om te bemerken, terwijl hij doorvocht, dat in het midden van de nieuwe falanx een zeer gepolijste maar zeer oude, ingedeukte bepantsering stond en een oude helm waarvan hij wist dat die toebehoorde aan Socrates. Socrates was niet weggelopen, maar hij stond op de plaats waar hij gebleven was met een vastberadenheid die steeds de zijne was. De mannen van zijn deme hadden zich rond hem verzameld, dan de mannen van zijn stam, en dan de anderen. Slechts een deel van het Atheens leger stond daar in traditionele veldslagformatie van hoplieten, maar die groep leek onoverwinnelijk.

Een groot contingent van Peloponnesische en Chalcidicische boogschutters en speerwerpers bewoog zich naar voren om de nieuwe Atheense falanx die zich spontaan verzameld had aan te vallen. Het paard van Alcibiades kreeg twee pijlen achteraan in het lichaam. Een pijl siste een fluitend geluid toen die voorbij Alcibiades in de nek van het dier vloog. Het paard viel zeer langzaam, zodat Alcibiades op de grond kon glijden. Hij kon nauwelijks weggrollen van de massa van het dier, toen het zwaar tegen de rotsen sloeg. Alcibiades stond op en hij maakte woedende gebaren om zijn ruiters terug te sturen, naar Eion. Hij had echter geen wapens meer. Zijn zwaard lag op enige afstand van hem en vijandelijke ruiters reden naar hem toe. Hij liep snel naar de Atheense falanx. Hij bereikte die rangen voordat de Chalcidicische ruitery hem kon vatten. Hij wrong zich de rangen binnen. Een hopliet duwde hem een gevallen schild in de handen. Alcibiades droeg slechts een lichte bepantsering, geen helm, geen speer. Een andere hopliet gaf hem een speer. Hij pikte een helm op van de grond. Dan stond hij naast zijn vriend van steeds, naast Socrates. Daarom was hij teruggekomen.

Socrates gaf hem een snelle blik die iets betekende zoals, ‘ach, daar ben je dan! Waar ben je al die tijd gebleven?’

Dan staarde Socrates weer recht vóór zich uit, zoals hij al ogenblikken geleden gedaan had. Alcibiades keek rond zich. Al de gezichten rond hem waren oud, verweerd en gesloten, en grimmig. Hij stond daar, een jonge veteraan van over de twintig, tussen veteranen van allen over de veertig. Toch grinnikten de mannen naar hem. Ze kenden hem en ze waren blij een held van vele veldslagen bij hen te hebben. In Alcibiades hadden ze vertrouwen, hij was een wapenbroeder. Ze keken naar de vijand met de hardnekkigheid van Socrates.

De Spartaanse bevelvoerder riep zijn peltasten terug, en de Peloponnesische hoplieten liepen naar de Atheense groep. De eerste rij van de Atheense hoplieten moest een stap achteruit zetten tengevolge de schok, maar de laatste rijen bleven staan waar ze waren. De Atheense rijen werden wel samengedrukt, maar de falanx faalde niet, bewoog niet, en deinsde zeker niet achteruit. Een geweldig gevecht met speren volgde, waarin iedere man trachtte vanuit zijn positie naar de vijand te steken, maar elke man bewaarde zijn plaats. De Atheense veteranen waren meesters in dit soort van strijden in duels, en ze ondersteunden elkaar, maar ze stonden tegen de rode mantels van hoplieten die Spartiaten waren. Ze werden hier aangevallen door de allerbeste mannen van Brasidas, door zijn helden, door mannen die van jongsaf aan opgeleid waren om de beste strijders van de wereld te worden. De Atheners die rond Socrates stonden, echter, waren de mannen die bij Potidaea hadden gevochten, te Mytilene, Delium en in zo veel meer nog veldslagen, en die daar van teruggekomen waren.

De Spartaanse en de Chalcidische hoplieten leden zware verliezen. Vele mannen waren gewond, hoewel niet erg, maar ze slaagden er niet in door de Atheense falanx te breken. Clearidas leidde zijn eerste aanval zelf, maar hij riep die snel terug, hergroepeerde zijn troepen eveneens in hoplietenfalanx. De Atheners bewogen zich langzaam, in formatie, terug naar de weg van Eion, naar boven op een heuvel, waar ze nog een sterkere positie konden innemen. Clearidas beval een tweede bestorming.

De rijen van hoplieten liepen in op elkaar en sloegen de schilden samen. Speren werden ineengestremd. Opnieuw leden de Peloponnesiërs zware verliezen. De Atheense veteranen vielen echter ook. Het hart van Alcibiades weende bij elke man die viel, want allen waren vrienden. Die man was een visverkoper in de agora. Die man had zijn muren bepleisterd, die andere had naast hem gelopen en gevochten te Potidaea. De man verder was een vriend van Socrates en hij had met hem water gedronken in het huis van de filosoof. Alcibiades vocht mee in de veldslag van hoplieten naast Socrates en hij deed de vijand pijn. Hij leed aan meerdere vleeswonden, want zijn armen en benen droegen niet de minste bescherming, en in zijn overmoed durfde hij openingen te laten in zijn verdediging van waaruit hij zware wonden of dodelijke stoten toediende, maar die hem ook kostten.

De veldslag duurde. De mannen geraakten vermoeid. Ze zweetten erg. Het bloed op armen en benen en gezichten mengde zich met het zweet. De speerstoten werden minder snel toegediend, minder nauwkeurig, doch gebracht met meer haat en met meer venijnigheid. Alcibiades en Socrates vochten gestaag verder en zij waren de voorbeelden aan wie de andere hoplieten zich verder spiegelde. In de eerste drie rijen van de Atheense falanx bleef geen man ongekwetst. Wanneer een man viel of moest teruggaan naar de laatste rij omdat hij te zwaar gekwetst was om vooraan te blijven vechten, werd zijn plaats ingenomen door een andere hopliet. Achteraan stonden nog slechts enkel erg bebloede mannen met een speer naar voren, maar velen onbekwaam ook nog een schild vast te houden.

Clearidas riep ook de tweede aanval terug. Een ogenblik van stilte bleef nu op het slagveld hangen. De kreten van de woedende mannen, de Spartaanse fluiten en de Chalcidische trompetten verstomden, en de Atheners konden even rusten. Ze veegden het bloed uit hun

gezichten, maar elke man bleef op zijn plaats staan. Alcibiades vroeg zich af of de Atheense falanx nu naar voren kon stappen en zelf de vijandelijke hoplieten kon aanvallen. Hij had daar zin in, terwijl de Spartanen zich opnieuw aan het organiseren waren. Maar de vijand was te talrijk. Hoe zou deze veldslag eindigen? Zouden de Spartanen een derde bestorming bevelen?

De Atheners op de heuvels vóór Amphipolis konden geen hulp verwachten van de rest van hun leger, want dat liep volledig in wanorde, verspreid in kleine groepen, op de wegen naar Eion. Hun veldheer was gesneuveld.

Alcibiades zag een grote Spartaat tussen andere bevelvoerders staan en bevelen uitdelen. Hij dacht toen dat die man Brasidas was, maar het was Clearidas.

Clearidas keek naar de Atheners met ontzag en bewondering. Hij had zelden zulk een moedige strijd gezien. Zijn Spartaanse hoplieten, onder wie heel wat Spartiaten, hadden de hardnekkigheid van de Atheners om hier hun formatie te houden niet kunnen breken.

Clearidas deed dan iets wat hij wist dat hij moest doen, wat nu nodig was, maar waarvan hij met afkeer aan dacht. Hij beval de peltasten vooruit te komen. Hij omsingelde de Atheense falanx, met die lichte troepen tot zijn mannen ongeveer vijf tegen één stonden. Boogschutters, speerwerpers en slingeraars kwamen naar voren, gevolgd door ruiters. Vlagen van pijlen en stenen kogels kwamen neer op de Atheners. Wanneer de pijlen stopten werden speren met hopen naar de Atheners geworpen. De Atheense hoplieten verborgen zich achter hun schilden, maar heel velen werden opnieuw gewond, want de pijlen vlogen ook van achter naar hen, over de andere schilden heen. Tientallen speren vielen als een wolk keer op keer op de Atheners neer, van alle zijden. Slingeraars zochten op hun gemak zorgvuldig een doel, en zonden hun projectielen door de bepantseringen heen. Nadat een soort van pauze zich leek in te zetten, vlogen nog meer pijlen, speren en stenen door de lucht om te proberen de Atheners te doden die aan de flanken stonden. De ene na de andere Athener viel, gewond of gedood. De situatie werd onhoudbaar. Dit bestoken worden zonder te vechten kon doorgaan tot de laatste Athener viel. Hoe kon een Spartaat dergelijke oneerbare slachting bevelen hebben, hoewel hij zo veel hoplieten tot zijn beschikking had? Een nieuw soort van oorlog werd hier gedemonstreerd, de tactiek van Demosthenes en van Brasidas, met slechts één regel: winnen, winnen, winnen! Winnen, welke ook de middelen, zo mogelijk met traditionele veldslagen van hoplieten en zo niet, met pijlen, speren en projectielen van de slingeraars.

Alcibiades gaf een elleboogduw aan Socrates, en Socrates keek hem verrast aan, alsof hij uit een extase ontwaakte. Hij keek rond. Alcibiades maakte een beweging met zijn hoofd naar achter, hij duidde met zijn hoofd de terugtocht aan.

Socrates bewoog heel langzaam zijn hoofd omhoog, wierp het in zijn nek, keek rond, en zei dan, 'ja!'

De twee mannen stapten tegelijk langzaam achteruit. Ze moesten geen bevel schreeuwen. De volledige Atheense falanx stapte en hinkte met hen achteruit. Een paar mannen wierpen hun schild en bepantsering weg, maar eerst Socrates en dan Alcibiades berispten die, en ze riepen naar de mannen hun rangen te behouden en in beschermende bronzen platen te blijven, met hun schild. Ze vreesden een nieuwe aanval van de Spartaanse hoplieten in dat ogenblik. De eerste Atheense rij bleef de schilden strak en dicht tegen elkaar houden, maar dan bewoog de ganse Atheense groep in één geheel zich naar de weg voor Eion. In het midden van het vierkant werden gewonde mannen meegesleurd, voor zover die nog enigszins konden gaan. De andere gewonden werden kreunend aan hun lot overgelaten. Pijlen en stenen kwamen niet meer, wel nog werpsperen, en de gewonden werden afgemaakt, een vreselijk schouwspel voor de rij die als laatste achteruit stapte. De Atheense falanx brak achteraan door de Chalcidische peltasten, sommigen van hen dodend, maar zich meer een weg duwend met hun massa, en ze vorderden in één blok, langzaam, langzaam, naar de veiligheid. Pijlen en

stenen vlogen hen weer achterna, maar Spartaanse bevelen werden niet meer geroepen. De mannen begonnen dan harder te stappen. De Spartanen achtervolgden hen niet. De Atheners begonnen te lopen, zodat ze moeilijker doelwitten werden voor de boogschutters, en ze hielden nog steeds hun schilden.

Alcibiades keek rond. Hij zag de grote Spartiaat nog steeds staan op het hoogste punt van de heuvel in zijn zwarte bepantsering, met de lange, rode phoinikes mantel van de Spartaanse bevelvoerders en het lange haar wapperend in de wind. De man had zijn helm afgenomen, maar hij droeg nog steeds het schild, het grote ronde schild met de rode letter Lambda van Laconië er op gegraveerd. Zijn helm met de rode haren lag achteloos naast hem op de grond gegooid. De Spartiaat opende zijn armen, hield zijn schild en speer hoog in de lucht, opende zijn hand en vingers, en riep de achtervolging terug. De Peloponnesiërs en het Chalcidicische leger lieten de wapens zakken. Dit leek het meest op een eerbetoon gegeven aan Atheners in herkenning van hun waarde in een veldslag dan wat Alcibiades ooit in een groot gevecht had ervaren, want weinig medelijden werd getoond, gewoonlijk, aan vluchtende vijanden na een meedogenloos, grimmig gevecht van dergelijke intensiteit.

De zon zakte onder de horizon weg. Alcibiades en de Atheense veteranen stopten met lopen. Zwaar hijgend stapten ze voort. Ze vreesden nog steeds aanvallen van Chalcidicische ruiters, maar ze kwamen zonder schermutselingen in het midden van de nacht te Eion aan. Ze moesten over moeilijke bergpassen gaan om de Atheense verdedigingen te bereiken.

De Atheners hoorden iets later te Eion dat niet enkel Cleon gesneuveld was, gedood door een Myrcinische lans, maar ook Brasidas. De held van Sparta, de grote Brasidas, werd al gewond toen hij de linkervleugel van de Atheners aanviel. Hij werd van de veldslag weggedragen en naar Amphipolis gebracht. Hij stierf enkele ogenblikken nadat hij hoorde van de Chalcidicische overwinning. Het was Clearidas die de laatste, beslissende fase van de slag had geleid.

De bevolking van Amphipolis gaf een eervolle begrafenis aan Brasidas, en de verzamelde Peloponnesische en Chalcidicische troepen marcheerden in parade door de agora van de stad. Offergaven werden gebracht aan het graf van Brasidas. Het volk van Amphipolis noemde Brasidas de ware stichter van de stad. Ze vernielden al de standbeelden die herinnerden aan hun ware stichter, de Atheense veldheer Hagnon.

De Atheners vroegen hun doden van Amphipolis terug. Ze bouwden een brandstapel voor de begrafenis en ze verzamelden later de as en de beenderen van de verbrande helden om ze terug te sturen naar Athene.

De Spartanen zetten volgens rechtmatig gebruik een trofee op met de Atheense bewapening, bepantseringen en standaarden die ze op het slagveld vonden.

De Atheners lieten een klein maar voldoende groot garnizoen in Eion om de stad voor Athene vrij te houden. Dan zeilden ze naar huis terug. Dat gebeurde aan het einde van de zomer van dat jaar, juist vóór de winter. Socrates en Alcibiades zeilden naar huis in de trireem Harmonia.

De twee mannen spraken bitter weinig op de terugreis, en het gemoed van iedereen in het oorlogsschip bleef donker. Athene had twee belangrijke veldslagen verloren, twee aanzienlijke expedities waren tot niets gekomen, snel na elkaar. Athene had verloren te Delium en te Amphipolis. Het vertrouwen in de macht van Athene lag in scherven in de geest van Alcibiades. Hij was nu ook persoonlijk getroffen door de nederlagen. Twee maal al had hij voor het leven waar hij niets om gaf moeten lopen in schaamte. Hij wou sterven in eer en glorie, maar hij had geen van die beide gevonden. Alcibiades, zoals Athene, was in oneer

vernederd en geeseld weggelopen. Van het Atheens leger hadden slechts de veteranen een tijdje het terrein gehouden, en die waren bij honderden gedood. Athene zou gedurende een hele tijd geen dergelijk leger meer kunnen samenroepen. Weldra zouden de mannen van Amphipolis te oud zijn, werkelijk te oud, om nog in een slagveld te staan. Voor Socrates was dit het laatste gevecht geweest. Socrates en Alcibiades, en werkelijk ook alle Atheners, bogen het hoofd en bleven stil, somber voor zich uitkijkend op de terugvaart naar Athene. Ze keken slechts naar de eeuwige Zee.

Alcibiades zat op de boeg van zijn schip en hij staarde in het groene water. De Zee was een spiegel dat een gezicht naar hem weerkaatste waarvan hij wel hield, doch nu tegelijk haatte. Hij zag een school tonijnen ver vóór hem uit zwemmen, vóór zijn trireem. Socrates weigerde zich te laten benaderen gedurende de lange dagen van wachten te Eion. Hij weigerde elk ernstig gesprek en ook op het schip opende hij de mond niet. Socrates bleef trouwens steeds achteraan het schip in een hoek zitten. Hij staarde al de tijd maar naar de horizon, keek naar de zon, negeerde iedereen, en verzonk hele dagen in zijn staat van extase. Alcibiades vermoedde dat Socrates nadacht over de redenen van de Atheense nederlagen van Delium en Amphipolis.

Alcibiades had het bij het verkeerde eind. Socrates gaf zich zelf erg de blaam. Hij was beschaamd en durfde niet met de mannen praten. Hij meende dat het door zijn koppige vastberadenheid om niet toe te geven op het slagveld, door zijn trots en domme hardnekkigheid was, dat zo veel burgers en hoplieten van Athene op de heuvel van Amphipolis stierven. Hij had niemand gedwongen, maar hij wist wel waarom de mannen desondanks gebleven waren en de falanx gevormd hadden. Hij gaf zich nu de schuld voor zijn verwaandheid, zijn fierheid en voor de wil om in eer te sterven en zijn polis te dienen. Dat was blijven duren tot Alcibiades hem een elleboogstoot had gegeven en de terugtocht had voorgesteld. Dan slechts was hij weer tot verstand gekomen, had hij zich gerealiseerd wat er echt aan het gebeuren was, en had hij de raad van zijn vriend aangenomen.

Socrates durfde niet te spreken met Alcibiades op het schip. Tijd moest nu voorbij glijden om de wonden in zijn ziel te helen, zoals de vele wonden op het lichaam van Alcibiades. Socrates vergat dat de helft van het Atheens leger door zijn actie ongedeerd had kunnen terugvluchten naar Eion en dat zelfs van zijn eigen rechtervleugel heel veel mannen zich hadden kunnen redden omdat de laatste vijfhonderd hoplieten waren blijven staan om het gans leger van Clearidas te trotseren en naar zich toe te trekken. Die laatste woorden kon hij nog niet tot zich zelf zeggen, en hij kon niet praten met Alcibiades, die ze hem zeker zou hebben toegefluisterd. De laatste falanx van Athene had het Atheens leger voor een nog meer catastrofale nederlaag behoed, van een nog grotere slachting bewaard. Maar Socrates kastijde zijn hart en zijn ziel met wroeging en eigenblaam.

Socrates en Alcibiades sliepen en aten apart, elke avond wanneer ze aan wal gingen op verlaten kusten. Ze bleven zwijgzaam. Langzaam en bijna verborgen gleeed de Harmonia ten slotte op een avond de haven van Munichia in.

Hoofdstuk 11. Einde winter 422 v. Chr. tot de zomer van 420 v. Chr.

Proxenia

Alcibiades, Socrates en Hipparchos keerden weer naar hun huizen in Athene. Hipparchos bleef eerst enkele dagen wonen in het huis van Theodote, nadien reisde hij door naar de landerijen in Attica. Alcibiades bleef een tijdje wonen bij Hipparete, daarna even lang bij Theodote, maar samen met Theodote vertrok hij daarna ook naar het platteland. Hipparchos kocht nieuwe paarden, en Alcibiades vond de renpaarden terug die hij achtergelaten had toen hij naar de expeditie tegen Amphipolis vertrok. Hij investeerde veel geld, eigenlijk te veel geld, zodat zijn reserves onder spanning kwamen, maar hij hoopte dat fortuin opnieuw te voeden door toekomstige verkopen.

Aan het einde van de winter keerde Alcibiades even weer naar Athene, maar Theodote bleef achter in hun huis in Attica, bekoord als ze was door de schoonheid van de natuur daar. Alcibiades had een bericht ontvangen dat zijn stiefvader, Hipponicus, overleden was. Hij moest daarom in allerijl naar Athene rijden, om zoals een goede echtgenoot de begrafenis van Hipponicus bij te wonen. Hij hielp in feite vooral Callias die doorheen de grootse, driedagelijkse ceremonie nooit ophield met huilen en weeklagen over de dood van zijn vader, al werd Callias de rijkste man van Athene met zijn erfenis. Callias kon soms een zeer sentimentele vent zijn! Na de begrafenis deed Alcibiades zaken in de stad. Hij wou geld uitlenen aan hoge interest aan handelaars, de verkoop van een deel van zijn paarden organiseren, en ook leren hoe het met de polis verliep.

Toen Alcibiades in Athene aankwam hoorde hij dat vredesbesprekingen begonnen waren met Spartaanse afgezanten. Delium was een catastrofale nederlaag gebleken, en Athene had haar laatste leger te Amphipolis verloren. De Spartanen rouwden nog steeds om Sphacteria, om het verlies van Brasidas, en ze wilden heel erg graag de Spartiaten terug die in Athene gevangen gehouden werden. De twee steden hadden bijgevolg heel goede redenen om naar vrede te streven, want de oorlog had hun reserves van zilver en mannen uitgeput, en ook hun wil tot vechten.

De hoofdonderhandelaars voor Athene leken Nicias en Laches te zijn, maar noch Nicias noch Laches vroegen Alcibiades om deel te nemen aan de besprekingen, zelfs niet als raadgever of als secretaris. Desondanks was één van de eerste bezoeken die Alcibiades in Athene bracht gewijd aan de Spartaanse gevangenen.

De Spartanen werden beter verzorgd dan ooit. Dienaars kwamen en gingen in de wijk waar Alcibiades de mannen onderdak had bezorgd, mannen die hij niet kende. Grote hoeveelheden voedsel werden binnengebracht, van vis en kaas en olijven, en ook nieuwe meubels en klederen. Meerdere Spartaanse notabelen bewogen zich tussen de gevangenen. Ze spraken met de jonge mannen en organiseerden de leveringen. Alcibiades ging naar één van de oudere mannen toe en hij vroeg wie hier het bevel voerde, en wat er aan het gebeuren was. De man snauwde ruw terug en vroeg wie hij was, en wat zijn zaken en verantwoordelijkheden waren in Athene. Alcibiades gaf zijn naam, waarop de man direct van toon veranderde. Hij werd plots heel beleefd en minder neerbuigend, en hij toonde zich verder zeer behulpzaam. Hij gaf zelf geen antwoord op de vragen, maar vergezelde Alcibiades naar een goedgeklede Spartiaat. Alcibiades was verrast en verward, want de Spartanen van Sphacteria waren nog steeds de

gevangenen van Athene, terwijl de Spartanen hier het bevel leken te voeren en de gevangenis, hoe vrij ook, blijkbaar hadden overgenomen.

De volgende Spartiaat vergezelde Alcibiades op zijn beurt naar de huizen, en Alcibiades zag dan de jongeman die hij speciaal in zijn bescherming had genomen, die hij meegenomen had naar de toneelstukken van de Dionysia en naar zijn symposiums. De jongen stond nu fier vóór de gevangenis en hij sprak daar met een grote, indrukwekkende Spartiaat. De Spartiaat was een man van rijpe leeftijd, heel wat ouder dan Alcibiades. De man groette hem en stelde zich voor onder de naam van Endius.

Endius was uit Sparta meegekomen met één van de ephoren, en hij had het bevel gekregen van Sparta over de gevangenen. Alcibiades onderdrukte de drang om in het gezicht van de man te werpen dat zolang de Spartanen van Sphacteria in Athene bleven, hij, Alcibiades, zorgde voor de gevangenen, en niemand anders. Hij wou echter meer weten.

Endius was een man van iets minder dan vijftig. Hij droeg hier een witte tuniek en een rode himation. Hij was duidelijk een Spartiaat, maar geen strijder. Hij droeg geen zwaard en geen bepantsering in Athene. Hij was niet heel groot voor een Spartiaat, al was hij groter dan de meeste Atheners, maar hij was sterk gebouwd en hij lachte met een intelligent, actief gezicht. Hij bleef bevelen uitdelen aan de Spartaanse mannen rond hem, terwijl Alcibiades naderbij trad. Hij beval gemakkelijk, efficiënt, beleefd, met waardigheid en zelfs met gladdere elegantie. Endius nam ook deel aan de vredesbesprekingen als raadgever van de Spartaanse ephoren. Alcibiades voelde autoriteit in de man, wijsheid, maar ook heel wat geestigheid, want zijn ogen sprankelden met prettige plaagzucht, met enige zachte kwaadaardigheid in glimlachjes van de wetende. Endius dankte Alcibiades om voor zijn neef gezorgd te hebben, die ook zijn speciale leerling was in Sparta. Endius stelde beleefd maar beslist dat de Spartaanse gezanten er voortaan zouden voor zorgen dat hun landgenoten alles kregen wat ze nodig hadden om hun laatste dagen in Athene door te brengen. De onderhandelaars van Athene, Nicias en Laches, waren akkoord met die gang van zaken, zei Endius. Maar niemand van Athene had Alcibiades daarvan op de hoogte gebracht, zodat hij zich nu belachelijk voelde. Alcibiades zei daar niets van aan Endius.

Endius zei, ‘ik ben blij u te ontmoeten, edele Alcibiades. We hebben elkaar nooit eerder ontmoet, maar we hadden dat moeten doen. Onze families kenden elkaar, ooit. Mijn familie was proxenos van Sparta voor Athene, en mijn familie stond in verbinding met uw familie. Mijn tweede naam is Alcibiades, zoals uw naam. Ja, u draagt een Spartaanse naam als gevolg van uw relaties. U vecht ook zoals een Spartaan, hoorde ik onze bevelvoerders vertellen. Uw reputatie is wel bekend in Sparta. U moet een Athener zijn met een Spartaanse ziel. Wat kan ik voor u doen?’

‘Ik heb deze moedige Spartanen het beste voedsel, de beste klederen en het beste onderdak gegeven dat ik hen kon bezorgen binnen het bereik van de wetten van Athene. De mannen zijn de gevangenen van Athene. Ik vond het mijn plicht voor hen te zorgen omdat mijn familie proxenos van Sparta was,’ antwoordde Alcibiades hoofs, hoewel hij wist dat hij hier al afgewezen werd. Hij weigerde echter zijn zaak zondermeer te laten liggen.

‘Ja, dat weet ik,’ antwoordde Endius. ‘Sparta en ik in het bijzonder, zijn u dankbaar. U betoonde ons een goede dienst door u om onze familieleden te bekommeren.’

‘Ik was een hele tijd afwezig van Athene. Hebt u zelf goed onderkomen gevonden?’

‘Dat hebben we. De Atheense Raad heeft huizen toegekend aan de ephoren, en we zochten er nog enkele meer voor de rest van de delegatie. Athene was behulpzaam.’

‘Waarom laat u het niet aan mij over om te zorgen dat u krijgt wat u nodig heeft?’ stelde Alcibiades voor. ‘Ik ken vele tussenpersonen in Athene. Die hebben altijd wel enige huizen om te verhuren of te verkopen, en ik heb rijke vrienden die er gelukkig mee zouden zijn u te

ontvangen en te onderhouden. Mijn eigen huis staat open voor u. Ik zal u mijn rentmeester sturen.'

Endius keek verveeld.

Hij zei, 'dank u, Alcibiades. Alles is in orde met ons, verzeker ik u. Men zorgt al zeer goed voor ons.'

'Het is aan mij om voor u te zorgen,' drong Alcibiades aan.

'Uw vriendelijkheid wordt op prijs gesteld, Alcibiades, maar het ontbreekt ons werkelijk aan niets!'

'Goed dan. Mijn grootvader eindigde zijn leven als proxenos voor Sparta toen Athene en Sparta nog wanhopig in oorlog lagen. Ik was ook graag op mijn beurt proxenos geweest om de traditie van mijn familie in eer te houden. Die traditie hebben we vele generaties lang bewaard. Ik kreeg tot nog toe niet de gelegenheid om onze relaties te hernieuwen omdat ik jong was en onze verbindingen met Sparta de laatste jaren verbroken werden. Wat moet ik doen om opnieuw door Sparta als proxenos aangenomen te worden?'

'Ik meen dat we blij zouden zijn om opnieuw een proxenos in Athene te hebben, vooral in tijden van vrede. Maar de vrede is nog niet hier, en de besprekingen kunnen nog afgebroken worden.'

'Nonsens,' zei Alcibiades, verbaasd over het feit dat Endius zijn aanbod ontweek. Hij drong aan, 'de vrede zal er komen. Onze twee steden zullen een overeenkomst bereiken. Laat me helpen uw belangen in Athene te verdedigen.'

'U bent nog zeer jong om een toekomstige proxenos en raadgever van Sparta te worden,' wierp Endius op, waarschijnlijk begrijpend dat Alcibiades ook wou deelnemen aan de vredesbesprekingen met Sparta, en menend dat Alcibiades dat aan Endius vroeg. 'Sparta kan een rijpere, meer ervaren man wensen, en misschien een man die niet meer van de leeftijd is waarop hij nog deelneemt aan gevechten.'

'Ik heb eer en respect gewonnen van de Spartaanse bevelvoerders van hoplieten. Ik vocht tegen Sparta in veel veldslagen, zodat ik heel wat gemeen heb met uw beste strijders. Kunnen de Spartiaten niet een man eren die hun leed gedeeld heeft, zij het aan de andere zijde?'

Endius pauzeerde even in dit gesprek. De mannen gingen een huis binnen. Alcibiades wist dat hij nu zou moeten vertrekken, maar hij drong weer aan, zich nog meer dan vroeger afvragend waarom hij ontweken werd en waarom hij in een eenvoudige zaak werd afgewezen.

Endius ging zitten op één van de banken in de kamer en hij keek naar zijn neef, niet naar Alcibiades.

'Dit is niet het juiste ogenblik,' zuchtte Endius. 'We kunnen hierover praten na de vredesbesprekingen.'

Alcibiades bleef aandringen, op het onbeleefde af. Hoe ver moest hij gaan tot hij een reden kreeg voor de onwilligheid van Endius?

'Ik bezit al de kwaliteiten die Sparta kan nodig hebben in een proxenos. Ik zal binnenkort veldheer worden en een belangrijke man zijn in Athene. Ik heb veel vrienden die me steunen in de Atheense Volksvergadering.'

'Ja, dat weten we,' antwoordde Endius. 'Andere mannen in Athene geven er echter de voorkeur aan u niet een invloedrijke functie toe te kennen in de besprekingen. Sparta volgt het advies, de wens, van uw notabelen en onderhandelaars op.'

Endius bleef daarna zwijgen, en Alcibiades bleef heel verward en verbaasd staan. Hij had bijna op zijn knieën gevraagd om vriend met Sparta te zijn, en hij werd nu definitief afgewezen. Wat was er gebeurd?'

'Ik begrijp dit niet!' riep hij na een tijdje uit. 'Is Sparta door iets wat ik deed beledigd of is ze wraakroepend wegens haar gesneuvelden?'

‘Neen,’ antwoordde Endius nu snel, en hij keek dan Alcibiades recht in de ogen aan. ‘We voelen ons niet beledigd door u en we hebben geen spijt over doden die vallen in een eerbare veldslag. De naam van Alcibiades zoon van Clinias en kleinzoon van Alcibiades, wordt genoemd met eer in onze stad. Uw probleem, dat ik heel goed begrijp, vindt niet zijn oorsprong in Sparta. Uw probleem ligt hier, in Athene, en Sparta zal niet, niet nu, niet voor u, een element van conflict in de vredesbesprekingen trekken. U moet zich keren tot uw eigen relaties te Athene. Van hieruit, vanuit Athene, kregen we te horen dat het verkieslijk was dat u niet te veel aandacht geschonken kreeg en niet te veel krediet werd toegemeten op dit ogenblik. Wij volgen de wensen van Athene op!’

Alcibiades werd toen inwendig zeer kwaad. Hij voelde zich verraden door Athene en door Sparta. Zijn familie was steeds proxenos voor Sparta geweest. Hoewel die traditie bij zijn grootvader geëindigd was, meende Alcibiades dat niemand anders dan hij het recht had de relaties met Sparta te organiseren. Hij had gezorgd voor de Spartaanse gevangenen in Athene, en de Spartaanse afgezanten moesten gehoord hebben welke goede diensten hij aan hun familieleden had geleverd. Toch hadden ook de Spartanen hem niet gecontacteerd. Hij werd genegeerd en ijverig vergeten, en dat was een belediging aan zijn familie. Als hij geen vriend van Sparta kon zijn, dan zou Sparta voortaan in hem een onverzoenlijke vijand vinden! Hij was ook een zeer goede vriend van Laches geweest, had samen met Laches in schermutselingen en veldslagen gevochten, met hem gevaren in meerdere expedities, zijn leven gered te Delium, en hij was de vertrouweling en de raadgever geweest van de veldheer. Toch had Laches hem niet toegevoegd aan de Atheense delegatie van vooraanstaande mannen in de besprekingen met Sparta. Laches had hem niet geroepen om mee aan de vergadertafel te zitten, hoewel hij als assistent en vertrouweling Laches gedurende vele maanden gediend had. Sparta en Athene ontweken hem met opzet alsof hij niet bestond. Er was een samenzwering tegen hem opgezet, hier in Athene, en de Spartanen waren daar snel akkoord mee gegaan. Alcibiades dankte Endius hoofs. Hij zei nog enige woorden in vriendelijke termen. Daarna vertrok hij. Hij zei dat hij voortaan de zorg voor de gevangenen zou overlaten aan de goede diensten van de ephoren van Sparta. Hij was afgewezen door Sparta. Hij voelde zich diep beledigd.

Alcibiades liep onmiddellijk naar het Strategeion om Laches te ontmoeten. Hij vond de grote man druk bezig. De wachters lieten Alcibiades niet de grote Raadkamer in. Hij liet een bericht achter voor Laches. Daarna wandelde hij een tijd rond het gebouw, al ziedend van woede, stapte naar de agora, mengde zich een tijdje in de menigte, en keerde dan weer naar het Strategeion. Hij wachtte nog een hele tijd in de zaal van de bewakers.

Laches ontving hem ditmaal. De veldheer kwam uit een zijkamer en hij nam Alcibiades dadelijk bij de schouders alsof hij hem snel naar buiten wou trekken vóór anderen hem zouden zien. Laches ging de weg in die naar het Academie Park leidde. Het was een mooie, zonnige dag, en Laches zei dat hij een wandeling nodig had. Hij vermeed rechtstreeks naar Alcibiades te kijken.

Na een tijd kon Alcibiades niet langer zijn woede en ongeduld in toom houden. Hij begon te roepen, ‘wel, Laches, wat gebeurt er? Ik hoor dat er vredesbesprekingen gehouden worden, hier, recht onder mijn neus, en niemand brengt me daarvan op de hoogte! Heb ik de pest of zoiets? Mijn familie was proxenos voor Sparta gedurende generaties. Waarom wordt ik buiten gehouden?’

‘Het is waar,’ antwoordde Laches, terwijl hij naar de lucht keek en naar de voorbijgangers alsof die hem erg interesseerden. ‘We zijn besprekingen begonnen met enkele Spartaanse afgezanten.’

‘Enkele afgezanten? De hele bende is hier! De enige die ik tot nog toe nog niet gezien heb is Koning Agis in hoogsteigen persoon. Wanneer ik daarstraks van het Strategeion naar de agora wandelde, zag ik niets anders dan Spartanen! Ik heb nog nooit in mijn leven zoveel mannen gezien die “Lacedaemon” op hun voorhoofd geschreven hadden. Ik wed dat al de ephoren hier zijn, met slaven en al!’

Laches glimlachte. ‘Hun delegatie is belangrijk, ja, maar de vergaderingen worden slechts gehouden met de belangrijkste personen.’

‘En wie zijn dan die belangrijkste personen van Athene? Daar behoort jij toe, natuurlijk, en Nicias en Hagnon, en Thrasicles en Demosthenes en Leon. Moet ik doorgaan? Gans Athene neemt deel aan de besprekingen. Waarom zit ik niet aan de onderhandelingstafel?’

‘Wel, je was niet voorhanden. Je bevond je in het land, in Attica. Je rustte uit van je wonden.’

‘Wonden? Iedereen die van Delium en Amphipolis terugkwam had wonden opgelopen! Was jij soms niet gewond? Waarom werd ik niet opgeroepen?’

‘Oh, Nicias stelde voor dat het beter was je op dit ogenblik er niet bij te halen. Je bent nog zo jong!’

Laches wandelde sneller en zenuwachtig verder, onder de cipressen door. Hij stapte met de armen op zijn rug gekruist, zijn borst vooruit geduwd, lichtjes gebogen, en hij staaarde recht naar voren alsof hij verveeld zat met de ganse zaak. Hij wou dat Alcibiades dit onderwerp niet aansneed. Hij keek niet naar Alcibiades.

‘Ik mocht er niet bijgehaald worden? Ik ben te jong? Wat voor nonsens is dat? Ik wordt binnenkort dertig jaar oud, en zal me dan kandidaat veldheer stellen. Ik zal veldheer worden, dat weet je. Ik ben een oorlogsveteraan en ik ken veldslagen en cavalerie zo goed als eender wie. Welke naam in Athene is eerbaarder dan de mijne? Niemand zal me er van weerhouden veldheer te worden. De Volksvergadering houdt van mij. Was het niet opportuun me te consulteren?’

‘Ja, de Volksvergadering houdt van je. Een beetje te veel zelfs naar de smaak van velen. Alcibiades, je hebt niet slechts vrienden en sympathisanten! Er leven ook in Athene mensen die niet van je houden. Nicias vindt je te impulsief en te ambitieus om te heersen in Athene. Hij meent dat je onbesuisde beslissingen neemt en te weinig rekening houdt met onze tradities, en hij vindt je roekeloos. Demosthenes wil geen tweede Demosthenes aan zijn zijde. Iolcius zou maar al te graag gewild hebben dat Theodote haar benen voor hem had geopend terwijl je afwezig was, maar ze wees hem af en bespote hem. Euthydemus is jaloers op de liefde die de hoplieten je tonen. Theagenes zou graag purperen mantels dragen zoals jij, maar hij kan zich die niet veroorloven. Voor elke veldheer ben je een toekomstige mededinger naar roem en naar de functie. Al die mannen vertellen onder elkaar dat je een fortuin verzameld hebt ten nadele van de Staat doordat je oorlogspaarden aan Athene verkocht. En zo verder! Wil je dat ik nog meer zeg? De oude mannen zijn min of meer gewend geraakt aan hun lot. Je bent de echte buitenstaander, de uitdager. Je jaagt ze schrik aan! Je bent te briljant in alles wat je doet, te zeer in het oog lopend. Je moet wachten en hun vertrouwen winnen. Als je nu voorstelt om veldheer te worden, dan kan het zijn dat je verslagen wordt in de stemming. Ik wil je wel helpen, maar had ik één woord in je voordeel gesproken tijdens de bespreking over wie kon deelnemen aan de onderhandelingen met Sparta, dan zou ik ter plaatse afgekeurd zijn, ik ook!’

Alcibiades bleef dan stil. Hij ziedde van woede bij de woorden van Laches, maar zijn vriend vertelde de waarheid, en hij voelde wel dat Laches van hem hield en het beste voor hem wou, hem niet zou verraden. Alcibiades had niet de minste bedoeling zijn levensstijl aan te passen aan de oude mannen. Hij had ook niet de bedoeling de hielen te likken van mannen die hij verachtte en nu nog meer dan vroeger misprees, na wat Laches hem zojuist gezegd had. Laches was één van de weinige mannen in dat pak wolven die ogenschijnlijk niet tegen hem

samenzwoer. Zo lagen de zaken dan. Hij zou alles moeten doen wat nodig was om Athene aan zijn knieën te krijgen en de oude mannen te verslagen in de Volksvergadering. Hij was nu meer dan ooit vastberaden de ganse bende die thans Athene regeerde door elkaar te schudden. Socrates had gelijk toen hij twijfelde aan de democratie van Athene.

Laches en Alcibiades wandelden verder. Het was een fijne dag inderdaad, en de lucht rook fris en heerlijk, de hemel bleef droog, en het voelde zeer aangenaam aan om hier in de grijze schaduwen van de bomen van het park te wandelen. Een licht briesje deed de bladeren ritselen, en Alcibiades trok zijn himation iets meer open toen hij uit de zon ging. Ze bereikten het park van Academos, het park dat toegewijd was aan Athena. De mannen slenterden daar onder de twaalf heilige olijfbomen van Athena, de moriai, waarvan verteld werd dat ze groeiden uit twijgjes van de oorspronkelijke olijfbomen in het Erechtheum. De olie van de olijven van deze bomen werd aan de overwinnaars van de Panathenische Spelen gegeven als trofee. Meerdere altaren stonden hier ook opgericht, altaren van Hermes en Eros. Even verder lag er een gymnasium waar Alcibiades soms kwam oefenen, een gymnasium dat opgericht was door Cimon.

‘Wel,’ besloot Alcibiades bitter, ‘ik kan dus niet deelnemen aan de vredesbesprekingen omdat noch de belangrijke mannen van Athene, noch de leiders van Sparta me willen. Zo moet het dan maar zijn! De vrede zal komen, veronderstel ik. Beide kampen zijn uitgeput. Het zal een vrede zijn van kleine, vervelende, jaloerse oude mannen. Het zal steeds een halve vrede blijven, slecht onderhandeld en slecht geformuleerd, in verwarrende en dubbelzinnige bewoordingen opgesteld, geschreven in wantrouwen. Het zal een verdrag van de geest worden, niet van het hart. Het zal een vrede worden die nooit lang zal duren. Er ligt te veel spanning, haat en jaloersheid onder de Hellenen, te veel antagonisme, om te kunnen geblust te worden door verbeeldingloze magistraten die slechts hun eigen materiële, geldelijke interesses in hun hoofd dragen. Nicias wil de zilvermijnen van Laurion opnieuw openen, nietwaar? Terwijl dit verdrag zal lopen zullen nieuwe allianties gesmeed worden, gevormd uit verwoeste allianties, en een nieuwe wereld zal geschapen worden, een wereld zo nieuw dat al het oude zal vertrappeld worden. Ik zal er voor zorgen dat de wereld verandert, Laches! Ik zal de families en de goede mensen van Athene meer door elkaar schudden dan ze kunnen verteren. Zeg hen in mijn naam, Laches, dat hun vrede nooit meer zal blijven dan een klucht. Ik was goed genoeg voor die mannen om een hopliet te zijn en voor hen ver van Athene te vechten. Van nu af aan vecht ik niet meer voor de oude mannen! Ik zal vechten voor nog slechts één man, voor Alcibiades. Zeg hen dat ik deze zaak niet gerust zal laten. Als ze me pijn doen met muggensteken, dan gebruik ik een bij! Dachten ze dan dat ik met mijn pootjes in de hoogte zou gaan liggen zoals een hond in het stof van de agora? De vrede zal ik nooit erkennen, en het Sparta dat me afwees zal het berouwen me niet als vriend maar als vijand te krijgen!’

Laches begon te beven. Hij stopte abrupt en keerde zich om, maar hij wachtte dan tot Alcibiades hetzelfde deed. De twee mannen wandelden langzaam terug naar de agora. Ze spraken slechts over onbelangrijke onderwerpen, en ze raakten niet meer de politiek aan, de oorlog en de vrede. Laches fluisterde uiteindelijk een tot ziens.

Laches keek daarna nog even naar Alcibiades, en hij zei, ‘ik herken je zo van je Siciliaanse dagen, Alcibiades, en ik hield van wat je in de oorlog deed. Ik zal je helpen waar en wanneer ik dat kan. Let op! Je sprak van muggen. Dit is een bijenkorf van gevaarlijke bijen, en spelletjes van ervaren, sluwe, gesofistikeerde mannen. Oorlogen en veldslagen worden gewonnen op een heel verschillende wijze van hoe die mannen doen, en van hoe ze denken en handelen. Leer eerst, en leg dan je figuur op aan de Volksvergadering. Vergeet niet dat je heel veel mannen tegen je in het verweer kunt zetten, mannen die niet rug aan rug strijden, maar langzaam, in het duister, verraderlijk, en die wraakzuchtig op je kunnen vallen wanneer je

niets verwacht en zwak staat. Op mij kun je rekenen, maar in dit spel ben ik een strijder, geen politicus!’

Laches ging het Strategeion binnen. Alcibiades bleef nog een tijd rondhangen vóór het gebouw. Hij verzonk in gedachten, maar dan draaide hij zich om en verdween in de menigte.

De politiek van de vrede

In het begin van de lente sloten Athene en Sparta een vredesverdrag af, zodat een periode vrij van schermutselingen en veldslagen en invasies volgden op de Archidamische Oorlog, zoals de voorbije oorlog tussen de mensen van Attica en van de Peloponnesos in Sparta genoemd werd. De Vrede werd de Vrede van Nicias genoemd, en telkens Alcibiades die woorden hoorde grinnikte hij, trok zijn schouders op en snoof hij luid door zijn neus. De vrede was afgesloten, maar de spanningen bleven in de lucht hangen, de latente bedreiging verdween niet.

Voor de Atheners werd het verdrag ondertekend door mannen die Alcibiades en Socrates goed kenden: Nicias, Laches, Leon, Demosthenes, Lampon, Isthmionicus, Euthydemus, Aiocles, Pythodorus, Hagnon, Theagenes, Myrtilus, Aristocrates, Iolicus, Timocrates en Lamachus.

De vrede werd afgesloten voor vijftig jaar, maar Alcibiades zei dat die jaren heel korte maanden zouden hebben. Athene had twee grote veldslagen verloren die de stad uitgeput hadden, Delium en Amphipolis. Sparta erkende dat het Athene niet kon verslaan wegens haar overheersing van de Zee. Sparta kon ook niet meer terugslaan in Attica omdat Athene belangrijke Spartiaten gevangen hield. Sparta was er op gebrand die gevangenen terug thuis te krijgen. Het verdrag bond ook de steden die de bondgenoten waren van Sparta en van Athene. Het was oorspronkelijk een niet-aanvalsverdrag.

Wanneer de clausules van het verdrag echter geopenbaard werden, verwierpen de meeste van de bondgenoten van Sparta het. Boeotië verwierp het omdat het Athene verslagen had te Delium, en het machtige Thebes wou Athene deemoedigen. De Boeotiërs weigerden alles behalve een tijdelijke wapenstilstand die elke tien dagen moest hernieuwd worden. De Thraciërs weigerden de veroverde steden weer te geven aan Athene. Corinthe bleef ontteld.

De Spartanen vreesden nog meer geïsoleerd te geraken dan ze tijdens de oorlog al geweest waren, en ze vroegen daarom nieuwe besprekingen aan met Athene, waarna het pact omgevormd werd van een niet-aanvalsverdrag tot een pact van wederzijdse steun. De Atheners zouden Sparta ter hulp snellen in het geval dat Sparta aangevallen werd door vijanden. De nieuwe clausules verzekerden Sparta van de steun van Athene mocht de stad belaagd worden door haar oude vijanden in de Peloponnesos, zoals door Argos. De Spartanen zouden ook ter hulp snellen van Athene bij een invasie van Attica. Sparta en Athene beloofden bijgevolg samen de vijanden van hun polissen te straffen. De Atheners zouden zelfs Sparta steunen in het geval dat de heloten, de slaven van Laconië, tegen hun meesters zouden in opstand komen, tegen de Spartiaten.

Het verdrag bepaalde dat de eden van dit verdrag elk jaar hernieuwd moesten worden door de Spartanen die zouden deelnemen aan het Dionysia Festival te Athene, en door de Atheners die naar Sparta zouden gaan voor het Hyacinthia Festival daar.

Voor Sparta ondertekenden de Koningen Agis en Pleistoanax het verdrag, en ook Pleistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Doithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas,

Antiphus, Alcinaades, Tellis, Empedius, Menas en Laphilus. Op die wijze werd niet slechts een vredesverdrag ondertekend, maar ook een bondgenootschap van wederzijdse ondersteuning tussen Sparta en Athene.

Aan iedereen die het horen wilde vertelde Alcibiades dat zijn handtekening niet onder het vredesverdrag stond, en zeker niet onder de clausules van wederzijdse steun.

De maanden na de afsluiting van het vredesverdrag en van het bondgenootschap bleken harde maanden te worden voor Alcibiades, maanden waarin hij geïsoleerd bleef in Athene, en maanden van koortsachtige drukte van discussies tussen de afgezanten van de Staten die verbonden bleven aan Athene en Sparta. De twee steden hadden veel uitleg te geven.

Alcibiades keerde eerst terug naar zijn boerderij in het land, waar hij samen met Hipparchos paarden fokte. Hij deed alsof hij niets meer gaf om Athene, probeerde zelfs niet om veldheer te worden in de lente van dat jaar. Hij mokte in zijn huis ten noorden van Eleusis, niet ver van de grens met Boeotië. Vanaf het balkon aan de westkant van zijn huis kon hij kijken naar de klippen van de stranden en naar de golven van de Zee. Hij werd gewoonlijk vroeg wakker, soms van de vreselijke nachtmerries over veldslagen waarin hij zijn leven moest verdedigen met een zwaard, omringd door vijanden, en hij werd steeds wakker van de droomtaferelen waarin hij hulpeloos leek en op het punt stond overrompeld te worden door een groot aantal tegenstanders. Hij wierp dan een chiton over zijn lichaam, want hij sliep steeds naakt, liep uit de slaapkamer en ging kijken naar de Zee in de eerste zonnestralen van de dageraad. De Zee van de lente wenkte hem met haar kalmte en olieachtige, trage golven die eeuwig in beweging bleven en die dan glinsterden met duizenden kleine kleurstippen, vooral met groene tinten, hier.

Alcibiades werd altijd aangetrokken door de Zee, zoals alle Hellenen, hoewel hij geoefend had als een hopliet en een ruiter. De Zee stelde vele dingen voor in die periode voor Alcibiades. Ze stelde eerst en vooral Harmonia voor, van wie hij het gezicht steeds eerst in de golven zag verschijnen, en dan de volledige vrede van geest die hij nu zocht. Hij beeldde zich in dat ergens op een eiland ook Harmonia naar de Zee keek en ook aan hem dacht. Hij overwoog dan dit alles te verlaten, zijn huis en het land achter zich te laten, zijn minnares, zijn echtgenote, Athene, en uit te zeilen in een boot naar de eilanden en daar Harmonia te zoeken. Maar een dergelijke zoektocht leek hem vruchteloos. Hij wist zelfs niet waar te beginnen. Hij had aan zijn oom Axiochus gevraagd om navraag te doen in de eilanden naar een vrouw die Harmonia heette en die op Cyprus geleefd had. Hij beloofde veel geld aan wie haar zou vinden. De kapiteins van de schepen van Axiochus en de kapiteins van de handelspartners van Axiochus hadden rondgevraagd. Ze vroegen naar een Harmonia op Rhodos, Kreta, Lesbos, Thasos, en vooral op Melos, waarvan Alcibiades zich herinnerde dat de familie van Harmonia afkomstig was. Zijn opsporingen bleven zonder resultaat. Niemand had ooit gehoord van een Harmonia. Ze kon gestorven zijn, of leven in het binnenland van de uitgestrekte territoriums van Thracië of Perzië. In de Helleense steden van de kusten en zelfs in Italië en Sicilië, in elke Tempel van Aphrodite, had niemand gehoord van een Harmonia die Cyprus ontvlucht was.

Het water van de Zee leek helemaal niet op de moeilijke vrede van de mensen die in wapenstilstand met elkaar leefden. De Zee leek op de echte en volledige vrede van elke afwezigheid van conflicten. Alcibiades kon heel erg lang blijven kijken naar het schuivende of kolkende water, zonder zich ooit te vervelen. Hij stond daar dan onbeweeglijk te staren naar de klippen en naar de vogels die sierlijk voorbijvlogen, wit en traag, voorbij zijn ogen. Theodote zou daarna half slapend van uit de open deur van de slaapkamer komen, halfnaakt,

met slechts een nietig stuk doorzichtige stof over haar schouders getrokken, en ze drukte dan haar zware borsten en haar buikje tegen zijn rug. Ze omhelsde hem met haar armen, rustte haar hoofd op zijn schouders, en wierp haar lange, zwarte haren over zijn borst. Ze zouden dan een hele tijd blijven zwijgen, daar slechts samen staan om naar de pracht van de natuur te kijken die zich aan hun ogen reveleerde. Enkele schapen konden rond het huis zwerven, hun zicht in, zoekend naar meer karig gras aan deze zijde, zonder zich te bekommeren om de mensen op het balkon. Theodote zou hem in de nek kussen en het bovenste deel van zijn schouders nat maken met haar tong. De haren van Theodote zouden in zijn gezicht waaien. Daarna drukte ze haar vingers tussen zijn benen tot zijn zinnen ontwaakten. Hij was steeds erg sensueel opwekbaar, 's morgens. Hij zou zich dan omdraaien, zijn minnares ook omhelzen, haar hand kussen en een ietsje in haar hals bijten, haar strelen en tikkelen tot ze begon te giechelen, en dan zou hij haar weer de kamer intrekken, naar het bed, om met haar de liefde te bedrijven. Iets later, beide minder zwaarmoedig gezind, zouden ze zich kleden in aangename, lichte maar ruwe chitons, en een kleine maaltijd nemen. Dat was hun leven in Attica toentertijd.

Hipparchos en Myrrhina waren langslapers. Alcibiades werkte al met de paarden in de stallen voordat Hipparchos op stond, en zelfs voordat de meeste slaven wakker werden. Hij onderzocht de dieren elke morgen. Hij keek vooral naar de paarden die steeds in hun beschutte stallen bleven, zijn meest kostelijke dieren, en daarna naar diegene die in de weiden graasden. Hij hield er ook van op één van die renpaarden te springen en met het dier lange, eenzame ritten in het land te maken. Hij volgde eerst het strand, reed dan weer het land in, voorbij aan andere boerderijen en landhuizen.

De meeste van de landgoederen waren platgebrand door de Spartanen of door de Boeotiërs en nadien niet heropgebouwd. Vele van die gebouwen bleven totaal verlaten. Alcibiades reed langs verwoeste wijngaarden, langs velden van olijfbomen waarvan niets anders overbleef dan wat zwarte stompjes in de aarde, en langs hopen as van verbrande takken en stronken. Die delen van het land leken hem ellendig, verlaten, triestig, maar geleidelijk aan keerden de Atheners van Attica naar hun landerijen terug, en elke dag kwamen meer mannen aan die het voorbeeld van Alcibiades en Hipparchos zagen, en die nieuwe druivenstronken plantten, nieuwe olijfbomen, en nieuwe vijgenbomen. Het leven was weer aan het winnen in het land van Attica. De meeste van de naburige landbouwers kenden Alcibiades snel. Hij stopte dikwijls om met hen te praten, om te horen over hun families, om te luisteren naar hun verhalen van wee en zeldzaam geluk. Hij wenste voorspoed bij geboortes, en de mannen nodigden hem uit op hun trouwfeesten. Onder die mannen bleef hij de stralende, knappe, sterke, rijke jongeman die met de mooiste vrouw van Attica kwam. Hij was een welkome gast met de steeds lieve Theodote, en vele bewoners van Attica waren trots op zijn aanwezigheid in hun huis. Hij werd begroet als een vriend en als een weldoener. Dikwijls, na zijn eenzame ritten, kwam hij slechts terug thuis wanneer de zon al haar hoogste punt voorbij was. Daarna nog praatte hij met Hipparchos over de zaken van hun boerderij. Ze beslisten nog meer olijfbomen en nog meer cipressen te planten rond de velden, en ze bespraken hun paardenfokkerij.

Alcibiades werkte op zijn boerderij en hij probeerde Athene uit zijn geest te bannen. Theodote bespote Alcibiades dan iets, door hem te zeggen dat hij een boer werd, maar ze was er heimelijk fier op dat hij die dingen kon doen en ze met haar deed. Ze zag hem in de velden werken, de aarde bebouwen, een vuile tuniek dragen, een paar aaneengenaaide lederen slobkousen dragend om zijn scheenbenen te beschermen tegen krassen, en soms handschoenen om zijn handen te schonen van de stekels van de braamstruiken. Hij droeg een hoed van geitenhuid tegen de zonnestralen of tegen druipende regen, en zo keek hij naar zijn

olijven en zijn vijgen en zijn druiven. Hij trok voeren in de velden, dreef zijn os zo recht vooruit als eender welke andere Attische boer. Met zijn slaven begon hij wijn te persen en hij plantte een boomgaard van fruitbomen die hem appels, granaatappels en zelfs peren zou opbrengen. Hij wandelde tussen de bomen, in gedachten verzonken, en Theodote wist dan dat hij rusteloos bleef.

Alcibiades en Hipparchos werkten meestal in de namiddag aan hun werk van de landbouw. Ze werkten even hard als de slaven, werkten samen met hen, en ze reinigden de paardenstallen en ze groeven in de velden.

Ze bleven toch hun lichamen oefenen voor de oorlog. Ze hadden een stuk open grond nabij hun huis afgevlakt en gebruikten dat als een gymnasium ruimte. Ze droegen hier slechts een lendendoek. Ze wreven zich in met olie en lieten fijn zand door hun vingers glijden over hun lichamen. Daarna, met Theodote, met Myrrhina en met enkele mannelijke slaven als enige toeschouwers, liepen ze in hardrennen, wierpen ze schijven en speren, sprongen met de stenen halters, en ze worstelden, net alsof ze oefenden in een Atheens gymnasium. Geburen zagen hen toevallig oefenen, en die kwamen ook oefenen nadien, zodat ze snel met vier of vijf mannen daar hun lichamen en hun geesten trinden in wedstrijden, waarna ze zich alle in de Zee wasten, zwommen, en daarna een symposium hielden ofwel in de andron van het huis of buiten, op hun balkon, waar ze de zonsondergang konden bewonderen, en de rustige schoonheid van Attica hun geesten lieten louteren tot rust en sereniteit.

De politiek van de agora

Na enkele maanden van dit aangenaam leventje snakte Alcibiades weer naar de actie en de opwinding van Athene. Hij had nog met iemand af te rekenen, en hij was weer klaar om nieuwe strijd aan te vangen. Het was lente, maar niemand sprak over iets bijzonders in de Grote Dionysia en over de toneelstukken van Athene. Toch verlangde Alcibiades eens te meer om in een theater te staan en om het aandachtspunt te zijn van de Atheners. Hij wou weer symposiums inrichten in de stad. Hij verlangde zelfs naar Hipparete. Hij had meer geld nodig, want de paardenfokkerij at zijn fondsen sneller op dan hij had vermoed, en met geen militaire cavalerie van enige naam nog in Attica, waaraan hij dieren had kunnen leveren met winst, verzwond zijn inkomen. Hij wou niet raken aan zijn reserves, hoe groot ook. Hij moest dus opnieuw contact zoeken met handelaars van alles, met Axiochus, en weer beginnen te kopen en te verkopen. Hij wou ook Socrates weerzien, horen hoe het verliep met zijn vriend, en met hem praten. Wou Socrates nu iets meer kwijt dan op het schip waarin ze naar Athene waren teruggezeild? Meer dan wat anders, echter, wou hij weer de Volksvergaderingen bijwonen en zich wreken. Mannen van Athene hadden hem uitgespuwd, iets wat hij niet voor mogelijk had gehouden. Hij dacht dat alle mensen hem bewonderden en zijn steun zochten. Was hij werkelijk waardeloos, een vreemde snuiter in alles, een domoor die nooit van enig belang kon worden in de stad, en alleen maar mocht strijden? Waren zijn hoop en ambities verpletterd zelfs vóór hij kon beginnen?

Het was tijd voor Alcibiades om opnieuw uit te vissen wat hij werkelijk betekende voor Athene. Hij wou niet blijven mokken in een hoekje. Hij wou weten welke de laatste politieke ontwikkelingen waren in Attica en de Peloponnesos. Hij geloofde niet in de rustige vrede, niet zoals Nicias en de anderen. Hij moest ook zijn campagne voorbereiden om als veldheer gekozen te worden, ondanks wat de oude mannen wilden.

Hij sprak over dat alles met Theodote, maar zij weigerde categoriek terug te keren naar Athene. Ze kondigde hem aan dat ze zwanger was. Dit zou haar eerste kind worden. Ze had dat kind verlangd van Alcibiades, en ze wou haar kind nu niet in gevaar brengen in stinkend, ongezond Athene, vooral niet in de zomer. Alcibiades voelde zich meer opgelucht dan kwaad. Hij was zeer verrast toen Theodote hem vertelde dat ze zwanger was. Hij was trots dat ze een kind van hem had gewild, zelfs als hij het niet goedkeurde kinderen te hebben met minnaressen. Hij was er opgelucht mee om in Athene alleen maar het hoofd te moeten bieden aan Hipparete, en niet met twee jaloerse vrouwen tegelijk.

Enkele dagen later stond hij vroeg op, at en sprong op zijn paard. Hij zei tot ziens aan Theodote, wenste haar geluk, beloofde haar de beste vroedvrouw van Athene te zenden, en dan reed hij weg in de morgen, naar de sensaties en de gevaren van de stad.

Alcibiades kwam al in zijn huis van Athene aan in de late namiddag van de volgende dag. Hipparete hield orde in het huis, en hij was niet bijzonder geïnteresseerd in de zaken van het huishouden. Hipparete had nieuwe slaven aangeworven, zodat hij meestal nieuwe gezichten in de kamers vond. De nachten met zijn vrouw waren wild en wellustig, en dikwijls werd hij in de morgen wakker met lange krassen van haar nagels op zijn rug en zijn dijen. Hipparete wou dat hij haar nam in de vreemdste houdingen. Ze had een heel andere stijl dan Theodote om hem van nachtmerries te behoeden!

Tijdens de dag bleef hij zelden thuis. Hij bracht veel tijd door in de haven, in Piraeus, en praatte met de handelaars daar en met de scheepskapiteins. Hij zorgde er voor dat zijn inkomsten weer in evenwicht kwamen met zijn uitgaven. Hij leende geld uit, zodat meer geld later zou binnenstromen, en hij investeerde rechtstreeks in handelondernemingen. Hij spreidde zijn risico's. Hij kocht en verkocht slaven, iets wat hij vroeger nooit had gedaan. Dan fluisterde ook Hipparete hem toe dat ze weer zwanger was.

Alcibiades liet een hele tijd voorbijgaan voordat hij de moed vond om Socrates te bezoeken. Hij ging weer het huis van Socrates onuitgenodigd binnen, voorzichtig en op zijn hoede. Hij klopte ditmaal op de deur, voordat hij binnen stapte. Xantippe was nergens te bespeuren. Socrates was de eerste om door de tegenoverstaande deur te verschijnen en een bezoeker te verwelkomen. Toen Socrates Alcibiades zag, bleef hij verstijfd van verbazing staan. Socrates was erg verouderd. Zijn haar was bijna volledig wit geworden. Hij droeg dezelfde oude, afgedragen klederen als vroeger. Socrates herpakte zich snel van zijn eigen verrassing en dan, vriendelijk, nodigde hij Alcibiades in met enkele mooie zinnen, en hij leek toch werkelijk opgetogen zijn vroegere leerling weer te zien. Socrates nam Alcibiades bij de schouders en bleef hem zo dicht aankijken. Hij onderzocht hem van top tot teen en nam het gezicht van zijn vriend weer in zijn geheugen op. Wanneer Socrates van iemand hield, dan was dat steeds iets zee fysischs voor de filosoof, hij wou die persoon dan aanraken, betasten, hem strelen en hem op alle plaatsen bevoelen. Socrates bleef Alcibiades vasthouden terwijl hij hem naar zijn kleine andron trok en hem schalen en kommen aanbood met enige morzels voedsel. De mannen wisselden daarna wat korte, beleefde zinnen van verwelcoming uit.

Socrates hield van Theodote en van Hipparete, en dus vroeg hij hoe het met hen ging. Alcibiades wou weten wat er gebeurd was sinds hun terugkeer van Amphipolis, en hij was benieuwd te horen wat de oorzaak was van het vreemde gedrag van de filosoof tijdens hun terugvaart.

Hij vroeg, 'hoe ging het met je sinds we te Athene aankwamen, Socrates? Waarom wou je niet met me praten op de boot? Heb ik je beledigd? Was je zo kwaad en gesloten omdat we verloren te Delium en te Amphipolis? Gaf je mij de schuld daarvan?'

Socrates was verbaasd. Hij keek plots Alcibiades recht in de ogen.

‘Neen,’ riep hij, ‘waarom denk je dat ik kwaad op je was? Je redde meerdere malen mijn leven. Ik was kwaad op mezelf. Als ik niet zo koppig geweest was op die heuvel van Amphipolis, dan zouden veel meer van mijn vrienden nu nog in de straten van Athene kunnen wandelen. Ik doodde vele mannen. Ik zou moeten aangeklaagd worden en terechtstaan!’

‘Misschien zouden minder van je vrienden inderdaad nu in de straten wandelen. Maar het is een feit dat heel veel minder Atheners door de straten zouden gaan! Terwijl we op die heuvel stonden en het leger van de vijand bezighielden, kon de rest van ons leger ongehinderd vluchten, wel, toch bijna ongehinderd. Clearidas hield het gros van zijn cavalerie tegen ons. Dat was een strijd! Herinner je dat? Twee maal viel Clearidas ons aan met gans zijn leger, om ons te proberen van die verdomde heuvel te jagen, en twee maal wierpen we hem terug! Ik vraag me af wat die trotse Spartiaten wel dachten toen ze de massa van hun heloten, hun peltasten moesten gebruiken met vrouwenwapens om ons van op afstand te onderwerpen! We hielden gans het Peloponnesisch leger bezig terwijl duizenden Atheners terug naar Eion liepen. En toch braken we nog door hun lijnen om in volle slagorde ook naar Eion te stappen! Ik zeg je, iedere gesneuvelde man op die heuvel was een held, redde tien anderen, en offerde zijn leven op, niet slechts voor Socrates maar voor de polis. Oh ja, je toonde ons wat te doen. Maar je herinnerde hen en mij slechts aan onze plicht als burgers. Iedere man van die groep kon gevlucht zijn. Ze bleven natuurlijk, sommigen uit liefde en genegenheid voor jou, maar ze wisten dat ze zich in een situatie bevonden waarin het lot hen geplaatst had om hun plicht te doen. Ze hadden allen een keuze, Socrates, en ze bleven omdat ze daar waren en niet ergens elders, op dat ogenblik, zij en niet iemand anders, door het toeval of door de wens van het lot, en ze bleven omdat ze dat moesten. Waren ze daar niet gebleven, dan zouden de meesten van hen eenzaam en op de vlucht gedood zijn, en veel meer van de andere mannen die al op de vlucht liepen zouden gedood zijn. Je hoeft je dus van niets de schuld te geven!’

De ogen van Socrates keken eerst droevig, puilden dan uit hun kassen met opluchting en hoop. Dit waren de woorden waarop hij van iemand had gewacht, maar niemand anders dan Alcibiades had ze uitgesproken. Toch knaagde zijn geweten nog aan hem. Hij had een plotse opwelling. Hij stond recht.

‘Laten we gaan wandelen,’ zei hij. ‘Xantippe is boven met de kinderen. Ik moet haar wat vogels in de agora gaan kopen. Laten we gaan!’

Alcibiades en Socrates verlieten het huis en gingen door de straten van Athene in de richting van de marktplaats. Socrates begroette iedereen met een glimlach. Hij wandelde zeer langzaam, en Alcibiades moest zijn ongeduld onderdrukken.

Socrates zei, ‘ik ben nog steeds ongelukkig, want zo veel van mijn vrienden, allemaal goede mannen, werden gedood te Amphipolis, en ook omdat we zelf zo vele mannen doodden.’

‘Wanneer je beslist om iemand te doden voor een rechtvaardige zaak, bijvoorbeeld omdat die iemand een misdadiger is of een vijand, voel je je dan ongelukkig?’

‘Neen, neen. Je hebt gelijk! Ik meen dat zulk een persoon echter niet hoeft benijd te worden. Het is waar, ik geloof dat slechts een persoon die iemand op een onrechtvaardige manier doodt ongelukkig zou moeten zijn.’

‘Wat bedoel je juist, Socrates?’

‘Ik bedoel dat er niets ergens is in de wereld dan het slechte te doen.’

Socrates veranderde van onderwerp. Hij zei, ‘wat bracht jou terug naar Athene? Ik hoorde dat je in het land verbleef, paarden fokte en daar een zo fijne tijd beleefde dat je niet meer naar Athene wou terugkeren. Ik verwachtte je niet terug!’

Hij voegde er snel aan toe, ‘ach ja, je hebt een vrouw in Athene. Ik heb haar niet meer gezien sinds een lange tijd. Is ze nog steeds zo mooi als weleer?’

‘Ze is nog mooier dan voordien,’ bevestigde Alcibiades. ‘Ze leeft rustig en ze wordt dikker, maar dan in de juiste plaatsen, en ze wordt knapper met de dag. Ik kwam terug omdat ik me verveelde. Het land schikt me wel, maar ik miste de drukte van Athene. Ik moet ook een paar mannen wat terugbetalen wat ze me aangedaan hebben. En ik kwam weer om mijn vrienden te bezoeken.’

Hij knikte naar Socrates.

‘Ik begrijp het. Waarom vertrok je eigenlijk uit Athene? Had je rust nodig?’

‘Rust had ik niet nodig. Ik moest ook de rampen van Delium en Amphipolis verwerken. Ik was kwaad op vele mannen van Athene. Ik was kwaad op de onbekwaamheid van de veldheren, op het belachelijke van hun domme en gevaarlijke schema’s, waarbij ze zich niet realiseerden wat nodig is om een echte oorlog en om veldslagen te winnen. Daarna deden vele andere mannen van Athene me een onrechtvaardigheid aan.’

‘Wat gebeurde er?’

‘Onze beroemde magistraten zaten allen samen om de vrede te bespreken met de Spartanen, om een bondgenootschap af te sluiten met onze vijanden. Zelfs onze goede vriend Laches was lid van de delegatie. Ik werd speciaal uitgesloten, letterlijk geostraciseerd door die goede mannen, achter mijn rug. Ze beschouwden me als roekeloos, dom, een gevaarlijke en oorlogszuchtige man, en een demagoog. Ik werd weggeworpen, in een hoekje geduwd. Daar zorgde Nicias voor. Nicias deed me een kwaad, een onrechtvaardigheid aan. Dat zal hem spijten! Sparta weigerde me weer als proxenos op te nemen, zij het op het advies van Nicias. Dat zal ook Sparta spijten!’

‘Ik herhaal dan, Alcibiades, dat er niets ergers bestaat dan het kwade te doen!’

‘Ach, is het niet erger te lijden onder het kwade dan het kwade te doen?’

‘Neen, Alcibiades. Ik zou er de voorkeur aan geven te lijden dan aan kwaad te doen. In het eerste geval blijf ik een goede man, een moreel goede man. In het laatste geval ben ik een moreel slechte man. Wat moreel is, is goed, wat immoreel is, is slecht!’

‘Is dat werkelijk zo?’

‘Ja! Een man die echt goed is, is gelukkig. Een gemene persoon is ongelukkig. Als men slecht is, voelt men zich ellendig.’

‘Wel, Socrates, is het dan onmogelijk om te geloven dat een man, zoals een misdadiger, of een tiran, gelukkig kan zijn?’

‘Je gelooft dus, Alcibiades, dat een misdadiger gelukkig kan blijven zolang hij niet gestraft wordt?’

‘Natuurlijk, Socrates. Zou jij echt verkiezen dat kwaad aan je gedaan zou worden en daarvan te lijden, eerder dan zelf iets kwaads te doen? Ik weet natuurlijk dat het kwade doen verachtelijk is, maar wie zou graag lijden?’

Socrates zuchtte. ‘Is het niet zo dat iemand iets slechts aandoen meer onaangenaam is dan onder het kwade te lijden? Voelen mensen die het kwade doen zich niet meer ellendig dan de mensen die onder het kwade lijden?’

‘In een bepaalde zin, ja, in een andere zin, neen.’

‘Zou je dan zeggen, Alcibiades, dat het kwade doen schandelijker is dan onder het kwade te lijden?’

‘Dat is zeker zo!’

‘Als het kwade doen schadelijker is dan onder het kwade te lijden, moet dat dan niet slechter zijn dan onder het kwade te lijden?’

‘Ja, dat veronderstel ik wel.’

‘Dus is het kwade doen verachtelijk en slechter dan onder het kwade te lijden?’

‘Dat is duidelijk.’

‘Als je nu de keuze had tussen twee daden, en de ene is verachtelijk en kwader dan de andere, welke zou je dan kiezen?’

‘Diegene die niet verachtelijk is en niet slechter dan de andere!’

‘Dan zou je eerder kiezen te lijden onder het kwade dan het kwade te doen, nietwaar?’

‘Ik veronderstel dat ik dat zou kiezen!’

‘Goed. Ik geloof dat je vroeger bedoelde te zeggen dat mensen hun straf willen ontwijken?’

‘Ja, dat meende ik.’

‘Nu dan, als iemand straft volgens de ware rechtvaardigheid, is dat dan geen goede en bewonderenswaardige daad?’

‘Ik denk het wel, Socrates.’

‘Iedereen aan wie een goede daad wordt verricht, een bewonderenswaardige daad, geniet ervan, wordt er beter van, nietwaar?’

‘Ja, dat doet hij.’

‘De misdadiger die zijn juiste straf krijgt ontvangt dus eigenlijk iets goeds. Zou dat niet de vrede van geest kunnen zijn?’

‘Waarschijnlijk!’

‘Een misdadiger die gestraft wordt gaat van een slechte geestesgesteldheid over naar een goede geestesgesteldheid?’

‘Dat veronderstel ik.’

‘Zoals een geneesmiddel, een slechtmakende potie die ons geneest, helen rechtvaardigheid en straf de ziel, en dat is goed?’

‘Ja.’

‘Dus is de bestraffing door het gerecht weldoend voor de bestrafte. Bestrafing haalt de misdadigers uit hun slechte staat?’

‘Ja.’

‘Een man die zijn straf door het gerecht ontvlucht, kan toch niet gelukkig worden?’

Alcibiades lachte, ‘Socrates, jij zou een rat ervan kunnen overtuigen dat ze een leeuw is!’

Socrates lachte ook. ‘Ja, ik denk dat ik dat zou kunnen. Aristophanes zou van die zin kunnen houden! Maar ik zoek niet te overtuigen! Ik zoek de mensen zelf de goede dingen te laten ontdekken. Ik houd geen Onrechtvaardige Rede! Veronderstel eens dat we een misdadiger of een vijand hebben. Zou je aan die man iets goeds of iets slechts willen doen?’

‘Iets slechts, natuurlijk!’

‘Dan zouden we volgens onze redenering zeker niet moeten proberen onze vijand te doen berechten door een gerechtshof? Want het recht doen zou aan de misdadiger of aan onze vijand iets goeds brengen. Als we iets willen doen aan onze vijand dan moeten we hem in zijn slechte geestesgesteldheid laten, en alles doen wat we kunnen om hem niet naar een gerechtshof te slepen. Denk je dat zoiets doen het beste is?’

‘Zeker niet!’

‘We zouden dus moeten wensen goed te doen aan misdadigers en aan onze vijanden?’

‘Ja! We moeten hen toewensen dat ze hun gerechte straf krijgen opdat hun geest weer in vrede geraakt.’

Socrates stopte, keek naar Alcibiades, wandelde dan weer verder.

Alcibiades bleef zwijgen. Dan vroeg hij, ‘waarom houd je meer van filosofie dan van mij, Socrates?’

‘Jij zegt verschillende dingen op verschillende ogenblikken, Alcibiades. De filosofie zegt steeds dezelfde dingen!’

Socrates slenterde verder.

Hij zei, ‘een zelfgedisciplineerde persoon is een moedig, dapper iemand. Hij zal een goede moraal bezitten, het gepaste gedrag tonen tegenover andere mannen. Hij zal de mensen en de plezieren en de verlangens die niet goed zijn vermijden. Hij zal rechtvaardig handelen tegenover de mensen en de goden. Hij zal een godsdienstig man zijn. En een goede man zal

de dingen die hij doet goed doen, en met succes volbrengen. Ben je gelukkig, Alcibiades? Het tegenovergestelde van al wat ik nu net en voordien gezegd heb is de genotzuchtigheid en de gemakzuchtigheid! Alles waarvan ik gezegd heb dat het goed is, heeft te maken met zelfdiscipline. Ongeluk is wat overkomt aan de gemakzuchtige. Iedereen die het geluk zoekt moet streven naar zelfdiscipline. Je zou de rechtvaardigheid en de zelfdiscipline moeten zoeken om je geluk te bewerkstelligen. Orde, discipline, liefde, gerechtigheid, is waaruit het universum is opgebouwd, en wat we moeten zoeken!’

Alcibiades zei dan, ‘ja, Socrates, maar leer je ook niet dat niemand echt iets verkeerd wil doen, dat kwade daden gesteld worden zonder dat we het echt willen, uit domheid?’

Socrates antwoordde, ‘ja, dat geef ik toe. We moeten dus constant leren om geen kwaad te doen. Het goede doen beslaat ook meer dan je leven te willen bewaren en je eigendom.

Alcibiades, je zult een staatsman worden. Je zult dus zweren om het lot van de burgers van Athene te verbeteren, nietwaar? Is dat niet wat een staatsman zou moeten doen? Dat is de dienst die een man die goed is aan zijn polis moet leveren!’

Alcibiades antwoordde, ‘ik wil een goede staatsman worden, Socrates. Ik wil het goede doen en mijn ziel daardoor doen groeien. Ik wil het beste voor Athene. Maar ik wil ook dat mijn waardigheid en mijn eer bewaard blijft! Ik wil niet uitgesloten worden door mindere mannen achter mijn rug. Ik wil ook dat Athene zou erkennen wat ik kan doen. De mensen houden van me, dat weet ik. Ik heb nu al tien jaar gevochten, zij aan zij met de burgers van de polis. Niemand kan zulke antecedenten voorleggen. Niet Nicias, niet Demosthenes. Ik vocht niet zoals een veldheer, niet zoals Cleon die gedood werd door een speer in de rug, maar in het midden van de veldslagen, en dikwijls in de heetste punten. Nicias en zijn vrienden weten dat. Ik ben een lid van de allerbeste families van Athene, met relaties die teruggaan tot vele van de mannen die Athene tot de hegemonie brachten, tot aan de eerste Eupatriden. En toch ontzeggen ze me het recht om mee het lot en de organisatie van de stad te bespreken en mee te bepalen. Zo een daad laat ik niet onuitgedaagd! Ik kan dat niet en ik zal dat niet zo laten! Die mannen moeten leren wat het betekent om intriges achter mijn rug tegen me op te zetten om me te weerhouden van wat me rechtmatig toekomt. Ik begrijp zeer goed wat je me zonet leerde. Onrechtvaardige dingen werden mij aangedaan, maar het kwade werd gedaan door Nicias, niet door mij, dus zou Nicias zich slecht moeten voelen, niet ik! Ik denk echter niet dat hij erg lijdt, Socrates! Ik meen dat hij ervan geniet me vernederd te hebben en me te hebben weggeduwd in de vergetelheid. Je redenering gaat op voor mensen zoals jij, voor goede mensen. Ze gaat niet op voor innerlijk slechte mannen! Eén ding dat je zei is zeer juist: hij verdient een straf. Die ga ik hem geven, vroeger of later, zodat hij zich beter kan voelen. En ik zal daar geen spijt van hebben, want hij verdient een straf. Ik zou er hem een gunst mee doen, nietwaar?’

Socrates zuchtte.

De mannen kwamen aan bij de stalletjes in de agora. Toen de Atheners de twee mannen op hun gemak zagen wandelen in het plein onder de platanen, de oudere man met de gespikkelde, ongekamde, meest witte baard, gekleed in afgedragen maar propere klederen, en de elegante, zeer knappe en krachtig gespierde man die het fijnste linnen droeg dat men kon vinden in Hellas, himation trots over de schouders geworpen, dan opende de menigte zich om hen respectvol door te laten.

Enkelen riepen, ‘heil Socrates!’ en velen meer, ‘heil Alcibiades!’

Socrates was er fier op geëerd te worden door de aanwezigheid van de jongste, sterkste held van Athene, en inderdaad de beste nieuwe staatsman van de stad. Alcibiades was er trots op om gezien te worden aan de zijde van de meest eerbiedwaardige man van Athene. Hij wist dat Socrates van hem hield. Had het Orakel van Delphi, daartoe gevraagd door de student en

secretaris van Socrates, niet verklaard dat er geen wijzere man bestond in Hellas dan Socrates? Nicias en de andere mannen hadden het bondgenootschap ondertekend dat de positie van Alcibiades kon aantasten. De rest van Athene eerde hem met Socrates, en lag de macht in Athene uiteindelijk niet met het volk wanneer de Ecclesia stemde? Het hart van Alcibiades vulde zich plots weer met vertrouwen op de toekomst. Zijn geest werd lichter, zijn gemoed fleurde op. Hij groette links en rechts. Hij omhelsde de visverkoper met wie hij samen met Socrates op de heuvel van Amphipolis gestaan had, en hij loofde de dapperheid van de man met luide stem. De menigte juichte. Wanneer de visverkoper een hoofd hoger was gegroeid van trots om erkend te zijn geworden door Alcibiades en Socrates, en door hen gegroet te worden, dan stroomden al de mensen in de agora zich rond die tafel, en plots moesten Alcibiades en Socrates de handen van heel veel mensen schudden, en veteranen kwamen aangelopen uit de huizen, en mannen klopten elkaar op de schouders en raakten Alcibiades en Socrates aan. Zelfs een paar vrouwen kwamen naar voren met kinderen op de armen om de mannen te begroeten.

Nicias kon de Raad gewonnen hebben, maar Alcibiades had de agora gewonnen, en wie de agora won, won Athene.

Alcibiades werd er zich dan zeer van bewust dat Socrates hem naar de agora gebracht had met een bedoeling. Het gewicht van de nederlagen van Delium en Amphipolis viel plots van hun schouders af.

Nicias

Alcibiades bleef in Athene wonen met Hipparete. Zijn echtgenote was nu zeer zwanger. Hij bleef bij haar en zocht geen nieuwe minnaressen op in Athene. Theodote en de boerderij kostten hem voldoende geld. Af en toe reed hij toch terug naar zijn huis ten noorden van Eleusis om na te gaan hoe zijn renpaarden verbeterden. Hij betreurde het niet te kunnen deelnemen aan de volgende Olympische Spelen. Hij was er niet klaar voor. Zijn paarden waren er niet klaar voor en Hipparchos was niet klaar. Ze bezaten nu wel goede paarden, de beste in Attica, maar de dieren waren nog niet voldoende met wagens geoefend, en Alcibiades was van mening dat voor de Olympische Spelen een betere soort van paarden nodig waren. Zijn huidige dieren ontbrak het aan weinig, maar dat weinige maakte al het verschil uit in de wagenrennen. Hij moest op nieuwe gelegenheden wachten om de beste paarden te kopen of te fokken, de allerbeste en de duurste, die zeldzame dieren die de meest uitstekende gaven vertoonden. Hij moest ook nog betere wagenmenners zoeken.

De vrede en het bondgenootschap met Sparta waren opgesteld en ondertekend, en het volk van Athene was blij dat de oorlog gedaan was. Het volk leek tevreden met de termen van het vredesverdrag. Het kwam aan de oren van Alcibiades dat de Atheners begonnen te zeggen, 'Pericles begon de oorlog en Nicias beëindigde de oorlog.' Alcibiades haatte die uitspraak. Alcibiades was nooit een zeer goede vriend van Pericles geweest. De man was teveel zijn bewaker en geweten geweest. Hij beschouwde die uitspraak echter een ondraaglijke smet op de eer van zijn familie. Het was de laatste druppel die zijn schaal deed overlopen. Hij voelde meer en meer wrevel tegen het vredesverdrag, en hij was kwaad op de man onder wiens leiding het verdrag afgesloten was. Nicias werd meer dan ooit het onderwerp van zijn woede, rancune en frustratie.

Alcibiades won aan populariteit in Athene in die periode. Hij bleef discreet met de menigte, maar nodigde de meest prominente mannen van Athene uit op zijn avondsymposiums. Hij begon met de minder bekende mannen, dan met mannen die wijde connecties hadden in de groepen die de fondsen van de stad controleerden. Hij zocht het vertrouwen van de zakenmensen, van de handelaars en van sommige cruciale industries zoals de pottenbakkerijen en de producenten van lederwaren. Hij nodigde Hippocrates van Cyprus uit, die nog steeds de koperhandel in Athene beheerste. Veel metieken, vreemdelingen die al lang in Athene woonden, kwamen over zijn vloer. Hij investeerde geld bij die mannen en hij werd hun vriend en vertrouweling. Daarna nodigde hij de mannen uit die actief waren in de Raden van Athene, de mannen die invloed in de Ecclesia konden uitoefenen, in de Volksvergaderingen.

Alcibiades verbond zich ook sterker met zijn broederschap, zijn phratrie. Hij was een erfelijk lid van het broederschap van de Scambonidae wijk. Hij nam deel aan vergaderingen van zijn phratrie, en besprak ernstig het onderhoud van de schrijnen van het broederschap. Hij zorgde voor de bezittingen van de phratrie in het land, waar ze meerdere, doch afgelegen, kleine percelen grond bezat.

Alcibiades organiseerde openbare banketten voor zijn deme. Hij breidde die uit tot vrije maaltijden in het Prytaneum, voor mensen die hij wou eren.

Hij zorgde voor een koor. Hij werd een chorégos. Het was de plicht van een chorégos te betalen voor de herhalingen en de voorstellingen van een koor. De chorégos was ook de opzichter van het koor, zodat de prestaties ervan erg afhingen van hoe goed de chorégos de leden van het koor kon kiezen, de trainer ervan kon inhuren, en hoe goed hij de orde kon houden tijdens de herhalingen. Het koor danste ook, dus moesten choreografen ingehuurd worden en betaald. Het koor van Alcibiades specialiseerde zich in hymnen aan Dionysos, aan de dithyramben. Alcibiades was geen grote liefhebber van die gedichten en gezangen, maar hij nam wel speciale zorg voor zijn koor.

Alcibiades probeerde in elk opzicht een weldoener van het volk van Athene te worden. Hij gaf grote hoeveelheden geld uit om zich in Athene geliefd te maken. Hij realiseerde zich niet dat terwijl hij zijn uiterste best deed om populair te worden, hij ook argwaan opwekte. De oudere politici konden hem dat gezegd hebben, maar niemand van hen sprak daar met hem over, en hij moest alles zelf leren, op de harde manier, in de complexe politiek van Athene. De republiek Athene bleef erg argwanend tegenover rijke aristocraten die probeerden de gunst van het volk te winnen. De oude angst voor koningschap en tirannie zat diep in het gemoed van de Atheners. De Atheners wantrouwden aristocraten die populariteit zochten door hun rijkdom uit te stallen aan het volk. Alcibiades dacht er niet aan om zich tot tiran op te werpen door zijn gulle vrijgevigheid. Hij wou slechts dat Athene hem bewonderde en hem dankbaar was, maar een deel van Athene zag in hem een gevaar voor haar oude wijze van samenleving. Sommige mensen verweten hem achter zijn rug te rijk te zijn, anderen verweten hem zijn knap uiterlijk en ze klaagden hem aan te zeer de aristocraat te zijn, te zeer de Eupatride, te zeer deel te hebben aan al het goede, mooie en weelderige. Hij werd een geestesloze demagoog, beweerden ze. De armere burgers van de stad hielden van zijn liefdadigheid. De rijken hielden van zijn symposiums en ze loofden zijn nieuwgevonden ernst. Vele politici waren echter jaloers op hem. Gelukkig waren er op het ogenblik meer armen en rijken dan politici in Athene.

Na meerdere maanden hoorde Nicias de naam van Alcibiades genoemd en gespeld worden met respect, overal rond zich. De opinie van Nicias over Alcibiades moest veranderen wou hij nog vrienden overhouden in de Ecclesia, zodat hij zich zorgen begon te maken. Nicias

misprees echter nog steeds Alcibiades. De familie van Nicias vond haar afkomst in de laagste klassen. De vader van Nicias was rijk geworden en bewoog zich in de rijkste en machtigste kringen van Athene, maar de vader had in de zoon het wantrouwen tegenover en de jaloersheid met de oude aristocratische families van Athene ingeboezemd. Alcibiades kon een Nicias niet bekoren. Maar het overwicht van Nicias was niet meer almachtig. Alcibiades wachtte de gelegenheid af om hem in controversen te brengen met Nicias, een zaak waarin hij een vooraanstaande rol kon in spelen, en het conflict winnen. De gelegenheid kwam uit een onverwachte hoek, uit Argos in de Peloponnesos.

Argos

Argos bleef ontevreden met het bondgenootschap tussen Sparta en Athene, maar de echte ontevredenheid die uiteindelijk ook Argos zou opwinden, broeide eerst in Corinthe. Corinthe was de eerste aanstichtster geweest van de Archidamische Oorlog omdat ze jaloers geweest was op de macht van Athene. Nu, met de Vrede van Nicias, werd die macht bevestigd, en Sparta zou die zelfs moeten verdedigen als ze openlijk uitgedaagd werd. De Corintiërs waren verbitterd. Hun ambassadeurs werden naar Sparta geroepen om te moeten horen dat zij, de Corintiërs, vermits ze bondgenoten van Sparta waren, door hetzelfde verdrag gebonden waren als Sparta, al hadden geen Corintiërs deelgenomen aan de besprekingen. Corinthe misprees niet slechts Athene nu, maar ook Sparta, om haar verbonden te hebben in een nadelig verdrag. De Corinthische ambassadeurs keerden terug van Sparta, maar in plaats van naar huis te gaan reden ze recht naar Argos.

Argos was de oude, sterke vijand van Sparta in de Peloponnesos geweest gedurende eeuwen, maar de polis had de neutraliteit bewaard in de Archidamische Oorlog tussen Sparta en Athene, en ze hadden hun oude eden van non-agressie tegenover Sparta gehouden. Argos was echter een democratie. De Corinthische ambassadeurs kwamen dan in Argos pleiten voor een nieuw Peloponnesisch bondgenootschap, één dat onafhankelijk zou blijven van Sparta en waarvan het doel moest zijn de Peloponnesos veilig te stellen. De Argiven luisterden met veel interesse, want hun verdrag met Sparta zou binnenkort aflopen, en ze vreesden opnieuw door Sparta aangevallen te worden. De Argiven waren geneigd een nieuwe alliantie met Corinthe te vormen om zo nodig samen Sparta het hoofd te bieden.

Niet slechts Corinthe zocht nieuwe partners. Mantinea, een stad gelegen tussen Sparta en Argos, vond ook de groeiende hegemonie van Sparta in de Peloponnesos een gevaar, eens Sparta haar handen vrij zou hebben van de oorlog met Athene. En Mantinea was een democratie, zoals Argos. De Mantineërs aarzelden niet. Ze sloten een verdrag af met Argos.

De Corintiërs en de Argiven besloten om onderhandelingen aan te vatten, maar elke polis koos slechts twaalf mannen uit om de besprekingen te houden, uit vrees voor Sparta, en om de onderhandelingen zo lang mogelijk geheim te houden. Geheimen waren echter moeilijk om bewaard te blijven in de Peloponnesos, zodat de Spartaanse ephoren over hen hoorden. De Spartanen zonden op hun beurt ambassadeurs naar Corinthe om te proberen de Corintiërs over te halen geen bondgenootschap aan te gaan met Argos.

De Corintiërs zeiden grimmig aan de Spartanen dat ze heel wat problemen hadden met het verdrag van de Vrede van Nicias, omdat ze beloftes gedaan hadden aan hun eigen bondgenoten en vrienden in Thracië, beloftes en eden die in strijd waren met de clausules van

de alliantie met Athene. Corinthe zei ook dat ze zou moeten nadenken over de Spartaanse vraag om geen bondgenootschap aan te gaan met Argos, maar ze beloofde niets. In feite, op hetzelfde ogenblik, waren afgezanten van Corinthe al een verdrag aan het klaarmaken in Argos, en de besprekingen tussen de twee steden gingen ongehinderd verder zoals voorheen.

Daarna kwam een gezantschap van Elis te Corinthe aan. De Eleianen vroegen en bekwamen in een recordtijd een bondgenootschap met Corinthe. De Eleianen reden direct door naar Argos om ook een alliantie met Argos af te sluiten. De Eleianen hadden een probleem gehad met de Lepreanen, de inwoners van de stad Lepreum. Ze hadden de hulp van Sparta daarvoor ingeroepen, maar de Spartanen hadden niet alleen Elis, de Eleias streek, met tegenzin geholpen, maar ook een delegatie van hoplieten naar Lepreum gezonden om de stad hun bescherming aan te bieden. De Eleianen voelden zich beledigd, zodat ze zich bij Argos voegden. Wanneer de gesprekken tussen Corinthe en Argos beëindigd waren, kwam ook Corinthe in al die allianties van Argos terecht, en met Corinthe kwamen ook de Chalcidicers van Thracië!

Sparta zag nu op tegen een machtig bondgenootschap van Argos, Corinthe, Elis, Mantinea en de Chalcidicers van Thracië. De meeste van die geallieerde steden bevonden zich in het gebied van de Peloponnesos. De nieuwe bondgenoten probeerden zelfs Tegea over te halen hun zijde te kiezen, en Tegea lag werkelijk zeer dicht bij Sparta! Tegea weigerde echter, en bleef een trouwe geallieerde van Sparta. Hoe zou Sparta reageren? Zou ze de bondgenoten naar haar kamp verleiden of zou ze de steden bevechten?

Sparta maakte geen openingen naar de bondgenoten. Ze haalde haar charme niet boven. Ze deed alles behalve dat, ze toonde haar tanden. Ze viel het land van de Parrhasiërs aan, die onderdanen waren van Mantinea. De Spartanen verwoestten eerst dat land en ze verklaarden het nadien onafhankelijk van Mantinea.

Mantinea voelde zich natuurlijk beledigd en misbruikt door Sparta. De nieuwe bondgenoten aanzagen de bezetting als een waarschuwing.

Daarna ontving Sparta in haar land de heloten die in het leger van Brasidas naar Thracië waren gevaren en die daar voor Sparta gevochten hadden. De heloten hadden voor hun vrijheid gevochten, en Sparta bracht ze onder met hun families in Lepreum.

Elis ook voelde zich nu beledigd en misbruikt door Sparta.

Alcibiades kon de spanning voelen stijgen in de Peloponnesos. Hij wist nog niet op dit ogenblik hoe die spanning in zijn voordeel kon gebruikt worden, maar hij volgde de ontwikkelingen in de Peloponnesos met verhoogde aandacht.

Het verdrag tussen Sparta en Athene stelde ook dat al de polissen die in de oorlog vochten hun veroverde steden moesten teruggeven. Het lot viel op Sparta om met die procedure te beginnen. Sparta had nog niet Amphipolis teruggegeven, al had Athene ondertussen wel al de gevangenen van Pylos en Sphacteria laten gaan.

Alcibiades zag een kans om wantrouwen te zaaien tegen de Spartanen in Athene. Hij vroeg het woord in de Ecclesia, en pleitte om de Spartaanse ambassadeurs naar Athene te roepen om te komen uitleggen waarom Amphipolis nog niet aan Athene overhandigd was, ondanks het verdrag en de gezworen eden.

De Spartaanse ambassadeurs kwamen inderdaad iets later te Athene aan om voor hun zaak te pleiten. Die mannen legden uit in de Volksvergadering dat Sparta haar uiterste best gedaan had. De Chalcidicers echter, weigerden om Amphipolis terug te geven, en die waren de bondgenoten van Corinthe, gebonden door hun eden die in contradictie stonden met de eisen van Sparta.

Nicias en zijn groep bleven stil, en ze waren geneigd om Sparta te geloven. Alcibiades was ook geneigd om Sparta te geloven, maar hij sprak in beleefde woorden op een woedende toon. Hij verweet de Spartanen dingen beloofd te hebben in het verdrag die ze niet waar konden maken. Hij veegde niet alleen de kast uit met de Spartanen op dit punt. Hij ondermijnde het verdrag zelf, en ook de manier waarop het verdrag door de Atheners ondertekend werd, door Nicias en de Atheense onderhandelaars. Hij noemde die onrechtstreeks naïevelingen die beet genomen werden. Hij beschuldigde Nicias onrechtstreeks van onbezonnenheid en nalatigheid. Hij beschuldigde niemand rechtstreeks in het openbaar, maar Nicias werd zeer rood rond de oren en iedereen in de Volksvergadering keek zijn richting uit. Alcibiades gebruikte sarcasme, en de mannen van Athene die tot nog toe zo gelukkig en opgelucht waren met het verdrag, begonnen de Spartanen opnieuw te wantrouwen en ze voelden zich bedrogen door Sparta. Met andere woorden, Alcibiades stak de worm in de appel van de Vrede van Nicias. De situatie in Chalcidice bleef gevaarlijk hangen in de geesten van de Atheners.

Aan het einde van de herfst van het jaar na de terugkeer van Alcibiades, gaf Hipparete geboorte aan een kind. Alcibiades was bij haar gebleven in de laatste maanden van haar zwangerschap. Ze gaf het leven aan een tweede zoon die ze de naam gaf van Alcibiades. De jongen bleef in goede gezondheid, als was hij een beetje vroeg geboren. Het was een sterk kind, maar Hipparete leed vreselijk. De geboorte verliep zeer moeilijk en veroorzaakte haar veel pijn en grote vermoeidheid. Met de baby kwamen grote, donkere massa's van bloederige weefsels uit haar buik, en wanneer de vroedvrouwen verder op haar buik drukten, kwamen nog meer bloederige vleesresten naar buiten.

Hipparete herstelde, maar vanaf dat ogenblik werd haar gezondheid broos. Ze had nog maar weinig zin in eten en ze werd zwakker van leden. Ze hoestte en bleef hoesten, en het bloed gutste soms nog uit haar lichaam. Later leed ze aan pijnlijke menstruaties. Hoewel ze nog steeds verlangde naar Alcibiades, was hij onwillig om met haar naar bed te gaan. Hij walgde ervan haar benen vol bloed te zien na hun relaties, en dus vermeed hij haar. Callias zag zijn zuster bleker worden met de dag. Hij vroeg aan Alcibiades met een verwijtend oog wat er gebeurde. Alcibiades vroeg slechts aan Callias waar de tien talenten bleven die Hipponicus hem beloofd had voor de geboorte van zijn eerste zoon. Callias werd plots doofstom.

Die herfst overreedden de Spartanen de Atheners om uit Pylos en uit Laconia de Messeners, de heloten en de deserteurs weg te trekken, zelfs al was Amphipolis niet teruggegeven aan Athene. De Spartanen wilden zo graag ook Pylos terug, want dat fort bleef een gevaar voor hen en een verleiding voor al de heloten die Sparta wilden ontvluchten.

Alcibiades raasde in de Volksvergadering en riep zijn verontwaardiging uit. De vrienden van Nicias bleven echter nog steeds te machtig, en hun standpunten bleven het veld winnen. De woorden van Alcibiades hadden niet veel effect, maar toch bleef Pylos in Atheense handen.

In de winter verkoos Sparta nieuwe ephoren, en onder die gezagsdragers verzetten Cleobulus en Xenares zich openlijk tegen het vredesverdrag. Ze intrigeerden om de mannen van Argos en van Boeotië weer in de Spartaanse alliantie te krijgen, maar ze faalden in hun pogingen. In dezelfde periode ook vielen de Olyntiërs van Chalcidice de stad Meczyberna aan, en ze veroverden die plaats na een bestorming. Meczyberna was een stad met een garnizoen van Athene.

Tezelfdertijd bevalen de Spartanen aan de Boeotiërs het fort van Panactum weer aan Athene te overhandigen. De Spartanen wilden op die manier een nieuwe poging wagen om Pylos te recupereren. De Boeotiërs echter, zonder dat Sparta het wist, ontmantelden de versterkingen

van Panactum opdat het fort onbruikbaar zou worden voor de Atheners. Athene zou een ruïne krijgen met Panactum.

In de zomer van het volgend jaar bemerkte Argos opnieuw met bitterheid dat ze geïsoleerd stond in de Peloponnesos. Boeotië was een bondgenoot van Sparta gebleven. Argos zond gezanten naar Sparta om over een verdrag te onderhandelen. Sparta toonde zich zeer arrogant en weigerde iets toe te geven dat in het kleinste voordeel van Argos zou kunnen vallen. Uiteindelijk gingen de Spartaanse ephoren toch akkoord om een vredesverdrag af te sluiten dat vijftig jaar moest duren, maar ze ondertekenden en zwoeren niet dadelijk op dat verdrag. Sparta zond de ambassadeurs van Argos weer naar huis om de voorstellen voor te leggen aan het volk, hen vragende om naar Sparta terug te keren na het Hyacinthia Festival om de eden te zweren.

Politiek in de Volksvergadering

Nog tijdens deze onderhandelingen met Argos zonden de Spartanen hun eigen afgezanten Andromedes, Phaedimus en Antimenides om Panactum te ontvangen van de Boeotiërs. De gezanten zagen dat het fort vernietigd was, maar ze reisden niettemin naar Athene om daar de plaats officieel te overhandigen. Ze brachten ook Atheners mee die gevangen waren gebleven in Athene, maar ze moesten ook, duidelijk erg verveeld, aankondigen dat Panactum ontmanteld was. Toch gaven ze de plaats terug aan Athene.

Nicias en zijn vrienden stonden versteld bij wat de Spartanen kwamen vertellen. Alcibiades was verontwaardigd over Panactum. De zaak werd besproken in de Volksvergadering. Alcibiades sprak daar, en hij bewees de valse trouw van de Spartanen die ondanks het bondgenootschap met Athene de Boeotiërs hadden toegelaten een Atheens fort te verwoesten. Tevens had hij gehoord dat Sparta haar alliantie met Boeotië vernieuwd had zonder dat land te verplichten het bondgenootschap met Athene te bekrachtigen, en te doen eren. Boeotië bleef het verdrag van de Vrede van Nicias negeren.

Alcibiades herinnerde de Atheners er met kracht aan dat het bondgenootschap met Sparta de twee stadstaten er toe dwong door hun bondgenoten het verdrag te doen respecteren en waar te maken. Hij schreeuwde tegen een vreemde stilte op de Pnyx, in een bijzonder goed gevolgde Volksvergadering, dat Athene meerdere malen bedrogen werd. Hij riep dat het verdrag en het bondgenootschap niet meer waard waren voor Sparta dan de waarde van het papier waarop het geschreven was.

Nicias sprak na Alcibiades, maar de Volksvergadering schreeuwde haar woede uit. Nicias kon slechts enkele ruwe en onbeleefde woorden aan de Spartanen zeggen en hen weer uit Attica zenden. Terwijl de Spartanen vertrokken, vroeg Alcibiades weer op de bema te staan. Alcibiades riep dat Sparta niet kon vertrouwd worden. De Boeotiërs waren de aartsvijanden van de Atheners, jaloers over de hegemonie van Athene en boosaardig in hun bedoelingen tegenover Athene. Hij stelde dat het nieuw verdrag tussen de Spartanen en de Boeotiërs gericht was op de vernietiging van de vijanden van Sparta in de Peloponnesos. Hij vermoedde dat de Spartanen en de Boeotiërs samen nu meer en meer Argos, Mantinea en Elis zouden teisteren, totdat die democratieën uitgeput werden en konden veroverd worden. Als dat zou gebeuren, dan zou Athene als vijanden niet slechts tegenover Sparta en Boeotië staan, maar tegen al de Helleense staten in hun nabijheid die in oligarchieën zouden omgevormd zijn door

de ergste vijanden van Athene, door Sparta en Thebes. Hij riep luid uit dat Athene zo niet kon geïsoleerd blijven. Hij beloofde een persoonlijk bericht te sturen naar Argos, Mantinea en Elis, om hen uit te nodigen afgezanten te zenden naar Athene om een alliantie te bespreken. De Volksvergadering stemde in met dit voorstel en applaudisseerde.

Alcibiades reisde zelf naar Argos, maar de Volksvergadering gaf hem twee leden van de Raad mee om hem te vergezellen. De Volksvergadering nam zijn plan enthousiast aan. Hij reisde te paard en kwam zeer snel met zijn twee metgezellen te Argos aan.

Toen hij door de poorten van Argos reed, bedekt met stof en zweet, maar met een purperen mantel op zijn rug en een schild met de emblemen van Athene aan zijn zijde, maakte hij een merkwaardige intrede in de stad.

Alcibiades hield van wat hij zag. De stad had uitstekende, zeer hoge en dikke muren die zwaar bewaakt werden. De discipline van de bewakers werd streng opgelegd, want de mannen stonden stil, plechtig, op regelmatige afstanden, en bevelvoerders ijsbeerden op en af achter de borstweringen. Aan de poorten werd hij ruw tegengehouden, en de bewakers eisten zijn naam. Een bevelvoerder kwam naar voren en vroeg wat zijn bedoelingen waren in Argos. Toen de man hoorde wie de Athener was, en ook dat Alcibiades een dringende ambassade van Athene leidde, groette hij de drie mannen plechtig en blij, en hij bracht hen direct naar het Strategieion van Argos.

Alcibiades moest slechts in enkele hoofse zinnen uitleggen waarom hij gekomen was. De Argiven keken naar elkaar. Ze glimlachten daarna van opluchting, want ze hadden al de tijd gedacht dat Athene Sparta nu zou hebben gesteund in de afgunst van Sparta op Argos. De veldheren van Argos verwelkomden de vertegenwoordigers van een zusterdemocratie en van een grote zeemacht. Ze omhelsden Alcibiades, sloegen hem op de schouders, en namen hem mee naar hun huizen om te baden. In de avond organiseerden ze een symposium. Daar zeiden de gezagsdragers van Argos dat ze al afgezanten de volgende dag op weg zouden zenden om een alliantie met Athene te bespreken. Alcibiades kon slechts één nacht rusten en moest dan al meereizen met de ambassadeurs van Argos.

De Argiven maakten er geen geheim van over wat er in hun stad gebeurd was met de Atheense delegatie. Wanneer de afgezanten van Argos uitreden, Alcibiades onder hen, verzamelde een menigte zich om hen toe te juichen, en Alcibiades moest handen schudden terwijl bloemen naar hem werden geworpen. De bevelvoerders van Argos op de muren en aan de poorten groetten hem alsof één van hun eigen veldheren voorbijreed. Zijn hart ging dan uit naar de Argiven. Hier was een polis met een volk dat hem openlijk eerde en hem ontving als een weldoener en een bevrijder! Hij zou een sensatie verwekken in Athene met zijn succes en zijn snelheid, en een sensatie ook in Sparta!

Enkele dagen later zat Alcibiades als een lid van een groep onderhandelaars, onder wie Nicias, aan tafel om de tekst van een bondgenootschap tussen Athene, Argos, Elis en Mantinea te bespreken en op te stellen.

Sparta was daarmee effectief omsingeld door bondgenoten van Athene in haar eigen land, de Peloponnesos, het land dat ze zo zeer beschouwde als het hare. De Volksvergadering van Athene bewonderde Alcibiades om die machtige bondgenoten in de machtsfeer van Athene gebracht te hebben.

Toen de Spartanen hoorden van de aan de gang zijnde onderhandelingen tussen Athene en Argos, zonden zij ook snel een gezantschap naar Athene. Philocharidas, Leon en Endius kwamen in Athene aan omdat Sparta angst had van de alliantie tussen Argos en Athene. De Spartanen vroegen om met de Atheense Raad te spreken, en Alcibiades was daar ook op

aanwezig. Hij grinnikte van plezier toen hij het gezicht van Endius zag. Het gezantschap legde uit dat ze volmacht hadden om een overeenkomst te onderhandelen met Athene over al de zaken die het Atheens volk griefden. De Raad ontving met tevredenheid de Spartaanse openheid.

Alcibiades vreesde dat de kalme vastberadenheid, de beleefdheid, en de verzekeringen van de eerbiedwaardige Spartanen om tegemoet te komen aan de Atheners, de Volksvergadering kon afhouden van een snelle overeenkomst met Argos. De alliantie met Argos kon vertraagd worden, misschien zelfs geweigerd, en de gezanten van Argos zouden zich dan beledigd voelen, afgewezen en gefrustreerd. Zijn beloften konden als verraad worden aanzien. In een echte toestand van paniek, vrezend dat zijn plannen niet zouden verwezenlijkt geraken, riep Alcibiades de Spartaanse afgezanten naar zijn huis.

De Spartanen hadden al gehoord dat Alcibiades dit jaar veldheer zou worden, dus deden ze wat hij vroeg. Alcibiades hield een licht symposium met de mannen die avond. Hij zei aan de Spartanen eerst dat hij steeds een tegenstander geweest was van de teruggave van Pylos aan Sparta. Hij verzekerde aan de Spartanen nu dat hij in de Volksvergadering zou spreken ten voordele van de overhandiging van Pylos aan hen. De Spartanen waren daarmee opgelucht en ze gingen duidelijk meer op hun gemak zitten in zijn andron. Hij zei aan de Spartanen ook dat hij verder zou werken om de andere problemen tussen Sparta en Athene op te lossen. Maar hij stelde voor dat de Spartaanse gezanten niet in de Volksvergadering zouden melden dat ze volledige volmacht hadden om te onderhandelen. Hij argumenteerde dat dergelijke mededeling de mensen zenuwachtig zou maken en hen in verveling brengen met nog een formele onderhandelingsronde meer, terwijl de dag voorzien was voor informele gesprekken en oplossingen door besprekingen, vóór het verzamelde volk. De Spartanen wisten niet goed hoe een democratie werkte, en ook niet welke de gevoelens konden zijn van de mannen in de Volksvergadering. Ze waren er erg op uit de dingen ditmaal correct te doen, en ze wilden spreken en doen zoals de Atheners dat vroegen en graag hadden. Alcibiades loog tegen hen en zei hen dat zijn manier, de manier die hij voorstelde, de beste was om de zaken vooruit te laten gaan. De Spartanen zouden veel hebben aanvaard om Pylos terug te krijgen. Toen ze het huis van Alcibiades verlieten, vergezeld door toortsendragers, beloofden ze te doen zoals Alcibiades suggereerde.

De volgende dag stonden de Spartanen in de Volksvergadering. Nicias en zijn vrienden stelden de Spartanen voor, en ze vroegen hen luid met welk doel ze naar Athene gekomen waren. Endius legde uit dat ze met de Volksvergadering kwamen spreken om in het openbaar voorstellen te horen voor een hernieuwde vrede met Athene. De Spartanen zeiden dat ze kwamen praten, niet echt als ambassadeurs met de volmachten van Sparta om hun stad te verbinden door hun woorden, maar om de Atheners te aanhoren.

De Atheners van de Raad geloofden hun oren niet. Hier stonden afgezanten van Sparta die de ene dag dit en de andere dag iets helemaal anders kwamen voorstellen, het tegenovergestelde van wat ze vroeger verzekerd hadden. Gans Athene was op de hoogte van wat de Spartanen de dag ervoor beweerd hadden. De Atheners luisterden dan niet meer naar de Spartanen, en ze maakten bewegingen met hun armen en lichamen om te tonen dat ze geen vertrouwen meer hadden in iets wat de gezanten nog konden zeggen.

De Spartanen waren verrast. Ze begrepen niet waarom er zulke plotse ommekeer plaats had in het gemoed van de Ecclesia. Endius was de eerste om te begrijpen wat er gaande was. Hij realiseerde zich dat Alcibiades hen bedrogen had. Het was echter te laat. Hij kon niet opnieuw vermelden, nu en hier, dat hij wel degelijk het vertrouwen en de volmacht had van Sparta om te onderhandelen, want de Atheners zouden de afgezanten dan nog meer tegenstrijdigheid verwijten.

Endius glimlachte. Had hij niet Alcibiades vóór de vredesonderhandelingen afgewezen wegens zijn jeugd en zijn gebrek aan ervaring? Alcibiades had zijn wraak genomen en gekregen. Een Spartaan erkende macht en rauw opportunisme wanneer dat gebracht werd met intelligentie. Endius had meer bewondering, dan, voor de sluwheid van Alcibiades dan hij kwaad was om het gezicht te verliezen in de Atheense Volksvergadering.

Alcibiades stond dicht naast Endius. Hij keek aandachtig naar de man, bestudeerde hem. Hij zag het naïeve ongeloof bij de wending van de gebeurtenissen in de gezichten van Philocharidas en van Leon, en de wetende, sarcastische glimlach in de ogen en het beven van de lippen van Endius. Endius had bijna ogenblikkelijk naar Alcibiades gekeken, en hij had gevoeld dat Endius ook wel bewondering toonde voor de sluwe politicus die hij, Alcibiades, was geworden of steeds geweest was. Alcibiades wist dan met absolute zekerheid dat hij de dolk zo diep kon steken als hij kon.

Alcibiades vroeg het woord in de Volksvergadering en wanneer de heraut hem bad naar voren te komen, viel hij in bittere zinnen de verraderlijkheid van de Spartanen aan om Amphipolis en Panactum weg te houden van hun rechtmatige eigenaars. Alcibiades sprak een lange tijd, en Endius werd roder en roder in zijn gezicht. Hij leverde een welgesproken redevoering over de goede wil van Athene en over de kwade gevolgen van een verdrag waarin Athene naïef en dom was gebleven om te geloven in de goede trouw van haar tegenstanders, die haar nu beledigden en verbijsterden. Hij stond op het punt te vragen om te stemmen om het vertrouwen van de Spartanen te verwerpen en een onderhandeling aan te gaan met nieuwe, vertrouwenswaardige en vriendelijke bondgenoten, toen er iets verrassends gebeurde.

Terwijl de volledige vergadering van het volk van Athene in stilte naar de redevoering van Alcibiades luisterde, hoorde iedereen een laag gegrom. Keien begonnen te rollen op de heuvel van de Pnyx. Alcibiades hield op met praten, want hij wist al wat er ging gebeuren. De grond beefde. De aarde bewoog zich eerst langzaam van links naar rechts. Rotsblokken van de Pnyx rolden tussen de mannen door. Dan bewoog de aarde sneller en heviger, nu ook van boven naar beneden, en het grommelen vanuit de diepten klonk harder en scherper. Athene schokte in een aardbeving. Iedereen ging op de knieën, en de mensen die dat konden probeerden zelfs op de grond te gaan liggen, wat niet overal mogelijk was, want de mensen stonden dicht tegen elkaar gedruimd.

Endius en zijn Spartiaten stonden op het hoogste punt van de Pnyx, naast Alcibiades en naast andere Atheense sprekers. Alcibiades zag een rotsblok wegglijden van onder de voeten van Endius, en de Spartiaat, die al heel bleek was in zijn gezicht, begon te vallen naar een steile helling aan de andere zijde van de heuvel. Alcibiades greep de himation van Endius, dan zijn arm, en op zijn knieën, met één hand op de schuddende rotsen, hield hij Endius op de Pnyx tot de man zijn hielen in de aarde kon graven en zijn hand plaatsen rond een rots die diep in de grond vast bleef steken. Het beven en het geluid hielden nog een hele tijd aan, lang genoeg om de mannen een raar gevoel in de buik te doen krijgen. Daarna stopten de beving en het gerommel zo snel als ze gekomen waren.

Het duurde nog even tot de mannen weer recht gingen staan. Ze sloegen het stof van hun kleren.

Dan glimlachte Endius weer, en met een fluisterende stem, zo zacht dat niemand anders het kon horen, zei hij in de oren van Alcibiades, ‘Alcibiades, me dunkt dat de goden je methoden afkeuren. Als Sparta en Athene je niet kunnen straffen, zullen de goden dat doen!’

‘Och,’ antwoordde Alcibiades, ‘de goden keuren slechts de aanwezigheid van Spartanen in Athene af, vooral wanneer die niet zijn wat ze lijken en wanneer ze hun eden niet naleven. Poseidon is kwaad op jullie, denk ik!’

Alcibiades sprong recht en begon luid te roepen, ‘zie, volk van Athene, hoe de goden onze grieven aanhoorden en de wijze afkeuren waarop we behandeld worden!’

Te veel personen bleven echter nog versuft op de Pnyx, te zeer in schoktoestand, om te reageren. Ze wilden nu allen van de Pnyx af om te gaan zien hoeveel schade er aan hun huizen verricht was. Nicias deed teken aan de heraut, en die riep snel het einde van de vergadering uit. De Pnyx liep leeg in geen tijd, en ook de sprekers gingen naar beneden.

Een nieuwe vergadering van het volk werd de volgende morgen georganiseerd. De Spartaanse gezanten namen er niet aan deel. Ze verlieten Athene dezelfde dag, geschokt door de aardbeving tijdens hun gezantschap, en overtuigd van het onnuttige van verdere besprekingen. Nicias, echter, had nog lang met hen gesproken en hen tot bedaren gebracht met nieuwe beloftes.

Nicias hield die morgen een lange toespraak tot de Volksvergadering, waarin hij zei dat de Spartanen, hij, Nicias, en het Atheens volk bedrogen werden door onscrupuleuze, jonge, onervaren aristocraten. Hij keek met verachting recht naar Alcibiades dan, zonder hem rechtstreeks te beschuldigen. Alcibiades staarde verder grimmig vóór zich uit, en wachtte de rest van de redevoeringen af.

Nicias legde er de nadruk op verder vrienden met Sparta te willen blijven. Hij zei dat de alliantie en de vrede nog nieuw waren. Het vertrouwen moest langzaam opgebouwd worden langs beide zijden. Hij stelde voor de onderhandelingen met Argos een poosje uit te stellen tot de verschillen in meningen tussen Sparta en Athene correct opgelost waren. Dergelijke gesprekken, beweerde hij, gedaan door rijpe en ervaren politici, zouden de plooiën in het verdrag gladstrijken. Het zou nieuwe oorlogen in Attica en in de Peloponnesos afwenden. Nicias herinnerde de Volksvergadering aan het afgrijselijke van de oorlog, de pest, de slachtoffers, de dood van vele mannen in vreemde landen, de verwoestingen van de velden in het land van Attica. De vrede was meer waard dan enkele besprekingen. Hij overtuigde de Volksvergadering van de noodzaak om een nieuwe delegatie naar Sparta te zenden, om daar de gesprekken te houden die de Spartanen in Athene hadden willen volbrengen, maar waartoe ze niet gekomen waren tengevolge de aardbeving. Nicias zei lachende dat allen wel wisten hoe bijgelovig de Spartanen waren bij aardbevingen.

Een man riep, ‘ze waterden heel zeker hun chitons vol, Nicias!’

Allen lachten. Nicias wist daarmee dat hij gewonnen had. De spanning op de Pnyx was gebroken. Hij had de toeschouwers veroverd met zijn woorden. Het volk luisterde naar hem en hij kon ook lachen.

‘Dat is waar,’ riep hij. ‘Dus verlieten ze ons snel, maar we zouden dat niet tegen hen mogen houden. Laat ons tonen dat wij, Atheners, noch wraakzoekend, noch na-ijverig zijn. Ik zal in hoogsteigen persoon met een gezantschap van Atheners van de Raad naar Sparta gaan om hen te overtuigen ons Amphipolis weer te geven, Panactum weer op te bouwen zoals het vroeger was, en hun bondgenootschap met Boeotië te beëindigen. Het vredesverdrag dat mijn naam draagt stelt dat geen van beide zijden het recht heeft om aparte onderhandelingen te beginnen. De Spartanen moeten gewezen worden op de betekenis van hun eden, terwijl Athene misschien al wel een verdrag met Argos opgesteld heeft, maar nog geen eden heeft gezworen. Onze vrienden van Argos zijn meer gediend met een vrede tussen Athene en Sparta, en we zullen de Spartanen er toe overhalen te onderhandelen over de problemen in de Peloponnesos. De motie van Nicias werd goedgekeurd bij de stemming.’

Alcibiades was zwijgend blijven staan op de Pnyx. Hij was nog steeds onder de indruk van de aardbeving van de vorige dag. Hij had de goden dikwijls uitgedaagd, maar de goden hadden nooit in enige zichtbare wijze gereageerd. Hij wist zeer goed dat hij iets gedaan had wat Socrates het kwade zou genoemd hebben. De goden konden inderdaad gereageerd hebben en

hem hier een teken van hun woede hebben gegeven. De Spartanen geloofden heel erg in aardbevingen als tekens van de goden. Zo zeer, dat ze zelfs volledige legers deden terugkeren wanneer die door aardbevingen stapten. Maar waren ze inderdaad zo bijgelovig? Diep begraven in zijn ziel droeg Alcibiades nog steeds de respectvolle, gezonde vrees voor de goden, de vrees die zijn opleiding in hem had doen doordringen. De goden konden tot hem gesproken hebben zoals ze dat deden met Socrates. Of was de aardbeving van gisteren slechts een zuiver toeval? Hoeveel aardbevingen waren er in het verleden gebeurd tijdens Volksvergaderingen? Hij had nog nooit gehoord van een beving van de aarde tijdens vergaderingen op de Pnyx! Als de beving een teken van de goden was, wat was dan de betekenis ervan? Was het een slecht voorteken of een aanmoediging? Nicias zou het zeker interpreteren als een waarschuwing. Alcibiades verwachtte eerder dat hij door de goden verweten werd, maar ook gered, omdat hij niet gekwetst werd. Hij had, integendeel, Endius kunnen redden van een zware val. Zou Endius nu dankbaar blijken? Zou Endius een bondgenoot van hem kunnen zijn in Sparta? Nicias wist niet echt waarom de Spartanen twee tegenstrijdige berichten gegeven hadden, al kon hij wel iets vermoeden, maar Endius wist dat duidelijk. Had Endius gesproken met Nicias en verteld hoe hij bedrogen was geworden? Neen! Endius kon nu wel een wrok koesteren tegenover Alcibiades, maar Endius zou hem er nooit openlijk van beschuldigen bedrog te hebben gepleegd, want dan zou Endius gezichtsverlies lijden, en Endius had hoge ambities in Sparta. Endius was nu een medeplichtige in een intrige waarvan hij het slachtoffer van was geworden, maar ook de gevangene. De intrige was gebeurd ten nadele van Sparta en ten nadele van Nicias, maar ze zou slechts ten nadele komen van Endius als ze publiek werd. Endius zou ze bijgevolg niet in het openbaar aanklagen, niet nu. Alcibiades moest geen dolk in zijn borst verwachten van Endius. Hij zou misschien een dolk in zijn rug krijgen, maar elke Spartaan zou bereid zijn daartoe, en trouwens ook meer dan de helft van zijn Atheense vrienden! Endius zou hem steunen in Sparta. Endius en Alcibiades moesten zwijgen.

Zou Nicias de opinie in Sparta voor zich kunnen winnen? Nooit! De vredeseophor Pleistolas was niet meer. Cleobulus en Xenares waren nu ephoren, en die waren meer dan ooit uit op oorlog, vooral met hun aartsvijanden in de Peloponnesos, met Argos, Elis en Mantinea, de steden die naar Athene toe neigden. De Spartaanse Koningen wilden ook oorlog. Agis misschien niet zo veel, maar zeker Pleistoanax. Pleistoanax moest iets bewijzen in Sparta. Neen, de kans dat Nicias iets kon bereiken in Sparta was zeer klein. En dan, in de periode daarna, zou hij, Alcibiades, veldheer zijn, en niet Nicias. Hij zou daar wel voor zorgen! De alliantie tussen Athene en Argos zou gezworen worden. Hij alleen zou dan de echte meester van Athene zijn, en hij kon de nieuwe Pericles worden. Wat was dan de betekenis van de aardbeving, als er een betekenis in lag? Als de aardbeving een signaal was, wat hadden de goden dan voor met hem?

Toen Nicias zijn voorstel formuleerde om naar Sparta te reizen om daar te gaan onderhandelen, had Alcibiades nogal afwezig gereageerd. Zoveel gedachten en combinaties wervelden door zijn geest dat hij vergeten was goed te luisteren. Toen hij hoorde wat Nicias voorhad, stemde hij enthousiast voor de motie. Laat Nicias maar zijn eigen graf graven in Sparta! Alcibiades grinnikte. Nadien zou iedereen natuurlijk beweren dat hij gemanoeuvreerd had tot Nicias geen andere koers overbleef dan deze, met zijn rug tegen de muur gestaan had om het vertrouwen van de Volksvergadering en van Sparta niet te verliezen, en deze reis in wanhoop had voorgesteld. Maar het toeval alleen had Nicias er toe bewogen nieuwe onderhandelingen met Sparta te leiden, niet echt Alcibiades. Wat was de betekenis van de aardbeving? Waren de goden zijn bondgenoten? Bewonderden en steunden de goden hem? Alcibiades zou niet meegaan naar Sparta. Laat Endius de kleine truk vergeten die Alcibiades op hem uithaalde. Alcibiades zou geen besprekingen leiden in Sparta, maar ja, Nicias zou

verdrinken in het wantrouwen van Sparta, en bijgevolg ook later in Athene. Wat had Nicias bezeten om te denken dat hij kon slagen in Sparta? Had Endius daar de hand in gehad?

Toen de Volksvergadering beëindigd was, liep Alcibiades onmiddellijk naar de afgezanten van Argos en hij vroeg hen vertrouwen te hebben in hem, en geduldig te wachten, wat ook andere mannen hen konden vertellen. Hij smeekte hen hem tijd te geven.

Nicias vertrok naar Sparta. Hij werd zo koud en onaangenaam als maar enigszins mogelijk onthaald in de Peloponnesische stad. De Spartiaten vertrouwden hem niet. Hij kreeg beleefd onderdak, maar niemand kwam met hem in zijn huis praten. Hij moest wachten tot de ephoren gedoogden hem uit te nodigen. De antwoorden die Nicias ontving wanneer hij van duurzame vrede en wederzijds vertrouwen sprak bleven afstandelijk, ontwijkend, sarcastisch en vrijblijvend. Sparta had al eens voorgesteld te praten, te Athene, en de goden hadden een aardbeving gezonden ten teken van waarschuwing. Xenares, de ephor, daarin gesteund door zijn vrienden en door Endius, wou het bondgenootschap met Boeotië niet opgeven. Nicias geraakte niet één stap verder met zijn vragen voor Amphipolis en Panactum. Hij behield daarom Pylos voor de Atheners. Daarop kon hij niets bereiken in Sparta. Hij vroeg de Spartanen formeel hun eden voor het vredesverdrag te bekrachtigen. De Spartanen deden dat misprijzend.

Nicias keerde terug naar Athene met lege handen, een oude en gedesillusioneerde man. Zijn overwinning in de Volksvergadering had hem geleid naar een catastrofe voor zijn reputatie.

De dag na de terugkeer van Nicias in de Volksvergadering, moest Alcibiades zelfs niet één woord zeggen. Hij liet Nicias rustig verslag uitbrengen. Geen enkele Atheense burger was de dupe. In Sparta was niets gewonnen. Athene leed opnieuw aan gezichtsverlies. De redevoering van Nicias eindigde op totale stilte.

Alcibiades vroeg dan aan de gezanten van Argos naar de bema te treden. Hij hield geen lange toespraak ten voordele van Argos. Hij stelde slechts een motie ter stemming om een verdrag en alliantie te zweren met de Peloponnesische stad. De motie werd ogenblikkelijk ter stemming gebracht en bijna unaniem aanvaard. Alcibiades gaf een teken aan de heraut, en de Volksvergadering ging naar huis.

Alcibiades wachtte op de bema tot allen vertrokken waren. Hij keek dan rond en zag Nicias alleen staan op het hoogste punt van de Pnyx, niet zo ver van hem, een eenzame man die door iedereen verlaten was, daar staand en uitkijkend naar verder dan de horizon, naar de Zee. Het tijdperk van Nicias was afgesloten, het tijdperk van Alcibiades kon beginnen.

Strategos

In de volgende dagen, na gemakkelijke laatste besprekingen, tekenden en zwoeren de Atheners, de mannen van Argos, van Elis en Mantinea, een honderdjarig bondgenootschap geldig te land en ter zee. Het bondgenootschap gold voor wederzijdse bijstand tegen vijanden. Elke polis beloofde de andere te helpen in het geval van oorlog en invasies. De magistraten van de steden moesten nog heilige eden zweren om het verdrag te bevestigen. Voor Athene zou de eed moeten gezworen worden door de Prytaneis. Voor Argos moesten de Tachtig zweren, voor Mantinea de Theori en de Polemachos, en te Elis de Demiurgi en de Thesmopylaces. De eden moesten gezworen worden door de Atheners dertig dagen vóór de Olympische Spelen en door de andere partijen tien dagen vóór het grote Panathenische Festival van Athene.

Corinthe weigerde in dit bondgenootschap te stappen. Ze zei echter niet haar defensief bondgenootschap met Argos op, maar verklaarde dat dit laatste verdrag voor hen voldoende was. De alliantie tussen Athene en Argos mishaaide de Corintiërs, zodat ze weer dichter tot Sparta kropen.

In de herfst van het tweede jaar na de terugkeer van Alcibiades te Athene, werden verkiezingen gehouden voor de functies van strategoi, van veldheren van Athene. In die verkiezingen kwamen mannen naar voren tijdens een Volksvergadering om zich kandidaat te stellen.

Dat jaar had Alcibiades niet slechts de juiste ouderdom, net over dertig, hij genoot ook de steun van vele vrienden. De zaak van het bondgenootschap met Argos en zijn gerechtvaardigd wantrouwen ten opzichte van Sparta had van hem de kandidaat gemaakt die de hoogste kansen had om aanvaard te worden. Athene had tien veldheren nodig, en vijftien mannen traden naar voren. Nicias bevond zich niet onder hen. Alcibiades was de meest gekende Athener. Hij werd direct verkozen. Hij zou daarmee één van de jongste veldheren worden die ooit die functie kregen in de geschiedenis van Athene.

Politieke partijen

Socrates bezocht kort daarna Alcibiades om hem te feliciteren. Alcibiades nam Socrates mee in de andron en wanneer ze door de deur van de zaal gingen, kwam Hipparete uit de keuken om Socrates te begroeten. Alcibiades was verbaasd dat Socrates Hipparete zo goed kende. Socrates zei dan dat hij Hipparete dikwijls ontmoette in de agora wanneer ze met haar slaaf en dienstmeid inkopen ging doen.

Als Hipparete weer wegging, zei Socrates, ‘ze is ziek en zwak. Al de kleur is verdwenen uit haar gezicht. Wat is er gebeurd?’

‘Ze heeft een moeilijke geboorte gehad,’ legde Alcibiades uit. ‘Maar ze wordt weer beter. We voeden haar goed, en de dokters geven haar drankjes.’

‘Ach, de geboorte verliep moeilijk,’ zei Socrates. ‘Je had mij moeten roepen. Mijn moeder, Phaenarete, leerde me kinderen te verlossen. Ze was een vroedvrouw, weet je?’

‘Daar kun je het niet ernstig mee menen, Socrates,’ lachte Alcibiades. ‘Je hebt me dat al vroeger beweerd, maar ik veronderstelde steeds dat je dat als grap bedoelde!’

‘Ik verzeker je dat ik een vroedvrouw ben. Wanneer er een echt probleem is bij mijn geburen, een echt moeilijk geval, dan roepen de vrouwen me naar binnen. Ik bracht meer Atheners tot leven dant ik vijanden gedood heb, hoor!’

‘Ik geloof je! Ik wed dat je dat deed! Je zult nooit ophouden me te verbazen. Je bent de enige man in Athene die ik echt kan bewonderen. Wat kan ik voor je doen?’

‘Niets, werkelijk. Ik kwam alleen maar goede dag zeggen. Nu dat je veldheer bent, kan ik ontslag nemen uit het leger. Ik ben kandidaat voor een plaats bij de thuiswacht. Als Athene aangevallen wordt, kun je me voortaan zien de lange muren verdedigen. Mijn wonden van Delium en Amphipolis zijn genezen. Hoe gaat het met jou de laatste tijd?’

‘Het gaat me goed. Ik help nu Athene moeilijke beslissingen te nemen en te overleven in deze vreemde vrede zonder te zeer verzwakt te worden.’

‘Je bent een veldheer die de politiek in tijd van vrede leert.’

‘Oorlogen worden gewonnen tijdens de vrede! We moeten diplomatie en politiek gebruiken om sterker te worden. Veldslagen zijn steeds slechts een laatste uitkomst, die moeten toegepast worden bijvoorbeeld wanneer de vijand rede noch trouw begrijpt.’

‘Die vijand zijnde Sparta?’

‘En haar bondgenoten, zoals Corinthe.’

‘Leven we niet in vrede met Sparta? Ik ook meen dat onze twee polissen naar elkaar kijken zoals twee honden die op elk ogenblik klaar blijven om naar elkaars keel te springen, toch wetende dat geen van de twee de andere kan overwinnen. Als ze beginnen te vechten weten ze dat ze alle twee erg zullen lijden. Zou het dan niet wijs zijn voor beide niets te doen, en beide te winnen?’

‘Sparta gebruikt de Vrede van Nicias om zelf sterker te worden. Vroeg of laat zal ze fondsen bijeenscharrelen en schepen bouwen, al is dat verboden door het verdrag. En dan weten slechts de goden wie zal winnen. Er is nog steeds geen liefde verloren tussen Athene en Sparta, zelfs geen wederzijds respect. Er komt ooit weer oorlog!’

‘Ik vrees het ook.’

Socrates en Alcibiades stopten met praten. Ze aten en dronken. Socrates at vrolijk van de heerlijke vis, stukjes die hij al in lange tijd niet meer geproefd had. Hij likte zijn vingers af. Alcibiades hield er een eigen kok op na, en die man was een tovenaars met de beste morzels gevogelte en vis, met saucijzen en gebakjes.

Na een tijdje vroeg Socrates, ‘hoe vaart het met je in de Volksvergadering? Ik hoor wel je redevoeringen, echte meesterwerken van welsprekendheid, maar luisteren de mensen ook naar wat je zegt? Hoe ver reikt je invloed?’

‘Oh, ze luisteren, ze luisteren,’ antwoordde Alcibiades. ‘Maar of ze werkelijk ook handelen op wat de redevoerders zeggen, is een heel andere zaak. De Volksvergadering is niet langer nog een vergadering van individu’s die bewogen worden door de rede of door persoonlijke emoties. Nu bestaan er groepen, en de beslissingen over kwesties worden meestal bepaald door het smeden van allianties tussen groepen, geval per geval.’

‘Over welke groepen heb je het nu, Alcibiades?’

‘Wel, ik spreek over de hetairae, de politieke clubs van Athene.’

‘Ik merkte op dat ze enige invloed hebben, maar hoe belangrijk zijn ze werkelijk?’

‘De hetairae controleren stemmen. Diegene die de meeste stemmen verzamelt, wint een beslissing of een keuze, natuurlijk.’

‘Wie zijn de hetairae? Ze lijken onzichtbaar voor buitenstaanders zoals ik!’

Alcibiades dacht, ‘ben je werkelijk een buitenstaander, Socrates? Je weet alles over de hetairae! Waarom stel je me die vraag?’

Alcibiades zei hardop, ‘er bestaan meerdere hetairae. De grootste groep, allereerst, is de democratische club. Daarin kunnen zich enkele rijke mannen van de beste families van Athene bevinden, maar de groep wordt gevormd door allerhande soorten van mannen. Alleen al onder de democraten bestaan er ten minste drie verschillende groepen. Er zijn mannen zoals Cleophon, Demophantus, Peisandros, Charicles en hun vrienden. Dat zijn echt discrete mannen, robuuste aanhangers van de democratie in de beste zin. Het zijn ook integere mannen. Dan is er de partij van Nicias, de democraten die steeds aarzelen en die angst hebben voor de oorlog, zelfs wanneer Athene beledigd en vernederd wordt. Nicias is eigenlijk de erfgenaam van Pericles, maar Pericles had meer ballen af en toe. Nicias verloor zijn ballen jaren geleden!’ Socrates lachte. ‘Er is de hetaira van Alcibiades!’

‘Natuurlijk,’ gaf Alcibiades toe. ‘Mijn vrienden zijn Charmides zoon van Aristoteles, Archeliades, Panaitius die met ons te Delium vocht, Adeimantus, Meletus, de metiek Pulytion, mijn schoonbroeder Callias, en mijn oom Axiochus, om er maar enkele te noemen.’

‘Er zijn de extreme democraten, mannen zoals Hyperbolus en Androcles.’

‘Ja. Die zouden me aan de paal gebonden willen zien. Ze denken dat ik op een mooie dag de aristocraten zal leiden om hen ofwel de tirannie of een oligarchie in Athene te brengen. Ze beweren dat ik de democratie slechts steun om ze beter te kunnen vernietigen. Ze zijn gek! Het zijn gevaarlijke, afgunstige, domme intriganten van laag allooi.’

‘En leid jij de aristocraten niet? Ik sta verwonderd!’

Alcibiades schertste, ‘hoe zou ik een oligarchist kunnen zijn met de opvoeding die jij me gegeven hebt, Socrates? Neen, de echte aristocraten vrezen mij ook. Ze lijken meer Nicias te steunen. Maar ze blijven zeer discreet. Ze willen vooral niet de indruk geven dat ze kwaad zouden willen doen aan de democratie. Thessalos is één van hun leiders. Er zijn nog aristocraten onder de aristocraten, een afzonderlijke hetaira. Phaiax zoon van Erasistratos leidt die bende. De aristocraten van de grootste families van Athene, op een paar uitzonderingen na, behoren tot die groep.’

Socrates bleef even stil alsof hij verwachtte dat Alcibiades verder zou praten.

Dan vroeg hij plots, ‘waar komt Euphiletus in?’

‘Ach, die vergat ik,’ zei Alcibiades. ‘Dat is een interessante groep. Ik ben verbaasd dat je hen kent. Ze doen zeer geheimzinnig en ze zijn zeer kronkelend in hun ideeën. Euphiletus heeft een groep mannen die half aristocraten zijn, half niet. Sommigen onder hen behoren tot de grootste families van Attica. De helft die niet aristocratisch is heeft zeer veel geld. Het zijn meestal jonge, heethoofdige mannen die veel schreeuwen en weinig doen. Ik zou zeggen dat ze vooral gevestigde interesses hebben in het platteland. Ze wonen niet echt in de stad, maar ze zijn eigenaars van huizen, hier in Athene. Ze houden van de vrede omdat ze van geld houden, en dat is het geld van het land, niet het geld van de Zee! Ik noem hen de “Agrariërs”!’

Socrates schoof op zijn bank, klaarblijkelijk iets meer op zijn gemak. Alcibiades vroeg zich af wat dit betekende. Wat was er met Euphiletus? Alcibiades kon slechts veronderstellen dat Socrates wou weten of Alcibiades op de hoogte was, vooral over de klik van Euphiletus. Waarom was dat?

‘En al die mannen zijn je tegenstanders?’ vroeg Socrates.

Dat klonk meer als een vaststelling dan als een vraag.

‘Dat hangt er van af,’ antwoordde Alcibiades. ‘De Agrariërs verzetten zich tegen mij omdat eender welk gevaar van oorlog een gevaar is voor hun land en hun geld. Ze zijn ook tegenstanders van Nicias, trouwens, omdat hij de Spartaanse gevangenen liet gaan en daarmee opnieuw Attica blootstelde aan Spartaanse invasies. Ze zouden eerder gestemd hebben de oorlog verder te zetten, maar de gevangenen hier vast te houden, zodat Agis hun wijngaarden en olijfbomen niet weer zou komen verwoesten. De extreme democraten zijn tegen me omdat ik een aristocraat ben. De aristocraten verzetten zich tegen mij omdat ik een democraat ben en ze kijken naar me zo ongeveer als een verrader. Ik ondersteun gewoonlijk de democraten. Maar de democraten van Nicias werken me tegen omdat ik een vrede aanklaag die een klucht is. De Agrariërs steunen me soms om Nicias nijdig te doen worden. De aristocraten steunen me discreet wanneer ik me verzet tegen nieuwe belastingen, en ze geloven dat ik uiteindelijk toch tot hun families behoort, omdat ik inderdaad een afstammeling ben van één van de grootste families van Athene, en me op een mooie dag misschien zal herinneren dat ik één van de hunne ben en hun zijde zou kunnen kiezen. De extreme aristocraten proberen me te verleiden omdat ik een lichtende ster zou kunnen zijn in een oligarchie. Nicias bekijkt me met argwaan omdat ik de enige man ben, behalve hijzelf, die een ernstige concurrent voor de macht zou kunnen zijn. Toch zijn we beide voorstanders van een treffelijke, degelijke democratie, en we steunen elkaar op die punten. En dan is er nog Socrates!’

‘Socrates? Waar praat je over? Ik heb geen hetaira!’

‘Neen,’ lachte Alcibiades. ‘Je hebt geen hetaira. Je hebt er geen nodig. Socrates controleert zijn deme, echter, en ook de meeste van de veterane burgers en hoplieten die hem aan het werk gezien hebben en naast hem stonden in veldslagen. Het deme van Socrates stemt zoals Socrates stemt, zonder dat hij een woord hoeft te zeggen!’

‘Ik zeg nooit aan mijn vrienden voor wie of voor wat ze moeten stemmen!’

‘Dat mag waar zijn. Dat hoef je ook niet te doen. Ze komen het je vragen. Ze kijken zelfs van het andere uiteinde van de Pnyx naar je en ze kijken of je de arm opheft of niet. Vooruit, Socrates, wees geen hypocriet. Je weet dat toch!’

Socrates gromde wat in zijn baard en keek naar het plafond.

‘Socrates zegt zijn deme niet waarvoor ze moeten stemmen, maar hij zegt aan zijn deme waar ze niet voor mogen stemmen!’ ging Alcibiades verder.

‘De Volksvergadering wordt niet gecontroleerd door de hetairae.’

‘Daar heb je het bij het rechte eind. Ik denk dat de hetairae rechtstreeks of onrechtstreeks ongeveer een derde van de burgers, van de stemmen controleren. De andere tweederden bereiken ze met argumenten, door invloed uit te oefenen, door in de straten te praten, misschien door omkoping, buiten de Volksvergadering. Als er weinig mannen op de Pnyx staan, dan zijn dat wel hun mannen en moeten er allianties gevormd worden. Als gans Athene op de Pnyx staat, controleren ze niet iedereen. De hetairae bepalen de redevoerders die naar voren komen. Ze leggen vast waar de sprekers de nadruk moeten op leggen, welke berichten in te pompen in de oren van de eenvoudige mannen. Een goede spreker die weet in te spelen op het ogenblik en hoe de gevoelens van de burgers te manipuleren in de Volksvergadering, die kan stemmen verwerven die niet rechtstreeks gecontroleerd worden of slechts zwak beïnvloed door de hetairae. De hetairae bespreken de strategieën die de sprekers zullen gebruiken, en ze controleren hun woorden. Er zijn geen sprekers buiten die van de hetairae.’

‘Beheren de demagogen dan Athene?’

‘Misschien zou je dat woord niet moeten gebruiken en hen eenvoudig behendige politici moeten noemen. Word wakker tot de realiteit, Socrates!’

‘Die sprekers werden allen opgeleid door Protagoras!’

Alcibiades lachte opnieuw.

‘In de volgende maanden komen er interessante Volksvergaderingen,’ meende Socrates. ‘Een gelukkige polis is het, waarin de burgers kunnen praten, bespreken, vechten met woorden in een Volksvergadering van vrije mannen, in plaats van Hellenen te doden in veldslagen.’

‘Ik weet dat je oorlog afkeurt. Door te praten en te blijven praten, echter, door de interesses van de polis vergeten te verdedigen met het zwaard op het juiste ogenblik, wordt men zwak en zacht, en dan verliest men zijn eer en zijn waardigheid. Uiteindelijk rot dan de sterkte van de polis weg en wordt ze vernietigd in een finale veldslag!’

‘Och, we blijven oefenen in de Gymnasia, hoor. We blijven gezond en sterk. We staan klaar om onze muren te verdedigen. De thuiswacht wordt gevormd uit alle veteranen die weten hoe te vechten, en een nieuwe generatie van jongeren is op de leeftijd gekomen om te vechten. Zij zijn diegenen die de pest overleefd hebben. Ze zijn arrogant en ze schijnen vooral jou te steunen, Alcibiades, maar een droevige rijpheid hangt in hun ogen, die zeer verschillend is van de onschuld die in jouw ogen en in de ogen van je vrienden hing toen jullie nog jongens waren. Ze zijn slim! Ze hebben open ogen, en ze zijn niet de dupe van de intriges in de Volksvergaderingen. Ze zullen ooit hun eigen weg gaan en ze misprijzen de hetairae en de mannen die slechts praten. Ze bewonderen je zeer. Ze zeggen me dat jij de nieuwe man bent!’

‘Ja, daar weet ik van,’ zei Alcibiades trots, zijn ego gevleid.

De twee mannen aten hun voedsel op en ze dronken een paar schalen van erg gewaterde wijn. Ze praatten nog over de kleine schandalen van de stad. Daarna stond Socrates recht. Hij zag

Hipparete van de ene kamer naar de andere gaan met haar kindje in de armen. Hij ging naar haar toe, kneep de jongen in de wangen, maar hij bleef meewarig peinzen. Hij zei tot ziens aan Alcibiades, en stapte door de voordeur.

Het kindje Alcibiades, het jongste kind van Alcibiades en Hipparete, gedijde niet zeer van de melk van zijn moeder, maar hij leefde. Alcibiades zocht een voedster, een slavine, voor de jongen. Hij vond een jong meisje van wie het eerste kindje zeer onlangs gestorven was en die veel melk in haar borsten droeg. De jonge Alcibiades zoog gretig, en hij groeide lustig.

Er viel toch een dode te betreuren in de familie. De jonge Cleinias, de eerstgeborene, die nu acht jaar oud was, stierf plots en rustig in zijn slaap in het begin van de zomer van het tweede jaar nadat Hipparete geboorte had gegeven aan haar tweede zoon. De jongen was nooit ernstig ziek geweest, zodat niemand begreep waarom hij nu gestorven was. Had hij gewacht tot zijn broeder geboren was om de lange reis naar het Acherusiaanse Meer aan te vangen? Alcibiades begroef zijn zoon in de Kerameikos, in de aanwezigheid van enkele vrienden, onder wie Socrates en Callias. Hipparete weende en hilde vele dagen. Het leven in het huis van Alcibiades werd droevig en vermoeiend voor zijn zenuwen.

Alcibiades keerde weer naar zijn huis in het land. In dat huis klonk steeds blij gelach. Theodote had een dochter geboord. Die geboorte was zeer vlot verlopen. Theodote vertelde dat het meisje op een goede morgen uit haar poppe, en daar was ze! Het meisje was dik en rozig, maar groeide snel. Ook de moeder blaakte van goede gezondheid. Theodote kloeg dat zij ook te dik was en gewicht moest verliezen, maar Alcibiades hield wel van haar nu nog meer weelderig lichaam en van hoe ze er uitzag met haar nog lustige ogen. Moeder en dochter bleken gelukkig met elkaar.

Hipparchos verrichtte puik werk met de boerderij en de paardenfokkerij. Hij had veel minder paarden overgehouden, maar hij fokte kwaliteit en een kleine winst begon ook binnen te stromen, voldoende om de boerderij te laten verder werken, om nieuwe paarden te kopen, en krachtiger rassen te kweken. Hipparchos werd een echte expert met paarden, en hij vertelde al zijn ervaringen aan Alcibiades. Hij kon zich nu wat wijden aan het zoeken van de echte uitstekende renpaarden die ze in de Olympische Spelen zouden nodig hebben.

In Athene bleef Hipparete zwak, maar Alcibiades woonde even dikwijls in Athene als in het land, en hij zorgde goed voor haar. Hij maakte tijd vrij voor haar. Het duurde niet lang tot ze hem met een gelukkige lach aankondigde dat hij wat meer teder met haar moest blijven, want ze was weer zwanger. Daarmee ook kreeg ze weer wat kleur in haar gezicht, fleurde ze op, en ze leek het verlies van haar eerste kind wat meer te aanvaarden. Ze begon weer voedsel binnen te slikken, en kreeg weer vlees over haar beenderen.

Olympia

In de zomer van het jaar na de geboorte van de jonge Alcibiades, werden de Olympische Spelen gehouden te Olympia in de Peloponnesos, in het gebied van Elis. Alcibiades reisde per schip naar de Spelen in zijn eigen trirem. Hij zeilde langzaam om van de Zee te genieten. Hij deed planken uit het dek van de Harmonia zagen, en zijn bed hing nu in ketens onder zijn tent, zodat hij in enig comfort kon varen.

Tijdens de Spelen hield hij een laag, nederig profiel. Hij was slechts een anonieme toeschouwer. Hij keek naar de Spelen en noteerde alles wat hij moest doen voor de volgende Olympische Spelen, waarin hij een grote overwinnaar voor Athene wou worden.

De Spelen werden zwaar bewaakt. Elis had een twist lopende met Sparta. Spartaanse hoplieten hadden nog onlangs hun fort Phyrus aangevallen, en Sparta zond nog steeds hoplieten naar Lepreum om zich daar te vestigen, al was Lepreum een stad van Eleias. De Eleianen weigerden daarom aan de Spartanen toegang te verlenen tot de Tempel van Zeus in Olympia, en ze weigerden zelfs toelating te geven aan de Spartanen om in de Tempel te offeren en deel te nemen aan de Spelen. Het leger van Elis, daarin gesteund door troepen van Argos en Mantinea, en zelfs door enige Atheense ruitery, plaatste zich daarom rond en in de nabijheid van Olympia, uit vrees voor Spartaanse aanvallen, al was de Vrede van de Spelen officieel afgekondigd.

De spanning in de Peloponnesos steeg nog tijdens de Spelen toen een Boeotische wagen de wagenrennen won en de eigenaar gekroond werd. Die eigenaar bleek echter een Spartaan te zijn, een man genaamd Lichas zoon van Arcesilaus. De Eleianen gaven de Spartaan een pak slaag, en namen hem zijn kroon af. De mannen die op de Spelen aanwezig waren verwachtten dan half een Spartaanse inval, maar het Spartaans leger bewoog niet, en de Spelen liepen nog enige dagen verder zonder incidenten.

Na de Spelen keerde Alcibiades terug naar Athene, en hij bezocht op reis nog meerdere kleinere steden van de Peloponnesos.

Hoofdstuk 12. Argos, van de winter einde 420 v. Chr. tot de zomer van 416 v. Chr.

Argos

In de winter wonnen de Thessaliërs een veldslag tegen de Spartanen die zich te Heraclea gevestigd hadden. De Spartanen hadden die plaats aan de grens met Boeotië bezet, slechts weinige jaren geleden, om de Atheners dwars te zitten. Later, na de slag, namen de Boeotiërs de stad over, waarbij ze de incompetentes Spartaanse Gouverneur Agesipidas verdreven. De Spartanen zagen dat als een belediging aan, maar ze waren niet in staat iets terug te doen. Ze moesten door Attica trekken om Boeotië zelfs maar op een beperkte wijze aan te vallen, en ze wilden ondanks alles de Boeotiërs als bondgenoten houden.

Alcibiades voelde de zwakheid van Sparta tot in zijn botten. De Spartanen waren geïsoleerd in de Peloponnesos, en blijkbaar waren de Boeotiërs niet meer hun beste vrienden. Wie dan, behalve Corinthe en Megara, was nog onvoorwaardelijk bondgenoot van Sparta? Hij nam een klein contingent van Atheense hoplieten en zeilde met hen voorbij de gebieden gecontroleerd door Corinthe en Megara. Toen hij met zijn troepen aan land ging, kwamen nog andere hoplieten en boogschutters van de Atheense bondgenoten in de Peloponnesos hem vervoegen. Met dat klein leger marcheerde hij door het land, de eerste Atheense veldheer ooit die het aandurfde een lange militaire mars te houden zo dicht bij de landen van Corinthe en Lacedaemon. Natuurlijk heerste er vrede tussen Athene enerzijds, Corinthe en Sparta anderzijds. Dit was ook de eerste maal dat Alcibiades een eigen leger beval. Hij stapte vóór zijn hoplieten, gekleed als een hopliet, met de standaard van zijn bevelvoering naast hem, en voorafgegaan door de trompetten van Athene. Hij zette een kamp op, bleef daar een tijdje, en ontving afgezanten van Elis, Mantinea en Argos, om met hen zaken van het bondgenootschap te bespreken. Die mannen beschouwden hem als de meester van Athene, en hij was tevreden.

Alcibiades had slechts een klein leger gebracht, slechts enkele honderden mannen, maar zijn aanwezigheid bleef symbolisch, een demonstratie van durf en macht, misschien zelfs een provocatie ten opzichte van Sparta. Hij toonde plots aan Sparta dat ook Athene uitgebreide interesses had in de Peloponnesos. Hij sprak lang met de veldheren van de geallieerde democratieën, en hij onderhield hen in zijn grote tent. Hij sprak hun taal, en ze wisten toen wel allen in welke veldslagen hij gevochten had en aan welke expedities hij had deelgenomen.

Alcibiades kwam zo te Patrae aan, waar hij zijn kamp bouwde op een paar heuvels verder dan de stad. Hij reed de stad helemaal alleen binnen, te paard, en bewapend met slechts een zwaard. Hij vroeg met respect om met de gezagsdragers te praten. Hij legde hen uit dat hij in vrede kwam. Hij zou de stad niet intreden met zijn troepen. Hij wou slechts praten. De mannen van Patrae zaten verveeld met zijn aanwezigheid, maar ze nodigden hem niettemin naar binnen, en ze organiseerden onverhoeds een vergadering met hun eigen veldheren. Alcibiades legde de mannen uit waarom Athene een bondgenootschap met Argos was aangegaan. Hij sprak lang en vriendelijk. De veldheren luisterden beleefd, maar ze wisten zeer goed wat met hun geburen gebeurd was. Alcibiades zei langs zijn neus weg aan de veldheren dat hun stad kon omsingeld worden en dan afgesneden van hun voedseltoevoer van over de Zee. Hij stelde voor lange muren naar de haven te bouwen, muren zoals Athene had naar Piraeus, zodat Patrae onoverwinnelijk kon blijven.

Het doel van Alcibiades daarmee was de vijanden van Sparta sterker te doen worden in de Peloponnesos. De veldheren van Patrae waren akkoord met zijn voorstel. Alcibiades beloofde metselaars van Athene te zenden om hen te helpen in het werk. De mannen van Patrae weigerden niet. Ze verbonden zich op die wijze tot het project. Alcibiades verliet de stad in goede verstandhouding. Hij had nieuwe vrienden gemaakt, en Sparta had vrienden verloren.

Van Patrae marcheerde Alcibiades met zijn mannen naar Rhium in Achaia. Hij wou daar een Atheense buitenpost oprichten. Hij begon een fort te bouwen, tot zijn verkenner hem verwittigden dat een belangrijke strijdkracht van Corinthe en Sicyon ras in zijn richting vorderde. Hij wou geen oorlog provoceren, en bewoog zijn leger daarom naar Argos. Daar besprak hij met de veldheren van de stad hoe de Corintiërs terug te dringen.

Argos had toen een dispuut met Epidaurus. De Epidauriërs hadden geen offergaven gezonden voor hun graslanden naar Apollo Pythaeus, en Argos was verantwoordelijk voor het onderhoud van die tempel. De veldheren van Argos stelden voor het land van Epidaurus binnen te vallen en de controle van de stad over te nemen als ze dat konden. Dat zou Corinthe bezighouden, en het zou ook toelaten de Atheense versterkingen sneller te laten aankomen vanuit Aegina door een veel kortere route te nemen dan rond Scylaeum.

Argos wou zelf Epidaurus aanvallen met het excuus de betaling van de offergaven te nemen met machtsvertoon in plaats van er nog verder nederig achter te vragen. De volgende dag, echter, hoorden de Argiven dat Koning Agis van Sparta met zijn volledig leger naar Leuctra was gemarcheerd, een stad aan de grens, tegenover de berg Lycaeum. Argos lag in opschudding, en bereidde zich voor op een invasie. Maar Agis bracht offers aan Apollo onderweg, en de voortekens bleken niet gunstig voor een campagne, zodat de Koning naar Sparta terugkeerde om betere tijden af te wachten. De mannen van Argos waren opgelucht, en samen met Alcibiades stapten ze het land van Epidaurus in, met de bedoeling verwoestingen aan te richten. Alcibiades wist dat hij het geduld van Sparta aan het rekken was, maar het was eveneens moeilijk de Argiven in te tomen.

Alcibiades liet zijn leger bij de veldheren van Argos en hij reed snel naar Mantinea. Hij vroeg om daar afgezanten te spreken van al de Peloponnesische steden die niet rechtstreekse bondgenoten van Sparta waren. De gezagsdragers van Mantinea organiseerden de vergaderingen prachtig. De besprekingen hadden plaats in een gebouw nabij de stoa en nabij de marktplaats.

Alcibiades sprak eerst. Hij zei dat hij gekomen was om vrede te brengen in de Peloponnesos. Het bondgenootschap tussen Athene, Argos, Mantinea en Elis was er op gericht om de vrede te verzekeren.

De Corintiër Euphamidas onderbrak hem echter direct door te zeggen dat die rede op zijn minst verrassend leek. Er was een duidelijk verschil tussen de woorden van Alcibiades en zijn daden. Ze zaten hier allen samen, zei Euphamidas, om over vrede te praten, terwijl Argos de stad Epidaurus aanviel, daarin gesteund door Atheense hoplieten. Euphamidas stelde voor dat de twee legers eerst zich zouden scheiden om de vrede te bewaren, en daarna konden de besprekingen verder gezet worden. Alcibiades moest zich akkoord verklaren met die suggestie, en ook Argos deed dat. Gezanten van Argos en van Epidaurus werden uitgezonden om de twee legers terug te trekken. Daarna gingen de gesprekken verder.

De meningsverschillen tussen Argos en Corinthe bleken echter te diep geworteld en te groot in aantal om overbrugd te kunnen worden. Een akkoord kon niet bereikt worden. Alcibiades zat in het midden van de twistende mannen, maar hij slaagde er niet in hen te overtuigen enige van hun geschillen terzijde te laten om een rechtvaardige overeenkomst tussen beide steden af

te sluiten. In het geheim riep Alcibiades dan bijkomende troepen uit Athene op, duizend hoplieten, om zo nodig ter hulp te snellen van Argos.

Op een morgen tijdens die onderhandelingen stond Alcibiades op de muren van de citadel van Mantinea met de veldheren van Argos aan zijn zijde. De Argiven wezen met de vinger naar een man die de poort van de stad uitging en daarna naar het zuiden begon te lopen.

‘Elke tweede morgen loopt een Corintiër aldus naar het zuiden, naar Sparta,’ zei een veldheer van Argos. ‘Nog een man komt de stad elke andere dag binnen. Sparta volgt dag na dag wat er gezegd wordt in onze vergaderingen. Zullen we die mannen opvangen en hen doden?’

‘Nee,’ antwoordde Alcibiades. ‘Laat hen in de mening dat we van niets afweten. Sparta mag trouwens weten wat we bespreken.’

De besprekingen met Corinthe en andere Peloponnesische steden leverden niet op. Die staten waren ook oligarchieën. Ze hadden een natuurlijke afkeer voor de systemen van bestuur in Argos en Athene. De steden hadden ook een traditie van langdurige bondgenootschappen met Sparta, Sparta was nooit hun land binnengevallen, en sommige van hun belangrijke cultustempels lagen in Lacedaemon. De mannen waren en bleven Doriërs in hart. De gesprekken met Corinthe eindigden snel en de vertegenwoordigers ook van de andere steden verlieten Mantinea.

Het leger van Argos viel daarop weer Epidaurus aan. Het begon het land rond de stad systematisch te verwoesten. Koning Agis van Sparta marcheerde opnieuw uit met zijn leger van Spartiaten. De Argiven concentreerden zich tot één leger, en de Atheense hoplieten voegden zich bij hen. Alcibiades en de veldheren van Argos wachtten tot Agis over de grens van Argos trok om al hun bondgenoten ter hulp te roepen. Argos wachtte en wachtte. Agis daagde niet op. Verkenners brachten weer het verrassende bericht dat de Spartanen hun mars afgebroken hadden aan de grens van Argos en teruggekeerd waren.

Wanneer dat nieuws kwam, lachten al de veldheren van Argos luid en hartelijk, en ze lieten de wijn vloeien. Ze noemden Agis een lafaard. Alcibiades vroeg zich nu af wie en wat Agis was. Agis had zich al twee maal met gans zijn leger teruggetrokken, waarschijnlijk wegens ongunstige offergaven. Offergaven konden op elk ogenblik gunstig worden gemaakt, wist Alcibiades, zowel als ongunstig. De priesters leverden af wat Agis verwachtte. Agis wou niet vechten. Was Agis inderdaad een lafaard, of was Sparta niet klaar voor een veldslag, of innerlijk verdeeld?

Argos feestte een hele dag. Daarna gingen ze door met verwoestingen aan te brengen aan het land van Epidaurus. Als het gebied was platgebrand keerden de troepen terug naar huis. De Atheense hoplieten waren voor niets nog nodig, en Alcibiades wou niet de indruk verwekken bij zijn bondgenoten dat Athene hun land bezette. Alcibiades bleef nog enkele maanden in Argos, zodat hij elke magistraat, veldheer en bevelvoerder in de stad bij naam en gezicht goed kende. In het begin van de herfst zeilde hij ook terug naar Athene.

Tijdens de ganse herfst en winter duurden de schermutselingen, de hinderlagen, de razzia's en de invallen van de Argiven in het land van Epidaurus voort. Epidaurus en ook Sparta bevonden zich in een latente toestand van oorlog met Argos, maar de Spartanen bewogen zich niet.

Tot plots driehonderd Spartiaten, hoplieten, per schip in Epidaurus aankwamen. Die werden geleid door Agesippidas. De Atheense vloot aan die kant van de Peloponnesos blokkeerde al de Spartaanse triremen op de Zee, maar de Spartaanse schepen die nu aankwamen waren handelsschepen en vrachtschepen, en die glipten door de Atheense mazen in de nacht.

Alcibiades ontving enkele dagen later zijn vrienden uit Argos te Athene. Ze klaagden er over dat de Atheners de Spartanen versterkingen hadden laten brengen naar Epidaurus. Ze beweerden dat in hun verdrag stond dat de beide partijen niet zouden toelaten dat vijanden door hun gebied zouden trekken, en de Atheners controleerden de Zee daar.

Alcibiades vroeg wat ze wilden. De Argiven vroegen om meer druk op Sparta te zetten. Alcibiades dacht daarover lang na, en hij vroeg of Argos er genoeg mee kon nemen indien de Atheners opnieuw meer Messeners naar Pylos zou toelaten, en ook opnieuw vroegere Spartaanse heloten. Argos drukte haar tevredenheid met die maatregel uit. De Spartanen zouden beziggehouden worden door hun heloten er van te weerhouden weg te lopen en in opstand te komen. Argos kon Epidaurus aanvallen terwijl Sparta de handen vol had met hun heloten en met Pylos.

Alcibiades deed daar nog een schepje bovenop. Hij stelde voor om op de Laconische stele, de stenen paal waarop het verdrag met Sparta gekerfd stond, een zin toe te voegen. Die zin was, 'Sparta heeft haar eden niet gehouden.'

Nicias kon het tij niet doen keren ten voordele van Sparta. De zin werd bijgevolg in de paal gehakt, net onder het verdrag, een belediging die vereeuwigd werd aan het adres van Sparta en Nicias. Daarna gaf de Volksvergadering het bevel de Messenische strijders terug naar Pylos te brengen, en de heloten van Cranii voerden razzia's uit rond Pylos om nog meer heloten binnen te brengen.

De Spartanen vochten beperkte schermutselingen in het zuiden van de Peloponnesos zoals een logge beer vecht met wespen. Koning Agis bleef binnen de stad. De Argiven werden met de dag driester, en ze vielen Epidaurus rechtsreeks aan. Ze probeerden de stad te bestormen, waartoe ze hun ladders tegen de muren plaatsten. Maar Agesippidas, die niet veel krijgers had, vocht de aanvallen af en hield de stad. Epidaurus werd te goed verdedigd, en georganiseerd met Spartaanse discipline. Argos moest de aanval afblazen. De hoplieten keerden terug naar huis als gekastijde en geslagen mannen.

Tot in de volgende zomer bleven de vijandelijkheden tussen Argos en Epidaurus duren op een kleinere schaal. Alcibiades bleef die tijd in Athene om zijn invloed in de Volksvergadering te verstevigen. Hij zeilde echter regelmatig in de Harmonia naar Argos om besprekingen te houden met zijn veldheren.

In het midden van de zomer raakte het geduld van Sparta totaal op. Epidaurus was bestormd, andere Peloponnesische steden lagen op de rand van de opstand, de Spartaanse heloten werden meer en meer rusteloos, en de Atheners hadden Pylos opnieuw bemant met Messeners die Sparta vijandig gezind waren. De twee Koningen en de ephoren zagen dat ze beledigd en bestookt werden langs alle zijden. Het was tijd voor de beer om de wespen weg te slaan met één machtige zwaai van zijn klauwen. Er zouden geen schermutselingen meer gebeuren, ditmaal.

De oorlogskoning van Sparta, Agis, riep niet alleen het Spartaans leger samen, maar ook de legers van al zijn bondgenoten. Hij marcheerde de vlakte van Sparta uit aan het hoofd van zijn hoplieten, die allen de scharlaken mantel droegen en het schild met het teken van Lacedaemon. Fluitspelers stapten vooraan en gaven het ritme aan, zodat de mannen snel vooruit kwamen op de schrille tonen van de oorlog.

Met Agis kwamen ook de hoplieten van Tegea die door Spartiaten geoefend werden, en de troepen uit Arcadië. Agis nam zelfs helotentroepen mee. De bondgenoten van verder afgelegen steden werden ook gewaarschuwd, en die verzamelden zich te Phlius. De Boeotiërs brachten vijfduizend hoplieten, vijfduizend lichte troepen, vijfhonderd ruiters en vijfhonderd bijkomende lichtbewapende mannen die geoefend waren om zich samen met de ruiters te

bewegen. Corinthe zond tweeduizend hoplieten. Ook de Phliasers, de Pelleners, de Sicyoniërs en de Megariërs zonden zo veel mannen als ze konden missen.

De Peloponnesos had nog nooit zulk een machtig leger door het land zien trekken. Een belangrijke afrekening ging vastberaden op mars! Het Spartaans leger was op weg naar Phlius om zich daar bij de bondgenoten te voegen.

Argos beseftte dat ze niet veel kans had om die gecombineerde strijdkrachten te verslaan. Daarom verzamelde ze snel de hoplieten van Mantinea en drieduizend hoplieten van Elis. Met die marcheerden ze hun stad uit om zich tegen de Spartanen op te stellen. Ze vonden Agis en zijn leger te Methydrium in Arcadië.

Alcibiades en de Atheense Volksvergadering hoorde snel van de campagne van het Spartaans leger. Alcibiades zeilde dadelijk naar Argos. Hij moest als ambassadeur zeilen, niet als veldheer, want Athene had tijd nodig om haar leger bijeen te roepen, en besprekingen waren nog aan de gang in het Strategieion over hoe groot dat leger kon zijn zonder het verdrag met Sparta te schenden. Alcibiades trok de schouders op bij dat probleem. Hij vond dat eender welk leger dat naar Argos gestuurd werd, hoe klein ook, een schending van het verdrag betekende, maar hij riep dat het verdrag geen waarde meer had gezien de ontwikkelingen in de Peloponnesos. De veldheren bleven over de zaak nadenken, maar Alcibiades zeilde af.

Terwijl hij in Argos was, kreeg Alcibiades een brief van Euryptolemus.

Alcibiades,

Ik zend je hierbij mijn groeten en nieuws uit Athene en uit je huis. Ik heb droevig nieuws!

Hipparete had een zeer moeilijke geboorte. Ze gaf het leven aan een dochter. Maar Hipparete bleef zeer verzwakt, nadien. Wanneer de tijd kwam, riepen we een vroedvrouw in, een dokter, en ook Socrates, zoals je ons had bevolen. Hipparete baarde in de avond. De vroedvrouw haalde het kind uit Hipparete, maar ze had het zeer moeilijk. Aan het einde hielp Socrates ook, en de vroedvrouw vertelde later dat ze zonder Socrates het kind en het werk zou verlaten hebben. Samen brachten ze het kind op de wereld, een sterk en groot kind, maar het lag helemaal bedekt met het bloed van de moeder. De baarmoeder van Hipparete moet gebroken zijn. Wanneer Socrates de kamer binnenkwam waar ze allen zaten te wachten, te wachten op goed nieuws, zei hij dat hij het ergste vreesde voor de moeder.

Het kindje was in orde in ledematen en borst, maar het was niet helemaal in goede gezondheid nadien. Hipparete bleef ook zwak. Ze verloor steeds nog bloed. Enkele dagen later stierf het kind, en dat maakte Hipparete zeer verdrietig. Na tien dagen zonk ze in een diepe slaap en ze bezweek twee dagen later. Noch Socrates noch de dokter konden meer doen voor Hipparete dan wij hadden kunnen doen. Socrates konden we niet troosten bij het verlies van moeder en kind. We zijn allen zeer droevig om je dat spijtig nieuws te moeten melden. We zijn er van overtuigd dat de goden Hipparete zullen vergezellen naar de onderwereld, zodat ze zou mogen verder leven in Elysium en zorgen voor de jonge Cleinias. Misschien riep dat kind haar tot zich.

We hebben gezorgd voor een mooie en plechtige begrafenis, en al haar en jouw kennissen gevraagd Hipparete naar haar rustplaats op aarde te vergezellen.

Je gehoorzame dienaar en neef,

Euryptolemus zoon van Peisianax

Alcibiades las de brief zonder diepe gevoelens van medeleven met zijn echtgenote. Hij had Hipparete niet bemind. Ze was een middel geweest om zijn fortuin en zijn standing te verhogen. Ze was een trouwvolle echtgenote geweest en hij was haar daarvoor dankbaar. Ze had het huis in Athene goed in orde gehouden en hij was met haar in goede termen gebleven de laatste jaren. Hij had met haar veel van zijn wildere seks ervaren, en ze had zelfs gehouden van wat in andere omstandigheden op verkrachting kon lijken. Hij had haar fysisch in bezit genomen, maar de minnares zou hij niet missen. Het speet hem voor het kind. Hij was graag de vader geweest van een dochter. Hij was vader van een erfgenaam bij Hipparete, vader van Jonge Alcibiades, van een wettig kind geboren van een Atheense vrouw. Hij had genoeg. Hij zou niet moeten hertrouwen. Theodote was hem voldoende voor de tederheid en de liefhebbende zorg. Theodote was ook een Atheense. Wie weet, misschien zou hij op een dag trouwen met Theodote zoals Pericles Aspasia getrouwd had!

Koning Agis

Het leger van Argos positioneerde zich op een heuvel tegenover het leger van Agis, en de twee strijdkrachten brachten hun falanxen in slagorde. De veldheren van Argos vreesden het beste leger ter wereld niet. Ze meenden dat ze nog beter konden strijden, en ze hadden de moed der leeuwen. Een Dorische hopliet was een Dorische hopliet, of hij nu van Sparta of van Argos kwam maakte weinig uit, meenden ze.

Tijdens de nacht brak Agis zijn kamp op. Hij leidde zijn leger weg in de richting van Phlius. Toen in de morgen de Argiven bemerkten dat de Spartanen verdwenen waren, juichten ze zeer. Agis had angst voor het leger van Argos! De Argiven marcheerden snel op de weg naar Nemea, vanwaar ze verwachtten dat de Spartanen nog konden komen met hun bondgenoten om vanuit de bergen neer te dalen in de vlakte van het land van Argolis. Maar Agis nam een andere weg over smalle paden in de bergen, om in de vlakte te verschijnen op de meest rechtstreekse weg naar Argos. Hij had een groot leger bij zich, want ook de Epidauriërs vergezelden hem. De Phlasiërs, Corintiërs en de Pelleners marcheerden nog langs een andere weg in de bergen. De Boeotiërs, de Megariërs en de Sicyoners kwamen inderdaad aangestapt vanaf de weg naar Nemea.

De veldheren van Argos waren niet op de hoogte van al die bewegingen. Ze wisten niet dat ze van alle zijden omsingeld werden door een drievoudige tang van afdelingen van een reusachtig leger dat naar hen toe stapte. Welk leger ook de mannen van Argos zouden aanvallen, ze hadden een ander vijandelijk leger in hun rug en ze zouden verpletterd worden, elke vlucht onmogelijk. Agis was hen te slim af geweest.

Agis ging traag vooruit in de vlakte van Argos en hij verwoestte Saminthus en andere nederzettingen. De veldheren van Argos waren daarover zeer gefrustreerd en woedend, zodat ze beslisten Agis frontaal aan te vallen. Terwijl ze onderweg waren, kwamen ze de troepen van Corinthe en Phlius tegen, en ze leverden met hen een mindere veldslag die ze noch

wonnen noch verloren, maar waarin toch meer mannen gedood en gewond werden in hun leger dan bij hun tegenstanders. De Corintiërs trokken zich terug omdat ze niet alleen de tol van een belangrijke veldslag wilden dragen. De Argiven trokken zich uit de bergen terug, weg van de heuvels, en ze vonden zo de Spartanen op ijlmars naar Argos.

De twee legers vormden hun falanxen in drie vleugels elk, klaar om een veldslag te leveren. Op dat ogenblik marcheerden de Megariërs, Sicyoners en Boeotiërs langs de weg van Nemea totdat zij ook de Spartaanse hoplieten en de hoplieten van Argos tegenover elkaar zagen staan. De drie leger van Argos concentreerden zich, en twee daarvan stonden in de rug van het leger van Argos! De Argiven bezaten geen ruitery, en de Atheners waren nog niet aangekomen. Ze hadden dus geen verkenners rond hen rijden.

Tegenover het leger van Argos stond het Spartaans leger dat de weg naar de stad blokkeerde. Op de heuvels boven de Argiven blokkeerden de Corintiërs, Phlasiërs en Pelleners de wegen naar de bergen, en vanuit de richting van Nemea arriveerden de Boeotiërs, de Megariërs en de Sicyoners.

De veldheren van Argos waren zich nog steeds van geen gevaar bewust. Ze dachten dat ze de Spartanen gevangen hadden tussen hun stad en hun leger. Ze hadden de Spartanen in de klem gedrongen, dachten ze.

De mannen van Argos begonnen dan echter na te denken. Wat konden de resultaten zijn van een Spartaanse nederlaag? Eigenlijk wilden ze geen nederlaag van Sparta, hier. Ze dachten na over de gevolgen van een nederlaag van Argos. Ze wilden Argos niet verwoest zien. De mannen die aldus nadachten waren vooral de veldheer Thrasyllus en de proxenos van Sparta in Argos, Alciphron, die zich toen ook in het leger van Argos bevond. Thrasyllus was de opperbevelhebber voor Argos. Hij stopte zijn mannen en ging met Alciphron vooruit om met Agis te praten.

Agis zag de twee gezgsdragers naar zijn leger stappen. Hij vermoedde dat ze wilden praten om zich met goede voorwaarden over te geven. De mannen werden achter de Spartaanse lijnen naar hem gebracht. Koning Agis stond daar in volledige bronzen bepantsering, lang haar wapperend in de wind op de heuvel. Hij droeg zijn schild en speer nog in de handen, de benen lichtjes geopend, vast op de aarde, alsof hij aan de Argiven wou tonen dat de Spartanen het land van Argos in bezit wilden nemen of het met bloed doordrenken. Hij was een prachtige man, rijzig en slank, lenig, sterk gespierd in schouders, armen en benen, en hij had een mooi gesneden, zeer mannelijk gezicht. Hij was een fijne atleet, het beste wat de militaire opvoeding van Sparta kon creëren. De twee Argiven kwamen onder de indruk van zijn kalme, Koninklijke houding. Spartaanse, Epidaurische en Arcadische bevelvoerders stonden plechtig rond hem, allen volledig bewapend. Ze keken arrogant en argwanend naar de mannen van Argos.

De Argiven spraken echter met vaste stem. Ze stelden voor dat de Spartaanse Koning geen veldslag zou leveren. Ze zeiden dat Argos bereid was een rechtvaardige arbitrage te aanvaarden betreffende elke klacht van Sparta tegen Argos. Ze vroegen een wapenstilstand om dat uit te werken en misschien tot een vredesverdrag te komen. Agis dacht even na, en dan beval hij zijn bevelvoerders achteruit te stappen. Met slechts één bevelvoerder van Sparta naast zich, sprak hij nog een lange tijd met de vertegenwoordigers van Argos.

De Argiven merkten op dat op deze dag vele mannen wellicht onnodig zouden moeten sterven, want Argos was bereid de vredesvoorwaarden van Sparta te aanvaarden. Agis verweet de Argiven hun invallen in het land van Epidaurus en hij stelde dat de Argiven niet langer op die manier Sparta mochten uitdagen en beledigen. Alciphron bleef antwoorden dat Argos de

beslissing van de arbitrages over de problemen die Sparta kon opperen zou uitvoeren. Hij verzekerde Agis ervan dat ze tot een vergelijk konden komen.

Agis geloofde Thrasyllus en Alciphron. Hij zag de angst in de ogen van de mannen, de vrees die hij ook al vóór de veldslagen gekend had, en hij veronderstelde dat Argos werkelijk onder de indruk was gebracht van de macht die de Spartanen in het veld hadden verzameld. Hij wist dat hij in een veldslag vele Spartiaten zou verliezen, en Sparta moest Spartiaten schonen voor belangrijker veldslagen. Hij wou bondgenoten in de Peloponnesos, geen vijanden. Hij kon alles winnen waarvoor hij zich op mars had gezet, zonder een veldslag.

Koning Agis dacht dat hij als een wijze man moest handelen. Hij ging akkoord met een wapenstilstand van vier maanden. Hij zei grimmig dat de Argiven die vier maanden kregen om met Sparta een overeenkomst te bereiken. Als na die periode geen vredesverdrag door Argos werd aanvaard, dan verzekerde hij aan Thrasyllus en Alciphron dat hij terug zou komen met nog meer hoplieten en ruiters dan hij nu gebracht had, en hij beloofde dat hij dan geen medelijden meer zou tonen.

De Argiven aanvaardden de wapenstilstand en ze keerden terug naar hun leger. Thrasyllus gaf het bevel om naar Argos te marcheren. Het Spartaanse leger liet hem door.

Agis beval zijn legers hun falanxen op te breken en weg te stappen. Hij negeerde de protesten van zijn geallieerde veldheren en weigerde hen te antwoorden. Hij nam niemand in vertrouwen over zijn beweegredenen, zodat het een hele tijd duurde aan zijn bevelvoerders om al de mannen de bevelen van Agis te doen opvolgen. Alle legers verlieten de vlakte van Argos en het leger van Argos marcheerde zonder problemen de stad in.

Alcibiades verbleef toen in Argos. Hij stond op de muren van de stad, en zag de hoplieten in dichte rangen terugkeren. Hij zag de kolommen van stof naar de hemel rijzen en naar de stad vorderen. Hij was verbaasd hen zo snel te zien weerkeren. Hij meende even dat de Argiven de veldslag heel snel gewonnen hadden, maar diep in zijn binnenste wist hij wel dat zoiets onmogelijk was. Wat was er gebeurd? Hij bleef verbaasd kijken. Toen de eerste troepen dichterbij de muren verschenen zag hij geen tekens van een gevecht op de mannen. Hij zag geen wonden, geen vermoeidheid van een gevecht, geen bloed. Was het leger van Argos gevlucht om nu de stad binnen te lopen en om een lang beleg te moeten verduren? De Spartanen hielden niet van belegeringen. Hij vreesde voor de gevolgen van de vlucht van de Argiven uit het veld. Waar bleven de Spartanen?

Het leger van Argos stapte de stad niet binnen, want dat was verboden door de wetten van Argos. Het stopte op enige afstand van de muren, nabij een tempeloord genaamd de Charadrus. Dat was de plaats waar de resultaten van militaire expedities moesten besproken worden voordat enig leger van Argos weer de stad mocht betreden.

Alcibiades snelde de poorten van de stad uit, samen met de vertegenwoordigers van de Raad. Hij merkte de vreemde stilte van de hoplieten op, hun opgeluchte, maar meestal kwade, grimmige gezichten. Wat was er gebeurd? Hij liep naar de plaats waar de veldheren zich verzameld hadden. De vijf veldheren van Argos begonnen verslag uit te brengen aan de Raad. Twee veldheren spraken zich afwisselend uit aan het volk. Een grote menigte verzamelde zich rond de plaats. Hoplieten en burgers stonden samen. Elk woord dat gezegd werd, werd herhaald in de massa, gefluisterd van mond tot oor, van man tot man.

De veldheren zeiden dat Thrasyllus en Alciphron op eigen initiatief onderhandeld hadden met Koning Agis en de veldslag konden opschorten. Thrasyllus werd naar voren geroepen. Hij legde uit hoe hij het initiatief had genomen om voor een wapenstilstand te gaan pleiten, opdat aan de zonen van Argos een zeer kostelijke nederlaag zou bespaard blijven. Hij bevestigde dat de Spartanen ook naar de klachten van Argos zouden luisteren en samen de vrede konden verzekeren in de Peloponnesos.

De Raad van Argos en ook het volk voelden zich geschandaliseerd en fel geërgerd. Ze schreeuwden dat het beter was te sterven voor de vrijheid en de eer, dan de slaven van Sparta te worden. Thrasyllus had geen autoriteit om te onderhandelen in de naam van Argos. De mannen trokken met geweld Thrasyllus uit de Charadrus. Ze begonnen stenen naar hem te werpen. De veldheer vluchtte onder een vlaag scherpe stenen die goed gemikt werden, maar de stenen raakten hem aan het hoofd, zodat hij begon te bloeden uit meerdere wonden. Hij strompelde de Tempel van Apollo in. Hij kon slechts de woede van het volk van Argos ontvluchten door zich binnen in de tempel te verbergen achter een altaar. De mannen van Argos achtervolgden hem tot zelfs verder dan de poort van de tempel, maar ze hielden zich in eens wanneer ze binnen stonden. Daar en dan veroordeelden de andere veldheren en de magistraten van Argos Thrasyllus met eeuwige verbanning, en ze verklaarden al zijn bezittingen in Argos verbeurd.

De wapenstilstand met Sparta was afgesloten door twee leiders van Argos. De overeenkomst kon niet zo gemakkelijk ongedaan gemaakt worden. Alcibiades ging graag akkoord met de andere veldheren van Argos dat het verdrag niet afgesloten was met de toestemming van het volk van Argos, dus niet formeel aanvaard door Argos. Geen eden waren genomen, behalve dan door Thrasyllus en Alciphron. Het verdrag was niet ondertekend volgens de wetten van Argos en daarom was Argos niet wettelijk gebonden door de overeenkomst.

Alcibiades dacht dan weer grondig na over wat hij werkelijk wou verwezenlijken in de Peloponnesos. Wou hij oorlog met Sparta of vrede tussen de steden, hier? Het einde van de vijandelijkheden betekende dat een bondgenootschap met Sparta zou onderhandeld worden door Argos, wat het effect zou vernietigen van het vroegere verdrag dat Argos had met Athene. Het nieuwe bondgenootschap zou ook de vrienden van Argos binden, de Mantineërs en de Eleianen, want die konden niet afzonderlijk weigeren. Het resultaat betekende een catastrofe voor hem, want het verdrag dat met Athene getekend was zou dan waardeloos worden.

De alliantie met Sparta kon vrede brengen in de Peloponnesos, of minstens een halt toeroepen aan de vijandelijkheden. Sparta zou wel varen van de handel met de landen rond Lacedaemon, zodat ze haar interesses en aandacht weer kon richten naar Athene en Attica. Sparta zou kunnen rekenen op de hoplieten van Argos en op de schepen van Argos. Argos bezat een meer dan uitstekend leger van Dorische hoplieten, en die waren van een betere kwaliteit, meer gedisciplineerd en harder van de constante schermutselingen met hun geburen dan wat zelfs thans de Atheense burgers-hoplieten waren. Een gezamenlijke Corintische en Argivische vloot betekende geen bedreiging voor de Atheense triremen, maar het was een begin. Sparta zou een indrukwekkend leger van geallieerden kunnen opstellen, en het zou dat leger op eender welk ogenblik tegen Athene in het veld kunnen brengen. Zelfs als ze dat niet zou doen, zou de Volksvergadering het denken. De politiek van Alcibiades in de Peloponnesos lag dan in duigen. Nicias zou hem aan de kaak stellen in de Volksvergadering.

Wat zou er gebeuren als Argos de wapenstilstand niet eerde? Alcibiades was er redelijk zeker van dat dan de tergingen van Argos, Mantinea en Elis aan het adres van Sparta verder zouden duren. De oorlog zou uiteindelijk tot een veldslag leiden. Drie maal nu al, had Agis zich op mars gezet, en drie maal was hij omgekeerd zonder een veldslag te leveren. Waarom geen vierde maal? Alcibiades meende dat Agis zich onzeker voelde over zijn bekwaamheden om in een veldslag te leiden. Agis wou geen kostbare Spartaanse levens riskeren tenzij hij er heel erg van overtuigd was dat hij kon winnen met slechts kleine verliezen. Agis had meer schrik van de Argiven dan van de Atheners. Argos had Sparta vroeger al verslagen. Temeer, wist

Alcibiades, dat Sparta langzaam aan het wegwijnen was, langzaam maar zeker. Endius had hem dat te verstaan gegeven. Elk jaar waren er minder Spartiaten van de hoogste klasse, hun rangen werden niet hernieuwd, of niet snel genoeg hernieuwd. Ze hadden niet genoeg kinderen, niet genoeg kinderen geraakten door hun militaire opvoeding. Elke jonge Spartaanse hopliet die gedood werd betekende dat een familielijn uitstierf. Ja, Agis wou Sparta sparen. Maar vroeg of laat zou hij toch wel moeten reageren op de provocaties. Sparta kon niet eeuwig verdragen om van langs alle kanten gestoken te worden in haar eigen territorium. Het zou opnieuw moeten aanvallen, massaal, met een overweldigende macht van al haar geallieerden. Een zeer grote veldslag zou dan moeten plaats hebben. Die veldslag kon gewonnen of verloren worden.

Wat gebeurde er als Argos de veldslag won? Dan zou Sparta afgedaan hebben. Het zou slechts als een schaduw van zichzelf verder kunnen bestaan. Waarschijnlijk zouden honderden Spartiaten gedood worden op het veld, of wanneer ze zich probeerden terug te trekken. De Spartiaten zouden niet vluchten! Ze zouden tot de laatste man blijven staan, en zich slechts terugtrekken als daartoe de bevelen gegeven werden, en dan terugtrekken in goede falanx slagorde om de ganse weg tot Sparta achtervolgd te worden, en verder verliezen te lijden. Argos moest meer ruitelij krijgen.

Corinthe ook zou verslagen zijn! De Spartaanse alliantie zou haar tijd gehad hebben. De Dorische kolonies in de Aegeïsche Zee zouden in de handen vallen van de Atheners. Was zulke uitkomst realistisch? Wellicht niet, voelde Alcibiades in zijn buik, maar de opbrengst ervan zou groot zijn voor Athene, reusachtig!

Athene zou niets verliezen door de Peloponnesische legers tegen elkaar te laten slaan. Athene zou wat strijders moeten sturen, op zijn meest een paar duizend hoplieten, een symbool van haar steun volgens het verdrag met Argos. Het zou niet een zeer groot contingent van hoplieten mogen zenden, zodat Sparta haar niet te erg zou kunnen beschuldigen het vredesverdrag van Nicias te hebben geschonden. In elk geval zou Nicias in Athene er ook voor zorgen dat geen groot aantal troepen naar Argos gezonden werd, en Alcibiades zou nooit de mening van de Volksvergadering kunnen doen overhellen naar een open oorlog met Sparta. Nu nog niet.

Alcibiades zou echter niet veel politiek voordeel voor zichzelf halen in het geval Argos een veldslag won. Hij was slechts een afgezant van Athene. Hij kon het Atheens leger niet leiden. Toch zou hij een deel krijgen in de glorie, en kunnen deelnemen in de triomf te Athene.

Wat zou er gebeuren mocht Argos de veldslag verliezen? Niet veel meer dan wat er zou gebeuren als er helemaal geen veldslag kwam! Een verdrag zou gezworen worden tussen Argos en haar bondgenoten enerzijds en Sparta anderzijds. Dat bondgenootschap zou opgedrongen zijn op de punt van een speer, en de Raden van Argos, van Mantinea en Elis zouden de Spartanen daarvoor haten! Een staat van vijandelijkheid zou verder blijven heersen met Sparta, die Alcibiades kon blijven aanwakkeren en voeden met verdenkingen en intriges. Alcibiades was de afgezant hier, niet de veldheer van Athene. Het was niet hij die zou verliezen. Sparta zou verzwakt worden in een belangrijke veldslag te land. Zo vele jonge Spartiaten zouden gedood worden, dat de stad haar wonden zou moeten likken gedurende minstens tien jaar. Alcibiades bewonderde de legers van Argos en Mantinea. De hoplieten van Argos konden veel schade toebrengen aan de geallieerde Spartaanse legers, zelfs als Argos verloor.

Wat moest dan de conclusie zijn? Vrede of oorlog, of iets er tussenin? Neen, iets er tussenin bestond niet, was onmogelijk! Het negeren van de wapenstilstand zou in elk geval tot oorlog leiden.

Alcibiades koos de oorlog. Hij koos de oorlog omdat de winst reusachtig was als de veldslag gewonnen werd, en als de veldslag verloren werd dan zou de situatie er niet veel erger aan toe zijn dan ze nu was. Die verdomde Thrasyllus en Alciphron! Op dit ogenblik, onder de wapenstilstand, was Argos op haar eer gedwongen de wapenstilstand te eren. Dit was geen gokspel, maar onverzoenlijke logica! Hij ook moest voor de oorlog kiezen, geen ander alternatief bleef over.

Mantineea

Enkele dagen later, terwijl Alcibiades nog steeds de situatie overdacht, meerde een Atheense vloot aan in de haven van Argos. De Atheners werden geleid door Laches en Nicostratus. Die twee werden door Athene aangeduid om te dienen als veldheren voor de expeditie. Ze waren nevenveldheren van Alcibiades, maar Nicias had er voor gezorgd dat Alcibiades deze campagne niet kon leiden en er dus geen voordeel kon uit halen. Laches en Nicostratus waren in bevel. Alcibiades was slechts de afgezant. Hij mocht de troepen niet leiden.

Laches kwam met duizend hoplieten en driehonderd ruiters. Dit was een belangrijke groep, maar helemaal niet voldoende groot om enig beslissend gewicht in een Peloponnesische veldslag te betekenen. Alcibiades wist dat vijftien of twintig maal meer mannen minstens aan elke zijde in het veld zouden staan. Athene had de aantallen strijders die de bondgenoten van Sparta in de strijd konden brengen schromelijk onderschat. Hij zei niets daarvan aan de Atheense veldheren, echter. Hij verwelkomde hen als bevrijders van het land.

Toen de Atheense versterkingen hun kamp opbouwden buiten Argos, vroegen de Argiven aan de Atheners om weer weg te gaan, om terug naar huis te keren. Ze bleven onwillig om de vrede met Sparta te breken. Alcibiades merkte grimmig op dat hoewel de Argiven geprobeerd hadden Thrasyllus te stenigen, ze nu opgelucht leken om de veldslagen te kunnen ontwijken. De veldheren van Argos durfden Alcibiades niet in het openbaar laten spreken tot het volk van Argos, uit vrees in het publiek voor lafaards te worden uitgescholden.

Alcibiades sprak dan maar in privé met de leden van de Raad van Argos. Hij sprak tot de Tachtig en tot de leden van de Artynae. Hij sprak met de Demiurgi van Mantineea en met de Polemachos, en de leiders van Elis, die allen in Argos vergaderden. De Mantineërs en de Eleianen waren geërgerd. Die mannen hadden steden in hun gebieden die bezet werden gehouden door de Spartanen. Ze wilden de oorlog voortzetten. Ze voelden zich heel wat sterker met de Atheense hoplieten in hun legers, en ze wilden geen vrees tonen aan de Atheners. Alcibiades liet aan sommige van die mannen verstaan dat misschien nog meer troepen van Athene zouden kunnen komen.

De Mantineërs en de Eleianen zeiden aan de Argiven dat ze samen de oorlog konden winnen. Ze dwongen de Raad van Argos Alcibiades toe te laten tot het volk te spreken, en ze bereikten dat de Tachtig van Argos zich akkoord verklaarden om naar Alcibiades te luisteren, naar de Atheense afgezant. Tengevolge de sterke druk van hun bondgenoten lieten de Argiven toe dat Alcibiades de mensen zou toespreken.

Alcibiades sprak tot het verzamelde volk van Argos op een plaats onder de Larissa citadel in de stad. Hij begon met de burgers van de Argolide streek er aan te herinneren dat de Argiven de dappere afstammelingen waren van moedige mannen. Hij sprak over hun stichter Inachus, de zoon van de Titanen Oceanus en Thetys, en van zijn zoon Phoroneus, naar wie de stad een tijdje werd genoemd. Waren niet de Argiven ook Inachiden, afstammelingen van de Titanen,

die over de aarde geheerst hadden zelfs vóór de goden? De Argiven waren een trots en sterk volk. Daarna sprak hij over Thrasyllus en over Alciphron. Hij zei dat die verraders van het volk van Argos in hun eigen naam slechts een onwettige wapenstilstand met Sparta hadden bekokstoofd, en beloften hadden gedaan die beledigingen waren voor de mensen van Argos. Hij wees dan naar de Atheense veldheren en pleitte er voor dat die veteranen nu niet zouden teruggezonden worden, nu ze met een belangrijke strijdkracht ter hulp waren gesnel, wat trouwens de verbintenissen van Athene met haar bondgenoten bewees. Hij loofde dan de kwaliteiten van het leger van Argos, de dapperheid van Mantinea en de moed van de hoplieten van Elis. Hij zei dat die mannen onoverwinbaar waren en in een veldslag zouden strijden zoals leeuwen. Ze konden gemakkelijk de Corintiërs en de Epidauriërs en de mannen van de mindere stadsstaten van de Peloponnesos verslaan. Daarna konden ze zich concentreren op de Spartanen. Waren de Spartiaten geen lafaards die al drie maal waren weggelopen? Hadden de mannen van Argos schrik van Agis, die zich al drie maal had omgedraaid, en die niet durfde te vechten met strijders van Argos? Waar bleef de eer van Argos?

De veldheren van Mantinea en Elis waren ook aanwezig tijdens de redevoering van Alcibiades. Zij ook spraken nu en ze vroegen onmiddellijk de oorlog verder te voeren, en de wapenstilstand te breken. De Argiven aanvaardden met tegenzin.

Na de vergadering organiseerden de Mantineërs, de Eleianen en de Atheners hun legers voor een campagne, en ze marcheerden tegen de stad Orchomenus in Arcadië. De veldheren van Argos aarzelden en draalden, maar na enkele dagen vervoegden ze toch hun bondgenoten. Alcibiades stond opnieuw op het hoogste punt van de Larissa citadel om de legers te zien vertrekken in lange kolommen, naar Orchomenus. Hoe graag had hij die legers naar de overwinning geleid! Hij dacht dat hij nu wist hoe de Spartaanse hoplieten en hun falanxen aan te pakken. Met zijn hoplieten zou hij de geallieerde troepen van de Spartaanse Bond verpletteren, terwijl hij de Spartanen met cavalerie en peltasten ter plaatse zou houden. Die lichte troepen konden de Spartaanse hoplieten teisteren met pijlen, slingers en werpsperen, zoals Demosthenes gedemonstreerd had op Sphacteria, en ook op de wijze waarmee Clearidas de laatste Atheense weerstand te Amphipolis had gebroken.

Alcibiades zei aan Laches dat veldslagen tegen de Spartiaten niet gewonnen werden op de wijze van de Spartanen. Laches, echter, wou zijn tactiek niet met Alcibiades bespreken. Hij zag Alcibiades nog steeds als een jongere bevelvoerder, een man die gedurende vele jaren onder hem had gediend. Alcibiades was een bevelvoerder met mooie ideeën, maar Laches wist wel wat hij moest doen. Laches was van mening dat Alcibiades niet wist hoe snelle beslissingen te nemen in het veld, in de hitte van het ogenblik, en dat was waar veldslagen gewonnen werden, zei hij. Neen, smeekte Alcibiades, veldslagen werden gewonnen vóór ze begonnen. Maar Laches schudde Alcibiades van zich af, grinnikend dat een ambassadeur vertrouwen moest hebben in zijn veldheren.

Laches wou niet verder luisteren. Hij bereidde zich voor, en de legers marcheerden Argos uit. Alcibiades stond boven op de Larissa, en hij wong zijn handen in wanhoop.

De stad Orchomenus werd bestormd en veroverd. De geallieerden bespraken daarna waar ze vervolgens zouden aanvallen. De Mantineërs wilden naar Tegea oprukken, de Eleianen echter naar Lepreum. De Argiven en de Atheners gaven de voorkeur aan Tegea omdat een partij van democraten daar intrigeerde om de geallieerden te helpen de stad aan hen over te geven. De stemmen gingen naar Tegea, maar de Eleianen waren boos dat de geallieerden niet gestemd

hadden om Lepreum te bevrijden. Ze verlieten verontwaardigd de legers en trokken huiswaarts.

Na de vier maanden van wapenstilstand en na de verovering van Orchomenus, hoorden de Spartanen van het gevaar dat over Tegea hing. De oligarchen daar waarschuwden de Spartanen dat als Sparta niet snel reageerde, de stad kon overgaan tot deelname aan de bond van Argos.

Koning Agis trok daarop weer met zijn leger uit Sparta, maar hij kreeg tien Spartiaten van de bevelvoerderklasse mee als speciale raadgevers, hem opgedrongen door de ephoren. Hij marcheerde uit Sparta met al de Spartiaten, met al de perioecische hoplieten en de heloten die hij kon aanmonsteren. Hij deed ook beroep op al de bondgenoten van Sparta. De geallieerden uit Arcadië marcheerden rechtstreeks mee met hem en ook de Boeotiërs, de Corintiërs, de Phocriërs en de Locriërs zouden hun troepen naar de nabijheid van Mantinea brengen. De Spartanen rukten op naar een Tempel van Heracles te Mantinea, en daar zetten ze hun slagorde samen.

De Argiven en de Mantineërs kwamen aan net vóór hun falanxen, en de twee legers stonden dreigend klaar voor het gevecht.

Agis wou een veldslag daar en dan houden, maar later werd bekend dat één van de oudere mannen in het Spartaans leger naar Agis geroepen had dat de Argiven een zeer sterke positie hadden ingenomen, en hij verweet Agis het ene slechte met het andere te willen overwinnen. De man bedoelde dat Agis zijn vroegere fouten en aarzelingen niet zou moeten proberen goed te maken door nu, tegen Argos, te willen aanvallen op het verkeerde ogenblik en op de verkeerde plaats. Agis had eerst naar de man met verbazing gekeken, daarna met dankbaarheid, en hij had zijn leger weggeleid.

De Argiven waren erg kwaad op de Spartanen om hen nogmaals te zien terug te trekken. De veldheren brachten hun leger van hun sterke positie bovenop de heuvel die ze bezetten naar beneden, en ze zetten hun kamp op tussen de bergen en de Tempel van Heracles.

De Spartanen kwamen al de volgende dag terug, in de mening dat de Argiven ook teruggekeerd waren. Ze waren verbaasd de Argiven nog steeds op hun weg te vinden. De twee legers vormden snel hun slagorde in falanxen, en ze bereidden zich voor op het gevecht.

De linkervleugel van de Spartanen bestond uit de Sciritae, de bergstrijders die steeds de Spartaanse legers begeleidden. Aan hun rechterkant stonden de hoplieten die met Brasidas in Thracië gevochten hadden, en nog meer heloten die hun vrijheid hadden gekregen. In het midden bevonden zich de regimenten van de Spartiaten. De rechtervleugel van het leger van Agis werd gevormd door de Arcadiërs van Heraea, de Maenaliërs en verder rechts nog stonden de Tegeërs. Aan elk uiteinde bevonden zich enkele Spartaanse hoplieten, en ook de Spartaanse ruitrij.

Aan de zijde van de Argiven werd de rechtervleugel bemand door de Mantineërs, die dus tegenover de Sciritae stonden. In het midden vochten de bondgenoten van Arcadië en de hoplieten van Argos. Links van hen vochten de troepen van Cleomaea en van Ornaea, en aan de uiterste linkerkant bevonden zich de Atheners met hun ruitrij, tegenover de hoplieten van Tegea.

De twee legers hadden bijna evenveel strijders. De falanxen bleven ongeveer acht rijen diep. Een zeer grote veldslag werd gevochten te Mantinea tussen de volkeren van de Peloponnesos.

Alcibiades was eerst in Argos gebleven, maar dan nam hij een paard en hij galoppeerde naar Mantinea om dicht bij het slagveld te geraken. Hij stond boven op de muren van de poort van de stad en hij keek in de richting van het slagveld.

Laat in de namiddag zag hij de eerste geallieerde troepen de stad weer bereiken. De mannen liepen niet in de mooie rijen die hij gezien had toen de legers terugkeerden van hun afgebroken veldslag nabij Argos. De strijders kwamen in kleine, daarna in grotere groepen. Ze hadden lang gelopen en ze leken uitgeput. Ze waren bedekt met stof, zweet en bloed. Sommige van de mannen ondersteunden andere mannen die het moeilijk hadden om te gaan. Onder de strijders die tot onder de muren kwamen bevonden zich vele gekwetsten.

Alcibiades wist toen al dat de Argiven de veldslag verloren hadden.

Kort nadien zag Alcibiades een redelijk grote groep Atheners verschijnen. Hij nam zijn paard en reed de stad uit om te gaan horen wat er gebeurd was. De Atheners stopten buiten de stad, dicht bij de muren van Mantinea, naast de rivier, en ze gingen liggen om in het zand en op de rotsen te rusten. Alcibiades stapte van zijn paard af en sprak met een bevelvoerder. De man legde hem hijgend uit hoe de veldslag was verlopen.

De Mantineërs hadden eerst de Sciritae verslagen en ook een deel van de Spartanen, maar de uitgekozen Spartiaten in het midden hadden zich door het centrum van de Argiven heen gebroken en ook de linkervleugel van Argos opgerold. Het centrum van Argos en de linkervleugel hadden zelfs niet weerstaan aan de eerste schok, die zo vreselijk was geweest dat geen leger op aarde, tenzij een ander leger van Spartiaten, hem had kunnen afslaan. De Atheners werden vanuit alle kanten omsingeld door vijanden, maar hun ruitrij kon hen helpen vluchten. Daarna had Agis bemerkt dat zijn linkervleugel bedreigd werd, en hij had de rest van zijn leger op de Mantineërs doen vallen. Dat gaf wat tijd aan de mannen van Argos en aan de Atheners om te ontsnappen.

Zeer veel Mantineërs werden op die dag gedood, maar de meeste troepen van Argos en van Athene konden ontsnappen. De geallieerden van Athene betreurden meer dan duizend gesneuvelde strijders, onder wie de twee Atheense veldheren. Laches werd in de rug doorstoken toen hij van het slagveld wou vluchten. De Spartanen hadden bijna driehonderd Spartiaten en andere hoplieten verloren, en hun bondgenoten ongeveer hetzelfde aantal.

De Argiven en hun bondgenoten hadden enig geluk, want de volgende dag moesten de Spartanen hun meest belangrijke Carnaeïsche Festival vieren, zodat het leger van Sparta terug naar huis marcheerde in plaats van door te rukken naar thans onverdedigd Argos.

Het nieuws van de nederlaag kwam ontredderend aan voor Alcibiades. Al het bloed liep weg uit zijn gezicht toen hij hoorde van de catastrofe, en hij begon te beven. Hij greep naar zijn haar met beide handen, en trok. Hij vervloekte al de goden van Olympus. Hij draaide zijn rug naar de bevelvoerder zonder de man te bedanken, maar hij had het moeilijk om klaar te zien toen hij liep.

De nederlaag bleek totaal voor de bondgenoten van Argos. Argos zou nu een overeenkomst moeten bereiken met Sparta, want niets weerhield de Spartanen ervan om terug te keren na hun Festival en de vlaktes van de Argolis streek en van Mantinea te verwoesten. De Argiven en de Mantineërs waren nog wel in staat om het hoofd te bieden aan de Spartanen, maar ze zouden verachtelijk op hun knieën buigen en smeken om een bondgenootschap met Sparta. Ze zouden elke Spartaanse eis inwilligen. De rol van Alcibiades in de Peloponnesos liep praktisch ten einde.

Op de dag die voorafging aan de Slag van Mantinea maakten de Epidauriërs van de gelegenheid gebruik om wraak te nemen op de invallen van Argos in hun gebied. Op hun beurt vielen ze de Argolis streek binnen, die zonder verdediging was gelaten. Gelukkig kwamen drieduizend hoplieten uit Elis aan te Mantinea, en ook duizend bijkomende Atheners, die als versterkingen op weg waren, maar die te laat kwamen voor de Slag van Mantinea. Alcibiades schreeuwde dan zijn wanhoop uit, want waren die strijdkrachten slechts enkele dagen eerder aangekomen, dan hadden ze de balans van de krachten kunnen doen overhellen naar de Argiven en hun bondgenoten. Alcibiades beval die nieuwe troepen de Epidauriërs terug te slaan terwijl de Spartanen nog aan het feesten waren. Die troepen dreven inderdaad de Epidauriërs terug. Daarna bouwden de Atheners een sterke muur rond de stad van Epidaurus. Wanneer die muur gebouwd was, konden de Eleianen weer naar huis, maar de Atheense hoplieten dienden als garnizoen op de versterkingen, zodat Epidaurus opgesloten zat. Het volk van Argos was Alcibiades dankbaar hiervoor.

Een beetje later, na het Festival van de Carnaea, marcheerde het Spartaans leger weer uit haar stad. Dit gebeurde in het begin van de winter, in het seizoen van de late herfst. Het leger stopte te Tegea en zond gezanten naar Argos om onderhandelingen te eisen betreffende de twistpunten tussen de steden. De Spartaanse ephoren zonden Lichas zoon van Arcesilaus uit, hun proxenos voor Argos, om de voorwaarden tot de overgave en het nieuwe bondgenootschap met Sparta te onderhandelen.

Alcibiades bevond zich in die tijd ook nog te Argos, en hij nam deel aan de vergaderingen. Hij kon de beslissingen een beetje doen vertragen. De pro-Spartaanse partij was natuurlijk sterker geworden in Argos, en ze durfde nu openlijk het verdrag met Athene in vraag te stellen. De Argiven hadden voldoende mannen verloren en voldoende moed, voldoende geloof in hun eigen kracht, en voldoende vertrouwen in hun bondgenoten, om er sterk aan te twijfelen dat ze de Spartanen nog in een nieuwe veldslag konden weerstaan. Ze waren ook onzeker over Athene. Athene lag ver weg. Troepen van Athene waren te laat en te weinig aangekomen om Argos te kunnen beschermen. De Argiven vreesden Sparta nu meer dan ooit. Ze hadden met vuur gespeeld, en ze hadden hun vingers verbrand. De geest van weerstand tegen Sparta was gebroken, en Sparta leek grootmoedig de vrede aan te bieden.

Alcibiades kon de Argiven er niet toe brengen de oorlog verder te zetten. In een laatste Volksvergadering stemde het volk van Argos gelaten toe met een voorstel om de openingen naar vrede met Sparta te aanvaarden. De ephor Lichas onderhandelde het vredesverdrag met Argos. Het verdrag hield ook in dat als de Atheners zouden weigeren de versterkingen die ze te Epidaurus gebouwd hadden te verlaten, ze zowel vijanden van Argos als van Sparta zouden verklaard worden, en dat zou het einde betekenen van de Vrede van Nicias. Alcibiades kon dat niet riskeren op dit ogenblik. Hij ging er mee akkoord de Atheense strijdkrachten weg te trekken van Epidaurus.

Later, terwijl de gezanten van Sparta en Argos nog verdere besprekingen hielden, kwamen de Argiven en de Spartanen tot een akkoord over een vredesverdrag dat vijftig jaar moest duren. Het werd een pact van wederzijdse niet-agressie. De staten beloofden hun twisten in vrede op te lossen, en op een rechtvaardige manier.

Alcibiades had beloofd de Atheense hoplieten terug te trekken van Epidaurus, maar hij had zich niet tot een datum verbonden. De Argiven negeerden hem nu, en ze zonden een delegatie naar Athene om de terugtrekking te vragen van de Atheense troepen. De afgezanten van Argos overhaalden de Atheense Volksvergadering.

De Volksvergadering zond de veldheer Demosthenes om het Atheens leger weg te halen van Epidaurus. Demosthenes slaagde er in dat leger ongedeerd terug te brengen. Athene hernieuwde dan zelfs het oude vredesverdrag dat ze hadden met Epidaurus.

Die gebeurtenissen waren beledigingen voor Alcibiades, tenminste, zo dacht hij er toch over. Gans de tijd bleef hij pruilen in Argos.

Een gezamenlijk leger van Sparta en Argos bedreigde Sicyon iets later, en installeerde er een oligarchische regering. In Argos ook zou een oligarchie voortaan over de stad heersen, haar democratische partij werd vervolgd. Alcibiades was niet meer welkom in Argos. Hij keerde terug naar Athene.

Ostracisme

In het begin van dat jaar, na de Slag van Mantinea, nam Alcibiades deel aan zo veel Volksvergaderingen als hij kon. Zijn positie in Athene was aangetast, maar zijn reputatie niet vernietigd. Hij bleef naar de vergaderingen gaan, maar hij moest een tijd een meer bescheiden rol innemen en hij bleef dikwijls zwijgen. Hij was wel fysisch aanwezig op de Pnyx, maar hij was niet altijd echt aan het luisteren naar de lange, vervelende redevoeringen van de sprekers. Hij vond de meest dagdagelijkse onderwerpen van de stad zeer onbeduidend.

Tijdens één van die vergaderingen stond hij bijzonder verdwaasd 's morgens, omdat hij aan een zeer onstuimig symposium de nacht ervoor had deelgenomen in het huis van één van zijn vrienden, de metiek Pulytion. Pulytion was uiterst rijk en ongelooflijk sluw in de handel, een vent die zilveren munten kon halen uit elke onderneming. Pulytion was een goede vriend van Axiochus. Alcibiades gebruikte Pulytion voor zijn relaties in de Ionische steden van Azië en verder dan de Hellespont. Pulytion had ook een zwak voor Alcibiades. De symposia van Pulytion waren vreemde gevallen, dikwijls wild en wellustig, en waarin Helleense tradities gemengd werden met oosterse religieuze ceremoniën rond Baal of Astarte. Alcibiades meende wel dat zelfs Pulytion niet helemaal wist wie of wat die uitheemse goden waren. Pulytion hield enkel en op onschuldige wijze van de atmosfeer, de zware geuren, de dansen, en de rest. Het aanbidden van niet-Helleense goden was geen misdaad in Athene, en ceremoniën gewijd aan oosterse goden werden gedoogd, maar een Athener die vreemde goden aanbad zou meer dan één wenkbrauw hebben doen rijzen in de polis. Het gevaar en de durf van de symposia van Pulytion trok Alcibiades echter wel aan, tot op een bepaalde hoogte, en Alcibiades dacht in de sessie van de Volksvergadering na over tot waar die hoogte lag. Hij had niet veel slaap gehad de vorige nacht. Misschien was hij zelfs slechts aan het dromen in klaarlichte dag over het symposium van Pulytion.

Zijn aandacht werd pas getrokken toen hij plots zijn naam hoorde vermeld worden. Hij stond achter een groep mannen en hij kwam nu naar voren om beter te horen wat er gebeurde. Toen hij ditmaal duidelijk enige zinnen van de spreker verstond, van de man genaamd Hyperbolus, opende zijn mond zich in verbazing. De vent was goed en wel bezig een procedure van ostracisme tegen hem aan het oproepen.

Alcibiades kon zich niet herinneren wanneer het ostracisme de laatste tijd was toegepast in Athene, maar het moest meer dan twintig jaar geleden gebeurd zijn. Toch hield Hyperbolus een lange redevoering over het gevaar dat rijke, extravagante, briljante manipulators van de publieke opinie betekenden, en hij haalde Alcibiades met naam aan om een ostracisme stemming te vragen op één van de volgende vergaderingen op de Pnyx.

In het ostracisme werd er aan het volk gevraagd de naam van een populaire man op een potscherf te krassen, op een ostracon. Wanneer er voldoende stemmen op potscherven afgeleverd werden, werd de man verbannen uit de stad. Het ostracisme was een zeer oude gewoonte die ingericht was om te voorkomen dat iemand zo populair kon worden in de stad dat zijn persoon een gevaar werd voor de democratische principes van de polis, die tirannie met alle middelen wou vermijden.

Hyperbolus was eigenlijk een walgelijk iemand, iemand met een opzichtig karakter die zich steeds als een wijsneus in het nieuws wou dringen, een man zonder een eigen toekomst, vervelend en verbeeldingloos, een domoor die er de laatste jaren trouwens niet in gelukt was enige functie van belang te verwerven in de polis. Hij stelde wel regelmatig zijn kandidatuur, maar weinige burgers verleenden hem hun vertrouwen. Hyperbolus slaagde in niets in Athene, maar hij kon wel enige invloed uitoefenen op de steeds ontevreden in de Volksvergadering. Hij was niet slechts een democraat, hij was een extreme democraat, die de mensen steeds lastig viel door hen in het lang en het breed de deugden van de volksstemming te willen uitleggen. Hij had ambities, maar zijn ambities werden steeds gedwarsboomd door alle andere hetairae. Voor Alcibiades was deze man een arrogante, onbekwame nietsnut, en ook de meeste Atheners aanzagen hem als dat, maar de man had ook een afgunstige inborst en hij was daarom nu een veroordeling tot een tienjarige verbanning over Alcibiades aan het voorstellen.

Hyperbolus was één van de luidste mannen in de politieke groepen van de extreme democraten. Eens voorgesteld kon de laster uitbreiden en voor een Athene, dat steeds uit was op sensatie omdat er thans niets ernstigs gebeurde, was de gelegenheid om iemand van autoriteit belasterd te zien, en in een schandaal getrokken, steeds een welkome afleiding. Geruchten zouden uit de grond rijzen zoals onkruid op de Pnyx. Alcibiades riskeerde voor tien jaar uit Athene verbannen te worden.

Alcibiades kon gelukkig reageren voordat het voorstel als dusdanig aanvaard werd. Hij meldde dat er andere mensen waren in Athene die konden vallen onder het ostracisme. Hij noemde Nicias en Phaeax, en ook de goede Hyperbolus zelf. De twee eerste namen vielen in plotse, vreselijke stilte in de Volksvergadering, want Nicias was thans meer dan een oorlogsheld. Hij was de redder van de Staat. Phaeax was één van de leiders van de aristocratische, maar toch democratische partij. Alcibiades had twee fijne democraten vernoemd, hoewel één daarvan, Phaeax, zich onder de meest arrogante, nieuwe aristocratische mannen bevond. Phaeax zoon van Erasistratos was al in eerdere veroordelingen genoemd. Hij was een afgezant in Sicilië geweest. Hij was geen goede spreker, maar hij werkte dikwijls in de achtergrond en gaf er de voorkeur aan rechtstreeks, in privé, tot mensen te spreken om zijn invloed uit te oefenen. Alcibiades had er altijd al van gedroomd een dikke vis te stoven met Phaeax.

Iemand sprong dan in twee snelle, lange passen naast Alcibiades, neep hem in de arm en trok hem rond. Alcibiades had gezien wie het was, deed alsof hij zijn voet verzwikte, maar liet zich door de menigte heen naar achter trekken. Het volk lachte toen ze de mannen door lieten, terwijl de heraut op de bema de ostracisme sessie aankondigde met de genoemde namen. Een zeer verraste Nicias keek over zijn schouders, nog steeds Alcibiades vasthoudend. Nicias en Alcibiades gingen tot helemaal beneden aan de Pnyx, waar ze bijna alleen stonden. Hier konden ze praten.

Nicias siste, 'jij domoor, wat heb je gedaan? Besef je niet dat ik de grootste hetaira van de Volksvergadering beheers? We zullen tegen je stemmen, je naam op elke van onze potscherven krassen! Deze keer ben je er aan! Je zult verbannen worden!'

‘Ach, ach, ik ben toch zo een domoor, wat heb ik gedaan, wat heb ik gedaan?’ kloege en knielde Alcibiades. ‘Was dat jouw idee om me uit de weg te ruimen door ostracisme, Nicias? Ach ja, nu kan ik het weer begrijpen! Je machtige partij zal mijn naam op de ostracons kerven. En de partij van Phaeax zal dat misschien ook doen!’

Nicias keek naar Alcibiades alsof Alcibiades nog een grotere dommerik was dan hij, Nicias, ooit gedacht had.

‘Ja, maar,’ vervolgde Alcibiades, ‘de Atheners houden van je, nietwaar Nicias? Hoeveel vriendelijke, onschuldige zielen van buiten je hetaira zullen jouw naam op de scherven krassen, opdat je zou weten hoezeer inderdaad ze je liefhebben? Natuurlijk, je vrienden, die je in je hand houdt, zullen dat niet doen. We weten allen dat die de naam van Alcibiades zullen schrijven! Nochtans, ze zijn toch zo vriendelijk dat ze misschien ook wel die bijzonder aristocratische Phaeax, die hen misprijst, willen kwellen, en niet de naam van Alcibiades. Hoeveel mannen zullen verward blijven? Ik kan hen al horen! Zouden we op de scherf nu de naam van Nicias of van Phaeax moeten zetten, populair of impopulair? Wel, wel, wel, hebben we hier nu niet een interessante situatie die zich ontwikkelt? Hoeveel namen van Nicias en Phaeax zullen er gekerfd worden? Wie weet, in die twijfel wordt de naam van Alcibiades misschien zelfs wel vergeten op die potscherven! Ik moet aan de mensen snel gaan vertellen in de agora en aan de tempels hoe vriendelijk en populair je wel bent, Nicias! Laat me nu gaan, ik moet er direct aan beginnen!’

Nicias was een heel erg rijke man. Weinige mannen wisten waar zijn rijkdom vandaan kwam, en velen waren jaloers op die rijkdom. Hij was een vrome godsdienstige man, soms te vroom. Hij had heel wat van zijn medemensen verweten een leven te leiden dat de religie niet respecteerde. Mannen hielden er niet van in het openbaar berispt te worden. Nicias was er niet meer zo zeker van dat de mensen op iemand anders zouden stemmen omdat ze van hem hielden. Hij begreep dat velen op hem zouden stemmen omdat ze van hem hielden, en wilden tonen hoe populair hij wel was, en vele anderen omdat ze hem benijdden. Zijn hoofd spon. Te velen zouden zijn naam op de scherven kunnen plaatsens om hem uit hun weg te ruimen in Athene. Zeus alleen wist wat de uitkomst van de stemming kon brengen!

Alcibiades bleef ook niet zonder vrees staan. Zijn twee grootvaders, zijn grootvader aan de kant van zijn vader en zijn grootvader aan de kant van zijn moeder, Alcibiades en Megacles, waren ooit geostraciseerd. Veel mannen in Athene herinnerden zich dat nog. Hij vreesde dat sommige mannen zijn durf en kwistigheid afkeurden. De mensen die niet hielden van zijn uitbundige wijze van doen en leven, en de mannen die jaloers op hem waren, konden hem dat alles verwijten en nu zijn naam in de scherven kerven. Zesduizend stemmen waren nodig om iemand te doen ostraciseren, te verbannen. De eenvoudige strategie van Alcibiades was de stemmen te spreiden, maar hij ook was niet zeker van de afloop. Daarom schudde hij Nicias niet van zich af.

Nicias plaatste zich nog een stap dicht bij Alcibiades, en Alcibiades vroeg zich even af of de man hem wou neerkwakken.

Nicias kwam echter tot zeer dicht bij het oor van Alcibiades, en hij fluisterde, zo zacht mogelijk als nog uit zijn keel kon komen, ‘wel, wat gaan we dan aan dit probleem doen?’ ‘Aha,’ lachte Alcibiades, ook al fluisterend, ‘wel, we konden natuurlijk allebei onze partijen vragen voor Phaeax te stemmen en hem voor enkele jaren uit Athene te verwijderen. Maar dat zou niet mooi zijn, nietwaar? Tenslotte heb je de stemmen van Phaeax nodig, want hij houdt de democratie hoog onder de aristocratie, waar jij je houvast moet ankeren. Wat kunnen we inderdaad doen?’

‘Je weet verdomme goed genoeg wat we moeten doen, jij en ik en Phaeax,’ fluisterde Nicias.

‘Ja, natuurlijk,’ hijgde Alcibiades terug in het linkeroor van Nicias. ‘En jij weet het ook al, nietwaar? Al onze partijen, inclusief die van Phaeax, stemmen op Hyperbolus! We zorgen er voor aan iedereen die het wil horen te zeggen dat Hyperbolus eigenlijk de meest populaire man van Athene is! Zelfs de vriendelijkste burgers die van je houden zullen dat de fijnste grap vinden die dit jaar op een Atheense burger gespeeld wordt! De Atheners houden toch zo veel van grappen. En Hyperbolus ook!’

Nicias glimlachte. Hij zei, ‘in orde! Zal je jouw zijde van de afspraak houden?’

‘Ik houd steeds mijn beloften, Nicias,’ zei Alcibiades. ‘Maar hoe kan ik er zeker van zijn dat je jouw woord zult houden?’

Nicias ziedde van nijd, maar hij had een antwoord klaar. ‘We zeggen wat we afspraken en wat er gaat gebeuren aan je vriend Socrates, en we laten hem toe eender wie van ons in het openbaar een leugenaar te noemen als we ons woord niet houden. Dat is een contract!’

‘In orde,’ zei Alcibiades direct. Hij riep luid naar de Pnyx, ‘Socrates, wil je eens naar hier komen?’

Socrates lachte zich een breuk.

De sessie van de ostracisme stemming werd al de volgende dag georganiseerd. In tegenstelling tot de gewone Volksvergaderingen werden de ostracisme stemmingen in de agora gehouden. Houten afsluitingen werden rond de marktplaats gezet, maar tien poorten werden open gelaten in de hekkens, één poort voor elke stam van Athene.

De mannen stroomden de marktplaats in. De Scytische boogschutters moesten de mannen ditmaal niet de agora in duwen. Zesduizend stemmen waren nodig voor een stemming van ostracisme, maar heel veel meer inwoners van Athene wilden aan de stemming deelnemen omdat ze van de opwindende en het schandaal wilden genieten. De magistraten, de archonten, de veldheren, de rechters, en elke belangrijke man van Athene stonden rond de plaats van de sprekers. De heraut riep luid dat een ostracisme stemming nu zou gehouden worden.

Potscherven werden uitgedeeld, maar het leek er op alsof de meeste mannen zelf al een ingekerfde scherf in de handen hielden.

Hyperbolus stond stralend van blijdschap tussen de magistraten. Hij had deze vergadering voorgesteld, dus hij stond op de ereplaats. Dit was zijn grote dag van triomf. Alcibiades zou vandaag verbannen worden en hij, Hyperbolus, zou Athene verlost hebben van een toekomstige tiran. Hij zou beroemd worden in deze stad!

De heraut gaf iedereen de tijd te stemmen. Er werd duchtig gekerfd op de gebakken scherven, en Alcibiades trok de ogen samen van de schrille geluiden van ijzer op keramiek. Daarna beval de heraut de scherven naar voren te brengen. De Scytische wachters keken er op toe dat niemand bedrog pleegde door twee maal te komen of door meer dan één scherf neer te werpen. Uiteindelijk vormde er zich een grote hoop scherven, een nog grotere en een derde bijna even grote, plus een reusachtige hoop die maar bleef aangroeien. Naarmate de hopen groeiden zei de heraut de naam die overeenkwam met de hoop. Er lag een grote hoop stemmen voor Phaeax, een grotere hoop voor Alcibiades en een ongeveer even grote hoop voor Nicias. Maar de reusachtige hoop, de hoop die vele malen hoger was dan al de andere hopen samen, bleek, verbazend genoeg, op de naam van Hyperbolus te liggen!

Iedereen keek naar Hyperbolus. De man had niet verwacht zijn eigen naam te zien verschijnen. De dienaars van de archonten telden de scherven in de grootste hoop, en meer dan zesduizend stemmen werden uitgebracht op de naam van Hyperbolus. De Scytische wachters grepen Hyperbolus bij de schouders, en de Volksvergadering barstte in een brullende lach uit bij de grootste grap van de laatste twintig jaar, toen een totaal overdonderde Hyperbolus weggeleid werd tussen wachters, uit de agora, om verbannen te worden voor de volgende tien jaar.

In die herfst werden zowel Nicias als Alcibiades weer tot veldheer verkozen. Het volk echter, nadat het uitgelachen was op Hyperbolus die naar het eiland Samos in verbanning was gevaren, bleef achter met een wrang gevoel in de mond. De eerbiedwaardige procedure van het ostracisme was misbruikt geworden door de politieke partijen en belachelijk gemaakt. De Atheense burgers vereerden hun tradities en het wetsysteem van hun polis. De stemming bleef echter geldig. Socrates mopperde dat met Hyperbolus de democratie verbannen werd. Het systeem van het ostracisme had nu wel definitief zijn tijd gehad.

Diezelfde avond zaten Alcibiades, Pulytion en Axiochus samen naast elkaar op een symposium, een schaal wijn in de handen.

‘Dat heb je netjes opgelost’, zei Pulytion.

‘Wat?’ vroeg Alcibiades onschuldig, ik heb niets speciaals gedaan!’

‘Natuurlijk niet,’ lachte Axiochus. ‘Let echter op! Aanvallen zoals deze zijn slechts een begin. Ze zijn een teken dat je verzwakt staat. Let verder op met die extreme democraten, en ook met de Agrariërs. Er broeit iets. Die mannen gaan niet naar de oorlog, ze zijn nooit veldheren, ze zijn geen handelaars, en dus vervelen ze zich en zoeken ze intriges. Je trekt de aandacht zoals een glimworm in de nacht. Je denkt dat ze logge, domme beren gelijken, maar als je ooit echt zwak komt te staan, dan toveren ze zich om in een pak wolven die je van elke kant komen bijten om je ten slotte te verscheuren.’

Alcibiades knikte, ‘wel, dan moet ik maar sterk blijven, nietwaar?’

Hij draaide zich weg van Axiochus, maar de bezorgdheid bleef hem bij.

Democratisch Argos

Alcibiades werd weer tot veldheer benoemd dat jaar, maar hij had iedereen moeten aanspreken die hij kon bereiken en beïnvloeden. Hij moest pleiten, smeken, zijn macht tonen, en geld laten rollen om gekozen te worden. Daarna keerde hij weer naar Argos. Hij was van mening dat hij daar nog werk te verrichten had.

Tijdens zijn afwezigheid hadden de democraten van Argos weer een partij gevormd, en die mannen bleven in het geheim in contact met Alcibiades. Hij vroeg hen geduld te hebben, maar ze intrigeerden samen om het bestuur van de stad weer in handen te krijgen. Ze wachtten tot de Spartanen hun Gymnopaedisch Festival vierden, een tijd waarin geen Spartaans leger kon samengeroepen worden om uit de stad te marcheren, en waarin alle Spartanen in de stad moesten blijven. De democraten van Argos verzamelden tijdens de nacht in het huis van één van de vroegere democratische veldheren. Ongeveer honderd mannen kwamen dat huis binnen, maar ze stonden in stilte in de kamers en in de aulé, Alcibiades te midden van hen. Hij had gevraagd zijn aanwezigheid geheim te houden, maar allen wisten dat hij in het huis was.

Vroeg in de morgen, terwijl het nog donker was, liepen de opstandelingen uit het huis. Ze liepen naar het gebouw van de veldheren van Argos en ook naar de andere officiële zalen van de Staat, om overal de controle te nemen. Een grote groep probeerde de Larissa binnen te komen, de hoofdcitadel van Argos. Er gebeurde daar een kleine schermutseling, maar de bewakers hadden ook een afkeer van de oligarchische regering. Enkele mannen, slechts de meest prominente oligarchen, werden gedood. De democraten veroverden de stad al tegen de middag. Het lukte hen ook de Larissa citadel in hun handen te krijgen, de bewakers daar

waren overgelopen naar de democraten. Argos had de oligarchen in hun stad overwonnen en de oligarchen verdreven.

Iedereen in Argos vreesde nu de aankomst van Spartaanse troepen, maar de Spartanen bleven gewoon verder hun Gymnopaedisch Festival vieren. De Argiven hoorden dat er pogingen ondernomen werden in Sparta om een campagne te beginnen tegen Argos, maar geen Spartaans leger toonde zich in de vlakten van Argolis.

Alcibiades drong er bij de Argiven op aan hun verdedigingswerken te verstevigen. Hij stelde voor lange muren naar de haven te bouwen, zoals Athene had naar Piraeus, zodat de stad kon blijven bevoorrad worden vanaf de Zee tijdens een belegering. Het volk nam dat idee gretig aan. Alcibiades liet metselaars uit Athene komen om met de bouw te helpen.

Wanneer hij later naar de werken ging kijken, zag hij tot zijn grote verbazing dat de ganse bevolking van Argos aan de muren werkte, mannen, vrouwen en kinderen, tot zelfs de slaven van de stad. De mensen groetten Alcibiades beleefd, en het duurde niet lang tot hem een steen in de handen werd geduwd. Hij hielp gedurende meerdere dagen de muren van Argos bouwen, tot de versterkingen beëindigd waren. De muren liepen parallel van stad tot haven. De Argiven hadden een grote veldslag verloren, maar Alcibiades kon nu tenminste aan de Atheense Volksvergadering melden dat dank zij zijn acties als gezant Argos weer democratisch was geworden en zoals voorheen geen sympathie had voor Sparta. Argos zou handelen, ondanks alle verdragen, alsof de Spartanen hun vijanden bleven. Argos zocht weer contact met Athene, en de stad werd snel opnieuw een voorbeeld van de weerstand tegen Sparta in de Peloponnesos.

Aan het einde van die zomer keerde Alcibiades terug naar Athene.

In de winter zonden de Spartanen dan toch weer een leger naar Argos. Koning Agis viel Argos zelf niet aan, en hij belegerde de stad ook niet. Zijn leger veroverde de lange muren echter, en ze vernietigden delen van de muren. Ze bestormden de kleinere stad Hysia en ze doodden al de mensen in die stad. Daarna keerden ze terug naar Sparta.

Iets later vielen de Argiven Phlius aan. De oligarchen van Argos waren naar die stad gevlucht, waar hun bondgenoten hen onderdak hadden gegeven opdat ze vanuit Phlius Argos zouden kunnen blijven teisteren. Het leger van Argos verwoestte het land van Phlasië, en ze keerden daarna ook terug. De razzia's tegen hun stad vanuit Phlius hielden op.

In de lente van het volgende jaar ondertekende Argos een nieuw verdrag van wederzijdse bijstand met Athene. Alcibiades stond er op dat het aantal hoplieten dat elke stad zou zenden naar de andere vermeld werd in het verdrag. Het getal werd vastgelegd in de vorm van de som geld die geïnvesteerd moest worden, zodat Argos verzekerd werd van de hulp die ze van Athene mocht verwachten. Met dat verdrag had Alcibiades de situatie van de democratie in Argos hersteld tot het punt van vóór de Slag van Mantinea, en de Atheners waren hem daar dankbaar voor.

Een oligarchische fractie die bevriend bleef met Sparta was echter nog steeds actief in de stad van Argos. Die vormde een constante bedreiging voor de democratie in de polis. Die lente kwam een delegatie van Argos met Alcibiades praten om de steun van Athene te vragen tegen de oligarchen. Alcibiades sprak in de Volksvergadering ten voordele van de Argiven. Hij was net weer tot veldheer verkozen, en zijn macht in Athene was weer gestegen. Hij kreeg een vloot van twintig triremen en enkele honderden Atheense hoplieten te zijner beschikking. Met die zeilde hij naar de haven van Argos.

Samen met een groot aantal democraten van Argos ging Alcibiades de stad in die hij nu zo wel kende. Hij liep naar welbepaalde huizen waarvoor hij en zijn gezellen een lijst bezaten op

rollen papier. Hij greep driehonderd burgers van Argos die verdacht werden de vorige oligarchische regimes te hebben gesteund, en waarvan men dacht dat ze nu nog steeds de voorkeur gaven aan Sparta. Alcibiades nam hen gevangen, plaatste hen op Atheense schepen en bracht hen naar de eilanden nabij de haven van Argos. Hij stelde de mannen niet terecht, en door hen te verbannen weerhield hij de democraten van Argos ook ervan die mannen te doden. Een klein garnizoen van Atheense strijders bewaakte de gevangenen, maar die beschermden hen er ook van afgeslacht te worden door de democraten van Argos.

De eerste grote politieke acties van Alcibiades die in Argos gebeurden, eindigde aldus redelijk positief voor hem. Hij had in de Argolis successen en nederlagen gekend. De stad had het risico gelopen verwoest te worden. Haar leger had één van de zwaarste nederlagen in haar geschiedenis te verduren gekregen. Maar ze had ook haar onafhankelijkheid bewaard, en de bedreiging van Sparta was afgenomen. De stad bleef democratisch en ze haatte Sparta nu meer dan ooit.

De grote plannen van Alcibiades in bondgenootschappen met de Peloponnesische steden, bedoeld om Sparta te isoleren, waren niet volledig geslaagd. Alcibiades had een stemming van ostracisme moeten overleven in Athene op het laagste punt van zijn successen. Zijn populariteit in Argos was gedeukt, maar nog steeds sterk. Zijn werk in de Argolis was zwaar geweest, en hij werd niet zozeer bewonderd in Athene als hij graag had gewild, maar hij had ook getoond dat hij niet snel iets opgaf.

Alcibiades zocht nog steeds een speciale prestatie om zijn populariteit in Athene groter te doen worden, zodat hij zich opnieuw kon koesteren in de bewondering van zijn stadsgenoten. Vermits Athene in vrede lag, kon hij zich geen betere gelegenheid om te schitteren indenken dan de Olympische Spelen te winnen, de Spelen die dit jaar zouden plaatshebben. Hij moest zich dus intensief voorbereiden op die Spelen. De enige wedstrijd waarin hij kon winnen was de wagenrennen, maar dat was dan ook de meest populaire en belangrijkste wedstrijd van de Spelen. Hij was niet klaar met zijn paarden en zijn wagenmenners. Het was nu hoog tijd om zich voor te bereiden op de wedstrijd. Hij moest deelnemen dit jaar!

Na zijn werk in Argos, keerde Alcibiades zo snel mogelijk terug naar Athene. In de volgende lente werd hij weer tot veldheer verkozen. Hij besteedde van dan af aan al zijn tijd aan de komende Olympische Spelen.

Hoofdstuk 13. Olympia, van de lente tot de zomer van 416 v. Chr.

De reis naar Olympia

In het begin van de zomer zonden de Eleiaanse organisatoren van de Olympische Spelen hun herauten uit om de Spelen officieel af te kondigen. De centrale dag van het Festival zou vallen op de dag van de derde volle maan na de zonnewende van de zomer. Eén van die herauten kwam met zijn assistenten ook aan in Athene. De man was vanuit Elis in Eleia per boot naar Piraeus gevaren. Toen hij van zijn schip op de kaai stapte, wachtte een delegatie van de Atheense Raad al op hem, en die begeleidde hem in een plechtige optocht naar de agora, waar hij de Vrede van de Spelen zou uitspreken.

De heraut ging gekleed in een volledig witte tuniek. Hij droeg een kroon van olijventakken op zijn hoofd, het teken van zijn autoriteit als een gezant van Olympia, en hij ging, leunend op zijn staf die het symbool was van de oppergod Zeus. Het volk van Athene schaarde zich daar rond hem, en vergezeld langsheen gans de weg met lachen en applaus, schreed de man langzaam en plechtig tussen de hoge muren naar de poort van Athene, en daarna door de nauwe straten naar de marktplaats. Hij was een oude man, die twee maal voordien al gediend had als heraut voor Athene. Hij kende de weg, en hij wist dat hij goed zou ontvangen worden in de Prytanies.

In de agora wachtten de archonten op hem, zeer formeel gekleed. De heraut stopte vóór de gezagsdragers van Athene. Hij begon met een luide stem te spreken, zodat ook de mensen die aan de andere zijde van de agora stonden hem konden horen. Hij kondigde de datum aan van de Olympische Spelen, en hij riep ook de Vrede van de Spelen uit. Hij bracht mondeling de regels die gekerfd waren op de bronzen schijf die bewaard werd in de Tempel van Hera in de Altis, het tempeloord van Olympia, zodat hij eigenlijk de Vredesheraut was, de spondophor. De Olympische Vrede moest er voor zorgen dat de atleten en de trainers, die van al de Helleense steden naar en van Olympia reisden, van een veilige reis konden genieten. De Vrede verbood aan de polissen die aan de Spelen deelnamen doodsveroordelingen uit te spreken en uit te voeren, om onder elkaar oorlog te voeren, en om hun disputen verder te zetten.

Nadat de heraut die boodschap gebracht had, nodigde de Raad hem op een eetmaal uit, waar ze meer zouden horen over de modaliteiten van de komende Spelen.

Alcibiades bevond zich niet in Athene toen de spondophoroi aankwamen. Hij verbleef in zijn huis in Attica, waar hij met Hipparchos de laatste voorbereidingen van de Spelen besprak. Alcibiades had met die voorbereidingen niet gewacht tot hij iets hoorde van de komst van de Olympische heraut. Hij was zich al sinds meer dan een jaar intensief aan het voorbereiden. Hij wou niet minder dan tien wagens inschrijven in de wedstrijd te Olympia. Elke renwagen werd getrokken door vier paarden. Enige paarden konden ziek worden tijdens de bootreis, sommige dieren zouden de tocht niet overleven. Hij meende vijfenveertig paarden nodig te hebben. Vijfenveertig paarden plus al hun materieel en de wagens naar Olympia brengen was niet een kleine bezigheid! Het was een belangrijke logistieke operatie, een kleine militaire campagne waardig. Alcibiades moest zorgen voor voedsel voor de paarden tijdens de overtocht, en ook voor hun verblijf van het begin tot het einde van de Spelen, in een land waar er geen grote steden te vinden waren voor honderden staden in het ronde. De paarden en de wagens moesten veel dagen te voren in Olympia aankomen opdat de paarden zouden kunnen wennen aan de warmte en aan de lucht van de Peloponnesos. Alcibiades distribueerde het werk en gaf de organisatie van het transport en het verblijf aan drie van zijn rentmeesters, maar hij hield

de algemene supervisie voor zich. De rentmeesters brachten vijftig slaven bijeen om het renteam bij te staan, en voor die mensen ook moest voor voedsel en onderdak gezorgd worden. Alcibiades had met vijftien wagenmenners geoefend. Ze hadden de beste paarden aan de wagens gespannen en getraind doorheen de verleden herfst en winter. De beste paarden werden uitgekozen door Hipparchos.

Alcibiades zocht de meest uitstekende paarden die hij kon bemachtigen in de Peloponnesos, in Attica, Thessalië en Boeotië. Hipparchos zette zijn Megarische contacten onder druk om de snelste dieren te kopen. In hun Attische fokkerij hadden ze ook uitstekende renpaarden gekweekt, en nog betere paarden werden nog steeds binnengebracht in de velden rond het huis. Alcibiades toonde niet veel scrupules tijdens zijn aankopen. Een Atheense kennis van hem, Diomedes, vertelde hem dat hij wou winnen in de paardenrennen van de Spelen, en Diomedes meende dat ook Alcibiades nu niet zou deelnemen. Alcibiades was gealarmeerd, maar hij zei toch dat ook hij zich voorbereidde. Diomedes kwam hem op een dag spreken omdat hij gehoord had dat de stad Argos een zeer goede groep van renwagenpaarden bezat en wou verkopen. Diomedes wist dat Alcibiades goede verbindingen onderhield met Argos, dus deed hij een beroep op hem om de paarden te kopen. Op een volgend bezoek aan Argos slaagde Alcibiades er inderdaad in die wagen en de paarden te kopen voor veel geld, maar hij hield ze voor zichzelf. Diomedes hoorde daar later van, en hij raasde en beledigde Alcibiades, en hij riep uit dat hij Alcibiades voor een gerechtshof zou dagen. De uitspraak werd echter nooit begonnen, want Diomedes wist maar al te goed dat de Atheense rechters niet zouden veroordelen over zo een klein geschil dat trouwens heel moeilijk te bewijzen was.

Tenten werden gekocht en verzameld voor de paarden en de mannen. Voor Alcibiades en voor Myrrhina en Theodote, die het feest niet wilden missen, werden mooi gekleurde tenten speciaal genaaid. Een zeer grote tent moest opgezet worden om banketten in te houden voor tientallen mensen tijdens de Spelen, en in die tent, hopelijk, zou Alcibiades zijn overwinningseetmaal aanbieden. Al die tenten moesten opgericht worden in Attica, dan weer afgebroken en zorgvuldig ingepakt om geen onderdeel te vergeten. Hoewel allerhande kooplui naar Olympia zouden trekken om er hun goederen aan te bieden, moesten contracten afgesloten worden om de nodige leveringen naar het kamp van Alcibiades te Olympia te brengen, het waarschijnlijk grootste kamp van de Spelen. De kost van dat alles was verbluffend hoog, en het fortuin van Alcibiades, alsook heel wat van de fondsen van Hipparchos, verdwenen. Maar Alcibiades won ook meer geld dan ooit van zijn connecties in de Peloponnesos en in Athene, zodat hij over ruim voldoende middelen beschikte om een greep te doen naar de overwinning in de paardenrennen. De Spelen zouden gehouden worden in de volle hitte van de zomer, aan het einde van de oogst, zodat zelfs moest gezorgd worden voor goede watertoevoer. De meubels van de tenten, koffers, stoelen, banken, bedden, dat alles moest meegenomen worden. Drinkschalen, kraters en wijnamfora's moesten gestockeerd worden en aan boord van schepen vervoerd worden. Alcibiades moest inderdaad een grote logistieke operatie opzetten, maar hij bezat goede mensen om hem te helpen, en allereerst was Hipparchos met hem.

Eén maand vóór de start van de Spelen leidde Alcibiades een vloot van niet minder dan vijf grote handelsschepen uit de haven van Piraeus naar Olympia. Alcibiades zelf zeilde met Theodote in nog een ander, kleiner maar sneller vrachtschip. Hipparchos en zijn minnares volgden aan het einde van de kolom schepen in de Harmonia. Het was reeds zomer en heet, maar de reis verliep vredig en werd niet onderbroken door stormen of zeepiraten. Na een aangename zeereis voeren ze de haven van de delta van de Alpheus rivier in. De meeste van de vrachtschepen meerden daar aan. Een deel van de goederen werd overgeheveld op kleinere

boten die de Alpheus konden opvaren tot dicht bij Olympia. Andere goederen werden overgeslagen op wagens die door muilezels getrokken werden, en zo over land naar Olympia gebracht. Daar werden de paarden van de boten gedreven en naar de plaats van de Spelen geleid. Alcibiades vergezelde de kudde, blij weer eens op een paard te kunnen rijden. Theodote volgde in een overdekte wagen. De boten met de tenten en het proviand waren eerder aangekomen dan de paarden. De beambten van Eleia hadden al een uitgestrekt gebied ter beschikking van de groep van Alcibiades voorzien, niet zo ver van de Altis, voor zijn kamp. Daar ook was op voorhand allemaal voor gezorgd.

Het heilig tempeloord, de heilige plaats van Zeus, was gekend als de Altis. Zeus had die plaats zelf opgeëist met een bliksemschicht om zijn meest heilig oord te worden. Het lag in de vallei tussen de Chronos heuvel en de noordelijke wendingen van de Alpheus rivier, ten oosten van de Kladeos rivier. Met de tijd werden hier veel tempels en altaren gebouwd, nu alle beroemd, en de hoofdtempels stonden samen met een aantal andere gebouwen binnen de muren. De Altis was een ommuurd geheel van tempels en altaren, één van de grootste in de Helleense wereld.

De grote Tempel van Zeus stond centraal binnen in de Altis, net zoals de Tempel van Hera en de Tempel van Rhea, met hun altaren. De begraafplaats, de heuvel van de held Pelops, in wiens eer de wagenrennen werden gehouden, bevonden zich eveneens in de Altis, en ook de Paal van Oinomaos. Twee gebouwen met kolommengalerijen sloten de Altis aan de oostkant. Aan het verre einde stond het Prytaneion, het administratieve gebouw van de Spelen, waar de organisatoren en de rechters elkaar ontmoetten. Het atletiekstadium en de paardenrenbaan lagen buiten de muren, ten oosten van de Altis. Aan de westkant lag een gymnasium en een palaestra, waar de atleten konden oefenen, ook buiten de Altis.

Alcibiades had voor zijn tentenkamp een grote ruimte gevraagd in de vallei ten oosten van de paardenrenbaan. Terwijl zijn groep langzaam vorderde, zagen ze de Chronos heuvel die met pijnbomen begroeid was. Het landschap rond Olympia was echter aangener en meer afwisselend dan Alcibiades vreesde. De site lag op de samenloop van de rivieren de Alpheus en de Kladeos, in een vruchtbare vallei waarin veel gras groeide, en ook allerlei soorten van struiken, olijfbomen, palmbomen en zelfs hoge populieren groeiden langs het water. De beambten van Eleia verzekerden Alcibiades ervan dat de voorname bezoeker van Athene één van de bestgelegen stukken land was toegezegd, dicht bij de Altis, overgoten door de schaduw van hoge bomen en voorzien van haar eigen bron van fris water uit de bergen. Alcibiades dankte de Eleianen en hun assistenten hartelijk, hij had ook grote bedragen kwistig uitgedeeld voor een mooie plaats, en hij vroeg hen hem te eren als belangrijke gasten op zijn banketten. De mannen straalden en deden ook naderhand alles wat ze konden om de Atheners rustig en aangenaam, zonder incidenten en efficiënt de plaats te helpen innemen.

Alcibiades had ook de Atheense magistraten uitgenodigd, de officiële delegatie van de polis van Athene, om mee te reizen in zijn schepen. Die mannen droegen met hen de gouden en zilveren ceremoniële vaten en schotels van de stad. De groep van Alcibiades zette de tenten op en ze plaatsten afsluitingen rond het veld voor de paarden. Ze hielpen de tenten op te richten voor zichzelf en voor de Atheense delegatie in dezelfde zone. De tenten van de afgevaardigden van Athene bevonden zich aldus in het kamp van Alcibiades, zodat het wel kon lijken alsof hij, Alcibiades, Athene was. Alcibiades was ook de enige veldheer van zijn polis die aanwezig was en die deelnam aan de Spelen.

In de late avond van de dag van hun aankomst stonden al de tenten recht. Oosterse tapijten werden neergelegd op de grond in de tent van de veldheer, en de meubels werden binnengedragen. Een maaltijd werd dan onmiddellijk bereid voor hen, en wijn geschonken uit

de kraters, uit de grote mengvaten. Alcibiades nodigde iedereen van de groep uit om een eerste symposium daar in de open lucht te houden, buiten aan zijn tent. Rentmeesters en slaven, zowel als Atheense magistraten, dronken met Alcibiades en Hipparchos. De twee vrouwen droegen sluiers, en zij bleven ook een tijdje, maar nadien trokken ze zich discreet terug in hun tenten. Hipparchos stelde de wagenmenners voor, en die mannen werden hartelijk toegejuicht, want van hen vooral zou het succes van de zending afhangen. Drie van de wagenmenners waren broeders uit dezelfde familie. Ze waren slanke, mooi uitziende jongeren, welgespierd, niet zeer groot, en de passie voor paarden blonk in hun ogen. Paarden rennen was hun beroep en hun obsessie. Hun vader was ook een uitstekend ruiter geweest, en hij ook bevond zich onder de mannen die met Alcibiades mee naar Olympia waren gereisd, omdat hij één van de hoofdtrainers was van de wagenmenners. Vele plengoffers werden die nacht gebracht aan de goden van de snelheid en de behendigheid, en behendigheid meer nog dan snelheid zou in de renbaan van Olympia nodig zijn!

De meest belangrijke beambten van de Olympische Spelen waren natuurlijk de scheidsrechters, de Hellanodikai. Er waren tien scheidsrechters, en één van die werd gekozen om de opperste scheidsrechter te zijn. De andere negen werden onderverdeeld in drie groepen van drie rechters elk. Eén groep hield zich bezig met de paardenrennen, de tweede groep werd aangeduid om de pentatlon te controleren, en de derde groep hield toezicht over de rest van de Spelen. De scheidsrechters waren gekend voor hun onpartijdigheid, en elke rechter droeg een prachtige, purpergekleurde tuniek.

De drie scheidsrechters van de paardenrennen verschenen op een dag in het kamp van Alcibiades om te kijken naar de paarden en de wagens die Alcibiades wou inzetten, om na te gaan of die wel konden gebruikt worden. Alcibiades had in de laatste ogenblikken niet zoveel paarden kunnen brengen als hij gewild had. Hij had slechts voldoende paarden voor acht wagens. De scheidsrechters controleerden de ouderdom van de paarden. Ze vonden twee paarden te jong om deel te nemen aan de wedstrijd. Alcibiades besliste om niet te protesteren, en hij deed zijn trainers zwijgen toen die al begonnen de beslissingen van de scheidsrechters te contesteren. Hij zou zeven wagens in de wedstrijd kunnen plaatsen, nog steeds een verbazingwekkend aantal, het hoogste aantal wagens dat ooit door één en dezelfde eigenaar in lijn gebracht werd te Olympia.

Tien dagen vóór het begin van de Spelen werden de paarden, de renwagens, de wagenmenners, de trainers en ook Alcibiades en Hipparchos naar Elis gebracht, de stad die op ongeveer driehonderd steden ten noordwesten van Olympia lag. Ze wachtten daar op het vertrek van de heilige processie van Zeus.

De processie zou twee dagen duren. Het was een spirituele tocht, een initiatietocht tot de aanbidding van de oppergod van Olympus, doorheen de landen van Eleia, vanaf Elis en Pisa en Olympia naar de Altis, de heilige plaats van Zeus. Langsheen die weg zouden zich duizenden mensen verdringen om de atleten, de trainers en de eigenaars van de paarden te bewonderen. De processie was de belangrijkste feestelijke gebeurtenis van de Peloponnesos, en omdat de Vrede van de Spelen afgekondigd was, bleef het ook een vredevolle, rustige gebeurtenis. De processie zou offers brengen aan de Fontein van Piera, door Pyrgos trekken, en de mannen moesten de nacht onder de sterren doorbrengen te Letrini. Alcibiades en zijn mannen zochten een onderkomen in de herbergen van Elis en ze bereidden zich voor op de heilige optocht.

Twee dagen vóór de opening van de Spelen zette de optocht zich in beweging. De scheidsrechters, de Hellanodikai, gingen eerst. Na hen stapten de beambten van Elis, gevolgd door een groep gewapende Eleiaanse hoplieten. Achter die volgden de atleten, de hardlopers, de verspringers, de worstelaars, de bokkers, de schijfwerpers, de speerwerpers, de mannen die in de pentatlon zouden strijden, en na de atleten liepen de paarden en de wagenmenners. De trainers en de eigenaars mengden zich met de atleten. Allen stapten prachtig versierd met bloemenslierten en gekleed in mooie gekleurde tunieken en himations. Alcibiades en Hipparchos stapten tussen hun wagens, en soms reden ze zelfs in de wagens, en losten daarmee hun menners even af.

Overall langs de weg stonden toeschouwers, en ook onder die kon men de ambassadeurs en de delegaties van de Helleense staten zien. De meeste gezantschappen hadden tenten opgericht langs de weg, waarin ze verfrissingen aanboden aan hun deelnemers in de Spelen. De heilige vazen van de polissen werden officieel tentoon gesteld.

De priesters zongen hymnen. Spartaanse fluitspelers volgden, en ook Atheense trompetspelers. Zangkoren van Elis, Corinthe en Argos gingen ook mee in de processie, zodat een lange kolom door het landschap trok op de tonen van muziek en gezangen.

De tijd van de Spelen was aan het einde van de zomer. De grond en de heuvels hadden de warmte van de zomer al opgenomen. De hitte was ondraaglijk in Elis, en de zon brandde neer op de mannen en de dieren. De wegen waren zeer stoffig, zodat het stof plakte in het zweet op de gezichten van de mannen, op hun borsten en ruggen. Dit vormde de eerste beproeving van de Spelen, de eerste test voor de mannen. De optocht zou de deelnemers vermoeien, hun vastberadenheid om te winnen versterken en hun uithoudingsvermogen voor de inspanningen bewijzen. De mannen stapten langzaam, maar ze probeerden zo veel krachten als maar enigszins mogelijk te sparen voor de wedstrijden die moesten komen.

Alcibiades had enige tenten naar Letrini gezonden, de kleinste tenten, en de mannen sliepen daarin allen samen aan het einde van de eerste dag. De volgende morgen stapte de optocht verder naar Olympia om met grote plechtigheid en praal de Altis binnen te gaan. Daar brak de processie op, en iedereen ging naar zijn eigen kamp.

Grote aantallen mensen, duizenden Hellenen, hadden zich nu verzameld te Olympia. Stalletjes, hutten en tenten werden opgesteld door handelaars nabij de Altis, buiten het ommuurde tempeloord van Zeus, zodat elk denkbaar goed daar kon gekocht worden, van voedsel tot balsems, wapens en meubels. Olympia was een reusachtige marktplaats geworden, en de toeschouwers wandelden tussen de tempels en de tenten en de stalletjes door. Ze brachten offers aan de goden, en ze dreven hun handel.

De Alpheus rivier was aan de beide oevers bedekt met boten die de goederen van over zee langs de rivier naar de Altis brachten, en in het gras en de struiken langs de wegen stonden de karren van de handelaars. Er waren meer ossen en muilezels te Olympia dan mensen, merkte Hipparchos op. Eleiaanse beambten en bewapende hoplieten zorgden voor de rust. Eender wie die de sereniteit van de Spelen verstoorde, werd met zweepslagen gekastijd.

De eerste dag van de Olympische Spelen begon met de ceremonie van het inzweren van de scheidsrechters en de deelnemers. Dat gebeurde aan het Bouleutêrion, een oud gebouw buiten de Altis, waarin het standbeeld stond van Zeus Horkios, de Zeus van de eden. De rechters en de beambten, gevolgd door de atleten en de eigenaars van de paarden en van de wagens, gingen de tempel binnen. De scheidsrechters legden de eed van onpartijdigheid af, en ook een

eed om de Spelen correct te beheren. De atleten zwoeren eerlijk te blijven in de Spelen en de regels van hun discipline te volgen, zoals die vastgelegd werden door de Eleiaanse beambten. Wanneer deze korte ceremonie beëindigd was, gingen allen de tempel uit en ze begaven zich naar de ingang van het stadion in de Altis. Een grote menigte was daar al samengekomen voor één van de meest feestelijke delen van de Spelen, de wedstrijden voor de herauten en de trompetspelers.

Er bevond zich in de Altis een lange zaal die oud was en die herstelling en aanpassingen best nodig had, maar die stoa droeg nog steeds de stem van een man ver langs haar kolommen. De herauten streden daar voor de beste stem en de beste berichten, hopen op het enthousiasme en de waardering van de toehoorders. De trompetspelers richtten dan een muziekfestival op, en hun schrille tonen rezen naar de hemel. De tonen werden weerkaatst door de vlakke muren van de tempels van de Altis, zodat het geschal van de trompetten over de wateren van de Alpheus en de Kladeos gleden, door de heuvels en de bergen rolden, en het ware begin van de Spelen aankondigden. Elke levende ziel die zich rond Olympia had verzameld wist door die tonen dat de Olympische Spelen begonnen waren.

Toen de wedstrijd onder de herauten en de trompetspelers gedaan was, werden er die dag slechts hardloophwedstrijden, worstelwedstrijden en bokspartijen georganiseerd voor jonge jongens. De meeste toeschouwers waren niet erg geïnteresseerd in die spelen, maar heel veel ouders waren aanwezig, en de wedstrijden werden gevochten met veel opwinding, veel aanmoedigingen, en ook heel wat lachen met de beginnende, nog onhandige acties van de ephebes. Tegelijkertijd werden er aan ieder altaar van de Altis offergaven gebracht aan de goden, zodat de lucht zich snel verzadigde met de geuren van mirre en andere aromatische kruiden die verbrand werden om de goden gunstig te stemmen. In de namiddag nog, kwamen filosofen en dichters de Altis in om hun theorieën te verkondigen en om gedichten voor te lezen om het publiek te bekoren. Het programma was werkelijk licht, die eerste dag.

Alcibiades en Hipparchos probeerden hun zenuwen in bedwang te houden door rond te wandelen, ogenschijnlijk volledig op hun gemak, rustig, kijkend naar de chaos van mensen en offergaven, om hun gedachten wat weg te houden van hun paarden. Ze moesten de zorg en de voorbereidingen van hun dieren en wagens nu overlaten aan de trainers, terwijl zij zich mengden in de menigte en pronkten. Ze slenterden door de markten, wrongen zich een weg door de massa, groetten bekenden uit Athene en elders. Alcibiades ontmoette zo vrienden van Argos, van Mantinea, Elis, Ephesos en Sparta. De Spartiaat Endius was ook te Olympia. Alcibiades nodigde al die mannen uit op een groots feest dat hij die avond wou organiseren, hopende hen later nog een tweede maal te kunnen uitnodigen op zijn overwinningssymposium.

Alcibiades had eigenlijk nog nooit voorheen het standbeeld van Zeus binnen in de Tempel van de Altis gezien. Ook tijdens zijn vorige verblijf had hij niet de tijd genomen om de tempel te bezoeken. Hij stapte nu de tempel binnen, vergezeld van Hipparchos. De Tempel van de Olympische Zeus was groter dan het Parthenon op de acropolis van Athene. De twee mannen stonden onder de indruk bij het enorme beeld van de oppergod. Zeus zat op een troon. Zijn beeld was gemaakt uit goud en ivoor. De god droeg de olijftakken als kroon waarmee ook de Olympische overwinnaars zouden gekroond worden, en hij hield een scepter in zijn linkerhand. De scepter was gevlochten uit verschillende metalen en afgezet met een arend. De tuniek van Zeus was gevormd uit zuiver goud, en dat waren ook zijn sandalen. De tuniek was versierd met motieven van dieren en van lelies. Meerdere materialen waren ook in de troon verwerkt, goud, houtsoorten met heel bleke ivoorkleuren, ebbenhout, hout ingelegd met edelstenen van verschillende kleuren. Overal in het hout waren figuurtjes uitgesneden. In zijn rechterhand hield Zeus een beeldje van de Overwinning recht, en dat was ook gemaakt uit

goud en ivoor. Het hoofd van Zeus was het hoofd van een machtige, knappe, maar wijze man van rijpere leeftijd, met een dikke baard van beschilderd ivoor. Hij zat op zijn troon, en het standbeeld gaf zulk een levendige indruk dat Hipparchos bleef gapen. Als Zeus zou opstaan, dan zou hij het plafond van de tempel oplichten! Het volledige beeld van Zeus werd weerkaatst in een grote poel olie die lag te glimmen vooraan het beeld.

Alcibiades en Hipparchos bleven nog een lange tijd staan, kijkend in bewondering naar de grootsheid van de god. Hipparchos trok aan de arm van Alcibiades om een andere man te volgen die langs een spiraaltrap naar de bovenste verdieping in de beuk ging, vanwaar het schouwspel beneden nog meer indrukwekkend leek. De mannen wandelden daar ter hoogte van de borst van Zeus en ze keken neer op zijn reflectie in de poel. Alcibiades voelde zich hier zeer trots. Dit monumentaal standbeeld van Zeus was immers gemaakt door Pheidias die ook het beeld van Athena in het Parthenon had gemaakt. Het gezicht en de borst van Zeus waren gesneden uit zo grote hoeveelheden ivoor, dat het leek alsof de olifanten speciaal gecreëerd werden enkel en alleen voor dit beeld. De mannen gingen weer de trappen af, bleven nog leuteren beneden, vóór de rechthoekige poel olie, om te bidden voor de hulp van de Zeus van de overwinningen in de wagenrennen van de volgende dag.

Alcibiades en Hipparchos gingen uit de Tempel van Zeus, de volle hitte van de zon in. Daar zagen ze Endius staan tegenover een ander hoog monument naast de tempel, een standbeeld dat boven op een hoge kolom stond. Dit was een Nike, een Overwinning, die hoog in de lucht geplaatst was op de rug van een arend in volle vlucht. Endius stond achteruit gebogen en hij keek helemaal naar boven, zodat hij Alcibiades en Hipparchos niet zag naderen. De arend was ook een symbool van Zeus. De Nike was een gevleugelde vrouwenfiguur, gekleed in een rode peplos met heel veel vouwen, zwart haar gebonden met gouden banden, een bleek gezicht en rode wangen, en witte armen. Dit beeld was nog niet lang geleden opgesteld, gemaakt door Paionos van Mende, en opgericht ter herinnering aan de overwinning van Sphacteria, waar de Messeners en de Atheners op beslissende wijze een groot Spartaans leger van hoplieten hadden verslagen. Dat was de reden waarom Endius zoveel interesse toonde voor het beeld. Alcibiades plaatste een hand op de rug van Endius en zei, 'Endius, je moet niet treuren. Andere overwinningen wachten op Sparta!'

Endius draaide zich om en lachte toen hij bemerkte wie hem aansprak.

'Ja, Alcibiades,' zei hij, 'de macht van Sparta is niet verminderd en haar geluk zal wel weer rijzen. Toch was Sphacteria onze grootste nederlaag van de laatste tientallen jaren. Wie weet, op een andere dag kan hier een nieuwe overwinningskolom rijzen, naast deze, voor de overwinningen van Sparta.'

Daarna wandelde Endius verder.

Alcibiades en Hipparchos gingen verder in het tempeloord van de Altis. Ze bezochten de Tempel van Hera, de Tempel van Rhea, en de drie altaren van Zeus, Hera en Rhea. Ze zagen ook de graftombe van de held Pelops, een brede grafheuvel. Veel kolommen met kleinere standbeelden van helden en beroemde bezoekers van de Spelen stonden overal in de Altis. Ten slotte wou Alcibiades een kijkje nemen van dichterbij op de Heilige Boom van Heracles. Die olijfboom was hier geplant door Heracles, de stichter van de Olympische Spelen. Het was een speciale boom, want de takken ervan groeiden ongewoon dicht samen dan de takken van andere bomen, en de bladeren groeiden in alle richtingen. Morgenvroeg zouden de priesters van Olympia hier kinderen brengen, kinderen gekleed in witte gewaden, en met gouden sikkels zouden ze de takken afsnijden die moesten dienen om een sliert mee te vormen om hem tot overwinnaar te kronen van de wagenrennen, of zo hoopte hij toch.

De Altis was overal ommuurd. Buiten de muren, onder aan de heuvel van Chronos, stonden veel kleinere gebouwen die gevangen bleven tussen de achtermuren van het tempeloord en de heuvel. Dit waren de tempels van de schatkamers waarin de schatten van meerdere Helleense stadstaten gedeponereerd waren en jaloers bewaard werden. Een aantal hoplieten van Elis liepen hier rond, maar niemand zou het aangedurfd hebben de tempels aan te raken. Sommige van deze schatkamers waren zelfs de eigendom van de Siciliaanse steden, zoals van Selinus en van Syracuse. De andere schatkamers waren van de Ionische en Dorische steden in het oosten, zoals van Byzantium, of van Kyrene in noordelijk Afrika. De schatten genoten de bescherming van Zeus en van alle Helleense steden, en ze bleven ongeschonden, zelfs in tijden van oorlog.

Alcibiades keerde weer naar zijn kamp. Hij hield een groot, weelderig opgezet symposium die avond, waaraan meer dan honderd genodigden zouden deelnemen. De mannen kwamen al in groepjes aan. Ze werden verwelkomd bij de tenten door Alcibiades en Hipparchos samen. De wijn stroomde in overvloed en hymnen klonken in de nacht ter ere van de komende overwinning van Alcibiades. Het symposium duurde tot laat in de nacht.

Aldus eindigde de eerste dag van de Olympische Spelen.

De wagenrennen

De volgende morgen begonnen de plechtigheden van de Olympische Spelen met een processie geleid door de priesters van Zeus, een processie die zich verzamelde net tegenover de Tempel van Zeus en die dan naar het grote stadion geleid werd waar de paardenrennen zouden plaats hebben. De wedijverende paarden en menners en trainers namen deel aan die optocht, en zo ook Alcibiades en Hipparchos.

De paardenkoersen van Olympia werden gehouden in de paardenrenbaan, de hippodroom, een groot veld begroeid met gras ten oosten van de Altis en ten zuiden van het stadion van de atletiekwedstrijden. De paardenrenbaan was eigenlijk niet meer dan een stuk open land, waarrond de aarde opgehoogd was zoals de oevers van een rivier. De toeschouwers stonden op die ophoging, op die berm, terwijl de scheidsrechters een overzicht hielden vanaf een houten structuur die nabij de aankomstlijn aan de westkant van de renbaan was opgericht. Houten hekkens stonden overal rond de hippodroom. Achter die moesten de duizenden mannen blijven die de spectaculaire paardenrennen wilden bijwonen. De renbaan zelf was ongeveer tweeduizend voet lang en zeshonderd voet breed in elke renzone. De paarden liepen in twee renzones, en de paarden moesten kort draaien om van de ene zone naar de andere te rijden, om terug te keren. De start van het rennen werd gegeven naast één van de keerpalen, aan diegene die het dichtst bij de Altis stond. Die keerpaal bestond uit een stenen basis waarop bronzen standbeeldjes stonden die Hippodameia voorstelden terwijl ze de held Pelops kroonde.

De eerste rennen van de dag gebeurden met jonge paarden, veulens nog. Die rennen waren ook wagenrennen, en de eerste ren was er één voor wagens getrokken door slechts twee paarden, de synoris rennen. Daarna volgde een wedstrijd van tethrippons, wagens van vier paarden, maar nog steeds veulens. Later begon de synoris ren voor paarden van alle ouderdommen, doch niet van veulens. De rennen groeiden in belangrijkheid, en de menigte ook groeide aan en werd meer en meer ingetrokken in de opwindendheid van de koersen.

Ten slotte, wanneer de menigte al goed opgehitst was door de vorige wedstrijden, werd de open tethrippon aangekondigd, de wagenrennen met vier paarden voor paarden van alle ouderdommen.

Dit was de langste en de meest spectaculaire renwedstrijd. De menners moesten drie draaien maken vóór het einde van de koers. Vierendertig wagens bereidden zich voor om in de aphasis te gaan staan, het startapparaat in de renbaan. De aphasis bestond eigenlijk uit veertig startplaatsen, maar niet al die waren nu bezet. Voordat een wagen echter een startplaats inreed, toonde de menner zijn paarden aan de toeschouwers, en hij liet de kleuren, de versieringen en de manier waarop zijn tethrippon gebouwd was, bewonderen. Ook de zenuwachtigheid en de energie van de paarden werd gewaardeerd. Het duurde een hele tijd tot al de wagens klaar stonden met briesende, hinnikende paarden waarvan de meeste hengsten waren, en hengsten dulden geen andere hengsten in hun buurt, zodat er een hele tijd chaos bleef aan de startplaats.

De wagenmenners stonden in hun kleine wagen, recht, achter de paarden, de lange teugels in de handen. De twee middelste paarden van een tethrippon waren gebonden door een houten juk, die zelf vastgebonden was aan de balk die de wagen trok. Het juk was ook vastgemaakt met een lederen riem aan de voorste rand van de wagen. De wagenmenners gebruikten de uiterste paarden om de wagen te richten. De menners droegen een zweep en ze controleerden hun paarden met teugels en bit.

De wagens waren zeer lichte tuigen gemaakt van kleine houten balkjes en vlechtwerk. Meerdere van de wagens die voor Alcibiades reden waren versierd rondom met zilveren banden, en zeer lichte platen van brons waren geslagen over het vlechtwerk. Zijn wagens hadden bronzen wielen met acht spaken. De naven waren uit zilver, en zijn paarden droegen hoofdstukjes van licht goud. De wagens waren zo klein dat er nauwelijks plaats was voor de wagenmenner die op een paar korte planken stond en de teugels in zijn handen hield. De menner was zeer kwetsbaar in zijn lange, witte tuniek.

Op de vertrekplaats stonden de wagens achter houten hekkens, niet naast elkaar, maar in de vorm van een pijlpunt iets achter elkaar. Twee wagens stonden wel aan de tip van de pijlpunt, maar de andere wagens stonden achter die twee volgens schuine lijnen die links en rechts openden. Het leek er dus op dat de eerste wagens helemaal vooraan een voordeel hadden omdat die het verst vooraan konden vertrekken in de renbaan, maar dat voordeel werd teniet gedaan door een heel vernuftig systeem.

Aan het einde van de pijl stond een bronzen dolfijn op een staak. Een koord was aan die staak gebonden om de wagens tegen te houden, en dat koord ging dan schuin naar achter aan de beide zijden. In het midden van de pijlpunt, achter de wagens, stond een altaar van ongebakken bakstenen die helemaal wit bepleisterd waren. Bovenop dit altaar stond een bronzen adelaar met uitgespreide vleugels. Het hart van het vertrekapparaat was geïnstalleerd op dit altaar.

Wanneer het tuig geactiveerd werd voor de start, ging de arend naar boven en de dolfijn vooraan zou op de grond vallen, zodat al de wagenmenners konden zien dat de rennen begonnen waren. De eerste koorden die vielen waren de koorden die vóór de wagens gespannen waren aan het verste achtereinde van de pijlpunt, en niet aan de punt zelf. Die wagens zouden zich dan naar voren storten en wanneer ze nek aan nek kwamen met de wagens aan hun linker- of rechterzijde, werden ook de koorden neergelaten vóór die wagens. Al de wagens reden zo tot op dezelfde hoogte van de punt, maar eigenlijk hadden de wagens die van ver achter kwamen enig voordeel, omdat ze al op volle snelheid reden wanneer ze aan de top kwamen, terwijl de wagens vooraan pas dan uit hun startplaatsen mochten schieten. De plaatsen in de startbanen werden bepaald door loting. De wagens van Alcibiades stonden de

meeste in de laatste posities aan beide zijden, maar één van zijn wagens vertrok ook juist achter de dolfijn.

Het vertrek van de wagens werd dus een spectaculair zicht. Het liet aan elke wagen toe individueel te vertrekken, gescheiden. De start in etappes gaf veel blijdschap aan de toeschouwers, hoewel ze ontworpen was om het voordeel van de voorste wagens te elimineren. Elke wagen schoot de ene na de andere uit de startplaatsen, en geleidelijk aan groeide het lawaai van de wagens, tot ze in donderende eenheid aan de hoogste snelheid naar voren stormden om in een praktisch rechte lijn aan de rennen in de hippodroom te beginnen. Dan al kon men de snelste wagens onderscheiden.

De toeschouwers schreeuwden nu luid hun enthousiasme uit met de spectaculaire start van de wagens, en het lawaai groeide naarmate meer wagens vooruit reden. De mensen riepen en joelden en sprongen omhoog en wierpen hun armen in de hoogte om de wagens van hun stad aan te moedigen. Alcibiades durfde eerst zelfs niet te kijken, maar wanneer de aphasis begon te bewegen en de dolfijn viel, stond ook hij te schreeuwen en gebaren te maken om zijn menners aan te sporen. Het ene na het andere hekken viel, en de paarden sprongen vooruit. Alcibiades en Hipparchos stonden op de aarden berm in het midden van de renbaan. De wagens passeerden hen aan topsnelheid. De zeven wagens van Alcibiades bevonden zich in de eerste ronde onder de eerste tien mededingers. De menigte juichte, volledig opgewonden door het zicht van de lopende paarden. Het vertoon van de kracht van de reeds bezwete dieren, de donderende hoeven, de schreeuwen en de zweepslagen van de wagenmenners, klonk overweldigend. De eerste wagens kwamen in een zeer korte tijd al aan bij het eerste keerpunt, en vijf van de wagens van Alcibiades konden eerst draaien. De wending aan het verre, zuidelijke einde van de renbaan was het gevaarlijkste ogenblik van de koers, echter. De paarden waren nu zeer opgehitst, ze liepen nog steeds aan hun hoogste snelheid, hoeven sneden in de aarde, en de paarden waren begerig sneller te lopen dan de paarden aan hun kanten. Ze waren nog niet vermoeid, en ze wilden natuurlijk alle draaien zo dicht mogelijk langs de binnenste baan. Daar reden wagens nu in op elkaar. Niet alle menners konden hun paarden houden op een veiliger middenkoers. Wagen raakten tegen elkaar, dieren liepen op volle snelheid rakelings, schouder aan schouder tegen elkaar af. Dan liepen paarden in elkaar, beten en sloegen met de hoeven, de wielen botsten, zwepen vlogen, vlechtwerk kraakte.

De paarden en de menners hadden op dat uiterste punt de zon recht in de ogen, net vóór de bocht, en aan de bocht stond er ook een witgepleisterd altaar. De plotse verschijning van dit witglanzend obstakel in de baan van de paarden, zelfs al stond het in het midden tussen de twee banen en niet rechtstreeks in hun weg, deed meer dan één dier in paniek overslaan. Vier van de wagens van Alcibiades renden al in de draai ongedeed, hoewel één wagen enig vlechtwerk verwoest had gekregen door tegen een concurrent te vliegen aan de rechterkant, een menner en wagen van Corinthe. De twee eerste wagens werden gemend door de twee zonen van de oude trainer van Alcibiades. De derde zoon volgde voorzichtig een ietsje later, in de tweede rij van wagens die draaiden. Dan sloeg het noodlot toe. Wagens geraakten ineengestremgeld, konden niet vrij komen, sloegen tegen elkaar en rond, de paarden renden nek aan nek maar draaiden in elkaar. Hout versplinterde en de wagens sloegen om, de paarden vielen om in een ongelooflijke chaos van zware lichamen en slaande hoeven.

Een paniekerige chaos van paarden en wagens in het midden van de eerste lijn lag door elkaar. De paarden die niet direct vielen brulden en steigerden nu, en beten terwijl ze probeerden door te lopen, maar de wagens van die paarden werden terzijde getrokken, in de flanken van nog andere wagens. Er kwam een vreselijk geluid van krakend hout, stukken vlechtwerk vlogen in het ronde, wielen botsten en scheurden, vlogen uit de wagens, en plots renden vele

wagens ook nog vooruit zonder zich nog te kunnen scheiden. De trekpalen werden scheef geduwd, zodat de wagens en paarden nog meer in elkaar schoven, en steeds meer paarden en wagens vielen. Eén paard vooraan viel eerst, daarna werden alle trekpalen ineen geslagen, wagens werden over elkaar getrokken en sloegen hoog in de lucht over de paarden heen, menners vlogen van hun plaats omdat de wagens bruusk van richting veranderden of tot stilstand kwamen, paarden renden in elkaar. De menners vlogen over de resten van de wagens heen tot in de wervelende paarden die met hun hoeven in alle richtingen sloegen. Vier wagens die volgden konden de catastrofe niet ontwijken, zodat ze met volle snelheid op de gevallen paarden en wagens inreden. Onder die bevond zich de jongste zoon van de trainer van Alcibiades. De jongen had wijs gereden, en voorzichtig, hij was mooi in het midden van de baan blijven rijden en hij had de binnenste baan vermeden, maar dit lot kon hij niet ontwijken. Een vreselijke chaos van ineengestregelde, gekwetste, hinnikende paarden, resten van wagens, versplinterde houten palen en balken en daartussen de menners, lag over de ganse breedte van de baan verspreid en de volgende wagens reden wild in of over die hel. De menners verdwenen tussen de paarden die steeds verder sloegen met hun scherpe hoeven om te proberen recht te komen, wat moeilijk was omdat ze alle verbonden waren met lederen riemen, jukken en trekpalen. Alcibiades vreesde voor het leven van zijn jongste menner.

De botsing was verschrikkelijk, en de angstige paarden bleven rond zich slaan, ook als ze rechtop geraakten. Nog een wagen reed tegen de keerpaal, verloor een wiel, en deed daarmee al zijn paarden net in de bocht vallen. Twee meer wagens vielen in dat ongeval. Nog slechts ongeveer twintig wagens renden verder, maar daarvan waren er al ten minste vijftien totaal verslagen, want die hadden de teugels moeten inbinden en vertragen, sommige stopten zelfs even helemaal, om rond of over de chaos van vallende paarden en wagens te rijden, en die lagen nu al ver achter de leidende renwagens, zo ver dat ze geen aanspraak meer konden maken op een plaats bij de overwinnaars, tenzij daar verdere ongevallen gebeurden. Van de wagens van Alcibiades bleven er vijf in koers.

Bij de eerste wending sprong nu een groot aantal Eleianen, georganiseerd door de beambten van de renkoersen, tussen de massa van de gevallen wagens en paarden. Ze liepen met lange messen in hun handen om de teugels en de bittens van de gevallen paarden door te snijden. Zodra er dieren bevrijd werden van hun hout en leder, liepen de paarden vrij rond, alleen, zonder wagen, en veel paarden bleven verder lopen achter de rennende wagens aan. De Eleianen wisten wat te doen, wat eerst door te snijden om geen nieuwe slachtoffers meer te maken. Drie paarden op vier waren echter gewond, zodat die paarden naar alle richtingen in paniek liepen en steigerden. Meerdere paarden moesten terzijde getrokken worden, en de paarden die gebroken beenderen hadden werden ter plaatse afgemaakt en dan aan de kant getrokken door de Eleianen die daarvoor speciaal opgeleide paarden en takels gebruikten. Alcibiades zag de jongeling van zijn groep recht staan, aan zijn nek en zijn armen en beenderen tasten, en daarna ongekwetst naar de berm lopen. De jongen draaide zich echter om en ging de Eleianen helpen de ineengestregelde andere wagens los te snijden en weg te trekken.

De trainer van Alcibiades zuchtte en maakte een bedenkelijk gezicht, maar Alcibiades klopte de man op de schouder en zei, ‘erger je niet! De jongen reed goed en hij reed voorzichtig, zoals het hoorde. Enkel het noodlot kon hem neerslaan! Hij draagt geen fout. Kijk hoe moedig hij is en de Eleianen helpt! We wisten dat enige van onze wagens de eerste bocht niet zouden overleven. Kijk, de jongen is ongedeerd, en hij kon onmogelijk die Megarische wagen die net vóór hem omsloeg vermijden. Onze paarden lijken het er ook goed van af gebracht te hebben. De jongen reed mooi, en ik zal hem dat zeggen! Vanavond zal hij aan onze zijde feesten!’

De rest van de wagens zette de koers voort. De wagens vlogen nu over de banen, op hoogste snelheid, geen menner hield nog zijn paarden in, en de paarden leverden alle macht uit hun hoeven en hun krachtige lichamen. Wit schuim hing aan de muilen van de dieren. Onder de vijf leiders reden nog drie wagens van Alcibiades. Twee andere wagens van zijn Atheense ridders volgden in de tweede groep van vijf. De twee zonen van de hoofdtrainer van Alcibiades reden helemaal vooraan. Die dachten enkel aan de snelheid die ze konden opvoeren tot aan de tweede bocht, en tenzij ze nu zelf een ongeval veroorzaakten, of tenzij een wagen die hen volgde veel sneller kon rijden dan zij, konden die leiders niet meer van hun eerste posities gehouden worden. Alcibiades dacht al dat hij verzekerd was van de overwinning.

Bij de tweede bocht reden de twee wagens van Alcibiades en Hipparchos in de buitenste, meest rechtse banen. Ze hadden er geen moeite mee om een mooie, brede bocht te nemen, zodat ze daarvoor misschien wat meer afstand moesten afleggen, maar ook op snelheid konden blijven en geen risico's moesten verduren. De derde wagen van Alcibiades liep direct in de binnenste baan, maar de menner van die wagen kon sneller rijden dan zijn tegenstrevers, zodat zijn wagen als eerste aan de binnenkant kon draaien en geen hinder ondervond van de andere wagens. De menner had een risico genomen, en gewonnen. De drie leidende wagens waren nu de renwagens van Alcibiades!

In de bocht verloor een wagenmenner die in het midden reed de controle over zijn paarden. Hij trok te snel aan de teugels en zijn paarden reageerden te kort, te scherp en te hevig, zodat de wagen schuin inreed op de wagen die links reed. Twee wagens sloegen weer in elkaar en werden hopeloos gemengd. De paarden en de wagens vielen, en de twee wagens die achter hen reden botsten recht tegen hen aan. Die twee wagens werden getrokken door paarden van Alcibiades. Nog vier meer rennende wagens botsten tegen elkaar op dat ogenblik. Eén wagen reed nog een tijdje verder zonder menner, maar één van de paarden van die tethrippon toonde een grote open wonde in zijn zijde, zodat het de ganse wagen plus de paarden scheef trok en ook dat geheel tegen de aarde sloeg. Nog meer paarden botsten daar tegen op. Opnieuw liepen snel de Eleiaanse beambten om de massa uit elkaar te snijden, en de briesende paarden liepen vrij rond. Een man bleef op de renbaan liggen. Hij bewoog zich niet meer, zodat de Eleianen hem bij de armen naar de berm trokken en even later hem uit de hippodroom droegen.

Alcibiades had nog slechts drie wagens in koers onder de minder dan vijftien wagens die naar de eindmeet raasden, maar die leidden de koers! De wagens reden nu bijna allen nog in een lange kolom, en de meeste van de wagenmenners die achter de vier, vijf eerste wagens reden, wisten dat ze onherroepelijk verslagen waren, dus haalden ze niet meer de maximale snelheid uit hun dieren. Twee wagens vooraan reden nu zij aan zij en ze reden voor de overwinning. Achter hen reed de derde wagen van Alcibiades, en daarachter de overlevende wagens van de derde groep, een Spartaanse en twee Corintische wagens. De drie wagens van Alcibiades reden voor de overwinning en de triomf.

De paarden van de twee eerste wagens van Alcibiades snelden nu alle met wit schuim in de muil. Ze reden samen in één ritme van hoeven, zoals ze gewoon waren van tijdens de oefeningen die ze geleerd hadden in Attica, om uit de aanwezigheid van het ander, gekend team die extra kracht te halen die de overwinning moest geven. Ze reden met acht paarden naast elkaar, in met een wonderlijk synchronisme van hoeven en spieren, ze reden naast elkaar, maar ze raakten elkaar niet. Dit was een wonderlijk schouwspel dat Alcibiades nu presenteerde in de hippodroom van Olympia, een zeer uitzonderlijke prestatie, zodat de toeschouwers met bewondering juichten en klaptten. De menners openden iets meer de afstand tussen hun wagens zonder hun ritme te verminderen, en onder een oorverdovend applaus van

de menigte reden ze prachtig naar de derde, de zuidelijke bocht. De twee wagens die daar het eerst draaiden zonder ongeval zouden winnen. Geen andere groep paarden kon sneller lopen dan de prachtige paarden uit de fokkerij van Hipparchos. De derde wagen van Alcibiades volgde en bleef nog strijden met de Spartaanse en de Corintische renwagens, maar de menner plaatste de laatste zweepslagen op zijn dieren en de wagen geraakte allengs, ogenblik na ogenblik, vóór de andere wagens om te draaien.

Alcibiades zag zijn twee eerste wagenmenners teken naar elkaar geven en de jongste van de twee broeders die in de buitenste baan reed, liet zijn broeder eerst draaien en met volle snelheid daarna verder rijden. Ze vermeden elk risico. De andere wagens reden achter de drie snellende overwinnaars. De drie overblijvende wagens van Alcibiades zouden de eerste drie plaatsen ongehinderd kunnen winnen. De wagenmenners namen de bocht snel maar foutloos. Daarna lieten ze weer alle macht van hun paarden los om een laatste, krachtige, wonderlijke ren aan te bieden aan de toeschouwers tot aan de aankomstlijn.

De scheidsrechters die tegenover Alcibiades op hun verhoog stonden hadden ondertussen alle plechtigheid verloren. Zij ook stonden te dansen, te schreeuwen, gebaren te maken met de handen in de hoogte van de opwinding. Ze zagen de beste wagens van de Helleense wereld nu naar de aankomst vliegen, maar ze zouden het gemakkelijk hebben om te oordelen in welke volgorde de wagens aankwamen, want die volgden mooi in lijn, de ene na de andere.

De Atheense wagens van Alcibiades wonnen de eerste, tweede en derde plaats, en de twee eerste, winnende wagens, werden gemend door twee broeders. Alcibiades en Hipparchos liepen naar de aankomstlijn. Aan het noordelijk einde zagen ze hun hijgende paarden staan. De menners hadden de dieren daar doen stoppen en ze rustten nu, uitgeput, nog steeds briesend en hinnikend in de hitte en het stof en het helle licht van de middagzon. De menigte en de scheidsrechters liepen ook naar de wagens. De triomf van Alcibiades was volledig. Alcibiades ging naar de wagenmenners en zonder veel omhaal omhelsde hij ze, beloofde hen fortuinen en wenste hen geluk met de overwinning. De scheidsrechters kwamen ook aangelopen en ze bonden linten aan de armen en de benen van de menner die gewonnen had, zodat de man zou erkend worden als de overwinnaar van de tethrippon koers van de Olympische Spelen. De vader van de jongeman, de oude trainer van Alcibiades, haalde al zijn glorie uit de triomf van zijn zonen.

Tijdens de rest van de dag hadden nog andere Olympische Spelen plaats. Vóór de namiddag hadden er weer paardenrennen plaats, en dit was ook de dag van de pentatlon atletiekwedstrijd. Daarin wedijverden de meest complete atleten in vijf kampen van werpen, speerwerpen, verspringen, hardlopen en worstelen.

Alcibiades, echter, ging met de wagenmenners naar zijn tenten. Hij was bijzonder blij. Hij had tien paarden verloren in de koers, paarden die gekwetst werden in de ongevallen en in de hippodroom zelf moesten afgemaakt worden. Eén van zijn menners was tussen de wringende paarden gevallen en had zijn nek gebroken. In totaal waren drie mannen die dag op de renbaan gestorven. Twee andere mannen leden aan gebroken armen en benen. Die zouden genezen.

Alcibiades had de belangrijkste paardenrennen van de Spelen autoritair gewonnen met drie wagens op de ereplaatsen, en dat was nog nooit voorheen gebeurd.

Banket

In de namiddag brachten delegaties van andere Stadstaten geschenken naar het kamp van Alcibiades. De Ephesiërs brachten hem een tent die prachtig versierd was met veelkleurige patronen en waarvan de houten palen ingesneden waren met figuurtjes door de beste Ionische ambachtslui. Alcibiades eerde de Ephesiërs door de tent onmiddellijk op te stellen, direct vóór zijn Atheense tent, zodat ze gebruikt werd om de afgezanten van de andere steden in te ontvangen. De Ephesiërs richtten de tent zelf op, maar Alcibiades hielp. Hij bracht zijn beste tapijten, dekens, kussens en meubels over naar de tent, en hij leefde daar tot het einde van het Festival. De tent was zeer breed en nog langer dan de officiële tent van de Olympische Spelen. Het was een Perzische tent, van twee maal de oppervlakte van de officiële tent van de stad. Ze beviel Alcibiades zeer.

De Lesbiërs kwamen hem eer bewijzen door hem een met bloemen versierde wagen te presenteren die tot aan de rand gevuld was met amfora's van de beste wijn.

De mannen van Chios brachten hem veel voeder voor zijn paarden, voldoende voor de rest van zijn verblijf te Olympia en zijn terugkeer naar Athene. Ze gaven hem ook dieren, ossen, die aan Zeus konden geofferd worden. Tevens brachten ze hem zilver om enige van zijn kosten te verminderen.

De Atheense delegatie was zo trots dat ze voorstelde aan Alcibiades om de gouden vaten van Athene op zijn tafel te plaatsen tijdens het overwinningsfeest dat hij 's avonds zou organiseren. Zijn triomf in Olympia was daarmee vervuld, en zijn triomf was de triomf van Athene.

Die avond riepen de scheidsrechters, de Hellanodikai, al de overwinnaars van de dag samen aan het altaar van Zeus. Ze kroonden de overwinnaars dan plechtig. Alcibiades kreeg een sliert van olijventakken rond het hoofd, en samen met de andere overwinnaars van de dag kon hij in de Altis paraderen. Het was de gewoonte in de Olympische Spelen dat voor de wagenrennen niet de menner zelf gekroond werd, maar de eigenaar van de winnende wagen.

De Altis vulde zich met mensen afkomstig uit bijna alle Helleense polissen, en al die mensen applausseerden voor de grote winnaar. Tijdens de parade zongen de koren hun hymnen over de triomfen. De fluiten en de trompetten klonken voor de eerste overwinnaars van de Spelen.

Op de avond van die tweede dag voerden de priesters van Olympia eerst een begrafenisritueel uit ter ere van Pelops, en dat gebeurde rond de grafheuvel van de held. Pelops werd beschouwd als de stichter van de paardenrennen te Olympia. Zijn verhaal was één van de mooiste mythen van Olympia. Hij rende sneller dan Oinomaos.

Oinomaos was de Koning van Pisa, een stad die niet ver van Olympia lag. Oinomaos had een dochter genaamd Hippodameia. Oinomaos liet de mannen die naar de hand van zijn dochter dongen in hun wagen wegrennen met zijn dochter. Hij volgde dan de aanzoekers met zijn eigen wagen en als hij op gelijke hoogte met hen kwam, wierp hij zijn speer dwars door de mannen. Twaalf aanzoekers hadden op die manier al hun dood gevonden, toen de held Pelops aankwam uit Phrygië. Pelops rende niet onmiddellijk een wedstrijd met Oinomaos. Hij keek rond, en ontdekte dat de wagenmenner van Oinomaos, een man genaamd Myrtilos, in het geheim verliefd was op Hippodameia. Daarom mende hij de wagen zo goed. De man durfde echter Oinomaos niet zelf uit te dagen wegens de gewelddadigheid van de Koning. Op een nacht, tijdens een braspertij, blufte Pelops dat hij wel Hippodameia kon houden, en hij beloofde aan Myrtilos hem een nacht te laten doorbrengen met haar indien Myrtilos hem kon helpen. Daarna daagde Pelops Oinomaos uit.

Tijdens de daaropvolgende ren tussen Pelops en Oinomaos, vlogen de wielen van de wagen van Oinomaos af, want Myrtilos had de bronzen aspinen van de wagen vervangen door pinnen uit was. Pelops won Hippodameia! De Koning Oinomaos vloog over zijn vallende wagen heen tot onder de hoeven van zijn paarden, waar hij gedood werd. Pelops hield zich natuurlijk niet aan zijn belofte aan Myrtilos. Hij deed de man gegrepen worden en van een klip afslijten, de Zee in, waar hij verdronk. Het paleis van de Koning werd in die nacht door een bliksemstraal getroffen en het brandde volledig af, op één kolom na, een houten kolom die nu aanbeden werd in de Altis van Olympia, op de plaats waar de Tempel van Zeus stond. In vroegere tijden draaiden de paardenrennen rond die houten kolom. De kolom stond nu nog steeds in de Altis, iets terzijde, gekend als de Paal van Oinomaos. Pelops bleef de held van de Altis en de wagenrennen werden georganiseerd ter zijner herinnering. Alcibiades leerde uit het verhaal dat de Hellenen steeds overwonnen met list als anders niet mogelijk was, en list eerder apprecieerden dan veroordeelden.

De mannen die Alcibiades uitgenodigd had kwamen naar zijn tentenkamp om het feest te vieren. Er waren afgezanten en vrienden van Athene, Argos, van Mantinea en Ephesos, van Chios, Lesbos, Samos en Sparta, en van nog veel meer steden.

Het feest van Alcibiades en Hipparchos was het grootste van de Spelen, en de Lesbische wijn werd overvloedig geschonken. Plengoffers werden gebracht ter ere van de overwinnaars, en lofliederen gezongen voor de goden. Alcibiades zat in een grote stoel in het midden van het kamp. Naast hem, eveneens extravagant gekleed, zat Hipparchos. Alcibiades had de troon van de overwinnaars en hij was gekleed in een lange, rode tuniek. Wanneer hij recht stond en rondwandelde, sleepte hij zijn gewaden achter zich mee door het stof. Aan zijn rechterkant zaten de drie zonen van zijn meester-trainer, en één van die droeg nog steeds de lintjes van de Olympische overwinnaar, terwijl hun vader trots aan de andere zijde van Alcibiades en Hipparchos zat. Voor deze man was dit de mooiste dag van zijn leven, want zijn zonen waren geëerd door de goden. Eén van zijn zonen werd overwinnaar van de Spelen en zijn twee andere zonen hadden met eer gereden en gestreden, en alle drie waren ze ongedeerd uit de gevaarlijke rennen teruggekomen.

Endius en andere Spartaanse afgezanten namen ook deel aan het overwinningsbanket. Endius dronk op de gezondheid van Alcibiades en hij lachte met hem. Alcibiades ging op een bepaald ogenblik naast Endius zitten, terzijde van de kern van het feest, en hij sprak met hem.

Alcibiades begon, 'ik zag hoe je het overwinningsstandbeeld van Paionos bewonderde, Endius. De overwinning van Sphacteria was hard voor Sparta, nietwaar? Maar die overwinning van Athene gebeurde al heel lang geleden!'

Endius antwoordde, 'ja, het was een hele tijd geleden al. Het was een verschrikkelijke nederlaag voor ons, die het vertrouwen van onze jeugd vernietigde. Maar was dat niet een overwinning van de Messeners? De Messeners richtten dat monument op in de Altis! Nu heeft onze Koning Agis het vertrouwen wel teruggevonden. Daar zorgde de overwinning van Mantinea voor. Hij vocht goed, daar, en wijs. Sparta bewees eens te meer dat ze ongeslagen blijft in grote veldslagen van legers, al kan ze een schermutseling hier of daar verliezen. Sphacteria werd gewonnen met de wapens van vrouwen, met pijlen en werpsperen die van ver af geworpen werden. Zulk een schermutseling kon tegen ons gewonnen worden omdat relatief weinig hoplieten er in streden. In echte veldslagen van hoplieten tegen hoplieten, zoals al de belangrijke veldslagen zijn, wonnen we, en zullen we nog winnen!'

'Sphacteria kan moeilijk een schermutseling genoemd worden, maar ik geef je de grootsheid van Mantinea graag toe.'

'We vernietigden met de wapens je politiek in de Peloponnesos, is het niet, Alcibiades?'

‘Ach, Endius, Endius,’ antwoordde Alcibiades, ‘we winnen wat en we verliezen wat, zowel Athene als Sparta. We staan terug in de Peloponnesos waar we begonnen, maar mijn doelen werden grotendeels bereikt. Argos is nu een vriend van Athene, waar ze voordien neutraal bleef, en dat is ook het geval met Mantinea en Elis. Sparta won een veldslag, maar zeker niet de harten. Na de Slag van Mantinea blijft er vrede heersen tussen onze steden. Zal die vrede duren?’

‘Ik denk het wel, Alcibiades. Sparta wil geen oorlog, al stappen vele jonge Spartiaten van nieuwere families nu naar voren met nieuwe ideeën van glorie. We beseffen ook dat oorlogen niet meer gewonnen worden op onze oude, traditionele wijzen. Sparta blijft ongeslagen op het land. Zo lang we geen vloot hebben, geen triremen, blijft Athene veilig.’

‘Betekent dat dan dat je nieuwe, jonge mannen naar de Zee kijkt, Endius?’

‘Nog niet, Alcibiades. Niet zolang de vrede heerst. Je weet dat we verzwakken te land. Onze aantallen strijders groeien niet. In feite dalen de aantallen Spartiaten. We weten dat. Jij weet dat. Maar we hebben nu een nieuwe generatie van strijders, en met nieuwe tijden komen nieuwe middelen. Onze jongste generatie kan nadenken. Ze zijn sluw zoals Pelops. Binnenkort zal er een ander spel beginnen, een andere situatie, waarin intelligentie en sluwheid het zal winnen van de speer, en daarvoor, in dat spel, zijn er niet heel veel mannen nodig. Dan zullen onze nieuwe Spartiaten doen wat nodig is om te winnen. Wat dan ook. We wachten op een nieuwe Brasidas. Wie weet, misschien zullen we meerdere Brasidassen kweken en krijgen!’

‘Om de overmacht te winnen hebben jullie een Brasidas van de vloot nodig, Endius. Maar jullie navarchen mogen slechts één jaar dienen, en daarna helemaal niet meer voor de rest van hun leven. Dat is een enorme verspilling van ervaring, Endius. Aan dat ritme hebben jullie elk jaar een nieuwe en andere Brasidas nodig! En één jaar is een zeer korte tijd voor een nieuwe Brasidas om te winnen van Athene!’

‘Wie weet, wie weet, Alcibiades? Soms is één zeeslag voldoende om grote schade toe te brengen. Maar genoeg van dergelijke gedachten! Ik drink oprecht op je overwinning in de Spelen!’

En Endius dronk een volledige schaal wijn in één teug leeg. De woorden van Alcibiades hadden hem plots treurig gestemd, want hij wist heel zeer dat ze de waarheid verkondigden.

‘Dank je, Endius,’ zei Alcibiades, en hij dronk ook zijn schaal leeg. ‘Misschien zullen we elkaar op een dag te Sparta ontmoeten, niet slechts te Athene of te Olympia.’

Endius keek eerst zeer perplex naar Alcibiades. Dan lachte hij zeer hartelijk en luid, en hij wierp zijn hoofd in zijn nek. Alcibiades wandelde terug naar zijn troon.

Voor Alcibiades moest deze dag zijn grootste triomf en glorie brengen. Hij had bereikt wat hij wou, op schitterende wijze. Eigenlijk bereikte hij alles wat hij zocht. Waarom was dat? Toch bleef ook hij treurig. Hij miste Socrates hier, en Harmonia.

Zeer laat in de nacht, terwijl de laatste gasten verdwenen uit zijn tenten, lag Alcibiades alleen op een bank in een hoek van zijn tent van Ephesos, met een schaal wijn in zijn handen. Hij dacht aan Socrates en Harmonia, en hij schonk zich verder de ene schaal na de andere in.

Offergave

Op de derde dag van de Olympische Spelen begon de morgen met een optocht ter ere van Zeus door de scheidsrechters van de Spelen. In die processie stapten al de ambassadeurs van de Helleense steden, en die gezanten droegen de heilige vaten van hun stad terwijl ze plechtig

in de processie stapten. De mededingers van de Spelen gingen ook mee in die optocht, maar Alcibiades bevond zich tussen de officiële vertegenwoordigers van Athene. Achter de scheidsrechters stapten dus de afgezanten, daarna de mededingers van de Spelen, en ten slotte volgden de priesters. De priesters en hun dienaren dreven een honderdtal ossen mee die aangeboden waren door het volk van Elis, en ze brachten die dieren naar het altaar van Zeus. Aan het einde van de processie stonden al die mannen in een grote cirkel rond het altaar van Zeus. Achter die cirkel was de Altis gevuld met de mensen die naar de Spelen waren komen kijken.

De priesters staken een vuur aan bovenop het altaar van Zeus. Volgens de verhalen over de goden, de heilige mythen van de Hellenen, was dit altaar opgericht op de plaats waar Zeus een bliksemschicht had geslingerd vanaf zijn troon op de berg Olympos, om daarmee de Altis als zijn heilig oord op te eisen. Het altaar was een platte, stenen basis, waarop zich een kegelvormige hoop as met de tijd had gevormd. De as was het overblijfsel van verleden offergaven, gemaakt ter ere van Zeus. De as werd gemengd met water uit de Alpheus en dan gepleisterd op het altaar. De kegel van het altaar groeide aldus elk jaar aan. De as van de tientallen andere, kleinere altaren in en rond de Altis, werd hier mee gemengd om het altaar van Zeus ook groter te doen worden.

De hoofdpriester gaf een teken dat de offerandes konden beginnen. De ossen werden naar het altaar getrokken en de priesters slachtten al de ossen. De benen van de ossen werden afgesneden en aan het altaar gebracht om verbrand te worden. Een dikke kolom zwarte rook rees snel naar de hemel, en de priesters bleven ondertussen lofliederen zingen aan de goden, aan Zeus, om te vragen dat de oppergod zijn behagen mocht scheppen in de rook. De rest van het vlees van de ossen werd naar de tempels gebracht, naar koelere oorden. Het zou daar niet voor lang bewaard blijven, want het werd direct voorbereid door de beenhouwers.

De slachters plaatsten het vlees van de ossen op reusachtige ijzeren braadroosters. Ze begonnen dadelijk het vlees te roosteren. Die avond zou er in de Prytaneion een openbaar banket gehouden worden. De Prytaneion was het gebouw van waaruit de organisatoren van de Olympische Spelen er op toezagen dat de Spelen goed vorderden, zonder incidenten verliepen. De scheidsrechters kwamen regelmatig naar hier om de namen van de overwinnaars vast te leggen. Hier ook brandde het heilig vuur van Hestia, de godin van de haarden. Vanuit dit vuur werden al de andere altaarvuren en brandstapels in de Altis aangestoken. De mannen die in de Olympische Spelen wonnen konden steeds, hun leven lang, een gratis maaltijd bekomen in de Prytaneion van Olympia.

Het grote banket van deze avond zou echter niet alleen dicht bij dit gebouw, dat aan de uiterst linkse kant van Chronos en achter de Tempel van Hera stond, plaatshebben. Het banket van de Honderd Ossen zou gefeest worden doorheen de ganse Altis.

In de namiddag werden nog in het stadion de hardloopwedstrijden gehouden.

Pankration

Op de vierde dag van de Spelen werden de hardste wedstrijden gestreden, het worstelen in de morgen, het boksen en de pankration in de namiddag. In de late namiddag zou het hardlopen plaatshebben, maar waarbij de mannen in volle bepantsering moesten lopen.

In het boksen draaiden de mannen lederen banden rond hun knokkels om hen te beschermen tijdens de slagen, en ze haalden uit naar elkaars lichaam en hoofd met hun vuisten. De lederen banden werden gevlochten tot op de armen van de mannen, en olie werd erop gegoten om het leder te verzachten, vooral op de knokkels.

De Hellenen kenden twee soorten van worstelwedstrijden, het rechtstaand worstelen en het worstelen op de grond. In het rechtstaand worstelen moest men zijn tegenstander drie maal tegen de grond werpen om te winnen. De Spartanen muntten uit in die wedstrijden. In het worstelen op de grond vochten de beide worstelaars in het gras of in het zand, en de wedstrijd eindigde wanneer één van de twee tegenstanders de nederlaag erkende. Hij deed dat door zijn rechterhand op te heffen en zijn wijsvinger naar boven te richten. De worstelwedstrijden in de Olympische Spelen waren alleen rechtstaand worstelen, maar in de pankration waren alle manieren van worstelen toegelaten, rechtstaand worstelen, worstelen op de grond, en bijna alles andere behalve bijten, zijn vingers in de neus van de tegenstander steken, in zijn ogen, mond of oren. Men mocht zijn tegenstander neerwerpen, hem stampen, hem wurgen, zijn rug breken, zolang de tegenstrever maar niet stierf en zich overgaf.

Theodote en Myrrhina waren tot nog toe in het Atheense tentenkamp gebleven. Ze hadden niet geprotesteerd om binnen hun kwartieren te moeten blijven, en ze waren kort verschenen tijdens de feesten in de tenten. Ze maakten toch de opwindende van de Spelen mee met groeiend verlangen en ongeduld. Ze wilden ook iets van de Spelen zien, en ze hielden van het worstelen. Wanneer Alcibiades en Hipparchos wedstrijden hadden georganiseerd in het gymnasium en in de palaestra rond hun landhuis, dan waren de vrouwen steeds aanwezig. Ze vroegen daarom nu met aandrang, op het ogenblik dat de bokswedstrijden en het worstelen begonnen, om naar het stadion te worden meegenomen.

Vrouwen werden niet erg gewaardeerd te Olympia. De atleten streden naakt. Vrouwen waren wel toegelaten in het tentenkamp, maar niet gedoogd in de Altis tijdens de Spelen, en zeker niet in het stadion en in de hippodroom. Die regeling was echter niet volledig meer in voege. Vrouwen die ontdekt werden als toeschouwers van de Spelen werden niet meer van de klippen van de berg Typaeum afgeworpen. Maagden werden in principe toegelaten tot de Spelen, maar de ban bleef in gebruik voor getrouwde vrouwen. Vrouwen mochten ook niet deelnemen in de Olympische Spelen, maar ze konden wel eigenaar zijn van paarden en renwagens, en zo winnen en gekroond worden. In principe.

De mannen hielden zich toch nog zo veel mogelijk aan de oude regels, en voor wat betreft de wedstrijden. Weinige vrouwen wandelden rond het stadion wanneer de atleten oefenden, maar ze waren ook niet totaal afwezig. De meeste mannen vonden dat het spektakel van naakte mannen in een stadion, in volle inspanning van hardlopen of van worstelwedstrijden, niet erg geschikt was voor vrouwelijke ogen. Menige echtgenoot zwichtte echter voor de herhaalde verlangens van zijn vrouw om haar mee te nemen naar enige Spelen. Men kon dus wel steeds enige vrouwen in het ronde vinden, al droegen ze zware sluiers om hun gezichten te verbergen.

Theodote en Myrrhina hadden al meerdere malen bij hun mannen aangedrongen om te mogen kijken naar de pankration wedstrijden. Alcibiades had dat steeds geweigerd. Theodote was dan zo kwaad geworden aan het einde van de derde dag dat ze, nadat Alcibiades haar tent was binnengewaggeld zo dronken als Dionysos zelf, drinkschalen en watervazen naar zijn hoofd had geworpen en hem haar bed geweigerd had.

Toen Alcibiades de volgende morgen alleen en in zijn eigen tent ontwaakte, zijn vriend Hipparchos opzocht, vond hij zijn vriend in een zeer slechte staat. Hipparchos moest zijn hoofd met de twee handen vasthouden omdat hij zei dat het bonkte alsof honderd

trompetblazers een privé muziektfestival in zijn hersens speelden. Alcibiades was niet in een veel betere toestand. Hipparchos moest opbiechten dat hij zwak geweest was en beloofd had zijn minnares mee te nemen naar de pankration. Daarop bracht Alcibiades even de handen in de hoogte, maar hij liet ze snel weer vallen in een gebaar van overgave. Hij biechtte ook op dat het misschien beter was dat hij ook maar Theodote zou meenemen. Hij keerde naar haar tent terug, ging zeer voorzichtig naar binnen uit vrees voor projectielen, en beloofde haar tegen de middag naar de worstelwedstrijden mee te nemen.

De twee vrouwen liepen naar hun baden, naar hun koffers met peplossen, en dan naar hun cosmetica vaasjes. Ze plaatsten rood op hun wangen, wisselden juwelen en sluiers uit, maakten hun lange wimpers pekzwart, en deden hun beste klederen aan.

Tegen de middag stonden de beide vrouwen vóór Alcibiades en Hipparchos, blozend van opwinding, en ze zwierden zich rond in wulpse wervelingen om naar complimentjes te vissen voor hun klederen, juwelen en opsmuk.

Alcibiades en Hipparchos keken naar elkaar en spraken slechts één woord: ‘sluiers!’

Waarop de twee vrouwen hun hand wegtrokken van achter hun rug en de opzichtigste, uiterst dunne oranje sluiers opplaatsten die Alcibiades tot nog toe gezien had op eender welke vrouw. Hipparchos zuchtte en gaf weer op, dus zei Alcibiades, ‘akkoord, akkoord, we gaan. Jullie willen dus wat lange penissen zien, nietwaar?’

De twee vrouwen mochten die opmerking helemaal niet. Ze schreeuwden dat ze geen penissen wilden zien. Ze hadden genoeg van penissen. Ze wilden degelijke gevechten bijwonen en deelnemen in de opwinding van een goed pankration gevecht. Alcibiades lachte, en hij hield zijn arm uit voor Theodote, die de arm plechtig aannam. De twee paren wandelden zij aan zij van het tentenkamp naar het stadion. Enige wenkbrauwen werden wel omhoog getrokken toen ze daar aankwamen, maar wanneer het volk en de scheidsrechters zagen dat de vrouwen inderdaad gesluierd bleven, en vermits het Alcibiades en Hipparchos waren die de vrouwen vergezelden, slikten ze hun commentaar en protesten in. De vier gingen naar de hoek van het stadion waar de pankration gevechten net begonnen waren.

De tegenstanders werden uitgekozen door het lot, en telkens wanneer er een overwinnaar kwam moest de man die de nederlaag had geleden het veld uit. Nieuwe tegenstanders werden dan weer door het lot aangeduid uit de groep van worstelaars, tot slechts twee overblijvende mannen tegenover elkaar zouden staan.

De mannen die in de pankration vochten waren ruw en machtig gebouwd. Het waren meestal mannen die hun eerste jeugd al lang voorbij waren, mannen die al gebroken armen en vingers hadden geleden, mannen met brede borsten en schouders, zeer harde spieren op hun lichaam, armen en benen. Ze toonden bijna allen een beschadigd gezicht, gebroken neuzen en tanden, en littekens op hun ledematen. Sommige van die mannen waren echte reuzen.

De vrouwen giechelden meer dan eens natuurlijk, want de deelnemers waren ook behept met de grootste kruisen, de zwaarste teelballen en inderdaad sommige van de langste penissen die ze ooit gezien hadden.

‘Natuurlijk zijn die lang,’ merkte Hipparchos op, ‘want zoveel pankration vechters hebben er al aan getrokken in vorige gevechten!’

Maar Theodote en Myrrhina wuifden zijn grappen weg. De vrouwen juichten even enthousiast mee als de mannen die namiddag.

De worstelaars wreven hun huid in met olijfolie. Daarna goten ze fijn, licht zand over hun lichamen, zodat hun tegenstanders toch enige greep op hen konden nemen. Ze vochten volledig naakt, maar ze droegen een lederen kapje op hun kort gesneden haar, zodat hun tegenstanders geen greep op hun hoofd konden krijgen.

Vier mannen bleven nog in het veld over om tegen elkaar te vechten. De scheidsrechters kondigden de gevechten aan van Diagoras van Samos tegen Glaukos van Chios en van Astratos van Sicyon tegen Leonidas van Elis.

Diagoras, Glaukos en Astratos waren rijpe, breedgeschouderde mannen, maar Leonidas was nog een jongeman. Alcibiades en Hipparchos plaatsten geen weddenschappen op Leonidas, maar Theodote en Myrrhina hadden enkel ogen voor de knappe Eleiaan en ze wedden, via Hipparchos, grof geld op Leonidas. De man was lenig, slank, fel gespierd met harde en koordachtige spieren, maar toch had hij een zeer harmonieus, glad en schattig lichaam volgens de vrouwen.

Leonidas rolde zijn spieren om hen lossere te maken, waarop Theodote in bewondering uitriep, 'ho, ho, hoops! Kijk naar dat! Wat een spierenbundel!'

Misschien was die uitroep slechts gericht naar Myrrhina, maar het halve stadion en vooral Leonidas hoorde het, zodat hij opkeek en grinnikte, en zich met zijn gans lichaam naar de twee vrouwen draaide. Alcibiades en Hipparchos samen deden snel de vrouwen zwijgen, en ze duwden de vrouwen achter hen.

Leonidas zwelde dan nog meer zijn borst om zijn krachtige borstspieren meer zichtbaar te doen worden. Hij wou daarmee ook zijn tegenstanders onder de indruk brengen van zijn kracht en schoonheid, en natuurlijk ook de twee vrouwen die hij aan de kant had zien staan. Theodote en Myrrhina bleven dan even stil, maar hun ogen en mond vertelden alles. Ze rolden hun ogen naar elkaar en naar Leonidas in zuivere bewondering.

Hipparchos schudde zijn hoofd, 'Zeus beware ons! Hoe is het mogelijk?'

Leonidas stond vóór Astratos. Op een teken van de scheidsrechter liepen de twee mannen op elkaar in en ze grepen elkaars vingers. Leonidas liet zich direct naar beneden zakken, zeer snel, en hij verraste daarmee Astratos. Hij trok de Sicyoniet over, plaatste een been in de maag van de man en wierp hem over zijn lichaam heen in het gras neer. De Sicyoniet maakte een mooie, volle boog in de lucht en hij viel zwaar op zijn rug. Leonidas was ondertussen al recht gesprongen en hij vloog met vol gewicht op de buik van zijn tegenstander. Astratos had Leonidas onderschat. Hij schreeuwde het nu uit van de pijn en hij rolde zich weg. Hij wou ook weer recht gaan staan, maar terwijl hij rolde greep Leonidas hem beet, juist op het ogenblik dat Astratos zijn rug naar hem had. Leonidas greep Astratos in een laddergreep. Hij duwde op Astratos tot de man zijn neus in het gras had liggen.

Astratos was een berensterke strijder. Hij sloeg met de rug, en boog die meerdere malen, om aldus te proberen uit de laddergreep te geraken. Hij probeerde een hand achter de rug te plaatsen om de handen en vingers van Leonidas vast te krijgen. Hij sloeg met zijn voeten om ook beneden wat meer plaats te vinden, en hij wou zijn knieën buigen. Maar een laddergreep die gehouden werd door een experte worstelaar bewees nu zeer effectief te kunnen zijn, en Leonidas had minder kracht nodig om Astratos beneden te houden dan Astratos nodig had om er uit te geraken. Het gevecht, het kluwen op de grond duurde een hele tijd verder, maar er was daar weinig plezier aan voor Alcibiades, omdat Leonidas langzaam aan ook meer en meer Astratos wurgde, zodat na een tijdje Astratos zijn wijsvinger van de rechterhand omhoog hield om zijn nederlaag te aanvaarden. De scheidsrechter kende de overwinning toe aan Leonidas. De jongeman van Elis had onverwachts, snel doch beslissend gewonnen. Hij stond op en grinnikte naar de twee vrouwen die op enige afstand van hem stonden te huppelen. Leonidas had vrouwen horen aanmoedigingen roepen, en hij gaf nu erkenning aan zijn supporters. De menigte, waarvan het grootste deel uit Elis kwam, vergaf het de vrouwen hun held aan te moedigen.

In het tweede gevecht had Diagoras van Samos gewonnen. De laatste strijd zou dus Leonidas tegen Diagoras worden. Er bevonden zich nu veel meer Eleianen in de menigte dan mensen van enige andere Helleense stam of stad. Wanneer de scheidsrechters Leonidas opriepen weerklonk het luidst mogelijke gebrul uit de kelen van de toeschouwers, en daarboven nog de schrille kreten van twee Atheense vrouwen. De Eleianen waardeerden het wel zeer dat Athene hun lokale kampioen ondersteunde, maar Alcibiades en Hipparchos staken zich weg achter de ruggen van de mannen die vóór hen stonden. De Eleianen duwden de vrouwen echter tot direct tegen de hekkens. Zou Leonidas winnen?

Het duurde nog een hele tijd voordat het laatste gevecht echt kon beginnen. De mannen olieden zich eerst opnieuw in, en ze lieten de scheidsrechters zien hoe het fijne zand inderdaad over alle plaatsen van hun lichaam hing. Daarna stonden ze zoals twee woeste stieren gezicht tegen gezicht, lichtjes voorovergebogen. De scheidsrechter gaf het teken te beginnen.

De menigte schreeuwde opnieuw luid. Ze apprecieerden de twee pankration vechters. De lichamen van de worstelaars glinsterden in de zon wanneer ze tegen elkaar sloegen. Ze sloegen eerst met hun vuisten zoals bokkers, krachtige slagen die erg pijn moesten doen, en daarna grepen ze plots elkaars armen en vingers. Diagoras probeerde de vingers van Leonidas te breken, en de menigte zag de mond van de jongere zich in pijn verwringen. De opwinding groeide en de toeschouwers maakten wilde gebaren. Leonidas knielde onder de druk, en Diagoras torede hoog boven hem. Leonidas viel op de grond en hij gleed onder de benen van Diagoras door, zo de druk van de handen van Diagoras vluchtend. Terwijl hij weggleed kon hij zijn handen vrij krijgen, maar Diagoras zocht de nek van Leonidas, klaar om hem in een wurggreep te vangen. De handen van Leonidas kwamen ook plots helemaal vrij. Hij greep zijn tegenstander bij de voeten, hief een voet met een bovenmenselijke kracht omhoog, en Diagoras verloor het evenwicht en viel zijwaarts. De menigte werd wild van blijdschap. Ze hadden hun held al een nederlaag zien lijden. Terwijl Diagoras viel, draaide Leonidas de voet die hij nog steeds vasthield ruw om, en nu was het Diagoras die zijn pijn uitschreeuwde, want Leonidas kon de voet van Diagoras wel uit zijn sokkels hebben gerukt. Diagoras sloeg niettemin met diezelfde voet naar het hoofd van Leonidas, maar de jongeman was hard en hij kon veel verduren, al werd hij nu wel erg gepijnigd, en terwijl Diagoras nog steeds grimassen maakte van de pijn, sprong Leonidas al op de rug van Diagoras. Diagoras rolde zich direct om en de beide mannen rolden om en over in het gras, waarbij Diagoras de nek van Leonidas te pakken kreeg. Diagoras slaagde erin het hoofd van Leonidas beet te krijgen, en hij draaide het terzijde. De twee worstelaars bleven een hele tijd op de grond wringen en trekken, ze probeerden hun armen en benen te plaatsen om de bovenhand te bereiken, en Diagoras overmeesterde daar meestal Leonidas in.

Leonidas werd bijna onbeweeglijk gehouden. De Eleiaanse jongen verzamelde onder de donderende ovaties van zijn publiek al zijn energie en sterkte, en hij boog zijn rug tot die op het punt stond om te breken. Hij slaagde erin Diagoras om te draaien, en daarmee lag nu Leonidas boven op zijn tegenstrever. Diagoras lag op zijn rug in het gras en Leonidas had zijn rug op de buik van Diagoras. Leonidas kon echter niets verrichten met zijn handen in die positie, terwijl Diagoras hem waar hij wou kon omstrengelen en wurgen. Diagoras hield al zijn machtige armen om Leonidas heen. Diagoras maakte zich echter klaar om opnieuw te draaien zodat hij weer boven Leonidas zou komen te liggen. Maar terwijl Diagoras rolde, slaagde Leonidas erin op de rug van Diagoras te geraken. Leonidas liet Diagoras niet toe zich volledig om te wentelen en weer op zijn rug te geraken. Diagoras lag dan met zijn gezicht op de grond, en Leonidas zat bovenop Diagoras. Hij hield zijn krachtige armen rond de nek van Diagoras. Leonidas wrong totdat hij één volledige arm rond de nek van Diagoras had, en dat

verraste iedereen in het stadion. Diagoras was daarmee bijna verslagen, tenzij hij ook zich volledig kon omdraaien.

De Eleianen rond het stadion werden hysterisch, en Theodote en Myrrhina sprongen op en neer van de opwinding van het gevecht. Diagoras kon niet ontsnappen. De twee mannen begonnen te wringen, te knijpen, te bewegen op de grond. Een lange tijd ging voorbij. De scheidsrechter knielde dicht bij de twee mannen, hij zat op één knie en keek met aandacht naar de handen van Diagoras. Diagoras probeerde zich daarmee recht te duwen, maar dat lukte hem niet. Het einde kwam heel laat, nadat Diagoras al zijn krachten tevergeefs verspild had en nadat hij een lange tijd bewegingsloos bleef, na meer draaien en stampen en wringen en buigingen van zijn rug, tot hij uitgeput weer stil bleef liggen. Leonidas verstevigde enkel al die tijd zijn wurggreep.

Dan ontspande Diagoras zijn lichaam, en de scheidsrechter zag de man zijn rechterhand openen en zijn wijsvinger omhoog brengen. De scheidsrechter beval Leonidas te stoppen met knijpen. Leonidas werd tot overwinnaar van de Olympische pankration uitgeroepen. De scheidsrechter verklaarde het gevecht ten einde.

De Eleianen liepen uitbundig in massa het stadion in. Ze omringden nu hun held en hieven hem op hun schouders, droegen hem de menigte in, over honderden armen, naar de Altis, waar hij de linten van de overwinnaar in ontvangst kon nemen.

Theodote omhelsde Alcibiades vurig, maar Alcibiades trok haar snel weg, hoewel hij bleef lachen, ‘niet hier, niet hier, Theodote! Houd je fatsoen! Dit is Olympia!’

Theodote liet Alcibiades los, maar de twee vrouwen bleven op en neer te dansen. Alcibiades en Hipparchos keken beduusd naar elkaar, verbaasd bij de blijdschap en de passie van de vrouwen.

Hipparchos merkte droog op, ‘wat een goede zaak is het om hier geen vrouwen toe te laten. We zouden een revolutie op de handen hebben! Had Diagoras gewonnen, dan zou hij opgevreten zijn door deze twee leeuwinnen!’

De twee mannen trokken hun vrouwen weer mee, en ze brachten hen lachend terug naar het tentenkamp. Alcibiades en Hipparchos hadden een fortuin verloren door op Diagoras te wedden. Ze keken verbouwereerd naar hun vrouwen, want Theodote en Myrrhina wonnen meer dan een dubbel fortuin elk door op Leonidas te wedden!

De kronen van olijftakken

De eenennegentigste Olympische Spelen waren geëindigd. Al de wedstrijden eindigden met het hardlopen in volle bepantsering, de vorige dag. Op de vijfde dag moesten al de overwinnaars officieel gekroond worden.

Bij zonsopgang verzamelden al de overwinnaars zich aan de ingang van de Altis. Van daar uit vormden ze een processie, die voorafgegaan weer door de scheidsrechters, naar de Tempel van Zeus wandelde. De poorten van de tempel stonden wijd open. De priesters wachtten op het verhoog naar de processie. De overwinnaars gingen de trappen op van de tempel, en ze werden één na één door de scheidsrechters gekroond, naast de priesters.

In het volle zicht van het reusachtige standbeeld van Zeus werd Alcibiades als eerste opgeroepen. Hij was de meest belangrijke overwinnaar geweest van de eerste dag. De

Hogepriester van Zeus plaatste de kroon van olijventakken van de Boom van Zeus op zijn hoofd, en hij zong een korte hymne van lof. Zou Alcibiades nu de bescherming van Zeus meedragen?

Alcibiades dankte, groette de menigte, en ging dan weer de trappen af, toegejuicht door de mensen die zich samen vergaarden aan de voet van de tempel.

Wanneer al de overwinnaars aldus gekroond werden door de scheidsrechters en door de priesters, liepen plots grote aantallen kinderen, allen gekleed in witte gewaden, uit de Tempel van Zeus. Ze liepen naar de overwinnaars en ze gooiden bladeren en bloemenblaadjes over hen heen uit de mandjes die ze droegen. De scheidsrechters brachten daarna nog de overwinnaars naar het altaar van Zeus, en terwijl de mannen door de menigte stapten, werden ze opnieuw overgoten met groene olijfbladeren en bloemen. Met die triomfparade en onder de toejuichingen van de mensen, eindigden de Olympische Spelen officieel.

Buiten de Altis duurde het feest verder. De mensen roosterden nog vele dieren. Schapen en geiten werden op de braadroosters geplaatst en houtskool werd onder het vlees gegoten. Elk stalletje van de tijdelijke marktplaats buiten de Altis had voedsel of wijn aan te bieden. Er werd gedanst, muziek gemaakt, gedichten werden gereciteerd op de bermen van de Alpheus. Mannen liepen door de menigte met wijnkraters, en iedereen had wel een beker waarmee hij zich bediende voor een muntstukje aan de wijnverkopers.

Alcibiades en Hipparchos mengden zich tussen de mensen. Hun zwaargesluierte minnaressen wandelden met hen, maar naarmate de namiddag zich inzette, openden ze hun sluiers. Veel vrouwen kon men nu zien wandelen in Olympia, en ze namen volledig deel aan het feest. Ze zongen lofliederen met de mannen mee. Meisjes, fluitspeelsters en acrobaten mengden zich dan met de mannen, en Olympia werd een zeer groot, prettig feest tot zeer laat in de nacht.

Alcibiades kon in triomf weerkeren naar Athene. Hij en Theodote keerden naar de stad terug direct na de Olympische Spelen, nadat ze het aan Hipparchos overlieten om de terugkeer van hun paarden, mannen en goederen te organiseren.

Te Athene liet Alcibiades twee schilderijen maken van zichzelf. Het ene schilderij toonde hem gekroond wordend door Zeus Olympos en door Pythius, de beschermgoden van de Olympische en de Pythische Spelen. Het andere schilderij toonde hem gekroond wordend door Nemea, de patroonsgodin van de Nemeïsche Spelen. Hij vroeg ook de dichter Euripides een overwinningsode te schrijven ter ere van zijn meesterschap in de Olympische Spelen.

Alcibiades had de eer en de grootsheid van zijn polis verdedigd. Hij had gewonnen door middelen in te zetten die ongehoord belangrijk waren voor het Hellas van zijn tijd, door veel wagens in te zetten aan monsterachtige kost. Alcibiades genoot van zijn aankomst te Athene. Hij hield van de banketten die te zijner ere ingericht werden, en ook van de triomfantelijke optocht in de agora. Athene lag op haar knieën voor hem. Zijn invloed in de Volksvergadering was overweldigend. Voortaan zou Nicias de tweede speler zijn.

Alcibiades nam zijn vreugde uit zijn geweldloze wraak, maar de vreugde verblindde hem. Hij zag niet de jaloersheid tegen hem groeien. Athene was een stad die steeds jaloers bleef op haar helden, en wantrouwig tegenover mannen die te zeer populair werden. De Hellenen van Attica hielden er niet van dat mannen groter werden dan zij.

Hoofdstuk 14. Athene, herfst 416 v. Chr. tot de lente van 415 v. Chr.

Melos

Toen Alcibiades weer in Athene was, direct na zijn triomf in de stad, kreeg hij het bevel over een Atheense vloot. Hij had genoeg ervaring opgedaan in veldslagen te land. Hij wou ook uitmunten in het leiden van vloeten, zodat hij de nieuwe opdracht dus zelf gezocht had. Op zijn eigen voorstel werd hij door Athene naar de Peloponnesische stad Argos gestuurd, waar een pro-Spartaanse partij weer de controle over de stad veroverd had. Met zijn vloot bracht hij Argos terug in de handen van de democratische Argiven, en dan keerde hij weer naar Athene terug.

Terwijl Alcibiades in Argos streed, leidde Athene ook een expeditie tegen het eiland Melos. De veldheren Cleomedes zoon van Lycomedes en Tisias zoon van Isomachus namen achtendertig triremen en ongeveer tweeduizend hoplieten en boogschutters mee om het eiland te onderwerpen. Melos was strikt neutraal gebleven in de vorige oorlogen. Het eiland was geen lid geworden van de Delische Bond, en dat was steeds een doorn gebleven in Atheense ogen. Melos was een kolonie van Sparta, maar de mannen van Melos hadden geen kwaad gedaan aan de Atheners tijdens de oorlog.

Wanneer nu het groot Atheens leger aan de voet van haar muren stond, wou Melos nog steeds niet haar onafhankelijkheid en vrijheid van handelen prijsgeven. Melos weigerde zich te onderwerpen aan Athene, en bijgevolg omsingelden de legers van Tisias en Cleomedes de stad, omringden ze met een tegenmuur, en ze blokkeerden de stad te land en ter zee, waarna de meeste Atheense strijders weer naar huis konden varen. Een garnizoen zette de belegering voort. De stad van Melos zou langzaam verhongeren.

In de herfst van het jaar waarin Alcibiades van de Spelen weer naar Athene voer, vielen de mannen van Melos meerdere malen de Atheense muren aan die rond hun stad opgericht waren. Ze namen delen van de tegenmuur in bij bestorming. Doorheen de bressen die ze veroverden brachten ze alles binnen wat de stad nodig kon hebben in een zeer lang beleg.

Athene werd zeer woedend over die duidelijke uitdaging van haar macht. De zaak werd bepraat in de Volksvergadering op de Pnyx.

Alcibiades luisterde slechts halfhartelijk. De naam van Melos had wel enige interesse voor hem, want Harmonia kon zich nog steeds op dat eiland bevinden, al had hij nu alle hoop verloren haar nog ooit weer te zien. Haar beeld was vervaagd in zijn geest, herleid tot een concept van ideale liefde, tot slechts een idee in plaats van een reëel beeld van een levende, ademende vrouw. Hij luisterde dus slechts met een half oor naar wat de redevoerders zeiden over het onderwerp, maar noch hij noch Nicias, noch iemand anders van enig belang uit de politieke groepen kwamen in de gesprekken tussen. Hij hoorde de sprekers wraak eisen voor het openlijk gebrek aan respect van Melos voor het Atheens volk.

De Volksvergadering stemde voor het zenden van een nieuwe, sterkere expeditie naar Melos, teneinde de stad te veroveren en al de mannen van militaire leeftijd er te doden en de rest van de bevolking in slavernij te leiden. Alcibiades verwachtte niet dat Melos gemakkelijk zou kunnen ingenomen worden. Hij wist al te goed hoe steden met hoge muren bestormingen gemakkelijk konden weerstaan. De Volksvergadering zon echter zeer op wraak. Alcibiades vond de voorgestelde bestraffing buiten verhouding, maar noch hij noch Nicias stemden tegen het voorstel. Ze opperden ook geen bezwaren tegen het voorstel in eigen redevoering.

Philocrates van Demeus leidde de tweede expeditie naar Melos. Hij belegerde verder de stad, maar met de hulp van verraders van binnen in de stad slaagde hij er in Melos binnen te dringen met zijn gewapende strijdkrachten. De mannen van Melos gaven zich onvoorwaardelijk over. Philocrates beval al de mannen van militaire leeftijd gevangen te nemen, en hij stelde hen terecht. Hij vroeg geen bevestiging, geen nieuwe veroordeling aan de Atheense Volksvergadering. Hij voerde strikt en snel zijn bevelen uit. Hij bracht nadien al de jongere mannen samen, de ouderen en de vrouwen en kinderen, en verkocht die als slaven voor en van Athene. Dat gebeurde in de lente van het jaar nadien.

Thrasybulus

In de late lente, inspecteerde Alcibiades de militaire haven van Piraeus. Hij ging te voet van zijn huis in de wijk van de Scambonidae naar de haven, door langs de acropolis te wandelen en door de nauwe straten van Athene, langs haar kleine, lokale tempels. Hij ging gekleed in lichte bepantsering van leder, en hij droeg een zwaard op de rug. Hij had het niet nodig rond te lopen zoals een veldheer van hoplieten, maar hij wou toch enige indruk maken op de zeelieden, de wachters en de timmerlui die aan de triremen werkten. Hij wou het arsenaal inspecteren. Hij moest tonen dat een veldheer in de haven wandelde, en hij veronderstelde dat hij wel zou moeten rondslaan met enige harde woorden van kritiek op nalatige militaire toestanden in de haven. Over zijn lederen borstplaat heen wierp hij een mantel met de gekleurde patronen van Athene aan de uiteinden. Hij trok die mantel dicht om zich heen omdat de lucht fris aanvoelde deze vroege morgen terwijl hij door de straten liep.

De mensen van Athene groetten hem. Iedereen kende hem nu. Hij werd meerdere malen op zijn tocht tegengehouden door mannen die zich beklaagden over de toestand van de straten. Eén van die mannen die duidelijk geschokt was, vertelde hem hoe hij bestolen werd in de nacht. Dieven hadden een gat gemaakt in de muren van zijn huis terwijl hij afwezig was om deel te nemen aan een symposium, en zijn vrouw die op de eerste verdieping sliep, had niets gehoord. De man was nog steeds in schok, want bijna alles wat hij gespaard had en zorgvuldig verborgen had onder een losliggende tegel in de vloer, was verdwenen. Hij verdacht er één van zijn slaven van aan de dieven verteld te hebben waar zijn geld lag. Alcibiades luisterde geduldig naar de man, maar hij kon niet veel meer doen dan de man aan te raden zijn zaak naar de gerechtshoven te brengen en de slaaf aan te klagen. De slaaf zou misschien alles in het gerechtshof opbiechten en aan de rechters zeggen wie de dieven waren.

Alcibiades wandelde verder, en hij ging door de poorten van de stad. De poorten werden nog steeds bewaakt, zij het met veel minder mannen dan tijdens de oorlog. De bewakers groetten hem. Alcibiades zag dat de wachters zeer opmerkzaam bleven, of toch minstens wat extra ijver aan de dag legden terwijl een veldheer in hun nabijheid liep. Met zijn bepantsering aan en zijn mantel van veldheer hadden de bewakers hem van ver zien aankomen. Alcibiades kende echter de bevelvoerder van de wacht, hier. Het was een veteraan die met hem nog te Potidaea gestreden had, een rijpere man nu. Alcibiades merkte al van ver op dat de bevelvoerder niet in het wachthuisje aan het slapen was, aan het drinken of aan het gokken. De man stond al de tijd alert buiten aan de poorten, keek aandachtig naar zijn mannen en naar de drukte, opende af en toe een wagen om de inhoud ervan te inspecteren. Met zulke goede oplettendheid kon Alcibiades graag een roestig zwaard, een botte speer of een gebrek aan wapens aan de poort vergeven, omdat hij hield van mannen die goed observeerden wanneer ze

op wacht stonden. De hoplieten van de wacht waren echter goed bewapend, hun wapens en hun bepantsering zagen er proper uit, zodat hij de mannen plechtig groette met een glimlach, en hij wisselde enige vriendelijke woorden uit met de bevelvoerder, lachte zelfs samen met hem bij een speciaal onhandige drijver van een ossenwagen die zwaar beladen met amfora's de stad inreed. De bevelvoerder was er trots op dat Alcibiades hem opgemerkt en herkend had, en wanneer Alcibiades hem gemoedelijk op de rug sloeg vóór hij verder liep, groette de man nogmaals plechtig. De bevelvoerder was een paar vingers groter geworden van die ontmoeting, en hij had veel aanzien verworven in zijn peloton door geprezen te worden door een veldheer.

Alcibiades stapte dan wat sneller tussen de muren door van de corridor naar Piraeus. De kleine, miserabele hutten die hij hier gezien had tijdens de pest, toen hij met Socrates van Potidaea terugkeerde, waren nu allemaal verdwenen. De mensen die hier toen leefden waren allen teruggekeerd naar Attica. De Atheense gezagsdragers hadden daarom bevolen de houten structuren af te breken.

Een peloton van de thuiswacht keerde terug van hun nachtwacht, van hun plichten in de haven, terug naar de stad. De mannen waren vermoeid, maar ze groetten Alcibiades met enthousiasme. Sommige van die mannen moesten in veldslagen gevochten hebben waarin hij ook had deelgenomen, want ze stopten, groetten, brachten hun rechterhand omhoog, en lieten hem respectvol verder gaan.

Er was grote drukte van wagens en karren zo vroeg in de morgen, vooral trafiek naar de stad. Binnenkort zouden er zo veel mensen in de straten gaan dat de zware wagens er niet meer snel konden door geraken. De handelaars gaven er de voorkeur aan de stad vroeg in te komen. Alcibiades nam zijn tijd om tot in Piraeus aan te komen. Hij merkte verbaasd op dat hij nooit verveeld bleef op zijn vroege wandelingen. Hij was echt nieuwsgierig naar al die passerende mensen. Hij keek naar de goederen die binnengebracht werden, meestal tarwe en gerst, maar ook vis en olijven voor de agora. Hij zag de wijnamfora's, en hij had zelfs een volledige wagen met wijn uit Chios bewonderd. Ladingen met granen reden aan hem voorbij, maar ook een wagen met wapens, en veel karren beladen met tonnen gevuld met olijfolie. Hij zag eveneens enkele wachters een groep van mensen wegleiden die nieuw aangekomen slaven waren, vrouwen en kinderen.

Wanneer Alcibiades in Piraeus aankwam rook hij de Zee, maar ook de stank van gerotte vis, verbrande olie, van de pek waarmee de schrijnwerkers de planken van de schepen ondoordringbaar voor water mee maakten door ze te breeuwen. Piraeus was al koortsachtig aan het werk! Dit was meer dan een haven, een stad in haar eigen recht, en een zeer arbeidzame plaats, trouwens.

De eigenlijke havens van Piraeus werden Kantharos genoemd, de handelshaven, en Zea en Munichia de militaire havens. Alcibiades sloeg de weg in naar de kaaien. Deze weg was uit de rots gehouwen, want Piraeus was niets meer dan een enorme rotsheuvel die zich in de Zee wierp. Te Piraeus waren er geen waterbronnen te vinden, want grondwater kon niet door de rots sijpelen. Athene had daarom grote waterreservoirs gebouwd om het water hier in voldoende hoeveelheden te bewaren.

Piraeus was een nieuwe stad, want in vroegere tijden was Phalerum de haven van Athene geweest. Athene had aan Hippodamus zoon van Euryphron van Miletus, een architect en wiskundige, gevraagd om de patronen van de straten van de nieuwe stad te trekken. Dit gebeurde minder dan vijftig jaar geleden. De straten van Piraeus bleven daarom relatief breed en zeer recht, om een systeem te vormen van rechthoekige huizenblokken. Hippodamus was later weer uit Athene vertrokken om één van de mannen te worden die Athene uitzond om de

stad van Thurii te helpen oprichten in Italië, samen met de beroemde mannen zoals Protagoras van Abdera en Herodotus.

Piraeus leek in alles op een typische Helleense havenstad. Ze bevatte zeer veel herbergen, veel handelshuizen, magazijnen, en natuurlijk een pak bordelen. Er waren markten te vinden waar alles exotischs verkocht werd, en de stad had ook heel wat tempels gebouwd.

In Piraeus leefden veel vreemdelingen, en mensen van uit de ganse wereld ontmoetten elkaar hier. De Hellenen bouwden tempels voor Zeus Sôter, voor Athena Soteria en voor Artemis Munichia. Er stonden hier schrijnen gewijd aan de helden van Piraeus, aan Akropotes, Eetion, Munichia, Paralos en Serangos. Andere tempels waren toegewijd aan Asclepius, Dionysos en aan Demeter. Hellenen van alle landstreken en eilanden kwamen hier bidden en offergaven aanbieden om veilige reizen op Zee af te smeken, en winstgevende handel. Alcibiades zag ook de Egyptische Tempels van Isis, Amon en Sarapis te Piraeus, alsook Phoenicische Tempels van Baal en Nergal.

Piraeus was een metropool, een wereldstad, niet slechts een stad van Attica. Ze had een eigen cultureel leven en eigen politieke ideeën, die verdraagzaam bleven en open voor alle invloeden. De mensen hier hadden respect voor handel, voor vreemde religies, en voor vele soorten van politieke concepten. Dat moest de stad ook zijn! Eender welke andere houding zou ten nadele uitvallen van de vrije circulatie van goederen en mensen. Piraeus vormde een zeer vrijheidsgezinde samenleving, en Athene waakte er over dat ze zo bleef. Het was een interessante plaats om in te wandelen en ook om er inkopen te doen, want het was een zeer levendige stad. Er hing steeds iets vreemds en ongewoons in de atmosfeer van Piraeus. In de straten werden veel verschillende talen gesproken en men kon in de zeewijken dicht bij de Zee heel veel klederdrachten en mensen van verschillende gelaatskleuren zien, vooral in de sympathieke havenplaats van Kantharos. Piraeus maakte deel uit van Athene, maar bleef toch zeer anders dan Athene. Piraeus had haar eigen astynomoi, haar eigen administratoren verantwoordelijk voor het onderhoud van de openbare gebouwen en voor de havenwerken, en voor haar eigen bewaring van de openbare orde. Voor Piraeus werden aldus vijf dergelijke astynomoi aangeduid, evenveel als voor Athene, maar van Piraeus kwam de rijkdom van Athene.

Alcibiades kwam eerst aan bij het arsenaal, en hij stapte resoluut dat gebouw in om na te gaan of alles in goede staat werd bewaard en om te onderzoeken of er nog voldoende materialen en toebehoren in gestockeerd bleven voor de trireemvloten. Hij wandelde langs de zeildoeken, de hopen koorden, de houtplanken, de hopen nagels en de ijzeren en koperen platen, en hij inspecteerde de wapens.

Op het ogenblik dat hij binnenkwam liep een opzichter van het arsenaal direct naar hem toe. De man haalde snel de papieren rollen met de inventaris van het arsenaal naar boven. Ze overliepen samen die inventaris. De man was blij aan Alcibiades te kunnen uitleggen wat er moest bijgeleverd worden. Hij bracht verslag uit over bepaalde elementen die begonnen te ontbreken, zoals de nieuwe zeilen. Alcibiades vond dat er niet voldoende zeilen in het magazijn staken dan nodig, vergeleken bij de grote aantallen roerriemen, en de zeilen die ingepakt lagen tegen de zuidelijke muur waren inderdaad in slechte staat. Hij beloofde er voor te zorgen dat hun vernieuwing gestemd werd in de Volksvergadering. Met de opzichter stelde hij een lijst samen van alles wat nodig was om het arsenaal klaar te houden in puike toestand.

Terwijl Alcibiades rondwandelde in het arsenaal zag hij een zeeman staan vóór een rij masten. Hij herkende de man, plaatste een hand op zijn schouder, en ging naast hem staan. Hij zei, ‘dag, Thrasybulus. Gaat alles goed met je?’

Thrasybulus was een triërarch en de kapitein van zijn eigen schip, de zoon van een nogal welgestelde familie van Athene die eigenaar was van een trireem. Thrasybulus leefde enkel voor zijn schip en zijn reizen en avonturen op Zee.

‘Ja, dag, Alcibiades,’ antwoordde Thrasybulus. ‘Alles gaat goed, maar mijn mast is krom. De mast is te oud! Ik moet een nieuwe mast hebben en ik ben hier om een goede mast te vinden. Ik betaal er natuurlijk voor, maar het is niet evident de goede mast te vinden!’

‘Goed. Neem wat je wilt. Zullen we na een tijdje een oefenwedstrijd in het manoeuvreren houden?’

‘Neen, niet vandaag! Vandaag gaat niet,’ weigerde Thrasybulus.

Hij was opgelucht dat hij neen kon zeggen aan Alcibiades. ‘Mijn schip ligt in de dokken, ze wordt hersteld. Dat is waarom ik hier ben! Misschien later?’

Alcibiades liet het daar bij, en hij was daar ook heimelijk opgelucht mee, want Thrasybulus was een man die zo sluw en kronkelend kon denken op Zee als hij zelf. Ze hadden al dikwijls samen geoefend om de bereidheid van hun schip en bemanning te testen, maar die oefeningen draaiden altijd uit op zeer hard gevochten wedstrijden die erg veeleisend en vermoeiend waren. Alcibiades had vandaag weinig zin in een afmattende namiddag.

Tijdens een vorige inspectietocht in de haven, had Alcibiades een mooi schip zien liggen naast de Harmonia. Het schip heette de Axionike, de ‘waardige van de overwinning’. De Harmonia en die Axionike lagen op wacht in de haven van Munichia. Enige zeilers van de Axionike stonden in het ronde, en roeiers bereidden zich voor om in de boot te stappen. Alcibiades zag een brede man, enige jaren ouder dan hij, bevelen roepen vanaf de kade. Hij ging naar die man toe.

Alcibiades wees naar zijn schip en zei, ‘gegroet! Mijn naam is Alcibiades. Ik ben de triërarch van de Harmonia, daar.’

‘Oh, ja, dag,’ antwoordde de man, verrast dat iemand hem aansprak. ‘Ik ben Thrasybulus, en ik ben ook een triërarch. De Axionike, hier, is mijn schip. Ik ben op wacht!’

‘Ze lijkt me een fijn schip,’ merkte Alcibiades op. Hij was er niet zeker van of de man wist wie hij was. Thrasybulus was echter een triërarch, een man die respect waard was, dus bleef hij formeel en heel beleefd.

Elk jaar dienden ongeveer vierhonderd van de rijkste burgers van Athene als triërarchen. Drie uit vier van die werden gekozen om een schip te bevelen in Piraeus. De polis leverde het schip, maar de triërarchen betaalden zelf voor het onderhoud van het schip, voor het voedsel en water van de bemanningsleden. Thrasybulus, of zijn vader, behoorde zonder twijfel tot de kleine en dichte klasse van de rijkste burgers van Athene die ook eigenaar waren van hun eigen trireem.

Thrasybulus toonde geen verrassing om door Alcibiades aangesproken te worden. ‘Ze is een fijn meisje, vaart sneller dan de wind!’

‘Doet ze dat? Denk je dat ze ook de Harmonia in roeisnelheid kan verslaan?’

‘Natuurlijk kan ze dat,’ pochte Thrasybulus.

‘Hoeveel wed je daarop?’ vroeg Alcibiades.

‘Geen geld, ik wed niet,’ weigerde Thrasybulus, ‘maar ik wed toch dat mijn schip sneller is dan het jouwe!’

‘Wel dan,’ zei Alcibiades. ‘Weddenschap aangenomen! Voor geen geld. We zijn beide op wacht. We kunnen al even goed wat oefenen alsof we in een oorlog zitten.’

Hij zag zijn mannen uit de herbergen komen kijken. Ze hadden hem zien aankomen om het schip te inspecteren.

Thrasybulus vervolgde, ‘de eerste voorbij de pier van Eetonia, de open Zee in. Daarna oefenen we een tijdje op oorlogsmoeders buiten de haven, tot de duisternis valt.’ Het was in de vroege namiddag.

‘Goed,’ antwoordde Alcibiades. ‘Wacht tot mijn mannen klaar zijn.’

‘Je had het over oorlogsoefeningen!’ drong Thrasybulus aan. ‘Dat betekent dat we direct beginnen, Nu!’

Hij riep dat laatste woord zeer luid, verraste Alcibiades volledig, en Thrasybulus liep met twee stappen het dek van zijn triereem op.

De roeiers hadden Thrasybulus het afgesproken bevel horen roepen om aan boord te gaan, en hem op zijn schip zien springen. Ze liepen allen zeer snel in actie, naar hun plaatsen op de banken, en achter hun roerriemen. Enige van de mannen van Thrasybulus zaten in de herbergen te drinken met de mannen van de Harmonia. Door een of ander mirakel zagen die ook wat er gebeurde, en iedereen liep snel de herbergen uit, naar de schepen, achtervolgd door de herbergiers, want velen hadden van de gelegenheid gebruik gemaakt om te vergeten te betalen.

Alcibiades vloekte luid en hij liep terug naar de Harmonia. Hij riep nu ook bevelen al lopend, en ook zijn mannen schoten in actie. Alcibiades nam zelf het roer in handen, want hij zag zijn roerganger nergens. De herbergen rond de haven ledigden wanneer al de roeiers hoorden dat hun schepen in ijmode zouden vertrekken voor oefeningen.

De Harmonia en de Axionike lagen op wacht die dag, zodat ook hun bemanningen in de omgeving bleven. Mannen waren in de boten blijven zitten, anderen slenterden rond, sommigen gokten op de kaaien, en nog vele anderen die wat geld over hadden gehouden, dronken wijn in de herbergen langs de kaai. Ze verwachtten niet vandaag opgeroepen te worden. De wedstrijd tussen de Harmonia en de Axionike was dus ook een oefening in paraatheid.

De vloekende mannen sprongen in de triremen, en Alcibiades had nu zijn roerganger en zijn kapitein bij zich. De triereem van Thrasybulus was al vrij van haar meertouwen en de eerste roeispanten ploften al in het water, hoewel er nog steeds mannen van Thrasybulus aan boord sprongen. Het schip gleed langzaam weg, de haven uit. Thrasybulus was al meerdere scheeps lengten vooruit wanneer de Harmonia slechts de kaaien verliet.

In de haven verzamelden zich toeschouwers om de wedstrijd gade te slaan. De twee schepen roeiden naar de opening van de militaire haven, naar de Zee, en het schip van Thrasybulus lag twee volle bootlengtes vóór op de Harmonia.

Alcibiades stond op het dek van de Harmonia. Hij hoorde het regelmatige zwaaien en ploffen van de roeispanten in het water. De masten van de twee triremen waren neergehaald en al het materieel van de zeilen was weggestopt en vastgemaakt in het midden van de romp. Het dek was proper. Het schip was trouwens niet veel meer dan een lege, holle romp waarin de roeiers zaten of stonden. Alcibiades had zijn kapitein aan boord, de kybernikês die gewoonlijk de roeiers beval en die zei hoe de boot moest manoeuvreren, zodat de Harmonia ook zonder Alcibiades kon varen. De man was bijna nutteloos nu, maar steeds een goede raadgever. Hij was een oude zeerat, en Alcibiades apprecieerde zijn raad, maar nu leidde hij de operatie zelf. Alcibiades liep naar de boeg. Zijn kapitein wandelde in het midden van het dek. De man gaf de bevelen van Alcibiades door aan de roerganger, aan de loods of de prorates van het schip. Alcibiades had die twee mannen in het verleden al opgeleid, en ook zijn roeimeester, zijn keluestês, de man die aan de roeiers het ritme van de slagen van de roeispanten oplegde, om te reageren op een reeks van zeer korte bevelen. Ze hadden ook heel eenvoudige tekens uitgewerkt om bij te handelen. Alcibiades zou bijvoorbeeld ‘draai’ schreeuwen en de richting aangeven met de arm. Zolang de arm hield moest het draaien verder duren. Wanneer de arm

naar beneden ging, moest het draaien plots stoppen. Alcibiades schreeuwde nu enkele bevelen om snelheid te maken.

Naast Alcibiades stond zijn fluitspeler, zijn trieraulês. Die man gaf het ritme aan waarop Alcibiades en zijn roeimeester de roeispanen wilden zien stijgen en dalen, en dus de trireem haar snelheid te geven. Alcibiades riep naar de keluestês om meer snelheid te maken. Hij wou de boot vooruit zien vliegen. De man beval een sneller ritme, zowat de maximum snelheid waaraan de roeiers de slanke spanen in en uit het water konden slaan. De trieraulês hield dat ritme aan. Het roeiritme lag zeer hoog nu, want dit was een renwedstrijd! Vele mannen hadden nog een zware maag van de wijn in de herbergen, maar ze roeiden met alle macht, ook al opgaand in de opwinding van de wedstrijd. Hun reputatie stond op het spel!

Alcibiades zag dat Thrasybulus in het midden van de lengte van het dek stond. Thrasybulus had geen bijkomende kapitein. Hij was zelf de kapitein van zijn schip. Hij had wel ook een fluitspeler bij zich, en Alcibiades zag hem constant bevelen roepen. De roeiriemen van de Axionike sloegen de golven met een zeer regelmatig ritme. Hoe hard ook Alcibiades de cadans van zijn roeiers probeerde op te drijven, Thrasybulus hield dezelfde snelheid aan. De afstand tussen de beide triremen verminderde niet, maar ondanks plotse versnellingen van de Axionike, verloor ook Alcibiades niet meer lengtes. De twee schepen voeren recht achter elkaar, op maximum snelheid, een snelheid die ze nooit in de haven hielden want veel te gevaarlijk, daar. Ze bereikten die snelheid slechts gedurende korte ogenblikken in de open Zee of in het midden van een veldslag. De toeschouwers in de haven wezen met de armen en vingers naar de twee snellende schepen, want dergelijke snelheid hadden ze nog nooit gezien. De twee triremen voeren zo de militaire haven van Piraeus uit, en de schepen vlogen naar de Zee. Vóór hen zeilden vrachtschepen, waarvan de bemanningen verbaasd aan de relingen bleven kijken naar de hoge snelheid van de triremen, zich afvragend wat er aan het gebeuren was. Daarna moesten die boten manoeuvreren om ijlings uit de weg te komen. Ze realiseerden zich dat ze getuige werden van een oorlogsoefening en een wedstrijd ook, en de zeelieden bleven lachend aan hun relingen staan om de roeiers van de triremen enthousiast aan te moedigen en te schreeuwen naar de kapiteins.

Elk trireem droeg aan elke zijde drie boven elkaar geplaatste rijen van roeiers. Dat was waarom zulk schip een trireem genoemd werd. De roeiers waren geen slaven, maar vrije burgers van Athene of van andere Helleense steden.

Eén groep roeiers zat direct boven de laagste planken van het schip, laag in de romp, de thalamus. Deze werden de thalamites genoemd, ze waren met vierenvijftig, zevenentwintig aan elke zijde, en zij waren de armste bemanningsleden. De thalamites zaten minder dan drie voet boven het water. Zo laag stagneerde er steeds water in het ruim, en zeewater plaste steeds op één of andere manier van ergens in, en drong steeds door wat planken van de romp door. Die mannen hadden dus ook water onder zich. Ze zagen niets van wat er buiten het schip gebeurde, en ze zagen ook de zee niet. Ze zaten onder de andere roeiers en ontvingen de stank, het zweet en eventueel, in een veldslag bijvoorbeeld, de urine van de mannen die op de hogere dekken zaten.

Boven de onderste rij zaten de vierenvijftig zygiante roeiers. Ze zaten op de middelste banken, bovenop de dwarsbalken van de trireem, de zygae. Die mannen konden ook het water niet zien.

De bovenste troep zat wat uitwaarts van de romp, net iets lager dan het dek, op een buitenligger, een uitstekend deel van de boot. De bovenste rij roeiers zaten op de betere plaatsen, en er waren daar tweeënzestig roeiers die de thanites genoemd werden. Zij waren ook de elite roeiers. Ze genoten van de zeebriesjes en ze hadden wat meer plaats dan de thalamites en de zygiante roeiers. Zij konden hun riemen in het water zien slaan, maar ze

waren ook het meest kwetsbaar voor vijandelijke slingeraars, voor pijlen en werpsperen. Die roeiers zetten het ritme van de roeispanten.

Elke roeiriem was ongeveer vijftien voet lang. Honderdenacht roeiers van de honderd zeventig konden het water niet zien, noch hoe of naar waar ze roeiden. In een veldslag op zee zagen ze ook niet wanneer ze tegen een ander schip inbeukten, noch wanneer een vijand op het punt stond hen te vernietigen. Elke trirem had een bemanning van ongeveer tweehonderd mannen.

Alcibiades zag de roeiers van de bovenste rij aan de riemen trekken, de roeispanten naar boven duwen en achteruit trekken, dan weer naar voren. Het schip vloog vooruit, maar de roeiers zaten met hun rug naar de richting waarin de trirem voer. Die mannen waren allen zeer sterk gespierd aan armen en schouders. Ze werden gerekruteerd uit de armere burgers en uit de metieken van Athene, maar ze waren steeds burgers, en geen huurlingen of slaven. Ze zaten op een stuk leder, want wanneer ze trekken en hieven, moesten ze ook iets naar achter en naar voren op hun bank glijden. Het leder was ook handig om de dunne spaanders hout in het achterwerk te vermijden. Elke man hield één roeispaan en elke man zat alleen, geen andere roeier zat naast hem. De trirem was dus niet breed, slechts enkele voeten scheidde de roeiers aan beide zijden. Elke trirem was ongeveer honderd vijftien voet lang van boeg tot achtersteven, en twintig voet breed in het midden. Ze was een lege romp eigenlijk, gebouwd met slechts één doel, snelheid maken en hard beuken. Ze was bijgevolg lang, snel en dodelijk. Een trirem moest niets anders doen in een zeeslag dan vijandelijke schepen rammen, en de vijand op die wijze vernietigen.

De zon stond recht tegenover Alcibiades en Thrasybulus in de hemel. De golven sloegen recht op de boegen in, zodat de schepen op de golven omhoog vlogen en dan weer naar beneden ploften achter een golf. Het water werd wit en grijsachtig opgeworpen tegen de boeg waar Alcibiades stond. Af en toe vloog water en schuim over hem heen, maar hij negeerde dat, verwelkomde het, en werd zo één met de Zee.

De Harmonia sneed gratievol door het water en de lucht, krachtig en trots. De boeg van het schip droeg reusachtige, witte ogen van ingelegd marmer, zodat de trirem leek op een vreselijk zeemonster dat net op de waterlijn andere schepen kon bijten. Alcibiades keek naar zijn boegbeeld, een veelgekleurde houtsculptuur die de dochter van Aphrodite voorstelde, Harmonia, zijn eigen patrones, en hij bad nu aan Aphrodite.

Hier vooraan het schip, op de waterlijn, kwamen al de lengtebalken van de boot samen in één knoop om te eindigen op een dikke, sterke houten punt die verhard was geworden en scherp afgesneden. Het enige wapen van de trirem was die punt, waarmee de boot een tegenstander kon rammen in de kwetsbare brede zijde van de vijand om de zijplanken van die schepen te verbrijzelen en de tegenstander tot zinken te brengen. De trirem moest in het zachtere deel van een vijandelijke boot of een vijandelijke trirem slaan om een groot gat te duwen in de romp van het andere schip, zich daarna weer los trekken door achteruit te roeien en het water met vreselijke kracht in de buik van de vijand te laten stromen.

Roeiers konden natuurlijk gedood worden tijdens het rammen. Stukken hout en spaanders konden in zacht vlees vliegen, maar dat juist was wat de oorlog met triremen betekende. Als het schip hoplieten of lichte troepen aan boord had, dan konden intussen werpsperen, slingerkogels of pijlen naar de vijandelijke boot geworpen worden. Wanneer het rammen in de planken van een vijand niet lukte, dan konden triremen ook langs elkaar gaan liggen op zee, enteren, en dan had er een gevecht in regel plaats op de twee dekken. De roeiers hadden daarom ook wapens bij zich, speren en korte zwaarden, een klein schild.

Als zulke entering gebeurde, wanneer twee triremen langszij voeren, kon het gebeuren dat de roeispanten van één of beide schepen afknakten tijdens de manoeuvres, en dat ook kon doden

in het ruim tot gevolg hebben. Roeispanen die door ongeziene krachten van buiten wild rondzwaaiden en afbraken konden roeiers doden, verminken of kwetsen in grote aantallen. Wanneer een schip zonk en zich geleidelijk aan met water vulde, dan vielen de roeiers in zee. De meeste roeiers konden niet zwemmen.

Er was bijgevolg meer dan één manier om op Zee te sterven. Men kon gedood worden door de boeg van een trireem dat de romp openreet, gedood door een werpspeer, een pijl of een geslingerd projectiel, doorboord door scherpe stukken hout en splinters die in lichamen vlogen zoals een scherp mes sneed door een vis. Men kon verdrinken in de Zee of van de koude in het water sterven.

De roeiers waren blij dat ze nu slechts roeiden voor een oefening in mooi water, hoewel de golven hier sterk sloegen, vóór de haven. Ze hadden veel liever een kapitein die oefende, zelfs al moesten ze daarvoor soms hard werken, dan een kapitein die niet wist hoe te manoeuvreren op Zee. In een zeeslag hing alles af van hoe goed en hoe snel de bevelen van de kapitein door honderden mannen tegelijk strikt uitgevoerd werden. De minste fout was dodelijk. De roeispanen suisdan in het water en dreven de trireem vooruit.

Plots leek Thrasybulus besloten te hebben dat hij de koers gewonnen had. Hij draaide zijn schip zeer snel naar rechts vanuit het zicht van Alcibiades. Daarom hielden de roeiers aan de linkerzijde van het schip hun roeiriemen in het water zonder te roeien, wat hen een geweldige inspanning vroeg, terwijl de roeiers aan de rechterzijde verder roeiden. Het schip werd geblokkeerd door de roeispanen die onbeweeglijk in het water staken, maar het schip draaide wegens de kracht van de andere zijde. Al de kunst, kennis en discipline van de Atheense roeiers lag in het feit dat al de mannen aan één zijde exact hetzelfde konden doen in dezelfde fractie van tijd, direct na het bevel. De roeiers van Thrasybulus reageerden perfect samen op de bevelen van hun kapitein. De Axionike draaide.

Als Alcibiades nu niets deed, dan kon Thrasybulus in een halve cirkel draaien in de kortst mogelijke tijd en hem in het midden van zijn schip rammen. Hij had al wel verwacht dat zo iets zou gebeuren. Hij kon nu net hetzelfde doen en proberen de andere boot te rammen, maar dat was gevaarlijk in een oefening, en hij wist nog niet hoe snel Thrasybulus kon reageren. Hij deed dus zijn schip naar links draaien.

De roerganger en de roeimeester van Alcibiades voerden dit manoeuvre tot de perfectie uit, en ogenblikkelijk. Alle mannen stonden nu volledig onder spanning, alle aandacht gericht op de harde wedstrijd waarin ze hun trots en hun kunde wilden tonen. Allen beseften goed dat dit het ogenblik was van fierheid of van schande, en niemand wou de schande van het schip zijn, om bespot te worden in de herbergen van Piraeus. Tevens kon een oefening op dergelijke snelheid ook dodelijk worden bij de minste beoordelingsfout of bij een verkeerde reactie.

Thrasybulus had mogen hopen achter het schip van Alcibiades uit te komen of misschien dat Alcibiades rechtdoor zou hebben gevaren. In de plaats daarvan riep Alcibiades, 'draai!' en hij hield zijn linkerarm aan de boeg en hield zijn arm zo opdat het schip een volle cirkel zou maken in de tegenovergestelde richting van de cirkel van Thrasybulus. Wanneer die beweging compleet was, kon Alcibiades verwachtten weer het schip van Thrasybulus in volle lengte vóór zich te vinden, mooi klaar om geramd te worden. De roeiers bovenaan riepen reeds, 'hyppapai! Hyppapai!' hun oorlogskreet voor het rammen.

Voordat Alcibiades zijn cirkel echter had kunnen voleindigen, had Thrasybulus al gezien wat Alcibiades wou proberen, en dus had hij ook een volledige cirkel bevolen, zodat de twee schepen opnieuw achter elkaar voeren. De twee triërarchen probeerden dit manoeuvre ten minste vier maal op een rij uit te voeren, in varianten. De kunde en de ervaring in de manoeuvres was vooral in het synchroon houden van de roeispanen, alle roeiers net in

hetzelfde ritme te doen roeien en exact op hetzelfde ogenblik allen te doen stoppen of weer in gang te krijgen. Eén fout, één verlies van ritme van één roeier betekende dat het schip zou vertragen of draaien of de prooi worden van de winden in de open zee. Het betekende chaos, verloren tijd en schande.

De troep van Alcibiades voer even behendig als die van Thrasybulus in dit spel. Alcibiades kwam altijd uit achter Thrasybulus na de bewegingen, en van de winnaar in de koers werd Thrasybulus de achtervolgde kapitein, Alcibiades de jager. Die situatie beviel Thrasybulus helemaal niet, meende Alcibiades, en Thrasybulus probeerde keer na keer Alcibiades van zich af te schudden door met volle cirkels te draaien, met halve cirkels, delen van cirkels, en vooruit te roeien in hoeken. In geen van die bewegingen kon Thrasybulus de Harmonia van zich afschudden, maar Thrasybulus maakte ook nooit enige fout in stuurmanschap of in beoordeling, zodat Alcibiades nooit in een positie kon komen waarin hij Thrasybulus in de flank zou hebben kunnen rammen. De figuren op Zee werden uitgevoerd op maximum snelheid en wanneer de zon begon te dalen werd de bemanning, hoewel in de greep van het spel, ook vermoeid. Ze waren nu al bijna een halve dag op zee, hadden geen ogenblik gerust, steeds geroeid zo snel ze konden, aan maximum kracht. Zelfs in een echte zeeslag zou zulke inspanning en demonstratie van kracht buitengewoon gebleven zijn.

Alcibiades was nog steeds achter Thrasybulus aan het varen, en hij wou hem teken doen de bewegingen stop te zetten. Maar dan deed Thrasybulus net iets dat hij tot nog toe niet gedaan had, en een manoeuvre dat Alcibiades niet verwachtte. Thrasybulus had er echt genoeg van achtervolgd te worden. Hij liet de Harmonia dicht naderen en dan beval hij plots alle roeien eerst stijf in het water te houden en daarna snel achterwaarts te roeien. Hij zou waarschijnlijk aan één zijde of zelfs aan beide zijden zijn roeispanen intrekken op het gepaste ogenblik om zeer dicht langs de Harmonia achteruit te varen zodat Alcibiades riskeerde aan één zijde, zijn rechterzijde, al de roeiriemen te zien afbreken. Als Alcibiades zijn rechterriemen nu in de boot beval, dan zou zijn schip naar rechts draaien en geramd worden, hoewel niet met de boeg van de Axionike. Alcibiades kon naar links draaien, en dat was waarschijnlijk wat Thrasybulus hem wou zien doen. Had Alcibiades dat gedaan, dan zou Thrasybulus nog wat achterwaarts hebben gevaren, een linkse cirkel gemaakt hebben, eveneens, om achter Alcibiades uit te komen, waar hij altijd al had willen zitten!

Alcibiades beval ook te stoppen, maar niet achteruit te roeien. Hij beval zijn triereem iets meer naar rechts, en deed het schip dan stoppen op dezelfde wijze als Thrasybulus gedaan had. Hij moest dit beslissen aan twee maal de snelheid van de bevelen van Thrasybulus, omdat hij veel minder tijd had, en zijn bevelen moesten tot in de perfectie uitgevoerd worden. De twee triremen gleden dan rakelings langs elkaar. De beide kapiteins hadden de roeiriemen ingehaald aan de zijde waar ze nu raakten, maar ze hielden de roeispanen aan de andere zijde nog in het water, zodat de triremen samen bewogen in een cirkel alsof ze slechts één vaartuig vormden dat op het water aan het dansen was, en beide schepen draaiden lichtjes samen.

De twee kapiteins riepen tegelijk, ‘haken!’

Enterhaken vlogen van het ene schip naar het andere.

De twee schepen lagen nu samengebonden met haken en touwen. Alcibiades had als eerste geroepen de twee schepen te verbinden, maar Thrasybulus had hetzelfde idee. De roeiers sprongen van het ene dek naar het andere en ze stonden daarna als gekken te dansen op het dek van het andere schip. De twee triërarchen stonden ook in het midden van de dekken te lachen, want geen had van de andere gedacht dat die hetzelfde bevel zou brullen.

Na een tijdje riep Alcibiades, ‘zullen we de oefeningen afblazen, Thrasybulus? Ging het spel niet gelijk op? Het wordt laat!’

Thrasybulus keek rond, zag de vermoeidheid in zijn mannen, en riep terug, 'ik heb dorst! Terug naar de haven!'

De mannen maakten de enterhaken los en ze voeren terug naar de haven van Munichia. Ze roeiden langzaam.

Thrasybulus bracht zijn trireem aan de kade langs de trireem van Alcibiades. De twee triërarchen sprongen van hun schip, vermoeid maar lachend en ze sloegen de handen op elkaars schouders, alle spanning nu verdwenen, en ze gingen samen naar een herberg waar Thrasybulus de waard kende, en waar hij beweerde dat de beste wijn van Munichia geserveerd werd.

Thrasybulus schudde zijn hoofd boven een kom wijn en zei, 'je bent eigenlijk een goede kapitein! Waar heb je al die bewegingen geleerd, veldheer? Ik had nooit gedacht dat veldheren wisten hoe ze gevechtsschepen op die wijze konden bevelen!'

Alcibiades had veel geoefend met de Harmonia, gans alleen op de zee, en hij had veel bewegingen met zijn kapitein geleerd. Hij had andere kapiteins horen praten over de manoeuvres van schepen op zee. Zijn roeiers en zijn roergangers wisten hoe nauwgezet te reageren, zoals hij wou, en hij was klaar geweest voor de uitdaging. De eigen kapitein van Alcibiades was een veteraan op zee, een man die nog gediend had met Phormio, en die man had al zijn kennis en zijn sluwheid op zee overgedragen op Alcibiades. Alcibiades had dus een goede leermeester gehad, zodat anders dan de meeste veldheren hij zijn schip nu zelf kon richten.

Hij antwoordde slechts, 'ik oefende, Thrasybulus, ik oefende!'

Thrasybulus keek wat vreemd naar Alcibiades, begreep snel dat deze veldheer niet was zoals vele anderen. Deze veldheer liet zich toch de herberg binnentrekken. Thrasybulus leerde Alcibiades die avond nog andere trukken. Mannen van de Harmonia en van de Axionike kwamen ook de herberg binnen. Muziek en lachen en schreeuwen klonken tot laat in de nacht. De avond en de nacht kostten Alcibiades heel wat zilver.

Twee zeer dronken kapiteins en twee troepen roeiers keerden 's nachts weer naar Athene. Van die tijd af bleven ze vrienden en ze ontmoetten elkaar. Ze oefenden hun roeiers nog dikwijls samen, en ze oefenden ook met vlooteenheden van meerdere triremen.

Dit was de Thrasybulus die Alcibiades in het arsenaal vandaag had ontmoet.

Alcibiades bleef niet lang in het arsenaal, nu. Hij ging de scheepsloodsen bezoeken. Tien nieuwe triremen waren in opbouw. Twintig schepen waren op het droge getrokken om gereinigd en hersteld te worden. Eén trireem lag in een erg slechte toestand. Puin, algen en schelpen hingen dik rond haar bodemplanken. Die vuiligheid werd afgeschraapt omdat het de snelheid van de boot verminderde. Timmerlui werkten aan alle kanten en lange, gebogen planken werden aangebracht om de verrotte planken te vervangen. Op de kaaien had Alcibiades de schrijnwerkers de lange planken zien plooiën in kokend water. Dat was moeilijk werk, en veel mannen waren nodig om het hout in exact de juiste vorm te buigen van de romp van de trireem. Alcibiades zag hoe het buigen en het herbuigen vorderde, en hij had de kunde van de mannen bewonderd. Hij kende ook al enige timmerlieden, al waren veel helpers en ambachtslui hier ook slaven. De opzichters waren echter alle burgers van Athene, en Alcibiades kende enige van hen van vorige militaire expedities. Alles leek goed in orde in de haven.

De haven van Piraeus werd bewaakt door twee triremen die in de haven voeren en die ogenblikkelijk eender welk schip dat zonder toelating de haven binnenvoer konden rammen. De ingang van de haven was echter nauw, want Athene had stenen pieren gebouwd die bijna volledig de kleine baai afsloten, zodat er slechts plaats was voor twee schepen tegelijk om hier binnen te varen. Nog andere triremen, ongeveer een tiental, lagen in de haven met zeilen en roeiers klaar. Die schepen lagen langs de kade, maar ze konden zeer snel de haven uit roeien. Troepen hoplieten rustten in de barakken langs de kaaien om die schepen met strijders te bemannen in zeer korte tijd.

Athene bleef op elk ogenblik klaar om te weerstaan aan een scheepsaanval op haar haven.

De slaven van Melos

Alcibiades inspecteerde op die manier de twee militaire havens van Zea en Munichia. Hij deed dit elke paar dagen, terwijl de andere veldheren bijna nooit de haven zagen. Alcibiades hield ervan meer te leren over de zeelui, de roeiers en de toestand van de schepen. Hij kende de beste triremen bij naam, de beste triërarchen, en de beste roergangers. Zijn eigen schip, de Harmonia, moest ook gereinigd worden in een loods van Munichia, en naast haar zou de trirem van Callias liggen. Callias kwam nooit naar de haven, maar hij had aan Alcibiades gevraagd om zich om zijn boot te bekommeren. Alcibiades hield van de schepen, en hij verlangde ernaar weer een lange reis per schip te maken, misschien om de verste Ionische eilanden te bezoeken, of om naar de prachtige, aantrekkelijke landen van de Hellespont te gaan zien.

Het was een tijdje na de middag, de vroege namiddag, wanneer Alcibiades vond dat zijn inspectietoer die dag er op zat. Hij wandelde uit zuivere nieuwsgierigheid naar de handelshaven. Vele boten zeilden langzaam Kantharos in, zwaar beladen met al de goederen van verre streken die Athene kon nodig hebben, en ook waarin ze handelde: vis, rogge en gerst, mineralen, houten balken, amfora's met wijn en olie, olijven, dadels en vijgen. Hij keek naar de boten die met de meeste kunde, snel en efficiënt in de kortste tijd ontladen werden en naar welke boten het moeilijk hadden om een goede plaats aan de kade te bemachtigen. Hij kende ook al sommige van de betere eigenaars van vrachtschepen, en de betere zeelui.

Alcibiades zag plots Nicias op een kaai staan met enkele van zijn rentmeesters, en met de slaven die hem als klerk dienden. Nicias ging gekleed zoals een gewone Athener, maar hij hoestte en wanneer Alcibiades naar hem toe stapte trok Nicias zijn himation dichter rond zijn lichaam. Nicias had een verkoudheid opgelopen, en hoewel hij Alcibiades hoofs groette, was hij niet in een best humeur. Kon Nicias ooit Alcibiades zien en in een goed humeur blijven? Alcibiades had de indruk dat hij teveel was op de kade, en dat Nicias hem al liever niet had zien afkomen.

Nicias trok een speciaal effen, uitgestreken gezicht toen hij Alcibiades zag naderen, en hij was inderdaad duidelijk niet gelukkig Alcibiades te ontmoeten in de haven. Natuurlijk werd de nieuwsgierigheid van Alcibiades des te meer geprikkeld. Wat was Nicias aan het doen, hier in de haven, onopvallend gekleed zoals een gewone Atheense burger, alsof hij niet opgemerkt wilde worden? Alcibiades negeerde de zure blikken van Nicias en hij vergezelde hem even. De twee mannen stapten langs de kade waar de laatste boten aanmeerden. Nicias was rijk en zijn rentmeesters leidden een streng en voorspoedig handelshuis. Alcibiades en Nicias,

hoewel vroeger tegenstanders in de Volksvergadering, hadden nu ook gemeenschappelijke interesses in de politiek en in de handel.

Alcibiades begon te praten over het laatste onderwerp dat in de Volksvergadering opgeworpen werd, een militaire expeditie naar Sicilië.

Niemand wist wie het eerst voorgesteld had om een expeditie naar Sicilië te zenden.

In deze lente had de Siciliaanse stad Egesta afgezanten naar Athene gezonden. De gezanten waren de hulp van Athene komen vragen in verband met een dispuut dat ze hadden met hun geburen van de stad Selinunt. Selinunt had de landen van Egesta aangevallen en de Selinuntiërs hadden daarbij de steun van Syracuse gekregen.

De Egestiërs brachten zestig talenten van ongemunt zilver mee, het equivalent van een maand salaris voor de zeelieden van zestig triremen. Ze vroegen de Atheners hen te helpen om Egesta te verdedigen tegen Syracuse. Zestig talenten was veel geld, en vele ogen in de Atheense Volksvergadering gingen wijd open van begeerte toen dat bedrag vermeld werd en de koffers waarin het zilver lag op de Pnyx getoond werd. Eender welke expeditie van zestig schepen zou echter vele maanden in Sicilië moeten blijven. De som was dus helemaal niet voldoende voor een belangrijke campagne. Tevens zou er niet alleen voor de triremen moeten betaald worden, maar ook voor hoplieten, voor ruitery misschien, en voor de logistiek van de operatie. De gezanten van Egesta stelden dan voor nog meer zilver te betalen, zilver dat ze in hun tempel bewaarden. Binnen enkele dagen moest de Volksvergadering beslissen wat te doen.

Alcibiades had nog niets zelf beslist in verband met deze zaak. Hij dacht nog steeds dat een alliantie met Syracuse tot de mogelijkheden behoorde, misschien na de stad een beetje gepijnigd te hebben. Hij dacht dat er een opportuniteit lag in het beveiligen van Syracuse tegen hun aartsvijanden, de Carthagers, en hij meende dat het mogelijk was die belofte van bijstand te gebruiken om Syracuse in de Atheense invloedssfeer te lokken. Maar waren zestig triremen voldoende om Syracuse de hand om te draaien? Als geen snelle vrede in Sicilië kon afgesloten worden, dan kon Athene verwickeld geraken in een oorlog met de steden van Sicilië en met hun bondgenoten, en een dergelijke oorlog kon lang duren en kostelijk worden. Kon hij slagen als veldheer, daar waar Laches de Siciliaanse en de Italiaanse volkeren slechts moeizaam had kunnen in toom houden? Natuurlijk was Sicilië de graanschuur voor Sparta. De toevoer van granen uit Sicilië blokkeren voor Sparta zou de oude vijand van Athene nog wat meer verzwakken. Hij vroeg zich af wat Nicias dacht over Egesta.

‘De afgezanten van Egesta gaven een merkwaardige vertoning, twee dagen geleden,’ begon Alcibiades.

Nicias keek aandachtig naar het gezicht van Alcibiades. Hij onderzocht het een hele tijd, zoekend naar enige uitdrukking van gevoelens die zijn standpunt al konden verraden. Het gezicht van Alcibiades bleef echter blank.

‘Ja,’ antwoordde Nicias. ‘Zestig triremen is een grote vloot. De gezanten van Egesta brachten heel wat zilver, maar nog lang niet genoeg voor een campagne in Sicilië. We genieten van de vrede. Waarom zouden we ons opnieuw in een oorlog storten in een ver land?’

Nicias had daarmee al meer verteld dan Alcibiades gehoopt had te horen. Hij boorde nog wat dieper door.

Hij zei, ‘Athene is sterker dan ooit. We hebben opnieuw veel jonge hoplieten. Eén van de grootste stadstaten van de Peloponnesos is onze bondgenoot. We zijn sterk, en Syracuse staat zo sterk niet. De Sicilianen zijn uitstekende zeelui, maar ze zijn allereerst handelaars, handelaars en boeren. Ze bezitten geen goed georganiseerde vloot. Hun oorlogsvloot is veel kleiner dan de onze. Ze beschikken ook niet over een groot leger, ze hebben weinige

veteranen en geen veldheren van naam of kennis, geen recente ervaring met oorlog voeren. Ze zijn wel een stoer ras, en in een langere oorlog zullen ze snel leren en in sterkte winnen eerder dan zwakker te worden. Toch zijn ze geen gelijke voor onze snelle triremen en voor onze hoplieten. Syracuse is een democratie. Er is een kans dat ze met ons een verdrag zal afsluiten.’ Nicias was ongeduldig. ‘Alcibiades,’ zei hij, en hij stopte met wandelen, voegde gebaren toe aan zijn woorden. ‘We zijn uit een periode van pest geraakt die verschrikkelijk was voor ons, en uit een vreselijke oorlog. We wonnen vrede met Sparta en met Argos, maar grote bondgenoten van Sparta zoals Corinthe en Thebes mogen ons nog steeds niet, en die steden worden sterker met de dag. Het kan zijn dat we in de toekomst vanuit die kant weer aangevallen worden. Waarom zouden we naar Sicilië gaan? Het land ligt ver weg, het is een groot land, en grotendeels ongekend gebied voor onze hoplieten. Ik hoorde jou en anderen al beweren dat we een grote ruitery zouden moeten hebben om in Sicilië te winnen. We hebben echter niet veel ruitery in Attica, en honderden paarden over de Zee transporteren zou ons fortuinen kosten! Wat is er? Wil je weer rijk worden door opnieuw paarden te verkopen aan de Staat?’

Alcibiades negeerde de belediging. Ja, hij kon het geld van de verkoop van paarden aan het Atheens leger goed gebruiken. Hij had trouwens al berichten naar Hipparchos gezonden om hem heel wat meer dieren te doen aanschaffen. Maar hij wou niet dat zulk argument tegen hem zou uitgespeeld worden in de Volksvergadering. Vele Atheners zouden rijker worden van een oorlog, niet in het minst Nicias.

Hij zei, ‘we moeten aan onze polis denken, Nicias. Wat willen we worden? Als we op de lauweren van onze verwezenlijkingen blijven rusten, dan worden we armer en zwakker. We moeten vorderen, veranderen, de opportuniteiten gebruiken. We moeten profijt halen uit nieuwe ervaringen, kansen grijpen en groeien in macht. We kunnen niet in ijdelheid en in nietsdoen blijven staan en Sparta en Corinthe in ons nadeel aan intriges laten bouwen. Het ogenblik dat ze het oosten bereiken en vriendjes gaan spelen met de grote Koning van Perzië, halen zij ook de fondsen om een grote vloot te bouwen, en dan begint de oorlog opnieuw. Syracuse kan een bondgenoot van ons worden, en een machtige bondgenoot! We kunnen hen helpen een oorlogsvloot te bouwen, een vloot die zo groot als onze eigen vloot zou kunnen zijn, met goed gedisciplineerde zeelui, en we kunnen hun kapiteins opleiden. Ik ben te Syracuse geweest. De mensen daar zijn niet erg militair gezind, maar ze zijn sterke, stoere mannen met groot uithoudingsvermogen. Ze moeten slechts wat georganiseerd worden, maar eenmaal dat gedaan, kunnen ze zo machtig worden als Athene, en aan onze zijde staan. Ze zullen nooit een even rijke handelspolis als Athene worden omdat hun eiland te zeer buiten de handelsroutes met het oosten ligt en met Egypte, terwijl wij in het centrum van de Zee liggen, maar wij doen ook niet zoveel zaken met het westen als zij. Ik heb Syracuse gezien. Ze hebben een natuurlijke haven die groter is dan Piraeus! Hun haven is zeer goed verdedigd. Hun acropolis is in feite zelfs een volledig eiland! De stad kan alleen veroverd worden door een zeemacht. Met zulk een bondgenoot, en een trouwe bondgenoot, ben ik zeker dat we samen onoverwinnelijk worden. We moeten hen alleen maar helpen de Carthagers af te weren. Als we Syracuse goed organiseren, dan kan geen Perzisch geld en geen Spartaans leger van hoplieten ons nog ooit verslaan!’

Nicias hoestte vreselijk, maar hij wierp terug, ‘geen Spartaans leger en geen Perzisch goud kan ons vandaag verslaan, Alcibiades. In Sicilië maken we geen vrienden, maar vijanden. Syracuse is onze vijand niet, vandaag, maar ook geen vriend. Syracuse zal het ons kwalijk nemen als we hen tot bondgenoten maken op de punten van onze speren en met de macht van onze triremen. Veronderstel eens dat Thebes en Sparta ons zouden aanvallen net terwijl onze

veldheren en onze schepen zich in Sicilië bevinden! Wel, Piraeus kan dan aangevallen worden en veroverd in één dag!’

‘Ik dacht dat je zei dat we in vrede leefden met Sparta,’ lachte Alcibiades.

‘Dat doen we,’ glimlachte Nicias nu ook fijntjes. ‘Maar Sparta zal niet aarzelen en Thebes nog minder, om ons aan te vallen als we met ons leger en onze vloot in verre landen verliezen. Ze zullen eender welk belangrijke tegenslag van ons uitbuiten.’

‘Daar ben ik mee akkoord,’ zei Alcibiades. ‘Dus moeten we alles aan onze kant zetten opdat we geen tegenslagen zouden krijgen! We hebben al de macht en de zielen om dat te verzekeren!’

Alcibiades keek de haven in en hij hield even op met spreken, want een groot handelsschip kwam aan een lengte van de kade aanmeren waar hij en Nicias aan het wandelen waren. Het schip kwam recht op hen af, en plots begreep Alcibiades beter waarom Nicias op dat ogenblik in de haven vertoefde.

Het schip dat nu draaide met halve zeilen was zwaar beladen. Het lag zeer laag in het water. Het was een langzaam, log, lelijk, versleten ding van een boot dat niet gebouwd was voor gratie of voor snelheid, maar om grote hoeveelheden goederen veilig van haven tot haven langs kustroutes te brengen. Dit schip had nooit enige kleurige verf gekend op haar romp. Het droeg een groot, vuil, erg opgelapt, zwaar zeil aan de mast. Twee andere schepen die op dit schip geleken zoals tweelingen, zeilden achter dat eerste schip, en ook twee oorlogstiremen voeren nu de hals van de handelshaven in, een eerder ongewoon zicht in dit deel van Piraeus. De tiremen dienden als escorte voor de transportschepen. De drie zware boten waren niet beladen met goederen. Op de houten dekken, en waarschijnlijk ook diep in de rompen, stonden vrouwen en kinderen. Er waren ook wel enige jongemannen in de boten, en enkele oudere mannen, maar Alcibiades zag vooral de vrouwen en kinderen.

Het eerste schip was tegen dan al aangelegd. De mensen stonden recht en wachtten geduldig om van boord te gaan. Op de twee andere schepen die nu ook naderden, zaten nog veel mensen, of ze lagen nog neer op het dek. Deze boten waren slavenschepen, en Nicias had geweten dat ze die namiddag zouden aankomen. De schepen waren ofwel zijn eigendom, ofwel had hij ganse ladingen slaven gekocht.

Alcibiades hoefde zich ook niet af te vragen waar de schepen en de slaven vandaan kwamen. De mannen van Melos waren gedood, hun vrouwen en kinderen verkocht als slaven. Nicias had Melische slaven gekocht, of hij wou er als eerste bij zijn om ze te kopen!

Alcibiades draaide zich rond en zei tot zijn metgezel, ‘ik wist niet dat je ook in slaven handel dreef, Nicias. Melos was voorzeker een mooie gelegenheid voor je. Je zult meer slaven hebben dan je kunt gebruiken in de zilvermijnen van Laurion en in de bordelen.’

Nicias was geschokt. Hij toonde eerst zijn tanden.

Hij antwoordde, al hoestend, ‘ik koop en verkoop bij gelegenheid inderdaad slaven, Alcibiades. Iedereen weet dat. Maar dit zijn mijn slaven niet! Philocrates zoon van Demeus zond deze lading naar Athene. Deze slaven zijn de eigendom van onze polis. Ze zullen de volgende dagen verkocht worden. Ik heb een dozijn meer slaven nodig voor mijn landhuis. Ik dacht dat ik zelf kon een kijkje nemen hoe die slaven van Melos er uitzagen, misschien er enkele al uitpikken.’

‘Ach zo,’ dacht Alcibiades. ‘Je kwam de beste slaven eerst uitkiezen omdat Philocrates je vooraf gewaarschuwd heeft. Zijn slavenmeesters zullen je keuzes apart houden en je zult dan een mooie prijs voor hen betalen, maar je zult de eerste keuze van de beste hebben en geen opbod moeten verduren!’

Alcibiades zei dit echter niet luid, want elke gezagsdrager van Athene zou zo gehandeld hebben. Het was niet echt de polis bedriegen, alleen maar een opportuniteit die kon gegrepen

worden. Toch was Nicias niet op zijn gemak, en Alcibiades glimlachte met een lief, wetend trekje. De nobele Nicias, de vrome Nicias, had de gelegenheid te baat genomen zoals eender welke andere man in Athene om slimmer te zijn dan anderen. Met een beetje hulp van zijn vrienden.

Nicias hield ervan de meest verheven burger van Athene genoemd te worden. Hij hield er van om populair te zijn. Hij had graag dat iedereen wist dat hij voor Athene zorgde, Athene liefhad, en hij had iets van zijn weelde gebruikt om de mensen zo over hem te doen denken.

Nicias had zich reeds geprofileerd tegen Cleon na de dood van Pericles. Hij organiseerde theatervoorstellingen en hij betaalde gul daarvoor. Hij richtte atletieksporten in en hij onderhield de Atheners met zangkoren. Hij stond gekend als een zeer vrome en bijgelovige man. De strenge, vrome, bedachte, liefhebbende vader was hoe men Nicias zag, terwijl de Atheners Alcibiades roekeloos, briljant, ondoordacht en impulsief vonden. Nicias bracht dagelijks en in het openbaar offers aan de goden.

Nicias had vooral de sympathie en de bekendheid in Athene gewonnen toen hem gevraagd werd de reis te organiseren van de Atheense koren naar het Festival te Delos. Nicias deed de Atheense zang- en danskoren aan land gaan te Rhenea, dicht bij Delos. Hij had een brug meegebracht die helemaal versierd was met bloemenslierten, en die in vele, opzichtige kleuren beschilderd was, waaronder ook veel goudkleur. Tijdens de nacht plaatste Nicias zijn brug over het kanaal tussen Rhenea en Delos, en in de morgen bracht hij de Atheense koren in een wondermooie optocht ter ere van de goden over die brug Delos in. De koren waren eveneens prachtig versierd toen ze hun hymnes zongen, en ze vormden het fijnste spektakel dat de Deliërs ooit gezien hadden op hun Festival.

Alcibiades glimlachte nog steeds bij de herinnering aan Callias die hem dat alles met veel woorden en gebaren verteld had. Ja, Nicias gaf veel geld uit voor de glorie van Athene, maar Alcibiades wist ook dat Nicias eigenaar was van heel veel slaven die naar hun dood werkten in de donkere schachten en tunnels van de gevaarlijke, onveilige zilvermijnen en zilverwerken van Laurion. Nicias was een man die de mensheid liefhad, zo leek het toch, maar zijn menselijkheid was gebaseerd op de ellende van honderden, zo niet duizenden slaven. En Nicias was naar de haven gekomen om zijn slavenbestand goedkoop uit te breiden. Hij zou niet slechts enkele of een dozijn slaven kiezen. Hij zou de ganze lading, hier, kopen! Toch benijdde Alcibiades de immens grote rijkdom van Nicias.

Alcibiades keek van Nicias weer naar de Zee, en de tweede boot was nu ook aan het aanleggen, terwijl de eerste naast de kade lag en met koorden beveiligd werd. Houten planken werden van de kade geschoven naar de relingen van het eerste vrachtschip en eerst kwamen twee zeemannen naar de kade, waarna de slaven aan land geduwd werden. Velen van hen hadden nog zeebenen, en ze hobbelden iets onzeker op hun voeten aan land. Een groep hoplieten van de wacht was ondertussen ook al aangemarcheerd om de groep vrouwen en kinderen op de kade bijeen te houden.

Timandra

Alcibiades keek weer naar het tweede schip. Hij was niet erg geïnteresseerd in het zicht van de vuile, moede vrouwen, de jongeren en de oudere mannen. Hij was niet naar de haven gekomen om slaven te kopen. Hij moest nu maar Nicias aan zijn handel overlaten. Zijn aandacht werd echter getrokken door het plotse geroezemoes van vele mensen die begonnen

te spreken op de boot, blij om weer aan land te kunnen gaan, en die zich nu aanmoedigden en waarschijnlijk een beter lot toewensten.

De mensen wezen naar de havengebouwen, naar de scheepsloodsen en naar de acropolis in de verte. Alcibiades zag vrouwen van alle ouderdommen. De meeste mensen droegen nog zware himations, die konden gediend hebben om hen warm te houden in de zeewinden. Op de dekken waren ze zonder onderdak blootgesteld aan de natuurlijke elementen, aan de regen en de wind, aan de koelte van de nachten. Ze moesten al meerdere dagen op de houten dekken gezeten hebben, hoewel Melos niet zo ver van Athene lag, en ook op de grond hebben geslapen in de havens en de krekken, doordrenkt van de regen, verbrand door de zon en uitgedroogd door de winden van de open Zee. Hun klederen en ook hun gezichten, armen en benen, waren zeer vuil. Ze hadden zich zeker niet mogen wassen gedurende veel dagen. De boot vormde een triest zicht. Weinige mensen hadden schoenen of sandalen aan hun voeten, en sommigen droegen een kleine zak met hun karige bezittingen, waarschijnlijk enige persoonlijke herinneringen van kleine dingen die het niet waard waren om gestolen te worden, of de benodigdheden voor de reis uit Melos die ze mochten meenemen.

De ogen van Alcibiades gingen naar een vrouw die aan de reling van het tweede schip naar de kade stond te kijken. Ze hield met beide handen de houten rand van de boot vast alsof ze zich moest vasthouden om recht te blijven staan. Ze stond, ze rilde, en ze keek recht naar Alcibiades, en dat waarschijnlijk trok ook zijn blik. Hun ogen sloten in op elkaar. De vrouw leek als verstijfd te blijven kijken, gevangen in de ogen van Alcibiades. Ze klauwde zo hard aan de rand van de boot, nu, dat haar vingers wit werden, en Alcibiades zag haar nog meer beginnen te beven. Haar gezicht was besmeurd met vegen van donkere, vuile aarde. Haar haren plakten aan haar hoofd in dikke tressen. Dat haar was ook vuil, met grijze en bruine vlekken, en het leek wel alsof er modder in de haren hing. De vrouw moest verleden nacht in de modder geslapen hebben, op vochtige grond, en dan hadden de bewakers haar verboden te wassen. Alcibiades deed een stap voorwaarts, en hij keek verder. Hij bewoog zich plots niet meer. Hij keek alleen nog naar de vrouw, de rest, de boot, de zee, de lucht, werd hem wazig. Hij had ook geen aandacht meer voor Nicias. Hij keek alleen nog naar de kleine, vuile, triestige gedaante op de boot. Hij bewoog zich niet meer gedurende lange ogenblikken. Zijn ogen werden heel groot. Nicias zag Alcibiades verbleken, en dan beginnen te huiveren over zijn gans lichaam. Hij opende de mond om te vragen of er iets met Alcibiades gebeurde, of hij zich slecht voelde, maar Alcibiades liep onverwachts van Nicias weg.

Alcibiades keek niet meer naar Nicias. Hij begon plots langs de kade te lopen naar de plaats waar de tweede boot zou aanleggen. Slechts enkele voet water scheidde de kade nog van het schip. Nicias bleef perplex staan toen hij Alcibiades zo snel van hem weg zag weglopen, naar het slavenschip toe. Hij gaapte de man achterna. Hij keek even beledigd. Dat waren toch geen manieren om Nicias te laten staan! Wat was de man aan het doen? Enig respect was nodig, hier!

Alcibiades bereikte het schip toen het langs de kade gleeed en met de romp tegen de stenen muur schuurde. Zeelui sprongen van de boot af om touwen te winden aan de ijzeren ketens van de meerpalen. Alcibiades wachtte op de kade. Planken werden naar de relingen geworpen, en onmiddellijk werden de slaven van het schip gestuurd. Alcibiades kon niet naar het dek lopen, want de drukte van al de mensen die over de planken liepen was te dik en te zenuwachtig. Nicias zag hoe Alcibiades aan de mensen duwde en hen terzijde trok om toch aan boord te geraken, maar het gedrum was te dicht. Alcibiades hief zijn nek om over de menigte heen te kijken, naar het dek, waar hij iemand leek te zoeken. De mensen hadden haast om van de boot af te komen. De vrouw die Alcibiades had opgemerkt stond in het midden van

de duwende mensen. Ze werd meegetrokken, mee geduwd, tussen de andere, vele vrouwen die naar de planken stapten om op de kade te geraken. Nicias keek met nog meer verbazing, nu, want hij zag naar wie Alcibiades steeds keek. De vrouw beefde en kon nauwelijks gaan terwijl ze over de planken mee aan land getrokken werd door de andere vrouwen. Ze hield nooit haar ogen af van Alcibiades.

Toen de vrouw één voet op de stenen kade had gezet, duwde Alcibiades de zeelui uit zijn weg met een ruw gebaar van zijn armen, en hij greep de vrouw en ving haar in zijn armen op. Ze was slechts een kleine, slanke vrouw, teer en met een fijn gezichtje, en Nicias zag wel dat ze ondanks het vuil zeer mooi was, met een ongewoon karaktervol, schattig gezicht en opvallende, grote, grijze ogen. Ze viel machteloos tegen Alcibiades. Hij trok haar weg. Twee jonge bewakers liepen op hen af, roepende, ‘dit is eigendom van Athene! Handen af van die vrouw!’

Alcibiades zei geen woord, maar de wachters deinsden terug van de gewelddadigheid die plots in zijn ogen fonkelde. Hij bleef de vrouw met één hand ondersteunen en met de andere trok hij zijn zwaard van zijn rug.

Alcibiades hield zijn zwaard hoog en dan recht naar de mannen toe. Hij zei nog steeds niets, maar zijn ogen dreigden donker en vastberaden. Zijn lippen trokken zich grimmig samen. De mannen aarzelden. Ze staken hun lansen vooruit en richtten de punten naar Alcibiades.

Een derde bewaker stapte dichterbij, en hij riep naar de anderen, ‘dit is Alcibiades! Lansen neer!’

Die bewaker hield ook een lans, en die lans kwam ook horizontaal te liggen, maar ze werd gericht naar de andere bewakers. Meer wachters kwamen aangelopen. De man stond naast Alcibiades. Alcibiades zei niets, maar hij stapte iets dichterbij de bewaker toe, naar de man naast hem die hem kwam helpen, nog steeds de vrouw houdend die haar gezicht aan zijn borst vleide.

Nicias en zijn dienaars kwamen nu ook aangelopen, en ze keken in verbazing naar het tafereel. Nicias bewaarde zijn kalmte. Hij bleef wel als bevroren staan, maar hij begreep dat er hier iets buitengewoons aan het gebeuren was, iets dat boven beschouwingen van politiek en rationele berekeningen lag. Die gevoelens kon hij beantwoorden zonder te hoeven na te denken.

Nicias riep naar zijn rentmeesters om een wagen te brengen. Alcibiades hield nog steeds de vrouw vast, en hij dreigde nog steeds met zijn zwaard. Naast hem zette een hopliet zich schrap om een eventuele aanval van een drieste, onbesuisde wachter op te vangen. De Melische slaven kwamen nog steeds van het schip. Velen keken met grote ogen naar wat er links van hen op de kade gebeurde. De slaven werden door zeelui en wachters verzameld aan de andere kant van de kade, tussen een plaats die met touwen afgesloten werd, en daar bewaakt door hoplieten.

Alcibiades bleef nog steeds aan de waterrand staan met de vrouw in zijn armen. Ze weende nu, zachtjes, met onderdrukte geluidjes. Ze hing aan Alcibiades. De hopliet naast Alcibiades sprong nu vóór hem. Alcibiades had ondertussen de man herkend als één van de hoplieten van het deme van Socrates waarmee hij in het laatste vierkant had gestaan dat de uiterste weerstand bood tegen de Spartiaten te Amphipolis. Dit was een wapenvriend! Alcibiades stapte langzaam achteruit, langs de kade, en de hopliet die hem verdedigde bewoog met hem mee. Meerdere bewakers hielden hun speren naar hen, maar ze durfden niet direct hen te bestormen.

De wagen van Nicias kwam met een schurend geluid langs hen staan.

Nicias riep, ‘Alcibiades, stap in de wagen. Het is in orde! Ik zal er wel voor zorgen dat Athene betaald wordt voor de vrouw. Ik zal het hier wel klaren!’

Hij duwde Alcibiades en de vrouw op de wagen en beval de menner naar Athene te rijden. Hij riep tot de hoplieten, ‘ik ben Nicias en dit is Alcibiades! Wij zijn veldheren van Athene. Achteruit, jullie! Die vrouw is van ons. Achteruit!’

Alcibiades droeg de vrouw naar de wagen en hij stapte daarna ook in. De menner sloeg met de teugels, riep naar de paarden, en de wagen schoot vooruit. Alcibiades riep een dankwoord naar de hopliet die hem geholpen had, en hij gaf dan een klare, dankbare, en verraste blik aan Nicias. Dan verdween de wagen direct een zijstraat van Piraeus in.

De vrouw zat neer in de kleine wagen, hoewel er daar amper plaats voor was. Ze zat tussen de benen van Alcibiades. Alcibiades zei en bleef herhalen, ‘alles is goed nu, Harmonia, alles is goed! Je bent bij mij, nu!’

Alcibiades hield de Melische slavine in zijn armen gans de weg van Piraeus naar Athene, naar de wijk van de Scambonidae, naar zijn huis. Wanneer hij bijna aan zijn poort aankwam, beval hij de menner de wagen te doen stoppen. Hij droeg de vrouw in zijn armen naar binnen en hij droeg haar zo door de poort van zijn huis de aulé in. Hij droeg haar helemaal de trappen op tot op de eerste verdieping, naar een slaapkamer, en legde haar op een bed. Hij riep zijn dienaars in, beval een bad klaar te maken en vroeg de vrouwen haar te wassen en een eetmaal te koken. Hij liep rond en zette iedereen tot spoed aan. Hij zocht nieuwe kleren voor Harmonia. De dienaars die langzaam waren om te reageren sloeg hij ongeduldig tot handelen. Hij riep naar één van zijn mannen om de beste vis te gaan kopen die er in de agora nog te koop stond. De kok was al bezig aan het snijden en hakken in de keuken. Wijn werd aangebracht. Hij liet Harmonia in de handen van zijn vrouwelijke diensters, en daarna liep hij weer naar beneden naar zijn andron, wierp slechts dan zijn zwaard en bepantsering af. Hij schonk zich een kom ongesneden wijn uit een krater en hij ging op een bank zitten met zijn rug tegen de muur. Hij beefde, en de wijn spilde uit zijn schaal. Zijn hart bonkte, en hij probeerde zijn handen weer stil te houden. Dat lukte hem slechts een hele tijd later. Hij had Harmonia gevonden, en ze was van hem.

Alcibiades bleef lang in de andron zitten zonder zich te bewegen. Hij ging liggen op de bank en sloot de ogen. Hij probeerde zijn geest weer rustig te brengen na de schok van de haven. Na een tijdje opende hij weer de ogen. Hij had honger. Hij had niets gegeten sinds de morgen. Hij riep naar zijn kok hem voedsel te brengen. Hij at het ene stukje na het andere. Hij at langzaam, keek aandachtig naar wat hij at, schepte genoeg in elk stukje, en hij voelde de smaak van alles wat hij at voordat hij het voedsel inslikte. Wanneer hij voldoende gegeten had dronk hij wat meer wijn. Hij kwam langzaam tot bezinning. Het werd donker buiten. Hij dronk meer wijn. De slaven brachten olielampen in. Hij vroeg hen Harmonia naar de andron te brengen wanneer ze klaar was. Hij rustte in de andron.

Harmonia kwam in zijn kamer binnen toen het buiten al volledig duister was. Ze droeg slechts een lichte en korte chiton. Ze wierp zich in zijn armen, en ze hielden elkaar lang. Ze bewogen een hele tijd niet, ze hielden slechts aan elkaar. Daarna duwde Alcibiades Harmonia een beetje weg en hij keek van dichtbij naar haar gezicht. Ze had nog steeds de meest doorzichtige, lichtgrijze irissen die hij zich herinnerde en die hem in zijn dromen kwamen storen. Ze had een zwaar leven gehad. Haar gezicht was zacht, maar haar lichaam hard en mager. Hij zag kleine rimpels rond haar ogen en haar mond, de dunne huid die over beenderen te strak getrokken was. Dit moest hij snel doen verdwijnen met geluk en goed eten.

Hij streelde met zijn vingers over elke hoek van haar gezicht, over elk oppervlak, over elke ronding. Hij trok zijn handen door haar licht, nog enigszins vochtig haar, achter haar hoofd, naar haar nek.

Ze keek dan ook naar hem en haar ogen zonken in de zijne. Hij streelde haar schouders en bewoog de chiton zachtjes weg over haar huid. Hij raakte het vlees van haar lichaam aan en gleed met één vinger heel licht over haar huid van haar naakte, zachte schouders, daarna trok hij zijn vingers weer naar de holtes van haar hals en naar beneden, tussen haar borsten. Hij hoorde haar zuchten, en hij bewoog zijn hand weer omhoog, naar haar lippen. Hij raakte haar bovenlip aan, trok een vinger over haar onderlip en ze opende de mond. Hij leunde voorover om een arm rond haar rug te brengen, en hij streelde haar ruggengraat die sterk gekromd was zoals bij de meest aantrekkelijke vrouwen. Harmonia was slank, tenger, en hij voelde harde spieren, maar ze was nog steeds zo dun in de lenden als hij haar gekend had toen ze nog een meisje was. Ze had brede heupen en goedgevormde billen voor een vrouw van haar lengte. Hij ging opnieuw met zijn rechterhand naar de opening tussen haar borsten en hij voelde haar verstijven. Haar lichaam strekte zich echter, ontspande, maar haar borsten bewogen, en hij bleef daar strelen zonder de tepels aan te raken. Plots leunde ze tegen hem aan en ze drukte haar lippen hartstochtelijk tegen zijn lippen. Hij werd gans passie dan, en ze kromde opnieuw haar lichaam volledig tegen hem, ging op zijn knieën zitten en duwde haar lenden tegen hem. De kus duurde. Alcibiades nam haar ten slotte op van de bank. Zonder een woord te zeggen droeg hij haar uit de andron, de trappen op, naar de slaapkamer.

Alcibiades deed Harmonia recht staan naast het bed. Ze deed haar chiton uit en stond naakt vóór hem. Ze was het voortreffelijkste figuur van een vrouw, met een onbevleete, witte en zachte huid, en Alcibiades keek gretig naar haar alsof ze de mooiste vrouw was die hij ooit gezien had. Hij wierp dan ook zijn klederen af en stond naakt vóór haar. Hij raakte haar weer aan. Hij knielde en streelde haar benen, vooraan en achteraan. Hij voelde haar rug, haar billen, en zijn handen bewogen naar haar heupen. Hij voelde aan het zachte, bruine haar van haar pubis, en ze opende haar benen, stak haar kleine buik vooruit. Maar zijn handen bewogen naar boven, naar haar borsten, haar twee zware borsten met de lange, harde tepels waarover nu zijn vingers speelden. Ze zwaaide haar hoofd en haar lange haren achterover, tot die langs haar ruggengraat lagen. Alcibiades kamde met zijn vingers door het haar langs haar rug, van haar hoofd en nek tot aan de holte waar haar rug eindigde. Ze gingen samen twee stappen achteruit en ze gleden op het bed. Alcibiades bleef eerst naast het bed staan. Hij vroeg zich af of dit wel het goede ogenblik was om liefde met haar te bedrijven, maar zijn lid stond al stijf en pijnlijk, en hij verlangde zo erg naar haar. Hij ging snel op haar liggen en gedurende een lange, lange tijd, bewogen ze zachtjes samen heen en weer met stijgende hartstocht tot ze in zweet uitbraken, elkaar grepen zo hard ze konden en dan, zachtjes, zachtjes, voelde hij dezelfde climax in haar als zij om hem.

Nadien lagen ze zij aan zij, de ogen in elkaar verbonden. Alcibiades stopte nooit met haar te strelen. Hij wou haar opnieuw kennen zoals een beeldhouwer zijn beeld. Zelfs met gesloten ogen zou hij nu steeds zich elke curve van haar lichaam kunnen herinneren. Ze was slanker, hoekiger en meer gespierd dan toen hij haar gekend had, zoveel jaren geleden. Maar ze was prachtig, fijner en nog mooier en vrouwelijker dan toen ze jong was. Harmonia was de mooiste vrouw in de wereld, de vrouw van hoopvolle wellust, en haar lichaam straalde lieflijkheid uit naar hem. Ze draaide zich om en ging op haar buik liggen, haar hoofd in gekruiste armen. De hand van Alcibiades speelde weer over haar rug. Hij werd even wild van verlangen door het zien van haar naakte rug en benen, maar hij nam haar niet vanuit de rug, en hij onderdrukte zijn ongeduld om weer in haar te zijn. Hij had graag de ganse nacht in Harmonia gebleven.

In plaats daarvan vroeg hij plots, ‘honger?’

Harmonia keek verrast op alsof ze ineens ook besepte dat ze nog niets die dag gegeten had. Haar ogen knikten dankbaar en ze ging weer recht op het bed zitten. Ze bedekte zich echter niet.

Alcibiades glimlachte. Hij stond op en trok een tuniek over zijn schouders. Hij ging naar beneden, naar de keuken. Zijn huis sliep. Hij begon kommen van de tafel te nemen, en de kok verscheen met slaperige ogen, maar hij begreep dadelijk wat Alcibiades wou. De man haalde kleine stukjes van koude maar gekookte en gebraden vis boven, brood en koekjes, gevogelteborstjes en meerdere soorten olijven, een kleine krater wijn, schalen met saucijzen en gekookte groenten. Alcibiades plaatste dat allemaal op een reusachtige, houten plank. Hij weigerde de hulp van de kok daarmee, maar de kok knikte alwetend toen hij de trappen op ging. De kok bleef kommetjes met voedsel op de tafel plaatsen en hij wees daarnaar voor Alcibiades, zonder een woord.

Harmonia wachtte ongeduldig op hem. Ze greep naar het voedsel met haar handen alsof ze in geen jaren nog gegeten had. Ze slokte eerst de vis binnen zonder te kauwen. Ze had een gulzige, ruwe honger, en Alcibiades lachte.

‘Niet zo snel,’ zei Alcibiades, en hij hield haar even weg van het eten. ‘Eet niet zo gulzig, niet zo snel. Je zult nog ziek worden. Je hebt de tijd, nu. Je bent bij mij, nu.’

Ze glimlachte dan en wierp hem een flirtende blik toe. Dan keek ze weer begerig naar het voedsel.

Alcibiades zei, ‘ik zond mijn dienaar om je de beste vis van Athene te vinden. Dit is Rhodische hondvis. Dat stuk daar is zeepaling. Hier is wat Ambraciotische zwijnvis. Je hebt zelfs een stuk lintvis in die kaassaus, daar. Daar wil ik ook een stukje van. Het smaakt heerlijk! Proef de eendenborst!’

‘Ik weet alles af van vis,’ antwoordde Harmonia lachend en met volle mond, maar ze hield haar ogen noch af van het eten, noch van Alcibiades, alsof ze de twee wou verorberen en zeker niet kwijtspelen.

Terwijl Harmonia at zei Alcibiades, ‘ik zocht je overal. Ook op Melos. Ik zond schepen uit en boodschappers om je te zoeken op elk Ionisch eiland. Niemand vond je. Je verdween uit de wereld. Waar was je?’

Ze lachte. Terwijl ze verder bleef kauwen, antwoordde ze, ‘ik weet dat! Het was zo droevig al die mannen naar me te horen vragen. Jaar na jaar kwamen zeelui vragen achter een Harmonia. De beloning was groot, zeiden ze. Een rijke Athener zocht een Harmonia! Ik wist dat je nog aan mij dacht, want een trireem van Athene heette de Harmonia en ik hoorde dat dit het schip was van de grote Alcibiades! Maar ik was niet meer Harmonia! Ik was Timandra! En Timandra was niet naar Melos gekomen vanuit Cyprus! Niemand op Melos kende een Harmonia die op Cyprus geleeft had. Ik heette Timandra en ik kwam per boot aan van Samos. Mijn oom bracht me naar Melos, naar onze familie, via Samos. Hij liet me bij hen in bewaring achter. Hij keerde terug naar Cyprus en ik zag hem nooit weer. Hij had een eed gezworen die de familie bond. De eed was gegeven aan Protagoras, maar de eed was voor Pericles de Grote. Een eed aan Pericles van Athene was heilig in de eilanden, zelfs na de dood van de grote man. Ik was Timandra, en Harmonia had nooit bestaan. Nu ben ik Harmonia voor jou, en Timandra voor de rest van de wereld!’

‘Waar ben je al die jaren gebleven?’

‘Ik bleef op Melos bij mijn neven en nichten. Ik werd bewaakt. Ze waren vriendelijk met me, beschouwden me als iemand van de familie, maar ontsnappen was onmogelijk. Ik had nooit enig geld, ik kon niet van het eiland af. Gouden munten werden regelmatig vanuit Athene naar Cyprus gezonden en dan naar ons gebracht, tot nog onlangs. Mijn oom zond

muntstukken naar Melos om te voorzien in mijn onderhoud. Ik werkte op het land, in de wijngaarden en in de olijfboomgaarden.'

Ze bloosde dan, sloeg haar ogen neer en boog haar hoofd, 'ik kende een man een tijdje. Hij was één van mijn neven. We woonden samen gedurende een paar jaar en we sliepen samen, maar ik wou niet met hem trouwen. We hadden geen kinderen. Hij vertrok.'

Haar hoofd zonk dieper. 'De Atheense hoplieten deden dingen met me. Ze namen me gevangen te Melos en ze onderwierpen me meerdere malen. Misschien draag ik een kind, maar ik denk het niet. Ik kon me wassen en ik verwierp.'

Alcibiades streelde langs haar ruggengraat.

'Dat laten we over aan de toekomst,' zei Alcibiades. 'Als je een kind krijgt, dan zal dat nu mijn kind zijn. Tenminste, wil je wel bij mij blijven? Of wil je me opnieuw ontvluchten?'

'Nee,' lachte ze, en ze durfde hem dan weer even in de ogen kijken, zonk haar lichte, bleke ogen in zijn ogen, 'ik wil niet meer vluchten. Ik wou nooit vluchten. De eed van mijn familie moest gehouden worden, maar ik werd vastgebonden toen we Cyprus verlieten. Je hebt de eed geannuleerd. Wil je me nu houden?'

'Natuurlijk,' zei Alcibiades. 'Ik houd van je. Ik heb nooit opgehouden je te beminnen. Ik zou je niet willen laten gaan. Niet voor al het goud in de wereld!'

Ze zei, 'ik houd ook van je. Maar ik weet heel weinig over je.'

'Wat weet je dan wel over mij?'

'Je bent Alcibiades, de grootste veldheer van Athene. Je leidde in veel veldslagen, en ik ken nu al je littekens op je rug, je benen, je armen, je schouders. Je hebt heel gevaarlijk geleefd! Je hebt een vriend genaamd Socrates, die je leraar was, en sommigen zeiden dat hij je minnaar was!'

Alcibiades glimlachte. 'Nee,' zei hij, 'Socrates is mijn minnaar niet. Toch niet op de wijze die je denkt. Hij is mijn vriend. Maar ik had een echtgenote. Ze is gestorven. Ik heb een jongen. Er is een andere vrouw in mijn landhuis van Attica en ik houd erg veel van haar. Ze is zoals een moeder en een zuster voor mij, maar ja, ze was mijn minnares en ze is dat nog altijd. Ik heb een meisje bij haar.'

'Wil je nu met mij zijn?' vroeg Harmonia.

'Ja, natuurlijk. Ik zou willen trouwen met je. Dat is, als we goed met elkaar kunnen opschieten. Maar het zal waarschijnlijk niet zo snel mogelijk zijn. Ik kan op dit ogenblik niet een vrouw trouwen die geen Atheense is maar een Melische, een vijand van Athene. Slechts Pericles kon dat doen. Maar je kunt wel hier bij mij wonen en leven, en ik zal voor je zorgen. Ik zal je meenemen op reizen, en we zullen naar het theater gaan. Je zult mijn vrienden ontmoeten. En misschien kunnen we kinderen hebben. Kun je daarmee tevreden blijven?'

Ze omhelsde hem en zei, 'ja, dat zou me heel zeker tevreden houden.'

Ze bleef verder eten, maar ze schranste niet meer. Als ze gedaan had en verzadigd was, dronk ze nog wat wijn uit een kom.

'Je Atheners deden een heel lelijk ding,' zei Harmonia. 'Ze vermoordden half Melos. Ze doodden al de mannen. Ik was daar! Ik was getuige van de slachting. Ik zag het bloed en hoorde de doodskreten. De Atheners sloegen de hoofden af van onze mannen, ze sneden kelen door, duwden zwaarden in de buik van de mannen en dan draaiden ze hun zwaarden totdat de ingewanden er uit vielen. De hoplieten lachten! Waarom doen jullie dergelijke gruwelijkheden? Al de meisjes werden meerdere malen verkracht door verschillende mannen gedurende weken. In het land werden onze huizen tot op de grond afgebrand, onze gaarden verwoest. We wilden slechts in vrede leven, en in vrede werken, in vrijheid eten en slapen, vissen en handel drijven. Onze meisjes waren de mooiste en de meest levendige op aarde. Je had mijn nichten moeten zien dansen op ons Festival! Beeldhouwers en schilders kwamen van

overall over de Zee om naar ons te kijken, en ze gebruikten ons als hun modellen. Ons eiland was net als Cyprus het eiland van Aphrodite, van vrede, vrijheid en liefde. Waarom verwoestten jullie onze levens?’

Alcibiades boog zijn hoofd.

‘Het werd gestemd in de Volksvergadering van Athene,’ fluisterde hij. ‘Het was niet het ogenblik voor mij om tegen die stemming in te gaan. Het was ook niet het ogenblik voor Nicias. Melos weerstond ons wanneer het dat niet had mogen doen. Dat maakte Athene kwaad. Toen het tweede leger werd uitgezonden, had Athene het geduld verloren omdat dergelijk volk ons afweerde. Melos was een Dorische kolonie. Daarom werd er gestemd dat als Melos veroverd werd met de wapens, al de mannen van Melos moesten boeten en sterven. Ik denk dat niemand echt de gruwelijkheid van dat voorstel voor ogen zag, en niemand dacht dat het echt mogelijk was, maar het werd gestemd. De veldheren voerden de bevelen letterlijk uit, zonder een tweede maal te vragen of Athene werkelijk de slachting wou. Het was een fout, een dubbele fout, maar ze gebeurde.’

Harmonia wierp zich dan plots op Alcibiades met haar laatste, broze energie. Ze sloeg hem met haar vuisten en ze klauwde naar hem met haar nagels. Zijn rug en borst werden bebloed, maar hij liet haar hem pijn doen tot hij de pijn niet meer kon verdragen. Hij nam dan haar vuistjes in zijn handen, maar ze ging door haar lichaam te wringen, met haar voeten te slaan en ze probeerde los te komen, tot ze zag dat het alles tot niets diende omdat Alcibiades haar gemakkelijk in toom kon houden. Dan viel ze neer op het bed en ze knielde. Ze snikte ellendig, luid en hevig. Alcibiades bewoog zijn vingers langs haar rug met tedere, lange strelingen.

‘Het spijt me,’ zei hij ten slotte. ‘Het was een vergissing en een fout. We zullen er mee moeten leven. Ik zal proberen er voor te zorgen dat dergelijke dingen niet meer in de toekomst nog zullen gebeuren.’

‘Athene schept genoeg in het bloed van Melos,’ huilde Harmonia. ‘We vervloeken jullie en jullie macht!’

‘Je kunt niet ontkennen dat Melos een kolonie van Sparta was en ons uitdaagde.’

‘We deden nooit enig kwaad aan Athene. We hebben geen oorlog gevoerd aan de zijde van Sparta. Je veldheren zeiden dat het voor de glorie was van de Atheense hegemonie dat we aangevallen werden. Dat was een cynische uitspraak. Welke glorie gaf de vernietiging van Melos aan Athene? Melos was gewoon zwakker dan Athene, en dus verpletterden jullie ons. Mijn volk is dood nu, of slaaf zoals ik. Jullie wilden ons niet als vrienden in plaats van als vijanden. Athene beschouwde vriendelijkheid als een teken van zwakheid. Wanneer we later Athene haatten, dan schepten jullie genoeg in de haat, omdat de haat een teken was van jullie macht. Welk soort volk zijn jullie die de haat de voorkeur geven? Ooit zal die haat jullie ook verslaan. Ik ben je slaaf nu. Ben je tevreden?’

‘Ik wou je verslaafd aan mij maken al heel lang geleden, maar je bent mijn slavin niet. Je bent een vrije vrouw. Blijf alstublieft bij mij.’

Ze lieten dan de stilte tussen hen in kruipen. Alcibiades bleef triestig bij de gedachte aan Melos. Harmonia had de verschrikkingen nog ingeprent in haar geest.

Ze sliepen een tijdje, werden wakker en bedreven weer de liefde. Alcibiades kon niet genoeg weten van haar lichaam, haar gezicht, haar haren. Hij liefkoosde haar lange wenkbrauwen, haar fijne bruine wimpers. Hij nam haar oren in zijn handen en volgde elke curve van haar hals. Hij draaide met zijn vingers rond haar tepels, tot de huid daar roder werd en rimpelde, tot haar tepels recht stonden, en dan draaide hij rond de tepels met zijn tong tot Harmonia zich in plezier omdraaide. Zij telde de littekens op zijn rug, zijn schouders, borst, armen en benen,

en hij moest uitleggen waar hij elke wonde had opgelopen. Hij liet zich ontspannen, elke spier zwak en los. Hij voelde zich gelukkig.

Toch bleef er iets dat Alcibiades zorgwekkend vond in zijn ontmoeting met Harmonia. Hij was in de haven geweest toen het slavenschip van Melos aanmeerde, maar hij ging niet elke dag naar Piraeus. Wanneer hij naar de haven ging, dan bleef hij meestal in Zea en Munichia. Hij ging slechts zelden naar Kantharos. Hij had Nicias bij toeval ontmoet, en hij was blijven dralen in de handelshaven. Dat waren veel toevalligheden! Hij geloofde niet meer in het toeval. Waarom dan was hij in Kantharos op het exacte ogenblik dat het schip uit Melos aanlegde? Als toevalligheden zich ophoopten zodanig dat de waarschijnlijkheden bijna onmogelijk leken, waarom had hij dan op de kade gestaan juist op het ogenblik dat Harmonia van het schip moest stappen? Er was slechts één rationele uitleg voor al de onwaarschijnlijkheden, en die uitleg was zo irrationeel dat de conclusie hem ontstelde en deed duizelen. Slechts de goden konden het geregeld hebben om Harmonia aan hem terug te geven. Was het op die manier dat de goden zich openbaarden aan de mensen, wanneer dingen die zo totaal onmogelijk leken dan toch gebeurden, op een schielijk normale manier? Waarom hadden de goden hem Harmonia teruggegeven, waarom na zoveel jaren? Hij vreesde dat er nu nog iets zou gebeuren, iets gruwelijks dat hen weer uiteen zou trekken, een nieuwe knoop in de levensdraden van de Moirae.

Toch genoot hij van deze vrouw! Ze was niet meer het meisje dat hij gekend had, maar ze was nog steeds het mooiste schepsel op aarde voor hem. Waren de goden met hem aan het spelen? Hadden ze hem Harmonia gegeven om hem opnieuw pijn te doen en haar weer af te nemen? Tot nog toe had hij de goden genegeerd, nu zou hij hen moeten bidden en smeken hem Harmonia te laten!

Misschien zag Harmonia er heel gewoon uit voor andere mensen, niet speciaal mooi. Neen, ze was perfect van lichaam en leden, zo opvallend verschillend in gezicht en stem van enige andere vrouw die hij ooit ontmoet had. Ze was zonder twijfel de meest sublieme schoonheid, de lieflijkheid zelf, en toch diegene die troonde met haar schoonheid boven alle mannen en vrouwen. Ze was de vrouwelijke gratie in persoon onder de aller-fijnste Helleense vrouwen, en hij had haar lief. Hij had haar liefgehad toen ze naakt vóór hem stond en wanneer hij haar de gordel weer rond de heupen had gehangen, de gordel die hij al die jaren bewaard en gekoesterd had. Was de betovering nu verbroken en zou het einde van de liefde komen? Neen, die betovering wou hij nooit laten verbreken!

Alcibiades was de best gekende veldheer van Athene, de beste spreker, een rijk man, een geëerde politicus, en een man die een belangrijk bondgenootschap met grote Peloponnesische steden had gesmeed en veilig gesteld. Hij was een gevreesde strijder van Athene en een leider van mannen. Hij had de vrouw die hij liefhad bij hem. Hij kon nu nog niet met haar trouwen, maar die dag zou komen, zoals Pericles met Aspasia was getrouwd. Theodote leek dan niet meer te bestaan. Alcibiades bleef in Athene. Hij bezat de glorie en de ultieme schoonheid van de Harmonia die hij meer dan tien jaar had gezocht. Hij was jong, knap, sluw en sterk. Hij was de meester van Athene.

Op de berg Olympus, echter, waren de goden slechts met hem aan het lachen.

Alcibiades en Harmonia-Timandra woonden in het huis van Alcibiades. Harmonia vroeg om verder voor de wereld Timandra genoemd te worden, en Alcibiades ging daar graag op in. Alcibiades plaatste haar in zijn huis als de meesteres van het huishouden, niet zoals een slavine

of een minnares zou zijn, maar als zijn echtgenote. De dienaars en dienststers moesten haar gehoorzamen zoals aan hem. Hij kocht haar vrij uit slavernij. Hij betaalde het bedrag daarvoor aan Nicias.

Nicias bleef er erg verwonderd over dat Alcibiades liefde kon voelen voor een vrouw uit Melos. Vele Atheners beweerden nu dat ze niet gestemd hadden voor de verwoesting van Melos. Melos woog op hun geweten. Anderen zeiden dat ze nooit gewild hadden al de mannen van Melos te laten vermoorden. Allen verweten ze aan Alcibiades en aan Nicias om de stemming voor de vernietiging van de stad en het eiland zo maar aanvaard te hebben, en vele mannen walgden van Alcibiades voor zijn provocerende koude van hart om een Melische slavin in zijn huis opgenomen te hebben om met haar te slapen en haar zo nog meer tot zijn slavin te maken.

Socrates vermeid Alcibiades. Misschien was Socrates nog steeds kwaad op zichzelf om niet in staat te zijn geweest Hipparete te redden. Hij hoorde slechts van een Timandra. Misschien nam Socrates het ook kwalijk aan Alcibiades om zo snel na de dood van zijn echtgenote een nieuwe minnares te hebben genomen. Socrates hield ook van Theodote. Socrates sprak niet meer met Alcibiades, en hij vermeid de blikken van Alcibiades. Als Alcibiades naar Socrates keek, draaide de filosoof zijn ogen naar elders. In de Volksvergadering voelde Alcibiades soms ogen in zijn rug steken en wanneer hij zich dan omdraaide, stond dikwijls Socrates ergens in zijn gezichtslijn, maar Socrates keek steeds snel naar ergens anders.

Sicilië

Enkele dagen nadat Alcibiades Harmonia had gevonden, werd de Siciliaanse zaak weer besproken in de Volksvergadering. Alcibiades verliet voor de eerste maal toen zijn huis. Hij ging naar de agora en vandaar naar de Pnyx. Nicias was al aan het spreken op de bema. Hij was er niet voor om een vloot naar Cyprus te zenden. Hij sprak ook zonder zich in bedwang te houden, direct tegen Alcibiades.

Nicias bracht al de argumenten naar voren tegen de expeditie naar Sicilië, die Alcibiades hem reeds had horen geven tijdens hun recent gesprek op de kade van Piraeus. Sicilië was een groot land. De vijanden van Athene konden Attica aanvallen terwijl het leger in Sicilië was. Weinig Siciliaanse steden wilden Athene echt steunen. Sparta kon in de oorlog op Sicilië treden. De garantie van meer zilver uit Egesta of Leontini was onbestaande. Sicilië was geen gevaar voor Athene. De risico's van een oorlog zo ver waren te groot.

Nicias keek recht naar Alcibiades toen hij beweerde dat iemand in de Volksvergadering, een jonge man die groot genoeg schepte uit het dragen van het bevel over troepen, de expeditie steunde omdat hij rijker wou worden van de verkoop van paarden aan de Atheense Staat. Nicias waarschuwde het volk er voor dat met zulke mannen slecht beheer van de openbare zaken hand in hand ging met extravagant en onstuimig gedrag. Hij zei dat die man de jongere mannen in de volksvergadering aan zijn kant had omdat hij hen ophitste met valse argumenten, hun glorie en rijkdom voorspiegelde, en hij vroeg de rijpere, wijzere mannen zich niet onder de indruk te laten brengen door de passie en de energie van de jongeren.

Alcibiades eiste niet onmiddellijk om te kunnen antwoorden op de Pnyx. Hij stond geschokt. Hij had meer begrip van Nicias verwacht. Hij wou eigenlijk slechts met Harmonia in Athene blijven, Sicilië interesseerde hem niet erg meer. Maar Nicias had hem publiekelijk ervan

beschuldigd de oorlog te willen voeren om er persoonlijk profijt uit te halen. Veel mannen haalden profijt uit de oorlog, niet in het minst Nicias. Iedereen wist dat. Over dergelijke dingen werd niet gepraat in de Volksvergadering!

Andere redevoerders stapten na Nicias naar de bema, en die spraken allen ten gunste van de expeditie.

Alcibiades bouwde ondertussen aan zijn eigen redevoering met argumenten in beelden van Piraeus, zoals Protagoras hem geleerd had. Hij kon Nicias niet laten doen. Hij moest hard terugslaan, doch verleiden in plaats van te kastijden.

Alcibiades stapte naar de bema, het centrum en het hoogste punt van de Pnyx, en hij begon te spreken. Hij laakte de weloverwogen aanval van Nicias tegen hem. Hij zei dat hij zou uitleggen waarom hij paarden fokte. De Volksvergadering hield de adem in, want niemand had verwacht dat Alcibiades zo openlijk de grote Nicias zou durven uit te dagen.

Alcibiades zei dat het heel natuurlijk was dat hij eer zocht. Hij zocht eer en glorie alleen voor Athene, zoals hij gedaan had toen hij de wagenrennen te Olympia won. Dat was de reden waarom hij paarden fokte. Zangkoren oprichten, deelnemen aan de Olympische Spelen en aan andere Festivals van Hellas, reizen door de steden, de weelde van Athene tonen, dat alles eerde de stad, en de stad was trots op hem geweest, op de uitstraling en op de glorie. Uitstraling en voorspoed waren de deugden van Alcibiades, en die deugden vielen door Alcibiades op Athene. Hij herinnerde er de Volksvergadering aan hoe het Peloponnesisch volk hem had gevolgd en zijn raad vertrouwde.

De Sicilianen, en vooral de mensen van Syracuse, waren een volk van gemengde afkomst, zonder de hechte, patriottische gevoelens die de Atheners kenmerkten. Dat was de fundamentele zwakheid van de Sicilianen. Syracuse bezat niet veel hoplieten, niet veel schepen, en niet veel ervaren militaire zeelieden. Hij had er vertrouwen in dat veel polissen van Sicilië de Atheners als bondgenoten zouden willen vervoegen. Hij herinnerde de Atheners ook aan de eden gezworen aan de Ionische steden van Sicilië. De steden waren niet tot bondgenoten gemaakt opdat ze hulp zouden zenden aan Athene, maar omdat die steden vijanden waren van Syracuse en hulp verwachtten van Athene. Die geallieerde steden ter hulp snellen was dus een heilige eed houden, gezworen door Athene, en de reden van de hegemonie van de stad. Hij pleitte er voor niet te wachten tot de vijanden van Athene sterk waren uitgegroeid, maar om actie te nemen op een proactieve wijze. De expeditie zou de positie van Athene versterken.

Alcibiades tekende aan de Volksvergadering een beeld van een Athene dat met Sicilië sterk genoeg zou zijn om over gans Hellas te regeren, of in elk geval sterk genoeg om voldoende kwaad te doen aan de Spartaanse Bond, en zo voordeel te halen tegen de vijanden van de stad.

Ten slotte behandelde Alcibiades ook de waarschuwing van Nicias gericht aan de ouderen tegen de jongeren. Alcibiades zei dat jong en oud moesten samenwerken als één groep, zonder antagonisme, in een groep waarin alle soorten van mannen hun kracht en kennis moesten bundelen ten behoeve van de polis. De grootste sterkte kwam uit het gebruiken van alle verschillen, van alle talenten, in één combinatie. Hij vroeg hartstochtelijk aan de Volksvergadering waarom een stad die steeds zo actief was, steeds zo vervuld van energie en macht, nu zou moeten nutteloos en inactief blijven, wat tegen haar natuur leek te zijn.

Wanneer Alcibiades zijn redevoering beëindigde, steeg een luid rumoer van instemming uit de Volksvergadering op. Alcibiades stapte van de bema op de Pnyx af, en vele mannen raakten hem aan, schudden zijn handen, gaven hem schouderklopjes, terwijl hij door de menigte naar onder aan de Pnyx stapte. Hij ging daarna apart staan, niet meer tussen de redevoerders en de magistraten, maar tussen de leden van zijn deme, alsof hij wou zeggen, 'ik ben het volk!'

Nog meer sprekers kwamen redevoeringen houden, en ook de afgezanten van Egesta en Leontini spraken opnieuw. De atmosfeer in de Volksvergadering was omgeslagen ten voordele van de expeditie.

Nicias had ondertussen de tijd gehad om over de zaak na te denken, en hij had druk met zijn vrienden gepraat op de Pnyx. Hij kwam nu weer naar voren. Alcibiades vroeg zich af hoe Nicias het tij zou doen keren, maar Nicias stelde niet meer voor de campagne naar Sicilië tegen te houden. Hij joeg de Atheners nu schrik aan. Hij beweerde dat een zeer groot leger nodig was om Sicilië aan te vallen, want op het eiland lagen minstens zeven grote steden die het tegen Athene zouden opnemen. Hij vroeg voor een zeer grote strijdkracht van hoplieten, meer toegevoegde infanterie, veel schepen, veel troepen van boogschutters en slingeraars om de Siciliaanse ruitery af te weren. De veldheren zouden vrachtschepen moeten gebruiken om gerst en rogge te vervoeren, want toevoer van voedsel vanuit het binnenland van Sicilië zelf zou onmogelijk worden. Nicias vroeg zelfs naar bakkers uit de molens van Attica.

Nicias hoopte nu dat de Atheners aan de geldbeurzen in hun zakken zouden denken, aan de kosten van een grote expeditie, maar de mannen in de Volksvergadering begrepen slechts uit de woorden van Nicias dat zelfs hij, Nicias, nu schatte dat Sicilië inderdaad kon veroverd worden indien de strijdkracht van de invasie maar groot genoeg was!

Alcibiades glimlachte grimmig, want Nicias had in zijn rede geen ruitery gevraagd.

Waarschijnlijk was dat slechts om hem, Alcibiades, dwars te zitten. Alcibiades kon zijn campagne krijgen, maar geen winst. Toch wist Alcibiades dat een leger zonder ruitery op Sicilië in gevaar zou blijven.

Eén van de Atheners vroeg dan aan Nicias om duidelijk te stellen hoeveel mannen werkelijk nodig zouden zijn, zodat de Volksvergadering op de getallen kon stemmen. Dit was Demostratus, een aristocraat en een vurige voorstander van de oorlog. Hij stond er op dat Nicias zou zeggen hoeveel mannen nodig waren om Sicilië binnen te vallen. Nicias vroeg honderd triremen, vijfduizend Atheense en geallieerde hoplieten, meerdere duizenden boogschutters en slingeraars. Hij vroeg ook ditmaal geen ruitery.

De Atheense Volksvergadering stemde direct in met die cijfers, en de stemming ging ook om de veldheren de volle macht te geven om die aantallen strijders te verzamelen.

De veldheren van de expeditie zouden Nicias, Lamachus en Alcibiades worden.

Alcibiades bleef perplex met open mond op de Pnyx staan. Hij had echt slechts een expeditie gewild met nog niet half de aantallen die Nicias opgegeven had voor de vloot, en nog niet één vierde aan hoplieten en ander voetvolk dan Nicias had vermeld. Alcibiades kende Sicilië goed, het land en haar steden, haar volk en het karakter van haar mannen. Hij had nooit het eiland willen veroveren. Hij meende dat Syracuse niet kon bestormd worden, zeker niet als ze zich vastberaden bleef verdedigen. Inderdaad, slechts een zeer grote vloot, een vloot groter nog dan Nicias had gevraagd, kon de toegang tot de Zee afsluiten terwijl een landleger de stad omsingelde. Zijn plan was slechts een vertoon van macht te geven en daarna met Syracuse te onderhandelen in de beste termen van een bondgenootschap om Syracuse te verdedigen tegen de Phoeniciërs van Carthago. Athene zou daarmee een grote zeestrijdkracht bijwinnen, een macht die Athene kon trainen en uitrusten, misschien om de graantoevoer naar Sparta te blokkeren. Athene zou Sicilië aan zich binden met Syracuse, zodat het eiland nooit een vijand van Athene zou worden. Als Sicilië niet wou gered worden van Carthageense invallen, dan moest dat zo maar zijn. Alcibiades zou dan slechts Egesta en Leontini in enige schermutselingen hebben geholpen, en daarmee het hoofddoel van de expeditie hebben waargemaakt. Daarna zou Alcibiades naar Athene zijn weergekeerd, met zijn leger intact, niets gewonnen maar ook niets verloren. Hij wou diplomatie en overredingskracht gebruiken, veel meer dan geweld, maar diplomatie ondersteund door de macht van hoplieten.

In plaats van wat essentieel een campagne van ambassadeurs moest worden, ondersteund zo nodig door enig gebruik van macht over Egesta, had Nicias de Atheners in een expeditie gelokt van directe, openlijke en massieve agressie, die door de Sicilianen terecht zou aanzien worden als een verwoestende invasie. De Sicilianen zouden hetzelfde lot mogen verwachten als Melos. De Sicilianen zouden zich beledigd voelen en hun trots gewond. Hun vrijheidsgevoel en hun onafhankelijkheid zouden op het spel staan. Syracuse zou direct een reactie hebben van weerstand en afwijzing van gesprekken. De stad zou klaargemaakt worden voor een gevecht tot het einde. Onderhandelingen onder zulke grote bedreiging zouden bijna onmogelijk worden. De Sicilianen zouden een zeer sterke weerstand bieden, en het zou daar een vuile, lange oorlog worden. De Sicilianen van het land zouden de Atheners constant teisteren en pesten met aanvallen van ruiters. De aanvallen zouden beperkt blijven, maar regelmatig komen. Het zou onmogelijk zijn om paarden in Sicilië zelf te kopen, want de paarden zouden weggestopt worden in de heuvels en op het land, op plaatsen ongekend door de Atheners. Nicias wou geen ruitery van Athene hebben, en ook geen van Sicilië, en hij zou heel sterke verdedigingen moeten optrekken om zijn leger tegen de vijandelijke ruitery te beschermen, te allen tijde. Siciliaanse stad na Siciliaanse stad moest veroverd worden om Syracuse te verzwakken. Syracuse eerst aanvallen, voordat de andere polissen vielen, betekende niet slechts dat de stad met al haar strijders intact moest omsingeld worden, maar ook dat de haven efficiënt moest geblokkeerd worden, wat steeds een zeer kostelijke en nooit volledig efficiënte zaak was, omdat kleine boten steeds in de nacht de blokkade konden doorbreken. Nicias zou ook zijn leger in de rug moeten beschermen, want de andere Siciliaanse steden die bondgenoten waren van Syracuse, konden de Atheners vanuit het land aanvallen. De Atheners zouden een dubbele ring rond Syracuse moeten bouwen, een muur om de Atheners te verdedigen tegen uitvallen van het leger van Syracuse, en een andere muur om de Atheners te verdedigen tegen aanvallen van over het land. Hoe lang kon het Atheens leger dat spel volhouden, en welke zijde kon het langst volhouden? Wat was er in de geest van Nicias geschoten? Voor een volledige invasieoorlog op Sicilië was twee maal zo groot een leger nodig dan Nicias gevraagd had, en een zeer sterke ruitery. Alcibiades wist onmiddellijk dat de expeditie om Sicilië te veroveren gedoemd was. Hij kende Sicilië en Syracuse te goed. Waarom zag niemand in de Volksvergadering dat ook? Hij, Alcibiades, kon nu toch niet tegen de expeditie beginnen te spreken!

Alcibiades had het liefst een beperkte expeditie alleen geleid. Hij wou hetzelfde doen als hij gedaan had in de Peloponnesos, de veldheer en afgezant spelen met enige strijdkrachten onder zijn bevel, en met een andere veldheer, of twee andere veldheren onder hem, veldheren die hij kon controleren, om de onvermijdelijke gevechten te leiden. Hij kon Lamachus overheersen, maar niet Nicias. Nicias was opperbevelhebber, en Nicias zou bijna steeds het tegenovergestelde doen van wat hij, Alcibiades, zou voorstellen. Lamachus zou doen zoals Nicias beval. Alcibiades zou constant in twee tegen een moeten spreken. Hij zou slechts een poppetje zijn, herleid tot doen wat Nicias besliste.

Als Nicias verloor, dan verbeurde Nicias ook zijn reputatie van onoverwinnelijke veldheer. Maar Alcibiades zou ook verliezen, want hij had de Siciliaanse expeditie het meest ondersteund.

Als Nicias won, zou Nicias al het krediet krijgen om de juiste hoeveelheden mannen te hebben voorgesteld. Alcibiades zou gezichtsverlies lijden en zijn reputatie zien slinken, vergeleken bij die van Nicias.

Nicias verliest en Alcibiades verliest; Nicias wint en Alcibiades verliest. Hij moest naar Sicilië, hoewel hij bij Harmonia wou blijven. Hoe kon hij uit die knoeiboel geraken?

Alcibiades begon de Siciliaanse expeditie te verafschuwen. Hoe moest hij manoeuvreren om in een winnende situatie te geraken? Hij zocht naar oplossingen in zijn geest, maar hij kon geen uitweg vinden. Hij zou met de anderen mee moeten werken en opportuniteiten grijpen wanneer die zich wilden voordoen. Hij moest op zijn geluk rekenen en nog meer op zijn intuïtie op het juiste ogenblik, en dan zonder aarzelen en snel handelen. Kon hij Nicias overhalen naar hem te luisteren? De man had hem, vreemd genoeg, geholpen in de haven van Piraeus om Harmonia te bemachtigen. Was dat niet een indicatie, een opening van Nicias om te tonen dat ze medeplichtigen konden worden eerder dan tegenstrevers, het begin van een vrede tussen hen? Neen! Nicias had hem botweg, kwaadaardig, heftig, vernederend en openlijk vandaag in de Volksvergadering aangevallen. Piraeus was hoogstens de tijdelijke toegeving van een emotioneel iemand geweest, op een enig en bepaald ogenblik. Begrip, misschien zelfs vriendschap, kon er onmogelijk bestaan tussen Alcibiades en Nicias. Nicias haatte hem. Waarom haatte Nicias hem?

Alcibiades zou niet slechts verliezen wanneer Nicias won of verloor in de oorlog met Sicilië. Alcibiades begon al direct te verliezen, en dat kwam vanuit een hoek die hij niet verwacht had, van Socrates.

De deme van Alopece had bijna als één man tegen de expeditie naar Sicilië gestemd. Alcibiades wist goed wat dat betekende! Socrates had tegen de motie gestemd! In volle Volksvergadering sprak Socrates zich uit tegen Alcibiades. Socrates protesteerde in het openbaar tegen het Siciliaans avontuur. Socrates sprak, wat hij slechts zelden deed, en het werd zeer stil in de Volksvergadering. Hij sprak luid, maar hij kwam niet op de bema staan, doch bleef spreken van tussen zijn vrienden van Alopece. Socrates voorspelde een catastrofe, en hij zei dat zijn innerlijke stemmen het hem duidelijk gemaakt hadden niet deel te nemen aan de riskante onderneming, omdat die Athene zeer grote aantallen dode burgers zou kosten. Alcibiades vreesde dan dat de mening van de Volksvergadering zou omslaan, maar een andere man en een andere gebeurtenis redde hem. Op dat ogenblik veinsde Meton de astroloog krankzinnigheid! Meton had een zoon waar hij veel van hield, en hij geloofde de voorspellingen van Socrates. Hij vreesde daarom voor het leven van zijn zoon. Meton greep één van de laatste brandende fakkels aan de omtrek van de Pnyx, en hij liep daarmee rond, schreeuwende dat bij zulk onheil hij zijn huis zou in brand steken. Hij liep weg, de Pnyx af. Een paar geburen en kennissen van zijn deme liepen hem achterna, ze kregen hem beet in de agora, en ze konden de man kalmeren door hem te verzekeren dat ze niet zouden toelaten dat zijn zoon dienst zou opnemen in de campagne naar Sicilië. Wanneer Socrates zijn donkere voorspelling had gebracht, en nadat Meton weggelopen was, glimlachte de Volksvergadering slechts meewarig bij die akelige mannen, en ze gaven geen verdere aandacht aan de waarschuwingen van Socrates. Het incident met Meton leek de woorden van Socrates in diskrediet te hebben geworpen. Alcibiades kon weer rustig ademen. Hij moest niet tussenkomen. De Volksvergadering bleef verder de expeditie bepraten, en vooral de jongere mannen spraken vurig en dachten al aan de wonderlijke verre landen die ze zouden bezoeken, en aan de rijkdommen die ze voor zichzelf en voor hun polis konden winnen in Sicilië. Sicilië werd snel slechts een eerste stap, en ze praatten over de verovering van Carthago, van Libië en van Egypte. Niets en niemand kon hun enthousiasme nog stuiten.

De oorlogscampagne tegen Syracuse werd aldus beslist. De veldheren moesten de expeditie naar Sicilië voorbereiden. De logistiek van de operatie moest nauwkeurig georganiseerd worden. De drie veldheren hielden elke dag een raadszitting in het strategion met hun assistenten.

Nicias nam natuurlijk dadelijk en kordaat de leiding, en hij distribueerde de taken. Hij was een uitstekende administrator. Nicias richtte de hoplieten en de hulptroupen van Athene en van de geallieerden in coherente troepen in. Lamachus moest zorgen voor het transport van de granen en het ander voedsel, en ook voor de bewapening. Alcibiades moest de vloot inspecteren en ze tot bereidheid brengen. Nicias had ook met een heel lange mond, al zijn tanden zichtbaar, gelachen toen hij aan Alcibiades beval voor ruiters te zorgen, maar niet voor paarden. Nicias zei dat hij paarden voor de ruiters wel zou vinden in Sicilië. Alcibiades geloofde daar niets van, maar hij protesteerde niet.

Een Volksvergadering werd nu elke dag gehouden, zodat de veldheren elke dag de toestemming kregen van het volk voor wat ze nodig hadden. Grote bedragen werden gestemd, en ook voor papieren om vrijwilligers op te roepen. Afgezanten van Athene werden naar de Ionische eilanden gezonden om meer mannen te ronselen. Zeilen en roerriemen werden verzameld en gekocht wanneer er niet voldoende op de schepen of in het arsenaal voorhanden waren. De triremen werden koortsachtig klaargemaakt en Alcibiades zweepte de zeelieden van de militaire havens op tot actie. Hij had dus erg veel om aan te denken en om aan te werken, maar het knagend gevoel van een catastrofe, de voorspelling van Socrates, van hoe verkeerd alles was wat hij kon doen in de expeditie, verliet hem nooit.

Alcibiades woonde in die korte tijd nog samen in zijn huis met Harmonia. De twee minnaars waren bijna steeds slechts alleen in de avonden en de nachten. Harmonia was gelukkig, al wist ze dat ze binnenkort weer zouden gescheiden worden. Ze was geduldig. Ze sloep in de armen van Alcibiades, naakt, en ze zeiden tot elkaar de kleine, eenvoudige woorden die mensen die beminnen zeggen. Alcibiades noemde haar zijn morgenster.

Alcibiades leefde anders. Hij begon plots een heleboel dingen te vrezen. Hij gaf nu om de wereld, om de wereld die rond Harmonia bewoog. Hij hield van het leven. Hij voelde zich in symbiose met al de minnaars op aarde. Hij werd vriendelijker, zocht en toonde begrip waar hij voordien onverzoenlijk zou zijn geweest. De eersten om de verandering in hem op te merken, waren de hoplieten en de zeelieden die met hem samen werkten. Hij was milder, toegeeflijker en minder koppig om zijn wil door te drijven dan vroeger. Zijn karakter verzachtte, en hij maakte zich daar zorgen over, want in een veldslag en in een expeditie was er geen plaats voor zwakheid of enige aarzeling. Hij had er spijt van dat Socrates hem vermeed. Hij had kunnen uitleggen aan de filosoof wie Timandra was, en hij had Socrates kunnen parafraseren door te zeggen dat alle kwaad, alle wrok, van de onwetendheid kwam. Zijn fierheid weerhield hem daar echter van, en Socrates kwam hem niet spreken.

Alcibiades had trouwens Harmonia, en hij had niemand nodig buiten haar in die tijd van de voorbereiding van de campagne tegen Syracuse. Alcibiades en Harmonia praatten en praatten. Ze vertelden aan elkaar wat er met hen gebeurd was sinds Alcibiades Cyprus had bezocht, zo lang geleden.

Voor Alcibiades kon geen Atheense schone zich meten met de fijnheid van trekken van Harmonia. Ze was een opvallende schoonheid, die de lieflijkheid en de kwetsbaarheid van het jonge meisje dat hij op Cyprus had gekend onveranderd had bewaard. Ze was het soort vrouw

waar elke man direct zou voor willen vechten. Ze had een wondermooi figuur nu, in gezicht, volle borsten, smal middel, overvloedige en uitnodigende heupen, een sterk gekromde rug en een buikje waarop men slechts spieren voelde. Hij hield van haar sensuele mond met de mooi getrokken maar weke, rode lippen die steeds vochtig leken te blijven en die rimpelden zoals de huid rond haar tepels. Ze lachte veel in Athene. In haar lange ogen met die lichtende, grijze ogen, kon elke man zich verdrinken en verliezen. Ze had een onschuldigheid van hart en een meisjesachtige schattigheid bewaard die sterke gevoelens, en vooral betere gevoelens, in hem opriepen. Harmonia bezat gelaatstreken die boven de schoonheid lagen, die uitnodigden en op afstand hielden, en waarvan de ogen plots vlamden van hartstocht, liefde of innigheid.

Alcibiades beminde Harmonia nu zozeer als hij gedaan had op Cyprus. De charme van Harmonia werkte als een onweerstaanbare betovering op hem. Er lag geen kunstmatigheid, geen voorbedacht, geweld, opzettelijk flirten in haar ogen of lichaam, maar ze bond Alcibiades weer aan haar, en meer dan ooit. Ze fonkelde zoals een bijzonder juweel van Melos, geboren op een eiland waar sinds generaties lang vrouwen woonden met het fijnste en aantrekkelijkste wezen van Hellas.

Alcibiades koesterde zijn juweel. De zeldzaamste onder alle Melische schonen woonde in zijn huis. Hij verborg haar jaloers en hij hield haar voor zich alleen.

Natuurlijk hoorde hij de nare geruchten. Athene leed nog steeds aan een slecht geweten over de moord op de mannen van Melos en over het tot slaaf maken van de vrouwen en kinderen. Men verweet hem het verfoeilijke zo ver te hebben gedreven als eerst meegestemd te hebben ten voordele van de veroordeling van de mannen van Melos, om dan een Melische vrouw als zijn slavin en minnares te gebruiken voor zijn seksuele uitpattingen. Athene kende slechts de naam van Timandra. Ook Socrates hoorde slechts van een Timandra.

Harmonia verliet niet dikwijls het huis. Ze kende Athene niet, kende geen Atheners, en Alcibiades had geen vrije tijd toen om haar mee rond te nemen. Hij had haar zelfs nog niet voorgesteld aan Hipparchos, aan Theodote, of aan eender welke andere vriend. Hij wou trouwens ook Harmonia erg voor zichzelf houden.

Enkel zijn oom Axiochus had haar op een avond ontmoet. Toen Timandra de andron binnenstapte en wijn opdiende, had Axiochus voor eenmaal geen ogen meer voor zijn wijnschaal. Hij morste zelfs met zijn wijn en zolang Timandra in de zaal bleef, bleef ook de mond van Axiochus wijd open en in stilte. Axiochus had nog nooit zo veel waardigheid en tendere gratie in een vrouw gezien.

Slechts wanneer Timandra de zaal uitging, gaf Axiochus een waarderende blik aan Alcibiades, en hij merkte op, 'bij alle goden, Alcibiades, waar heb je die schoonheid vandaan? Ik hoorde dat je een Melische slavin had, en ik dacht dat die een soort van wulpse wondervrouw moest zijn. Ik vermoedde niet dat je dergelijke delicate schoonheid had gevonden. Ben je er zeker van dat je dit wilt? Dit is niet een vrouw om mee te slapen, maar eentje om mee te trouwen!' Alcibiades antwoordde, 'handen af, Axiochus! Dit is niet iemand die ik wil delen. En ja, deze is wie ik wil. Ik ken haar al van heel, heel lang geleden, van toen we eigenlijk nog kinderen waren. Ik verloor haar slechts een tijdje uit het oog. Zij was het, die ik steeds liet zoeken, de Harmonia waarover ik je sprak!'

Axiochus gromde iets en daarna begon hij te praten over de voorbereidingen tot de Siciliaanse expeditie. Axiochus handelde in granen uit de landen die oostelijker lagen dan de Hellespont, waar hij rentmeesters had in meerdere havens. Hij zou veel geld maken uit de proviandering van de campagne, via zijn transacties met Lamachus. Alcibiades stelde de nodige suggesties voor aan Lamachus, en Lamachus glimlachte en volgde de adviezen van Alcibiades.

Lamachus was er niet afkerig van enkele opportuniteiten door vrienden te laten gebruiken, vooral niet als hij er ook enig profijt kon uit halen. Alcibiades zou geen grote winsten halen

uit de verkoop van paarden. Lamachus en Alcibiades wonnen echter wel geld in de graanhandel van Axiochus en uit de uitrusting met wapens waarvoor Axiochus zorgde.

Aan het einde van die lente, tijdens een hete nacht die het begin van de zwoele Atheense zomer aankondigde, en slechts enkele dagen voordat de vloot naar Sicilië zou uitreizen, gebeurde er iets ergs en totaal onverwachts in Athene.

Die gebeurtenis zou het leven van Alcibiades vreselijk door elkaar schudden, erger nog dan een aardbeving op Etna.

Hermes

De godin van het binnenste van de huizen van Athene, de godin van de haard en van het thuis, was Hestia. Standbeeldjes van Hestia werden vereerd in elk huis.

De god van buiten, de god van de straten en van reizen, de god van de kruispunten der wegen, was Hermes, de boodschapper van de goden. Vele, zelfs de meeste Atheense huizen die een beeldje van Hestia binnen hadden staan, hadden ook een Hermes stele geplaatst aan hun poort of muur. De Hermae beeldjes stonden aan elk kruispunt van Athene. De Hermae stele waren meestal rechthoekige stenen die rechtop geplaatst waren, iets kleiner dan een man, van vijf tot tien voet hoog, en waarin het gezicht van Hermes in de steen gesneden was, gewoonlijk boven een reusachtige fallus. Athene stond vol van die Hermae.

Wanneer de Atheners die morgen ontwaakten en uit hun huizen stapten om zich uit te rekken en de lucht in te snuiven, zagen ze dat bijna alle stenen Hermae van de stad verminkt waren. Vandalen hadden de gezichten van Hermes stuk gehakt of de fallussen vernietigd. Nauwelijks één figuur van Hermes in steen bleef onaangeroerd, en er stonden honderden Hermae in Athene!

De Hermae stonden in de portieken van de huizen en op de straathoeken, elk plein van Athene had minstens één Hermes beeldje. Hermae beeldjes stonden rond de agora en langs de acropolis, en Hermae versierden elke poort van de stad. Hermes was de god van de reizigers, zodat het ontsieren van de gestyliseerde standbeelden van de Hermae stele ogenblikkelijk aanzien werd als een zeer slecht voorteken voor de expeditie naar Sicilië!

De gezagdragers van Athene, in de eerste plaats de astynomoi, liepen in ontsteltenis rond, van beeldje tot beeldje. Ze praatten en bespraken de verwoesting luid en met brede gebaren, ze riepen hun verontwaardiging uit en ze jammerden en weeklaagden, en het geluid van het huilen groeide en verspreidde zich in de stad, zodat het huilen omsloeg tot een luid gebrul van woede.

De stadbewoners hitsten elkaar op. Er was sprake van een complot tegen Athene. Sommige mannen zieden dat er Corintiërs in de stad verborgen zaten, Corintiërs die het Atheens leger wilden afhouden van de campagne op Sicilië. Anderen meenden dat het ontsieren van de Hermae deel was van een complot om de democratie omver te werpen. Eén ding was zeker: dit kon niet het werk zijn van één man. Tientallen, honderden mannen hadden samen moeten werken in die nacht om zoveel Hermae stuk te slagen.

Dezelfde morgen al, tijdens een in allerijl samengeroepen Volksvergadering, werd de naam van Alcibiades als schuldige geroepen door de extreme democraten. Die mannen zagen

aanwijzingen voor het complot in zijn extravagant gedrag en in de wrok die hij zou koesteren om niet aangeduid te zijn als opperbevelhebber van de expeditie naar Sicilië. Ze klaagden Alcibiades aan en beschuldigden hem ervan een oligarchie te willen invoeren in Athene.

Alcibiades weerlegde in de Volksvergadering met kracht wat dan ook te doen te hebben met de vernietiging van de Hermae. Hij beweerde dat hij de campagne naar Sicilië met dezelfde toewijding als de andere veldheren had voorbereid, en zelfs van zijn eigen geld had gebruikt om de schepen en de voorraden klaar te krijgen. Waarom zou hij dan nu het vertrek van de schepen hebben willen dwarsbomen?

Hij zei niet dat zijn gedachten vervuld waren van Harmonia. Wat konden hem die standbeelden schelen?

De Volksvergadering aanvaardde zijn protesten in stilte. Nicias stelde voor de Raad van Athene, de Boule, volmacht te geven de zaak te onderzoeken, en die motie werd in de stemming goedgekeurd. De Volksvergadering begon dan verder te stemmen over de voorbereidingen tot de expeditie naar Sicilië, en ze ontbond nadien de vergadering.

Dezelfde dag nog besliste de Raad van Athene een onderzoekscommissie op te richten. De Raad beloofde ook een bedrag van honderd minae aan eender wie die de vanden zou kunnen ontmaskeren of aanklagen.

De volgende dag, tijdens een nieuwe Volksvergadering op de Pnyx, stelde de Raad zelfs voor de kwijtschelding van straf aan te bieden voor alle aanklachten van heiligschennende daden. Daarmee werd in de eerste plaats aan de Hermae gedacht.

Cleonymus stelde een ander voorstel ter stemming, waarin Athene duizend drachmen zou geven voor gegronde aanklachten in dit verband, en dat bedrag werd beloofd bovenop de honderd minae die al beloofd waren aan eenieder die informatie zou kunnen geven betreffende de ontheiliging van de Hermae. Die voorstellen werden gestemd.

De veldheren Nicias, Lamachus en Alcibiades namen elke dag deel aan de Volksvergaderingen. Tijdens één van de volgende samenkomsten op de Pnyx kwam een man genaamd Pythonicus naar de bema. Met luide stem kloeg hij Alcibiades en zijn hetaira aan om de Mysteries van Eleusis te hebben bespot in een Atheens huis.

Pythonicus riep, 'mijn Atheense stadsgenoten, jullie zenden dit machtig leger uit op een werkelijk gevaarlijke campagne. Eén van jullie strategoi, Alcibiades, heeft parodies gehouden van de Mysteries in een huis van Athene, en hij heeft anderen uitgenodigd om die parodies met hem op te dragen. Ik zal dat bewijzen! Als jullie de kwijtschelding van straf beloven aan een bepaalde man die ik zal aanduiden, een slaaf van een geachte burger van Athene, dan zal die slaaf getuigen van de godslastering van de Mysteries. Als ik de waarheid niet breng, dan kunnen jullie me straffen!'

Die aanklacht had natuurlijk niets te maken met de ontsiering van de Hermae, maar de parodie was eveneens een heiligschennis, en aanklachten voor al dergelijke handelingen werden nu door de Raad onderzocht.

Alcibiades bleef even verbaasd staan, zich afvragend waarom al die beschuldigingen naar hem geslingerd werden. Waarom wilden de extreme democraten juist nu zijn hoofd op een schaal? Hij ontkende direct de aanklacht die tegen hem gericht was, in krachtige taal, en langdurig. Pythonicus bleef echter beloven een slaaf als getuige te brengen, een slaaf die aan de taferelen had deelgenomen, voor zover die persoon de kwijtschelding van straf werd gegarandeerd.

Eén van de extreme democraten, de redenaar Androcles, sprong dan naar de bema, onderbrak Pythonicus en hij klaagde Alcibiades nogmaals in het publiek aan om niet slechts de

Eleusische Mysteries te hebben bespot, maar ook om de Hermae te hebben stukgeslagen. Hij sprak over het extravagant, uitdagend gedrag van Alcibiades in Athene, en hij kloeg Alcibiades aan wegens gebrek aan respect voor de goden. Tot nog toe had Athene de extravagantie van Alcibiades goedschiks aangenomen en zelfs toegejuicht. Het gemoed van de Atheners sloeg om van het ene ogenblik op het andere.

Alcibiades kon dergelijke aanklachten niet onbeantwoord laten. Hij stapte dus ook naar de bema in de Volksvergadering, hield zijn onschuld staande en verwelkomde een ernstig onderzoek. Hij zei dat hij graag zou berecht worden om de woorden van Androcles te onthechten, woorden die slechts miserabele laster op hem wierpen, een droevige en ongegronde klucht op een veldheer en op het volk van Athene.

De Volksvergadering beval aan de Prytanie de slaaf naar voren te brengen die zou genoemd worden door Pythonicus. Er werd ook gestemd om een procedure te starten genaamd de 'eis appeleia', waarbij de ontsiering van de Hermae en eender welke andere heiligschennis die er mee kon verbonden zijn een misdaad tegen de veiligheid van de polis van Athene werd verklaard. Die procedure werd toevertrouwd aan het Tribunaal van de Heliastia. De slaaf moest door Pythonicus in dezelfde, deze Volksvergadering, binnengebracht worden.

Terwijl de stemming over de laatste voorbereidingen tot de Siciliaanse expeditie verder gezet werd, werd de slaaf Andromachus, een slaaf van Archeliades van Polemarchos voorgeleid op de Pnyx.

Wanneer de slaaf sprak tot de heraut van de Pnyx, bleef hij nauwelijks hoorbaar verder dan de mannen die rechtstreeks rond hem stonden, de veldheren, de sprekers, en enkele leden van de Raad. De heraut herhaalde met luide stem wat de man hortend en stotend zei. Hij vertelde dat hij een slaaf was geweest in het huis van een metiek genaamd Pulytion. Die metiek was een rijke vriend van Alcibiades. De slaaf Andromachus beweerde dat hij had deelgenomen aan parodies van de Mysteries van Eleusis in het huis van Pulytion!

De heraut vroeg wie aanwezig was op die taferelen, en Andromachus noemde meerdere personen, van wie velen behoorden tot de hetaira van Alcibiades. Hij noemde Niciades en Meletus, Archeliades, Archippus, Diogenes, Polystratus, Aristomenes, Oeonias, Panaetius, en ook Alcibiades. Nog meer slaven waren aanwezig op die vieringen, en ook de fluitspeler Hicesius.

Alcibiades ziedde van woede, en hij riep zijn onschuld uit.

'Ja, natuurlijk,' schreeuwde hij, 'er werden ceremonies in het huis van Pulytion gehouden, net zoals er ceremonies gehouden werden in elk huis van Athene. Pulytion is geen Athener; hij is een oosterling. Pulytion richt oosterse religieuze ceremonies in, en het is niet verboden in Athene om te bidden aan vreemde goden. Ik was daarop niet aanwezig!'

De Volksvergadering stemde om alle mannen die genoemd werden door Andromachus te arresteren, om hen te aanhoren, behalve Alcibiades.

'Jullie zijn hypocrietten,' riep Alcibiades in de Volksvergadering, met een stem die de ganse Pnyx afdonderde en tot in de agora kon gehoord worden. 'Arresteer mij ook! Ik wil beoordeeld worden! Klaag me aan bij de Heliastia! Er is een complot opgezet tegen mij en mijn vrienden, hier in de Volksvergadering. Geen van ons heeft een Hermes beeld aangeraakt, en niemand van ons heeft ooit deelgenomen in een ceremonie die georganiseerd werd om te spotten met de goden van Athene! Er is geen bewijs geleverd van heiligschennis. Klaag me aan, opdat ik me zou kunnen verdedigen en mijn eer bewaren.'

De heraut moest de Pnyx dan ter orde roepen, en de Scytische wachters openden al hun bogen achter hem, want de Pnyx stond in een staat van opstand. Enkele harde slagen vielen tussen mannen die Alcibiades steunden en mannen die in hem een gevaar voor de democratie zagen.

Wanneer iets later de stilte hersteld was, kwam één van de redevoerders naar voren. Hij hield een lange rede om Alcibiades te prijzen.

Alcibiades was verrast, want die man was niet speciaal iemand die tot nog toe zijn vriend was gebleken. Alcibiades bleef sceptisch, maar de spreker ging verder hem te loven, tot Alcibiades begreep wat er gaande was. Hij werd beschouwd als nog te machtig thans, in Athene. Hij had teveel vrienden. Zijn hetaira was te groot om rechtstreeks aangevallen te worden. Hij was nog te populair in Athene, en zijn reputatie als hopliet, als ridder, als veldheer, als afgezant en overwinnaar op de Olympische Spelen, was te indrukwekkend om openlijk in twijfel getrokken te worden. De democraten, onder wie vooral Peisander, een beruchte lafaard, en Charicles, wilden hem uit Athene hebben zodat ze achter zijn rug konden intrigeren tegen zijn leiderloze hetaira die zonder energie en richtinggever zou achterblijven. De redenaar eindigde met te eisen dat Alcibiades de expeditie naar Sicilië zou leiden, samen met de andere veldheren, zoals gepland.

Een tweede democratische spreker nam dan over van de eerste. De man zei dat de voorbereidingen van de oorlog niet konden teruggedraaid worden. Hij wees naar de haven van Piraeus en zei dat het schip van Lamachus al klaar stond in volle Zee en wachtte op de rest van de vloot om uit te varen. Als een veldheer met de bekendheid van Alcibiades zijn onschuld uitriep, dan zouden de mannen op de Pnyx hem moeten geloven, tot nieuwe bewijzen opgedolven werden. De spreker betwijfelde dat meer bewijzen ooit nog zouden aangebracht worden om Alcibiades aan te klagen. Hij stelde voor om Alcibiades te laten leiden op Sicilië, samen met de andere veldheren. Rationele, logische argumenten waren niet meer aan de orde op de Pnyx, er werd enkel nog ingespeeld op de emoties van de menigte. Kreten kwamen daarop uit de menigte, 'laat Alcibiades varen!' Anderen riepen, 'Alcibiades naar Sicilië!'

De Pnyx begon weer te daveren van de schreeuwen, armen en vuisten werden ten hemel geheven. De heraut van de Volksvergadering vroeg opnieuw stilte.

De heraut bracht het vertrouwen in Alcibiades ter stemming, en een overweldigende meerderheid stemde er voor om Alcibiades verder veldheer te laten blijven, en met Nicias en Lamachus de expeditie naar Sicilië te leiden. Alcibiades kon niet weigeren. De vergadering werd afgesloten.

Alcibiades had het gevoel eerst in volle roem op de hoogste berg van Attica te hebben gestaan als heerser van het land, daarna zoals Icarus zo hoog te zijn gestegen om neergeslagen te worden tot in de Zee, om een paar ogenblikken later weer tot dezelfde hoogte geslingerd te worden. Zijn hoofd duizelde. Was dat de prijs die hij moest betalen voor Harmonia? Waren de goden weer met hem aan het spelen zoals met een wassen pop?

Van de mannen die de slaaf Andromachus noemde, was er slechts één aanwezig op de Pnyx, Polystratus, een vriend van Alcibiades. Alcibiades kon het niet beletten dat Polystratus onmiddellijk gevangen genomen werd door de Scytische wachters voordat hij de heuvel ongezien kon verlaten.

Polystratus werd voor de Raad gesleurd en kort en snel ondervraagd. Hij ontkende alle beschuldigingen, maar hij werd niettemin nog diezelfde namiddag terechtgesteld.

Alcibiades begreep dat het thans volstond om aangeklaagd te worden, zelfs zonder echte bewijzen, om op staande voet gedood te worden. Als men aangeklaagd werd moest men zijn onschuld direct en onomstotelijk kunnen bewijzen, of men bleef verdacht en werd onmiddellijk terechtgesteld.

De mannen die de slaaf Andromachus noemde en die niet op de Pnyx waren, werden bijtijds gewaarschuwd. Ze vluchtten de stad uit, en ze verlieten zelfs Attica. Niemand van hen werd gevonden. Het volk van Athene was daarom nog meer overtuigd van de schuld van de

mannen die door de slaaf aangeduid werden. Allen droegen de opinie mee dat de ontsiering van de Hermae en de parodies van de Mysteries een donker complot waren om het Atheens volk te provoceren, om onrust te stoken, en om de vastberadenheid van Athene om oorlog te voeren tegen haar vijanden, te ondermijnen, en waarschijnlijk ook om een oligarchische regering in te voeren. Corinthe, Sparta en verraders binnen Athene zelf werden genoemd als deelnemers aan het complot. Niemand vroeg naar harde bewijzen.

Wanneer Alcibiades die namiddag door de straten naar huis wandelde, vermeden vele mensen hem aan te kijken, zelfs mannen die zijn vrienden waren geweest. Ze zouden hem nog wel verder blijven steunen, maar ze hadden angst om ook genoemd te worden in de zaak. Vrees, onzekerheid en twijfel brachten grote spanningen teweeg in de samenleving van Athene.

Alcibiades bereikte ongedeedd zijn huis. Hij riep onmiddellijk naar Harmonia. Hij sprak met haar in een kamertje naast de andron. Hij vroeg haar te gaan zitten. Hij bleef staan, maar zijn hoofd zonk tot op zijn borst. Hij bemerkte opnieuw haar gratie, haar lieflijkheid, onschuld, en haar ernstig gezichtje. Hij begreep hoe de wraakzuchtige en jaloerse goden er toe gekomen waren het lot hen weer te doen scheiden. Zelfs de goden bezaten niet een liefde zoals hij had voor Harmonia!

Hij zei, ‘Harmonia, ik werd beschuldigd van verraad tegen de polis van Athene. Neen, schrik niet op! Alles gaat goed. De beschuldiging is niet gelukt, en de Volksvergadering heeft haar vertrouwen in mij gestemd, zodat ik het leger moet leiden in de expeditie naar Sicilië. Maar in mijn afwezigheid vrees ik dat nog meer mannen me zullen beschuldigen met andere laster. Te veel politici in Athene zijn jaloers op mijn geluk, mijn rijkdom en mijn macht. Ik zal de campagne naar Sicilië leiden, maar dat kan een lange en inspannende campagne worden, en wat er ondertussen te Athene kan gebeuren weet ik niet. Ik weet ook niet of ik je kan laten overbrengen naar een rustige stad in Italië, waar we elkaar iets meer zouden kunnen ontmoeten. En ik weet ook niet of ik je veiligheid in Athene kan garanderen terwijl ik in Sicilië ben. Ik heb daarom besloten je in veiligheid te brengen tot we elkaar kunnen weerzien. Je bent een vrije vrouw. Enkele dagen geleden ondertekende de Eponieme Archont de papieren die opnieuw een vrije vrouw van je maken. Je zou kunnen leven als een vrije metiek in een huis van Athene. Ik zal je die papieren geven, en ze worden ook bewaard in de archieven van de stad. Desondanks weet ik niet of je in veiligheid kunt blijven in Athene, en ik weet ook niet of dit huis zou beschouwd blijven als je eigendom in het geval dat er iets met mij zou gebeuren. We moeten andere regelingen treffen.

Mijn rentmeester zal je morgen naar mijn landhuis in Attica brengen. Mijn vriend Hipparchos zal daar voor je zorgen. De vrouw met wie hij samenwoont, Myrrhina, is vriendelijk en lief. Ze zal van je houden. Theodote woont ook in dat huis met haar kind. Ik kan niet ophouden voor haar te zorgen. Ik hoop dat je goed zult kunnen opschieten, ook met haar. Zo niet, doe dan een beroep op mij of op mijn oom Axiochus. Terwijl ik weg ben op Zee zal Axiochus te Athene blijven. Ik zal hem vragen af en toe naar ons landhuis te rijden om na te gaan of het goed met je gaat. Als er enig gevaar dreigt in Attica voor jullie, dan zullen Hipparchos en Axiochus jullie uit het land verwijderen, en je zou dan samen met Theodote naar plaatsen moeten reizen die veilig zijn. Axiochus kent de Hellespont zeer goed, en er zijn daar veel mooie plaatsen om te wonen, plaatsen waar Athene geen zeggenschap heeft. Als Axiochus je niet kan helpen, dan zal mijn neef Euryptolemus voor je zorgen. En mochten die drie mannen falen, dan kom ik terug om je te halen, zo nodig uit Hades zelf. Iemand anders die je steeds

zal helpen is Socrates, maar Socrates weet was Harmonia voor me betekende, doch hij weet niet wie Timandra is. En Socrates is oud geworden, en hij heeft weinig middelen.'

Harmonia aanhoorde deze vreselijke, berekende woorden van Alcibiades, die hij bracht met bevende lippen en handen. Ze zag de spanning en de zorgen op zijn gezicht. Ze wou niet zo snel echter haar nieuwgevonden geluk opgeven. En ze wou kinderen.

Ze onderbrak Alcibiades, 'veiligheid kan me niet schelen. Laat me met je meekomen naar Sicilië! Er zijn steeds vrouwen die hun echtgenoot of minnaar volgen, zelfs op moeilijke expedities.'

'Maar ik houd van je,' zei Alcibiades, 'en ik neem je veiligheid zeer ernstig op. Ik moet weten dat je in veiligheid bent. Ik moet zekerheid hebben dat je ergens bent, levend en veilig. Het kan me niet zeer schelen wat er met mij zal gebeuren, en ik moet mijn lot zich laten volbrengen, wat de goden willen dat ik zou doen om Alcibiades te blijven. Het zou me echter ondraaglijk worden je in gevaar te weten. Niemand mag weten dat jij mijn belangrijkste zwakheid bent. Anders kunnen mijn vijanden proberen je te bereiken om je kwaad aan te doen. Je kunt dus niet met me meekomen. Het gebeurt ook in de oorlog dat kampen veroverd worden, en steden bestormd en verwoest. Ik kan niet garanderen dat de gevaren van het leven afgewend worden voor je, maar ik kan daar wel mijn best voor doen. Ik zal mijn volledige geest en mijn volle aandacht nodig hebben om de oorlog in Sicilië treffelijk te leiden. Ik kan dat niet doen en tezelfdertijd me zorgen om jou maken. Ik hoop werkelijk dat die campagne niet te lang zal duren, en ook dat mettertijd de echte misdadigers die de Hermae beeldjes ontsierden en die de Mysteries echt parodieerden zullen gevonden worden, maar op dit ogenblik volstaat het om een naam te noemen in Athene zonder bewijzen, om schuldig bevonden te worden, en terechtgesteld dezelfde dag. Ik kan slechts sterk en vrij zijn wanneer ik zeker weet dat je in veiligheid bent. Vóór we elkaar weervonden heb ik niet geleefd. Het leven zelf kon me niet deren. De goden mochten me op eender welk ogenblik doden, zonder dat het me wat kon schelen. Je bracht me weer tot leven, ik werd herboren door jou. Nu wil ik intens leven, maar ik kan slechts leven als ik weet dat jij veilig en wel bent. Dan nog is mijn eigen leven met niet veel waard, al zal ik er naar snakken je terug te zien. Daarom moet jij leven tot we weer samen kunnen komen. We worden gescheiden, en dat kan maanden duren, misschien jaren, maar als je leeft zal ik je weervinden. Ditmaal worden de lijnen die ons binden niet meer doorgesneden!'

Harmonia liep in de armen van Alcibiades. Ze bleven lang in de kamer zitten, hartstochtelijk ineengestremgeld, tot ze naar de slaapkamer gingen, en ook daar hielden ze elkaar de hele nacht. Ze sliepen niet.

In de morgen van de volgende dag stonden wagens klaar in de aulé. Harmonia kleepte zich aan om te reizen vóór zonsopgang. Alcibiades hielp de dienaars de wagens te beladen met koffers met klederen voor Harmonia, enige meubels, haar juwelen, en muntstukken.

Alcibiades gaf haar de papieren die van haar een vrije vrouw maakten. Hij gaf haar brieven mee voor Hipparchos en voor Theodote. Hij zond een groot bedrag aan zilveren muntstukken mee voor Hipparchos, maar hij verstopte ook heel wat munten en goud in de eigen koffers van Harmonia, in geheime compartimenten van een koffertje dat in een grotere koffer stak, en hij vroeg haar aan niemand iets te zeggen van het bijkomende geld dat ze zelf bezat, zelfs niet aan Theodote. Alcibiades gaf haar ook al de juwelen die aan Hipparete hadden toebehoord. Hij omhelsde zijn lieveling een laatste maal en dan gaf hij een teken aan zijn rentmeester om de wagens in beweging te zetten. Vijf van zijn vrienden, veterane ruiters, onopvallend

gewapend, reden op paarden naast de wagens. De wagens hotsten door de poort van het huis. Alcibiades staaarde de wagens achterna. Hij wou de wagen van Harmonia tegenhouden op het laatste ogenblik, maar hij deed dat niet. Hij keek nog lang naar de wagens terwijl ze in de straten van Athene verdwenen.

De Siciliaanse campagne

De vloot van Sicilië maakte zich klaar om af te varen. Eén na één verlieten de triremen en de zeilschepen de haven. Alcibiades en Nicias waren onder de laatste mannen om weg te zeilen. Lamachus leidde de voorhoede van het leger.

Vóór zijn afreis had Alcibiades een os geofferd aan Athena op de acropolis. Hij had een laatste ceremonie gevraagd aan het altaar van het Parthenon, om te tonen dat hij de goden eerde. Alcibiades stapte de trappen op van de weg naar de acropolis, vergezeld van zijn triërarchen. Hij leidde zelf de met bloemenslierten versierde os naar de priester. De priester van Athena slachtte de os, en daarna onderzocht de man de ingewanden van het dier. Dat duurde een hele tijd, want de priester moest de goddelijke wil uit de lever lezen. Hij keurde de kwabben, de galblaas, de aderen van de geslachte os. Hij keek lang naar de bloedvaten rond de galblaas. Alcibiades had een jonge, sterke, gezonde os uitgezocht, maar hij vreesde toch het verdict van de priester. Hij wachtte ongeduldig op de besluiten van de goden. De priester vond al de elementen van de organen in goede orde, en hij sprak de beste voortekens uit aan Alcibiades.

Terwijl de schepen de haven van Athene begonnen uit te varen, zond een Atheense metselaar, een metiek genaamd Teucros, een brief naar de onderzoekscommissie van de Raad van Athene. De brief zei dat als hij bescherming en kwijtschelding van straf kon krijgen in Athene, hij vanuit Megara, waar hij naartoe was gevlucht, terug naar Athene wou komen om over de Hermae en over de parodies van de Mysteries te praten.

De Raad beloofde de man inderdaad wat hij vroeg, en hij kwam naar de stad, waar hij direct een verklaring aflegde aan de Raad. Teucros biechtte op dat hij had deelgenomen in de parodies van de Mysteries, en hij noemde elf mannen. Die namen waren niet diegene die gegeven waren door de slaaf Andromachus, en in de verklaring van Teucros stak een grote verrassing.

Teucros noemde Diognetus als iemand die had deelgenomen aan de heiligschennis. Diognetus was de broeder van Nicias, en een lid van de onderzoekscommissie! De verwarring van de Raad steeg ten top.

Teucros noemde ook Axiochus, Adeimantus, Cephisodorus, en Euphiletus. Axiochus was familie van Alcibiades, en Adeimantus was een goede vriend van hem.

Teucros verklaarde dat hij niets te maken had met de ontsiering van de Hermae, maar hij deelde toch achttien namen mee van mannen waarvan hij gehoord had dat ze verwickeld waren in die heiligschennis. Hij wou geen details kwijt, echter, over de Hermaecopide misdaad. Hij noemde een ganse reeks mannen, zoals Euctemon, Glaucippus, Timanthes, Eurymachus, Gniphonides, Poyeuctus, Isonomus, Charippus, Theodorus, Hephaestodorus, Plato, Antidorus, Smindyrides, Philocrates, Antiphon, Alcisthenes, Menestratus, Eryximachus,

Eurydamas, Pherecles, Meletus, Archidamus, Telenicus, Teisarchus, en Pantacles. Hij noemde ook Phaidros, een vriend van Socrates. De Raad beval al die mannen dadelijk te arresteren. Al wie niet kon ontsnappen werd op staande voet terechtgesteld. Alcibiades was wel opgelucht. Zijn naam werd niet vermeld door Teucros. Nicias werd nu meegesleurd in het schandaal, via zijn broeder Diognetus. Een vreemde atmosfeer van achterdocht heerste in Athene, omdat de thesis van een samenzwering tegen de Staat grond vond met meer namen. Het volk had angst, maar de expeditie naar Sicilië was op weg.

De halve bevolking van Athene liep naar de haven om de vloot te zien uitvaren. Al de schepen waren mooi versierd met bloemenslierten. De triërarchen hadden speciaal veel geld uitgegeven om de boegen van hun triremen nieuwe, fijngesneden boegbeelden te geven. De achterste, hoge voluten van de triremen, de aplastons, waren eveneens hernieuwd en beschilderd in helle kleuren. De Harmonia van Alcibiades droeg het beeld van een jonge Aphrodite vooraan. De zeilen waren beschilderd met de patronen van Athene en zelfs de roeiriemen hadden verse kleuren gekregen. De roeiriemen van een bepaald schip droegen verschillende patronen, een ander patroon voor elk schip. De duizenden hoplieten gingen aan boord van de triremen en van de transportschepen, met hun volledige panoplie van bepantsering en bewapening. In totaal waren aldus meer dan honderd schepen klaar om te vertrekken.

Wanneer al de schepen opgeladen waren en slechts vrouwen, kinderen, zeer jonge en oudere mannen op de kaaien achterbleven, weerklonk trompetgeschal. Nadien viel stilte over de haven. De priesters en de mannen fluisterden de laatste gebeden aan Athena en aan de goden van de Zee. Een heraut riep luide gebeden, en de mannen in de boten herhaalden de heilige zinnen na hem. De laatste offeranden werden in de havens zelf geofferd. De mannen kregen wijn en ze hielden hun kommen om de wijn te bekomen, waarna ze allen een plengoffer brachten aan de goden. De bevelvoerders deden dit uit gouden of zilveren kommen, en de hoplieten uit eender welk soort kom die ze hadden kunnen bemachtigen, van hout of ijzer of aardewerk.

De mensen op de kades riepen toejuichingen en wensen van geluk en tot ziens naar de schepen, terwijl die plechtig en langzaam de kades verlieten om uit de militaire havens van Athene te roeien of te zeilen. Eerst vaarden ze in een gedisciplineerde, lange kolom, maar eens in de Zee roeiden of zeilden ze in wedstrijd, zo snel ze konden, tot aan Aegina. Daarna zetten ze koers op Corcyra, waar de vloot zich zou verzamelen voor de zeereis naar Italië en Sicilië. Te Corcyra ook zouden de schepen van de Atheense bondgenoten wachten.

De vloot voor de invasie van Sicilië bestond uit honderd vierendertig triremen en twee pentecosters, schepen met vijftig roeiriemen van Rhodos. De vloot vaarde met meer dan vijfduizend hoplieten, vijfhonderd boogschutters, zevenhonderd slingeraars en met honderd lichte troepen bestaande uit Megarische bannelingen. Er was zelfs één vrachtschip dat dertig paarden meebracht. Dit was de oorlogsvloot.

De triremen werden vergezeld door meer dan honderd vrachtschepen, grote en kleine schepen, die de granen meebrachten, groenten, water, ander voedsel, maar ook mensen zoals bakkers, timmerlieden, metselaars en smeden met al hun benodigdheden. Ongeveer dertig grote vrachtschepen en iets minder dan honderd kleinere schepen vaarden met de oorlogsvloot mee. Dit was de grootste vloot die ooit door Athene voor één enkele inspanning over de Zee werd gezonden, en die grote vloot zeilde na Corcyra de Ionische Golf in.

De zeemacht zeilde in drie delen, elk geleid door een veldheer. Het was de grootste expeditie ook die Alcibiades had geleid op Zee. Zijn eigen schip, de Harmonia, leidde trots de lange kolom triremen en vrachtschepen. Aan zijn rechterkant zeilde Nicias, en verder vooruit zeilde Lamachus.

De Atheense vloot zeilde naar de Kaap van Iapgyia en Tarentum, en vorderde daarna langzaam langs Italië zuidwaarts naar Rhegium.

Geen enkele van de kuststeden, echter, zelfs niet Rhegium, wou haar poorten openen voor de Atheners. Ze leverden wel drinkwater, maar geen voedsel, en ze lieten nauwelijks toe dat de schepen in hun wateren zouden ankeren. De Italiaanse steden van Tarentum, Locri en Rhegium verklaarden dat ze verkozen neutraal te blijven in de conflicten tussen Athene en Syracuse. De Atheense schepen lieten hun ankers daarom neer op een respectabele afstand van Rhegium.

Nicias beval aan drie triremen naar Egesta te varen om de beloofde fondsen uit de Tempel van Aphrodite te Eryx te halen. De vloot wachtte tot die schepen terugkeerden, maar wanneer dat gebeurde, brachten ze ontgoochelend nieuws. Er was helemaal geen goud in de Tempel te vinden. De Atheense afgezanten die voordien te Egesta waren geweest, waren misleid. De Egestiërs hadden grote hoeveelheden aan gouden en zilveren schalen, vazen en bekers en juwelen getoond, maar dat allemaal, hoewel indrukwekkend, had slechts weinig waarde. De Egestiërs hadden ook de Atheners onderhouden in hun privé woningen. Ze hadden naar die huizen grote rijkdommen gebracht in gouden gebruiksvoorwerpen, en in mooie meubels vanuit de hele stad en zelfs van andere steden, zodat de Atheense delegatie verblind werd van de stralen uit al het goud, zilver en de edelstenen. De Atheners dachten dat de Egestiërs allen zeer rijk waren.

Dat vertoon van weelde was niets meer dan bedrog geweest!

Nicias was niet verbaasd te horen dat er geen schatten tevoorschijn zouden komen.

Alcibiades en Lamachus waren echt teleurgesteld.

Het nieuws verspreidde zich zoals een strovuurtje door het leger. De Atheense hoplieten gaven hun medeburgers de schuld om in de vorige zendingen zich zo erg te hebben laten bedotten. Het goede humeur van de troepen zonk een paar inkepingen. De expeditie was niet goed aangekomen in Sicilië, en ze was niet goed begonnen in Athene in volle Hermaecopide crisis! Het leger zou zware tijden tegemoet varen, misschien dood of verminking brengen, maar geen goud!

Nicias riep Alcibiades en Lamachus voor een conferentie naar zijn schip. De twee veldheren kwamen bijna tegelijk aan bij de trirem van Nicias, en de drie mannen, alle drie gewapend en bepantserd in brons, zaten op stoelen tegenover elkaar in het midden van het dek. Bijna de ganse bemanning was aan land gegaan om te slapen, de avond viel, en slechts een paar wachters waakten op een afstand van de drie mannen op de boot.

Nicias groette zijn medeveldheren.

Dan zei hij, 'ik heb jullie geroepen om te bespreken wat we zouden moeten doen. We hebben slechts dertig talenten goud en zilver samen in Egesta gevonden, veel minder dan de zestig die ze voor de vloot beloofden. Ik stel voor met de hele vloot naar Selinus te varen. Als de Egestiërs vooralsnog met de volledige som boven water komen om ons te betalen, dan kunnen

we ons nog op mars zetten om Egesta te beschermen. Als de Egestiërs niet voldoende geld kunnen opbrengen om het leger te betalen, dan kunnen we hen minstens opdringen ons voldoende proviand te leveren om Selinus te bedreigen, en die stedelingen bewegen tot een overeenkomst te komen, tot een verdrag met Egesta. Nadien stel ik voor langs de Siciliaanse kust te varen, voorbij andere Siciliaanse steden, om de macht van Athene te tonen en zo aan die steden te laten zien dat Athene steeds bereid is om bevriende steden te helpen. Misschien halen we sommige van die steden zelfs over naar onze zaak. We kunnen wellicht Leontini wat helpen, als de gelegenheid daartoe zich aanbiedt. Later kunnen we met onze bondgenoten weer naar huis zeilen. We mogen Athene niet in gevaar brengen door haar zonder leger te laten. Het leger kan beter thuis dienen dan hier. Ik denk dat dit de meest wijze koers is.'

Alcibiades kon niet akkoord gaan met dat voorstel. Hij herinnerde de mannen aan wat de Volksvergadering gestemd had tijdens de laatste geheime samenkomst. Hij zei, 'Nicias, we kunnen dat niet doen! De Volksvergadering beval ons Sicilië te veroveren! We zouden minstens een ernstige inspanning daartoe moeten leveren. Athene zal het ons nooit vergeven als we met de grootste vloot die ooit gevormd werd hier slechts een demonstratie van onze macht kwamen geven, en niets meer. We kwamen om Syracuse te veroveren, herinner je? We moeten daarom Syracuse verzwakken. Afgezanten van ons leger moeten contact opnemen met alle Siciliaanse steden, en democratische oproer aanmoedigen, verraad tegen Syracuse, en hen voorstellen om opstand te plegen tegen die stad. Onze herauten zouden moeten proberen de vriendschap te winnen van de steden die problemen hadden met Syracuse in het verleden. We hebben proviand nodig. Als ze die aan ons niet vrijwillig willen aanbieden, dan moeten we die met zilver betalen, maar we moeten proberen voedsel te krijgen van die steden zonder er voor te betalen. Ik meen dat we kunnen beginnen met Messina, want die stad is de poort van Sicilië. Ik ken die stad goed! Ze ligt rechtstreeks op onze weg naar de rest van Sicilië, en ze controleert de noordelijke graanroute. Ze heeft een grote haven die we kunnen gebruiken als uitvalbasis voor activiteiten omheen het hele eiland. Nadat we met die steden gepraat hebben, zullen we weten welke polissen bereid zijn ons te helpen, en welke niet. We mogen hopen dat meerdere, misschien vele steden ons zullen willen helpen. Tegen die tijd zullen we ook over ruitery beschikken, en bekwaam zijn om Selinus aan te vallen, en uiteindelijk ook Syracuse. Natuurlijk, in het geval dat Selinus de vrede zoekt met Egesta, en Syracuse het tot een overeenkomst laat komen met Leontini, dan kunnen we Sicilië verlaten, want onze initiële objectieven zullen bereikt zijn.'

Lamachus had minder verbeelding. Hij zuchtte meerdere malen terwijl Nicias en Alcibiades spraken, en hij maakte vuisten met zijn handen, een teken van innerlijke spanning. Hij zei, 'kom nu, jullie beiden! Wat is ons doel? We moeten Sicilië veroveren! We moeten dus naar het hoofd slaan, hoe eerder hoe beter, zolang dat hoofd nog onvoorbereid is. Ons leger is indrukwekkend groot en moet schrik aanjagen aan Syracuse. Syracuse heeft thans nog geen plan om aan ons te weerstaan. Ze beschikt niet over genoeg schepen, over niet voldoende strijders. Ze heeft niet genoeg bevelvoerders, geen organisatie, en onvoldoende voorraden voor een oorlog. Als we nu direct Syracuse aanvallen, door in haar haven binnen te roeien wanneer de bevelvoerders ons nog niet verwachten, dan kunnen we de stad bij verrassing veroveren. Het zicht van onze machtige vloot zal hen doen verstijven van de schrik! Als we de stad moeten omsingelen voor een beleg, dan is het daarvoor nu, ogenblikkelijk, ook al een goede tijd. Inderdaad, de mannen uit het land rondom Syracuse zullen nog niet de veiligheid gezocht hebben binnen de stadsmuren. Hun rijkdommen zullen nog in hun landhuizen zitten. Als we bijgevolg een kamp inrichten buiten de stad, zal er nog iets mee te pikken overblijven voor onze mannen. Als we nu Syracuse snel veroveren of belegeren, dan zullen de andere Sicilianen niet zo snel ter hulp komen van Syracuse. Ze zullen afwachten en

zien wat er gaat gebeuren. Ik stel voor om het Siciliaanse Megara als onze basis voor de vloot te gebruiken. Er ligt daar een onbewoonde, natuurlijke haven, die zich dicht genoeg bevindt bij Syracuse.

Nicias begreep dat de twee andere veldheren niet wilden terugkeren naar Athene zonder minstens een ernstige poging te ondernemen om Syracuse voor Athene te winnen, of zonder enige andere Siciliaanse steden binnen te rijden. Hij hield niet van het voorstel van Lamachus, omdat het grote risico's in zich hield. Hij kende Sicilië niet, en ook niet de verdedigingen van de stad. Hoe efficiënt konden de strijders van Syracuse hun haven sluiten? Hij bezat weinig informatie. De veldheer die het meest onbesuisd en roekeloos had moeten spreken, had Alcibiades moeten zijn, en Alcibiades kende Syracuse. Alcibiades had geen rechtstreekse bestorming van Syracuse voorgesteld, dus veronderstelde Nicias dat Alcibiades zulk een aanval op dit moment niet uitvoerbaar vond.

Lamachus noteerde dat de twee andere veldheren niet geneigd waren om direct veldslagen te leveren, en die houding verbaasde hem uitermate. In de zaak van de Hermaecopide misdaden was Alcibiades vernoemd, en Nicias was daar eveneens in betrokken via zijn broeder. De twee mannen konden een snelle overwinning goed gebruiken opdat het volk van Athene weer goed genegen naar hen zou kijken. Veldheren die grote overwinningen mee naar huis brachten bleven ongenaakbaar in Athene. Waarom dan, wilden deze twee niet onverhoeds aanvallen en hun kansen te baat nemen, welke ook de kost?

Op dat ogenblik richtte Alcibiades zich rechtstreeks tot Lamachus. Alcibiades had in de ogen van Nicias gelezen dat de oudere veldheer nu van hem verwachtte dat te doen, en omdat de man vriendelijk met hem geweest was in Piraeus, voelde hij zich verplicht daartoe. 'Lamachus,' begon hij, 'ik meen ook dat je gelijk hebt wanneer je denkt dat we thans, nu, Syracuse zouden kunnen veroveren. Een bestorming of een belegering zal later moeilijker worden. Maar als we nu aanvallen, dan verliezen we de helft van onze strijders in één slag en evenveel triremen. Dat zal ons leger erg verminderen en verlammen. We hebben dus één kans, geen twee. Ik weet dat Athene bloed wil, en snel bloed, en veel bloed. Als we nu Syracuse veroveren, dan zullen niet alleen grote aantallen van onze beste burgers gedood worden of gewond, maar we zullen vele mannen van Syracuse moeten doden, misschien zelfs alle burgers van de stad. Dat zal een nieuw Melos worden, en we zullen daartoe verplicht worden op bevel van Athene. Zouden we niet meer wijsheid moeten tonen? Laten we tenminste proberen diplomatie te gebruiken om Syracuse te verzwakken, om onze macht te tonen, maar toegeeflijk blijven tegenover de steden hier, en bewijzen dat we ook een grote Staat kunnen zijn zonder wraaklustig te worden. We moeten minstens de vreedevolle manier een kans geven. Dat is een poging waard. Als onze vredesmissies geen succes hebben, dan zullen we wel Syracuse moeten aanvallen, omsingelen en bestormen. Ik ken die stad. Ik heb binnen haar muren gewoond en rondgewandeld. Ik kan je verzekeren dat Syracuse, of ze nu goed of weinig voorbereid is, het ons zeer hard zal maken, en onze aanvallen zullen zeer veel verkenning, kennis van de zwakke punten van de versterkingen, kennis van de wateren van de stad en van de haven, list en sluwheid vergen. Laat ons een kans geven aan de vreedevolle manier eerst! Er bestaan argumenten genoeg om Syracuse mee te vermurwen en over te halen.' 'Ik zie dat je minnares van Melos je tot een zwakkeling gemaakt heeft, Alcibiades,' antwoordde Lamachus.

Dat antwoord deed Alcibiades opschrikken. Hij had zulke lage aanval en eenvoudige redenering van een Lamachus niet verwacht.

De veldheer vervolgde echter, 'er is waarheid in wat je zegt, Alcibiades. Ik zoek ook niet onnodig bloedvergieten. Ik heb respect voor je standpunt, want ik verwachtte eerder dat jij, de

grote Alcibiades, een snelle overwinning zou nastreven. Ik ben dus bereid het op jouw manier te proberen. Maar laat ons niet te lang talmen! Ik ken de hoplieten en de zeelieden. Als we hen hier in de Zee laten nietsdoen gedurende een langere tijd, dan zullen ze beginnen te grommen, en ons willens nillens toch tot handelen dwingen.'

'Daar heb je gelijk in, Lamachus,' besloot Nicias. Hij stond op. 'Ik hoor dat jullie akkoord gaan. Ik treed die mening bij. We doen zoals Lamachus gezegd heeft.'

'Die man kan me nog steeds geen krediet geven, voor niets,' dacht Alcibiades. 'De koers die we nemen zal niet mijn plan heten, maar het voorstel van Lamachus!'

Nicias zei nog, 'Alcibiades, jij zult eerst als afgezant en veldheer naar Messina moeten varen om te proberen die stad over te halen voor onze standpunten. Als je daar in slaagt, des te beter, dan zullen we ons kamp opstellen te Messina. Als je faalt, dan brengen we de kern van het leger naar Naxos, Catana en Camarina. We zullen proberen die steden voor onze zaak te winnen. Dat kan ons de zuidelijke kust opleveren, op Syracuse na. Met Leontini en Egesta daar bovenop, moeten we bekwaam zijn om indruk te maken op Syracuse en om vanuit een positie van overmacht te onderhandelen. Als Syracuse niet toegeeft, dan zullen we haar moeten belegeren met onze verzamelde strijdkrachten.'

Nicias draaide zijn rug naar Lamachus en Alcibiades, die zo wisten dat ze ontslagen werden van verdere gesprekken.

Nicias bleef achteraan op het dek staan, en hij keek in de nacht.

'Die steden gaan nooit allemaal onze zijde kiezen,' dacht hij. 'We zullen minstens één stad moeten bestormen als voorbeeld. Veel bloed zal verspild worden voordat we in de omgeving komen van Syracuse. Maar we kunnen nu niet terugkeren. Waarom moest ik een veldheer worden? Ik dacht dat ik ons kon en moest helpen ons meer oorlogen en meer doden te vermijden. Kijk nu naar me! Of was het mijn verwaandheid die me hiertoe aanzette? Was ik en ben ik nog jaloers op die jonge, knappe Alcibiades, die alles in de handen geworpen kreeg waar ik zo erg en zo lang voor moest werken? Ik wou geen oorlog, nooit, nergens, en nu leid ik het grootste, meest agressieve leger op aarde, en word ik gedwongen mannen de dood in te jagen. Ik walg van dit alles! Maar ik moet leiden, en als ik twijfel, of vastberadenheid mis, wordt het nog erger gesteld. Alcibiades heeft gelijk. Als we onze macht tonen en met de diplomatie oplossingen zoeken, dan kunnen we veel bloedvergieten vermijden. Maar zal onze diplomatie lukken? Waarom zou Sicilië naar ons toe nijgen? Alcibiades weet iets wat ik nog niet weet!'

Nicias staarde naar de fonkelende sterren. Hij smeekte de goden hem tekens te geven over hoe hij het beste kon handelen.

Alcibiades en Lamachus verlieten ondertussen de trireem. Ze keerden naar hun eigen schepen terug. Alcibiades gaf onmiddellijk het bevel om in de vroege morgen naar Messina te zeilen.

Alcibiades sliep rustig aan boord van de Harmonia, en als hij ontwaakte was dat omdat de trireem zich onder hem in beweging zette, en de trompetspeler het vertrek van het schip aankondigde.

Alcibiades beval eerst te zeilen in plaats van te roeien, om wat tijd te nemen met zijn reis naar Messina. Slechts wanneer de trireem in het zicht kwam van Messina, beval hij aan zijn mannen om te roeien. Hij stond op de boeg van het schip, gekleed in brons afgezet met prachtig zilver, toen de Harmonia de haven van Messina binnengleed. Zijn schip werd

bewonderd en gevreesd, maar hij voer onbeschaamd en onvervaard rechtstreeks de haven in. Hij werd opgevangen door twee oorlogsschepen van Messina. Zijn trireem mocht aanleggen aan een verlaten kade. Een delegatie van Messina zond een kleine boot naar de Harmonia om de bedoelingen van de Atheense veldheer te horen. De havenautoriteiten hadden Alcibiades eerst langzaam zien aankomen, en ze hadden de tijd gehad om de gezagsdragers van hun stad te verwittigen, exact zoals Alcibiades had gewild. Een delegatie wachtte hem op in de haven. Hij werd naar de vergaderzaal van de stad gebracht onder escorte van hoplieten.

De Messiniërs bleven beleefd, maar standvastig. Ze wilden geen deel hebben in een oorlog met Syracuse. Ze waren geen vijanden van Athene, maar ze wilden neutraal blijven. Ze weigerden aan Athene hoplieten en schepen te leveren om tegen Syracuse te strijden, maar ze beloofden ook niet Syracuse te helpen met mannen, paarden en boten. Ze wilden het Atheens leger niet binnen hun muren ontvangen, maar ze konden wel handel drijven met de Atheners, en een markt organiseren buiten hun muren.

Alcibiades pleitte en dreigde zelfs met de zeemacht die tegenover Rhegium voor anker lag. De Messiniërs kenden blijkbaar al de antwoorden die de Ionische steden van Italië gegeven hadden, en ze hielden zich koppig aan dezelfde houding van neutraliteit. Wij blijven neutraal, maar we wensen geen oorlog met jullie, bleef hun motto.

Alcibiades haalde geen succes te Messina, maar hij was daar ook niet kwaad om. Messina beloofde minstens zich niet te voegen bij de strijdkrachten van Syracuse. Syracuse werd al verzwakt door die houding! In het diepste van zijn brein bleef echter de twijfel knagen. Deze Siciliaanse steden zoals Messina, en ook de Italiaanse steden, zouden neutraal blijven zolang alles onbeslist leek. Ze keken de vogels uit de boom. Ze zouden snel de zijde kiezen van het machtigste leger, en zich voegen bij wie aan het winnen was. Als de Atheners Syracuse niet konden veroveren, dan zou Athene al dergelijke Siciliaanse polissen tegen zich zien keren, beloftes of niet, snel en beslissend, om zoals roofvogels aan de kadavers te pikken. Dat kon de machtsverhoudingen op een beslissend ogenblik dramatisch doen overslaan ten voordele van Syracuse. Zijn nekharen stonden een paar ogenblikken recht van intense vrees en woede. Hij toonde echter niets anders dan een welwillend en begrijpend lachje aan de Messinische leiders, en hij wenste hen nog een goede dag. Hij zeilde terug naar Rhegium om verslag uit te brengen aan Nicias.

Nicias beval dadelijk zijn kern van zestig triremen langs de zuidoostelijke kust van Sicilië naar Naxos te roeien. De schepen hadden voldoende proviand bij zich voor een lange, autonome expeditie. Nicias plaatste Lamachus in bevel te Rhegium en hij leidde met Alcibiades, waarbij Alcibiades weer als afgezant zou dienen.

Ze hadden meer succes te Naxos. Alcibiades sprak overtuigend met de Naxianen, en de gezagsdragers van Naxos ondersteunden de Atheners. Ze openden zelfs hun stadspoorten voor het Atheens leger.

Nicias voer dan door naar Catana. Die stad gaf de voorkeur aan Syracuse en weigerde eerst de Atheners te helpen. Nicias verspilde echter geen tijd. Hij wou Syracuse zien met eigen ogen, zelfs indien dat slechts kon vanaf de Zee.

Alcibiades vroeg zich af wat er omging in het hoofd van Nicias, maar Nicias vertrouwde niets toe aan Alcibiades en hij deed koppig zijn vloot naar Syracuse varen.

De triremen roeiden in een lange rij. Nicias zond tien triremen onder het bevel van Alcibiades recht de haven van Syracuse in. Alcibiades voelde gans zijn lichaam tintelen toen ongeveer twintig triremen van Syracuse in een oogwenk uitroeiden om hem te beletten aan te leggen.

Toch meende hij dat het waaghalzerige schema van Lamachus om een plotse zeeaanval uit te voeren, had kunnen lukken, want er lagen helemaal niet voldoende triremen van Syracuse in de haven om de hele Atheense vloot te kunnen afweren.

Herauten aan boord van de Harmonia riepen met hun luidste stem dat de Atheners gekomen waren om de Leontiniërs te helpen hun land te herwinnen, volgens de regels van het Atheens bondgenootschap. De herauten schreeuwden een boodschap gericht aan de Leontiniërs in de stad. Ze moesten Syracuse verlaten en zich bij de Atheners voegen.

Terwijl die verklaring geschreeuwd werd, voer een andere Atheense triereem de haven in. Dat was niet het eigen schip van Nicias, maar Alcibiades zag wel Nicias daar aan boord staan. Het schip bewoog zich in de haven alsof het elke uithoek van de kades en het land wou verkennen. Nicias wou absoluut evenveel weten van Syracuse als Alcibiades!

Alcibiades begreep wat Nicias aan het doen was, en hij glimlachte. Nicias was niet helemaal sterk en oppermachtig in zijn bevel. Nicias twijfelde. Nicias wist heel wat minder van Sicilië dan Alcibiades. Alcibiades kon die wetenschap van overmacht gebruiken. De boot van Nicias talmde nog een hele tijd, en verliet dan weer de haven voor de open Zee.

De schepen van Syracuse wonnen ondertussen ook aan vertrouwen, en ze begonnen gevaarlijk dicht te varen naar de kleine Atheense vloot toe. Alcibiades voelde even de verleiding om aan te vallen en de superioriteit van zijn kapiteins te tonen, maar hij gaf het bevel uit de haven van Syracuse te varen. Hij voegde zich bij de rest van de Atheense vloot buiten de haven, en Nicias bracht heel zijn leger weer naar Catana.

De Cataniërs keken met ontzag naar de Atheense zeemacht, maar ze maakten geen aanstalten om dat leger binnen hun muren toe te laten. Ze nodigden wel de Atheense veldheren uit om hun standpunten te komen toelichten, en hun bedoelingen te verduidelijken. Alcibiades werd eens te meer de eerste onderhandelaar. Nicias zond een strijdkracht van hoplieten dichter tegen de muren en de poorten van de stad. Die troepen bleven voor het grootste deel verborgen achter een heuvel.

Alcibiades ging de stad plechtig binnen, vergezeld van een sterke groep Atheense hoplieten. Hij draaide zich om toen hij voorbij de poort stapte, en hij bemerkte dat de poorten achter hem niet gesloten werden. Hij fluisterde wat in het oor van één van zijn bevelvoerders, en de man schreed weer langzaam achteruit en liep dan door de poorten naar buiten, terug naar het Atheens kamp.

De burgers van Catana verzamelden zich om de prachtige held van Athene te zien die met hen kwam praten. Alcibiades sprak niet alleen tot de Raad van Catana, maar tot het verzamelde volk. Terwijl hij sprak en een lange rede hield, die speciaal mooi in woorden klonk, zag hij Atheense hoplieten rustig de agora binnenwandelen. De Atheners waren in kleine groepjes gewoon door de open poorten gestapt, en ze hadden ook een slecht herstelde, kleine zijpoort stukgeslagen, zodat grote aantallen Atheense hoplieten daarna in de stad stroomden. De mannen die voorstanders waren in Catana van Syracuse, glipten de Volksvergadering uit, en nadien ook uit de stad.

De mensen van Catana stemden dan ten gunste van Athene. Ze nodigden de Atheners uit hun strijders van Rhegium binnen de stad onder te brengen. Alcibiades had daarmee nog een Siciliaanse stad gewonnen!

Alcibiades bleef te Catana om over de proviandering te spreken, terwijl Nicias weer naar Rhegium zeilde, waarna de veldheren hun volledig leger in een kamp net buiten Catana onderbrachten.

Een veelbelovende stad aan de zuidwestelijke kust van Sicilië was Camarina. Vanuit Camarina kwam het heuglijke nieuws dat de stad zich bij de Atheners zou voegen als die naar de stad zouden varen met hun vloot. Ander nieuws was dat Syracuse veel oorlogsschepen klaar aan het maken was om de Atheners aan te vallen.

De Atheense veldheren roeiden daarom met hun hele vloot uit langs de kusten van Syracuse, maar ze zagen geen teken van een vijandelijke vloot. Ze roeiden voorbij Syracuse naar Camarina, en ze meerden aan op de stranden. Wanneer ze echter herauten naar de stad zonden, weigerde Camarina die te ontvangen. De gezagsdragers van Camarina zeiden aan de herauten dat ze zich slechts door hun vroegere belofte verbonden voelden als de Atheners met één enkel schip binnenvoeren, of tenzij Camarina zelf vroeg om de ganse vloot te laten binnenvaren.

Vermits ze hier geen onmiddellijk succes boekten, zeilden de Atheners weg. Ze vochten een schermutseling tegen een kleine strijdkracht van Syracuse, met weinig gevolgen, en ze keerden weer naar Catana.

Al die tijd bleef Alcibiades verdacht stil. Hij deed geen voorstel om Camarina op één of andere wijze van gedachten te doen veranderen.

Complot

Nog terwijl het Atheens leger te Catana verbleef, voordat het naar Camarina roeide, ontving Alcibiades een onrustwekkende brief uit Athene van zijn neef Euryptolemus. De brief werd gebracht door één van zijn zeer snelle, kleine zeilboten. Alcibiades had twee van die boten die zeer snel konden zeilen en waarvan de bemanningen het gewoon waren te zeilen zolang er nog maar het minste licht bleef op de Zee. Die ijlboden van Alcibiades konden sneller varen dan eender welk ander schip van Athene. De brief van Euryptolemus vertelde hem wat er te Athene gebeurd was sinds hij vertrok naar Sicilië.

Alcibiades,

Ik zend je mijn beste groeten.

Ik schrijf je en zend deze brief met ons zeilschip, omdat de gebeurtenissen in Athene zich in ijlt tempo ontwikkeld hebben, en ik geloof dat het tijd voor je is om belangrijke beslissingen te nemen in verband met de ontsiering van de Hermae en de ontheiligingen van de Mysteries van Eleusis, want je vijanden in Athene hebben je naam opnieuw vernoemd, en hun aanvallen worden meer en meer indringend en open.

Zoals je wellicht je nog herinnert van net vóór je vertrek, heeft de metiek Teucros elf mannen aangeklaagd om de Mysteries van Eleusis te hebben ontheiligd, en hij kende ook achttien mannen die de Hermae stukgeslagen hadden. Onder die namen zat de broeder van Nicias, maar jouw naam werd niet vermeld. De meeste van die mannen konden de stad ontsnappen, maar de weinigen die te laat waren om te vluchten, werden prompt terechtgesteld.

Na je vertrek bleef het onderzoek duren. Twee van de leden van de onderzoekscommissie zijn Peisander en Charicles, toegenegen en fanatieke democraten. Peisander kon de beloning voor spontane aanklachten brengen tot tienduizend drachmen! Al de leden van de commissie werden daarna erg gevreesd. De mensen van Athene gingen snel uit de weg voor die mannen, uit vrees aangeklaagd en zonder meer terechtgesteld te worden. Er heerste een schrikbewind in Athene! Voor dergelijk bedrag kan eender wie eender wie aanklagen!

Ongeveer vijftien dagen na je vertrek kloeg een zekere Diocleides een heel aantal burgers aan. Hij vertelde dat hij in de nacht van de misdaad op de Hermae ten minste driehonderd mensen zich had zien verzamelen naast de Tempel van Dionysos, en zich van die plaats uit had zien verspreiden in alle richtingen.

Diocleides zei dat hij de opbrengsten van één van zijn slaven die in de zilvermijnen van Laurion werkte moest gaan ophalen. Hij ontwaakte zeer vroeg in de morgen omdat hij zich van tijd vergiste, en hij trok dan toch maar 's nachts al op weg. Hij wandelde in het licht van de volle maan. Wanneer hij de weg en de poort van het Theater van Dionysos voorbij stapte, bemerkte hij een grote groep mannen die van in het orkest stapte, uit de Odeum. Hij was bevreesd, en trok zich terug in de schaduw door zich te verbergen tussen een kolom en het voetstuk van het bronzen standbeeld van een veldheer. Toen zag hij die driehonderd mannen staan in groepjes van vijf, tien en zelfs twintig mannen. Hij herkende de gezichten van de meeste van die burgers, want hij kon ze zien in het maanlicht. Hij herkende tweeënveertig mannen, van wie hij de namen direct noemde.

Hij noemde twee mannen van de Raad, Mantitheus en Apsephion! Hij noemde ook Leogoras en de zoon van Leogoras, Andocides, en ook leden van hun familie en van de hetaira van Leogoras, allen aristocraten en allen mannen die gekend waren om de voorkeur te geven aan de oligarchie. Genoemd ook werd Eucrates, een andere broeder van Nicias! En ook Critias werd vernoemd, eveneens een aristocraat en een man die openlijk de democratie bestreed. Callias zoon van Telocles werd ook vernoemd. Andere namen waren Taureas, Nisaeus, en Phrynichus.

De twee leden van de Raad, Mantitheus en Apsephion, namen dadelijk de biezen, wat de Atheners des te meer deed geloven dat Diocleides de waarheid had verteld. De mannen die niet konden vluchten werden gevangen genomen.

Tegen die tijd vergaderde de Raad niet meer in haar Bouleutêrion nabij de agora, maar op de acropolis, uit vrees voor een samenzwering. We hoorden ook dat het Boeotisch leger op mars was naar Athene en dat een Spartaans leger de Isthmus naderde. Athene lag in tumult! Gewapende burgers die vervaarlijk zwaaiden met wapens liepen door de straten en brulden hun steun uit aan de democratie.

De volgende dag werd de jonge Andocides zoon van Leogoras door één van zijn medegevangenen, zijn neef Charmides, overhaald om zich zelf aan te klagen en daardoor gered te worden. Andocides verklaarde dat hij inderdaad had deelgenomen aan de ontsiering van de Hermae, maar hij beweerde dat zijn vader Leogoras daar niet aan had deelgenomen. Hij verklaarde ook al de mannen die Diocleides had aangegeven als onschuldig. Hij gaf als namen de mannen van de hetaira waartoe hij behoorde. Andocides noemde eigenlijk dezelfde mensen die Teucros ook al had aangeduid, waaronder Euphiletus en Meletus, plus vier andere personen.

Die verklaringen bleken dus tegenstrijdig met die van Diocleides. Diocleides zat op dat ogenblik op zijn gemak aan het eten op de kosten van de Staat in de Prytaneion. Hij werd naar de Raad gesleept. Hij beweerde opnieuw dat hij duidelijk in het licht van de maan al de mannen gezien had die hij opgenoemd had, maar dat bleek dan een detail te veel, want het volk herinnerde zich plots dat er die nacht helemaal geen maan scheen! Diocleides werd als leugenaar bestempeld voor de commissie, en hij moest toegeven dat Amiontas van Aegina en je neef Alcibiades van Phegus hem bewogen hadden de valse verklaringen te komen vertellen. Diocleides werd onmiddellijk veroordeeld en terechtgesteld. De personen die Diocleides had beschuldigd werden uit de gevangenis vrijgelaten. Ik veronderstel dat Alcibiades van Phegus je heeft willen helpen, en daarom Diocleides tot die valse aanklacht heeft aangezet, maar dat slaat nu allemaal terug op jou!

Het leek dan duidelijk dat de bende van de vrienden van Euphiletus, zijn hetaira, het leger in Athene had willen houden. Ze vreesden waarschijnlijk nieuwe invallen in Attica door de Spartanen, eens ons leger op tocht naar Sicilië. Ze vreesden een nieuwe oorlog die desastreus kon worden voor hun fondsen, hun eigendommen en activiteiten in het land, en ze moeten daarom gedacht hebben dat ze het leger konden afhouden van de expeditie door de Hermae te vernietigen, de goden van de reizen te vergrammen, dat Athene in een samenzwering zou geloven en het leger in de stad zou houden. Ze zijn jonge, nogal domme mannen! Daarmee was de waarheid over de Hermae eindelijk uit, openbaar en opgelost, maar tot de ontgoocheling van de extreme democraten was er daarin geen complot om een oligarchie in te richten in Athene ontluisterd. Elke beschuldiging tegen jou bleek ongegrond.

De zaak van de Mysteries was echter nog niet opgelost. De commissie had daar nog wel de lijst van Pythonicus voor, en in die lijst stond jouw naam. Tegen die tijd en voordien al, neef, wanneer de herauten de vlag op de Pnyx neerhaalden om aan te duiden dat er een Volksvergadering zou plaats hebben, vluchtten direct al zoveel mogelijk mannen uit de agora om niet te moeten deelnemen aan de Vergadering, uit angst ergens voor gearresteerd te worden! Je gaat me niet geloven, maar je naam werd dan een tweede maal genoemd!

Agariste, de echtgenote van Alcmaeonides, vertelde aan de Raad dat ze afwist van een andere parodie van de Mysteries die jij, Alcibiades, Axiochus en zijn vriend Adeimantus hadden georganiseerd in het huis van Charmides naast het Olympieum. Weinige mannen geloofden dat echter, want allen wisten dat Agariste geprobeerd had je in haar netten te vangen, en dat je haar toen bespot hebt.

En nog een aanklacht werd afgeleverd aan de Raad! Een slaaf genaamd Lydus verklaarde dat zijn meester Phericles van Themacus, één van de mannen die al aangeklaagd werden voor de vernietiging van de Hermae door Teucros en door Andocides, ook de Mysteries had geparodieerd in zijn huis te Themacus. Hij noemde Leogoras, de vader van Andocides, om deelgenomen te hebben hieraan. Leogoras kon echter zijn onschuld bewijzen. Ook Autocrator en Acumenus werden vernoemd. Natuurlijk verdween elke Athener die in die zaken genoemd werd zo snel als hij kon. Lydus noemde jou niet! De verwarring steef ten top, een klucht van Aristophanes waardig.

Op dat ogenblik hoorde de Raad dat enige van je vrienden in Argos, mensen bij wie je verbleef de laatste maal dat je in Argos woonde, samenzwoeren tegen de democratie in die stad. De Raad besloot dan de driehonderd aristocraten van Argos die je gevangen zette op de eilanden tegenover Argos, maar die je het leven liet en onder de bescherming van Athene plaatste, over te leveren aan de democraten van Argos. Die laatste doodden natuurlijk de aristocraten prompt! Dit ook toonde aan hoe bloedlustig Athene was geworden.

Geen echte bewijzen waren tot dan tegen jou naar boven gekomen, behalve de aanklacht van Pythonicus, en de Raad herinnerde zich nog wel dat die je naam had vernoemd al voordat je naar Sicilië vertrok. Ze lieten je toen vertrekken, dwongen je zelfs te vertrekken, hoewel je vroeg om te getuigen in een proces. Ik vermoed dat de democraten nu al zoveel over oligarchische complotten gehoord hadden, dat je vijanden de tijd gekomen voelden om je in het openbaar en formeel aan te klagen. Zeus zond Conflict naar de Volksvergadering, de wrede godin van de meningsverschillen en de ellende.

Thessalos zoon van Cimon, de kleinzoon van Miltiades, leverde een nieuwe aanklacht af bij de Raad, en hij deed dat in de Raad, niet zoals Pythonicus in de Volksvergadering, zodat er een dubbele getuigenis tegen je afgelegd werd. Hij kloeg je aan om parodieën in je huis te hebben gehouden van de Mysteries van Eleusis. Thessalos was de hiërophant geweest, Pulytion de toortsendrager, Theodorus de heraut, en de andere leden van je groep waren toeschouwers geweest. Thessalos ontving natuurlijk kwijtschelding van straf.

Op het ogenblik dat ik deze brief schrijf besliste de Raad de Salaminia naar Sicilië te zenden om je terug te brengen en je aan een gerechtelijk verhoor te onderwerpen.

Ik schrijf daarom deze brief in haast en zend hem met ons snelste schip, opdat de brief je zou bereiken vóór de Salaminia.

De aanklacht van Thessalos moet je ernstig nemen. Hij bevat met jou één van de grootste namen van Athene, en Thessalos beschreef details. Hij herhaalde de taferelen in zeer precieze bewoordingen, hoe je de purperen gewaden van de hiërophant ook droeg om de heilige symbolen van Eleusis te tonen, hoe allen je in een rij volgden.

Het zal niet gemakkelijk blijken je te verdedigen tegen deze aantijgingen, als de Raad je al wil aanhoren. In de toestand waarin de Atheners zich thans bevinden, kunnen ze al even goed je direct de gevangenis in werpen en je op staande voet na je aankomst in Athene terechtstellen. Het hoeft niet benadrukt te worden dat de extreme democraten, hier, geleid door Androcles, alles zullen doen om verder het volk van Athene tegen je op te hitsen.

Androcles houdt niet op in de Volksvergadering over een complot te spreken, een samenzwering tegen de polis. Hij doet alles wat hij kan om de mensen van Athene er van te overtuigen dat al de personen die in de parodieën van de Mysteries van Eleusis genoemd werden een samenzwering tegen de Staat hebben opgezet, en hij schijnt er goed in te lukken het volk op te zwepen. Ik weet niet of je nog gered kunt worden!

Eurypotemus zoon van Peisianax.

Alcibiades kreeg de brief aan boord van de Harmonia en hij wierp de rol papyrus in woede neer. Die verdomde Thessalos, dacht hij. Thessalos droeg de eerste naam van Athene, behalve de naam van Alcibiades, en hij bezat het domste hoofd van alle Atheners. Wat Thessalos had opgebiecht was het meest idiote en ook onschuldigste voorval op aarde. Ja, op een avond toen al de mannen die Thessalos opgenoemd had in zijn huis aanwezig waren op een symposium, al lang geleden, had Thessalos de purperen mantel van Alcibiades opgenomen van de grond in een plotse, dronken impuls. Thessalos zelf had beweerd de hiërophant van de Mysteries van Eleusis te zijn en de anderen, allen stomdronken, hadden hem gevolgd rond de andron. Dat gebeurde tijdens een bijzonder losbandig symposium in de andron van zijn huis, en minstens twee mannen waren neergevallen in het midden van de zaal, te dronken om nog te kunnen rechtstaan en zien wat er gebeurde. De anderen waren in slaap gevallen en snurkten terwijl Thessalos doorliep. Ze waren nadien allen vertrokken. Ze hadden niet alleen de spot gedreven met de Mysteries van Eleusis die nacht, maar met zowat elke ceremonie van Hellas, religieuze ceremonie of niet. Een parodie was echter niet opzettelijk georganiseerd. Het was slechts een dronken opwelling van het ogenblik geweest, een grap, een lachpartij zoals men lachte met zoveel dingen wanneer men stomdronken werd. Het duurde slechts enkele ogenblikken, niemand had wat vooraf georganiseerd.

Het brein van Thessalos, dat al zo klein was, moest in paniek geslagen zijn onder de permanente beschuldigingen die openbaar gemaakt werden in Athene. De man moest gevreesd hebben dat de ene of andere deelnemer aan die nacht eerst zou uitpakken met het

verhaal. Thessalos kon zelfs last gekregen hebben van zijn geweten, en zijn simpele hoewel aristocratische geest was doorgeknaapt! Thessalos moest zich beschaamd gevoeld hebben, en berouw getoond hebben over zijn dronken, zogezegde heiligschennis. Hij had echter voldoende aanwezigheid van geest gehad om als eerste te bekennen, of was hij daartoe aangezet door zijn echtgenote?

Thessalos was nu buiten bereik, stond onder de bescherming van de Raad, en de Raad had hem kwijtschelding van straf beloofd. Hadden Androcles en de oude jongens van Hyperbolus Thessalos bewerkt? Die mannen wisten dat Thessalos een frequente uitgenodigde was op de symposiums van Alcibiades. Misschien hadden ze ermee gedreigd Thessalos aan te klagen, en hem voorgeschoteld wat er met hem kon gebeuren, hem verteld van de vervloeking van de goden, en hem aangespoord te praten over alles wat er tijdens de symposiums gebeurde. Alcibiades gaf zich de schuld van de chaos. Hij had Thessalos mee naar Sicilië moeten nemen, uit de klauwen van Androcles. De man zou gedood zijn in het eerste gevecht, want Alcibiades wist dat Thessalos te dom was om een zwaard of een speer deftig te hanteren.

‘Nu wat?’ dacht Alcibiades. Zelfs als hij, Alcibiades, op het gemoed van Thessalos kon inwerken te Athene, dan zou de man nooit meer toegeven dat hij gelogen had. Thessalos zou dan terechtgesteld worden wegens meened, terwijl hij nu kon genieten van volledige kwijtschelding van straf. Alcibiades kon wel in de Raad schreeuwen dat het allemaal slechts een onschuldige grap was geweest. Wie zou hem en zijn vrienden geloven in het huidig oververhit klimaat van Athene? De beste van zijn vrienden, zoals Axiochus en Pulytion, waren trouwens al uit Athene gevlucht. Zelfs als men hem geloofde, dan nog lag zijn reputatie aan diggelen. Hij zou niet meer veldheer kunnen blijven, en voor altijd alle geloofwaardigheid verloren hebben.

Wat kon hij dan doen? Beweren dat Thessalos gelogen had en dat dit alles een samenzwering was om Alcibiades van zijn voetstuk te sleuren? Niemand zou dat geloven in Athene, in deze duistere dagen, en zijn vrienden zouden tegenover de jury staan met schuldige gezichten en blozende wangen en gezonken ogen. Als zijn vrienden al niet lang gevlucht waren! Hij stond naakt vóór zoveel bloedlustige democraten die niet liever wilden dan zijn bloed te drinken.

Wat moest hij dan doen? Beweren dat er nooit enige parodie van de Mysteries had plaatsgehad, wat eigenlijk de waarheid was? Zeggen dat Thessalos dat alles gedroomd had nadat hij dronken ingeslapen was, verwaasd door de wijn? En dan wat?

Hij kon verdwijnen uit Athene tot de atmosfeer afgekoeld was. Ja, dat kon hij doen. En waar kon hij naartoe? Athene beheerste de ganse wereld! Hij kon zijn diensten aanbieden aan de Sicilianen. Maar dan zou hij openlijk in conflict treden met Athene, deelnemen in een oorlog tegen Athene. Hij zou dan nooit meer kunnen terugkeren naar zijn stad. Verdwijnen naar Carthago of naar Perzië? Die plaatsen lagen te ver weg op dit ogenblik, hij kende hen te weinig, en er was daar weinig te winnen.

Er bleef slechts één plaats op aarde waar hij nog enige vrienden bezat, niet exact vrienden, maar mensen waar hij toch nog een beroep kon op doen, mensen die hem verschuldigd waren, een plaats die thans niet in oorlog lag met Athene, tenminste niet openlijk, en vanuit die plaats kon hij schade toebrengen aan de verraderlijke democraten die zich tegen hem verklaard hadden en die gezorgd hadden voor zijn val. De Atheners konden hem niet bereiken, daar. De plaats mispreef de democraten!

Hij kon naar de Peloponnesos varen, naar Elis, naar Argos, naar Mantinea en zelfs naar Sparta! Elis en Argos konden onder druk gezet worden door Athene. In Mantinea was hij niet erg populair meer.

Hij kon enkel nog naar Sparta gaan!

Tijdens de reis naar Camarina en terug, bleef Alcibiades doorbomen over het probleem. Hij zonk weg in een somber gemoed. Hij weigerde de Harmonia te verlaten. Hij vroeg zich af waar en wanneer de Salaminia zou aankomen. Misschien was het ijschip al teruggeroepen! Misschien was de veroordeling nooit officieel geworden. Misschien waren de zaken alweer veranderd in Athene. Misschien, misschien, misschien!

Toen de Atheense vloot de haven van Catana binnenzeilde stond Alcibiades met gespreide benen en gekleed in volledige bepantsering op de boeg van zijn trireem, zwaard op de rug, speer in de hand.

Vóór hem, aan een zijkant van de haven, dobberde de Salaminia zachtjes in de kalme wateren. De Salaminia toonde trots haar prachtig, gestroomlijnd profiel in heldere blauwe en witte kleuren.

Figuren uit de Peloponnesische Oorlog

Adeimantus: Atheense veldheer, met Alcibiades naar de Hellespont gezonden in 408 v. Chr. Eerder werd hij veroordeeld, zoals Alcibiades, in de zaak van de parodie op de Eleusiaanse mysteries. Hij werd toen beschouwd als behorende tot de partij van Alcibiades, maar hij ontsnapte uit Athene. Hij ging in ballingschap in Ionië en werd gevangengenomen door de Perzische krijgers daar. Gevangen in de stad Sardis, ontsnapte hij uit die stad samen met Alcibiades. Hij werd later herkozen tot veldheer in Athene.

Aenesias: Spartaanse ephor bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr.

Agatharchus: een leider uit Syracuse die in 413 v. Chr. met een vloot naar de Peloponnesos gezonden werd om aan te dringen op krachtdadiger oorlogsinspanningen tegen Athene. Hij verbrandde bouwplaatsen voor schepen van de Atheners in Italië, waardoor de logistiek in de oorlog moeilijker werd voor de Atheense vloot.

Agatharidas: met Isocrates en Machaon Corintische bevelvoerders van een Spartaanse vloot die vanuit Corinthe naar Cnemus gezonden werd om te helpen in de slag van Stratus in 429 v. Chr., maar verslagen werd door Phormio tijdens een zeeslag vóór Patrae en Dyme in Achaëa.

Agesander: met Melesippus en Ramphias een Spartaanse ambassadeur die in 432 v. Chr. het Spartaanse ultimatum aan Athene bracht, waardoor de Peloponnesische oorlog begon.

Agesandridas zoon van Agesander: Spartaanse bevelvoerder. Hij droeg het bevel over een Spartaanse vloot in 411 v. Chr. die voor anker lag te Laconië. Hij veroverde Aegina tijdens zijn reis naar Euboea en bedreigde Piraeus. Hij zeilde nadien langs Megara tot aan de kust van Salamis, maar zijn schepen zeilden langs Kaap Sounion en later naar Oropus zonder Piraeus aan te vallen. Op Euboea versloeg hij een Atheense vloot geleid door Thymochares.

Agesippidas: Spartaanse gouverneur van Heraclea. Hij werd verdreven door de Boeotiërs wegens incompetentie in 420 v. Chr.

Agis zoon van Archidamus: Koning van Sparta. Hij volgde zijn vader Archidamus op als Koning van Sparta in 427 v. Chr. Hij leidde een Spartaans leger om Attica binnen te vallen en te verwoesten in 426 v. Chr., maar keerde na een aardbeving in de landengte van Corinthe terug, zodat er geen invasie van Attica heeft plaatsgevonden dat jaar. Hij viel Attica binnen en vernietigde het in 425 v. Chr., maar hij bleef toen slechts vijftien dagen in Attica, omdat de Atheners Pylos veroverden in de Peloponnesos. Hij marcheerde naar Leuctra 419 v. Chr., maar keerde snel weer naar huis. In 418 v. Chr. viel hij Argos aan met een Spartaans leger, maar hij keerde daarvan ook snel terug nadat hij Saminthus had verwoest. In 418 v. Chr. sloot hij een wapenstilstand van vier maanden met veldheren van Argos om een veldslag te voorkomen. Hij kreeg de schuld voor deze wapenstilstand in Sparta, de schuld ook om geen veldslag te hebben geleverd bij Nemea. Als gevolg daarvan moest hij tien Spartaanse bevelvoerders aanvaarden als adviseurs. Datzelfde jaar trok hij eens te meer tegen Argos te velde, omdat de burgers van Argos Tegea wilden innemen. Hij won de Slag bij Mantinea tegen de Argiven in 418 v. Chr. In 418 v. Chr. - 417 v. Chr. trok hij opnieuw tegen Argos op, dat verdedigingsmuren aan het bouwen was om zich tegen Sparta te kunnen verdedigen. Hij vernietigde toen de muren van Argos. Hij nam ook Hysia in tijdens die expeditie, en doodde

alle vrije mannen van de stad. Hij viel Attica weer aan in 414 v. Chr., verwoestte het land en versterkte Decelea (op advies van Alcibiades). Deze Spartaanse bezetting bedreigde de rijkste vlakten van Attica voor Sparta. In de winter van 413 v. Chr. stuurde hij opnieuw een krijgsmacht naar Decelea, en hij verzamelde geldfondsen van de Spartaanse bondgenoten om een vloot te bouwen voor Sparta. In de zomer van 410 v. Chr. viel hij rechtstreeks de stad Athene aan, maar de Atheners sloegen de aanvallen af en dwongen hem zich terug te trekken naar Decelea. Tot de nederlaag van de Atheense vloot bij Aegospotami verbleef hij in Decelea.

Alcaeus: archont van Athene in 421 v. Chr. bij de ondertekening van de Vrede van Nicias met Sparta.

Alcibiades zoon van Clinias: Atheense staatsman en veldheer. Geboren in 451 v. Chr., of 452 v. Chr. Hij was een leerling en vriend van Socrates. Pericles de Grote was zijn voogd. Rond 430 v. Chr. probeerde hij de status van 'proxenos' of publieke vertegenwoordiger van Sparta te bekomen, een titel die zijn grootvader bezat, maar de Spartanen wezen hem af. Hij nam dan een krachtig anti-Spartaans standpunt in. Hij nam deel met Socrates in de belegering van Potidaea en in de Slag te Delium. In 420 v. Chr. werd hij voor de eerste maal veldheer. Hij zocht een alliantie met Argos en hij probeerde ook de Vrede van Nicias tussen Sparta en Athene te beëindigen. Hij was in de Peloponnesos in 419 v. Chr. als veldheer. In 418 v. Chr. werd hij ambassadeur voor Athene in Argos. Hij voer met een vloot naar Argos in 417 v. Chr. en hij greep driehonderd pro-Spartaanse burgers van Argos gevangen en vervoerde hen naar Athene. Hij drong er in de Atheense Volksvergadering in 415 v. Chr. op aan om Sicilië aan te vallen, en werd vervolgens naar daar verzonden met Nicias en Lamachus met een belangrijke Atheense vloot en een leger. Toen hij net was aangekomen op Sicilië, bracht het Atheense boodschapschip, de Salaminia, hem het bericht dat hij moest terechtstaan in Athene voor de vernietiging van Hermae beeldhouwwerkjes. Hij vluchtte vervolgens naar Sparta. Daar, in 415 v. Chr. tot 414 v. Chr. nodigde hij de Spartanen uit zich meer te betrekken in Sicilië en ook om Decelea te versterken in Attica. Hij stelde de Spartanen voor om versterkingen te sturen onder Gylippus naar Syracuse. In 412 v. Chr. voer hij met een kleine vloot en met de Spartaan Chalcideus, in dienst van de Spartanen, naar Tissaphernes, de Perzische satraap van Lydië en Carië. Hij slaagde erin Chios en andere steden in opstand tegen Athene te brengen. In 411 v. Chr. zocht hij echter toenadering tot de Atheense bevelhebbers op Samos om terug te kunnen keren naar Athene. Daartoe probeerde hij Tissaphernes te overtuigen een bondgenootschap aan te gaan met Athene in plaats van een bondgenoot van Sparta te worden. Hij werd naar het Atheens leger in Samos gebracht door Thrasybulus, en meteen benoemd tot veldheer daar. In 410 v. Chr. keerde hij terug naar het Hof van Tissaphernes, maar werd gearresteerd door de satraap en naar Sardis geleid. Hij ontsnapte uit Sardis een maand later. Met Theramenes en Thrasybulus versloeg hij de Spartaanse vloot geleid door Mindarus bij Cyzicus in 410 v. Chr. Na Cyzicus bouwde hij een fort te Chrysopolis, tegenover Byzantium. Met Theramenes viel hij Chalcedon aan in 408 v. Chr. tegen Pharnabazus en Hippocrates, maar faalde er in de stad te veroveren. Met Thrasyllus viel hij Byzantium aan in 408 v. Chr. en zij namen de stad door intern verraad in. In 408 v. Chr. kon hij officieel terugkeren naar Athene. Later dat jaar werd hij met een groot leger en met als medeveldheren Aristocrates, Adeimantus en Conon nogmaals naar de Hellespont gezonden. In 407 v. Chr. probeerde hij daar Andros te veroveren en daarna zeilde hij naar Cos, Rhodos, Samos en Notium. In 406 v. Chr. liet hij zijn vloot te Notium om zich bij Thrasybulus aan te sluiten in de belegering van Phocaea. Hij liet de leiding van zijn vloot over aan Antiochus. Antiochus verloor de Slag van Notium tegen Lysander in afwezigheid van Alcibiades, maar Alcibiades werd zwaar beschuldigd door de Atheense Volksvergadering voor die nederlaag. Hij werd verwijderd van het bevel over de vloot in 406 v. Chr. en ging in ballingschap in de buurt van de Hellespont in

Thracië, en woonde sindsdien in een fort dat hij daar bouwde. Vóór de Slag van Aegospotami in 405 v. Chr. kwam hij de Atheense veldheren waarschuwen. Hij wou dat ze hun basis verplaatsten naar Sestos en hij beloofde landstrijdkrachten van de Thracische Koning als versterking te brengen, maar de Atheense veldheren wilden niet naar hem luisteren. In 404 v. Chr. trok hij naar het hof van Pharnabazus, maar hij werd vermoord op zijn weg naar Susa, op weg naar het hof van de Koning van Perzië.

Alciphron: een Spartaan, die de Spartaanse belangen vertegenwoordigde in Argos in 418 v. Chr. Met vijf veldheren van Argos onderhandelde hij in 418 v. Chr. in de buurt van Nemea samen met koning Agis van Sparta een wapenstilstand om een gevecht tussen de legers van Sparta en van Argos te vermijden. Hij slaagde er in een wapenstilstand van vier maanden veilig te stellen.

Alcidas: Spartaanse navarch, die leiding had van een vloot van Sparta, gestuurd naar het eiland Lesbos om daar de opstand te helpen tegen Athene in 428 v. Chr. en 427 v. Chr. Met Brasidas werd hij door Sparta in 427 v. Chr. uitgezonden om hulp te bieden aan de oligarchen van Corcyra, maar hij trok zich terug toen de Atheense troepen arriveerden.

Alcmenes zoon van Sthenalaïdas: Spartaanse bevelvoerder die in 412 v. Chr. door Koning Agis van Sparta naar Euboea gezonden werd. Euboea wilde toen in opstand komen tegen Athene na de nederlaag van Athene in Sicilië. Maar ook het eiland Lesbos wou in opstand komen, en Agis gaf er de voorkeur aan eerst Lesbos te helpen. Dus voer Alcmenes in 412 v. Chr. met een vloot naar Lesbos, maar werd later bevolen naar Chios te varen. Hij werd gedood op weg naar Chios in een zeeslag, die hij verloor tegen een Atheense vloot.

Alexarchus: bevelvoerder van Corinthe, gezonden met een leger hoplieten door de Spartaanse Alliantie in 413 v. Chr. naar Sicilië, ter ondersteuning van Syracuse.

Alexicles: één van de Atheense veldheren van de Vierhonderd, een oligarchisch regeringsbestel, en één van de organisatoren van de oligarchische politieke clubs. Hij werd gearresteerd door democratische hoplieten in Piraeus bij 411 v. Chr., maar later weer vrijgelaten. Met Peisander vluchtte hij naar Decelea toen de Vierhonderd werden omvergeworpen door de democraten.

Ameiniades zoon van Philemon: Athener aan het hof van Sitalces, koning van Thracië. Learchus en Ameiniades overhaalden in 430 v. Chr. Ladoes zoon van Sitalces om de Spartaanse ambassadeurs die op weg waren naar Perzië te arresteren.

Ameinias: één van de drie Spartaanse bevelvoerders die met een leger in Thracië Brasidas steunden in 423 v. Chr.

Ammias zoon van Coroleus: één van de eerste Plataeërs om de stadsmuren te beklimmen in een poging om uit te breken uit de Spartaanse belegering van Plataea in 428 v. Chr.

Amorges zoon van Pissuthenes: bastaardzoon van Pissuthenes, die in opstand kwam tegen de Koning van Perzië. Net als Pissuthnes was Amorges een opstandige vijand van Koning Darius en van Tissaphernes. Hij werd gevangen genomen in 411 v. Chr. en dan overgedragen aan Tissaphernes.

Amphias zoon van Eupaïdas: staatsman van Epidauros die in 423 v. Chr., samen met

Spartaanse staatslieden, een jaar wapenstilstand met Athene voor Sparta en haar bondgenoten aanvaarde

Andocides: een van de mensen die de mysteriën van Eleusis parodieerden in de tijd van Alcibiades. Hij werd verbannen uit Athene, maar keerde terug na de algemene amnestie van 403 v. Chr. Hij werd opnieuw voor het gerecht gedaagd in 399 v. Chr., en dan geëxecuteerd.

Andocides zoon van Leagoras: Atheense vlootbevelvoerder, die samen met Glaucon ter ondersteuning van Corcyra in zijn oorlog met Corinthe in 433v. Chr. werd gezonden. Hij nam deel aan dat jaar in de Slag bij Sybota.

Androcles: een leider van de Democratische Partij in Athene, hij werd vermoord in 411 v. Chr.

Andromedes: Spartaanse ambassadeur, die met Phaedimus en Antimenidas een alliantie met Argos in 420 v. Chr. bespraken.

Androsthene: beroemde worstelaar en boxer van Arcadia. Hij won de spelen van het worstelen en boksen op de Olympische Spelen van 420 v. Chr., waarin de Spartanen niet mochten deelnemen.

Antalcidas: Spartaanse bevelvoerder, geboren rond 435 v. Chr. Hij kan Lysander vergezeld hebben in de Hellespont als diens assistent. Hij was een diplomaat, die ook een vertrouweling was van Koning Agesilaus van Sparta.

Antimenidas: Spartaans ambassadeur, die met Phaedimus en Andromedes een alliantie met Argos in 420 v. Chr. besprak.

Antiochus: piloot van schepen voor Alcibiades. Antiochus was een oude vriend van Alcibiades, en Antiochus voerde het bevel over de trirem van Alcibiades. Hij kreeg de leiding van Alcibiades over de Atheense vloot op Notium in 406 v. Chr. Hij leverde een veldslag met Lysander ondanks de bevelen tot het tegenovergestelde van Alcibiades, en een groot deel van de Atheense vloot werd toen vernietigd door de Spartanen.

Antiphon: oligarch in Athene tijdens de periode van de Vierhonderd. Hij was één van de meesterbreinen achter de oligarchische revolutie in Athene van 413 v. Chr. Met Phrynichus ging hij naar Sparta om een vrede te onderhandelen, maar Phrynichus werd vermoord op zijn terugkeer in Athene.

Antisthenes: Spartaanse bevelhebber die naar Pharnabazus in de Hellespont gezonden werd om die laatste ter hulp te snellen.

Aracus: navarch of admiraal van Sparta, benoemd in 405 v. Chr.. Hij was met Lysander als co-navarch (in feite als 'epistoleus' of secretaris) uitgezonden om de Spartaanse vloot in de Aegeïsche Zee te leiden.

Archestratus zoon van Lycomedes: bevelvoerder van de Atheense vloot. Hij werd uitgezonden door Athene om eerst Perdicas, koning van Macedonië, te bestrijden en vervolgens om Potidaea belegeren in 432 v. Chr.

Archestratus: Atheense staatsman die in 405 v. Chr. in de Atheense Volksvergadering voorstelde de Spartaanse voorwaarden tot overgave van Athene te aanvaarden.

Archetimus zoon van Eurytimes: met Isarchidas één van de twee bevelvoerders van de Corintische landstrijdkrachten in de oorlog met Corcyra van 433 v. Chr.

Archidamus zoon van Zeuxidamus: Koning van Sparta tijdens de eerste oorlogsverklaring met Athene in 432 v. Chr. Archidamus was getrouwd met Lampito, dochter van Koning Leotychidas en hij trouwde een tweede maal met Eupolia. Agis was de zoon van Archidamus met Lampito en Agesilaus en Cynisca zijn kinderen bij Eupolia. Hij was een 'xenos', een vriend van Pericles de Grote, omdat de grootvader van Archidamus, Leotychidas II, en Xanthippus, de vader van Pericles, samen bevelvoerders waren van de Helleense vloot in de oorlog tegen Perzië in 479 v. Chr. Zijn medekoning Pleistoanax was in ballingschap, veroordeeld wegens hoogverraad sinds 455 v. Chr. Hij regeerde van 469 v. Chr. tot 427 v. Chr. Hij leidde de eerste aanval van de Spartanen in Attica. Hij viel in 429 v. Chr. Plataea aan, en belegerde de stad.

Archidemos: één van de aanklagers van de Atheense veldheren beschuldigd van nalatigheid na de Slag van Arginusae. Archidemos was de leider van de Democratische Partij in die periode, maar toch gaf hij eerder de voorkeur aan steun voor Alcibiades.

Ariantides zoon van Lysimachus: bevelvoerder, samen met Pagondas, over de Thebaanse legers die de Atheners van Hippocrates aanvielen in 424 v. Chr. De Thebanen wonnen de Slag bij Delium en veroverden die stad.

Ariphron zoon van Xanthippus: de broeder van Pericles de Grote.

Aristarchus: oligarch in Athene tijdens de periode van de Vierhonderd.

Aristeus zoon van Adimantus: Corintische bevelvoerder, gestuurd door Sparta en haar bondgenoten om het beleg van Potidaea te doen beëindigen in 432 v. Chr. Hij nam deel aan de Slag van Potidaea, maar verliet de stad toen ze omringd werd door de Atheners. Hij vocht tegen de Atheners een tijdje vanuit het binnenland. In 430 v. Chr. werd hij door Corinthe uitgestuurd op een missie naar Perzië, maar hij werd gevangen genomen, samen met andere ambassadeurs, door de Atheners. Hij werd naar Athene gebracht en daar vermoord.

Aristeus zoon van Pellichas: één van de drie bevelvoerders (met Callicrates en Timanor) van een Corintische vloot, uitgestuurd om oorlog te voeren tegen Corcyra in 433 v. Chr. Hij nam deel aan de zeeslag van Leucimme.

Aristeus van Sparta: één van de drie Spartaanse bevelvoerders die Brasidas in 423 v. Chr. in Thracië hielpen met een Spartaans leger.

Aristides zoon van Archippus: bevelvoerder van de Atheense schepen gestuurd in 425 v. Chr. om fondsen te verzamelen van de Atheense bondgenoten. Hij nam de Perzische ambassadeur Artaphernes gevangen die brieven voor Sparta meebracht. Artaphernes werd later ongedeerd teruggestuurd naar Perzië. Aristides werd met Lamachus en Demodocus eens te meer naar de Ionische steden in 424 v. Chr. gestuurd om geldfondsen te verzamelen voor de Atheense oorlogsinspanning. Zij namen toen Antandros in.

Aristocles: Spartaanse bevelvoerder die in 418 v. Chr. weigerde tijdens de Slag bij Mantinea de bevelen van Koning Agis uit te voeren. Hij werd schuldig bevonden in Sparta en verbannen uit de stad.

Aristocrates: oligarch in Athene tijdens de periode van de Vierhonderd. Later, in 408 v. Chr., werd hij benoemd tot veldheer samen met Alcibiades, en met een grote vloot naar de Hellespont gezonden.

Aristoteles zoon van Timocrates: Atheense bevelvoerder die samen met Hierophon en een vloot naar de Peloponnesos gestuurd werd, rond 426 v. Chr. Hierophon en Aristoteles benoemden Demosthenes tot hoofdveldheer in de strijd tegen het Spartaanse leger van Eurylochus.

Asopius zoon van Phormio: Atheense bevelvoerder. Hij viel met een Atheense vloot de kusten van de Peloponnesos aan in 428 v. Chr. om de Acarnanieren te helpen. Hij werd gedood in dat jaar bij een slag te Nericus.

Aspasia: vrouw van Pericles. Pericles scheidde van zijn eerste vrouw om te huwen met Aspasia, en hij woonde vijftien jaar met haar samen, tot aan zijn dood.

Astymachus zoon van Asopolaus: met Lacon een woordvoerder van de burgers van Plataea tijdens de overgave van de stad aan de Spartanen in 427 v. Chr.

Astyochus: Spartaanse admiraal die het opperbevel kreeg op zee in de gevechten in de Aegeïsche Zee van 411 v. Chr. Hij ontsloeg de Meropide Cos in 411 v. Chr., en probeerde Cnidos in te nemen, maar vluchtte voor een Atheense vloot onder de leiding van Charmines. Later bracht zijn vloot Rhodos in opstand tegen Athene. Hij bracht zijn Spartaanse vloot te Mycale, vóór Samos, maar viel nooit de Atheners rechtstreeks aan. Hij werd ontheven van zijn bevel door Mindarus in augustus van 411 v. Chr.

Athenagoras: een democraat van Syracuse, die in 415 v. Chr. bij de invasie van Sicilië door een Atheens leger pleitte tegen weerstand aan Athene. Hij werd echter overstemd, en Syracuse begon met de voorbereidingen voor de oorlog, vooral door het organiseren van een grote ruitrij, die de Atheners niet hadden.

Athenaus zoon van Pericleidas: Spartaanse staatsman die samen met Taurus en Philocharidas een jaar wapenstilstand met Athene aanvaardde in 423 v. Chr.

Autocharidas: Spartaanse bevelvoerder. In 422 v. Chr. werd hij door Sparta met Ramphias en Epicydidas naar Thracië gezonden, om daar Spartaanse versterkingen te brengen na de Slag van Amphipolis.

Autocles zoon van Tolmaeus: Atheense bevelvoerder. Hij leidde met Nicias en Nicostratus de expeditie van Athene tegen Cythera in 424 v. Chr. en nam de stad in. Ze verwoestten de Spartaanse kusten dat jaar, veroverden en verwoestten Thyrea door brand.

Boriades: één van de Aetoliaanse vertegenwoordigers die naar Sparta gingen in 426 v. Chr. om Spartaanse om hulp te gaan vragen tegen Athene toen hun land aangevallen werd door Demosthenes.

Brasidas zoon van Tellis: Spartaanse bevelvoerder die in 431 v. Chr. de stad Methone van een Atheense aanval redde. Hij werd ephor dat jaar. Hij werd door Sparta in 429 v. Chr. uitgezonden om de navarch Cnemus te adviseren. Hij en Cnemus deden een mislukte poging om Piraeus aan te vallen in 429 v. Chr. Met Alcidas werd hij daarna in 427 v. Chr. uitgestuurd om de oligarchen van Corcyra te ondersteunen, maar hij trok zich terug toen de Atheense troepen arriveerden. Hij nam deel aan een poging om het Spartaanse leger op Sphacteria in 425 v. Chr. te redden, maar hij werd gewond en viel in de zee daar. Met een leger van Corintiërs, Phliasiërs, Sicyoniërs, Boeotiërs en Spartanen ging hij Megara helpen toen Demosthenes en Hippocrates de stad aanvielen in 424 v. Chr. Daarom konden de Atheners de stad niet veroveren. Hij ging op een Thracische expeditie in 424 v. Chr. Op campagne in Thessalië werd hij vergezeld door Dorus, Hippolachidas, Torylaus, Strophaeus de Chalcidiër en Nicomidias van Larissa. Hij hielp Perdiccas van Macedonië dan, maar maakte een overeenkomst met Arrhabeus zoon van Bromerus, Koning van de Lyncestiaanse Macedoniërs, tegen de wens van Perdiccas in. Hij nam de stad van Acanthus in zonder veldslag in 424 v. Chr. Hij veroverde Argilus, Myrcinus en Amphipolis in, in 424 v. Chr. Na de inname van Amphipolis marcheerde hij naar en tegen de stad Acte. Hij ontving vele steden in overgave in 424 v. Chr. - 423 v. Chr., en nam Torone en Lecythus met geweld in. Hij was een Spartaanse politicus ook, altijd voorstander van de oorlog tot het einde, en net zoals Cleon in Athene, probeerde hij de wapenstilstand van 423 v. Chr. tussen Sparta en Athene te ondermijnen. In 423 v. Chr. aanvaardde hij de overgave van Scione, een stad van Pallene, die in opstand was gekomen tegen en uit de Atheense alliantie. Datzelfde jaar veroverde hij opnieuw Mende, een stad die eerder werd ingenomen door de Atheense veldheren Nicias en Nicostratus. Eind 423 v. Chr. organiseerde hij een expeditie samen met Perdiccas, Koning van Macedonië, gericht tegen Arrhabeus. Hoewel in de steek gelaten door het Macedonische leger op een cruciaal ogenblik, versloeg Brasidas de Lyncestianen. Datzelfde jaar probeerde hij ook om Potidaea te veroveren, maar slaagde daar niet in. Hij won de strijd van Amphipolis tegen Cleon in 422 v. Chr., maar raakte gewond en stierf. Hij werd vervolgens beschouwd als een van de oprichters, of vaders van Amphipolis.

Battus: een Corintische bevelvoerder die een tegenaanval deed met Lycophon tegen een Atheense invasie van gebieden van Corinthe in 425 v. Chr.

Callias zoon van Calliades: Atheense vlootbevelvoerder die ter versterking van het Atheens leger tijdens het beleg van Potidaea in 432 v. Chr. naar die stad gezonden werd. Hij werd gedood tijdens een grote veldslag vóór Potidaea.

Callias zoon van Hipponicus: Callias leefde van ongeveer 455 v. Chr. tot en met ongeveer 370 v. Chr. Callias erfde een enorm fortuin van zijn vader, evenals belangrijke maatschappelijke taken. Hij werd opgeleid als een Sofist en liet veel Sofistische filosofen (Protagoras, Gorgias, en Prodicus) in zijn huis in Piraeus wonen. Alcibiades trouwde met Hipparete, de zuster van deze Callias. Socrates kende Callias ook goed.

Callicrates zoon van Callias: één van de drie bevelvoerders (met Aristeus en Timanor) van een Corintische vloot die uitgestuurd werd om oorlog te voeren tegen Corcyra in 433 v. Chr. Hij nam deel aan de zeeslag van Leucimme.

Callicratidas: Spartaanse bevelvoerder die Lysander verving aan het hoofd van de Peloponnesische vloot in 406 v. Chr. Hij verplaatste de Spartaanse vlootbasis weer van Ephesus naar te Miletus. Hij deed eerst de vloot van Conon in Mytilene in een valstrik lopen, maar hij verloor de Slag bij Arginusae in datzelfde jaar tegen Conon, de belangrijkste zeeslag

in de Hellespont van het tweede deel van de Peloponnesische Oorlog.

Callixeinus: Atheense demagoog die in de Volksvergadering tegen de acht Atheense veldheren sprak die geen poging ondernomen hadden tijdens de Slag bij Arginusae om de Atheense zeelui die in de zee vielen tijdens een storm, en die verdronken, te redden. Zes van de veldheren werden ter dood veroordeeld in Athene, en terechtgesteld, onder wie Pericles de Jonge.

Carcinus zoon van Xenotimus: met Proteas en Socrates als bevelvoerders door Athene uitgestuurd met een vloot om de Peloponnesische kust aan te vallen in 431 v. Chr.

Chaereas zoon van Archestratus: een Athener die uitgestuurd werd aan boord van het boodschapschip de 'Paralus' van Samos naar Athene om nieuws te geven over de democratische tendens van de Atheense vloot van Samos. Hij werd gearresteerd door de Vierhonderd in Athene, maar ontkwam en keerde terug naar Samos.

Chalcideus: Spartaanse zeebevelhebber die naar het eiland Chios gezonden werd. Hij was met een vloot in 413 v. Chr. - 412 v. Chr. actief ter ondersteuning van de Spartaanse vloot in de Aegeïsche Zee. Hij werd gedood in 411 v. Chr. in een slag tegen Atheense strijdkrachten te Panormus in de buurt van Miletus.

Charicles zoon van Apollodorus: Atheense veldheer die met een vloot naar de Peloponnesos gezonden werd in 413 v. Chr., om Argos te vragen Athene te helpen in de oorlog met Syracuse. Hij viel de kusten van Laconië toen aan. Hij was met Critias een wetgever onder de Dertig Oligarchen in de periode van 404 v. Chr. tot 403 v. Chr.

Charmides zoon van Glaucon: oom van Plato aan de kant van zijn moeder. Toen hij jong was, was hij bekend om zijn schoonheid. Hij was één van de Dertig Tirannen in 404 v. Chr. - 403 v. Chr. van Athene, en een leider in die oligarchische revolutie. Hij was ook een leerling van Socrates. Hij stierf in de gevechten van de contrarevolutie van 403 v. Chr.

Charmines: Atheense bevelvoerder die naar Samos gestuurd werd in 411 v. Chr. met Strombichides en Euctemon om de Atheense troepen daar te versterken. Hij viel een vloot aan met Astyochus vóór de stad Cnidus dat jaar, maar moest zich terugtrekken toen er te veel Spartaanse geallieerde schepen aanvoeren. Hij was een democraat onder de Atheense veldheren op de basis van Samos.

Charoeades zoon van Euphiletus: Atheense bevelvoerder die deelnam aan de eerste Atheense expeditie naar Sicilië in 427 v. Chr. Hij vestigde zich in Rhegium en voerde van daaruit oorlog aan de Sicilianen. Hij werd gedood in een gevecht met het leger van Syracuse in 426 v. Chr.

Chrysis: priesteres van Argos bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr. In 423 v. Chr., brandde ze per ongeluk de tempel van Hera af in Argos, waarna ze vluchtte naar Phlius. Phaeinis werd benoemd als haar opvolgster.

Clearchus zoon van Ramphias: Spartaanse bevelvoerder, die het bevel kreeg over de gezamenlijke Spartaanse troepen in de Hellespont in 412 v. Chr. In 411 v. Chr. werd hij naar Pharnabazus gezonden om de controle van de steden langs de Hellespont op te nemen. Hij bracht de opstand in Byzantium tegen Athene tot stand. In 408 v. Chr. verdedigde hij

Byzantium tegen Alcibiades en Thrasyllus. Hij was een dergelijke arrogante heerser in Byzantium, dat de Byzantijnen samenspannen met Alcibiades om hun stad aan de Atheners over te geven zonder slag of stoot. Hij werd gedood in de Slag om Byzantium datzelfde jaar.

Clearidas zoon van Cleonymus: Spartaanse bevelvoerder die als gouverneur de leiding had van Amphipolis, in die functie daar geplaatst door Brasidas in 423 v. Chr.

Cleinias zoon van Cleinias: jongere broer van Alcibiades. Vooreerst was Ariphton broer van Pericles zijn voogd, maar Ariphton kon hem niet in toom houden zodat hij na 6 maanden de jongen bij Pericles bracht, die dan ook zijn voogd werd.

Cleippides zoon van Deinias: Atheense bevelvoerder, uitgestuurd met een strijdkracht om de opstand te onderdrukken van het eiland Lesbos en haar belangrijkste stad Mytilene in 428 v. Chr.

Cleobulus: ephor in Sparta in 421 v. Chr. - 420 v. Chr. Met Xenares adviseerde hij de Boeotiërs tot het aangaan van een alliantie met Argos, met het doel om deze alliantie later in de grotere alliantie van Sparta onder te brengen.

Cleomedes zoon van Lycomedes: Atheense veldheer. Hij werd uitgezonden op een expeditie naar het eiland Melos, een Spartaanse kolonie, die geweigerd had om een alliantie met Athene aan te gaan in 417 v. Chr. Met Tisias belegerde en omsingelde hij de stad Melos nadien.

Cleomenes: broeder van Pleistoanax, Koning van Sparta. Hij handelde voor Koning Pausanias, de minderjarige zoon van Pleistoanax, om Attica binnen te vallen en te verwoesten in 427 v. Chr.

Cleon zoon van Cleanetus: Atheense staatsman en veldheer, voorstander van de oorlog met Sparta ten koste van alles. Hij stelde in 427 v. Chr. in de Atheense Volksvergadering voor om alle Mytilenen ter dood te brengen na de opstand en de overgave van die stad. Hij verzette zich tegen een vrede met Sparta nadat een groot aantal Spartiaten werden omsingeld op Sphacteria in 425 v. Chr. Als gevolg hiervan werd hij met een Atheense vloot gezonden om Sphacteria te veroveren in 425 v. Chr. Hij koos Demosthenes als medebevelvoerder, en kort nadien overwon Demosthenes de Spartaanse troepen daar. In 422 v. Chr., na een jaar van wapenstilstand met Athene, zeilde hij met een Atheense vloot naar Thracië. Hij veroverde Torone en keerde terug naar Eione met zijn leger. Hij verloor vervolgens de Slag bij Amphipolis tegen Brasidas, en werd daar gedood in 422 v. Chr.

Cleophon: Atheense demagoog. Toen na de gevechten van Cynossema, Abydos en Cyzicus van 411 v. Chr. - 410 v. Chr. de Spartanen vrede zochten met Athene, sprak hij zich in de Volksvergadering uit tegen de vredesvoorstellen, zodat Athene de vrede afwees. Hij verwierp in de Volksvergadering van Athene andere vredesvoorstellen van Athene, gemaakt na de Slag van Arginusae in 406 v. Chr. Hij stemde ook tegen de motie van overgave aan Sparta in 405 v. Chr.

Cleopompus zoon van Clinias: met Hagnon een collega van Pericles in de hoge Atheense leiding bij het begin van de Peloponnesische oorlog. Hij was de Atheense bevelvoerder van een vloot die door Athene gezonden werd om de wacht te houden op Euboea en Thronium in 431 v. Chr. Hij werd verslagen door de Locriërs te Alope in 431 v. Chr. Hij nam deel gedurende een paar maanden aan het beleg van Potidaea, waarnaar hij gezonden werd samen

met Hagnon en een Atheens leger.

Clinias zoon van Axiochus: een neef van Alcibiades, eveneens beroemd om zijn schoonheid.

Cnemus: Spartaanse navarch die de stad Zacynthus aanviel met een Spartaanse vloot in 430 v. Chr. Hij viel ook met een Spartaans geallieerde leger in 429 v. Chr. Acarnanië aan, viel daarna Stratus aan en versloeg het leger van die stad in de gelijknamige veldslag. Hij en Brasidas maakten een mislukte poging om Piraeus aan te vallen in 429 v. Chr.

Conon: Atheense veldheer en navarch of admiraal. Hij werd met Alcibiades en een grote vloot gezonden naar de Hellespont in 408 v. Chr. Hij werd admiraal van de Atheense vloot in de Aegeïsche Zee in 406 v. Chr. Hij werd geblokkeerd door een Spartaanse vloot onder Eteonicus op Lesbos, wanneer de grootste zeeslag van de Peloponnesische Oorlog door de Atheners werd gewonnen tegen een vloot geleid door Callicratidas, de Slag van Arginusae. Hij was één van de veldheren die later de beslissende Slag van Aegospotami verloren, maar hij kon daar ontsnappen met enkele schepen.

Cratesippidas: Spartaanse veldheer die Chios opnieuw onder Spartaanse controle bracht in 410 v. Chr., nadat een pro-Atheense groep de macht had gegrepen in de stad.

Critias zoon van Callaeschrus: Critias leefde van ongeveer 460 v. Chr. tot 403 v. Chr. Hij was een Atheense staatsman, dichter, filosoof en schrijver, leerling van Socrates. Hij was een neef van de moeder van Plato. Hij was één van de leidende oligarchen tijdens het bewind van de Dertig Tirannen (404 v. Chr. - 403 v. Chr.), maar daarna werd hij verbannen naar Thessalië. Hij koesterde een wrok tegen Socrates en riep hem in de Raad rond 401 v. Chr. om hem te waarschuwen de wetten van Athene strikt te respecteren. Hij deed vele Atheners doden toen hij lid werd van de Dertig Tirannen, waaronder Theramenes.

Cynisca: zuster van de Spartaanse koning Agesilaus, dochter van Koning Archidamus II en zijn vrouw Eupolia. Ze werd geboren rond 440 v. Chr. Ze won haar eerste Olympische overwinning in de wagenrennen in 396 v. Chr. Ze won ook later op de Olympische Spelen van 392 v. Chr.

Damotimus zoon van Naucrates: Corintische staatsman die samen met Onesimus en Spartaanse staatslieden in 423 v. Chr. een jaar wapenstilstand voor Sparta en haar bondgenoten aanvaardden met Athene.

Darius: Koning van de Perzen. Hij stierf in 405 v. Chr. Zijn zoon, de Achaemenide Prins Artaxerces, volgde hem op.

Demarates: Atheense veldheer, die in 414 v. Chr., met Pythodorus en Laespodias, de Peloponnesische kust aanvielen in strijd met de Vrede van Nicias, maar dit deden ter ondersteuning van Argos dat eerder werd aangevallen door Spartaanse troepen.

Demodocus: Atheense bevelvoerder, gestuurd met Lamachus en Aristides om geldfondsen te verzamelen voor Athene van de Ionische steden in 424 v. Chr. Zij namen toen de stad Antandros in.

Demosthenes zoon van Alcisthenes: Atheense vlootbevelvoerder, met Procles naar de Peloponnesische kusten gezonden om die kusten en de stad Leucas te verwoesten in 426 v.

Chr. Hij zette met een vloot en een geallieerd leger van Leucas uit op een campagne tegen Aetolia bij 426 v. Chr. Hij richtte zijn basis in dat jaar in te Oenion in Locris, veroverde Potidania, Crocylium en Tichium, maar werd verslagen door de Aetoliërs. Demosthenes keerde dan terug naar Naupactus, niet naar Athene, uit angst voor kritiek op zijn acties. In 426 v. Chr. won hij de Slag bij Olpae tegen de Spartanen en versloeg een leger van Ambracioten in de buurt van Amphipolis. In 425 v. Chr. leidde hij het leger dat door Sophocles en Eurymedon naar Pylos gebracht werd, en hij zette een basis daar op, dicht bij Sparta. Hij was met Hippocrates vóór Megara in 424 v. Chr. Leden van de Democratische Partij van Megara spraken met Hippocrates en Demosthenes om de stad aan hen over te geven. De Atheners veroverden later de muren, maar niet de rest van de stad, en er moesten de stad verlaten. Hij kwam midden 424 v. Chr. met een Atheense vloot bij Naupactus aan. Hij werd verslagen in de buurt van Sicyon, waar hij was geland in 424 v. Chr. In 418 v. Chr., tijdens de Vrede van Nicias, werd hij belast met de terugtrekking van de Atheense troepen uit Epidaurus. In 414 v. Chr. werd hij benoemd met Eurymedon om het bevel te delen in Sicilië, samen met Nicias. Na zijn aankomst in Sicilië in 413 v. Chr. viel hij de hoogten van Epipolae aan 's nachts, maar werd afgeweerd door Boeotische strijdkrachten. Hij drong er vervolgens op aan met het Atheens leger terug te keren naar Athene, maar Nicias weigerde dat te doen. Hij viel met zijn collega's Menander en Euthydemus de vloot van Syracuse aan in de haven van de stad in een felle strijd, maar werd verslagen. Na deze strijd trokken de Atheners zich terug door het land, weg van de belegering van Syracuse. Hij gaf zich iets later over met zesduizend hoplieten van Athene aan het leger van Syracuse, en werd terechtgesteld te Syracuse in 413 v. Chr.

Dercyllidas: Spartaanse bevelvoerder die met een kleine strijdkracht gezonden werd om in 411 v. Chr. een opstand tot stand te brengen in Abydos in de Hellespont. Dit bracht de opstanden mee van Abydos en Lampsacus tegen Athene.

Diemporus zoon van Onetorides: met Pythangelus één van de twee Boeotarchs die een Thebaans leger leidden tot een snelle aanval op Plataea na het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr.

Diitrephes: Atheense bevelvoerder van een strijdkracht van Thraciërs die de Atheense troepen moest helpen in Sicilië in 413 v. Chr. Dat leger moest teruggestuurd worden naar Thracië wegens gebrek aan fondsen. Op de terugweg plunderden ze Tanagra, en ze veroverden en verbrandden Mycalessus. Ze werden verslagen en vernietigd door een Thebaans leger. Diitrephes werd in 411 v. Chr. uitgestuurd om het bevel op te nemen over de strijdkrachten in de Thracische zee. Hij onderdrukte de democratie op Thasos, gedurende de tijd van de oligarchie van de Vierhonderd in Athene, maar de Thraciërs versterkten iets later hun stad tegen de Atheense oligarchen.

Diniadas: een Spartaan, maar niet Spartiaat van de gewone klasse. Hij was bevelvoerder van een Spartaanse vloot die Methymna tot opstand bracht tegen Athene in 411 v. Chr.

Diodotus zoon van Eucrates: Atheense burger. Hij verzette zich tegen in 427 v. Chr. in de Atheense Volksvergadering tegen het voorstel van Cleon om alle Mytileners ter dood te brengen na de opstand en de overgave van die stad. Hij redde aldus de inwoners van Mytilene.

Diomedon: Atheense bevelvoerder. Hij werd met een kleine vloot in 411 v. Chr. naar de Aegeïsche Zee gezonden. Hij versloeg een strijdkracht van Chios dat jaar. Hij gebruikte als basis eilanden naast Chios, en met Leon versloeg hij Chios later opnieuw. Hij werd benoemd tot bevelvoerder van de gecombineerde Atheense vloot (met Leon). In de winter van 411 v.

Chr. viel hij Rhodos aan. Hij versloeg met Leon een leger van Pedaritus, waarin Pedaritus gedood werd. Hij behoorde tot de democratische strekking op Samos. Hij was één van de veldheren ook bij de slag van Arginusae en werd later wegens nalatigheid tot de dood veroordeeld in Athene.

Dionysius I: tiran van Syracuse van 405 v. Chr. tot 367 v. Chr.

Diphylus: Atheense bevelvoerder van een vloot die gevestigd was op Naupactus. Hij leidde een campagne tegen de Corinthische schepen onder leiding van Polyanthes bij de stad Erimeus in Achaëa in 413 v. Chr., maar beide partijen eisten de overwinning op.

Dorieus zoon van Diagoras: Thuriaanse bevelvoerder die naar Cnidos zeilde in 411 v. Chr., vergezeld van de Spartaanse bevelvoerder Hippocrates, ter ondersteuning van een opstand tegen Athene daar.

Dorieus van Sparta: Spartaanse bevelvoerder die in 410 v. Chr. na de slag bij Cynossema in de Hellespont aankwam met een vloot, en dan achtervolgd werd door Alcibiades. Met Mindarus ontsnapten deze schepen naar Abydos.

Eccritus: Spartaanse bevelvoerder die in 413 v. Chr. ter ondersteuning van Syracuse naar Sicilië gezonden werd met een leger van hoplieten.

Endius: Spartaanse staatsman. Eén van de Spartaanse ambassadeurs (met Philocharidas en Leon) die naar Athene gezonden werd om de Vrede van Nicias veilig te stellen in 420 v. Chr. Nicias kwam tussen in hun voordeel om de vrede met Sparta te behouden. Endius was een vriend van de familie van Alcibiades in Sparta. Na de slag van Cyzicus, probeerde Endius eens te meer om vrede te sluiten met Athene. Hij was ook een ephor van Sparta, terwijl Alcibiades daar was. Tengevolge van de tussenkomst van Endius kon Alcibiades uit Sparta vertrekken met een kleine vloot die naar Chios voer.

Epicydidas: Spartaanse bevelvoerder. In 422 v. Chr. werd hij door Sparta met Ramphias en Autocharidas naar Thracië gestuurd, om daar Spartaanse versterkingen te leveren, na de Slag van Amphipolis.

Epitadas zoon van Molobrus: de Spartaanse bevelhebber van Spartaanse troepen die in een omsingeling door Atheense strijdkrachten gevangen zaten op Sphacteria. Hij werd daar gedood in 425 v. Chr.

Erasinides van Corinthe: Corinthische bevelvoerder ter zee, die in Sicilië in 414 v. Chr. aankwam met een Corinthische, Ambraciotische en Leucadiaanse vloot om Syracuse te helpen in haar oorlog met Athene.

Erasinides van Athene: één van de Atheense veldheren die in 406 v. Chr. veroordeeld werden voor nalatigheid bij de redding van de bemanning van gezonken schepen na de Slag van Arginusae. Hij werd vervolgens terechtgesteld, samen met vijf andere veldheren.

Erianthus: een Thebaanse staatsman die zijn voorstelde in 404 v. Chr. Athene volledig te vernietigen, dit nadat de Spartanen gewonnen hadden in de Slag van Aegospotami.

Eteonicus: Spartaanse bevelvoerder van Mytilene in 406 v. Chr. Hij leidde de

landstrijdkrachten voor Lysander in de Slag bij Aegospotami in 405 v. Chr.

Eualas: Spartaanse bevelvoerder, bevelhebber van de landstrijdkrachten die in 411 v. Chr. langs de kust in de richting van Clazomenae en Cumae vorderden.

Eucles: Atheense veldheer die Amphipolis verdedigde tegen Brasidas van Sparta in 424 v. Chr. Hij werd verslagen door Brasidas.

Euctemon: Atheense bevelvoerder die naar Samos werd gestuurd in 411 v. Chr. met Strombichides en Charmines ter versterking van de Atheense troepen daar. Met Strombichides en Onomacles viel hij Chios aan dat jaar.

Euetion: Atheense veldheer die in 414 v. Chr. probeerde Potidaea opnieuw te veroveren voor Athene. Hij werkte in samenwerking met Perdiccas, maar kon de stad niet innemen. Hij plaatste daarom een blokkade aan de stad met zijn triremen.

Euphamidas: een Corintische staatsman. Hij sprak zich tijdens een bijeenkomst in Mantinea tussen Atheners en de burgers van Argos uit voor vrede tussen Argos en Epidaurus.

Eupompides zoon van Daimachus: een man uit Plataea die met Theanetus een doorbreking van de belegering van hun stad door de Spartanen plande in 428 v. Chr.

Eurylochus: Spartaanse bevelvoerder die met een vloot en medebevelvoerders Macarius en Menedaius ter hulp van de Aetoliërs gezonden werd toen die aangevallen werden door de Atheense bevelvoerder Demosthenes in 426 v. Chr.

Eurymachus zoon van Leontidus: aristocraat van Plataea die bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr. de Thebanen uitnodigde om zijn stad aan te vallen.

Eurymedon zoon van Thucles: Atheense bevelvoerder die naar Nicostratus werd gezonden ter ondersteuning op Corcyra in 427 v. Chr. Hij liet de democraten van Corcyra alle leden van de oligarchische partij daar doden, en keerde daarna terug naar Athene. Met Hipponicus verwoeste hij Tanagra in 426 v. Chr. Hij werd met Sophocles, een andere Atheense bevelvoerder, en met Atheense versterkingen naar Sicilië gezonden in het begin van 425 v. Chr., na de nederlaag van Pythodorus. Hij nam deel aan de Slag van Sphacteria onder Demosthenes en zeilde later met Sophocles en de Atheense vloot weer naar Corcyra om de democratische partij daar te helpen. In 414 v. Chr. werd hij benoemd met Demosthenes om het bevel te delen in Sicilië, samen met Nicias. In 413 v. Chr. nam hij deel aan een zeeslag bij Syracuse, maar werd verslagen en gedood. Deze nederlaag op zee ontmoedigde erg de Atheense troepen in Sicilië.

Euryptolemus: neef en medewerker van Alcibiades. In 406 v. Chr. sprak hij zich in de Volksvergadering uit tegen de demagoog Callixeinus, en hij verdedigde de Atheense veldheren die na de Slag van Arginusae de Atheense zeelui van gezonken boten niet hadden gered. De zeelui verdronken in de zee tijdens een storm. De veldheren werden terechtgesteld in Athene.

Euthydemus: Atheense bevelvoerder in Sicilië in 414 v. Chr. Hij werd door Athene aangeduid om medebevelvoerder te worden van Nicias die ziek was. In 413 v. Chr. viel hij met zijn collega's Menander en Demosthenes de Siciliaanse vloot in de haven van de stad

Syracuse aan in een felle strijd, maar hij werd verslagen. Na deze veldslag en zeeslag trokken de Atheners zich terug uit Sicilië, weg van de belegering van Syracuse. Het Atheens leger werd volledig vernietigd op die terugtocht.

Evarchus: dictator van de stad Astacus bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog.

Glaucus zoon van Leagrus: bevelvoerder van een Atheense vloot. Met Andocides werd hij uitgezonden ter ondersteuning van Corcyra in haar oorlog met Corinthe in 433 v. Chr. Hij nam deel aan de Slag van Sybota.

Gylippus zoon van Cleandridas: Spartaanse bevelvoerder, benoemd door Sparta in 414 v. Chr. tot bevelvoerder van het leger van Syracuse in hun oorlog met Athene. Hij zeilde naar Syracuse met een Corintische vloot. Hij nam eerst een fort in genaamd Ietone, en kwam dan aan te Syracuse in 414 v. Chr. In de gevechten rond die stad in 413 v. Chr. veroverde hij Plemmyrium, een depot gebruikt door de Atheners voor hun vloot, maar hij verloor een zeeslag. Hij was de belangrijkste bevelvoerder in de gevechten van Syracuse, dat uiteindelijk de strijd won tegen de Atheners.

Hagnon zoon van Nicias: met Cleopompus een collega van Pericles in de hoge Atheense bevelvoering aan het begin van de Peloponnesische oorlog. Hij nam ook deel aan de campagne in Thracië tegen Potidaea in 430 v. Chr., zonder veel succes.

Hegesander: Thespiaanse bevelvoerder die in 413 v. Chr. door de Spartaanse alliantie met een klein leger van hoplieten naar Sicilië gezonden werd ter ondersteuning van Syracuse.

Heraclides zoon van Lysimachus: een Siciliaanse bevelvoerder van Syracuse. Hij werd benoemd in 415 v. Chr. als één van slechts drie veldheren (met Hermocrates en Sicanus), nadat Syracuse een eerste strijd tegen Nicias verloor tengevolge de verwarde bevelvoering van tien Siciliaanse veldheren.

Hermocrates zoon van Hermon: staatsman van Syracuse op Sicilië. Hij sprak zich in 424 v. Chr. in een Volksvergadering van Syracuse uit om de burgeroorlogen tussen steden op Sicilië te beëindigen. In 415 v. Chr. drong hij er te Syracuse op aan zich voor te bereiden op de Atheense invasie geleid door Clinias, Alcibiades en Lamachus. Hij werd in 415 v. Chr. aangeduid als één van de slechts drie veldheren van het leger van Syracuse nadat de stad een eerste strijd tegen Nicias verloor tengevolge van de verwarde bevelvoering door tien veldheren van de stad. Hij won verscheidene veldslagen tegen de Atheense troepen, en na een laatste zeeslag in de haven van Syracuse in 413 v. Chr., trok het Atheens leger zich terug over het land. Hij pleitte toen om verder de Atheense legers van Nicias en Demosthenes aan te vallen. Dit leidde in datzelfde jaar tot de vernietiging van de Atheense strijdkrachten die Sicilië binnenvielen. In 411 v. Chr. streed hij met krijgers van Syracuse in het leger van de geallieerden van Sparta te Miletus. Hij stond op slechte voet bij Tissaphernes tengevolge zijn aandringen op betaling van de Spartaanse troepen. Astyochus klaagde hem aan te Sparta, zodat Hermocrates tot verbanning uit Syracuse werd veroordeeld. Nieuwe bevelvoerders werden toen gestuurd om de vloot van Syracuse te leiden.

Hermogenes zoon van Hipponicus: een metgezel van Socrates. Hij was aanwezig tijdens het proces van Socrates, en getuige van diens dood.

Hestiodorus zoon van Aristocleides: met Xenophon en Phanomachus één van de Atheense

bevelhebbers die vrede sloten bij Potidaea en de overgave van de stad bereikten in 429 v. Chr.

Hierophon zoon van Antimnestes: Atheense bevelvoerder, die samen met Aristoteles en met een vloot naar de Peloponnesos gezonden werd in 426 v. Chr. Ze benoemden Demosthenes tot hoofdveldheer in de strijd tegen het Spartaanse leger van Eurylochus.

Hippagretas: tweede in bevel, onder Epitadas, van de Spartaanse troepen die gevangen zaten op Sphacteria in 425 v. Chr. Hij raakte gewond in de strijd daar, zodat hij het bevel overgaf aan Styphon.

Hipparete: dochter van Hipponicus en zuster van Callias. Ze trouwde met Alcibiades en woonde met hem samen tot aan haar dood. Ze had een zoon met Alcibiades, Alcibiades de Jongere.

Hippocles zoon van Menippus: Atheense bevelvoerder van een vloot die probeerde een Spartaanse geallieerde vloot te onderscheppen, een vloot die terug kwam vanuit Sicilië in 412 v. Chr. Hij leidde een kleine veldslag, maar de Spartaanse en Siciliaanse vloot kon ontsnappen.

Hippocrates zoon van Aripbron: Atheense veldheer voor Megara, in 424 v. Chr. De Democratische Partijleden van Megara spraken met Hippocrates en Demosthenes over de overgave van de stad aan hen. De Atheners veroverden daarna de muren, maar niet de rest van de stad, en ze moesten de stad later verlaten. Hippocrates trok Boeotië in met een leger in 424 v. Chr. Hij en Demosthenes vergisten zich in de datums waarop hun legers moest aansluiten. Later kwam hij aan bij Delium. Hij verloor de Slag van Delium tegen de Thebanen Arianthides en Pagondas in 424 v. Chr. Hij stierf in die strijd.

Hippocrates van Sparta: Spartaanse bevelvoerder die naar Cnidos zeilde in 411 v. Chr. ter ondersteuning van een opstand tegen Athene daar, vergezeld van Thuriaanse schepen onder het bevel van Dorieus zoon van Diagoras. Hij was de Spartaanse verdediger van Chalcedon (na Clearchus) tegen Alcibiades. Hij leverde een veldslag daar, nabij de stad, maar werd verslagen en gedood. Toch slaagden de Atheners er niet in de stad toen te veroveren.

Hipponicus: rijke Athener, vader van Callias. Alcibiades trouwde met de dochter van Hipponicus, Hipparete, en werd zo de zwager van Callias.

Hipponicus zoon van Callias: Atheense bevelvoerder die, samen met Eurymedon, Tanagra verwoestte in 426 v. Chr.

Hipponoidas: Spartaanse bevelvoerder die in 418 v. Chr. weigerde in de Slag van Mantinea de bevelen van koning Agis uit te voeren. Hij werd schuldig bevonden in Sparta en verbannen uit de stad.

Isarchidas zoon van Isarchus: met Archetimus één van de twee bevelvoerders van de Corintische landstrijdkrachten in de oorlog met Corcyra van 433 v. Chr.

Ishagoras: een van de drie Spartaanse bevelvoerders die Brasidas in 423 v. Chr. ondersteunden in Thracië met een Spartaans leger. Hij werd in 421 v. Chr., na de Vrede van Nicias, door Sparta (samen met Menas en Philocharidas) gezonden naar de gouverneur Clearidas om Amphipolis terug aan de Atheners te overhandigen.

Isocrates: met Machaon en Agatharidas was Isocrates een Corinthische bevelvoerder van een Spartaanse vloot die van Corinthe uitgestuurd werd om Cnemus te helpen in de Slag van Stratus in 429 v. Chr., maar ze werden verslagen door Phormio in een zeeslag nabij Patrae en Dyme in Achaëa.

Lacedaimonius zoon van Cimon: met Proteas, een Atheense vlootbevelvoerder die ter ondersteuning naar Corcyra gestuurd werd in de oorlog van Corcyra met Corinthe in 433 v. Chr.

Laches zoon van Melanopus: Atheense bevelvoerder die te Potidaea vocht. Hij was een vriend van Socrates. Hij werd met een vloot naar Sicilië gestuurd in 427 v. Chr. Hij nam Messina in 426 v. Chr. Hij viel de stad Inessa aan, maar was niet in staat haar te veroveren in 426 v. Chr. In 423 v. Chr. stelde hij een wapenstilstand van een jaar met Sparta voor, en die werd aanvaard. In 418 v. Chr. kwam hij met een kleine strijdkracht en met Nicostratus als medebevelvoerder naar Argos om die stad te helpen. Hij overleed dat jaar.

Lacon zoon van Aieimnestus: met Astymachus een woordvoerder van de burgers van Plataea tijdens de overgave van die stad aan de Spartanen in 427 v. Chr.

Laespodias: Atheense veldheer, die in 414 v. Chr., met Pythodorus en Demarates, de Peloponnesische kust aanviel in breuk met de Vrede van Nicias, ter ondersteuning van Argos, dat eerder was aangevallen door Spartaanse troepen.

Lamachus zoon van Xenophanes: Atheense bevelvoerder die in 424 v. Chr. met Aristides en Demodocus gezonden werd om fondsen te verzamelen van de Ionische steden. Zij namen toen de stad Antandros in. In de zomer van 424 v. Chr. verloor Lamachus echter zijn vloot tengevolge van een overstroming in de rivier Calex in de buurt van Heraclea. Hij werd in 415 v. Chr. met Alcibiades en Nicias op een belangrijke Atheense expeditie naar Sicilië gezonden om dat eiland te veroveren.

Learchus zoon van Callimachus: Athener aan het Hof van Sitalces, Koning van Thracië. Learchus en Ameiniades overhaalden in 430 v. Chr. Ladoes zoon van Sitalces om de Spartaanse ambassadeurs die op weg waren naar Perzië te arresteren.

Leon van Sparta (1): Spartaanse staatsman. Eén van de Spartaanse ambassadeurs (met Philocharidas en Endius) die in 420 v. Chr. naar Athene gezonden werden om de Vrede van Nicias veilig te stellen. Nicias steunde hen om de vrede met Sparta te behouden.

Leon van Sparta (2): Spartaanse bevelvoerder. In 411 v. Chr. werd hij de leider van het leger van Chios na de dood van Pedaritus, en dat nadat hij met Antisthenes van Sparta gekomen was. Hij vocht een slag tegen de Atheners op Chios, een veldslag die onbeslist bleef.

Leon van Athene: Atheense veldheer die in 411 v. Chr. met een kleine vloot uitgezonden werd om Diomedon te versterken in de Aegeïsche Zee. Hij voer met Diomedon naar Polichna en veroverde die stad, zodat Clazomenae opnieuw aan Athene kwam. Hij versloeg met Diomedon de legers van Chios dat jaar. Hij werd benoemd tot bevelvoerder van de gezamenlijke Atheense vloot (met Diomedon). In de winter van 411 v. Chr. viel hij Rhodos aan. Hij versloeg met Diomedon een leger geleid door Pedaritus, waarin Pedaritus werd gedood. Met Diomedon en Charmines behoorde hij tot de democratische strekking te Samos.

Leotychidas zoon van Agis: Leotychidas moest Koning van Sparta worden na Agis, maar er was twijfel over of hij echt de zoon van Agis was. Hij zou de zoon geweest zijn van Alcibiades met Timaea, de Koningin van Sparta. Agis erkende Leotychidas slechts bij zijn dood (in 399 v. Chr.). Agis werd opgevolgd door zijn jongere broer Agesilaus, hoewel die kreupel was, omdat Agesilaus de steun kreeg van Lysander.

Lichas zoon van Arcesilaus: Spartaanse eigenaar van renwagens. Hij kreeg een pak slaag op de Olympische Spelen van 420 v. Chr., omdat, hoewel de Spartanen niet mochten deelnemen aan deze Spelen, hij zijn wagenmenner die voor Boeotië deelnam had gekroond. Darmee benadrukte hij de Spartaanse betrokkenheid aan de Spelen. In 411 v. Chr. werd hij naar de admiraal Astyochus gezonden, samen met tien andere Spartaanse adviseurs, omdat Sparta het vertrouwen in Astyochus had verloren.

Lycophon: Spartaanse bevelvoerder die als adviseur met Brasidas en Timocrates naar de navarch Cnemus werd gezonden in 429 v. Chr.

Lycophon van Corinthe: een Corintische bevelvoerder die, samen met Battus, een tegenaanval lanceerde tegen een Atheense invasie op Corintisch grondgebied in 425 v. Chr. Hij werd gedood in de veldslag toen.

Lysander: Spartaanse navarch of admiraal in 407 v. Chr. Hij werd geboren rond 455 v. Chr. Hij was een mothax van Sparta, niet een Spartiaat (de zoon van een Spartiaat en een moeder die heloot of slaaf was, of de zoon van een verarmde Spartiaat die zijn status verloren had). Hij was de minnaar van Agesilaus, de halfbroeder van koning Agis. Hij werd een vriend van Cyrus, de zoon van Darius, de Koning van Perzië. In 407 v. Chr. in Ephesos, overhaalde hij de Ionische steden de overheersing af te staan aan oligarchen als hij de oorlog kon winnen. Hij weigerde een veldslag met de Atheners dat jaar in Ephesos. Hij werd benoemd tot satraap door Cyrus over de provincies van Cyrus in het Perzische Rijk in 405 v. Chr. Hij beveiligde op die wijze voldoende middelen om de oorlog voort te zetten voor Sparta. In 405 v. Chr. viel hij Lampsacus aan en veroverde de stad. Datzelfde jaar won hij de Slag van Aegospotami waarin de Atheense vloot volledig vernietigd werd. Hij liet ongeveer vier duizend Atheense gevangenen dan terechtstellen. Als gevolg van die strijd verliet het grootste deel van de Ionische steden hun bondgenootschap met Athene, met uitzondering van Samos, waaraan Lysander een belegering legde en dat hij later ook veroverde. Eind 405 v. Chr. kwam Lysander aan in Attica met de legers van de twee Koningen van Sparta, Pausanias en Agis, om de overgave van Athene te eisen. Daarmee verloor Athene definitief de Peloponnesische oorlog. Het Heraea Festival van Sparta werd omgedoopt in zijn eer tot de Lysandrea.

Lysicles: Atheense bevelvoerder die door Athene naar verschillende steden in 428 v. Chr. werd uitgezonden om geldfondsen te verzamelen. Hij werd verslagen en gedood in dat jaar in de heuvels van Sandius door de Cariërs.

Macarius: Spartaanse bevelvoerder die met Eurylochus en een Spartaanse vloot werd uitgezonden ter hulp van de Aetoliërs toen die werden aangevallen door de Atheense bevelvoerder Demosthenes in 426 v. Chr.

Machaon: met Isocrates en Agatharidas Corintische bevelvoerder van een Spartaanse vloot gestuurd vanuit Corinthe om Cnemus te helpen bij de slag van Stratus in 429 v. Chr. Hij werd echter verslagen door Phormio in een slag nabij Patrae en Dyme in Achaea.

Medoc: één van de Odrysiaanse Thracische Koningen. Hij volgde Sitalces op.

Melesander: Atheense bevelvoerder, uitgestuurd om geld te verzamelen in Carië en Lycië voor Athene in 430 v. Chr. Hij werd op die tocht verslagen en gedood.

Melesippus zoon van Diacritus: met Ramphias en Agesander een Spartaanse ambassadeur die in 432 v. Chr. het Spartaanse ultimatum aan Athene bracht, waardoor de Peloponnesische oorlog begon. Later dat jaar werd hij door Koning Archidamus van Sparta weer naar Athene gezonden om een vrede te onderhandelen, maar de Atheners weigerden hem toegang tot de stad.

Menander: Atheense bevelvoerder in Sicilië in 414 v. Chr. Hij werd benoemd door Athene als medebevelvoerder van Nicias die ziek was. In 413 v. Chr. viel hij, met zijn collega's Demosthenes en Euthydemus, de Siciliaanse vloot in de haven van de stad aan in een felle strijd, maar de Atheners werden verslagen. Na deze veldslag trokken de Atheners zich terug van Syracuse door Sicilië, weg van de belegering van Syracuse.

Menas: Spartaanse staatsman. Hij werd in 421 v. Chr., na de Vrede van Nicias, door Sparta (met Ishagoras en Philocharidas) gezonden naar de gouverneur Clearidas om Amphipolis terug te geven aan de Atheners.

Menecrates zoon van Amphidorus: Megarische staatsman die in 423 v. Chr. met Nicasus en Spartaanse staatslieden een jaar wapenstilstand voor Sparta en haar bondgenoten met Athene aanvaardde.

Menedaius: Spartaanse bevelvoerder die met Eurylochus en een Spartaanse vloot uitgestuurd werd om ter hulp van de Aetoliërs te snellen toen die aangevallen werden door de Atheense bevelvoerder Demosthenes in 426 v. Chr. Later dat jaar nam hij het bevel over van een Spartaans leger, nadat Eurylochus en Macarius verslagen en gedood werden te Olpae door de Athener Demosthenes. Hij kwam een wapenstilstand overeen met Demosthenes en vertrok met de resten van het Spartaanse leger (426 v. Chr.)

Mindarus: Spartaanse navarch of admiraal die in augustus 411 v. Chr. naar de Spartaanse vloot in de Aegeïsche Zee kwam om het bevel over te nemen van Astyochus. In laat 411 v. Chr. bracht hij zijn vloot over van Miletus naar Chios. Hij verloor de Slag van Abydos tegen Thrasybulus en Alcibiades in 410 v. Chr. Hij verloor de beslissende zeeslag van Cyzicus aan de Atheense vloot onder leiding van Thrasybulus, Theramenes en Alcibiades in 410 v. Chr., en hij werd gedood in die strijd.

Naucledes: aristocraat van Plataea die de Thebanen uitnodigde om zijn polis te vallen bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr.

Nicasus zoon van Cecolus: Megarische staatsman die met Menecrates en Spartaanse staatslieden een jaar wapenstilstand voor Sparta en haar bondgenoten afsloot met Athene in 423 v. Chr.

Nicias zoon van Niceratus: Atheense bevelhebber en staatsman. Hij leidde in 427 v. Chr. een expeditie naar het eiland Minoa, dichtbij Megara. Hij nam het eiland en blokkeerde Megara door het bouwen van een fort daar. In 426 v. Chr. onderwierp hij Melos. Hij verwoeste Nocris datzelfde jaar. Eind 425 v. Chr. leidde hij een expeditie tegen het grondgebied van Corinthe.

Hij landde er tussen Cheronese en Pheitus en versloeg de Corinthische legers. Hij leidde met Autocles en Nicostratus als medebevelvoerders de expeditie van Athene tegen Cythera in 424 v. Chr. en nam toen de stad in. Hij verwoestte de Spartaanse kusten in dat jaar, veroverde Thyrea en brandde de stad af. In 423 v. Chr., samen met Nicostratus, veroverde hij Mende en sloot een vredesverdrag af met Perdiccas, Koning van Macedonië, tegen Brasidas. Brasidas veroverde Mende enige tijd later opnieuw. Nicias sloot de vrede af met Sparta (met Koning Pleistoanax) in 422 v. Chr. - 421 v. Chr. Deze vrede werd genoemd de Vrede van Nicias en moest vijftig jaar duren. Na onrusten in Argos in 420 v. Chr. kwam hij tussenbeide in de Atheense Volksvergadering tegen Alcibiades ten gunste van de Spartaanse ambassadeurs, om de vrede veilig te stellen. Hij pleitte in de Atheense Volksvergadering van 415 v. Chr. tegen de aanval op Sicilië, in tegenstelling tot Alcibiades, en vroeg zo veel troepen, dat hij hoopte dat de Atheners met die cijfers zouden terugschikken van de expeditie. Maar de Volksvergadering stemde voor de expeditie in overmatig enthousiasme. Hij werd daarna met Alcibiades en Lamachus naar Sicilië gezonden met de belangrijke Atheense vloot en het groot leger had hij gevraagd had. Hij versloeg eerst Syracuse in de omgeving van hun stad in 415 v. Chr., maar hij was niet in staat vervolgens de stad in te nemen. In 414 v. Chr. werd hij ziek, en hij schreef een brief naar Athene om te worden ontheven van zijn bevel in Sicilië, maar de Atheense Volksvergadering weigerde dat en benoemde Menander en Euthydemus tot zijn medebevelvoerders op een tijdelijke basis. Athene stuurde later nog Demosthenes en Eurymedon om zijn opdracht te delen. In 413 v. Chr. versloeg hij een Siciliaans leger van geallieerde Siciliaanse strijdkrachten. Datzelfde jaar verloor hij echter een zeeslag tegen Syracuse, omdat de Sicilianen de boegen van hun schepen versterkt hadden waardoor ze de Atheense triremen stuk reten. Na een gevecht in de Grote Haven van Syracuse verloren de Atheners, en Nicias trok zich terug met Demosthenes over het land, voortdurend aangevallen door Siciliaanse troepen. Wanneer Demosthenes zich overgaf aan Syracuse, deed Nicias dus uiteindelijk ook. Hij werd terechtgesteld door Syracuse in 413 v. Chr.

Nicon: Boeotische bevelvoerder die in 413 v. Chr. door de Spartaanse alliantie naar Sicilië werd gezonden ter ondersteuning van Syracuse met een strijdkracht van hoplieten.

Nicostratus zoon van Diitrephes: Atheense bevelvoerder van Naupactus in 427 v. Chr. Hij leidde met Nicias en Autocles als medebevelvoerders de expeditie van Athene tegen Cythera in 424 v. Chr. en veroverde toen de stad. Ze verwoestten de Spartaanse kusten dat jaar, veroverden en brandden de stad Thyrea af. In 423 v. Chr., veroverde hij samen met Nicias de stad Mende en sloot de vrede met Perdiccas, Koning van Macedonië, gericht tegen de Spartaanse bevelvoerder in die streek, Brasidas. Brasidas heroverde Mende enige tijd later. In 418 v. Chr. kwam hij met een klein leger en Laches als medebevelvoerder om Argos te helpen.

Nymphodorus zoon van Pythes: een vertegenwoordiger van Athene in Thracië, uitgestuurd om een bondgenootschap met Sitalces, Koning van Thracië in 431 v. Chr. af te sluiten.

Onesimus zoon van Myacles: Corinthische staatsman die in 423 v. Chr. samen met Spartaanse staatslieden en Damotimus een jaar wapenstilstand aanvaardde voor Sparta en haar bondgenoten met Athene.

Onomacles: Atheense veldheer. Hij werd door Athene in 411 v. Chr. met een groot leger (en met Phrynichus en Scironides als medebevelvoerders) uitgestuurd om Leon en Diomedon te versterken. Ze wonnen een veldslag in de buurt van Miletus. Vervolgens viel hij Chios met Strombichides en Euctemon aan.

Paches zoon van Epicurus: Atheense bevelhebber. Hij leidde de versterkingen van Athene naar Lesbos in 428 v. Chr., toen Lesbos in opstand kwam tegen Athene, en leidde de belegering van Mytilene. Hij veroverde Mytilene in 427 v. Chr. De Atheense Volksvergadering beval hem dan om alle Mytilenen te doden, maar dat bevel werd op het laatste nippertje gestopt door een tegenbevel. Hij nam in 428 v. Chr. Notium in, en gaf de stad later aan de Colophiërs. Hij vernietigde Pyrrha en Eresus in 427 v. Chr.

Pagondas zoon van Aeolidas: bevelhebber, met Arianthides, van de Thebaanse legers die de Atheners van Hippocrates aanvielen in 424 v. Chr. De Thebanen wonnen de Slag bij Delium en veroverden de stad. De Atheners slaagden daardoor niet in opzet om Boeotië in te vallen en te veroveren.

Pasitelidas zoon van Hegesander: Spartaanse bevelvoerder die als gouverneur van Torone aangeduid werd door Brasidas in 423 v. Chr. Hij werd gevangen genomen door het leger van Cleon daar, en als een gevangene naar Athene gestuurd.

Pausanias zoon van Pleistoanax: Medekoning van Sparta met Agis. Hij werd voor een gerechtshof getrokken in 403 v. Chr. in Sparta, op beschuldiging van verraad, maar hij werd vrijgesproken.

Pedaritus zoon van Leon: Spartaanse bevelvoerder die eerst door Sparta gezonden werd om het bevel te nemen van de legers te Chios, maar later over land naar Erythrae moest trekken. Hij was bevelvoerder in 411 v. Chr. van een vloot van Chios, die samenwerkte met Astyochus. Dat jaar doodde hij de pro-Atheense burgers van Chios in die stad. Hij vroeg hulp van Astyochus om de stad te verdedigen voor Sparta. Hij werd gedood in een gevecht tegen de Atheense veldheren Leon en Diomedon in 411 v. Chr.

Peithias: een burger van Corcyra, lid van de Raad van Corcyra. Hij werd vermoord door de oligarchen toen hij een bondgenootschap met Athene voorstelde in 427 v. Chr.

Perdiccas zoon van Alexander: koning van Macedonië bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog. Hij werd uitgeroepen tot een vijand van Athene in 417 v. Chr.

Pericles zoon van Xanthippus: grote Atheense staatsman en veldheer. Hij leefde van ongeveer 495 v. Chr. tot 429 v. Chr. Hij stelde de oorspronkelijke Atheense strategie in de Peloponnesische oorlog op om de Spartaanse invasie te weerstaan van binnen de Atheense muren uit, en hij stelde voor om met de Atheense zeemacht een tegenaanval te wagen tegen Sparta. Hij was de voogd van Alcibiades en van de broer van Alcibiades, Cleinias.

Pericles de Jonge: zoon van Pericles de Grote. Hij werd verkozen tot veldheer in 406 v. Chr. Hij was één van de veldheren die terechtgesteld werden te Athene na de Slag van Arginusae, toen de leidende veldheren van die zeeslag vervolgd werden voor nalatigheid bij het achterlaten van de bemanning van de gezonken schepen in een stormachtige zee.

Phaeax zoon van Erasistratus: Atheense staatsman. Hij zeilde met twee collega's naar Italië en Sicilië in 422 v. Chr. om vredelievende betrekkingen met bepaalde Siciliaanse steden te verzekeren.

Phaedimus: Spartaanse ambassadeur die met Andromedes en Antimenidas een alliantie met Argos bespraken in 420 v. Chr.

Phaeinis: priesteres van de tempel van Hera in Argos. Zij volgde Chrysis op, die de tempel per ongeluk in brand had gestoken.

Phalius zoon van Eratocleides: een Corintiër, oprichter van de stad Epidamnus.

Phanomachus zoon van Callimachus: met Hestiodorus en Xenophon één van de Atheense bevelhebbers die de overgave van de stad bekwamen in 429 v. Chr.

Pharnabazus: satraap van Phrygië, de Perzische provincie in Klein-Azië aan de Hellespont. Zijn hoofdkwartier was te Dascylium, nabij de Hellespont. Hij was een bondgenoot van de Spartanen op het land in de Peloponnesische oorlogen. Hij hielp de Spartaanse admiraal Mindarus in de oorlog met Athene in de Hellespont, zoals te Cyzicus. Hij ondertekende een verdrag met Athene over de stad Chalcedon. Hij beval Alcibiades te doden in 404 v. Chr.

Philippos: Spartaanse bevelvoerder van Miletus in 411 v. Chr. Als Tissaphernes een Phoenicische vloot beloofde als steun voor Sparta dat jaar, maar het niet verder dan Aspendus bracht en geen vloot uiteindelijk aan de Spartanen gaf, werd Philippos gestuurd om te onderhandelen met Tissaphernes. De onderhandelingen leidden tot niets, echter. Philippos kloeg bij de Spartaanse admiraal Mindarus over het feit dat geen schepen zouden gezonden worden door Tissaphernes en over zijn schandelijke behandeling door de Perzische satraap.

Philocharidas zoon van Eryxidaïdas: Spartaanse staatsman die met Taurus en Athenaus een jaar wapenstilstand voor Sparta met Athene aanvaardde in 423 v. Chr. Hij werd in 421 v. Chr. door Sparta, na de Vrede van Nicias (met Menas en Ishagoras) naar gouverneur Clearidas gezonden om hem te eisen Amphipolis terug te geven aan de Atheners. Hij was één van de Spartaanse ambassadeurs (met Leon en Endius) die naar Athene gezonden werd om de Vrede van Nicias veilig te stellen in 420 v. Chr., maar hij werd misleid vóór de Atheense Volksvergadering door Alcibiades. Nicias kwam echter tussenbeide om de vrede met Sparta toen toch te behouden.

Philocles: één van de zes veldheren van de Atheense vloot in de Aegeïsche Zee in 405 v. Chr. en opperbevelhebber op de dag van de Slag bij Aegospotami die door de Atheners verloren werd tegen de listige Spartaanse admiraal Lysander.

Philocrates zoon van Demeas: Atheense veldheer die in de winter van 417 v. Chr. - 416 v. Chr. met Atheense versterkingen op het eiland Melos aankwam. Melos gaf zich dan onvoorwaardelijk over aan Athene. Alle mannen van Melos werden gedood, de vrouwen en kinderen werden als slaven verkocht.

Phormio zoon van Asopius: één van de grootste Atheense navarchs of admiraals. Hij werd door Athene ter versterking gezonden van het leger tijdens het beleg van Potidaea in 432 v. Chr. Hij nam deel aan de slag bij Potidaea. Hij teisterde met een vloot de Peloponnesische kust in 430 v. Chr. Phormio baseerde zijn vloot bij Naupactus in 430 v. Chr. om de zeetogang tot Corinthe blokkeren. Hij versloeg in 429 v. Chr. een Spartaanse vloot vóór Patrae en Dyme die onder het bevel van Machaon, Isocrates en Agatharidas stond. Die vloot kwam naar Cnemus om die Spartaanse admiraal te helpen in de slag van Stratus. Hij verloor in 429 v. Chr. eerst een deel van de zeeslag van Panormus, maar won het tweede deel en versloeg daar de Spartaanse bevelhebber Timocrates. Hij bevrijdde in 429 v. Chr. - 428 v. Chr. de steden Stratus en Coronta in Acarnanië van de Spartaanse bezetting.

Phrynichus: Atheense veldheer die in 411 v. Chr. met een grote strijdkracht (met Onomacles en Scironides als medebevelvoerders) naar Leon en Diomedon voer om hen te versterken. Ze wonnen een veldslag in de buurt van Miletus. Phrynichus verzette zich tegen Alcibiades in diens pogingen om terug te keren naar Athene; hij stelde Alcibiades voor als een louter opportunistische man in zijn verlangen om opnieuw te worden aanvaard door Athene. Als gevolg van beschuldigingen geuit door Alcibiades, werd hij met Scironides uit zijn opdracht ontheven door Athene. Diomedon en Leon namen hun plaats in rond 411 v. Chr. Hij was één van de oligarchen in Athene tijdens de periode van de Vierhonderd. Met Antiphon ging hij naar Sparta om een vredesverdrag te onderhandelen, maar hij werd vermoord op zijn terugkeer in Athene.

Phynis: een perioeci, uitgestuurd door Sparta om na te gaan of de burgers van Chios in opstand wilden komen tegen Athene in 413 v. Chr., waarna Sparta een bondgenootschap met Chios en Erythraea kon afsluiten.

Peisander: Atheense bevelvoerder. Hij werd in 411 v. Chr. door Athene naar Samos gestuurd om met Alcibiades diens terugkeer naar Athene te bespreken. Met Alcibiades, stelde hij voor om een oligarchie aan de macht te brengen in Athene, en daartoe keerde hij terug van Samos naar Athene. Hij was een oligarch in Athene tijdens de periode van de Vierhonderd. Met Alexicles vluchtte hij naar Decelea toen de Vierhonderd werden omvergeworpen door de Democraten. Peisander was berucht om zijn lafheid.

Pittacus: Edoniaanse Koning. Hij werd gedood door zijn vrouw Braura en de zonen van Goaxis in 424 v. Chr.

Plato zoon van Ariston: Plato leefde van 429 v. Chr. tot 347 v. Chr. Hij was een Atheense filosoof en leerling van Socrates. Zijn broer heette Glaucon. Zijn oom was Charmides, één van de Dertig Tirannen van Athene. Hij schreef een aantal briljante dialogen waarin hij zijn ideeën naar voren bracht via de figuur van Socrates.

Pleistoannax zoon van Pausanias: Spartaanse koning die vrede maakte met Athene (met Nicias) in 422 v. Chr. - 421 v. Chr. Hij werd veroordeeld wegens verraad in Sparta en verbannen in 445 v. Chr. naar Arcadië. Hij bleef in ballingschap gedurende 18 jaar, maar werd teruggeroepen naar Sparta rond 427 v. Chr. - 426 v. Chr. Hij viel Arcadië binnen in 421 v. Chr., en hij verwoestte toen het land van de Parrhaniërs. Hij veroverde vervolgens het fort van Cypsela.

Pleistolas: ephor van Sparta bij de ondertekening van de Vrede van Nicias in 421 v. Chr.

Polyanthes: Corintische bevelvoerder van een vloot die hij leidde in een zeeslag tegen de Atheense schepen onder leiding van Diphilus nabij Erimeus in Achaëa in 413 v. Chr. Beide partijen eisten toen de overwinning op.

Polydamidas: verdediger van Mende in 423 v. Chr. tegen de Atheense veldheren Nicias en Nicostratus. Hij werd verslagen en Mende werd Atheens voor een tijdje.

Procles zoon van Theodorus: Atheense vlootbevelvoerder die samen met Demosthenes in 426 v. Chr. naar de Peloponnesische kusten en Leucas gestuurd werd om die te verwoesten. Hij werd gedood in de Aetoliaanse expeditie van Demosthenes in 426 v. Chr.

Protagoras van Abdera: een Sofistische filosoof. Hij leefde van ongeveer 485 v. Chr. tot 415 v. Chr. Abdera was een stad in Thracië. Protagoras was één van de bekendste Sofisten. Toen de Atheners Thuriï stichtten in 444 v. Chr., vroeg Pericles de Grote aan Protagoras om een grondwet op te stellen voor de stad. In Athene verbleef Protagoras in het huis van Callias.

Proteas zoon van Epicles: samen met Lacedaimonius, een Atheense vlootbevelvoerder die uitgestuurd werd ter ondersteuning van Corcyra in haar oorlog met Corinthe in 433 v. Chr. Met Carcinus en Socrates als medebevelvoerders werd hij later uitgezonden door Athene met een vloot om de Peloponnesische kust aan te vallen in 431 v. Chr.

Pythangelus zoon van Phylides: met Diemporus één van de twee Boeotarchs die een Thebaans leger leidden in de aanval op Plataea, snel na het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr.

Pythodorus zoon van Isolochus: Atheense archont bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog in 431 v. Chr. Hij werd door Athene naar Sicilië gezonden in 425 v. Chr. als veldheer van de Atheense strijdkrachten, om Laches te vervangen. Hij werd verslagen in dat jaar door de Locriërs. Hij was in Sicilië in 424 v. Chr. met Atheense troepen daar, en werd vervolgens verbannen door Athene om een vrede in Sicilië te hebben aanvaard, terwijl Eurymedon slechts een geldboete kreeg. Dat was omdat ze beschuldigd werden om geld te hebben aangenomen van de Sicilianen om Sicilië te verlaten, terwijl ze in feite het eiland hadden moeten innemen. Hij ontving Zenon en Parmenides wanneer die Athene bezochten. In 414 v. Chr. viel hij samen met Laespodias en Demarates de Peloponnesische kusten aan, een inbreuk tegen de Vrede van Nicias, om Argos te helpen dat voordien aangevallen werd door Sparta.

Ramphias: met Melesippus en Agesander een Spartaanse ambassadeur die in 432 v. Chr. het Spartaanse ultimatum naar Athene bracht die de Peloponnesische oorlog uitlokte. In 422 v. Chr. werd hij door Sparta met Autocharidas en Epicydidias naar Thracië gezonden om Spartaanse versterkingen naar daar te brengen, na de slag van Amphipolis. Hij bracht een Spartaans leger naar Peinium in datzelfde jaar.

Salaethus: Spartiaat die naar Mytilene gezonden werd tijdens de Atheense belegering daar in 427 v. Chr. om aan de Mytileners Spartaanse hulp te beloven. Hij gaf zich over te Mytilene en werd in Athene dat jaar terechtgesteld.

Sargeus: bevelvoerder van Sycion die in 413 v. Chr. door het Spartaanse bondgenootschap naar Sicilië werd gezonden om Syracuse met een leger van hoplieten te helpen.

Scironides: Atheense veldheer die in 411 v. Chr. met een groot leger (samen met Onomacles en Phrynichus als medebevelhebbers) werd uitgezonden om Leon en Diomedon te versterken. Ze wonnen een veldslag nabij Miletus. Beschuldigd door Alcibiades werden hij en Phrynichus van hun bevel ontheven door Athene in 411 v. Chr. Diomedon en Leon namen dan hun plaatsen in.

Seuthes zoon van Spardocus: neef van Sitalces, Koning van Thracië. Hij overhaalde Sitalces terug te keren naar het land, na de invasie van Macedonië in 429 v. Chr., wat Sitalces noodlottig werd. Hij ontving Stratonice, dochter van Perdicas, Koning van Macedonië, in huwelijk voor zijn verraad. Hij volgde Sitalces op als Koning van Thracië in 424 v. Chr.

Seuthes: Thracische bevelhebber die vocht om het Odrysiaanse Koninkrijk van Medoc veilig te stellen. Hij mocht zich rond 405 v. Chr. Koning noemen van de zuidelijke streken van Thracië.

Sicanus zoon van Execestes: bevelvoerder van Syracuse. Hij werd in 415 v. Chr. benoemd als één van slechts drie veldheren (samen met Hermocrates en Heraclides) nadat Syracuse een eerste slag verloor tegen Nicias omdat de bevelvoering door niet minder dan tien veldheren toen tot verwarring leidde. Hij werd in 413 v. Chr. met een vloot naar Acrages gestuurd, een stad die zich afgescheurd had van Syracuse, maar hij kon de stad niet veroveren.

Simonides: Atheense veldheer die Eion in Thracië veroverde in 425 v. Chr. De Chalcidiërs en de Boeotiërs dwongen hem later de stad te verlaten.

Sitalces zoon van Teres: Odrysiaanse Koning van Thracië bij het uitbreken van de Peloponnesische oorlog. Hij zette zich op mars in 429 v. Chr. tegen Perdiccas, Koning van Macedonië. Hij werd verslagen in een veldslag door de Triballi in 424 v. Chr. en gedood.

Socrates zoon van Antigeus: samen met Proteas en Carcinus werd hij door Athene uitgezonden met een vloot om de Peloponnesische kusten aan te vallen in 431 v. Chr.

Socrates: Atheense filosoof, geboren rond 469 v. Chr., leefde tot 399 v. Chr. Hij besteedde zijn leven aan het nadenken over ethische vragen en aan het bespreken van deze onderwerpen met zijn medeburgers. Hij vocht als een hopliet voor Athene te Potidaea, Delium en Amphipolis. Hij was de leraar van Alcibiades en onder zijn leerlingen en volgers bevond zich ook de filosoof Plato en de historicus Xenophon. Socrates schreef nooit iets neer van zijn gesprekken en theorieën, maar Plato gebruikte Socrates als zijn belangrijkste figuur in zijn 'Dialogen'. Socrates werd ter dood veroordeeld in 399 v. Chr., zagezegd om de jongelingen van Athene te hebben verdorven en om nieuwe goden te hebben willen invoeren.

Sophocles zoon van Sostratidas: Atheense bevelhebber die samen met Eurymedon en Atheense versterkingen naar Sicilië gezonden werd in het begin van 425 v. Chr., nadat Pythodorus verslagen werd. Hij nam deel aan de veldslag van Sphacteria onder Demosthenes, en zeilde later met Eurymedon en een vloot naar Corcyra om de volkspartij daar te steunen. Hij was in Sicilië in 424 v. Chr. met Atheense strijdkrachten en werd vervolgens beboet door Athene om de vrede te hebben aangenomen in Sicilië, terwijl Eurymedon verbannen werd daarvoor. Dat gebeurde omdat ze smeergeld aanvaard hadden om Sicilië te verlaten, terwijl ze integendeel de controle hadden moeten nemen over het eiland.

Sthenelaidas: één van de Spartaanse ephoren tijdens de oorlogsverklaring met Athene in 432 v. Chr. Hij bracht de oorlog met Athene ter stemming op de Spartaanse Raad.

Strombichides zoon van Diotimus: Atheense bevelhebber die met een kleine vloot uitgezonden werd om de opstand in de Ionische steden te onderdrukken in 411 v. Chr. Hij werd naar Samos geduwd door Chalcideus en Alcibiades, die toen voor Sparta ageerden. Hij viel Chios aan met Onomacles en Euctemon in datzelfde jaar. Hij viel later ook Lampsacus aan, een stad die zich afgescheiden had van Athene, en hij heroverde de stad voor Athene.

Styphon zoon van Phrax: Spartaanse bevelvoerder van de belegerde Spartaanse strijdkrachten te Sphacteria in 425 v. Chr., na de dood van Epitadas en nadat Hippagretas gewond raakte.

Taurus zoon van Echetimides: Spartaanse staatsman die met de Athener Laches een wapenstilstand afsloot in 423 v. Chr.

Tellis: vader van Brasidas. Spartaanse staatsman. Hij was één van de mannen die door Sparta naar Athene gestuurd werden om het vredesverdrag met Athene te onderhandelen in 421 v. Chr.

Theanetus zoon van Tolmidus: een Plataeër die samen met Eupompides een uitbraak plande uit de belegering van de stad door de Spartanen in 428 v. Chr.

Theramenes: oligarch in Athene, zij het een gematigde oligarch, tijdens de periode van de Vierhonderd. Hij verscheen in Piraeus om daar de democratische opstand te breken van 411 v. Chr. Athene zond hem later naar Euboea om het eiland veilig te stellen tegen een Spartaanse vloot. Nadien zeilde hij naar Macedonië om de nieuwe Koning Archelaos daar te helpen in zijn belegering van Pydna. Nog later verenigde hij zich met Thrasybulus in de Hellespont. Met Thrasybulus en Alcibiades versloeg hij de Spartaanse vloot onder Mindarus te Cyzicus in 410 v. Chr. Hij viel Chalcedon aan in 408 v. Chr. met Alcibiades, maar kon de stad niet innemen. Hij werd niet tot veldheer herbenoemd in 406 v. Chr., tengevolge de val in ongenade van Alcibiades. Met Thrasybulus kloeg hij de Atheense veldheren aan die de vloot van Athene leidden in de Zeeslag van Arginusae omdat ze de Atheense zeelui die in de zee bleven gedurende een storm niet gered hadden, zodat de mannen verdronken. De veldheren werden vervolgens veroordeeld tot de dood in Athene en terechtgesteld. In 405 v. Chr., nadat Athene verslagen werd te Aegospotami, stelde hij voor om met de Spartaan Lysander op Samos te onderhandelen en hij overtuigde de Atheners ervan dat hij vooruitgang boekte. De Spartanen gingen akkoord met een voordelige overeenkomst met Athene. Later werd hij aangeduid om één van Dertig Tirannen van Athene te worden in 404 v. Chr. Nog later werd hij ter dood veroordeeld, aangeklaagd door Critias.

Therimenes: Spartaanse bevelhebber die in 411 v. Chr. de admiraal Astyochus kwam helpen met schepen en geld van Syracuse en van de Peloponnesos. Therimenes gaf het bevel over de vloot over, ondertekende een verdrag met Perzië, voer weg en verdween op zee.

Thrasybulus zoon van Lycus: Thrasybulus was eerst een triërarch of kapitein van een Atheens triereem in de vloot te Samos in 411 v. Chr. Met Thrasyllus werd hij één van de voornaamste voorstanders van de democratie in de Atheense vloot van Samos. Hij en andere bevelvoerders deden te Samos de vloot zweren de democratische grondwet van Athene te volgen. Met Thrasyllus werd hij als bevelhebber van het leger te Samos aangeduid in 411 v. Chr. Hij was ook een voorstander van de terugkeer van Alcibiades, en daarom zeilde hij naar Tissaphernes en naar Alcibiades om die laatste terug te brengen naar Samos. Met Thrasyllus zeilde hij op expeditie naar Eresus om die stad te veroveren, en daarna voeren ze naar de Hellespont om de Spartaanse vloot van Mindarus aan te vallen. Ze wonnen de Zeeslag van Cynossema vóór Sestos en Abydos tegen Mindarus. Met Theramenes en Alcibiades versloeg hij opnieuw de Spartaanse vloot geleid door Mindarus te Cyzicus in 410 v. Chr. Samen met Theramenes weer, beschuldigde hij de Atheense veldheren die vochten in de Zeeslag van Arginusae. De veldheren hadden de zeelui die in de zee waren gevallen tijdens de slag niet gered, zodat ze later in een storm verdronken. De veldheren werden ter dood veroordeeld in Athene. Na de overgave van Athene en de regering van de Dertig Tirannen die door Sparta geïnstalleerd waren, vluchtte hij naar Thebes (dat toen ook een tegenstander van Sparta was

geworden). Hij stelde een leger samen en wierp de Dertig Tirannen omver in 403 v. Chr., om de volledige democratie weer in eer te herstellen in Athene.

Thrasybulus zoon van Thrason: een Athener die terugkeerde uit het leger op Samos naar Athene om Alcibiades te beschuldigen van verraad nadat Antiochus verslagen werd door de Spartaan Lysander in afwezigheid van Alcibiades.

Thrasyllus van Argos: veldheer van Argos. Hij was één van de vijf bevelhebbers van Argos die in de buurt van Nemea onderhandelden met koning Agis van Sparta om een gevecht tussen Sparta en het leger van Argos in 418 v. Chr. te vermijden. Hij slaagde er in een wapenstilstand van vier maanden overeen te komen met Sparta. Daarna werd hij verantwoordelijk gesteld voor dit verraad in Argos, en bijna tot de dood gestenigd.

Thrasyllus van Athene: Thrasyllus was een hopliet voor Athene in de vloot op Samos in 411 v. Chr. Hij werd met Thrasybulus de belangrijkste voorvechter van de democratie in de Atheense vloot van Samos. Ze deden het leger een eed zweren op de democratische grondwet van Athene. Met Thrasybulus werd hij benoemd tot bevelhebber van het leger op Samos in 411 v. Chr. Met Thrasybulus zeilde hij naar Eresus om deze stad te veroveren, en dan voeren ze naar de Hellespont om de Spartaanse vloot van Mindarus aan te vallen. Ze wonnen de Zeeslag van Cynossema nabij Sestos en Abydos tegen Mindarus. Thrasyllus bleef in Athene van eind 411 v. Chr. tot midden 409 v. Chr. Dan bracht hij een nieuw leger naar Ionië via Samos om daar steden te veroveren. In Ephesos gaf hij deze Ionische expeditie echter op, en zeilde naar de Hellespont eind 409 v. Chr. Met Alcibiades viel hij Byzantium aan in 408 v. Chr., maar toen ze probeerden om de stad door verraad van binnenuit in te nemen, mislukten ze in die opzet. Hij werd niet herkozen tot strategos of veldheer in 406 v. Chr. tengevolge de ondergang van Alcibiades, van wie hij een vriend was. Hij nam deel aan de Slag van Arginusae in 406 v. Chr., maar hij was één van de bevelvoerders die beschuldigd werden van nalatigheid om de zeelui van de gezonken triremen niet te hebben gered in een storm. Hij werd vervolgens ter dood veroordeeld en terechtgesteld, samen met Pericles de Jonge.

Thrasymilidas zoon van Cratesicles: Spartaanse navarch die tevergeefs de Atheners aanviel die geleid werden door Demosthenes op Sphacteria in 425 v. Chr. Hij kon de Spartaanse strijdkrachten van Sphacteria toen niet ontzetten.

Thucydides zoon van Olorus: Atheense veldheer, geboren omstreeks 460 v. Chr. Hij nam waarschijnlijk deel aan verschillende opdrachten in de Peloponnesische Oorlog. Tussen 430 v. Chr. en 427 v. Chr. werd hij ziek van de pest in Athene, maar hij herstelde. In 424 v. Chr. werd hij met een vloot naar de Aegeïsche Zee gezonden tegen de Spartaan Brasidas die toen Amphipolis innam. Thucydides werd gewaarschuwd van die belegering, maar hij kwam te laat uit Thasos aan om de verovering van Amphipolis te kunnen voorkomen. In 423 v. Chr. werd hij daarom verbannen uit Athene. Hij was een vermogend man, die goudmijnen bezat in Chalcidice. Hij werd de belangrijkste historicus van de Peloponnesische Oorlogen, en schreef een boek dat gedetailleerd de acties beschreef van 436 v. Chr. (de oorlog van Corcyra met Corinthe) tot ongeveer 411 v. Chr. Hij keerde terug naar Athene na twintig jaar ballingschap, om daar te sterven rond 400 v. Chr.

Thymochares: Atheense veldheer die met een vloot naar Euboea gestuurd werd om het eiland te verdedigen tegen Agesandridas. Hij werd verslagen door de Spartanen, en als gevolg daarvan kwam het eiland Euboea in opstand tegen Athene.

Timocrates: Spartaanse raadgever van de navarch Cnemus in 429 v. Chr. Hij pleegde zelfmoord in dat jaar, na de nederlaag van de Slag van Panormus tegen de Athener Phormio.

Timanor zoon van Timanthes: één van de drie bevelvoerders (met Aristeus en Callicrates) van een Corintische vloot die uitgestuurd werd om oorlog te voeren tegen Corcyra in 433 v. Chr. Hij nam deel aan de zeeslag van Leucimme.

Tisander: een man van Apodotië, die één van de Aetoliaanse vertegenwoordigers was die naar Sparta ging in 426 v. Chr. om Spartaanse hulp te vragen tegen Athene, toen hun land werd aangevallen door Demosthenes.

Tissaphernes: een hoveling van Darius, de koning van de Perzen, en satraap voor Perzië van de provincies Lydië en Carië. Hij verbleef meestal in zijn hoofdstad van Sardis. Hij steunde de Spartanen tegen de Atheners. In 411 v. Chr. onderhandelde hij met Peisander over een bondgenootschap met Athene, maar gaf uiteindelijk de voorkeur aan Sparta. Hij beloofde om een Phoenicische vloot naar Ionië te zenden om Sparta te steunen, maar die vloot voer niet verder dan Aspendus, en hij overhandigde nooit de schepen aan de Spartanen. In 408 v. Chr. werd hij als satraap vervangen door de jongere zoon van Koning Darius van Perzië, door Cyrus.

Tisias zoon van Tisimachus: Atheens veldheer. Hij werd in een expeditie naar het eiland Melos gezonden, een Spartaanse kolonie die had geweigerd om het bondgenootschap met Athene in te voeren in 417 v. Chr. Met Cleomedes belegerde hij Melos.

Tolophus: een man van Ophionië. Hij was één van de Aetoliaanse vertegenwoordigers die naar Sparta gingen in 426 v. Chr. om Spartaanse hulp te vragen tegen Athene toen hun land werd aangevallen door Demosthenes.

Xenares: ephor in Sparta in 421 v. Chr. tot 420 v. Chr. Met Cleobulus adviseerde hij de Boeotiërs tot het aangaan van een bondgenootschap met Argos, met het doel om deze alliantie later in het grotere bondgenootschap van Sparta te doen opgaan.

Xenocles zoon van Euthycles: bevelhebber van het Corintische leger dat naar Ambracië werd gezonden in 425 v. Chr.

Xenon: bevelvoerder van Boeotië die in 413 v. Chr. door de Spartaanse alliantie naar Sicilië werd gezonden met een leger van hoplieten ter ondersteuning van Syracuse.

Xenophon zoon van Euripides: met Hestiodorus en Phanomachus was hij één van de Atheense bevelhebbers die vrede maakten te Potidaea en die de stad tot overgave dwongen in 429 v. Chr. Hij vocht tegen de Chalcidicers in Thracië en tegen de Bottieërs. Hij werd gedood in de Slag bij Spartolus in Bottiaea datzelfde jaar.

Xenophon zoon van Gryllus: Xenophon leefde van ca. 428 v. Chr. tot ca. 354 v. Chr. Hij was een Atheense historicus en veldheer van Atheense troepen. Hij verliet Athene in 401 v. Chr. en werd formeel verbannen in 399 v. Chr., waarschijnlijk tengevolge zijn bindingen met de Dertig Tirannen. Zijn verbanning werd echter ingetrokken in 368 v. Chr. Hij bewonderde Sparta. Hij schreef verschillende boeken over de leer van Socrates, van wie hij een student was. In 400 v. Chr. nam hij als huurling deel aan de expeditie van Cyrus de Jongere tegen diens broer Artaxerces om de Perzische troon te veroveren. De poging mislukte, en Xenophon

leidde de Griekse huurotroepen terug naar Griekenland. Vanaf 399 v. Chr. tot 394 v. Chr. streed hij voor Sparta. Hij kan zelfs gevochten hebben tegen Athene in de Slag bij Chaeronea in 394 v. Chr. Hij leefde in ballingschap van Athene tot 365 v. Chr., toen hij mocht terugkeren. Vervolgens woonde hij in Athene tot aan zijn dood. Hij schreef een boek, de 'Hellenica', dat het werk van Thucydides over de geschiedenis van de Peloponnesische Oorlog voortzette.

Overzicht van de Peloponnesische Oorlog

De afkorting “v. Chr.” betekent ‘vóór Christus’.

436 v. Chr.: een burgeroorlog woedt in Epidamnus. De aristocratische partij werd daar verdreven uit de stad, maar samen met de niet-Griekse Illyriërs (Taulantianen) viel de partij weer de stad aan. Epidamnus vroeg hulp in die strijd aan Corcyra, waar hun stichters vandaan kwamen, maar Corcyra weigerde om te helpen. De democraten van Epidamnus deden vervolgens een beroep op Corinthe, de oprichters van Corcyra en dus ook van Epidamnus. Corinthe stuurt kolonisten en troepen ter versterking van de stad. Corcyra zendt daarna een ultimatum aan Epidamnus, gesteund door de kracht van haar honderdtwintig oorlogsschepen: de democraten van Epidamnus moeten het garnizoen evenals de Corintische kolonisten terugsturen, en de verbannen aristocraten weer opnemen als bestuur. Corcyra stuurt in 436 v. Chr. veertig triremen naar Epidamnus. Ambassadeurs van Corcyra komen te Corinthe aan, maar Corinthe weigert een overeenkomst. Corinthe stuurt vijftienzeventig schepen met duizend hoplieten naar Epidamnus. Corcyra onderschept deze met tachtig schepen. Bij de Slag van Leucimme wordt Corinthe verslagen. Later geeft Epidamnus zich over aan Corcyra.

435-434 v. Chr.: Corinthe bereidt zich voor op een nieuwe oorlog met Corcyra en bouwt een vloot.

September 433 v. Chr.: gezanten van Corcyra en van Corinthe komen aan te Athene. Zij spreken op een vergadering van de Atheners op de Pnyx. Athene vormt een defensieve alliantie met Corcyra, omdat Corcyra een machtige vloot van schepen bezit. De Slag bij Sybota wordt gevoerd tussen Corcyra en Corinthe. Tien schepen van Athene nemen deel in die slag, maar nauwelijks, en later in de slag komen nog twintig andere Atheense schepen aan. De vloot van Corinthe wordt verslagen omdat ze zich terugtrekken in angst voor een oorlog met Athene, maar hun schepen blijven meestal ongedeerd.

Winter 433 tot 432 v. Chr.: Athene stuurt een ultimatum aan Potidaea. Het Megarisch decreet wordt afgegeven door Athene: de Megariërs worden geweerd uit de havens van het Atheens rijk en uit de Atheense Agora (waar alle zaken worden gedaan).

Lente 432 v. Chr.: de Atheners sturen een vloot, die zij eerder naar Macedonië hadden gezonden, om Potidaea aan te vallen. Potidaea komt in opstand tegen Athene. Begin van de belegering door Atheense troepen van de stad Potidaea.

Late lente 432 v. Chr.: het Atheens leger van Macedonië en Potidaea verovert de stad Therme. Het belegert Pydna.

Begin van de zomer 432 v. Chr.: aankomst van Aristeus met een Corintische strijdkracht in Potidaea. Callias komt van Athene met een nieuw leger. De Veldslag bij Potidaea heeft plaats tussen de Atheense en de Corintische legers en ook het leger van Potidaea; Callias haalt de overwinning, maar hij sneuvelt in die slag.

Juli 432 v. Chr.: de Spartaanse ephoren roepen de Spartaanse Volksvergadering bijeen. Gezanten van Athene spreken ook op die Vergadering. Sparta stuurt verschillende gezanten naar Athene en vragen om de vrede te bewaren.

Winter 432 v. Chr. tot 431 v. Chr.: de Atheense veldheer Phormio komt met een nieuw Atheens leger te Potidaea aan. De Atheners bouwen vanaf de zomer tot de winter twee muren om de stad, om Potidaea af te sluiten van het land en de zee.

Maart 431 v. Chr.: Thebes valt de stad Plataea aan.

Eind mei 431 v. Chr.: Koning Archidamus van Sparta valt Attica en Athene aan. Hij verovert Onoe. Hij verwoest Attica. De Atheners landen op de Peloponnesische kust ter vergelding. De stad Methone wordt gered door Brasidas.

Zomer 431 v. Chr.: Koning Perdiccas van Macedonië krijgt de stad Therme terug van de Atheners en hij vervoegt het leger van Phormio leger te Potidaea.

Eind van de zomer 431 v. Chr.: Phormio verlaat Potidaea met zijn leger omdat de omsingeling van de stad een feit is. De Corintische bevelhebber Aristeus vertrekt eveneens uit Potidaea.

Winter 431 v. Chr.: de Atheners houden de belegering van Potidaea in stand.

Lente 430 v. Chr.: de pest breekt uit in Athene omdat veel bevolking van het platteland naar binnen de muren van Athene gevlucht is, zodat de stad overbevolkt geraakt.

Zomer 430 v. Chr.: de Atheense veldheren Hagnon en Cleopompus komen met een nieuw leger in Chalcidice en Potidaea aan. Ze proberen de stad in te nemen, maar falen. Het beleg van Potidaea blijft duren, ook na het vertrek van dit nieuw leger.

Einde zomer 430 v. Chr.: Aristeus wordt gevangen genomen en terechtgesteld in Athene.

Late herfst 430 v. Chr.: Hagnon en Cleopompus keren terug met hun leger van Potidaea naar Athene.

Winter 430 tot 429 v. Chr.: verovering van Potidaea door de Atheners na een belegering van twee en een half jaar. Veel Atheense strijders bleven weg van huis sinds de winter van 433/432 v. Chr. Veldheren voor Athene waren toen Xenophon, Hestiodorus en Phanomachus. Potidaea ontvangt goede voorwaarden voor de overgave, zodat de Atheense veldheren in Athene zich voor een gerecht moeten verantwoorden, maar ze worden vrijgesproken. De veldheer Phormio vaart met een vloot naar Naupactus voor Athene.

Begin 429 v. Chr.: de Atheense legers keren terug uit Potidaea. Er is nog steeds de pest in Athene.

Lente 429 v. Chr.: Pericles wordt opnieuw verkozen tot strategos of veldheer van Athene.

Mei 429 v. Chr.: Sparta valt de stad Plataea aan onder koning Archidamus. Belegering van Plataea. Opstand in Chalcidice. Athene stuurt haar veldheer Xenophon en twee andere veldheren met tweeduizend hoplieten en tweehonderd ruiters cavalerie om de opstand neer te

slaan. Aanval op Spartolus. De Olynthiërs komen om te helpen, zodat Athene de strijd met vierhonderd dertig doden waaronder haar veldheren verliest.

Juli 429 v. Chr.: Pericles weer aan het bewind in Athene. Hij zal nog slechts een paar maanden leven tot ook hij slachtoffer valt van de pest.

September 429 v. Chr.: de Spartanen bouwen een belegeringsmuur rond Plataea. De Ambracioten willen dat Sparta Acarnania zou aanvallen. Cnemus van Sparta valt Stratus aan, een stad van Acarnanië, maar Cnemus wordt er verslagen. Versterkingen voor Cnemus werden door Sparta uitgestuurd met zevenenveertig triremen, maar Phormio valt die vloot aan met twintig schepen van Athene nabij Rhium. In de Antvirhium Veldslag wordt Sparta verslagen. Sparta stuurt dan drie adviseurs (xymbouloi) naar Cnemus, waaronder Brasidas.

Oktober 429 v. Chr.: Phormio vlucht met zijn vloot naar Naupactus. Hij verslaat de Spartaanse vloot daar en krijgt een standbeeld op de Acropolis. Hij ligt begraven in de begraafplaats van de Atheense Staat op de weg naar de Academie, in de buurt van het graf van Pericles.

November 429 v. Chr.: een Peloponnesisch plan om Piraeus aan te vallen wordt opgezet te Sparta. Dit plan wordt geformuleerd door Cnemus en Brasidas. De Spartanen verwoesten Salamis, maar ze trekken zich nadien terug. De Spartanen slagen er niet in zeeslagen te winnen bij Naupactus en Procis tengevolge hun gebrek aan ervaring op zee.

Eind 429 v. Chr.: Pericles verliest zijn zuster, zijn wettige zonen Xanthippus en Paralus aan de pest. Hij vraagt het burgerschap aan voor de jonge Pericles, zijn zoon door Aspasia (die niet Atheense was). Kort nadien bezwijkt Pericles sterft aan de pest.

Winter 429 tot 428 v. Chr.: Sitalces, Koning van de Thraciërs valt Perdiccas, Koning van Macedonië aan. Hij valt de Chalcidicische steden in de buurt aan. De Atheners sturen geen hulp, geen vloot naar Sitalces, zodat de koning van Thracië terugkeert naar zijn land.

Januari 428 v. Chr.: op het eiland Lesbos, zoekt de stad Mytilene die onder de heerschappij van een oligarchie is hoewel bondgenoot van Athene, alle steden van Lesbos te verenigen onder Mytileens leiderschap.

Juni 428 v. Chr.: Athene plant om een vloot van veertig triremen rond de Peloponnesos te sturen, maar deze worden verstuurd naar Lesbos om de Democratische stad Methymna te beschermen.

Augustus 428 v. Chr.: Olympische Spelen. De Peloponnesische alliantie komt samen, na de sluiting van de Olympische Spelen in de Altis van Zeus. De Spartanen beslissen daar om Mytilene te helpen. Athene stuurt honderd triremen om de Peloponnesische kust te teisteren, en dus moet de Spartaanse vloot die naar Lesbos gestuurd werd terugkeren. Die vloot kan de Mytilenen daarom geen hulp bieden. De strategos Paches van Athene zeilt met duizend strijders om een belegeringsmuur rond Mytilene te bouwen.

Winter 428 tot 427 v. Chr.: de belegering van Mytilene door de Atheners. Als gevolg van een financiële crisis in Athene, vraagt de stad een verhoging van de toelage aan haar bondgenoten. Athene stuurt een vloot van twaalf schepen om de nieuwe toelage te verzamelen.

Lysicles wordt vermoord in deze expeditie. Athene heft dan een eigen directe belasting, de 'eisphora'. De Spartanen sturen Salaethus naar Mytilene om de stad te verwittigen van de komende Spartaanse aanvallen om Mytilene te ontzetten.

Begin 427 v. Chr.: Corinthe stuurt haar gevangenen van Corcyra terug naar huis. Deze mannen beloofden echter trouw aan Corinthe, zodat deze fractie de macht probeert over te nemen te Corcyra. De democraat Peithias wordt beschuldigd van verraad, maar vrijgesproken, en daarna toch gedood. De oligarchen met Nicostratus winnen de macht, en de democraten worden verslagen. Een Spartaanse vloot van drieënvijftig schepen onder Alcidas, met Brasidas onder de xymbouloi, vaart naar Corcyra, en deze vloot raakt slaags met zestig schepen van Corcyra en twaalf Atheense schepen. De vloot van Corcyra worden verslagen, maar de Spartaanse vloot wordt teruggedreven door het nieuws van een naderende Atheense vloot van zestig schepen onder Eurymedon zoon van Thucles. Eurymedon krijgt controle van Corcyra en komt niet tussen gedurende zeven dagen terwijl de democraten alle oligarchen van Corcyra doden.

Late lente 427 v. Chr.: de Spartanen vallen weer Attica binnen. Koning Archidamus is echter stervende en zijn zoon Agis te jong, dus Cleomenes, de broer van de verbannen koning Pleistoanax, leidt de legers. De Spartaanse navarch Alcidas zeilt naar Lesbos met tweeënvertig triremen. Zoals in 430 v. Chr., wordt Attica weer verwoest door de Spartanen.

Mei 427 v. Chr.: Mytilene geeft zich over aan Athene. De Mytilense oligarchen en Salaethus worden gevangen genomen en naar Athene gevoerd.

Zomer 427 v. Chr.: Athene stuurt een schip om Paches te bevelen alle Mytileners te doden. Maar in een tweede vergadering van Athene wint Diodotus het pleit van Cleon en een tweede schip wordt verzonden direct na het eerste met het tegenbevel de bevolking niet te vermoorden. Toch doet Cleon een tweede motie stemmen om duizend gevangen mannen van Mytilene te doden.

De Atheense volksvergadering kiest twee nieuwe veldheren: Eurymedon en Demosthenes, die een moediger en drastischer beleid beloven in Athene.

Nicias grijpt het eiland Minoa voor de kust van Megara. Plataea geeft zich over aan Sparta. Plataea wordt vernietigd door de Thebanen.

September 427 v. Chr.: de Atheners zenden twintig oorlogsschepen onder Laches en Charoeades naar Sicilië, op instigatie van Cleon, om de levering van graan vanuit de Peloponnesos te voorkomen.

Oktober 427 v. Chr.: tweede uitbraak van de pest in Athene.

Het Siciliaanse expeditieleger van Athene blijft eerst bij Rhegium in Italië. Laches valt de Liparische eilanden aan. De Atheners helpen de stad Leontini tegen haar rivaal Syracuse. Laches verovert Messina en vraagt om versterkingen van Athene. Athene stuurt dan veertig oorlogsschepen onder Pythodorus. Pythodorus zeilde onmiddellijk uit van Athene. Sophocles en Eurymedon zeilen wat later met de rest van het leger.

Mei 426 v. Chr.: Sparta stuurt Koning Agis uit om Attica te verwoesten. Er gebeuren echter aardbevingen onder weg, zodat het zeer bijgelovige Spartaans leger terug naar huis keert.

Zomer 426 v. Chr.: Sparta sticht een nieuwe kolonie op Heraclea in Trachis, dicht bij Thermopylae. Brasidas was de aanstichter hiervan, zodat hij Euboea kon aanvallen. De Thessaliërs vallen echter onophoudelijk Heraclea aan, zodat de kolonie niet gedijt. Athene stuurt Nicias met zestig schepen en tweehonderd hoplieten tegen het eiland Melos. Hij faalt daar en valt Tanagra aan, zeilt nadien terug naar huis.

Het leger van Hipponicus en Eurymedon is ook terug in Athene.

Athene stuurt dertig schepen rond de Peloponnesos onder Demosthenes en Procles, met tien toegevoegd hoplieten in elk schip. Ze vernietigen Leucas. De Messeners uit Naupactus vragen Demosthenes om de Aetoliërs aan te vallen. In het leger van Demosthenes trekken de strijders van Corcyra, van Locrië en Acarnanië zich terug. Te Aegitium verovert Demosthenes wel de stad, maar hij wordt in een hinderlaag gelokt en van zijn driehonderd hoplieten worden er honderdtwintig gedood. Demosthenes trekt zich terug op Naupactus.

Sparta stuurt drieduizend strijders naar het centrum van Griekenland tegen de Locriërs. De Acarnaniërs helpen de Atheners vervolgens onder Demosthenes, en de Spartanen zien af van hun plannen om Naupactus te veroveren.

Herfst 426 v. Chr.: een leger van 10.000 Ambraciërs vallen Amphilochië in. Ze nemen de stad Olpae.

De Acarnaniërs onderscheppen een Spartaans leger onder Eurylochus. Ze vragen Demosthenes om hun troepen te leiden. Eurylochus voegt zich bij de Ambraciërs op Olpae. Demosthenes wacht vijf dagen en legt dan een hinderlaag voor het Spartaans leger. De Spartanen worden verslagen en de twee veldheren van Sparta, Eurylochus en Macarius, worden gedood. Dit is een grote overwinning voor Athene, want Demosthenes had slechts een klein leger. De Spartanen en Ambraciërs worden belegerd in Olpae maar ze kunnen vluchten, hoewel velen gedood worden. Het tweede Ambraciaans leger wordt ook verslagen door Demosthenes.

Winter 426 v. Chr.: Demosthenes keert terug naar Athene. Een vloot van twintig Atheense schepen keert terug naar Naupactus. Ambracië ontvangt versterkingen uit Corinthe.

Voorjaar 425 v. Chr.: Athene stuurt veertig schepen onder Sophocles en Eurymedon naar Sicilië om Pythodorus helpen, maar ze moeten eerst rond de Peloponnesos varen.

Op Sicilië wordt Messina heroverd door Syracuse.

Er is een nieuwe opstand op Corcyra. De navarch van Sparta, Thrasymelidas, keert terug van Corcyra met zijn vloot.

Koning Agis leger keert terug van het verwoeste Attica.

Demosthenes mag zijn schepen gebruiken om rond de Peloponnesos te varen, zodat hij aanmeert op Coryphosium (Pylos). De Atheense vloot verhuist van Zacynthus naar Pylos. Demosthenes omsingelt een belangrijk Spartaans leger op het eiland Sphacteria. Demosthenes wint een overwinning op de zee en te land.

Als gevolg hiervan stelt Sparta vrede voor: voor de uitwisseling van de omsingelde Spartanen van Sphacteria stellen zij voor een defensieve en offensieve alliantie met Athene voor. Maar de Atheense demagoog Cleon doet de onderhandelingen afbreken. Athene stuurt twintig meer schepen naar Pylos onder Cleon. Cleon neemt verschillende geallieerde troepen met hem.

Midden zomer 425 v. Chr.: de Spartanen geven zich over te Sphacteria. Tweehonderd tweeënnegentig Spartanen van de homoioi worden gevangen genomen door Athene. De Atheners dreigen deze te doden als Sparta weer Attica binnenvalt. Dit is een triomfperiode voor Cleon.

Zomer 425 v. Chr.: Nicias valt het Corintische grondgebied binnen, vergezeld van twee andere veldheren en met een vloot van tachtig schepen, tweeduizend hoplieten en tweehonderd ruiters. Hij verslaat de Corintiërs en valt Troezen en Halieis aan. Sophocles en Eurymedon te nemen de vloot naar Corcyra, waar de oligarchen zich overgeven.

Winter 425 tot 424 v. Chr.: te Naupactus nemen de Atheners de Corintiër Anactorium gevangen. Athene neemt Spartaanse gezanten gevangen die naar Perzië werden om hulp te vragen voor Sparta.

Lente 424 v. Chr.: de Atheense volksvergadering kiest Cleon, Demosthenes en Lamachus als veldheren. Maar ze kiest ook als veldheren Nicias, Nicostratus en Autocles evenals de historicus Thucydides zoon van Olorus, die tegenstanders zijn van Cleon.

Begin mei 424 v. Chr.: Nicias, Nicostratus en Autocles varen met zestig triremen, tweehonderd hoplieten, ruitery en geallieerde troepen naar Cythera, de haven van Sparta met Egypte, om Cythera te veroveren. Zij bouwen Atheense bolwerken rond de Peloponnesos en nemen Cythera in. Thyrea wordt verbrand en verwoest.

Op Sicilië, stelt Hermocrates van Syracuse tijdens de conferentie te Gela voor een verenigd Sicilië op te richten. In Athene worden Sophocles en Pythodorus verbannen, en Eurymedon wordt beboet om een vrede met Syracuse te hebben aanvaard.

Zomer 424 v. Chr.: Athene voert verschillende offensieven uit.

Juli 424 v. Chr.: Athene lanceert aanvallen op Megara. Hippocrates en Demosthenes proberen om de muren die Megara met Nisaea verbinden te veroveren, maar Brasidas komt met een Spartaans leger ter versterking aan. De Atheners nemen wel een deel van de muren van Megara in, maar ze worden verdreven en keren terug naar Nisaea. Megara wordt nog meer de bondgenoot van Sparta.

Begin augustus 424 v. Chr.: Athene komt in actie tegen Boeotië, onder de veldheren Demosthenes en Hippocrates, en met de hulp van de democraten daar. Ze willen Siphae, Thespis en Chaeronea veroveren. Een deel van het Atheens leger verzamelt zich te Delium.

Midden augustus 424 v. Chr.: Brasidas wordt door Sparta met zevenhonderd heloot hoplieten en duizend huurling hoplieten van de Peloponnesos naar Thracië gezonden. Hij beweegt zich naar Amphipolis, een stad die belangrijk is voor Athene als een belangrijke locatie van strategische materialen zoals hout, goud en zilver. Athene verklaart Perdiccas, Koning van Macedonië, een vijand.

Eind augustus 424 v. Chr.: Brasidas is met een Spartaans leger in Acanthus, een Chalcidisch schiereiland.

Begin november 424 v. Chr.: De Athener Demosthenes valt Siphae aan met veertig schepen, in de hoop zijn krachten te bundelen met Hippocrates, maar de Boeotiërs komen het plan te weten, zodat hun legers Chaeronea en Siphae bezetten. Demosthenes en Hippocrates zijn nog niet klaar voor een grote aanval, en ze blijven in Delium. Hippocrates voltooit een fort te Delium. Hij heeft zeventuizend hoplieten en twintigduizend metieken, evenals buitenlandse, geallieerde troepen. Hij stuurt zijn leger gedeeltelijk terug naar Athene.

November 424 v. Chr.: Pagodas zoon van Aeolidas, bevelhebber van de Boeotische legers, levert een veldslag tegen de Atheners te Delium. Hij maakt gebruik van een nieuwe tactiek: een zeer diepe vleugel van vijftwintig rijen in de falanx in plaats van de gebruikelijke acht, en met die macht verplettert hij de Atheense vleugel. Athene wordt verslagen te Delium en faalt in het plan Boeotië te veroveren.

December 424 v. Chr.: Brasidas valt Amphipolis aan. Eucles, de Atheense commandant daar, vraagt Thucydides hem te komen helpen, maar Thucydides komt te laat aan, en Brasidas heeft al Amphipolis ingenomen. Thucydides wordt aangeklaagd voor verraad door Cleon in Athene zodat de veldheer uit de stad verbannen wordt. Opstanden ontstaan tegen de Atheners in de rest van Thracië.

Lente 423 v. Chr.: de Atheners zijn bereid te praten over een vredesverdrag met Sparta en haar bondgenoten. Zij stellen een jaar wapenstilstand voor.

Eind maart 423 v. Chr.: Sparta aanvaardt een jaar wapenstilstand. Mende en Scione komen in opstand en Brasidas trekt met een leger naar Scione. De Spartanen verbreken hun alliantie met Perdiccas. Nicias en Pisistratus bewegen zich naar Mende en Scione, en ze zetten een basis op in Potidaea. Ischagoras van Sparta wordt naar Thracië gestuurd.

Augustus 422 v. Chr.: einde van een jaar wapenstilstand tussen Athene en Sparta. Athene stuurt dertig schepen, twaalfhonderd hoplieten, driehonderd ruiters en nog mer geallieerde troepen om Amphipolis te heroveren. Cleon leidt dit leger. Cleon neemt Torone en Galepsus.

Brasidas leidt het Spartaans leger tegen Cleon. In een veldslag, verloren door de Atheners, worden zowel Cleon als Brasidas gedood. De nieuwe Spartaanse bevelhebber is Ramphias.

Winter 422 tot 421 v. Chr.: vredesbesprekingen tussen Athene en Sparta.

Maart 421 v. Chr.: de vrede wordt verklaard voor vijftig jaar tussen Athene en Sparta. De vrede wordt getekend door Athene op 12 maart van 421 v. Chr. Deze vrede wordt de Vrede van Nicias genoemd.

421 v. Chr. tot 414 v. Chr.: De Vrede van Nicias duurt acht jaar, geen vijftig jaar. De centrale figuur in deze periode van vrede in Athene is Nicias. De vrede wordt formeel beëindigd in 414 v. Chr.

421 v. Chr.: tijdens de vredesperiode tussen Sparta en Athene, stellen magistraten van Corinthe en Argos voor om een nieuw verbond te stichten, het Verbond van Argos, waarin ook de Eleianen en de Mantineërs zullen toetreden. Athene verovert Scione, dat belegerd werd al van vóór de sluiting van de vrede, maar Amphipolis blijft in vijandelijke handen. De Spartaanse koning Pleistoanax leidt zijn leger naar Parasia, ten westen van Mantinea, om deze stad te helpen tegen de Mantineërs. De Spartanen verblijven in de regio tussen Elis en Mantinea.

Herfst 421 v. Chr.: er worden nieuwe ephoren verkozen bij Sparta. In Athene willen Xenares en Cleobulus het vredesverdrag met Sparta verbreken.

Maart 420 v. Chr.: Sparta gaat een nieuw verdrag met Boeotië aan om Atheense aanvallen te voorkomen.

Lente 420 v. Chr.: Alcibiades wordt voor de eerste maal tot veldheer of strategos verkozen. Hij is ongeveer 32 jaar oud. Een oorlogsfractie wordt verder samengesteld in Athene, bestaande uit Hyperbolus en Cleobulus. Alcibiades stelt zich tegen Nicias op over de vernietiging van Panactium en over het bondgenootschap van Sparta met Boeotië. Hij nodigt Argos uit om naar Athene te komen om een bondgenootschap met zijn stad te bespreken. Sparta stuurt Leon, Philocharidas en Endius naar Athene om te voorkomen dat een alliantie tussen Athene en Argos getekend wordt. Alcibiades bedriegt de Spartaanse ambassadeurs. Een aardbeving voorkomt uiteindelijk het bondgenootschap, en de Spartaanse ambassadeurs keren terug naar Sparta. Nicias wordt vervolgens naar Sparta gestuurd om het vredesverdrag te bevestigen en veilig te stellen, maar hij slaagt daar niet in. Athene ondertekent een non-agressie en defensief bondgenootschap voor honderd jaar met Argos, Elis en Mantinea, die Peloponnesische democratieën. Dit is een triomf voor Alcibiades.

Eind juni 420 v. Chr.: de oorlogsgroep in Athene is boos tengevolge de vernietiging van het fort van Panactum, dat Athene had gehoopt intact te kunnen weerkrijgen in de Vrede van Nicias. Hyperbolus zoon van Antiphanes ageert als lid van de Raad en als een veldheer.

Zomer 420 v. Chr.: Olympische Spelen. Het Olympische Hof van de Eleianen maakt dubieuze aanklachten tegen de Spartanen en verbiedt hen uit de Spelen. De Eleianen beschermen Olympia met troepen, geholpen door Atheense ruitery en duizend hoplieten uit Argos, met tweeduizend mannen uit Mantinea. De Spartaanse Lichas zoon van Archelaos, die voordien twee maal winnaar op de Olympische Spelen was geweest, stelt voor zijn wagen aan de Thebanen te geven en zijn paarden in hun naam te laten rennen in de Spelen, waarna zijn paarden inderdaad winnen. De Eleianen zijn woedend over dit feit.

Winter 420 v. Chr. tot 419 v. Chr.: de kolonisten van Heraclea worden verslagen door de Thessaliërs, en de Spartaanse gouverneur wordt gedood. De Thebanen nemen de controle over de stad. Sparta is dan ook boos op Thebe.

Zomer 419 v. Chr.: Alcibiades wordt herkozen tot veldheer. Hij leidt een klein leger van Atheense hoplieten en boogschutters in de Peloponnesos. Koning Agis van Sparta brengt zijn leger naar Mantinea en Elis. Corinthe voorkomt dat Alcibiades een fort bouwt in Rhium, tegenover Naupactus. Sparta oefende druk uit op Corinthe, omdat een fort te Patrae en Rhium de monding van de Golf van Corinthe zou hebben afgesloten. De strijders van Argos vallen gebieden van Epidaurus aan op instigatie van Alcibiades. De Spartaanse koning Agis brengt zijn leger in Arcadië en Elis. Athene roept een conferentie bijeen op Mantinea om de vrede te bespreken. Alcibiades kiest militaire aanwezigheid en diplomatie in plaats van een veldslag tussen hoplieten. De Spartanen dreigen Epidaurus aan te vallen, maar Agis trekt zich terug met zijn leger.

Winter 419 tot 418 v. Chr.: de Spartanen stuurt driehonderd hoplieten om Epidaurus te versterken.

Lente 418 v. Chr.: de politieke intriges van Alcibiades om onmiddellijke en beslissende voordelen te winnen op Sparta in de Peloponnesos mislukken. Nicias en zijn vrienden worden verkozen als veldheren voor 418 v. Chr., en niet Alcibiades. De Atheense Volksvergadering stemt tegen avonturen, maar blijft zich inzetten om Argos te helpen.

Zomer 418 v. Chr.: Koning Agis van Sparta leidt achtduizend hoplieten, het volledige Spartaanse leger, strijders van Tegea en trouwe Arcadiërs tegen Argos. Dit leger bestaat in totaal uit twaalfduizend hoplieten, vijfduizend licht bewapende troepen en duizend ruiters. Argos heeft zeventenduizend hoplieten, plus drieduizend Eleianen en tweeduizend Mantineërs. Athene belooft duizend hoplieten en driehonderd ruiters naar Argos te sturen. Agis trekt zich echter terug met zijn leger naar Phlius. Het leger van Argos splitst in twee delen. De twee veldheren van Argos, Thrasyllus en Alciphron, spreken met Koning Agis en ze sluiten een wapenstilstand voor vier maanden af, zodat er geen veldslag komt. In Argos lopen de hartstochten hoog op als gevolg van deze wapenstilstand; Thrasyllus wordt gestenigd. Ook Sparta is boos, en een grote blaam wordt aan King Agis gegeven.

Einde zomer 418 v. Chr.: Alcibiades komt te laat in Argos aan. Hij voert aan dat de burgers van Argos geen recht hadden om een wapenstilstand af te sluiten zonder overleg met hun bondgenoten.

Elis en Mantinea worden overgehaald om Orchomenus in Arcadië aan te vallen, Argos vervoegt hen, en Orchomenus wordt veroverd.

Koning Agis belooft wraak, maar tien xymbouloi moeten hem adviseren op zijn veldtochten. De Oligarchen van Argos beloofden de stad in de Spartaanse alliantie te brengen, maar dat wordt niet verwezenlijkt.

Eind augustus 418 v. Chr.: Tegea plant om zich bij Argos aan te sluiten. Koning Agis is op de mars met zijn leger. De Eleianen scheuren zich af van hun bondgenoten. Agis stuurt een deel van zijn leger om Sparta te verdedigen.

Agis strijdt in de Slag bij Mantinea, en wint een grote overwinning. De Atheners en de elite van duizend hoplieten van Argos worden niet vernietigd, maar hun twee Atheense veldheren, onder wie Laches, worden gedood.

November 418 v. Chr.: Sparta stuurt Lichas, de proxenos van Argos naar die stad om een vredesverdrag aan te bieden. Lichas vindt Alcibiades bij Argos, maar de burgers van Argos betuigen hun akkoord met het Spartaans verdrag. Het verdrag laat alle gijzelaars vrij, en Argos geeft Orchomenus op en verlaat Epidaurus. Dit is een erge klap voor de Democratische Liga met Athene. Een leger van duizend hoplieten van Argos en duizend Spartaanse hoplieten nemen Sicyon in en brengen er een oligarchie aan de macht. De democratie wordt beëindigd te Argos en een oligarchie komt in de plaats. De schema's en intriges van Alcibiades hebben gefaald.

Lente 417 v. Chr.: Nicias en Alcibiades worden opnieuw verkozen tot veldheren. Het beleid van Alcibiades is verder zijn vrienden te ondersteunen in Argos. Het beleid van Nicias is echter zich af te keren van de Peloponnesos en om Chalcedon en de Thracische gebieden terug te winnen.

Maart 417 v. Chr.: de Democratische Liga van de Peloponnesos is ten einde. Alcibiades blijft intrigeren in Argos.

Mei 417 v. Chr.: den Atheens plan wordt ontwikkeld om campagne te voeren tegen Chalcidice en Amphipolis, onder het bevel van Nicias. Koning Perdiccas van Macedonië weigert om deel te nemen. Athene legt een blokkade aan de Macedonische kust, maar geraakt tot geen reële verwezenlijkingen, zodat het plan mislukt.

Augustus 417 v. Chr.: de democraten van Argos rebelleren en verdrijven de oligarchen. Sparta, dat haar Gymnopaedia Festival viert, reageert niet.

Einde zomer 417 v. Chr.: Argos bouwt muren rond haar stad. Koning van Sparta Agis stuurt een leger om de muren te vernietigen. Agis neemt de mannen van de stad Hysiae, die tot Argos behoort, gevangen en doodt hen. De strijders van Argos vallen Phlius aan.

Lente 416 v. Chr.: Alcibiades wordt opnieuw verkozen tot veldheer van Athene. Hij brengt een Atheense vloot naar Argos om driehonderd vermoedelijke Spartaanse sympathisanten te verwijderen uit de stad.

Athene stuurt een expeditie tegen het eiland Melos. Melos was een bondgenoot van Athene, maar ook een Dorische kolonie van Sparta. Melos weerde al een aanval door de Atheners af in 427 v. Chr. Athene valt nu aan met achtendertig schepen, twaalfhonderd hoplieten, driehonderd boogschutters en vijftienhonderd geallieerde hoplieten. Alcibiades ondersteunde of stelde zelfs de belegering voor, en Nicias verzet zich er niet tegen. Melos geeft zich over en al de mannen worden gedood, de vrouwen en kinderen worden als slaven verkocht.

Maart 416 v. Chr.: Hyperbolus valt ten prooi aan ostracisme en wordt verbannen uit Athene. Hij probeerde Alcibiades en Nicias aan te vallen in de volksvergadering.

Najaar van 416 v. Chr.: Alcibiades laat zeven strijdswagens rennen in de Olympische Spelen. Ook Nicias stelt zijn rijkdom te toon.

Winter 416 v. Chr.: Segestra en Leontini van Sicilië vragen Athene om hulp tegen Selinus en Syracuse.

Maart 215 v. Chr.: De Atheense Volksvergadering bespreekt het verzoek om hulp van Segestra. De Volksvergadering besluit zestig schepen onder Alcibiades, Nicias en Lamachus naar Sicilië te zenden. Alcibiades is enthousiast voor de expeditie, maar Nicias pleit er tegen, en vraagt om honderd schepen en vijfduizend hoplieten. De Volksvergadering geeft Nicias wat hij vraagt, maar draagt hem op de campagne tegen Sicilië te leiden.

Begin juni 415 v. Chr.: de beelden van Hermes worden verminkt in Athene, een religieuze misdaad, en omdat Hermes de god is van de reizigers, wordt dat beschouwd als een slecht voorteken voor de expeditie naar Sicilië. Het zou een poging kunnen betekenen om de geplande expeditie naar Sicilië te beletten uit te varen. Er gebeurt een onderzoek van de Volksvergadering, waarin Pythonicus Alcibiades beschuldigt. Alcibiades biedt aan om berecht te worden, maar de Volksvergadering stemt om hem te laten vertrekken naar Sicilië met de vloot.

Eind juni 415 v. Chr.: De expeditie naar Sicilië zeilt uit Athene en maakt een eerste halte te Corcyra.

De Siciliaanse expeditie bestaat van honderd vierendertig triremen, vijfduizend honderd hoplieten, zevenhonderd thetes die dienen op de schepen, dertienhonderd licht bewapende troepen, dertig ruiters en dertig vrachtschepen beladen met benodigdheden.

Teucus, een verdachte in de geschiedenis van de Hermes beeldjes, keert terug naar Athene en hij noemt negenentwintig mannen die de beeldjes van Hermes aanvielen, waaronder ook Alcibiades. Eén man wordt terechtgesteld.

Diocleides getuigt ook en noemt tweeënveertig mannen. Andocides bevestigt de lijst van Teucus. De Raad ondervraagt Diocleides en stelt hem terecht.

Agariste, de vrouw van Alcmeonides, beschuldigt Alcibiades, Axiochus en Adimantus van ontheiliging.

Het Atheens staatstireem Salaminia wordt verzonden naar Sicilië om Alcibiades terug te halen om hem te doen terechtstaan in Athene.

Zomer 415 v. Chr.: de Atheners kamperen in de buurt van Leontini, en dan vorderen ze naar Catana.

De tireem Salaminia wacht Alcibiades op te Catana. Alcibiades volgt eerst de Salaminia in zijn eigen tireem, maar daarna vlucht hij landinwaarts op Thurii en vaart naar Sparta.

Alcibiades wordt in afwezigheid veroordeeld te Athene. Hij wordt ter dood veroordeeld, en al zijn bezittingen worden in beslag genomen, zijn naam in ongenade op een stele gegraveerd. Een beloning van een talent wordt op zijn hoofd gezet. De priesters van Eleusis spreken een officiële vloek over hem uit.

De Atheners vallen Hyccara in Sicilië aan en nemen de stad in. Ze winnen een eerste veldslag bij Catana. Ze winnen de Slag van Anopus, een overwinning op Syracuse, maar winnen geen strategische resultaten daardoor, omdat ze veel te weinig ruiters hebben.

Winter 415 tot 414 v. Chr.: de Atheners varen terug naar Messina.

In Sparta ondersteunt Alcibiades Syracuse en de Corintiërs. Sparta besluit echter om alleen Gylippus, een Spartaanse veldheer, met een symbolische strijdkracht naar Syracuse te zenden.

Lente 414 v. Chr.: de Atheners starten de belegering van Syracuse. Gylippus en de Corintische veldheer Gongylas snellen ter hulp. Gylippus wint een reeks kleinere overwinningen.

Zomer 414 v. Chr.: Athene valt de kust van Laconië aan, in strijd met het vredesverdrag met Sparta.

Einde zomer 414 v. Chr.: Nicias begint te geloven dat het Atheens leger in Sicilië in gevaar is. Hij wordt ziek.

Herfst 414 v. Chr.: Nicias stuurt een brief naar Athene, naar de Volksvergadering. Hij vraagt ofwel het leger terug te trekken of het te versterken. De Volksvergadering stemt om versterkingen te sturen naar Sicilië. Menander en Euthydemus worden verzonden als medeveldheren met Nicias, terwijl Demosthenes en Eurymedon de versterkingen leiden.

Maart 413 v. Chr.: Koning Agis van Sparta valt Attica aan en richt verwoestingen aan. Hij bouwt een fort te Decelea (een idee van Alcibiades), op slechts een honderdtal steden afstand van Athene, om daarmee de vlakten van Attica te beheersen, alsook de noordelijke wegen vanuit Athene.

De weg naar Euboea wordt geblokkeerd door Oropus. Het vee van Athene was op Euboea ondergebracht.

Een nieuwe oorlog begint tussen Athene en Sparta. In Attica, vluchten twintigduizend slaven uit de zilvermijnen van Laurion.

Thracische huurlingen vallen de stad Mycalessus in Boeotië aan en doden iedereen.

Syracuse verovert Plemmyrum. De Corintische bevelhebber te Syracuse, Polyanthes, bouwt zijn schepen uit met sterkere boegen en door deze constructies overheerst hij de Atheense vloot. Syracuse wint een overwinning op zee. Maar Demosthenes en Eurymedon komen aan in Sicilië met zeventig nieuwe Atheense schepen, vijfduizend hoplieten en veel benodigdheden. Demosthenes valt Syracuse aan te Epipolae, maar het Atheens leger wordt

verslagen. Demosthenes stelt voor om naar Athene terug te keren met de legers; Nicias weigert echter.

Herfst 413 v. Chr.: de Atheense vloot lijdt een grote nederlaag in de haven van Syracuse. Het Atheens leger van veertigduizend manschappen vertrekt uit de buurt van Syracuse landinwaarts. Ze bewegen zich naar Catana, voorbij de Cacyparis rivier en de Ermeus rivier. Demosthenes geeft zijn leger over en probeert zichzelf te doden. Nicias wordt op zijn beurt verslagen door Gylippus. Het volledige Atheens leger wordt gevangen genomen. De burgers van Syracuse stemmen om Demosthenes en Nicias te doden. Syracuse heeft daarmee zeventuizend gevangenen, de overblijfselen van het grote Atheens leger, en laat de mannen sterven in haar steengroeven of verkoopt ze in slavernij.

September 413 v. Chr.: Athene hoort van de Siciliaanse ramp. De Siciliaanse campagne kost Athene zelf drieduizend hoplieten, negenduizend thetes, duizenden metieken. Athene heeft nu nog negenduizend hoplieten en elfduizend thetes en drieduizend metieken. Haar vloot verloor tweehonderd zestien triremen waarvan honderd zestig rechtstreeks van Athene. Athene heeft nog steeds slechts honderd triremen. Slechts vijfhonderd talenten blijven over in haar schatkist. Demosthenes, Nicias, Eurymedon en Lamachus, haar meest ervaren veldheren, zijn gedood.

Late herfst 413 v. Chr.: Koning Agis marcheert met een Spartaans leger naar Boeotië om Heraclea te heroveren. Hij keert terug naar Decelea om de opstand van Euboea tegen Athene te ondersteunen.

Lesbos komt in opstand tegen Athene, brengt tien triremen en driehonderd neodamodeis naar Sparta.

Een delegatie van Chios en Erythrae komt naar Sparta om te vragen hun opstand tegen Athene te steunen. De Spartanen geven er de voorkeur aan Chios en Tissaphernes, satraap van Perzië in Lydië, te helpen. Ze besluiten om eerst naar Lesbos te zeilen, met een aanzienlijke vloot van veertig triremen onder leiderschap van hun admiraal Melanchidas. Chios heeft zestig oorlogsschepen. Een aardbeving in Sparta vertraagt de Spartaanse vloot echter.

Na een vergadering in Corinthe van de Peloponnesische Liga worden veldheren van de Dorische alliantie naar de Ionische steden gezonden: Chalcideus naar Chios, Alcmenes naar Lesbos en Clearchus naar de Hellespont. De Atheners nemen deel aan de Isthmische Spelen en horen van het complot.

Winter 413 tot 412 v. Chr.: vier nieuwe, onervaren veldheren worden verkozen in Athene. Een raad van adviseurs wordt aan hen toegewezen, waaronder Hagnon en Sophocles. Athene bouwt een fort bij Kaap Sounion ter bescherming van de graanschepen. Athene verlaat haar fort in Laconië. Sparta en haar bondgenoten bouwen een vloot van honderd triremen.

Juli 412 v. Chr.: de Spartaanse veldheer Alcmenes en zijn vloot worden onderschept door de Atheense vloot. Hij probeert een zeeslag te vermijden, maar wordt verslagen bij Spiraëum en gedood.

Augustus 412 v. Chr.: Alcibiades overhaalt Sparta om Chalcideus te sturen naar Ionië, en hij vaart mee. Hij zocht de woede van Agis te ontvluchten omwille zijn relaties met de vrouw van Agis.

Chios komt in opstand tegen Athene, een eerste cruciaal vertrek uit de Atheense alliantie. Later komen ook Erythrae, Clazomenae, Haerae, Lebedus, Teos, Ephesos, Miletus en Anaea

en opstand. Tissaphernes smeedt een alliantie tussen Sparta en Perzië. Athene stuurt vijftig oorlogsschepen naar Chios. Samos wordt gebruikt als de marinebasis van Athene. Er zijn nog meer opstanden tegen Athene in Methymna, Mytilene, Phocaea en Cyme. Astiochus wordt benoemd tot navarch van de Peloponnesische vloot. De Atheense veldheren zijn Leon en Diomedon.

Oktober 412 v. Chr.: Athene herovert Chios. De Atheense veldheren Phrynichus, Onomacles en Scironides varen van Samos uit met achtenveertig schepen en drieduizend vijfhonderd hoplieten om Miletus aan te vallen. Alcibiades is in Iasus en Teichiussa.

De Spartaanse navarch Therimenes komt met vijfenvijftig schepen aan, waaronder tweeëntwintig schepen van Syracuse geleid door Hermocrates. Alcibiades spoort hem aan om naar Miletus te varen, maar de Atheense veldheer Phrynichus wil het niet tot een zeeslag laten komen; Athene trekt zich terug uit Miletus. De Spartanen veroveren de stad Amorges, en Tissaphernes verwoest Iasus.

Phrynichus wordt formeel aangeklaagd wegens verraad in Athene.

November 412 v. Chr.: de Perzische satraap Tissaphernes komt te Miletus om te betalen voor de Spartaanse zeilui.

Einde 412 v. Chr.: Alcibiades kiest voor de zijde van Tissaphernes. Hij verlaat de Spartanen, omdat hij de steun van Chalcideus verloor (die werd gedood in een raid), en ook de steun van Endius (de ambtstermijn als ephor van Endius is beëindigd). Hij wordt een vijand van koning Agis, en zijn plannen voor Sparta zijn ook mislukt, aangezien Chios niet meer het centrum is van de opstanden tegen Athene, en Chios Spartaanse geldfondsen verbruikt zonder resultaten. Bovendien versloeg Athene Sparta in Miletus in een veldslag, en het leger van Therimenes lijkt enkel te zijn gebruikt om de steden Amorges en Iasus aan Tissaphernes te overhandigen, niet om Athene te verslaan in de Aegeïsche Zee. Sparta beveelt de dood van Alcibiades. Alcibiades geeft nu de Perzen de raad de Spartanen te verlaten en verdragen af te sluiten met Athene.

Euboea komt in opstand tegen Athene.

Winter 412 tot 411 v. Chr.: de Atheense vloot is met honderd vier schepen op Samos. De Peloponnesische vloot blijft te Miletus. Astyochus, de Spartaanse navarch, brengt zijn vloot van Chios naar Miletus. Sparta stuurt elf xymbouloi naar Astyochus onder Lichas. Een Spartaanse vloot onder Clearchus zoon van Ramphias wordt naar de Hellespont gezonden. Een zeeslag tussen Charmines en Astyochus blijft onbeslist.

Alcibiades vraagt om naar Athene terug te keren in gesprekken met gezanten van triërarchen. De aristocraten in Athene willen een einde maken aan de democratie.

Thrasybulus, de Atheense democratische veldheer in de Aegeïsche Zee is een voorstander van Alcibiades, en ook de strijders op Samos zijn Alcibiades goed gezind, maar Phrynichus en Peisander, de oligarchen van Athene, zijn tegenstanders van Alcibiades. Peisander wordt naar Athene gezonden, gestuurd door de oligarchen van Samos. Ze pleiten voor de hulp die Alcibiades beloofde hulp van de Perzen. Eenmaal in Athene, spreekt Peisander om de democratie omver te werpen.

Alcibiades kan de Perzen niet ter hulp van de Atheners doen snellen, en Thrasybulus verliest daarom zijn vertrouwen in Alcibiades.

In Athene doden de jonge aristocraten, onder wie Peisander, de democraat Androcles, en ze nemen de macht over in de stad. Op de Atheense Volksvergadering stellen de aristocraten voor om een groep van dertig mannen (de syngrapheis) plus de tien probouloi met volledige macht over de stad te benoemen om een nieuwe grondwet op te stellen. Een Raad van

vierhonderd burgers (de Vierhonderd) moet de stad regeren, gekozen uit slechts vijfduizend burgers (de Vijfduizend) in een complex stemproces waarin de lagere klassen uitgesloten worden van het politieke leven. De leiders van de beweging tegen de democratie waren Peisander, Phrynichus, Antiphon, en ook de gematigde Theramenes plus anderen. Het Atheens leger van Samos komt in opstand tegen de oligarchie in Athene, en dit leger roept Alcibiades uit tot veldheer om de democratie te leiden. Athene stuurt vredesgezanten naar Sparta. Koning Agis probeert gebruik te maken van de zwakte van Athene om de stad aan te vallen, maar hij wordt teruggedreven.

Januari 411 v. Chr.: oligarchen van Rhodos stellen aan Sparta voor in opstand te komen tegen Athene, en Sparta gaat daarmee akkoord zodat de stad vierennegentig schepen naar het eiland Camirus zendt en het verovert.

De Atheners zetten Phrynichus en Scironides af. Ze worden vervangen door Leon en Diomedon, en Athene valt Rhodos aan. De Spartaan Pedaritus te Rhodos verzoekt om hulp van Chios, maar hij wordt gedood.

Vroeg 411 v. Chr.: het leger op Samos blijft democratisch. De Paralus, het staatsstrem, wordt van Samos naar Athene gestuurd, maar de bemanning wordt gevangen genomen in Athene.

Het leger van Samos kiest Thrasybulus en Thrasyllus om zich te verzetten tegen de uitspraken van de Vierhonderd.

Februari 411 v. Chr.: Sparta sluit een nieuw verdrag af met Tissaphernes om Perzische financiële steun te ontvangen. Geen Perzische vloot heeft echter ooit een rol gespeeld in de Aegeïsche Zee.

Februari tot mei 411 v. Chr.: Sparta stuurt een vloot naar de Hellespont onder Dercylidas, die daar aankomt in mei.

Lampsacus wordt ingenomen voor Athene door Strombichides en een fort wordt op Sestos gebouwd door Athene.

Sparta stuurt Leon om Pedaritus te vervangen als gouverneur van Chios, met zesendertig schepen van Miletus en Chios. Astyochus vermeerdert deze met zijn honderd schepen en samen vallen ze Samos aan. De Atheense vloot, verscheurd door de burgeroorlog, reageert niet direct.

Juni 411 v. Chr.: het Spartaans leger van Miletus komt aan te Samos met honderd twaalf Spartaanse schepen tegen tweeëntachtig Atheense schepen.

Het leger van Samos vraagt Strombichides om terug te keren van de Hellespont, zodat Athene honderd acht schepen te Samos samenbrengt.

Astyochus vlucht terug naar Miletus en weigert slag te leveren aan de Atheners.

Eind juli 411 v. Chr.: de Spartaanse navarch Clearchus zeilt met veertig meer schepen naar de Perzische satraap Pharnabazus in de Hellespont. Gevangen in stormen, geraakt hij toch tot Miletus.

Tien Spartaanse schepen onder de Megarische veldheer Helixus brengen opstanden teweeg in Byzantium, Chalcedon, Cyzicus en Selymbria, waardoor de graantoevoer naar Athene bedreigd wordt.

Thrasybulus krijgt steun voor een decreet om Alcibiades naar Athene terug te laten keren, met een garantie van immuniteit voor verdere vervolging.

Alcibiades komt naar Samos en hij belooft de steun van Tissaphernes voor de Atheense vloot.

Augustus 411 v. Chr.: Astyochus wordt afgelost door de Spartaanse navarch Mindarus. Atheense afgezanten komen op Samos aan. Alcibiades behoudt het vertrouwen van de hoplieten en de zeelui en vraagt om de Vierhonderd af te zetten en om de Raad van de Vijfduizend te doen regeren.

De Raad van de Vierhonderd komt in de problemen in Athene.

September 411 v. Chr.: de Vierhonderd zoeken de vrede met Sparta. Antiphon en Phrynichus worden naar Sparta gezonden om het vredesverdrag te onderhandelen, maar zij keren terug zonder een overeenkomst te bereiken.

Phrynichus wordt vermoord in de Atheense Agora. Er gebeurt een opstand in Athene en extremistische veldheren worden gevangen genomen. Een bedreiging van een Spartaanse vloot op Athene wordt gedwarsboomd, en een Atheense vloot wordt naar Euboea gezonden. Daar, in een zeeslag, verliest de Atheense veldheer Thymochares met zesendertig schepen tegen de Spartaanse navarch Agesaneridas met tweeënveertig schepen; hij verliest tweeëntwintig schepen en hun bemanningen.

Athene vreest een aanval op Piraeus. Athene brengt de val van de Vierhonderd teweeg, geeft de macht eerst over aan de Vijfduizend, en evolueert daarna geleidelijk opnieuw naar een volwaardige democratie.

Late herfst 411 v. Chr.: Alcibiades wordt verkozen tot veldheer op Samos, door het leger. De oligarchen van Athene worden formeel beschuldigd van verraad (Archeptolemus, Onomacles, Antiphon, Polystratus en anderen).

De Spartaanse navarch Mindarus arriveert met drieënzeventig schepen in de Hellespont, waar de opstanden tegen Athene dreigen. Hij blijft met zijn vloot bij Abydos. Thrasybulus laat Mindarus ontsnappen uit Miletus, zodat de graanroute door de Hellespont weer in gevaar komt voor Athene.

Begin oktober 411 v. Chr.: In de Slag van Cynossema dienen Thrasybulus en Thrasyllus de nederlaag toe aan Mindarus.

Alcibiades keert terug naar Samos met geldfondsen van de steden van Carië.

De Spartaan Dorieus komt uit Miletus met een Spartaanse vloot om zich aan te sluiten bij de Spartaanse vloot van Abydos.

Thrasybulus bereidt zich voor op de strijd tegen vierentachtig schepen van Sparta en tegen het leger van Pharnabazus te land.

Oktober 411 v. Chr.: Athene wint de Slag bij Abydos. Mindarus vlucht terug naar Abydos, maar verliest dertig schepen. Hij vraagt versterkingen van Sparta en van Pharnabazus. Athene recupereert vijftien schepen die het eerder verloor. De Atheense schatkist is echter uitgeput. Theramenes zeilt met dertig schepen naar Euboea en vervolgens naar Macedonië om Koning Archelaos te helpen in het beleg van Pydna.

Eind 411 v. Chr.: Alcibiades is te Sestos. Hij vaart naar Lydië om te onderhandelen met Tissaphernes. Maar de Satraap wil geen vrede met Athene en hij arresteert Alcibiades en stuurt hem naar Sardis, zijn hoofdstad. Alcibiades ontsnapt na een maand. Alcibiades verliest de steun van zijn Perzische bondgenoten.

Lente 410 v. Chr.: de Spartaanse navarch Mindarus heeft weer tachtig schepen. De Atheense vloot is bij Cardia, een stad van de Chersonesos, met zesentachtig schepen.

Athene wint de Slag bij Cyzicus met zijn veldheren Theramenes, Thrasybulus en Alcibiades. De overwinning is een overwinning te land en in de zee, en Athene verovert een grote buit. Alcibiades verzamelt meer geld te Cyzicus en van andere steden van de Hellespont. Hij bouwt een nieuw fort tegenover Byzantium, Chrysopolis.

De Atheners overheersen opnieuw in de Hellespont. De strategie van Sparta heeft daar gefaald. De Peloponnesiërs verloren honderd vijftig tot honderd vijftig schepen in enkele maanden en de Atheners beheersen eens te meer de Zee.

Late herfst 410 v. Chr.: Sparta vraagt de vrede aan, maar de Atheners onder Cleophon de demagoog verwerpen de vrede. Endius leidt de onderhandelingen voor Sparta. Tissaphernes maakt Sparta kwaad, en hij verliest hun vertrouwen.

Juni 410 v. Chr.: de democratische leiders van Athene grijpen opnieuw en ten volle de macht om de democratie te herstellen. Cleophon introduceert een nieuwe openbare subsidie voor de armen (twee obolen per dag). Het werk wordt voortgezet op de Acropolis van Athene: de borstwering voor Athena Nike en de tempel van Athena Polias (het Erechteion) worden afgewerkt.

Juli 410 v. Chr.: Koning Agis valt Athene opnieuw aan, maar hij wordt gedwongen zich terug te trekken naar Decelea.

Winter 410 tot 409 v. Chr.: de Spartaanse kolonie van Heraclea wordt verslagen door de Thessaliërs en zevenhonderd Spartanen worden gedood.

Er heeft een nieuwe burgeroorlog in Corcyra plaats, en Athene verliest het eiland. Corcyra wordt neutraal in de oorlog.

De Spartanen veroveren het Atheense fort te Pylos.

Athene verliest Nisaea aan de Megariërs.

In de Hellespont blijven de steden van Abydos, Byzantium en Chalcedon voor Sparta.

December 411 tot 409 v. Chr.: Thrasyllus verblijft in Athene, maar hij kan geen versterkingen verzamelen.

Juni 409 v. Chr.: Carthago valt Syracuse aan. Syracuse trekt haar vloot uit de Hellespont en uit de Aegeïsche Zee weg.

Thrasyllus heeft uiteindelijk geld vergaard om versterkingen te vormen. Hij vaart naar Samos hopen de verloren Ionische steden van Tissaphernes te kunnen herwinnen.

Winter 409 tot 408 v. Chr.: de Atheense veldheren in de Hellespont nemen geen grote acties wegens het gebrek aan fondsen van de afgelopen maanden.

Thrasyllus komt aan in de Hellespont. Dit nieuwe leger is niet welkom bij het eerste, maar de Atheners nemen toch Lampsacus in, en Alcibiades zendt de legers van Pharnabazus op de vlucht. Hij verzamelt veel buit in raids.

Lente 408 v. Chr.: het Atheens leger beweegt zich naar Chalcedon. Athene ontvangt twintig talenten van Pharnabazus om de stad vrij te houden.

Juni 408 v. Chr.: Alcibiades valt Selymbria aan met Thracische en Chersonesische troepen en hij verovert de stad. Hij stelt zich bloot aan groot gevaar en persoonlijke risico's te Selymbria. Atheense troepen vallen Byzantium aan, maar de aanvallen mislukken totdat

Alcibiades gebruik maakt van een list en de stad verovert. Ze wordt weer een bondgenoot van Athene.

Eind 408 v. Chr.: Spartaanse ambassadeurs ontmoeten de Perzische koning Darius II en zijn zoon Cyrus. Ze tekenen een nieuw bondgenootschap met Perzië. De Atheners komen te laat aan in Perzië om dit te verhinderen.

Lente 407 v. Chr.: Alcibiades verzamelt grote fondsen in Carië voor Athene. Alcibiades keert terug naar Athene en komt de stad triomfantelijk binnen. Hij herstelt de processie naar de Eleusiaanse mysteries onder bescherming van zijn lijfwachten, hoewel de Spartanen nog steeds Decelea houden.

Oktober 408 v. Chr.: Athene brengt haar vloot van honderd triremen, vijftienhonderd hoplieten en honderd vijftig ruiters onder het opperbevel van Alcibiades. Hij kiest als medeveldheren Aristocrates, Adeimantus en Conon. Ze varen naar de Ionische eilanden om te vechten tegen de zeventig triremen van Sparta daar.

Koning Darius van Perzië roept Tissaphernes terug en vervangt hem door zijn eigen zoon Cyrus. Cyrus wil strijden tegen Athene, en hij houdt zich aan zijn bondgenootschap met Sparta.

Begin 407 v. Chr.: de nieuwe Spartaanse navarch is Lysander, een mothax, en de minnaar van de jonge Agesilaus (de halfbroeder van Koning Agis). Agis en Lysander hebben dezelfde opvattingen in de politiek.

Lente 407 v. Chr.: Lysander is met zeventig triremen in Ionië. Hij zet zijn vlootbasis te Ephesos op, dicht bij Sardis. Hij is op goede voet met Cyrus en ontvangt Perzische fondsen. Alcibiades neemt steden terug voor Athene: Andros, Cos, Rhodos. Hij blijft met zijn vloot bij Notium om aanvallen te lanceren op Ephesos.

Februari 406 v. Chr.: Alcibiades laat zijn vloot te Notium achter, en hij zeilt naar Thrasybulus om die te helpen in het beleg van Phocraea.

Antiochus, die Alcibiades in de leiding liet te Notium met het bevel niet aan te vallen, overtreedt die bevelen en levert een zeeslag met Lysander. Antiochus wordt gedood en Athene verliest twintig schepen. Alcibiades wordt de schuld gegeven van de nederlaag te Athene.

Lente 406 v. Chr.: Koning Agis verwoest Attica eens te meer.

Alcibiades wordt veroordeeld in Athene en in opnieuw in ballingschap gestuurd. Ook de vrienden van Alcibiades, Thrasybulus en Theramenes worden omlaag gehaald, en ze worden niet herkozen als veldheren.

Conon wordt de nieuwe bevelhebber van de Atheense vloot.

Lysander kan slechts een jaar in opdracht voor Sparta leiden, zodat Callicratidas de nieuwe navarch van Sparta wordt.

April 406 v. Chr.: Callicratidas is in Ephesos. Lysander keert terug naar Sparta en geeft zelfs geld terug aan Cyrus. Callicratidas beweegt de Spartaanse basis weer naar Miletus. Hij heeft nu honderd veertig en later zelfs honderd zeventig schepen. Hij valt de Atheense bolwerken op Delphinium en Teos aan, en ook Methymna op Lesbos.

Conon sluip uit de Hekatonessi eilanden naar Mytilene en vraagt om versterkingen aan Athene.

Juni 406 v. Chr.: Het boodschapschip van Conon komt aan in Athene. Athene smelt het gouden standbeeld van Nike op de Acropolis en andere schatten van de stad. Het heeft nu weer geld om honderd vijftig triremen te bouwen.

Callicratidas houdt vijftig schepen om Conon te Mytilene te blokkeren, en hij probeert met honderd twintig schepen de pas af te snijden van de Atheense versterkingen.

Juli 406 v. Chr.: De Atheners winnen de Zeeslag van Arginusae. Conon neemt niet deel aan die strijd. De strijd wordt geleid door acht Atheense veldheren, onder wie Pericles de Jonge. De Spartanen verliezen zevenenzeventig schepen, de Atheners vijftientwintig. Callicratidas wordt gedood.

De Atheense vloot laat een deel van de Spartaanse vloot ontsnappen onder Eteonicus.

Meer dan duizend Atheense zeelui verdrinken in de zee te midden van de storm. Dit waren de bemanningen van de gezonken schepen, en de Atheense veldheren recupereren ook niet hun lijken. Zes veldheren, onder wie de jonge Pericles, zoon van Pericles de Grote, worden veroordeeld te Athene voor deze nalatigheid. De neef van Alcibiades, Eurypotemus, spreekt in het voordeel van de veldheren tegen Callixeinus in de Volksvergadering en Socrates, de voorzitter van de Volksvergadering, weigert de vraag ter stemming te brengen, maar de veldheren, onder wie Pericles en Thrasylus, worden toch terechtgesteld.

Sparta heeft nu nog negentig triremen, maar geen geld meer om de bemanningen te betalen, zodat de mannen ook moeten werken als arbeiders op Chios. Chios is het eens deze troepen te ondersteunen.

De Spartanen vragen weer voor de vrede aan Athene, en ze bieden zelfs aan Decelea te verlaten. Maar Athene, onder de Demagoog Cleophon, verwerpt de aanbiedingen tot vrede.

Winter 406 tot 405 v. Chr.: de bondgenoten van Sparta komen bijeen in Ephesos en ze vragen de terugkeer van Lysander, hoewel een Spartaan slechts eenmaal in zijn leven tot navarch kan worden benoemd. Aracus wordt benoemd tot navarch, en Lysander als zijn assistent. Lysander leidt de Spartaanse vloot in werkelijkheid.

Cyrus benoemt Lysander als satraap in zijn plaats. Lysander heeft dus nieuwe middelen uit Perzië.

Lysander verovert Ionische steden in Carië en Rhodos, doodt de mannen en zendt de vrouwen en kinderen in slavernij. Hij valt Salamis en Aegina aan in raids en landt in Attica, om een Atheense vloot naar daar te trekken. Dan vaart hij snel terug naar de Hellespont, om eens te meer te voorkomen dat de koopvaardij schepen naar Athene kunnen varen.

Herfst 405 v. Chr.: Lysander verovert Lampsacus met zijn vloot en met een Spartaans landleger onder leiding van zijn bevelhebber Thorax. Lysander blijft te Lampsacus met zijn vloot en staat tegenover de Atheense vloot te Aegospotami onder bevel van zes Atheense veldheren.

Alcibiades komt uit zijn fort van de Propontis om de Atheense veldheren te waarschuwen voor de list van Lysander. Hij belooft de landstrijdkrachten van de Thracische Koningen ter hulp te brengen, maar de veldheren weigeren hem dat. De Atheense veldheer Philocles zeilt met dertig schepen naar Lampsacus.

Lysander valt de vloot aan in de Zeeslag van Aegospotami, en alle Atheense triremen worden gevangen of tot zinken gebracht, op tien na onder Conon. Lysander maakt ongeveer vier duizend Atheners gevangen en stelt die op bevel van Sparta terecht.

Athene is verslagen. Het heeft geen geld om een nieuwe vloot te bouwen.

Herfst 405 v. Chr.: alle Atheense steden van Ionië geven zich over aan Lysander. Hij installeert oligarchieën in de steden, en Raden van tien mannen die hem trouw zijn. Lysander laat veertig schepen om Samos te belegeren, en hij stuurt honderdvijftig triremen naar Attica.

Oktober 405 v. Chr.: Lysander komt in Attica aan. Koning Agis komt uit Decelea met zijn leger, en Koning Pausanias komt met een ander leger uit de Peloponnesos aan. In de Spartaanse Volksvergadering, samengeroepen door Lysander, stellen Thebes en Corinthe voor Athene volledig te vernietigen.

Winter 405 v. Chr.: Athene zendt afgezanten naar Sparta. Theramenes spreekt met Lysander op Samos gedurende drie maanden, en hij bekomt dat Athene niet vernietigd zal worden.

Maart 404 v. Chr.: Lysander aanvaardt de vrede met Athene. De Peloponnesische oorlog is voorbij. Delen van de lange muren van Athene moeten worden vernietigd. Alle Atheense Ionische kolonies moeten worden opgegeven, en al de verbannen oligarchen moeten ongedeerd kunnen terugkeren, maar Athene mag het territorium van Attica behouden. Een marionettenregering van 'Dertig Tirannen' die Sparta gunstig gezind is wordt geïnstalleerd om de macht te houden in Athene.

Later, zal Thrasybulus, die naar Thebe ontsnapte, de Atheense democratie herstellen.

Juni 404 v. Chr.: Alcibiades de Jongere komt aan op het fort van zijn vader in de Propontis, in het fort Neon-Teichos.

Juli 404 v. Chr.: Alcibiades reist naar Bithynië en naar Pharnabazus. Theramenes en Critias vragen in het geheim aan Lysander om Alcibiades te doden.

Op het eiland Samos geven de laatste pro-Atheense troepen zich over aan het Spartaans leger.

September 404 v. Chr.: Alcibiades is op weg naar Susa. Lysander vraagt Pharnabazus om Alcibiades terecht te stellen. Alcibiades wordt gedood in Phrygië.

Oktober 404 v. Chr.: Theramenes wordt in Athene gedood door Critias.

Maart 403 v. Chr.: Thrasybulus valt Athene aan en verovert de haven Piraeus.

September 403 v. Chr.: Thrasybulus voert opnieuw de democratie in Athene in. Even later komt een einde aan de burgeroorlog in Athene van de oligarchen tegen de democraten. Athene keert volledig terug naar haar voormalige democratische grondwet.

Griekse woorden

Acropolis: de citadel van een Griekse stad, gewoonlijk een heuvel of berg met een fort, gelegen binnen de muren of langs de muren van de stad.

Aegis: het schild van Zeus.

Agoge: het speciale systeem van opvoeding en opleiding van jonge Spartiaten, ingevoerd door de Spartaanse wetgever Lycurgus.

Agora: de markt van een Griekse stad.

Alabastron: een klein parfumpotje.

Archont: de archonten vormden een Atheense instelling van hogere gezagsdragers die evolueerde uit het koningschap. De negen archonten van Athene werden gekozen door stemming in de Volksvergadering (de 'Ecclesia'). Eender welke burger kon archont worden, doch in de vijfde eeuw v. Chr. slechts gedurende één jaar. De archont had administratieve en religieuze verantwoordelijkheden, maar geen echte politieke macht. De Archont Koning of Basileios was de religieuze leider van de polis. De eponieme Archont gaf zijn naam aan het jaar, en hij was verantwoordelijk voor rechtszaken betreffende de families. Hij was ook het eigenlijke staatshoofd, maar hij genoot slechts een ceremoniële macht. De archont voor de oorlog werd de Polemarchos genoemd, maar in de vijfde eeuw v. Chr. was zijn functie al overgenomen door de veldheren of strategoi.

Aristeia: de uitmuntendheid die getoond werd op het slagveld.

Astynomoi: magistraten van Athene die verantwoordelijk waren voor het onderhoud van de stad. De astynomoi zorgden voor de openbare orde in de straten, en voor de reinheid van de stad. Er waren vijf astynomoi voor Athene en vijf voor Piraeus.

Aulé: binnenplaats of patio van een Grieks huis.

Aulos: dubbel, Grieks blaasinstrument bestaande uit twee pijpen, gewoonlijk fluit genoemd.

Bema: afgevlakt stenen verhoog op de Pnyx heuvel waar tijdens de Volksvergaderingen de sprekers moesten gaan staan om hun redevoeringen te houden.

Bisanthes: stad in Thracië, ten westen van Selymbria en Byzantium, in de Propontis. Momenteel heet ze Tekirdag in Turkije.

Boulê: de naam van de Raad van Athene, een raad van vijfhonderd leden gekozen door het lot uit de tien stammen (vijftig personen per stam). De Raad bereidt de agenda voor de Volksvergaderingen van de burgers voor. De Boulê of de Raad kwam samen in een gebouw op de Agora van Athene die de Bouleutêrion genoemd werd.

Bronzen Huis: het heiligdom van Athena Poliachus (Athena houder van de stad) in Sparta. De tempel lag aan de acropolis van Sparta. De muren waren bedekt met bronzen platen met mythische taferelen.

Chersonesos: een schiereiland dat met oostelijke kust van Azië de Hellespont vormt. De Chersonesos heet tegenwoordig Gallipoli.

Chiton: korte of lange, lichte tuniek (tuniek is eigenlijk de Romeinse benaming van de chiton) die slechts tot boven de knieën reikt, gemaakt uit wol of linnen.

Chlamys: een korte mantel, gedragen door ruiters of door reizigers. Het was een rechthoekig stuk stof dat over de linkerschouder gegooid werd en met spelden boven op de rechterschouder bevestigd werd.

Chorégos: de persoon die betaalde voor een zangkoor of voor een danskoor en die ook de organisator en de administrator was van het koor.

Corcyra: een groot eiland ten westen van Thessalië. Corcyra heet tegenwoordig Corfu.

Damos: de Spartaanse volksvergadering. Alleen Spartiaten waren toegestaan tot de Damos.

Deme: onderverdeling in groepen van dorpen van het land van Attica, later ook gebruikt voor wijken van Athene. Athene had tien stammen en dertig Demes of wijken van Athene. De Demes hadden een eigen vorm van beheer, hun eigen religieuze feesten en ze konden autonoom geld innen en uitgeven.

Dicasterie: een juridische rechtbank van Athene. De burgers van Athene die tot rechter werden gekozen zaten als dicasten of rechters, om over gevallen of dikai te oordelen.

Dokimasia: de formele ondervraging waaraan de jonge mannen van Athene zich moesten onderwerpen om officieel aanvaard te worden als Atheense burgers. De dokimasia had meestal plaats op de leeftijd van achttien tot negentien jaar oud.

Drachme: een zilveren muntstuk van Athene. Een drachme was het dagloon van een arbeider in Athene. Het bevatte ongeveer 4,36 gram zilver. Munten bestonden van twee drachmen: de didrachmon, van vier drachmen: de tetradrachmon, en van de tien drachmen: de dekadrachmon. Een mina was honderd drachmen. Een talent was zestig minae of zeshonderd drachmen. Een drachme was zes obolen waard. De gouden stater van Athene was zes tetradrachmas (vierentwintig drachmen in totaal) waard.

Ecclesia: de Atheense Volksvergadering. Elke Atheense mannelijke burger van meer dan achttien jaar oud kon deelnemen aan de vergaderingen van de inwoners van Athene. De vergaderingen vonden meestal plaats op een heuvel van Athene genaamd de Pnyx.

Eiren: een Spartaanse twintigjarige jongen die ten minste twee jaar in opleiding gevorderd waren na de klasse van de jongens of paides in de agoge. Ze waren Spartiaten. Spartiaten werden eiren genoemd totdat ze ongeveer dertig jaar oud waren.

Elenchus: de Socratische methode van geleidelijk weerleggen van een verklaring van kennis van een persoon door vragen en antwoorden, tot het bewijs geleverd wordt in de dialoog dat de verklaring in strijd is met de andere overtuigingen of kennissen van die persoon.

Ephors: de ephors waren vijf opzichters van Sparta, die elk jaar door stemming werden verkozen. Ze waren hooggeplaatste magistraten die het gedrag van de andere ambtenaren van Sparta moesten nagaan, met inbegrip van het gedrag van de Koningen. Het woord ‘ephor’ betekent ‘opzichter’.

Epistatês: de epistatês was de voorzitter van de Prytanie van Athene. Hij hield het staatszegel en de sleutels van de tempels waar de openbare schat was opgeslagen. Hij nam het voorzitterschap over de Raad en over de Volksvergadering waar. Er was elke dag een nieuwe epistatês.

Falanx: Helleense strijddorpe, bestaande uit infanteriegroepen in nauwe aan elkaar sluitende rijen hoplieten. Een falanx was meestal acht schilden (mannen) diep, maar in later jaren zou dat zoveel als vijftig schilden diep kunnen worden (in de Thebaanse en Macedonische falanxen).

Fóros: Athene richtte de Delische Bond op met haar bondgenoten, met Helleense steden die meestal democratisch beheer hadden, oorspronkelijk voor de strijd tegen Perzië. De steden van de Bond moesten ofwel schepen aan Athene leveren, ofwel een contributie in geld die de fóros werd genoemd. De bondsschat bevond zich eerst op het eiland Delos, waar de Bond naar genoemd was, maar die schat werd later overgebracht naar Athene zelf, waar Pericles ze gebruikte onder andere om de bouwwerken op de Acropolis mee te financieren.

Gamelion: een maand in de Atheense kalender, onze maand januari.

Gerontes: de achtentwintig Ouderen van meer dan zestig jaar, gekozen voor het leven, die een soort van de Senaat vormden voor Sparta.

Gerousia: de vergadering van de Ouderen (de Gerontes) die over Sparta regeerden. We zouden dit thans een senaat noemen. De Gerousia bestond uit achtentwintig Ouderen.

Gymnopaedisch Festival: een jaarlijks festival te Sparta, waarin naakte jongemannen zich maten in atletische oorlogsdansen en in sportwedstrijden. Het woord komt van de Griekse ‘gymnos’ of naakt en ‘pais’ of jongeman.

Harmost: een Spartaan benoemd tot gouverneur van een vreemde stad of staat.

Heliaia: de rechtbank in Athene. De Heliaia was een gerecht bestaande uit een jury. De jury was groot, bestond uit een deel van de Volksvergadering, en ze was per lot gekozen. De jury stemde door middel van een stembiljet (kleine metalen tekens). Er waren geen professionele rechters, maar er was wel een formele voorzitter van de rechtbank. In totaal werden zes duizend burgers door het lot uit de Volksvergadering gekozen door de archonten, zeshonderd uit elke Attische stam. Elke rechtbank had toen normalerwijze vijfhonderd één, duizend en één, vijftien honderd en één of zelfs tweeduizend en één juryleden.

Hellespont: de zee-engte die opent op de Propontis (thans de Zee van Marmara) in de Middellandse Zee. De Hellespont heet tegenwoordig de Dardanellen.

Heloten: Spartaanse slaven, vooral de verslagen en onderworpen Messeners, die eigendom van de staat waren. De heloten waren verplicht te werken voor de Spartiaten. Op hun aantreden na hun verkiezing, verklaarden de ephors officieel de oorlog aan de heloten, zodat

de heloten onder de krijgswet vielen. Spartiaten die heloten doodden werden dus onmiddellijk vrijgesproken.

Hetaera: een vrouwelijke courtesane van Hellas. Hetaerae verkochten hun diensten aan de rijken van Athene.

Hetaira: politieke groep of partij in Athene. De hetairae werden gegroepeerd rond een politiek systeem zoals democratie en oligarchie, of rond een charismatische persoon.

Hiera: eiland ten noorden van Sicilië, thans Vulcano genaamd. Vulcanus is de Latijnse naam van de god Hephaestos. Van de naam van dit eiland en van de Romeinse god is ons woord 'vulkaan' afgeleid.

Himation: een kledingstuk, een grote, rechthoekige lap stof, meestal van wol, die als een sjaal over de schouders geworpen werd, maar die als een brede mantel kon gebruikt worden.

Hipparchos: de naam voor de veldheer of strategos van de Atheense cavalerie. De Hipparchos had tien bevelhebbers van eskadrons, genaamd phylarchoi, één uit elke stam van Athene. Een eskadron telde ongeveer honderd ruiters.

Hippotrophia: het paardfokken.

Homoioi: de Spartaanse term voor 'gelijken'. De Spartiaten die door het agoge systeem van opvoeding en oefeningen waren geraakt werden met die naam aangeduid.

Hopliet: een Griekse infanterie strijder, gekleed in bronzen bepantsering of harnas. De hopliet kreeg zijn naam van de 'hoplon', zijn schild. Hij vocht met een speer en een zwaard.

Hoplion: het concaaf schild van de Helleense soldaat. De hoplon bedekt de helft van het lichaam. Het had een handgreep en een armgreep. Het was meestal gemaakt van hout en bekleed met bronzen plaat. Symbolen werden geschilderd op de hoplon, zoals de letter Lambda voor Lacedaemon op de Spartaanse schilden.

Kapêlêion: een herberg in Athene, gehouden door een herbergier genaamd kapêlos.

Krater: wijn werd geserveerd vanuit een grote mengkom die een krater genoemd werd. Het woord kwam van het werkwoord 'krisis', wat betekende 'mengen'. Een aantal kraters werd gebruikt tijdens de Atheense symposia.

Krypteia: een Spartaanse instelling waarbij Spartiate eirens (jongeren) 's nachts werden uitgezonden, slechts gewapend met dolken, om in het platteland die heloten te achtervolgen en te doden die opvielen door hun kracht en vrijmoedigheid. Het was een georganiseerde moordpartij op heloten door jonge Spartiaten.

Kydatheniers: een oud aristocratisch deme van Athene.

Maza: gerstebrood dat niet gerezen was en gebakken op hete stenen.

Metieken: een klasse van personen die in Athene woonden. Metieken waren buitenlanders die het recht hadden gekregen om in Athene te wonen. Ze hadden burgerrechten volgens de

wet van Athene, maar zij waren geen burgers en ze waren verplicht om hun huizen in Athene te huren. Zij hebben namen deel aan de oorlogen van Athene, net zoals de gewone burgers. Ze konden Atheense burgers worden bij bijzondere stemming van de Volksvergadering.

Moirae: de schikgodinnen Klotho, Lachesis en Atropos die de levensdraden spinnen, draaiden en afsneden.

Mora: een regiment van Spartaanse krijgers. Het Spartaans leger bestond uit zes Morae, elk geleid door een polemarch. Eén van de mora werd rechtstreeks geleid door de Koning van Sparta.

Mothax: ofwel een verarmde Spartiaat die niet kon betalen voor de deelname in de kosten van de gemeenschappelijke kantines van Sparta, of een zoon van een Spartiate vader en een perioecieke moeder die slavin was. Mothax mannen konden deelnemen aan de agoge en Spartiaten worden.

Nauarchos: admiraal van de Spartaanse vloot. De nauarchos of navarch werd gekozen voor een jaar en kan niet opnieuw daarna een tweede keer op die post gekozen worden.

Navarch: zie nauarchos.

Neodamodeis: Spartaanse heloten die bevrijd waren tengevolge van hun goede diensten in de oorlog. Het woord betekent 'nieuwe burger'. De Spartanen hadden meer krijgers nodig dan enkel de Spartiaten, maar ze wantrouwden de pas bevrijde heloten en gaven de voorkeur om ze in troepen buiten de Peloponnesos onder te brengen.

Obool: klein muntstukje van Athene. Een obool had een waarde van een zesde drachme. Er bestonden munten met een waarde van twee obolen: de dioblon, drie obolen: de trioblon, drie vierde van een obool: de tritemorion, een vierde van een obool: de tetartemorion en een achtste van een obool: de hemitetartemorion.

Odeum: muziektheater in het oude Griekenland.

Opsôn: alle soorten voedsel toegevoegd aan brood. Het zouden zowel stukken vlees als vis, groenten en fruit kunnen geweest zijn.

Paides: Spartiate jongens in de agoge opvoeding, minder dan twintig jaar oud.

Paidonomus: een Spartiaat die benoemd was als hoofdtrainer van een klasse van jongens (paides) in de agoge. Paidonomus betekent 'herder van jongens'.

Pactye: stad in Thracië, aan de noordoostelijke kust van de Chersonesos, tegenover Cardia maar nog in de Propontis.

Pankration: één van de atletiekdisciplines van de Hellenen. De pankration was een worstelwedstrijd waarin ook boksen of vuistslagen waren toegestaan.

Panoplie: een compleet bronzen harnas of bepantsering van de hopliet, bestaande uit borstplaat, rugplaat, schouderbeschermingen en platen om de schenen te beschermen.

Peltast: lichte infanterie, genaamd naar het schild, de ‘pelta’, die ze droegen, een schild uit licht vlechtwerk dat bedekt kon zijn met leder of huiden. Ze droegen ook geen bronzen bepantsering zoals de hoplieten, zelfs geen helm maar een muts, en soms wel linnen of lederen wambuizen. Ze waren gewapend met een lans, eventueel werpsperen, en een zwaard. Oorspronkelijk waren ze vooral Thracische krijgers. Ze vormden de beweeglijke strijders in een leger.

Peplos: tuniek voor vrouwen (zie chiton, voor de mannen). Een peplos had veel en lange vouwen.

Perinthos: stad in Thracië, ten westen van Selymbria en gelegen tussen Bisanthes en die stad. Perinthos heet thans Marmara Ereğlisi in Turkije.

Phiditia: de Spartaanse militaire kantines, bestaande uit ongeveer vijftien tot twintig Spartiaten en meer in latere tijden. Elk lid van de kantine moest elke maand tot een medimnus van gerst bijdragen, acht choes wijn, vijf minae kaas, vijf halve minae van vijgen, en geld voor een beetje vis en vlees.

Phoinikes: de lange, rode mantel van de Spartiaten.

Phratrie: familiegroep in oud Athene.

Pnyx: een rotsachtige heuvel in het centrum van Athene, op minder dan een halve kilometer ten zuidwesten van de agora. De Volksvergaderingen werden in de vijfde eeuw meestal op de Pnyx gehouden, voordien in de agora zelf.

Polemarch: een hoge legerbevelhebber en leider van een mora in het Spartaanse leger. Er waren zes polemarchs onder de Koning. Elke polemarch beval vier lochagi, acht pentecosters en zestien enomotarchen. De enomotarchen traden op als herauten om bevelen verder door te geven in de legers. De cavalerie werd gebundeld in groepen van vijftig ruiters in een vierkantige formatie. Elk van deze groep werd een oulamos genoemd.

Propontis: oude Griekse naam voor de Zee van Marmara, het stuk van de zee tussen de Hellespont (de Dardanellen) en de Bosporus.

Prytanie: het uitvoerende deel van de Boulê of de Raad van Athene. De Prytanie bestond uit vijftig mannen gekozen uit de Raad van Vijfhonderd. De Prytanie regeerde over Athene ongeveer een tiende van het jaar (een maand). Het vormde het permanente bureau voor de gang van zaken in de stad. Een burgerlijk jaar duurde tien prytanieën van zesendertig tot zevenendertig dagen. Een man werd gekozen uit de prytanieën om de bijeenkomst van de Vergadering voorzitten, hij was het officiële hoofd van de polis voor een dag. Het ambtsgebouw van de prytanieën was het Prytaneion, wat vergeleken kan worden met een huidig stadhuis.

Pydna: een stad nu in Griekenland in de noordoostelijke prefectuur van Pieria, in het oude Macedonië. De stad ligt ten noorden van Larissa, ten westzuidwesten van Thessaloniki (het oude Therme).

Rhegium: een stad in het zuiden van Italië, die momenteel Reggio heet. Ze werd genoemd naar de smalle zeestraat daar.

Rhetra: een Spartaan mondeling doorgegeven, niet geschreven wet. De Grote Rhetra was de wet gegeven door Lycurgus.

Rhyton: een drinkbeker in de vorm van een hoorn.

Saurôtêr: een bronzen, bolvormige eindspits op de speren van hoplieten. De saurôtêr bevond zich op de achterzijde einde van de speer. Wanneer een vijand viel, duwden de hoplieten deze piek in de bronzen rugplaat van de man. Veel speren braken in hopliet gevechten, in welk geval de hoplieten vochten met de spits aan het andere einde.

Spartiaten: ook wel Spartiatiai en Homoioi genoemd. De Spartiaten waren Spartaanse burgers die deze status verkregen op grond van hun geboorte en omdat ze met goed gevolg het agoge opleidingssysteem hadden doorlopen. Ze aten samen in een kantine en ze moesten deze kantine voorzien van een bepaalde hoeveelheid producten. Ze waren enkel en alleen strijders en het was hun verboden bijvoorbeeld ambachtsman te worden.

Spondophoroi: de herauten die de Olympische Spelen bekendmaakten. De spondophoroi waren burgers van Elis. Ze werden uitgestuurd doorheen gans Hellas om de Spelen aan te kondigen. Zij riepen tevens de Olympische wapenstilstandsperiode uit, de Olympische Vrede, die het verbod aan alle Hellenen die deelnamen aan de Spelen vijandige daden te stellen gedurende de Spelen, en die vrije toegang tot Olympia garandeerde, ondanks oorlogen.

Stade: de eenheid van lengte in het oude Hellas. Een stade was ongeveer 200 meter, met lokale verschillen. Deel het aantal staden van een lengte door vijf om de afstand te verkrijgen in kilometer.

Strategos: de tien strategoi waren de veldheren en admiraals van de Atheens leger. Ze werden jaarlijks gekozen, maar hervervkiezing was toegestaan en zelfs normaal. De strategos Autokrator was één van de strategoi die uitzonderlijk de volledige leiding over het leger kreeg. Er was niet elk jaar een Autokrator te Athene.

Strophion: bustehouder, een stuk linnen dat strak over de borsten gebonden werd.

Tarichos: sterk gezouten en geconserveerde stukken vis of vlees.

Tethrippon: strijdwagen getrokken door vier paarden in de wagenrennen van bijvoorbeeld de Olympische Spelen.

Therme: stad in Macedonië, die thans Thessaloniki in Griekenland is.

Trireem: Helleens oorlogsschip. De trireem was een holle houten romp aangedreven door honderd zeventig roespanen in drie boven elkaar liggende rijen van vierenvijftig, vierenvijftig en tweeënzestig roeiers. Het was ongeveer honderd vijftien meter lang van boeg tot achtersteven en twintig meter breed midscheeps. De riemen of roeispanen waren ongeveer vijftien meter lang en de roeiers konden tot vijftig slagen per minuut geven. In het ruim of thalamos roeiden vierenvijftig thalamites of benedenroeiers. Boven de thalamites zaten vierenvijftig zygiante roeiers op de middelste banken, hoog op de dwarsbalken van de schepen (of zygae). De bovenste rij dan werd gevormd door tweeënzestig thanites, elite

roeiers die zat op steunbalken van het dek en daarmee waren zij de enige roeiers die het water kon zien en die het tempo gaven van de riemen.

Voet: eenheid van lengte in het oude Hellas. De Ionische voet kan 29,6 cm zijn geweest, en de Dorische voet 32,6 cm. Deel het aantal voeten van een lengte ongeveer met drie om het aantal meters te verkrijgen.

Eindnota's

Dit boek is een roman, dus een werk van fictie. De twee hoofdfiguren werden echter zoveel mogelijk in hun exacte historische periode geplaatst. De meeste personages in de roman zijn trouwens historische figuren voor wie het verhaal zo trouw mogelijk de ware gebeurtenissen volgt, zoals ze tot ons gekomen zijn, beschreven in de boeken van de oude, Griekse geschiedschrijvers.

Alcibiades wordt dikwijls afgeschilderd als een ambitieuze, onscrupuleuze, roekeloze en egocentrische avonturier. Dat is een nogal eenzijdig beeld van een persoon die de oude schrijvers met meer bedachtzaamheid benaderden. Ik heb getracht diepte te geven aan het karakter van een man die meer complex moet geweest zijn. Alcibiades moet liefde, haat, twijfels en angst gevoeld hebben zoals de meeste andere mensen van zijn tijd.

Bijna tweeduizend vijfhonderd jaren scheiden ons van het leven van Alcibiades, en hoewel uitstekende vroege schrijvers zoals Thucydides, Xenophon en Plutarchus ons biografieën van hem nalieten, blijven verscheidene periodes van zijn leven, en vooral van zijn jeugd, verborgen in de duisternis van de geschiedenis. Ik maakte veronderstellingen over die vroege jaren die natuurlijk in de roman moesten inpassen. Ik voegde ook romantische verhalen toe over zijn minnaressen Theodote en Timandra, hoewel de oude schrijvers die twee namen wel vermelden. Voor het grootste deel passen de gebeurtenissen en datums van het boek met de historische verhalen die we bezitten over de Peloponnesische Oorlog. De andere personen van de roman leefden inderdaad in de vijfde eeuw vóór Christus in Athene, Sparta of Hellas in het algemeen, en het zijn dus historische figuren. Enkel Hipparchos, de vriend van Alcibiades, is een zuivere uitvinding.

De bronnen voor het historisch deel van de roman zijn de geschiedenis van de Peloponnesische Oorlog zoals opgeschreven door Thucydides en de nota's over het leven van Alcibiades uit andere, meer diverse bronnen. Die boeken dienden als basis voor de biografieën van Socrates en Alcibiades en voor de andere figuren in de twee delen van de roman, zoals Nicias en Lysander. Die bronnen laten echter grote gaten in de levensverhalen van de twee hoofdfiguren, gaten die moesten ingevoegd worden voor de continuïteit van de roman.

Geen enkele van de oude schrijvers meldt Alcibiades te Cyprus op het Festival van Aphrodite toen hij jong was, maar ze vermelden wel zijn verblijf te Abydos met Axiochus. Ik begon dit boek te schrijven op de mooie stranden van Cyprus en hoorde daar eerst van het oude ritueel rond Aphrodite. Dit was de inspiratie voor die romantische episode.

Er wordt nergens melding gemaakt dat Alcibiades te Mytilene was, en ook niet dat hij Laches diende in Sicilië. Hij had wel deelgenomen aan het beleg van Potidaea, dus leek het me voor de hand liggend dat hij verder een hopliet of ruiter bleef ook na Potidaea en minstens tot aan de nederlaag van Delium. Historici hebben aangenomen dat hij in de ruitery rond Athene vocht na de val van Potidaea, maar er bestaat niets om dat te staven. Ik veronderstelde dat hij niet deelnam aan de expeditie en aan de verwinning van Athene op Sparta te Sphacteria, omdat zijn naam ook nergens vermeld wordt door Thucydides in die campagne en in de verovering van Sphacteria, die toch veel aandacht krijgen in zijn werk. Ik liet Alcibiades Laches vergezellen in zijn campagne in Sicilië als een lagere bevelvoerder, wat hem ervaring en kennis kon bijbrengen over Sicilië en Syracuse, wat dan weer belangrijk kon zijn voor

latere gebeurtenissen. Er wordt nergens melding gemaakt van het feit dat Pythodorus zijn vertrouwen verloor in Alcibiades, indien Alcibiades al in Sicilië geweest was in die periode.

Als Alcibiades wel in Sicilië was, dan kan hij eerder teruggekeerd zijn naar Athene dan de zomer van 424 v. Chr., zoals ik stel in de roman, want zijn naam wordt vermeld in 425 v. Chr. te Athene als lid van de Commissie van de Taxtai, de tien mannen die als plicht hadden de tributen, de fóros, van de leden van de Delische Liga te controleren. Op aanraden van Cleon beslisten de Atheners in 425 v. Chr., enige maanden na de Spartaanse nederlaag te Sphacteria, die fóros bijdragen te verdubbelen. Dit was een voorstel in de Volksvergadering gemaakt door een spreker genaamd Thoudippos. Alcibiades kan één van de tien Taxtai geweest zijn die verantwoordelijk waren om over de lijst te beslissen van de steden die het tribuut moesten betalen.

De Berg Etna barstte niet uit in de herfst van 425 v. Chr. Er gebeurde wel degelijk een uitbarsting van lava in die periode, maar Thucydides vermeldt de iets latere datum van de lente van 424 v. Chr. Ik moest de uitbarsting naar vroeger schuiven.

In geen van de oude boeken wordt een ontmoeting vermeld tussen Hermocrates van Syracuse en Alcibiades. Hermocrates was echter wel een belangrijke historische figuur van die stad.

Harmonia is een uitvindsel van deze roman, maar Timandra heeft wel degelijk bestaan. Zij was bij Alcibiades tot aan zijn dood. Alcibiades leefde inderdaad in Athene samen met een Melische slavenvrouw, en hij zorgde voor haar kinderen.

Alcibiades had ook een minnares in Athene die Theodote heette, en Theodote schijnt voor hem een standbeeld te hebben opgericht te Melissa, na zijn dood. Xenophon verhaalt over de gesprekken tussen Socrates en Theodote.

Alcibiades had inderdaad een zoon met Timaea, de Koningin van Sparta (tweede deel). Dat kind heette Leotychidas en hij moest de eigenlijke erfgenaam van het Koningschap van Sparta zijn, want Koning Agis erkende hem laat als zijn eigen zoon. Lysander verhinderde dat door Agesilaus, de broeder van Agis, Koning van Sparta te maken in plaats van Leotychidas.

Cynisca won inderdaad de Olympische Spelen (tweede deel), en Alcibiades moet haar ontmoet hebben in Sparta, maar er bestaat geen historische beschrijving van enige relatie tussen Alcibiades en Cynisca. Het lijkt echter zeer waarschijnlijk en geloofwaardig dat Cynisca, die in de wagenrennen van de Olympische Spelen wou winnen, Alcibiades te Sparta ontmoet heeft, de Alcibiades die net die spelen enige tijd vóór die tijd had gewonnen.

De geschiedenis verhaalt dat Alcibiades ontsnapte uit Sardis (tweede deel), maar Cyne is een uitvindsel in de roman. Alcibiades ontsnapte inderdaad met Mantitheus.

Het is bijzonder moeilijk om gebeurtenissen en veldslagen te beschrijven zonder woorden te gebruiken die slechts veel later in onze taal verschenen. Ik vermeed dus woorden zoals “soldaat”, en “seconden”, doch probeerde woorden als alternatief te gebruiken die toch gewoon voor de lezer konden blijven.

De datums in het oude Griekenland werden vermeld met de namen van de Atheense archonten of van de Spartaanse ephoren. Dit zou de lezer te veel moeite van vertaling naar onze tijdrekening gevraagd hebben en de tekst onnodig zwaar gemaakt hebben. Ik gebruikte daarom onze tijdrekening, doch vermeed datums buiten de titel.